

Uniwersytet Śląski w Katowicach
Wydział Filologiczny

Urszula Lisowska-Kozuch

„Dziennik Polski” w latach 1945-1970.
Problematyka książki i jej upowszechniania

Praca doktorska
napisana pod kierunkiem
prof. zw. dr hab. Jerzego Jarowieckiego

Katowice 2007

Część 2. Problematyka książki i jej upowszechniania

2. Problematyka książki i jej upowszechniania

2.1. Wybrane problemy kultury książki w Polsce w latach 1945-1970

Po zakończeniu działań wojennych szybko podjęto działania mające na celu odbudowę życia kulturalnego kraju. Pierwsze zebranie informacyjne Krakowskiego Oddziału Związku Zawodowego Literatów Polskich odbyło się już 21 stycznia 1945 r. Nieco później, bo 12 lutego rozpoczął działalność Oddział w Łodzi, następnie w Poznaniu (marzec 1945). W pierwszych miesiącach po wyzwoleniu powoływano do życia również nowe oddziały, np. w Katowicach, a na I Ogólnopolskim Zjeździe Delegatów Związku Zawodowego Literatów Polskich, który odbył się w Krakowie w 1945 r., wybrano stałe władze związku, z prezesem Jarosławem Iwaszkiewiczem na czele¹. Liczba członków ZZLP zwiększała się sukcesywnie: w 1945 r. należało do niego 358 osób, a w roku następnym ich liczba wzrosła do 563².

Wielu badaczy uważa IV Zjazd Delegatów ZZLP w Szczecinie (styczeń 1949 r.) za szczególnie ważne wydarzenie w historii Związku i polskiej literatury. Nastąpiła wtedy zmiana nazwy na Związek Literatów Polskich, który od tej chwili stał się szkołą „inżynierów dusz ludzkich”³. Zdaniem Marty Fik, na Zjeździe został sformułowany postulat realizmu socjalistycznego jako kryterium oceny i normy estetycznej, a warunkiem twórczości było zaangażowanie się literatów w sprawy budownictwa socjalistycznego, znajomość procesów rozwoju społeczeństwa w ujęciu marksistowskim oraz ukazywanie w literaturze awansu nowego bohatera⁴. ZLP stał się, zdaniem Oskara Czarnika,

„pośrednikiem między władzami państwowymi a twórcami, a w pewnych sytuacjach ośrodkiem przekazującym i realizującym odgórne zarządzenia”⁵.

W okresie stalinowskim polskie władze dużą rolę przywiązywały do literatury i jej oddziaływania propagandowego na społeczeństwo, dlatego też pisarze byli poddawani przymusowej indoktrynacji, musieli uczestniczyć w organizowanych dla nich konferencjach ideologicznych, brać udział w wycieczkach zbiorowych do fabryk, zakładów pracy, zwiedzać Ziemię Odzyskaną i pisać to, co ówczesne władze uważały za pożądane⁶.

Sytuacja zmieniła się po wydarzeniach październikowych w 1956 r.: na VII Walnym Zjeździe Delegatów ZLP w Warszawie domagano się m.in. zniesienia cenzury prewencyjnej,

¹ O. Czarnik, *Kultura literacka*. W: *Literatura polska 1918-1975*. T. 3, cz. 1: 1945-1975. Warszawa 1996, s. 55.

² Tamże, s. 58.

³ Tamże, s. 65.

⁴ M. Fik, *Kultura polska po Jalcie. Kronika lat 1944-1981*. London [1989], s. 113.

⁵ O. Czarnik, op. cit., s. 65.

⁶ Dzieje Oddziału w tych latach opisał Krzysztof Woźniakowski w pracy *Między ubezwłasnowolnieniem a opozycją: Związek Literatów Polskich w latach 1949-1959*. Kraków 1990.

nawiązania kontaktów z pisarzami polskimi znajdującymi się na emigracji, publikowania literatury obcej⁷. Po 1958 r. ZLP stał się

„tworem pośrednim między organizacją, która wypowiada się samodzielnie w sprawach publicznych i broni skutecznie swej samorządności, a instytucją współuczestniczącą w polityce kulturalnej państwa, akceptującą jej główne założenia”⁸.

Pisarze wielokrotnie manifestowali swe postawy, sprzeciwiając się poczynaniom władz, np. w 1957 r., po masowych protestach społecznych spowodowanych zamknięciem „Po prostu”, wystąpili z PZPR wybitni twórcy: Jerzy Andrzejewski, Marian Bieliński, Stanisław Dygat, Paweł Hertz, Mieczysław Jastrun, Jan Kott, Adam Ważyk, Juliusz Żuławski⁹, w 1964 r. wielu z pisarzy podpisało tzw. *List 34*, skierowany do Prezesa Rady Ministrów Józefa Cyrankiewicza, w którym protestowali przeciw zaostreniu cenzury, ograniczeniom w rozwoju ruchu wydawniczego i domagali się prowadzenia polityki kulturalnej zgodnie z obowiązującym prawem. Wśród protestujących znaleźli się m.in. Jerzy Andrzejewski, Maria Dąbrowska, Stanisław Dygat, Paweł Jasienica, Mieczysław Jastrun, Stefan Kisielewski, Zofia Kossak, Anna Kowalska, Stanisław Mackiewicz, Jan Parandowski, Adolf Rudnicki, Antoni Słonimski, Jan Szczepański, Melchior Wańkowicz, Adam Ważyk, Kazimierz Wyka, Jerzy Zagórski¹⁰. Zdaniem M. Fik, był to „pierwszy zorganizowany akt protestu środowisk twórczych przeciwko polityce kulturalnej państwa”¹¹. W lutym 1968 r., podczas obrad nadzwyczajnego zebrania Oddziału Warszawskiego ZLP, pisarze sprzeciwili się decyzji zdjęcia *Dziadów* w inscenizacji Kazimierza Dejmka z afiszy teatralnych. Ich postawa przyczyniła się m.in. do organizowania studenckich wieców i strajków. Jak twierdzi O. Czarnik,

„z dziejami organizacji pisarskiej splatały się w ciągu tych trzydziestu lat główne wątki polityki kulturalnej, a doniosłe przesilenia historyczne zaznaczyły się w życiu ZLP ze szczególną wyrazistością”¹².

Oprócz Związku Literatów Polskich działały w naszym kraju również inne organizacje zrzeszające twórców. Do najważniejszych z nich należy PEN-Club. Już w maju 1945 r. podjęto pierwsze próby reaktywowania polskiego PEN-Clubu. Po nawiązaniu kontaktów z sekretarzem generalnym międzynarodowej organizacji PEN-Clubów, Hermonem Ouldem, powołano w Polsce Zarząd Tymczasowy pod kierownictwem Jana Parandowskiego. Pierwsze

⁷ M. Fik, op. cit., s. 265.

⁸ O. Czarnik, op. cit., s. 74.

⁹ O. Czarnik, op. cit., s. 74.

¹⁰ Tamże, s. 76; zob. także M. Fik, op. cit. s. 359 (Tu m.in. tekst listu: „Ograniczenie papieru na druk książek i czasopism oraz zaostrenie cenzury prasowej stwarza sytuację zagrażającą rozwojowi kultury narodowej. Niżej podpisani uznając istnienie opinii publicznej, prawa do krytyki, swobodnej dyskusji i rzetelnej informacji za konieczny element postępu domagają się zmiany polityki kulturalnej w duchu praw zagwarantowanych przez Konstytucję Państwa Polskiego i zgodnych z dobrem narodu”).

¹¹ M. Fik, op. cit., s. 359.

walne zebranie polskiego oddziału odbyło się 16 grudnia 1947 r., jednakże już w 1946 r. delegacja polska brała udział w Międzynarodowym Kongresie PEN-Clubów w Sztokholmie, a w 1947 r. – w Bazylei¹³. Do PEN-Clubu należeli wybrani pisarze, tłumacze i uczeni. W latach 40-tych i 50-tych należało do niego około 100 pisarzy. Największą ich ilość odnotowano w 1964 r. - 153 osoby¹⁴. Do zadań polskiego oddziału należało m.in.

„organizowanie spotkań, odczytów i dyskusji w środowisku literackim, utrzymywanie kontaktów z pisarzami-intelektualistami za granicą, promowanie twórczości translatorskiej w obu kierunkach: z literatur obcych na język polski i z języka polskiego na obce”¹⁵.

Kilku polskich pisarzy piastowało ważne funkcje w tej międzynarodowej organizacji, m.in. Jan Parandowski był wiceprezesem Międzynarodowej Federacji PEN-Clubów, a Michał Rusinek został jednym z czterech prezesów Międzynarodowego Funduszu Literackiego PEN¹⁶.

PEN-Club przyznawał nagrody za twórczość translatorską, zarówno za przekłady dzieł obcych na język polski, jak i za tłumaczenia literatury polskiej na języki obce, m.in. tą nagrodą wyróżniono Władysława Broniewskiego, Annę Ludwikę Czerny, Stefana Srebrnego, Adama Ważyka, Jerzego Zagórskiego, Maksyma Rylskiego, Carlo Verdianiego¹⁷. Polski PEN-Club, zdaniem Oskara Czarnika,

„stanowił jedną z reprezentacji polskiego pisarstwa na arenie międzynarodowej, ułatwiał przepływ informacji o przeszłych i teraźniejszych osiągnięciach literatury polskiej, budził zainteresowanie jej dorobkiem w kręgu zagranicznych pisarzy, uczonych, edytorów. Względy prestiżowe sprawiły, iż stowarzyszenie było potrzebne również władzom państwowym jako instytucja ułatwiająca międzynarodową wymianę kulturalną, wzmacniającą autorytet Polski w środowisku twórców kultury. Stąd szczególny status organizacji, korzystającej z pomocy finansowej państwa i zachowującej jednocześnie niezależność”¹⁸.

Aby zachować tę niezależność, PEN-Club często unikał „wyraźnego zajmowania stanowiska wobec bieżących konfliktów politycznych”¹⁹. W 1968 r. rozpoczął pracę Oddział Krakowski, zorganizowany przez Tadeusza Kudlińskiego.

Zaistniała w latach 1945-1970 sytuacja polityczna miała olbrzymi wpływ także na literaturę. Wojna i przeżycia okupacyjne oddziaływały silnie na poezję tworzoną i wydawaną w pierwszych latach powojennych. Wiele wierszy, które ukazały się po 1945 r. pisanych było podczas wojny. Drukowano utwory poetów, którzy zginęli: Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Zdzisława Leona Stroińskiego, Andrzeja Trzebińskiego²⁰, a ponadto konspiracyjnych poetów

---

¹² O. Czarnik, s. 79.

¹³ Tamże, s. 79-80.

¹⁴ Tamże.

¹⁵ Tamże, s. 81.

¹⁶ Tamże, s. 81.

¹⁷ Tamże.

¹⁸ Tamże, s. 82.

¹⁹ Tamże.

²⁰ Z. Jarosiński, *Literatura lat 1945-1975*. Warszawa 1999, s. 19.

Krakowa, np. Adama Włodka, Tadeusza Jęczalika. Ponadto, w poezja powstałej w latach 1945-1948 uwidoczniły się próby kontynuacji dawnych poetyk i postaw, bowiem, w tym czasie tworzyli również poeci należący do wcześniejszej generacji²¹. W omawianym okresie swoje wiersze ogłaszali m.in. Leopold Staff, Julian Tuwim, Julian Przyboś, Czesław Miłosz, Mieczysław Jastrun, Adam Ważyk, Konstanty Ildefons Gałczyński. W tym czasie debiutowali również młodzi poeci, np. Tadeusz Różewicz.

W latach 1949-1956 poezja uległa dużej zmianie, przede wszystkim została nasycona treściami politycznymi i propagandowymi. Najlepszymi w prezentowaniu dodatnich stron socjalistycznej rzeczywistości okazały się oda, hymn, panegiryk, poezja okolicznościowa. Wykorzystywano je m.in. do kreowania pożądaných wzorców osobowych:

„panegiryczny charakter, jaki miały poetyckie portrety robotników, właściwy był znacznej części produkcji socrealistycznej. Pisano wiersze opiewające Związek Radziecki, oczywiście partię, a także załogi poszczególnych zakładów [...]. Wrócił dawno nie uprawiany klasyczny wzór panegiryków – poświęconych osobie konkretnej, ważnej a zasłużonej. Ich bohaterami stawali się teraz przywódcy ruchu robotniczego: Świerczewski [...] Bierut [...] a zwłaszcza Stalin [...]”

pisał m.in. Z. Jarosiński²².

Wszystko, co było związane z ustrojem socjalistycznym, przedstawiane było w jasnych barwach, jako piękne, radosne, twórcze, natomiast odmienną tonację miały wiersze dotyczące krajów kapitalistycznych²³. Temat wojny i okupacji zawarty w ówczesnych wierszach miał przede wszystkim ukazać „funkcje idei rewolucyjnych w przeobrażeniach świadomości społecznej, rolę partyzantki lewicowej w odzyskaniu niepodległości, a także słabość bądź nicość systemu państwowego i politycznego sprzed 1939 roku”²⁴. Współcześni badacze oceniają krytycznie bilans poetycki socrealizmu pisząc, że dokonania w tej dziedzinie były pod względem artystycznym niewiele znaczące, bowiem „ambicje politycznej agitacji prowadziły do poezjowania, które było egzaltowana wersją rozmaitych form wypowiedzi propagandowej”²⁵.

W stosunku do wierszy panegirycznych nieco odmienne zdanie ma Stanisław Siekierski, który stara się nieco usprawiedliwić ich autorów, twierdząc, że pisanie wierszy panegirycznych na cześć Stalina czy Bieruta było swoistym rytuałem wynikającym „nie tylko

---

²¹ S. Burkot, *Literatura polska w latach 1939-1989*. Warszawa 1993, s. 47.

²² Z. Jarosiński, op. cit., s. 74.

²³ Tamże, s. 75.

²⁴ S. Siekierski, *Książka literacka. Potrzeby społeczne i ich realizacja w latach 1944-1986*. Warszawa 1992, s. 188.

²⁵ Z. Jarosiński, op. cit., s. 79.

z liturgii ówczesnego życia społecznego, lecz w części także z przedwojennych tradycji, w których pisanie na cześć głów państwa było zachowaniem akceptowanym społecznie²⁶.

W 1956 r. pojawiło się kilka debiutów, które Ryszard Matuszewski określił mianem najwybitniejszych debiutów roku. Były to *Obroty rzeczy* Mirona Białoszewskiego, *Struna światła* Zbigniewa Herberta, *Ballada rycerska* Stanisława Grochowiaka i *Cuda* Jerzego Harasymowicza. Wiersze tych poetów zaczęły oddziaływać na twórczość innych poetów, np. Anny Kamieńskiej, Tymoteusza Karpowicza, Wisławy Szymborskiej, Witolda Wirpszy i innych, dotąd współtworzących literaturę socrealistyczną²⁷.

Po 1956 r. uwidoczniło się odchodzenie poetów od socrealizmu i służby ideowo-politycznej: „starsi poeci nawracali do stylistyki i tematyki, jakie były właściwe ich twórczości przed 1949 r., a zdarzali się i tacy, którzy odnawiali własną poetykę wypracowaną w latach dwudziestych czy trzydziestych, odsuwając się także od swego dorobku wojennego²⁸. Uaktywnili się twórcy należący do tzw. Pokolenia 56: Stanisław Grochowiak, Andrzej Bursa, Halina Poświatowska, Urszula Kozioł, Jerzy Harasymowicz, Edward Stachura, Ernest Bryll. Zaczęli tworzyć Miron Białoszewski i Zbigniew Herbert, poeci, którzy milczeli w latach stalinizmu. Niektórzy poeci, np. Wisława Szymborska i Tadeusz Nowak, całkowicie zmienili swoją poetykę i zaczęli tworzyć niejako od nowa²⁹.

Pod koniec lat 50-tych widoczne już były wiersze wypełnione osobistymi doznaniem lirycznymi, zaś nowe obszary wyobraźni kierowały twórców w stronę eksperymentów językowych³⁰. Zdaniem Stanisława Siekierskiego poezja, nie będąc już w służbie socrealizmu, wznosiła się na coraz wyższy poziom artystyczny³¹.

W prozie, w pierwszych latach powojennych, dominowała tematyka związana z wojną i okupacją. W związku z tym, wiele utworów poruszających te tematy miało charakter wyraźnie dokumentarny. Wydarzenia wojenne rozbudziły u wielu twórców potrzebę przekazania doświadczeń, które zgromadzili podczas okupacji oraz po wojnie³². Wojna ukazywała się przede wszystkim jako zagłada wartości, humanistycznych ideałów, jako doświadczenie niszczące³³. Wg Z. Jarosińskiego proza dotycząca wojny była obfita ilościowo i bogata w utwory o wybitnych walorach artystycznych i intelektualnych³⁴. Do twórców

²⁶ S. Siekierski, op. cit., s. 188.

²⁷ R. Matuszewski, *Literatura polska 1939-1991*. Warszawa 1992, s. 86-87.

²⁸ Z. Jarosiński, op. cit., s. 94.

²⁹ Tamże, s. 98; zob. też R. Matuszewski, op. cit., s. 116.

³⁰ R. Matuszewski, op. cit., s. 108.

³¹ S. Siekierski, op. cit., s. 406.

³² R. Matuszewski, op. cit., s. 39.

³³ Z. Jarosiński, op. cit., s. 30.

³⁴ Tamże, s. 36.

poruszających tę problematykę należeli przede wszystkim Tadeusz Borowski, Zofia Nałkowska, Seweryna Szmaglewska, a następnie Leopold Buczkowski, Adolf Rudnicki, Wojciech Żukrowski i inni. W pierwszych latach powojennych niewiele było prozy podejmującej problematykę współczesną, do najważniejszych w tym zakresie należała wydana w 1948 r. powieść Jerzego Andrzejewskiego *Popiół i diament*. W niektórych utworach wracano do czasów przedwojennych i panującej wówczas w Polsce sytuacji (np. *Węzły życia* Zofii Nałkowskiej oraz *Mury Jerycha* i *Niebo i ziemia* Tadeusza Brezy)³⁵. W prozie historycznej przeważała tematyka piastowska. Tworzyli ją m.in. Antoni Gołubiew, Władysław Jan Grabski, Karol Bunsch.

W literaturze od 1949 r. – jak wcześniej wspomniano - zaczął obowiązywać realizm socjalistyczny. W ciągu kilku lat powstało wiele powieści o tematyce produkcyjnej, cieszących się wówczas uznaniem władz. Do najbardziej charakterystycznych należały utwory: *Obywatele* Kazimierza Brandysa, *Początek opowieści* Mariana Brandysa, *W kraju odzyskanych przyjaciół* Andrzeja Brauna, *Uczta Baltazara* Tadeusza Brezy, *Penicylina* Aleksandra Jackiewicza, *Przy budowie* Tadeusza Konwickiego, *Głęboka orka* Władysława Machejka, *Węgiel* Aleksandra Ścibora Rylskiego, *Nr 16 produkuje* Jana Wilczka, *Przewodnicy wielkiego jutra* Wiktora Woroszyńskiego oraz *Traktory zdobędą wiosnę* Witolda Zalewskiego³⁶. Jakże były to utwory? Z perspektywy lat oceniono je negatywnie: „Krytyka okrzyknęła je przełomowymi, władze przyznały im nagrody państwowe. Naprawdę były narracyjnie nieporadne, rozwlekłe, naiwne w swoich fabułach” – uważa Z. Jarosiński³⁷. W latach 1949-1956 powodzeniem cieszyły się również powieści historyczne m.in. Władysława Rymkiewicza, Jan Wiktora oraz beletryzowane lub eseizowane powieści biograficzne autorstwa m.in. Jerzego Broszkiewicza, Stanisława Czernika, Mieczysława Jastruna. Kontynuowano temat wojny, zwłaszcza w utworach Jerzego Putramenta i Wojciecha Żukrowskiego.

W latach 1957-1970 pisarze zaczęli odchodzić od powieści socrealistycznej, jednakże „rozstanie z realizmem socjalistycznym nie oznaczało odejścia od realizmu w ogóle. Szerzej rozumiany pozostawał nadal dominującą metodą twórczą”³⁸. Po roku 1956 także w prozie doszły do głosu zmiany „poodwilżowe”. Liczne utwory autorów z tzw. Pokolenia 56, zwłaszcza Stanisława Czycza, Marka Hłaski, Marka Nowakowskiego, Stanisława Stanucha, przyniosły zwrot w twórczości w kierunku tematów dotąd nieporuszanych w literaturze:

---

³⁵ Z. Jarosiński, op. cit., s. 37.

³⁶ P. Kitrasiewicz, Ł. Gołębiowski, *Rynek książki w Polsce 1944-1989*. Warszawa 2005, s. 60.

³⁷ Z. Jarosiński, op. cit., s. 50.

szarego życia, osamotnienia, pesymizmu. Ukazało się sporo utworów rozrachunkowych autorstwa Andrzeja Brauna, Kazimierza Brandysa, Leona Kruczkowskiego. Proza ta szybko przestała się pojawiać, bowiem już w roku następnym cenzura zabroniła drukowania nowych utworów poruszających te problemy³⁹. W wielu utworach powstałych w omawianym okresie obecny był problem władzy i jej mechanizmów, np. w powieści *Ciemności kryją ziemię* Jerzego Andrzejewskiego. Ucieczką od realizmu było zwrócenie się w stronę groteski - taką formę wybrali w niektórych utworach m.in. Andrzej Bursa, Stanisław Grochowiak, Sławomir Mrożek⁴⁰. W prozie nadal obecny był temat wojny. Do charakterystycznych utworów podejmujących tę problematykę zaliczyć należy *Sławę i chwałę* Jarosława Iwaszkiewicza, *Przygody człowieka myślącego* Marii Dąbrowskiej, *Kolumbowie rocznik 20* Romana Bratnego. Proza historyczna reprezentowana była w tych latach przede wszystkim przez utwory Tadeusza Parnickiego, Hanny Malewskiej, Jerzego Zawieyskiego, Władysława Terleckiego, zaś nurt chłopski głównie przez teksty Juliana Kawalca, Tadeusza Nowaka i Wiesława Myślińskiego⁴¹.

W związku z tym, że sztuki teatralne bezpośrednio oddziaływały na publiczność, teatry i ich repertuar od początku znalazły się pod szczególną kontrolą czynników państwowych⁴². W pierwszych latach powojennych dramat, tak jak poezja i proza, podejmował tematy związane z wojną i okupacją, ale także z życiem powojennym i wszelkimi jego przemianami. Wśród autorów tekstów scenicznych znaleźli się Tadeusz Hołuj, Leon Kruczkowski, Stefan Otwinowski, Adam Ważyk, Jerzy Zawieyski. Ich sztuki reprezentowały „wzorzec realistycznego dramatu psychologiczno-obyczajowego”⁴³. W tychże latach powstały jednak dwa utwory, które na stałe zagościły w literaturze: *Niemcy* Leona Kruczkowskiego oraz *Dwa teatry* Jerzego Szaniawskiego.

W późniejszym okresie prezentowano przede wszystkim współczesną sztukę radziecką. Pomijano twórczość poetów romantyzmu oraz utwory Stanisława Wyspiańskiego, bowiem uważano je za niewskazane⁴⁴. W teatrach wystawiano przede wszystkim dramaty i komedie produkcyjne autorstwa m.in. Leopolda Rybarskiego (*W stoczni*), Leona Pasternaka (*Trzeba było iskry*), Michała Rusinka (*Pawilon pod sosnami*), Wandy Żółkiewskiej (*Awans*) oraz dramaty antyimperialistyczne, głównie w celu przedstawienia konfliktów, które nękały

---

³⁸ S. Burkot, op. cit., s. 155.

³⁹ Z. Jarosiński, op. cit., s. 126.

⁴⁰ Tamże, s. 133-134.

⁴¹ S. Siekierski, op. cit., s. 409.

⁴² S. Burkot, op. cit., s. 61.

⁴³ Z. Jarosiński, op. cit., s. 39.

⁴⁴ Tamże, s. 61.

kraje kapitalistyczne, działań policji i tajnych wywiadów, militarnych planów zachodnich rządów⁴⁵. Były to m.in. utwory Leona Kruczkowskiego (*Juliusz i Ethel*), Adama Tarna (*Zwykła sprawa*), Krzysztofa Gruszczyńskiego (*Pociąg do Marsylii*)⁴⁶. Większość prezentowanych w tym okresie sztuk historycznych miała charakter biograficzny a dotyczyła znanych osób, takich jak Mikołaj Rej, Jan Kochanowski, Adam Mickiewicz. Ich autorami byli Ludwik Hieronim Morstin (*Polacy nie gęsi*), Aleksander Maliszewski (*Droga do Czarnolasu oraz Ballady i romansé*) i inni.

Po 1956 r. na dramat polski zaczęły oddziaływać wpływy współczesnego dramatu zachodniego, zwłaszcza amerykańskiego i francuskiego. Dramat zaczął zwracać się ku grotesce, metaforze, paraboli, niedosłowności⁴⁷. Istniał jednak nadal dramat tradycyjny, a tworzyli go Jerzy Szaniawski, Leon Kruczkowski, Jerzy Zawieyski. W stronę groteski zwrócili się np. Sławomir Mrożek i Tadeusz Różewicz. Byli to, zdaniem S. Burkota, najwybitniejsi twórcy dramatu współczesnego, dzięki którym literatura polska zaistniała na arenie europejskiej⁴⁸. Na przełomie lat 50-tych i 60-tych niektórzy twórcy sięgnęli po motywy antyczne i biblijne, m.in. Roman Brandstaetter i Jerzy Zawieyski.

Opisując literaturę nie można pominąć twórczości translatorskiej. W pierwszych latach powojennych wydawano przede wszystkim utwory już wcześniej tłumaczone, rzadziej dzieła wybitnych klasyków⁴⁹. W latach 1945-1947 dominowały przekłady z literatury angielskiej, następnie francuskiej, niemieckiej i rosyjskiej. Od 1948 r. zdecydowaną przewagę uzyskały tłumaczenia z języka rosyjskiego i krajów ZSRR, choć drukowano także dzieła pisarzy z innych krajów socjalistycznych, twórców antyfaszystowskich i tych, których postawa nie budziła zastrzeżeń władz. Wśród autorów tłumaczonych dzieł znaleźli się: Bertold Brecht, Jan Drda, Heinrich Mann, Maria Pujmanowa, Waclaw Rzezacz, Anna Seghers, Arnold Zweig⁵⁰. W 1953 r. przekłady z literatury rosyjskiej i radzieckiej stanowiły 75% ogółu tłumaczeń⁵¹. Zdaniem Stanisława Siekierskiego, do roku 1952 literatura radziecka tłumaczona była bez określonych zasad wyboru: „przekładano niemal wszystko, co ukazywało się na radzieckim rynku” - twierdzi autor⁵². Powodzeniem cieszyły się m.in. utwory Ilii Erenburga, Maksyma Gorkiego, Włodzimierza Majakowskiego, Konstantego

---

⁴⁵ Tamże, s. 61.

⁴⁶ Tamże, s. 61-65.

⁴⁷ Z. Jarosiński, op. cit., s. 167.

⁴⁸ S. Burkot, op. cit., s. 149.

⁴⁹ S. Siekierski, *Książka literacka. Potrzeby społeczne i ich realizacja w latach 1944-1986*. Warszawa 1992, s. 194.

⁵⁰ S. Siekierski, op. cit., s. 196.

⁵¹ Tamże, s. 194.

⁵² Tamże, s. 196.

Paustowskiego, Piotra Pawlenki, Borysa Polewoja, Michaiła Szołochowa, Aleksego Tołstoja. Od 1955 r. sytuacja zaczęła się zmieniać na korzyść przekładów literatur krajów Zachodnich, tłumaczono wówczas m.in. książki Jacka Londona, Teodora Dreisera i Howarda Fasta, Trumana Capote'a, a od 1956 r. teksty Erskina Caldwell, Ernesta Hemingwaya, Williama Faulknera, Normana Mailera, Johna Steinbecka, Jerome Salinger, Irwina Shawa, Roberta Penn Warrena i wielu innych⁵³. Po 1956 r. Polacy zapoznawali się również z dziełami Friedricha Dürrenmatta, Maxa Fishera, Güntera Grassa, Franza Kafki, Thomasa Manna, Ericha M. Remarque'a⁵⁴ oraz Samuela Becketa, Alberta Camusa, Andre Gide'a, Antone'a de Saint-Exupéry'ego, Jeana Paula Sartre'a, Marcela Prousta⁵⁵.

Pisarze za swą pracę (a czasem jedynie za odpowiednią postawę ideologiczną i zaangażowanie w tworzeniu nowego socjalistycznego społeczeństwa) byli odpowiednio wyróżniani. Z pierwszymi nagrodami literackimi spotykamy się w 1945 r. - wtedy to Ministerstwo Kultury i Sztuki przyznało m.in. nagrody Arturowi Górkowskiemu za książkę *Niepokój nowego czasu*, Zofii Żeleńskiej za pracę nad spuścizną literacką męża – Tadeusza Boya-Żeleńskiego, Julianowi Przybosiowi za tom poetycki *Póki my żyjemy*⁵⁶. Jednakże lata 1945-1948 charakteryzuje, zdaniem O. Czarnika, sporadyczność nagród przyznawanych przez centralne instancje państwowe⁵⁷. Ważną rolę pełniły w owym czasie nagrody ustanowione przez redakcje czasopism, zwłaszcza „Odrodzenia”. Nagroda tego pisma była przyznawana dziełom prozatorskim corocznie z okazji święta Odrodzenia. Wielokrotnie nagradzano nią dzieła, które na stałe wpisały się do historii literatury polskiej⁵⁸. Innymi kryteriami kierowało się pismo „Odra”, które wyróżniało przede wszystkim utwory poruszające tematy obrony granicy zachodniej, powrotu Polski nad Odrę, Nysę Łużycką i Bałtyk, a także obracające się w kręgu historii, głównie Polski piastowskiej⁵⁹. W późniejszym okresie swoje nagrody ustanowiły również inne pisma, np. „Kultura”, „Miesięcznik Literacki”, „Życie Literackie”⁶⁰. W 1948 r. rozdano po raz pierwszy Państwowe Nagrody Artystyczne. Centralnymi nagrodami państwowymi I stopnia honorowano twórczość wybranych literatów, np. Władysława Broniewskiego, Jarosława Iwaszkiewicza, Zofii Nałkowskiej, Leopolda Staffa, Juliana Tuwima. Te nagrody były, zdaniem O. Czarnika, „próbą tworzenia narodowego panteonu literackiego, ustalenia pewnej hierarchii w ocenie przeszłych

⁵³ O. Czarnik, op. cit., s. 144.

⁵⁴ Tamże, s. 145.

⁵⁵ S. Siekierski, op. cit., s. 413.

⁵⁶ O. Czarnik, op. cit., s. 90.

⁵⁷ Tamże.

⁵⁸ Tamże, s. 92.

⁵⁹ Tamże, s. 92.

i terażniejszych dokonań”, ale dodaje również, że „władze partyjno-państwowe uhonorowały wielu pisarzy wybitnych, o niezaprzeczalnym dorobku artystycznym”⁶¹. Najwięcej nagród państwowych rozdano w 1955 r. – 28, co potwierdza fakt, że władze były w wysokim stopniu zainteresowane rozwojem literatury i jej oddziaływaniem na czytelników⁶². Swoje nagrody przyznawały również niektóre ministerstwa, np. Ministerstwo Kultury i Sztuki, Ministerstwo Obrony Narodowej, a także Centralna Rada Związków Zawodowych oraz inne instytucje.

Jak pisze O. Czarnik, literatów nagradzano m.in. za podejmowanie wybranej tematyki, aprobowanej lub zalecanej przez władze, za regularną współpracę z daną instytucją. Ponadto władze w ten sposób starały się pozyskać wybitnych twórców, dlatego wśród wyróżnionych osób znaleźli się także ci, których nagrodzono i za lojalność polityczną, i za rzeczywiste osiągnięcia artystyczne⁶³.

Spośród innych nagród przyznawanych w interesującym nas okresie należy wspomnieć o Nagrodzie Literackiej im. Stanisława Piętaka, przyznawanej od 1966 r., nagrodzie im. Andrzeja Bursy (krytycy krakowscy przyznawali tę nagrodę od 1967 r. za wybitne osiągnięcia poetyckie), a także nagrodzie im. Tadeusza Peipera.

W pierwszych latach powojennych to firmy prywatne stanowiły podstawę produkcji książkowej, wydając dzieła zaliczane do klasyki polskiej, literaturę popularną oraz różnego rodzaju poradniki⁶⁴. Należały do nich zarówno oficyny, które wznowiły swą działalność, jak i te, które powstały tuż po wojnie: Gebethner i Wolff, Trzaska, Evert i Michalski, Książnica Atlas, oficyna Michała Arcta, firma Jakuba Mortkowicza, Wydawnictwo Mieczysława Kota, firma Tadeusza Zapióra „Wiedza-Zawód-Kultura”, oficyna Eugeniusza Kuthana, Awir, Instytut Kartograficzny i Wydawniczy Glob, Wydawnictwa Książek Popularnych, Poligrafika Płazewskiego, Wydawnictwo Bajek i Baśni Ezop, Lamus i inne⁶⁵. Firmy prywatne tuż po wojnie były w stosunkowo dobrej sytuacji: posiadały zapasy papieru, miały kapitał zakładowy, czasami własne drukarnie, ponadto zatrudniały doświadczonych edytorów i pracowników poligrafii. Wydawanie dzieł ułatwiały im kontakty z pisarzami oraz fakt posiadania praw autorskich do niektórych dzieł⁶⁶. Firmy prywatne wydawały cenne pozycje z literatury pięknej, ale część z nich nastawiona była głównie na zysk, dlatego często oferowały książki, które zaspokajały „najniższe gusta czytelnicze ukształtowane w okresie

---

⁶⁰ Tamże, s. 104.

⁶¹ Tamże, s. 97.

⁶² Tamże, s. 98.

⁶³ Tamże, s. 99.

⁶⁴ P. Kitrasiewicz, Ł. Gołębiowski, *Rynek książki w Polsce 1944-1989*. Warszawa 2005 s. 19.

⁶⁵ Tamże, s. 20-23.

⁶⁶ O. Czarnik, op. cit., s. 115.

międzywojennym”⁶⁷. Wkrótce władze zaczęły ograniczać działalność prywatnych edytorów: dekretem Krajowej Rady Narodowej z 9 kwietnia 1946 r. uchylono prawa wydawców prywatnych, zwłaszcza Gebethnera i Wolffa, do wydawania dzieł 12 klasyków polskich, od końca 1947 r. firmy prywatne musiały wpisywać się do państwowego rejestru wydawców, w roku następnym wprowadzono nowy cennik na papier i usługi drukarskie różnicując w nim ceny dla wydawców prywatnych i państwowych⁶⁸.

Odnosząc się do Piotra Kitrasiewicza i Łukasza Gołębiowskiego, że w latach 1945-1947 w Polsce działało 264 wydawnictw (w tym efemeryczne). Na pierwszym miejscu z ilością oficyn prywatnych uplasowała się Warszawa (63), następnie Kraków (57), później Łódź i Poznań (po 25), Katowice (19), Wrocław (11), Lublin (5)⁶⁹. W 1945 r. produkcja wydawnicza oficyn prywatnych stanowiła 55% ogólnego rynku wydawniczego, w 1947 r. już 48 proc., w 1949 r. - 23 proc. W 1950 r. wynosiła zaledwie 8 proc.⁷⁰.

Literaturę religijną do 1950 r. wydawały m.in. Księgarnia Św. Wojciecha w Poznaniu, reaktywowana w 1945 r., Wydawnictwo SS Loretanek-Benedyktynki w Warszawie, Wydawnictwo Milicji Niepokalanej w Niepokalanowie, Wydawnictwo Przeglądu Homiletycznego w Kielcach, Krakowskie Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy – Księży Jezuici, Wydawnictwo Ojców Redemptorystów we Wrocławiu, Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Wydawnictwo Mariackie w Krakowie, Wydawnictwo Świętego Krzyża w Opolu⁷¹.

Oprócz firm prywatnych, kościelnych i zakonnych, zaczęły działalność także oficyny państwowe, spółdzielcze, partyjne, organizacje społecznych. Już w 1944 r. w Lublinie powstała Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik”, w 1945 r. utworzono wydawnictwa „Książka”, „Wiedza” (połączone w 1948 roku w oficynę „Książka i Wiedza”), Polskie Wydawnictwo Muzyczne w Krakowie, Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, ponadto reaktywowała się Nasza Księgarnia i Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Do 1948 r. powstały m.in. Państwowy Instytut Wydawniczy, Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne, Prasa Wojskowa. W latach 1949-1956, rozpoczęły działalność m.in.: Polskie Wydawnictwo Gospodarcze (od 1961 r. funkcjonujące pod nazwą Polskie Wydawnictwa Ekonomiczne), Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, Państwowe Wydawnictwa Techniczne (od 1960 roku jako Wydawnictwa Naukowo-Techniczne), Instytut Wydawniczy

---

⁶⁷ S. Siekierski, op. cit., s. 128.

⁶⁸ O. Czarnik, s. 120; zob. też S. Siekierski, op. cit., s. 131.

⁶⁹ P. Kitrasiewicz, Ł. Gołębiowski, op. cit., s. 24.

⁷⁰ Tamże, s. 24.

⁷¹ Tamże, op. cit., s. 24-25.

PAX, Wydawnictwo Artystyczno-Graficzne, Państwowe Wydawnictwa Szkolnictwa Zawodowego, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Państwowe Przedsiębiorstwo Wydawnictw Kartograficznych, Państwowe Wydawnictwo Iskry, Państwowe Wydawnictwo Wiedza Powszechna, Wydawnictwo Prawnicze, Wydawnictwo Geologicznego, Wydawnictwo Literackie⁷². W latach 1957-1970 również powstało kilka oficyn wydawniczych, np. Arkady, Lubelska Spółdzielnia Wydawnicza, Wydawnictwo Łódzkie, Wydawnictwo Poznańskie, Wydawnictwo Pojezierze, Wydawnictwo Epoka, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak⁷³.

Od początku władze dążyły do scentralizowania ruchu wydawniczego, powołanie w 1950 r. Centralnej Komisji Wydawniczej przy Prezesie Rady Ministrów położyło właściwie kres działalności prywatnych edytorów. Zadaniem CKW było m.in. sporządzenie wytycznych obowiązujących w planie wydawniczym na 6 kolejnych lat⁷⁴. W roku następnym CKW zamieniono w Centralny Urząd Wydawnictw, Przemysłu Graficznego i Księgarstwa, który zarządzał podległymi mu instytucjami, nadzorował ich plany, finanse, stan zatrudnienia, a ponadto dysponował papierem przeznaczonym na druk książek publikowanych przez wszystkie wydawnictwa⁷⁵. Pod koniec 1956 r. został włączony do Ministerstwa Kultury i Sztuki, które przejęło większość jego uprawnień⁷⁶.

Zdaniem Oskara Czarnika „na początku lat pięćdziesiątych dokonano się rzeczywiste umasowienie książki, a wiele wartościowych dzieł, między innymi literackich, dotarło do publiczności w wysokich nakładach i po przystępnych cenach”⁷⁷. Przyczyniła się do tego działalność Komitetu Upowszechniania Książki: już w 1948 r. Rada Państwa, po zbadaniu sytuacji istniejącej na rynku wydawniczym, podjęła uchwałę o powołaniu Komitetu Upowszechniania Książki (KUK), do którego zadań należało m.in. „zorganizowanie planowej działalności wydawniczej oraz zaktywizowanie aparatu rozpowszechniania literatury”⁷⁸. Dzięki KUK czytelnik mógł otrzymać 36 książek po niższej cenie (w prenumeracie kosztowały one po 100 zł za egzemplarz, w sprzedaży księgarskiej – 125 zł). Niestety, w pierwszej połowie lat 50-tych wydano również bardzo wiele małowartościowych dzieł⁷⁹,

---

⁷² P. Kitrasiewicz, Ł. Gołębiowski, op. cit., s. 37-57.

⁷³ Tamże, s. 67-103.

⁷⁴ Tamże, s. 26, 33.

⁷⁵ O. Czarnik, op. cit., s. 122.

⁷⁶ Tamże, s. 123.

⁷⁷ Tamże, s. 127.

⁷⁸ P. Kitrasiewicz, Ł. Gołębiowski, op. cit., s. 25.

⁷⁹ O. Czarnik, op. cit., s. 129.

dlatego „dorobek wydawniczy pierwszej połowy lat pięćdziesiątych oceniany był i jest, raz jako pasmo sukcesów [...] innym razem jako przykład błędów i wypaczeń”⁸⁰.

Sytuacja zmieniła się po 1956 r., kiedy to na rynku wydawniczym pojawiło się mniej tytułów i w niższym nakładzie, ale za to bardziej interesujących czytelnika. Wznawiano książki uznane wcześniej za „szkodliwe dla kształtowania młodego, socjalistycznego społeczeństwa” np. Karola Maya, Roberta L. Stevensona, ponadto wydawano utwory Thomasa M. Reida, Rudyarda Kiplinga, Jamesa F. Coopera, Jamesa O. Curwooda, Jacka Londona, a z pisarzy polskich książki Kornela Makuszyńskiego, Ferdynanda A. Ossendowskiego, Haliny Górskiej, Jerzego Marlicza, Zofii Urbanowskiej. W tym okresie czytelnicy mogli również zapoznać się z twórczością Elżbiety Jackiewiczowej, Marii Kann, Hanny Ożogowskiej, Krystyny Siesickiej, Alfreda Szklarskiego, Zbigniewa Nienackiego⁸¹.

W latach 60-tych, pomimo wybiórczego traktowania pisarzy, upowszechniono wiele dzieł z klasyki, wysokie nakłady osiągały książki dla dzieci i młodzieży oraz dzieła tych twórców, których postawa ideowa nie budziła zastrzeżeń władz. Nie zabrakło jednak tzw. literatury trywialnej, do której zaliczono również powieści sensacyjno-kryminalne, autorstwa m.in. Arthura Conan Doyle, Agaty Christie, Georges-a Simenona⁸².

W pierwszych powojennych latach na rynku księgarskim współistniały ze sobą księgarnie prywatne (które stanowiły najliczniejszą grupę aż do 1949 r.), państwowe i spółdzielcze⁸³. Wielkie księgarnie prywatne organizowały znane firmy wydawnicze, np. Gebethner i Wolff. Niezbyt liczne w tym okresie księgarnie państwowe powstawały zazwyczaj przy instytucjach państwowych i nie tworzyły osobnej sieci⁸⁴. W tym czasie księgarstwo traktowane było przez władze przede wszystkim jako handel prywatny, dlatego podjęto działania mające dążyć do jego likwidacji⁸⁵. Do upadku księgarstwa prywatnego przyczyniło się utworzenie Centrali Obrotu Księgarskiego Dom Książki. Instytucja ta, powołana na początku 1950 r., miała m.in. za zadanie utworzenia sieci własnych placówek i przejęcie księgarni dotychczas funkcjonujących na rynku. Dom Książki skupił cały ruch wydawniczo-dystrybucyjny, przejmując od wydawnictw publikacje ukazujące się wówczas na rynku i prowadząc ich sprzedaż⁸⁶. Działania Domu Książki, wysokie podatki i tzw. „domiary”

---

⁸⁰ S. Siekierski, op. cit., s. 206.

⁸¹ Tamże, s. 423.

⁸² P. Kitrasiewicz, Ł. Gołębiowski, op. cit., s. 424.

⁸³ O. Czarnik, op. cit., s. 29.

⁸⁴ S. Siekierski, op. cit., s. 108-110.

⁸⁵ Tamże, s. 111.

⁸⁶ P. Kitrasiewicz, Ł. Gołębiowski, op. cit., s. 34-35.

praktycznie spowodowały zanik prywatnych inicjatyw⁸⁷. W 1957 r. utworzono przedsiębiorstwo hurtowe „Składnica Księgarska”⁸⁸, które nie kupowało, jak Dom Książki, całych nakładów, ale brało w komis poszczególne tytuły⁸⁹. Dom Książki dominował jednak na rynku księgarskim przez cały omawiany okres.

Władze państwowe i partyjne dużą uwagę przywiązywały do bibliotek, zwłaszcza publicznych, traktując je jako symbol demokratyzacji kultury. *Dekret o bibliotekach* z dnia 17 kwietnia 1946 r., uważany przez niektórych badaczy za swoisty manifest władzy i działaczy oświatowych, dawał podstawy prawne rozwoju bibliotekarstwa w Polsce⁹⁰. Na początku głównym zadaniem stała się budowa sieci bibliotecznej, której na przeszkodzie stanął brak książek. Aby usunąć ten problem, powołano wspomniany już Komitet Upowszechniania Książki, który wydał serię książek przeznaczonych głównie do księgozbiorów bibliotecznych. Wśród nich dominowała klasyka polska i rosyjska oraz utwory z literatury radzieckiej, a z polskiej literatury współczesnej wydano tylko *Nr 16 produkuje* Jana Wilczka⁹¹.

W omawianym czasie „biblioteki miały przyczynić się do przekształcania świadomości społecznej, wspomagać działania partii i rządu w kierunku budowy ustroju socjalistycznego oraz realizacji zamierzeń gospodarczych” pisał m.in. Stanisław Siekierski, a następnie dodał „centralne zaopatrywanie wszystkich placówek bibliotecznych stwarzało bardzo korzystne warunki do koordynacji działań politycznych, wydawniczych i księgarskich. Pozwalało wydawać, przesyłać i propagować te książki, które zdaniem decydentów miały istotne znaczenie w realizacji nadrzędnych celów”⁹².

W księgozbiorach bibliotek dominowały więc utwory współczesnych pisarzy polskich i radzieckich, wspomnienia i reportaże. Sporo było klasyki, natomiast brakowało literatury sensacyjno-kryminalnej i powieści autorstwa m.in. Courths-Mahler, Ireny Zarzyckiej, Antoniego Marczyńskiego, Heleny Mniszkówny czy Marii Rodziewiczówny⁹³. Literatura sensacyjno-kryminalna była traktowana w owym czasie „jako główny nosiciel emocji opartych na gwałcie, przemocy, brutalności, dewiacjach”, a wielu bibliotekarzy uznało, że zadaniem bibliotek publicznych jest szerzenie czytelnictwa o charakterze edukacyjnym a nie rozrywkowym⁹⁴.

---

⁸⁷ S. Siekierski, op. cit., s. 112.

⁸⁸ O. Czarnik, op. cit., s. 29.

⁸⁹ P. Kitrasiewicz, Ł. Gołębiowski, op. cit., s. 66.

⁹⁰ S. Siekierski, op. cit., s. 115.

⁹¹ Tamże, s. 116.

⁹² Tamże, s. 117.

⁹³ Tamże, s. 119.

⁹⁴ Tamże, s. 321.

Po 1956 r. zmniejszył się wpływ polityki na działania bibliotek, bowiem, zdaniem S. Siekierskiego, „biblioteki zawsze respektowały decyzje o charakterze ogólnospołecznym wynikające z faktu funkcjonowania ich w kraju socjalistycznym”⁹⁵.

Nie można pominąć działań władz mających na celu jak najszersze upowszechnienie książki w społeczeństwie: organizowanie Dni Oświaty, Książki i Prasy, targów książki, zakładanie muzeów, przeprowadzanie konkursów czytelniczych.

Mając na uwadze różne formy upowszechniania książki, Rada Ministrów, na wniosek Rady Książki, 22 marca 1946 r. postanowiła w dniach 1-3 maja każdego roku obchodzić „Święto Oświaty”. W 1949 r. przekształcono je w Tydzień Oświaty, Książki i Prasy, w 1951 r. odbywały się pod nową nazwą jako Dni Oświaty, Książki i Prasy. Podczas obchodów tegoż święta odbywała się sprzedaż książek na licznie organizowanych kiermaszach, często połączona z loteriami książkowymi, spotkaniami autorskimi, odczytami, wystawami⁹⁶. Duże znaczenie przywiązywano do Międzynarodowych Targów Książki. Pierwszy raz zorganizowano je w 1956 r., w ramach Targów Poznańskich. Od 1958 r. odbywały się w Warszawie jako samodzielna impreza wydawniczo-księgarska⁹⁷. Formą propagowania kultury literackiej było także organizowanie muzeów literackich, np. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie czy Muzeum Henryka Sienkiewicza w Oblęgorku⁹⁸ oraz organizowanie konkursów czytelniczych. Jednakże ta forma nie została oceniona zbyt wysoko - zdaniem O. Czarnika - wśród konkursów literackich dominowały imprezy sporadyczne i okolicznościowe, a nie stałe, które wzbogacałyby życie kulturalne, zarówno w wymiarze ogólnopolskim jak i regionalnym, za jaki uważał m.in. Ogólnopolski Festiwal Poezji w Łodzi⁹⁹. Wiele z konkurów ogłaszały redakcje gazet i czasopism, m.in. na początku lat sześćdziesiątych ogłoszono przez „Dziennik Ludowy” konkurs pn. *Złoty Kłos dla Twórcy, Srebrne dla Czytelników*, którego celem była promocja polskiej literatury współczesnej wśród czytelników wiejskich. Spośród dziesięciu pisarzy proponowanych przez redakcję czytelnicy bibliotek musieli wybrać jednego i uzasadnić swój wybór¹⁰⁰.

Zasygnalizowane problemy uwidoczniły się również w różnym stopniu w publikacjach zamieszczonych na łamach „Dziennika Polskiego”, o czym szerzej w kolejnych rozdziałach.

---

⁹⁵ Tamże, s. 306.

⁹⁶ P. Kitrasiewicz, Ł. Gołębiowski, op. cit., s. 26-27.

⁹⁷ Tamże, s. 66.

⁹⁸ O. Czarnik, op. cit., s. 37.

⁹⁹ Tamże, s. 105.

¹⁰⁰ S. Siekierski, op. cit., s. 289.

2.2. Problemy kultury książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1945-1970 w świetle statystyki

Problematyka książki i jej upowszechniania stosunkowo często pojawiała się na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1945-1970. Aby zaprezentować w sposób czytelny materiał zawarty w 26 rocznikach, zastosowano ilościową analizę omawianych zagadnień. Posłużono się 20% próbą reprezentatywną, wybierając do próby co 5 numer poczynając od 1 numeru każdego rocznika, uwzględniając zawarte w tych numerach dodatki niesamoistne „Dziennika Polskiego” takie jak: „Oświata i Wychowanie”, „Sport i Wychowanie”, „Nauka i Wiedza”, „Prawo i Życie”, „Dziennik Sportowy”, „Kolumna Młodych”, „Literatura i Sztuka”, „Walka”, „Kobieta w Polsce i Świecie”, „Kolumna Młodych”, „Lajkonik”.

W latach 1945-1950 przypadło więc do badań po 75 numerów, w 1951 r. – 71 numerów, w latach 1952-1969 po 65-66 numerów, w 1970 r. – 19 numerów. Materiał poddano również jakościowej analizie zawartości, która objęła wszystkie numery z omawianych 26 roczników „Dziennika Polskiego” oraz jego dodatki niesamoistne.

Analiza ilościowa badanych zagadnień na podstawie próby reprezentatywnej przedstawia się następująco: w latach 1945-1948 na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych wydrukowano łącznie 706 różnych publikacji poruszających problem kultury książki na 85 725,5 cm² powierzchni pisma. Najwięcej publikacji zanotowano w 1948 r., było ich 200, następnie w 1946 r. – 194, w 1945 r. ich liczba wynosiła 182, a w 1947 r. spadła do 130. Najwięcej powierzchni przeznaczono na tę tematykę w 1946 r., bo aż 5,14%, najmniej – w 1947 r. – jedynie 2,21%; w 1945 r. wynosiła 4,54%, a w 1948 r. 3,9%. Bardziej szczegółowo problem ten przedstawiono w tabeli nr 31.

Tabela nr 31. Ilość wypowiedzi dotyczących tematyki książki i jej upowszechniania w latach 1945-1948 na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych

rok	Ilość stron	Format	Ilość wypowiedzi dotyczących książki i jej upowszechniania	Wypowiedzi dotyczące książki i jej upowszechniania w cm ²	Wypowiedzi dotyczące książki i jej upowszechniania w %
1945	328 s. 381 136 cm ²	28x41,5 cm = 1 162cm ²	182	17 496,5 cm ²	4,54 %
1946	558 s. 648 396 cm ²		194	33 779,3 cm ²	5,14 %
1947	466 s. 541 492 cm ²		130	12 120,6 cm ²	2,21 %
1948	482 s. 566 832 cm ²	28x42 cm = 1 176 cm ²	200	22 329,1 cm ²	3,9 %
Łącznie			706	85 725,5 cm ²	15,57 %

Źródło: obliczenia własne

Na łamach „zwykłych” numerów „Dziennika Polskiego”, odliczając dodatki niesamoistne, pojawiło się 512 publikacji dotyczących książki i jej upowszechniania, które razem zajęły 58 706 cm² powierzchni pisma. Najwięcej pozycji opublikowano w 1948 r. – 162, następnie 123 w 1946 r., 116 w 1947 r., najmniej w 1945 r. – 111. Najwięcej ogólnej powierzchni pisma problematyka ta zajęła w 1946 r. i wynosiła 3,46%, w 1948 r. zajęła 3,2%, w 1945 – 1,99%, najmniej, bo 1,93% powierzchni przeznaczono na te tematy w 1947 r. (tabela nr 31).

Tabela nr 32. Ilość wypowiedzi dotyczących tematyki książki i jej upowszechniania w latach 1945-1948 na łamach „Dziennika Polskiego”

rok	Ilość wypowiedzi dotyczących książki i jej upowszechniania	Wypowiedzi dotyczące książki i jej upowszechniania w cm ²	Wypowiedzi dotyczące książki i jej upowszechniania w %
1945	111	7 580,5 cm ²	1,99 %
1946	123	22 542,8 cm ²	3,46 %
1947	116	10 431,6 cm ²	1,93 %
1948	162	18 151,1 cm ²	3,2 %
Łącznie	512	58 706 cm ²	10,58 %

Zródło: obliczenia własne

Na łamach dodatków niesamoistnych w omawianych latach znalazły się łącznie 194 pozycje poruszające tematy książki, zajmując 27 019,5 cm² powierzchni. W latach 1945-1946 ukazało się po 71 publikacji, w 1948 było ich 38, w 1947 tylko 13. Największy procent powierzchni pozycje te zajęły w 1945 r. – 2,55%, w 1946 r. było ich już mniej i stanowiły 1,68%, w 1948 r. ich ilość spadła do 0,7%, w 1947 r. osiągnęły najniższą liczbę – 0,7% (tabela nr 32).

Tabela nr 33. Ilość wypowiedzi dotyczących tematyki książki i jej upowszechniania w latach 1945-1948 zawartych w dodatkach niesamoistnych „Dziennika Polskiego”

rok	Ilość wypowiedzi dotyczących książki i jej upowszechniania	Wypowiedzi dotyczące książki i jej upowszechniania w cm ²	Wypowiedzi dotyczące książki i jej upowszechniania w %
1945	71	9 916 cm ²	2,55 %
1946	71	11 236,5 cm ²	1,68 %
1947	14	1 689 cm ²	0,28 %
1948	38	4 178 cm ²	0,7 %
Łącznie	194	27 019,5 cm ²	5,21 %

Zródło: obliczenia własne

W latach 1949-1956, tak jak w latach poprzednich, na łamach „Dziennika Polskiego” oraz jego dodatków również zamieszczano wypowiedzi dotyczące książki i jej upowszechniania. Łącznie 905 pozycje zajęło 123 189 cm² powierzchni. Ich ilość w poszczególnych latach wahała się od 74 w 1956 r. do 168 w 1949 r. Jak kształtowały się

liczby w pozostałych latach? W 1950 r. liczba publikacji wyniosła 132, by spaść w roku następnym do 93, w roku 1952 zwiększyła się do 117, w 1953 r. wynosiła 113, zmniejszając się w 1954 r. do 100, a w 1955 r. podniosła się do 108.

Analizując powierzchnię pisma zajmowaną przez tę tematykę, można zauważyć, że najwięcej miejsca poświęcono interesującym nas tematom w 1952 r – 5,3%, w 1951 r. 4,87%, w 1949 r. – 4,23%, w 1950 r. 4,11%, w 1953 r. było już poniżej 4%, a dokładnie 3,43%, w 1954 r. - 2,21%, najmniej procent powierzchni przeznaczono w 1956 r. – 1,85% (tabela nr 33).

Tabela nr 34. Ilość wypowiedzi dotyczących tematyki książki i jej upowszechniania w latach 1949-1956 na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych

rok	Ilość stron ogółem	Format	Ilość wypowiedzi dotyczących książki i jej upowszechniania	Wypowiedzi dotyczące książki i jej upowszechniania w cm ²	Wypowiedzi dotyczące książki i jej upowszechniania w %
1949	444 s. 522 144 cm ²	28x42 cm =1 176 cm ²	168	22 099,8 cm ²	4,23 %
1950	418 s. 491 568 cm ²		132	18 069,2 cm ²	4,11 %
1951	348 s. 409 248 cm ²		93	19 919,6 cm ²	4,87 %
1952	330 s. 388 080 cm ²		117	20 568,9 cm ²	5,3 %
1953	312 s. 366 912 cm ²		113	12 579,7 cm ²	3,43 %
1954	334 s. 392 784 cm ²		100	8 674,8 cm ²	2,21 %
1955	316 s. 353 920 cm ²	28x40 cm =1 120	108	14 495,5 cm ²	4,09 %
1956	328 s. 367 360 cm ²		74	6 781,5 cm ²	1,85 %
Łącznie			905	123 189 cm ²	30,09 %

Źródło: obliczenia własne

W latach 1949-1956 na 121 995,5 cm² „Dziennika Polskiego” wydrukowano łącznie 897 publikacji dotyczących książki i jej upowszechniania. Ich ilość w poszczególnych latach wahała się od 74 w 1956 r. do 168 w 1949 r. (zobacz tabela nr 35). Różnica zaistniała jedynie w latach 1950 i 1952, ze względu na to, że w analizie uwzględniono publikacje zamieszczone na łamach dodatków niesamoistnych. Dla przypomnienia: w 1950 r. liczba publikacji wyniosła 128, by spaść w roku następnym do 93, w latach 1952-1953 wynosiła 113, zmniejszając się w 1954 r. do 100, zaś w 1955 r. podniosła się do 108. Przeliczając te dane na wielkość zajmowanej powierzchni pisma zauważamy, że procent powierzchni przeznaczony na problematykę książki i jej upowszechniania ulegał stałej zmianie: najczęściej było jej

w 1952 r – 5,09%, najmniej procent powierzchni, bo jedynie 1,85% przeznaczono w 1956 r. Bliższe dane przedstawiono w tabeli nr 34.

Tabela nr 35. Ilość wypowiedzi dotyczących tematyki książki i jej upowszechniania w latach 1949-1956 na łamach „Dziennika Polskiego”

rok	Ilość wypowiedzi dotyczących książki i jej upowszechniania	Wypowiedzi dotyczące książki i jej upowszechniania w cm ²	Wypowiedzi dotyczące książki i jej upowszechniania w %
1949	168	22 099,8 cm ²	4,23 %
1950	128	17 695,2 cm ²	3,59 %
1951	93	19 919,6 cm ²	4,87 %
1952	113	19 749,4 cm ²	5,09 %
1953	113	12 579,7 cm ²	3,43 %
1954	100	8 674,8 cm ²	2,21 %
1955	108	14 495,5 cm ²	4,09 %
1956	74	6 781,5 cm ²	1,85 %
Łącznie	897	121 995,5 cm ²	29,36 %

Zródło: obliczenia własne

Niewielką ilość interesujących nas publikacji zamieszczono w dodatkach niesamoistnych „Dziennika Polskiego”, bo zaledwie po 4 w 1950 i 1952 r. Powierzchnia pisma zajęta przez nie wynosiła kolejno 0,52% i 0,21%.

Tabela nr 36. Ilość wypowiedzi dotyczących tematyki książki i jej upowszechniania w latach 1949-1956 na łamach dodatków niesamoistnych „Dziennika Polskiego”

rok	Ilość wypowiedzi dotyczących książki i jej upowszechniania	Wypowiedzi dotyczące książki i jej upowszechniania w cm ²	Wypowiedzi dotyczące książki i jej upowszechniania w %
1950	4	374 cm ²	0,52 %
1952	4	819,5 cm ²	0,21 %
Łącznie	8	1 193,5 cm ²	0,73 %

Zródło: obliczenia własne

W latach 1957-1970 wydrukowano łącznie 1.396 publikacji dotyczących omawianej problematyki, które zajęły 146 014 cm² powierzchni „Dziennika Polskiego”. Analizując poszczególne lata, można stwierdzić, że największą ilość publikacji wydrukowano w 1957 r. – 149, najmniej zamieszczono w 1970 r. – zaledwie 13 (być może wynika to z faktu, iż badaniem w 1970 r. objęto jedynie numery od stycznia do marca). Powyżej 140 tekstów zarejestrowano w numerach z lat 1951 i 1960 r. (kolejno 144 i 141), 100 i powyżej zanotowano 4 razy: w 1958 r. odnotowano 117 publikacji, w 1961 r. o jedną mniej (116), w 1965 r. ilość zamieszczonych tekstów ograniczono do 108, w 1964 r. wynosiła ona 100. W pozostałych latach liczba ta plasowała się poniżej 100 (96 w 1966 r., 92 w 1962 r., 87 w 1967 r., 80 w 1963 r., 78 w 1969 r. i 75 w 1968 r.).

Poddając analizie powierzchnię „Dziennika Polskiego”, można zauważyć, że najwięcej miejsca tematyka książki i jej upowszechniania zajęła w 1957 r., bo aż 4,78% powierzchni. W kolejnych trzech latach rzecz ulegała pomniejszeniu, ale jeszcze osiągała ponad 3%: w 1958 r. było to 3,52%, w 1959 r. 3,03%, w 1960 r. 3,73%. W późniejszych latach powierzchnia przeznaczona na te tematy spadła poniżej trzech procent i wynosiła: w 1961 r. 2,29%, w 1963 2,1%, w 1964 r. 2,36%, w 1965 r. 2,6%, w 1966 r. 2,77%, w 1969 2,21%. W pozostałych latach znajdowała się poniżej 2%: w 1962 r. 1,85%, w 1967 r. 1,38%, w 1968 r. 1,58% powierzchni.

W wybranych numerach „Dziennika Polskiego” w latach 1957-1970 nie odnotowano dodatków niesamoistnych.

Tabela nr 37. Wypowiedzi dotyczące książki i jej upowszechniania na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1957-1970

rok	Ilość stron w roku	Format	Ilość wypowiedzi dotyczących książki i jej upowszechniania	Wypowiedzi dotyczące książki i jej upowszechniania w cm ²	Wypowiedzi dotyczące książki i jej upowszechniania w %
1957	392 s. 439040 cm ²	1 s. = 28x40 cm 1120 cm ²	149	209 56,9 cm ²	4,78 %
1958	386 s. 432320 cm ²		117	15 236,8 cm ²	3,52 %
1959	406 s 454720 cm ²		144	13 814,1 cm ²	3,03 %
1960	400 s. 448000cm ²		141	16 701,6 cm ²	3,73 %
1961	392 s. 439040 cm ²		116	10 076,8 cm ²	2,29 %
1962	398 s. 445760 cm ²		92	8 274,6 cm ²	1,85 %
1963	308 s. 344960 cm ²		80	7 281,1 cm ²	2,1 %
1964	335 s. 375200 cm ²		100	8 837,5 cm ²	2,36 %
1965	356 s. 398720 cm ²		108	10 368,3 cm ²	2,6 %
1966	360 s. 403200 cm ²		96	11 173,4 cm ²	2,77 %
1967	364 s. 407680 cm ²		78	5 686 cm ²	1,38 %
1968	370 s. 414400 cm ²		75	6 511,6 cm ²	1,58 %
1969	394 s. 441280 cm ²		87	9 739,5 cm ²	2,21 %
1970	94 s. 105280 cm ²		13	1 355,8 cm ²	1,28 %
Łącznie			1396	146 014 cm ²	35,48 %

Źródło: obliczenia własne

Zebrany do analizy materiał badawczy poddano próbie podziału wypowiedzi dotyczących książki i jej upowszechniania, a wyniki przedstawiono w poniższej tabeli:

Tabela nr 38. Podział wypowiedzi dotyczących tematyki książki i jej upowszechniania w latach 1945-1948 na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych. Wypowiedź dziennikarska

Gatunek	1945	1946	1947	1948	Łącznie
Informacja czysta	0,59 %	0,35 %	0,29 %	0,6 %	1,83%
Informacja skomentowana lub zbeletryzowana	0,01 %	0,04 %	0,23 %	0,54 %	0,82%
Sprawozdanie	0,03 %	0,1 %	–	–	0,13%
Reportaż	–	0,22 %	–	0,05 %	0,27%
Artykuł publicystyczny	1,01 %	0,78 %	0,45 %	0,47 %	2,71%
Felieton	0,33 %	0,13 %	0,07 %	–	0,53%
Recenzja	0,14 %	0,62 %	0,26 %	0,01 %	1,03%
Dyskusja/polemika	–	0,04 %	–	–	0,04%
Wywiad	–	0,09	–	–	0,09%
Komunikaty	0,08 %	0,04 %	0,08 %	0,04 %	0,24%
Inne	–	–	–	0,12 %	0,12%
Łącznie	2,19 %	2,41 %	1,38 %	1,83 %	7,81%

Zródło: Obliczenia własne

Tabela nr 39. Podział wypowiedzi dotyczących tematyki książki i jej upowszechniania w latach 1945-1948 na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych. Wypowiedź niedziennikarska

Gatunek	1945	1946	1947	1948	Łącznie
Utwory sceniczne	0,26 %	–	–	0,06 %	0,32%
Poezja	0,87 %	0,54 %	0,08 %	0,24 %	1,73%
Proza	0,7 %	2,13 %	0,66 %	1,53 %	5,02%
Satyra	0,15 %	0,01 %	0,04 %	0,1 %	0,30%
Fraszka	0,37 %	0,05 %	0,05 %	0,14 %	0,61%
Wypowiedź pisarzy	–	–	–	–	–
Łącznie	2,35 %	2,73 %	0,83 %	2,07 %	7,98%

Zródło: Obliczenia własne

Analizując dane zawarte w tabeli nr 38 i 39, można zauważyć, że w latach 1945, 1946 i 1948 przeważała wypowiedź niedziennikarska nad dziennikarską, jedynie w 1947 r. procent wypowiedzi dziennikarskiej był wyższy od niedziennikarskiej.

W ramach wypowiedzi dziennikarskiej zdecydowanie dominował artykuł publicystyczny, który zajął w 1945 r. 1,01% powierzchni ogólnej pisma, w 1946 r. wynosił 0,78%, w 1947 r. spadł do 0,45%, by nieznacznie podnieść się w roku 1948 do 0,47%. Informacja czysta znalazła się na drugim miejscu, najwięcej procent powierzchni pisma zajęła w 1948 r. i wynosiła wtedy 0,6%, podobny wynik osiągnęła w 1945 r. – 0,59%, w 1946 r. zmniejszyła się do 0,29%, a najniższy wynik osiągnęła w 1947 r. – 0,23%. Duży procent ogólnej powierzchni pisma zajęła recenzja, osiągając najlepszy wynik w 1946 r. – 0,62%, następnie w 1947 r. 0,26%, w 1945 r. – 0,14%, w 1948 r. w badanych numerach zajęła tylko 0,01%. Najwięcej informacji zbeletryzowanej lub skomentowanej odnotowano w 1948 r. –

0,54%, w 1947 r. było jej mniej bo 0,23%, w 1946 r. wynosiła zaledwie 0,04%, a w 1945 r. było jej najmniej, jedynie 0,01%. W ciągu dwóch lat pojawiły się sprawozdanie i reportaż; sprawozdanie zajęło w 1945 r. 0,03% powierzchni, w roku następnym – 0,1%, zaś reportaż ukazał się w 1946 i 1948 r. w wysokości 0,22 i 0,05%. W trzech z omawianych lat wystąpił felieton, największy procent powierzchni osiągnął w 1945 r. – 0,33%, w 1946 r. 0,13%, w 1947 r. 0,07%. W każdym z badanych lat pojawiły się krótkie komunikaty, np. o organizowanych spotkaniach autorskich, godzinach otwarcia bibliotek, najczęściej zamieszczane w rubrykach „Warto wiedzieć i skorzystać”, „Dziś i jutro” i innych, a zajmowały one w 1945 i 1947 r. po 0,08%, a w 1946 i 1948 r. po 0,04% powierzchni. Dyskusja/polemika ukazała się tylko w 1946 r. zajmując 0,04% powierzchni, podobnie jak wywiad, który pojawił się w 1946 r. osiągając 0,09% i inne, odnotowane w 1948 r. w wysokości 0,12%.

W wypowiedziach niedziennikarskich zdecydowanie dominowała proza, która uzyskała 2,13% zadrukowanej powierzchni pisma w 1946 r., 1,53% w 1948 r., 0,7% w 1945 r. i 0,66% w 1947 r. Na drugiej pozycji znalazła się poezja, zajmując najwięcej miejsca w 1945 r. – 0,87%, następnie 0,54% w roku kolejnym, w 1948 r. obniżyła się do 0,24%, by spaść w 1947 r. do 0,08%. Stosunkowo często pojawiała się fraszka, która najmniej miejsca zajmowała w latach 1946 i 1947 - po 0,05% powierzchni, najwięcej zaś w 1945 r. – 0,37%. W 1948 wynosiła 0,14%. W każdym z badanych lat wystąpiła satyra z wynikami: 0,15% w 1945 r., 0,1% w 1948 r., 0,04% w 1947 r. i 0,01% w 1946 r. Utwory sceniczne pojawiły się w dwóch badanych latach, w 1945 r. zajęły 0,26% powierzchni, a w 1948 r. – 0,06% powierzchni. W badanych numerach wypowiedź pisarzy nie pojawiła się w żadnym z omawianych lat.

Wiele z tych gatunków opublikowano na łamach dodatków niesamoistnych „Dziennika Polskiego”. Z analizy materiału wynika, iż występują zmienne relacje między ilością wypowiedzi wydrukowanych na łamach „zwykłych” numerów „Dziennika Polskiego” i tych zawierających dodatki:

Tabela nr 40. Podział wypowiedzi dotyczących tematyki książki i jej upowszechniania w latach 1945-1948 na łamach dodatków niesamoistnych „Dziennika Polskiego”. Wypowiedź dziennikarska

Gatunek	1945	1946	1947	1948	łącznie
Informacja czysta	0,2 %	0,12 %	0,02 %	0,02 %	0,36%
Informacja skomentowana lub zbeletryzowana	–	0,01 %	–	–	0,01%
Sprawozdanie	–	–	–	–	–
Reportaż	–	–	–	–	–
Artykuł publicystyczny	0,62 %	0,55 %	0,09 %	–	1,26%
Felieton	0,11 %	0,07 %	–	–	0,18%
Recenzja	0,14 %	0,47 %	0,09 %	0,01 %	0,71%
Dyskusja/polemika	–	–	–	–	–
Wywiad	–	0,09 %	–	–	0,09%
Komunikaty	–	–	–	–	–
Inne	–	–	–	–	–
Łącznie	1,07 %	1,31 %	0,2 %	0,03 %	2,61%

Źródło: Obliczenia własne

Tabela nr 41. Podział wypowiedzi dotyczących tematyki książki i jej upowszechniania w latach 1945-1948 na łamach dodatków niesamoistnych „Dziennika Polskiego”. Wypowiedź niedziennikarska

Gatunek	1945	1946	1947	1948	łącznie
Utwory sceniczne	0,26 %	–	–	0,06 %	0,32%
Poezja	0,57 %	0,17 %	0,03 %	0,13 %	0,9%
Proza	0,6 %	0,2 %	–	0,31 %	1,11%
Satyra	0,03 %	–	0,04 %	0,1 %	0,17%
Fraszka	0,02 %	0,0 %	0,01 %	0,07 %	0,1%
Wypowiedź pisarzy	–	–	–	–	–
Łącznie	1,48 %	0,37 %	0,08 %	0,67 %	2,6%

Źródło: Obliczenia własne

Wliczając łączny procent zajmowanej powierzchni przez dane gatunki w latach 1945-1948, można zauważyć, że na łamach dodatków wydrukowano 0,36% z 1,83% informacji czystej. W porównaniu do całościowych wyników informacji skomentowanej lub zbeletryzowanej (0,82%), na łamach dodatków pojawiła się jej znikoma ilość, bo zaledwie 0,01%, sprawozdanie, reportaż, komunikaty i inne na łamach dodatków nie wystąpiły w ogóle, ale za to pojawiła się spora ilość artykułów publicystycznych: 1,26% na 2,71% powierzchni. Stosunkowo często pojawiały się również recenzja, z wynikiem 0,71% na 1,03% oraz felieton – 0,18 na 0,53% powierzchni.

Większe różnice wystąpiły przy porównywaniu wypowiedzi niedziennikarskiej: utwory sceniczne wystąpiły wyłącznie na łamach dodatków, w których opublikowano również sporą część utworów wierszowanych zajmujących 0,9% na 1,73% ogółu powierzchni, w podobnych proporcjach drukowano satyrę: 0,17% na 0,3%, zdecydowanie mniej na łamach dodatków wystąpiło prozy (1,11% na 5,02%) i fraszek (0,1% na 0,61%).

Dokonując łącznego podsumowania gatunków wypowiedzi w latach 1949-1956 można zauważyć, że w latach 1949, 1950, 1954 i 1956 zdecydowanie dominowała

wypowiedź dziennikarska nad niedziennikarską, w latach 1953 i 1955 wyniki były bardzo do siebie zbliżone, zaś w latach 1951 i 1952 notujemy przewagę wypowiedzi niedziennikarskiej.

Tabela nr 42. Podział wypowiedzi dotyczących tematyki książki i jej upowszechniania w latach 1949-1956 na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych. Wypowiedź dziennikarska

Gatunek	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	łącznie
Informacja czysta	0,96 %	0,73 %	0,14 %	0,33 %	0,3 %	0,49 %	0,68 %	0,33 %	3,96%
Informacja skomentowana lub zbeletryzowana	0,23 %	0,12 %	–	0,02 %	–	0,05 %	0,05 %	0,05 %	0,52%
Sprawozdanie	0,03 %	0,13 %	0,01 %	0,07 %	0,1 %	0,09 %	0,11 %	0,03 %	0,57%
Reportaż	0,13 %	0,07 %	–	0,18 %	–	–	–	–	0,38%
Artykuł publicystyczny	0,85 %	1 %	0,2 %	0,63 %	0,82 %	0,66 %	0,78 %	0,62 %	5,56%
Felieton	–	–	–	0,31 %	0,25 %	0,07 %	0,08 %	–	0,71%
Recenzja	–	0,35 %	0,03 %	–	0,32 %	0,23 %	0,27 %	0,22 %	1,42%
Dyskusja/polemika	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Wywiad	–	0,07 %	–	–	–	–	0,06 %	–	0,13%
Komunikaty	0,03 %	0,01 %	–	0,01 %	0,01 %	0,01 %	0,01 %	0,01	0,09%
Inne	0,05 %	0,05 %	0,01 %	–	–	0,1 %	–	0,03 %	0,24%
Łącznie	2,28 %	2,53 %	0,39 %	1,55 %	1,8 %	1,7 %	2,04 %	1,29 %	13,58%

Źródło: Obliczenia własne

Tabela nr 43. Podział wypowiedzi dotyczących tematyki książki i jej upowszechniania w latach 1949-1956 na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych. Wypowiedź niedziennikarska

Gatunek	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	łącznie
Utwory sceniczne	–	0,07 %	–	–	–	–	–	–	0,07%
Poezja	0,26 %	0,17 %	0,06 %	0,18 %	0,4 %	0,05 %	0,5 %	0,14 %	1,76%
Proza	1,6 %	1,33 %	4,41 %	3,56 %	1,03 %	0,38 %	1,52 %	0,42 %	14,25%
Satyra	–	–	–	–	0,01 %	0,05 %	–	–	0,06%
Fraszka	–	0,01 %	0,01 %	0,01 %	0,06 %	0,03 %	0,03 %	–	0,15%
Wypowiedź pisarzy	0,09 %	–	–	–	0,13 %	–	–	–	0,22%
Łącznie	1,95 %	1,58 %	4,48 %	3,75 %	1,63 %	0,51 %	2,05 %	0,56 %	16,51%

Źródło: obliczenia własne

W latach 1949-1956 zdecydowanie dominował artykuł publicystyczny, który w omawianym okresie uzyskał łącznie 5,56%. Najwięcej artykułów publicystycznych odnotowano w 1950 r., zajęły one 1 % powierzchni, najmniej w 1951 – 0,2%. W pozostałych latach wyniki wynosiły: w 1949 r. 0,85%, w 1953 r. 0,82%, w 1955 r. 0,78%, w 1954 r. 0,66%, w 1952 r. 0,63% i w 1956 r. 0,62%. Drugie miejsce zajęła informacja czysta, której największa ilość ukazała się w 1949 r. – 0,96%, najmniejsza zaś w roku 1951, jedynie 0,14%. W pozostałych latach wyniki były zróżnicowane: w 1950 r. wynosiły 0,73%, by spaść w latach 1952-1953 do podobnej wielkości 0,33 i 0,3%, w 1954 r. ilość informacji czystej zwiększyła się do 0,46%, wzrost zanotowano również w 1955 r. – do 0,68%, by w 1956 r. odnotować ostry spadek do 0,33%. Sporo miejsca przeznaczono na recenzję, która zajmowała od 0,03% w 1951 r. do 0,35 % powierzchni w 1950 r. W latach 1949 i 1952 nie odnotowano jej w badanych numerach, w latach 1954-1956 wynosiła powyżej 0,2% (kolejno: 0,23, 0,27

i 0,22%), w 1953 r. osiągnęła rezultat 0,32%. Felieton zauważono w latach 1952-1955, tu wyniki wynosiły: w 1952 r. 0,31%, w 1953 r. 0,25%, w 1954 r. 0,07% a w 1955 r. 0,08%. We wszystkich badanych latach odnotowano sprawozdanie, które zajęło od 0,01% w 1951 r. do 0,13% powierzchni w 1950 r. Wynik powyżej i równy 0,1% osiągnęło w 1953 i 1955 r., w latach 1949 i 1956 wynosił on 0,03%, 0,07% odnotowano w 1952 r., a 0,09 % w 1954 r. W sześciu z omawianych lat drukowano informację zbeletryzowaną lub skomentowaną, w latach 1951 i 1953 nie wystąpiła w ogóle, najniższy wynik osiągnęła w 1952 r. – 0,02%, w latach 1954-1956 nie zmieniał się i wynosił po 0,05%, w 1950 r. wynosił 0,12%, najwyższy wynik odnotowano w roku 1949 – 0,23%. Reportaż pojawił się w latach 1949, 1950 i 1952 zajmując kolejno 0,13, 0,07 i 0,18% powierzchni. Inne wystąpiły w czterech z omawianych lat, w latach 1949-1950 wynosiły 0,05%, w 1951 r. zmniejszyły się do 0,01%, w 1954 r. wzrosły do 0,1% by spaść do 0,03% w 1956 r. Stosunkowo rzadko pojawiał się wywiad: odnotowano go w 1950 r. z wynikiem 0,07% oraz w 1955 r. – 0,06%. Niewielką powierzchnię zajęły komunikaty, które w latach 1950, 1952-1956 wynosiły 0,01%, w 1949 r. 0,03%, a w 1951 r. nie wystąpiły wcale. W badanych latach nie odnotowano dyskusji/polemiki.

Podobnie jak w poprzednim okresie, w latach 1949-1956 zauważalna jest znaczna przewaga prozy nad pozostałymi gatunkami. Najwyższy wynik osiągnęła ona w 1951 r. – 4,41%, najniższy w 1954 r. – 0,38%. Powyżej 3% powierzchni pisma zajęła w 1952 r. (3,56%), w latach 1949, 1950, 1953 i 1955 wynosiła powyżej 1% (1,6%, 1,33%, 1,03%, 1,52%), w 1956 r. spadła do 0,42%. Na kolejnym miejscu uplasowała się poezja, której największą ilość drukowano w 1955 r. – 0,5%, następnie w 1953 r. – 0,4%, najmniejszą zaś w 1954 r. – 0,05%. Rezultat ponad 0,2% osiągnęła w 1949 r. (0,26%), 0,17% zajęła w 1950 r., w 1952 r. było podobnie – 0,18%, w 1956 r. – 0,14%. Wypowiedzi pisarzy, pomimo tego, iż pojawiły się jedynie w latach 1949 i 1953 znalazły się na trzeciej pozycji, zajmując łącznie 0,22% powierzchni. We wspomnianych latach zajęły 0,09 i 0,13% powierzchni. Często na łamach „Dziennika Polskiego” zamieszczano fraszki: w latach 1950-1952 stanowiły 0,01%, w latach 1954-1955 – 0,03%, w 1953 r. – 0,06%. Utwory sceniczne pojawiły się tylko w 1950 r. ale za to z 0,07% zajętej powierzchni. W minimalnej ilości zanotowano satyrę, bo jedynie 0,01% w 1953 r. i nieco wyższej 0,05% w 1954 r.

W latach 1949-1956 pojawiła się niewielka ilość publikacji drukowanych na łamach dodatków, które zanotowano jedynie w 1950 i 1952 r.

Tabela nr 44. Podział wypowiedzi dotyczących tematyki książki i jej upowszechniania w 1950 i 1952 r. na łamach dodatków niesamoistnych „Dziennika Polskiego”. Wypowiedź dziennikarska

Gatunek	1950	1952	Łącznie
Informacja czysta	0,01 %	–	0,01%
Informacja skomentowana lub zbeletryzowana	–	–	–
Sprawozdanie	–	–	–
Reportaż	–	–	–
Artykuł publicystyczny	–	–	–
Felieton	–	–	–
Recenzja	0,2 %	–	0,2%
Dyskusja/polemika	–	–	–
Wywiad	–	–	–
Komunikaty	–	–	–
Inne	–	–	–
Łącznie	0,21 %	–	0,21%

Źródło: Obliczenia własne

Tabela nr 45. Podział wypowiedzi dotyczących tematyki książki i jej upowszechniania w 1950 i 1952 r. na łamach dodatków niesamoistnych „Dziennika Polskiego”. Wypowiedź niedziennikarska

Gatunek	1950	1952	łącznie
Utwory sceniczne	–	–	–
Poezja	–	0,06 %	0,06%
Proza	0,3 %	0,15 %	0,45%
Satyra	–	–	–
Fraszka	0,01 %	–	0,01%
Wypowiedź pisarzy	–	–	–
Łącznie	0,31 %	0,21 %	0,52%

Źródło: obliczenia własne

W omawianych latach w minimalnej ilości wystąpiły w dodatkach jedynie informacja czysta (0,01%) oraz recenzja – 0,2%.

Na łamach dodatków w interesującym nas okresie drukowano prozę, która łącznie wynosiła 0,45 na 14,25% ogółu powierzchni pisma, w zdecydowanie mniejszej ilości wystąpiła poezja – 0,06% a w minimalnej – fraszka, z wynikiem 0,01%.

Podobnie jak w okresie 1949-1956 kształtowała się sytuacja w latach 1957-1970. Z analizy materiału badawczego wynika, iż w tym czasie także nastąpiła dominacja gatunków dziennikarskich nad niedziennikarskimi.

Tabela nr 46. Podział wypowiedzi dotyczących tematyki książki i jej upowszechniania w latach 1957-1970 na łamach „Dziennika Polskiego”. Wypowiedź dziennikarska

Gatunek	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963
Informacja czysta	0,56 %	0,35 %	0,38 %	0,64 %	0,69 %	0,59 %	0,37%
Informacja skomentowana lub zbeletryzowana	0,08 %	0,04 %	0,15 %	0,08 %	–	0,01 %	0,08 %
Sprawozdanie	0,02 %	0,05 %	0,04 %	0,04 %	–	0,07 %	–
Reportaż	0,15 %	–	–	–	–	–	–
Artykuł publicystyczny	1,43 %	0,8 %	0,58 %	0,76 %	0,49 %	0,43 %	0,52 %

Felieton	0,38 %	0,43 %	0,46 %	0,86 %	0,45 %	0,16 %	0,59 %
Recenzja	0,17 %	0,28 %	0,03 %	–	0,05 %	0,03 %	–
Dyskusja/polemika	0,07 %	–	–	–	–	–	0,11 %
Wywiad	0,2 %	0,27 %	0,07 %	0,1 %	–	0,08 %	0,18 %
Komunikaty	–	0,01 %	–	–	–	–	0,01 %
Inne	–	–	–	0,05 %	0,08 %	0,03 %	0,01 %
Łącznie	3,06 %	2,23 %	1,71 %	2,53 %	1,76 %	1,4 %	1,87 %

Gatunek	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	Łącznie
Informacja czysta	0,47 %	0,62 %	0,4 %	0,53 %	0,3 %	0,23 %	0,22 %	6,35%
Informacja skomentowana lub zbeletryzowana	0,08 %	0,06 %	0,05 %	0,02 %	0,04 %	0,02 %	–	0,71%
Sprawozdanie	0,06 %	0,07 %	–	–	0,05 %	0,17 %	0,04 %	0,61%
Reportaż	–	–	0,04 %	–	–	–	–	0,19%
Artykuł publicystyczny	0,28 %	0,59 %	1,41 %	0,24 %	0,5 %	0,77 %	0,42 %	9,22%
Felieton	0,19 %	0,14 %	–	0,06 %	0,06 %	–	–	3,78%
Recenzja	0,37 %	0,63 %	0,52 %	0,38 %	0,13 %	0,07 %	–	2,66%
Dyskusja/polemika	–	–	–	–	–	–	–	0,18%
Wywiad	0,1 %	–	0,03 %	0,05 %	–	–	0,14 %	1,22%
Komunikaty	0,02 %	0,02 %	–	–	–	0,01 %	–	0,07%
Inne	0,01 %	0,01 %	0,05 %	0,04 %	0,06 %	0,05 %	–	0,39%
Łącznie	1,58 %	2,14 %	2,50 %	1,32 %	1,14 %	1,32 %	0,82 %	25,38%

Źródło: Obliczenia własne

Tabela nr 47. Podział wypowiedzi dotyczących tematyki książki i jej upowszechniania w latach 1957-1970 na łamach „Dziennika Polskiego”. Wypowiedź dziennikarska

Gatunek	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963
Utwory sceniczne	0,34 %	0,38 %	0,2 %	0,06 %	0,1 %	0,09 %	–
Poezja	0,4 %	0,34 %	0,33 %	0,37 %	0,27 %	0,1 %	0,06 %
Proza	0,93 %	0,55 %	0,72 %	0,71 %	0,05 %	0,26 %	0,09 %
Satyra	0,03 %	–	–	0,06 %	0,06 %	–	–
Fraszka	0,02 %	0,02 %	–	–	–	–	–
Wypowiedź pisarzy	–	–	0,07 %	–	0,05 %	–	0,08 %
Łącznie	1,72 %	1,29 %	1,32 %	1,2 %	0,53 %	0,45 %	0,23 %

Gatunek	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	Łącznie
Utwory sceniczne	–	–	–	–	0,15 %	–	–	1,32%
Poezja	0,27 %	0,22 %	0,23 %	0,06 %	0,28 %	0,24 %	–	3,17%
Proza	0,51 %	–	–	–	–	0,61 %	0,46 %	4,89%
Satyra	–	0,13 %	–	–	–	–	–	0,28%
Fraszka	–	0,06 %	0,04 %	–	0,01 %	0,03 %	–	0,18%
Wypowiedź pisarzy	–	0,05 %	–	–	–	0,01 %	–	0,26%
Łącznie	0,78 %	0,46 %	0,27 %	0,06 %	0,44 %	0,89 %	0,46 %	10,01%

Źródło: obliczenia własne

Tak jak w poprzednich latach, zdecydowaną przewagę wśród gatunków dziennikarskich uzyskał artykuł publicystyczny. Największy procent powierzchni przeznaczono na ten gatunek w 1957 i 1966 r. (1,43% i 1,41%), najmniejszy zaś - 0,24% w 1967 r., w pozostałych latach wynosił 0,8% w 1958 r., 0,58% w 1959 r., 0,76% w 1960 r., 0,49% w 1961 r., 0,43 % w 1962 r., 0,52% w 1963 r., 0,28% w 1964 r., 0,59 % w 1965 r., 1,41% w 1966 r., 0,5% w 1968 %, 0,77% w 1969 r. i 0,42% w 1970. Informacja czysta zajęła 0,69% w 1961 r. i 0,62% w 1965 r., pozostałe wyniki były niższe i wynosiły: 0,56% w 1957

r., 0,35% w 1958 r., 0,38% w 1959 r., 0,64% w 1960r., 0,59% w 1962 r., 0,37% w 1963 r., 0,47% w 1964 r., 0,4% w 1966 r., 0,53% w 1967 r., 0,3% w 1968 r., 0,23% w 1969 r., by w 1970 r. spaść do poziomu 0,22%. Sporo miejsca przeznaczono na felieton, którego łączny procent w omawianych latach zajął trzecie miejsce wśród pozostałych gatunków dziennikarskich. Tu najlepszym wynikiem było 0,86% w 1960 r., a najniższym – 0,06% w latach 1967 i 1968. W latach 1966, 1969 i 1970 w badanych numerach nie odnotowano żadnego felietonu, w pozostałych wyniki były na poziomie: 0,38% w 1957 r., 0,43% w 1958 r., 0,46% w 1959 r., 0,45% w 1961 r., 0,16% w 1962 r., 0,19% w 1964 r. i 0,14% w 1965 r. Największy procent powierzchni pisma przeznaczono pod recenzję w 1965 r. – 0,63% oraz w 1966 r. – 0,52%, najmniejszy zaś w latach 1959 i 1962 - po 0,03%, w 1961 r. wynosił on 0,05% a w 1969 r. - 0,07%. W latach 1957-1970 na łamach „Dziennika Polskiego” wydrukowano wiele wywiadów; pomimo tego, że nie odnotowano żadnego wywiadu w latach 1961, 1965, 1968 i 1969 suma procent zajętej przez wywiady powierzchni pozwoliła zająć temu gatunkowi 5 miejsce spośród innych dziennikarskich gatunków. Najwięcej powierzchni przeznaczono dla wywiadu w latach 1958 – 0,27% i 1957 – 0,2%, najmniej zaś w 1966 r. – 0,03%., w pozostałych latach wynosiły 0,07% w 1959 r., 0,1% w 1960 r., 0,08% w 1962 r., 0,18% w 1963 r., 0,1% w 1964 r., 0,05% w 1967 r. Informacja zbeletryzowana lub skomentowana zajmowała między 0,15% w 1959 r. a 0,01% w 1962 r., nie wystąpiła wcale w 1961 i w 1970 r., w czterech latach, tj. w 1957, 1960, 1963 i 1964 r. utrzymywała się na poziomie 0,08%, w 1965 i 1966 r. na poziomie nieco niższym bo 0,06 i 0,05%, wynik 0,04% odnotowano w 1958 i 1968 r. oraz 0,02% w 1969 r. Sprawozdanie tylko jeden raz osiągnęło wynik powyżej 0,1% tj. 0,17% w 1969 r., nie wystąpiło w ogóle w latach 1961, 1963, 1966 i 1967, zaś w pozostałych powierzchnia, którą zajmowało, wahała się w granicach od 0,02% w 1957 r. do 0,07% w 1962 i 1965 r. i wynosiła: po 0,04% w latach 1959, 1960 i 1970, 0,05% w 1958 r. i 1968 r., 0,06% w 1964 r. Inne odnotowano w ilościach 0,01% w latach 1963-1965, 0,03% w 1962 r., 0,04% w 1967 r., 0,05% w latach 1960, 1966 i 1969 oraz 0,06% w 1968 r. Najwyższy wynik osiągnięto w 1961 r. – 0,08%. Reportaż pojawił się rzadko, jedynie w dwóch z omawianych lat, zajmując skromną powierzchnię w 1957 r. w wysokości 0,15% oraz w 1966 r. – 0,04%. Także tylko w dwóch latach odnotowano dyskusję: w 1957 r. zajęła ona 0,07%, w 1963 r. – 0,11%.W znikomej ilości wystąpiły komunikaty, procent zajmowanej powierzchni pisma oscylował w granicach 0,01% w 1958, 1963 i 1969 r. i 0,02% w latach 1964-1965.

Wśród gatunków niedziennikarskich, podobnie jak w latach poprzednich, przeważała proza, która w 1957 r. zajęła 0,93% powierzchni, w latach 1959 i 1960 było podobnie: 0,72

i 0,71%, w 1969 r. wynosiła 0,61%, w 1958 r. – 0,55%, w 1964 – 0,51% a w 1970 r. – 0,46%. Najmniej miejsca, bo jedynie 0,05%, przeznaczono dla prozy w 1961 r., następnie w 1963 r. 0,09% i 0,26% w 1962 r. W omawianym okresie opublikowano wiele wierszy, procent powierzchni zajęty przez poezję wahał się w granicach od 0,06% w 1963 i 1967 r. do 0,4% w 1957 r. W pozostałych latach poezja zajęła 0,34% w 1958 r., 0,33% w 1959 r., 0,37% w 1960 r., 0,27% w 1961 r., 0,1% w 1962 r., 0,27% w 1964 r., 0,22% w 1965 r., 0,23% w 1966 r., 0,28% w 1968 r. i 0,24% w 1969 r. Utwory sceniczne w porównaniu do poprzednich badanych okresów drukowano znacznie częściej, nie zarejestrowano ich jedynie w latach 1964-1967 i 1970, w pozostałych występowały na poziomie od 0,09% w 1962 r. do 0,38% w 1958 r., zajmując (poza wymienionymi już latami): 0,34% w 1957 r., 0,2% w 1959 r., 0,06% w 1960 r., 0,1% w 1961 r. i 0,15% w 1968 r. Satyrę odnotowano w mniejszej ilości niż w poprzednich latach, procent powierzchni zajętej przez satyrę wynosił 0,03% w 1957 r., 0,06% w latach 1960-1961 i 0,13% w 1965 r. W pozostałych latach procent powierzchni zajętej przez satyrę wynosił 0,05% (w latach 1961 i 1965) oraz 0,07% w 1959 r. Niezwykle rzadko pojawiały się wypowiedzi pisarzy, 0,01% to najniższy wynik z 1969 r., najwyższy uzyskany w 1963 r. to 0,08%. Nieco niższe dane odnotowano w 1959 r. – 0,07% oraz 0,05% w 1961 i 1965 r. Niewiele miejsca zajęła również fraszka, zajmująca 0,01% w 1968 r., 0,02% w latach 1957-1958, 0,03% w 1969 r., 0,04% w 1966 i 0,06% w 1965 r.

Analizą jakościową objęto wszystkie numery „Dziennika Polskiego” z omawianych lat. Aby opracować tak obszerny materiał, skonstruowano klucz kategoryzacyjny, w którym wyróżniono cztery główne części zawierające następujące elementy: 1) Instytucje związane z książką: wydawnictwa, księgarnie i antykwariaty, biblioteki i archiwa; 2) Problematyka książki: poezja, proza literacka, dramat, utwory satyryczne, recenzje, publikacje o książkach, publikacje o literatach, publikacje o literaturze; 3) Upowszechnianie książki: ankiety, akcje czytelnicze, konkursy i plebiscyty czytelnicze, aukcje, kiermasze i targi książek, wystawy, imprezy literackie, kluby literackie i czytelnicze; 4) Wypowiedzi inne. Przy analizie jakościowej dodatkowo dokonano podliczeń wszystkich wypowiedzi dotyczących książki i jej upowszechniania, jakie pojawiły się na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych we wszystkich numerach z lat 1945-1970.

Na podstawie przeprowadzonej analizy pozyskano interesujące dane, które odzwierciedla poniższe zestawienie:

Tabela nr 48. Ilość wypowiedzi dotyczących książki i jej upowszechniania na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych w latach 1945-1948. Instytucje związane z książką na łamach „Dziennika Polskiego”

Rok	wydawnictwa	księgarnie i antykwariaty	biblioteki i archiwa
1945	7	9	48
1946	14	7	70
1947	10	6	55
1948	19	5	39
Łącznie	50	27	212

Źródło: Obliczenia własne

W latach 1945-1948 ukazało się łącznie 50 publikacji dotyczących wydawnictw, 27 wypowiedzi dotyczących księgarń i antykwariatów i 212 dotyczących bibliotek i archiwów (szczegółowe informacje zostaną podane przy analizie jakościowej poszczególnych części klucza kategoryzacyjnego).

Tabela nr 49. Ilość wypowiedzi dotyczących książki i jej upowszechniania na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych w latach 1945-1948. Problematyka książki na łamach „Dziennika Polskiego”

Rok	dramat	poezja	proza literacka	utwory satyryczne	publikacje o twórcach	recenzje	publikacje o książkach	publikacje o literaturze
1945	7	154	25	187	99	6	62	11
1946	11	102	156	67	140	31	116	11
1947	1	32	62	60	95	20	37	1
1948	4	43	183	314	81	–	35	8
Łącznie	23	331	426	628	415	57	250	31

Źródło: Obliczenia własne

W interesującym nas okresie na łamach „Dziennika Polskiego” najczęściej drukowano utwory satyryczne – 628 oraz prozę, zarówno w postaci opowiadań, fragmentów powieści jak i powieści w odcinkach. Razem z odcinkami powieści i dłuższych opowiadań zanotowano 426 pozycji. Dużym zainteresowaniem cieszyła się poezja, w omawianych latach zanotowano łącznie 331 wierszy. Utwory sceniczne, w porównaniu do prozy czy poezji, występowały zdecydowanie rzadziej, wydrukowano jedynie 23 fragmenty. Wiele wypowiedzi, bo aż 415 dotyczyło twórców: pisarzy, poetów, krytyków literackich, naukowców i autorów prac popularno-naukowych, podręczników, etc. Pojawiło się również sporo recenzji wydanych wówczas książek – było ich 250, w 57 publikacjach pisano o książkach, a w 31 wypowiedziano się na temat ogólnych zagadnień literatury.

Tabela nr 50. Ilość wypowiedzi dotyczących książki i jej upowszechniania na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych w latach 1945-1948. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego”

Rok	ankiety	akcje czytelnicze	konkursy i plebiscyty czytelnicze	aukcje, kiermasze, targi książek	wystawy	imprezy literackie	kluby literackie i czytelnicze
1945	–	8	4	–	–	82	1
1946	1	9	11	–	5	46	1
1947	–	14	15	1	28	32	3
1948	1	25	59	–	9	35	15
Łącznie	2	56	89	1	42	195	20

Źródło: Obliczenia własne

W celu upowszechniania książki redakcja „Dziennika Polskiego” przeprowadziła na jego łamach w omawianych latach 2 ankiety, 56 akcji, zorganizowała lub informowała o 89 konkursach i plebiscytach czytelniczych. Temat aukcji, kiermaszów i targów książek poruszała jedna wypowiedź, zdecydowanie więcej publikacji dotyczyło wystaw – 42, trochę mniej uwagi poświęcono klubom literackim i czytelniczym (20). Najczęściej informowano lub pisano o imprezach literackich – opublikowano 195 wypowiedzi na ten temat.

Tabela nr 51. Ilość wypowiedzi dotyczących książki i jej upowszechniania na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych w latach 1945-1948. Wypowiedzi inne

Rok	wypowiedzi inne
1945	55
1946	40
1947	39
1948	35
Łącznie	169

Źródło: obliczenia własne

Do wypowiedzi innych, które zarejestrowano 169 razy, zaliczono m.in. teksty poruszające problemy związków literatów oraz działających przy nich klubów pisarzy, PEN Clubu, towarzystw literackich, publikacje dotyczące organizowanych z udziałem literatów zjazdów, konferencji, obrad, informacje i artykuły dotyczące konkursów oraz budowy pomników ku czci ludzi pióra, wypowiedzi na temat przygotowań do obchodów Dni Oświaty, Książki i Prasy, kolportażu, czytelnictwa, audycji radiowych związanych z literaturą.

W latach 1949-1956 sytuacja w wielu przypadkach kształtowała się podobnie:

Tabela nr 52. Ilość wypowiedzi dotyczących książki i jej upowszechniania na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych w latach 1949-1956. Instytucje związane z książką na łamach „Dziennika Polskiego”

Rok	wydawnictwa	księgarnie i antykwariaty	biblioteki i archiwa
1949	18	9	40
1950	20	13	30
1951	–	9	18
1952	4	6	26
1953	6	12	44
1954	6	12	44
1955	11	7	31
1956	6	9	26
Łącznie	71	77	259

Źródło: Obliczenia własne

Tak jak w poprzednim okresie najczęściej wypowiedzi dotyczyły bibliotek i archiwów – 259, 77 publikacji dotyczyło księgarni i antykwariatów, nieznacznie mniej bo 71 wydawnictw.

Tabela nr 53. Ilość wypowiedzi dotyczących książki i jej upowszechniania na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych w latach 1949-1956. Problematyka książki na łamach „Dziennika Polskiego”

Rok	dramat	poezja	proza literacka	utwory satyryczne	publikacje o twórcach	recenzje	publikacje o książkach	publikacje o literaturze
1949	5	20	155	10	117	4	44	–
1950	–	23	84	12	62	8	61	1
1951	–	10	276	1	24	–	30	2
1952	1	28	232	7	67	3	26	3
1953	–	23	24	16	53	6	29	4
1954	–	23	18	13	40	21	39	2
1955	1	29	76	11	64	20	31	9
1956	1	17	36	–	41	9	9	–
Łącznie	8	173	901	70	468	72	269	22

Źródło: Obliczenia własne

W latach 1949-1956 w „Dzienniku Polskim” zarejestrowano 901 pozycji prozy literackiej, zdecydowanie mniej, w porównaniu do lat 1945-1948, wydrukowano wierszy – 173, ilość utworów satyrycznych zmniejszyła się w omawianym okresie do 70, ilość utworów scenicznych spadła do 8. Wypowiedzi dotyczące twórców były bardzo liczne i wynosiły 468, także w wielu (269) publikacjach prezentowano książki lub tylko informowano o nich. Zwiększyła się, w porównaniu do lat ubiegłych, ilość recenzji (do 72), ale zmniejszyła ilość publikacji, w których poruszano tematy literatury (do 22).

Tabela nr 54. Ilość wypowiedzi dotyczących książki i jej upowszechniania na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych w latach 1949-1956. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego”

Rok	ankiety	akcje czytelnicze	konkursy i plebiscyty czytelnicze	aukcje, kiermasze, targi książek	wystawy	imprezy literackie	kluby literackie i czytelnicze
1949	–	1	30	6	23	31	6
1950	–	–	10	7	3	40	1
1951	–	–	5	3	8	18	–
1952	–	–	10	10	6	42	–
1953	–	–	16	6	7	30	1
1954	2	–	19	6	3	46	1
1955	1	–	9	2	3	41	1
1956	–	–	5	2	6	39	–
Łącznie	3	1	104	42	59	287	10

Źródło: Obliczenia własne

Promując książki, podobnie jak w latach 1945-1948, najwięcej uwagi poświęcono imprezom literackim, czego wyraźnym potwierdzeniem jest 287 zanotowanych różnych wypowiedzi, konkursom i plebiscytom czytelniczym poświęcono 104 publikacji, w 59 tekstach prezentowano różnorakie wystawy, 42 teksty dotyczyły aukcji, targów i kiermaszów książek. Stosunkowo mniejszym zainteresowaniem cieszyły się kluby literackie i czytelnicze (10 publikacji), ankiety (3) i akcje (tylko 1).

Tabela nr 55. Ilość wypowiedzi dotyczących książki i jej upowszechniania na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych w latach 1949-1956. Wypowiedzi inne

Rok	wypowiedzi inne
1949	50
1950	46
1951	12
1952	21
1953	27
1954	25
1955	36
1956	27
Łącznie	274

Źródło: Obliczenia własne

W omawianym okresie pojawiły się 274 wypowiedzi na tematy nie ujęte w poprzednich tabelach. Dotyczyły one, tak jak w poprzednim okresie, m.in. obrad Związku Literatów Polskich, budowy pomników słynnych pisarzy, poetów, dramaturgów, ufundowanych nagród lub stypendiów dla literatów, przygotowań do obchodów Dni Oświaty, Książki i Prasy.

Lata 1957-1970 to najdłuższy z badanych okresów.

Tabela nr 56. Ilość wypowiedzi dotyczących książki i jej upowszechniania na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych w latach 1957-1970. Instytucje związane z książką na łamach „Dziennika Polskiego”

Rok	wydawnictwa	księgarnie i antykwariaty	biblioteki i archiwa
1957	7	7	34
1958	13	7	33
1959	8	21	38
1960	3	20	30
1961	5	12	31
1962	9	6	27
1963	20	1	16
1964	16	15	29
1965	8	5	34
1966	10	12	28
1967	8	11	35
1968	15	14	51
1969	13	12	33
1970	13	5	7
Łącznie	148	148	426

Źródło: Obliczenia własne

W latach 1957-1970, tak jak w poprzednich badanych okresach, również dominowały wypowiedzi dotyczące bibliotek i archiwów (426), wyrównała się jednak ilość publikacji poświęconych wydawnictwom oraz księgarniom i antykwariatom (po 148).

Tabela nr 57. Ilość wypowiedzi dotyczących książki i jej upowszechniania na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych w latach 1957-1970. Problematyka książki na łamach „Dziennika Polskiego”

Rok	dramat	poezja	proza literacka	utwory satyryczne	publikacje o twórcach	recenzje	publikacje o książkach	publikacje o literaturze
1957	5	56	34	61	81	13	74	5
1958	2	29	25	9	73	23	62	5
1959	2	69	19	13	80	4	93	4
1960	2	57	16	11	80	1	124	6
1961	1	60	9	16	60	3	103	1
1962	1	24	5	9	89	2	92	1
1963	–	13	9	–	60	–	73	2
1964	–	27	7	–	82	23	70	2
1965	–	39	2	49	73	48	75	–
1966	–	30	1	9	80	44	81	1
1967	1	48	1	3	59	41	93	3
1968	–	37	3	22	91	23	46	2
1969	–	34	2	5	67	13	52	5
1970	–	8	1	3	24	6	28	–
Łącznie	14	531	134	210	999	244	1066	37

Źródło: Obliczenia własne

W latach 1957-1970 pojawiło się 1 066 wypowiedzi na temat książek, 999 dotyczyło twórców, a 244 – recenzji. Zdecydowanie dominowała ilość wydrukowanych wierszy – 531,

utwory satyryczne ukazały się w ilości 210, prozę literacką reprezentowały 134 teksty. Zwiększyła się, w porównaniu do lat 1949-1956, ilość utworów scenicznych z 4 do 14. W omawianych latach zanotowano również 37 publikacji na temat ogólnych zagadnień literatury.

Tabela nr 58. Ilość wypowiedzi dotyczących książki i jej upowszechniania na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych w latach 1957-1970. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego”

Rok	ankiety	akcje czytelnicze	konkursy i plebiscyty czytelnicze	aukcje, kiermasze, targi książek	wystawy	imprezy literackie	kluby literackie i czytelnicze
1957	–	–	10	8	9	46	–
1958	1	–	12	9	7	55	–
1959	–	–	18	6	15	16	6
1960	–	3	9	10	13	82	–
1961	–	–	8	12	18	55	–
1962	1	–	15	11	–	63	–
1963	–	–	15	9	3	44	–
1964	–	–	8	18	11	45	6
1965	–	–	9	18	11	45	3
1966	–	–	8	13	2	41	3
1967	–	–	9	8	6	46	2
1968	1	2	21	21	13	76	2
1969	–	–	19	9	12	60	1
1970	–	–	10	1	7	14	3
Łącznie	3	5	171	153	127	688	26

Źródło: Obliczenia własne

Analizując zebrany materiał badawczy, stwierdzono, iż imprezom literackim poświęcono najwięcej uwagi we wszystkich badanych okresach. W latach 1957-1970 było podobnie, ilość publikacji poruszających te zagadnienia wynosiła 688. Na dalszych miejscach znalazły się konkursy i plebiscyty czytelnicze – 171 oraz wypowiedzi dotyczące aukcji, kiermaszów i targów książek: było ich 153. O wystawach pisano 127 razy. Zdecydowanie mniej uwagi, tak jak w poprzednich latach, poświęcono klubom literackim i czytelniczym (26 wypowiedzi), ponadto przeprowadzono lub informowano o pięciu akcjach czytelniczych oraz trzech ankietach.

Tabela nr 59. Ilość wypowiedzi dotyczących książki i jej upowszechniania na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych w latach 1957-1970. Wypowiedzi inne

Rok	wypowiedzi inne
1957	32
1958	30
1959	20
1960	16
1961	15
1962	8
1963	7

1964	17
1965	25
1966	30
1967	15
1968	32
1969	19
1970	7
Łącznie	273

Źródło: Obliczenia własne

Wypowiedzi inne zanotowano 273 razy, dotyczyły one przede wszystkim Związku Literatów Polskich, jego działalności, zawieranych umowom i porozumieniom, różnym zjazdom, obradom i konferencjom z udziałem ludzi pióra, Dniom Oświaty, Książki i Prasy, Dniom Książki i Prasy Technicznej, czytelnictwu, kolportażowi.

2.3. Instytucje związane z książką na łamach „Dziennika Polskiego”

2.3.1. Wydawnictwa

Wydawnictwa w latach 1945-1948

Na łamach „Dziennika Polskiego” w całym omawianym okresie ukazało się wiele publikacji poświęconych instytucjom związanym z książką. Jedną z nich były oficyny wydawnicze. W latach 1945-1948 ukazało się łącznie 50 publikacji dotyczących wydawnictw, najmniej bo 7 pojawiło się w 1945 r., najwięcej zaś w 1948 r. – 19, w 1946 r. było ich 14, w 1947 r. – 10.

Tabela nr 60. Instytucje związane z książką na łamach „Dziennika Polskiego” 1945-1948. Wydawnictwa

Rok	Wydawnictwa (ilość publikacji)
1945	7
1946	14
1947	10
1948	19
Łącznie	50

Źródło: obliczenia własne

W omawianym czasie redaktorzy gazety często pisali o odbywających się wówczas konferencjach, np. o konferencji zorganizowanej w 1945 r. w Warszawie, w której uczestniczyli przedstawiciele Zarządu Głównego Związku Nauczycielstwa Polskiego, Nauczycielskiego Instytutu Wydawniczego „Nasza Księgarnia” oraz Zarządu Głównego Spółdzielni Wydawniczej Czytelnik, podczas której omówiono przyszłość obu instytucji, także w interesującym nas kierunku wydawniczym¹⁰¹. Pojawiła się również relacja z konferencji w SW „Czytelnik”, spółdzielnia postanowiła bowiem zająć się „przygotowaniem do użytku szerokich rzesz odpowiednich, jak najtańszych, a zarazem o rzetelnej wartości naukowej – publikacyj”. W celu przedyskutowania tego projektu Zarząd Główny Spółdzielni zaprosił na konferencję do Warszawy licznych specjalistów, przedstawicieli władz szkolnych, organizacji młodzieżowych, stowarzyszeń oświatowych (był to projekt wydawnictwa popularno-naukowego pn. Wiedza Powszechna)¹⁰². W 1945 r. Związek Zawodowy Literatów Polskich zwrócił się do wydawców, którzy podczas okupacji zawarli umowy wydawnicze z członkami ZZLP i przystąpili do ich realizacji, o uzupełnienie

¹⁰¹ ZNP i „Czytelnik”, „Dziennik Polski” 1945, nr 226, s. 3.

¹⁰² O upowszechnienie i popularyzację wiedzy, tamże, 1946, nr 120, s. 4.

honorariów autorskich do wysokości norm przyjętych ogólnie w ówczesnym obrocie wydawniczym¹⁰³. Na łamach pisma informowano także o różnych zebraniach, m.in. o walnym zebraniu członków Rady Nadzorczej Spółdzielni Wydawniczej „Książnica Powszechna”¹⁰⁴.

Wiele publikacji dotyczyło poszczególnych wydawnictw: pisano o roli Spółdzielni Wydawniczej „Czytelnik”, założonej 15.10.1944 r.¹⁰⁵ w Lublinie, informowano o licznych wystawach organizowanych przez tę Spółdzielnię¹⁰⁶, w 1948 r. donoszono o wzmożeniu akcji rozprowadzania i potanienia wydawnictw książkowych i prasowych¹⁰⁷. Pisano też o planach i zamierzeniach wydawniczych Lekarskiego Instytutu Naukowo Wydawniczego¹⁰⁸, działalności edytorskiej Instytutu Zachodniego w Poznaniu¹⁰⁹, Polskim Wydawnictwie Muzycznym w Krakowie¹¹⁰, Państwowych Zakładach Wydawnictw Szkolnych¹¹¹, które zwiedził ówczesny prezydent Bolesław Bierut¹¹², Państwowym Instytucie Wydawniczym¹¹³. W publikacjach tych – zgodnie z założeniami polityki kulturalnej państwa – zwracano m.in. uwagę na planowanie ruchu wydawniczego.

Wydawnictwa przygotowywały różne akademie i imprezy kulturalne¹¹⁴, np. poszczególne koła członków Spółdzielni Wydawniczej „Czytelnik” organizowały cykle poranków autorskich, w których udział wziął m.in. Antoni Gołubiew¹¹⁵, a w październiku 1947 r. Instytut Kulturalno-Oświatowy SW „Czytelnik” rozpoczął akcję wieczorów autorsko-dyskusyjnych pt. „Autorzy wśród swoich czytelników”. Udział w akcji, której celem było „upowszechnienie książek i ich autorów oraz stworzenie warunków dla jak najczęstszych kontaktów autorów z czytelnikami i odwrotnie” wzięli m.in. Stanisław Dobrowolski, Antoni Gołubiew i Janusz Meisner¹¹⁶.

Polskie wydawnictwa, tak jak i inne przedsiębiorstwa i instytucje, zostały objęte współzawodnictwem. Na łamach „Dziennika Polskiego” informowano np., że w 1947 r.

¹⁰³ *Apel literatów do wydawców*, tamże, 1945, nr 250, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”.

¹⁰⁴ [*Rada Nadzorcza Spółdzielni Wydawniczej „Książnica Powszechna...J*], tamże, 1945, nr 291, s. 3.

¹⁰⁵ Z. Dębińska, *Najszerzej pojęta oświata*, tamże, 1945, nr 250, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”.

¹⁰⁶ *Wystawy „Czytelnika”*, „Dziennik Polski”, 1947, nr 166, s. 3.

¹⁰⁷ *Masowość, ludowość i wieś – wytycznymi pracy SP Wyd. „Czytelnik” w r. 1948*, tamże, 1948, nr 40, s. 2.

¹⁰⁸ *Lekarski Instytut Naukowo-Wydawniczy*, tamże, 1945, nr 216, s. 3, dod. „Nauka i Wiedza”.

¹⁰⁹ K. Pieradzka, *Z działalności Instytutu Zachodniego w Poznaniu*, tamże, 1947, nr 223, s. 5, dod. „Nauka i Wiedza”.

¹¹⁰ J. Broszkiewicz, *Polskie Wydawnictwo Muzyczne*, „Dziennik Polski”, 1946, nr 206, s. 3.

¹¹¹ *Będą nowe podręczniki szkolne*, tamże, 1947, nr 220, s. 2.

¹¹² *Prezydent Bierut zwiedza Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych*, tamże, 1947, nr 255, s. 2.

¹¹³ *Planowanie ruchu wydawniczego jest konieczne*, tamże, 1947, nr 182, s. 4.

¹¹⁴ *Akademia „Czytelnika”*, tamże, 1947, nr 118, s. 7.

¹¹⁵ (m), *Nowa akcja kulturalno-oświatowa Czytelnika*, tamże, 1947, nr 288, s. 3.

¹¹⁶ *Wieczory autorsko-dyskusyjne „Czytelnika”*, tamże, 1947, nr 305, s. 6.

Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych wykonały 195 % normy, wydając 142 nowe pozycje i 67 wznowień w nakładzie 20.307.569 egzemplarzy¹¹⁷.

Wydawnictwa w latach 1949-1956

W latach 1949-1956 wydrukowano 71 różnych publikacji poruszających tematy związane z wydawnictwami, w 1951 r. nie odnotowano żadnej pozycji, 4 publikacje pojawiły się w 1952 r., po 6 w latach 1953, 1954 i 1956, w 1955 było ich już 11, w 1949 – 18, najwięcej, bo 20 odnotowano w 1950 r.

Tabela nr 61. Instytucje związane z książką na łamach „Dziennika Polskiego” 1949-1956. Wydawnictwa

Rok	Wydawnictwa (ilość publikacji)
1949	18
1950	20
1951	–
1952	4
1953	6
1954	6
1955	11
1956	6
Łącznie	71

Źródło: obliczenia własne

Tak, jak w poprzednich latach, sporo uwagi poświęcono SW „Czytelnik”, zwłaszcza akademiom i akcjom kulturalnym organizowanych przez tę spółdzielnię: na łamach „Dziennika Polskiego” pisano m.in. o obchodach świąt państwowych i rocznic¹¹⁸, o występach zespołu żywego słowa SW „Czytelnik” z audycjami słowno-muzycznymi o Adamie Mickiewiczu i Stefanie Żeromskim w szkołach, świetlicach krakowskich, zakładach pracy podczas trwania Tygodnia Oświaty, Książki i Prasy w 1949 r.¹¹⁹. W „Dzienniku Polskim” podkreślano rolę Spółdzielni w dążeniu do upowszechniania czytelnictwa: organizowanie bibliotek ruchomych, klubów książki, prowadzenie prenumeraty książek w ramach Tygodniowej Biblioteczki Obiegowej, Klubu Książki „Odrodzenie”, „Klubu Dobrej Książki” i in.¹²⁰.

Wiele miejsca poświęcono realizacji planów wydawniczych, czynom społecznym i normom, np. w 1949 r. odnotowano, iż pracownicy krakowskich placówek dla uczczenia kolejnej rocznicy Rewolucji Październikowej w dniu wolnym od pracy przepracowali

¹¹⁷ PZWS wykonały plan wydawniczy w 195 proc., tamże, 1948, nr 32, s. 4.

¹¹⁸ Obchód święta Armii Radzieckiej w „Czytelniku”, tamże, 1949, nr 54, s. 4.

¹¹⁹ Imprezy „Czytelnika” w Tygodniu Oświaty, Książki i Prasy, tamże, 1949, nr 122, s. 3.

cztery godziny przy wykopach ziemnych w Nowej Hucie¹²¹, zaś w 1950 r. delegatura krakowska „Czytelnika” wykonała plan w 123,9%¹²².

Sporo wiadomości dotyczyło innych krajowych i krakowskich wydawnictw. Z zamieszczonych w gazecie publikacji czytelnik mógł m.in. dowiedzieć się, że Państwowy Instytut Wydawnictw Rolniczych w ciągu 16 miesięcy istnienia wydał 1.725.000 egzemplarzy książek rolniczych¹²³; Państwowy Instytut Wydawniczy w 1950 r. rozpoczął edycję nowego cyklu pt. „Biblioteka Myśli Postępowej”, w której zamierzał drukować „prace oryginalne i przekłady prekursorów postępowej myśli począwszy od Lukrecjusza aż po Andrzeja Frycza Modrzewskiego i Stanisława Staszica”, rosyjskich myślicieli Herzena, Czernyszewskiego, materialistów niemieckich - Ludwika Fuerbacha i innych, a także wydawać książki z serii „Biblioteka Utworów Dramatycznych” i „Biblioteka Klasyków Obcych i Polskich”¹²⁴; Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych w 1955 r. obchodziły 10-lecie istnienia¹²⁵. Ponadto pisano o pracy Państwowego Przedsiębiorstwa Fotogrametrii i Kartografii, założonego w 1950 r.¹²⁶, o przeniesieniu siedziby Polskiego Wydawnictwa Muzycznego na al. Krasińskiego 11¹²⁷, a zwłaszcza o utworzeniu Wydawnictwa Literackiego, które zaczęło działalność 10 stycznia 1953 r.¹²⁸. Celem Wydawnictwa Literackiego - jak pisano wówczas w „Dzienniku Polskim” - „pierwszej w kraju tego typu regionalnej placówki wydawniczej” była „działalność edytorska związana z południową Polską, związana tematycznie i personalnie poprzez twórców dawnych i współczesnych”, dlatego też wydawnictwo postanowiło wydać na początku następujące książki: *W roztokach* Władysława Orkana, powieść *Dwie noce* Walerego Łozińskiego, *Poezje* Adama Asnyka, *Igrce w Barbakanie* Adama Polewki oraz *Astrolabium z jodłowego drzewa* – poemat o Mikołaju Koperniku Tadeusza Śliwiaka¹²⁹. Wydawnictwo Literackie wydawało również książki w serii „Biblioteka Polska” przeznaczone dla Polaków za granicą. W serii tej ukazywała się jedna książka miesięcznie, np. Józefa Ignacego Kraszewskiego *Chata za wsią*, Elizy Orzeszkowej *Cham*, *Dziurdziowie* czy Marii Rodziewiczówny *Dewajtis*¹³⁰.

---

¹²⁰ *Książka szuka czytelnika*, tamże, 1949, nr 123, s. 6.

¹²¹ *Zobowiązania pracowników SWO „Czytelnik”*, tamże, 1950, nr 286, s. 6.

¹²² (w), *Delegatura krakowska „Czytelnika” wykonała plan w 123,9%*, tamże, 1950, nr 201, s. 5.

¹²³ [1.725.000 książek...], tamże, 1949, nr 150, s. 5.

¹²⁴ *Co planuje na rok 1950 Państwowy Instytut Wydawniczy*, tamże, 1950, nr 6, s. 5.

¹²⁵ *200 milionów książek PZWS*, tamże, 1955, nr 120, s. 1.

¹²⁶ (Cyb), *Jak powstają mapy i atlasy*, tamże, 1950, nr 216, s. 4.

¹²⁷ *Wydawnictwo Muzyczne we własnym lokalu*, tamże, 1952, nr 273, s. 6.

¹²⁸ K. Zbijewska, *Wydawnictwo Literackie rozpoczęło swą działalność*, tamże, 1953, nr 25, s. 3.

¹²⁹ (ki), *Pierwsze tomy „Wydawnictwa Literackiego”*, tamże, 1953, nr 188, s. 3.

¹³⁰ *Biblioteka dla rodaków za granicą*, tamże, 1956, nr 132, s. 3.

Nie zapomniano o innych wydawnictwach: wspomniano o powołaniu na początku 1953 r. spółdzielni wydawniczej „Sport i Turystyka”, która przejęła akcję wydawniczą z zakresu kultury fizycznej i turystyki (wydawnictwa sportowe zaczęły ukazywać się w 7 seriach, np. „Biblioteka Sportowa”, „Popularna Biblioteka Sportowa”, „Biblioteka Kultury Fizycznej”, Sport w obrazach”¹³¹), pisano o dorobku Państwowego Wydawnictwa Naukowego, które wydawało „coraz więcej i lepszych podręczników, przeciętnie 10 nowych skryptowo wydanych podręczników na miesiąc”¹³². Informowano o wydanych przez Państwowe Zakłady Wydawnictw Lekarskich w ciągu 10 lat istnienia 1186 książkach i podręcznikach lekarskich, monografiach, atlasach, słownikach i in., w łącznym nakładzie 13.140.000 egz.¹³³, czy o 80 mln egzemplarzy książek wydanych w ciągu takiego samego okresu przez Naszą Księgarnię¹³⁴.

Na łamach „Dziennika Polskiego” pojawiły się także informacje i ciekawostki dotyczące zagranicznych wydawców: np. pisano o ofiarowaniu przez wydawców amerykańskich 200 tomów najnowszych wydawnictw bibliotece Białego Domu. Zwyczaj darowania książek rozpoczął się w 1929 r., kiedy to przy przeprowadzaniu inwentaryzacji Białego Domu z okazji objęcia władzy przez prezydenta Hoovera okazało się, że nie ma tam ani jednej książki¹³⁵.

Wydawnictwa w latach 1957-1970

Nie osłabło zainteresowanie redakcji sprawami oficyn wydawniczych także w późniejszym okresie. W latach 1957-1970 opublikowano łącznie 148 pozycji dotyczących wydawnictw. Najmniejszą ich ilość odnotowano w 1960 r. – 3, o 2 więcej w 1961 r., 7 w 1957 r., po 8 w latach 1959, 1965, 1967, 9 publikacji odnotowano w 1962 r., 10 w 1966 r., w trzech latach to jest w 1958, 1969 i 1970 r. wynik utrzymał się na poziomie 13, w 1968 podniósł się do 15, w 1964 wynosił 16, najwięcej publikacji – 20 - zauważono w 1963 r.

Tabela nr 62. Instytucje związane z książką na łamach „Dziennika Polskiego” 1957-1970. Wydawnictwa

Rok	Wydawnictwa (ilość publikacji)
1957	7
1958	13

¹³¹ *Nowe wydawnictwa sportowe i książki czekają na sportowców*, tamże, 1953, nr 123, s. 5.

¹³² (r-r), *Obyś nie psuł oczu nad skryptem*, tamże, 1953, nr 255, s. 6.

¹³³ *Dorobek PZWL*, tamże, 1955, nr 127, s. 1.

¹³⁴ *80 milionów książek wydała w minionym 10-leciu „Nasza Księgarnia”*, tamże, 1955, nr 292, s. 2.

¹³⁵ (G), *Książki dla Białego Domu*, tamże, 1954, nr 25, s. 3.

1959	8
1960	3
1961	5
1962	9
1963	20
1964	16
1965	8
1966	10
1967	8
1968	15
1969	13
1970	13
Łącznie	148

Źródło: obliczenia własne

Do pozycji ogólnie przedstawiających sytuację w polskich wydawnictwach w omawianych latach można zaliczyć ciekawy artykuł Krystyny Staniek, w którym nawoływała m.in. do reorganizacji wydawnictw, zmiany profilu wydawniczego i uwzględnienia w nim odpowiednich kryteriów artystycznych (w związku, jak pisała, z inwazją „lekkiej literatury rozrywkowej”). Autorka poruszyła problem zalegających w magazynach książek w językach obcych, zdezaktualizowanych broszur propagandowych, milionowych nakładów tych samych tytułów, które były przyczyną obniżenia przez wydawnictwa planu wydawniczego na rok 1958 o 35 %¹³⁶.

Krytyczne wypowiedzi skierowane były również w stronę konkretnych oficyn wydawniczych. W 1957 r. redakcja „Dziennika Polskiego” ostro oceniała krakowskie Wydawnictwo Literackie za prowadzoną politykę wydawniczą, zarzucając, iż w jego planach edytorskich „brak jest najlepszych pozycji naszej literatury, śmiesznie mało przekładów ostatnich nowości zagranicznych, a tu Bałucki w 12 tomach!”¹³⁷. Ale już w następnym, jubileuszowym roku podawano informacje o osiągnięciach tegoż wydawnictwa, które w ciągu 5 lat istnienia wydało 403 tytuły w łącznym nakładzie 5.618.300 egz.¹³⁸. Redaktorzy „Dziennika” przeprowadzili wiele rozmów z dyrektorami WL: Aleksandrem Słapą¹³⁹, a następnie Jerzym Skórnickim. Z rozmów wynikało m.in., że Skórnicki zdecydowanie preferował twórców lokalnych, w stosunku 2:1, np. na 30 pozycji współczesnej pozycji beletrystycznej wydano 20 powieści autorów krakowskich, ponadto wydano 46 debiutów pisarskich wybitnych później autorów, takich jak Sławomir Mrożek czy Julian Kawalec¹⁴⁰. W 1968 r. J. Skórnicki twierdził, że Wydawnictwo Literackie stosowało zasadę pełnego

¹³⁶ K. Staniek, *Nielatwe sprawy książki*, tamże, 1957, nr 226, s. 3.

¹³⁷ I. Marcisz, *O książkach, wydawcach, ich planach i kłopotach*, tamże, 1957, nr 87, s. 3-4.

¹³⁸ *5 lat Wydawnictwa Literackiego*, tamże, 1958, nr 119, s. 3.

¹³⁹ *10 minut z Aleksandrem Słapą*, tamże, 1963, nr 255, s. 3.

¹⁴⁰ *Książki krakowskich pisarzy*, tamże, 1965, nr 287, s. 3-4.

wachlarza tematycznego wiążącego poszczególne dyscypliny humanistyki z naturalną przewagą literatury pięknej. Według niego, około 35% planów WL wypełniały utwory literatury współczesnej, 30% poświęcono klasycie polskiej. Pozostałe pozycje stanowiły literatura dla dzieci i młodzieży, teatralia, publikacje z zakresu sztuki, wspomnienia i historia, eseje i historia literatury, wydawnictwa albumowe. W rozmowach podkreślano fakt, że w WL debiutowali Jan Błoński, Ludwik Flaszen, Julian Kawalec, Włodzimierz Maciąg, Sławomir Mrożek.¹⁴¹

Krytycznej ocenie poddano również PWN i wydawaną przez tę firmę edytorską Wielką Encyklopedię Powszechną: pisano oskarżycielsko o stratach finansowych spowodowanych niewłaściwą polityką wydawniczą PWN, na którą złożyło się ok. 150 mln zł w nietrafionych czytelniczo książkach, zalegających magazyny. Podczas konferencji prasowej w PWN przewrotnie skrytykowano realizowany program w zakresie wydawania przekładów z języków obcych, np. wytknięto, że w planie wydawniczym na rok 1968 znalazło się „aż” 81 % książek autorów z państw zachodnich i „tylko” 19% z krajów socjalistycznych¹⁴².

Ponadto na łamach gazety pisano o innych wydawnictwach, zarówno polskich, jak i zagranicznych, np. o krakowskim oddziale Państwowego Wydawnictwa Naukowego i jego pracy¹⁴³, o dorobku wydawniczym Państwowego Wydawnictwa Ekonomicznego¹⁴⁴, informowano o konferencji przedstawicieli wydawnictw muzycznych Bułgarii, Czechosłowacji, Węgier, Niemieckiej Republiki Demokratycznej i Polski odbywającej się w Polskim Wydawnictwie Muzycznym¹⁴⁵. Z okazji jubileuszu 20-lecia „Czytelnika”, z uznaniem wyrażano się o jego dorobku edytorskim, na który złożyło się w ciągu 20 lat istnienia 4.800 tytułów w 82 mln egzemplarzy¹⁴⁶. Podobnie oceniano dorobek edytorski w 20-leciu wydawnictwa PAX, którego Instytut Wydawniczy opublikował ponad 1.000 tytułów książek oraz wydawał dziennik „Słowo Powszechne”¹⁴⁷, ponadto opisano 20-lecie działalności Państwowego Wydawnictwa Rolniczego i Leśnego¹⁴⁸ oraz krakowski oddział Ossolineum, w związku z 150 rocznicą istnienia biblioteki i wydawnictwa¹⁴⁹.

Pojawiały się artykuły prezentujące firmy i wydawców zagranicznych, np. w czasie trwania targów książki we Frankfurcie padła myśl o założeniu europejskiej spółdzielni

¹⁴¹ (TD), *Piętnaście lat Wydawnictwa Literackiego*, tamże, 1968, nr 110, s. 1.

¹⁴² *Społeczne konsultacje planu wydawniczego*, tamże, 1968, nr 139, s. 4.

¹⁴³ S. Dziki, *Wydawnictwo bez oprawy*, tamże, 1962, nr 61, s. 4.

¹⁴⁴ *Warto wiedzieć i skorzystać*, tamże, 1970, nr 69, s. 2.

¹⁴⁵ (s.d.), *Obrady przedstawicieli wydawnictw muzycznych 5 krajów*, tamże, 1962, nr 131, s. 6.

¹⁴⁶ *Uroczystość w 20-lecie „Czytelnika”*, tamże, 1964, nr 241, s. 1.

¹⁴⁷ (k), *Dwudziestolecie Pax-u*, tamże, 1965, nr 172, s. 1.

¹⁴⁸ *W telegraficznym skrócie*, tamże, 1967, nr 306, s. 2.

¹⁴⁹ *Jubileusz Ossolineum*, tamże 1967, nr 277, s. 3.

wydawniczej „Edit–Europa”, w której 6 wydawców z Anglii, Francji, Hiszpanii, Szwecji, Włoch i RFN współpracowałyby w zakresie wydawania wybitnych dzieł literatury krajowej w kilku językach europejskich¹⁵⁰, pisano o wydawnictwie Reclam Verlag z Lipska (w związku z wystawą jego książek w Nowej Hucie), założonym w 1828 r., a zwłaszcza o wydawanej od 1867 r. serii publikacji kieszonkowych. Do 1963 r. wydało ono 350 tytułów książek w nakładzie 12 mln egz., a z polskich utworów ukazały się m.in. *Poezje* Adama Mickiewicza, *Halka* Stanisława Moniuszki, *Niemcy* Leona Kruczkowskiego¹⁵¹. Podawano informacje, że jedno z wydawnictw budapesztańskich popularyzowało poezję, dołączając do tomiku płyty z recytacjami niektórych publikowanych w nim wierszy, które deklamowali najwybitniejsi aktorzy węgierscy¹⁵² (podobnie postąpiły Państwowe Polskie Nagrania „Muza”, które wydały kilka płyt poświęconych współczesnym polskim poetom. Na płytach znani poeci, m.in. Wisława Szymborska, Anna Kamińska, Tadeusz Różewicz i Tadeusz Nowak, prezentowali swoje wybrane wiersze w autorecytacjach¹⁵³). Również polskie książki eksponowano za granicą, np. w Pradze, w salach ośrodka Kultury Polskiej, otwarto wystawę „Polskie słowniki i leksykony” zorganizowaną przez Wiedzę Powszechną¹⁵⁴, a w Bolonii podczas międzynarodowej wystawy wydawnictw uniwersyteckich i akademii nauk przyznano „Ossolineum” złoty medal ufundowany przez prezydium rządu włoskiego¹⁵⁵.

Informowano również o nowych inicjatywach związanych z edytorstwem, m.in. o powołaniu do życia krakowskiego oddziału Polskiego Towarzystwo Wydawców Książek z prezesem Władysławem Negreyem na czele. Dzięki staraniom tegoż Oddziału od grudnia 1969 r. mieszkańcy miasta mogli zapoznać się z ogólnopolskim przeglądem nowości wydawniczych miesiąca (książek, które niebawem miały znaleźć się na rynku)¹⁵⁶.

W omawianych latach wydawnictwa, tak jak i w poprzednich okresach, były organizatorami różnorodnych wystaw, przykładowo w 1958 r. Państwowy Instytut Wydawniczy urządził wystawę swojego dorobku wydawniczego (ponad 900 tytułów) w Domu Książki w Krakowie¹⁵⁷, z inicjatywy PWN otwarto wystawę wydawnictw Akademie-Verlag Berlin (NRD)¹⁵⁸, ponadto PWN zorganizował ekspozycję książek

---

¹⁵⁰ *Międzynarodowa firma wydawnicza*, tamże, 1958, nr 155, s. 6.

¹⁵¹ *Reclam Verlag wydaje najmniejsze książki w NRD*, tamże, 1969, nr 240, s. 4.

¹⁵² *„Mówiące” tomiki*, tamże, 1964, nr 155, s. 3.

¹⁵³ J. Kydryński, *Nam śpiewają a „Muzie”*, tamże, 1968, nr 36, s. 4.

¹⁵⁴ *W telegraficznym skrócie*, tamże, 1965, nr 261, s. 2.

¹⁵⁵ *Złoty medal dla wydawnictwa „Ossolineum”*, tamże, 1969, nr 223, s. 3.

¹⁵⁶ (au), *Książki, których jeszcze nie ma w witrynach księgarskich*, tamże, 1969, nr 284, s. 6.

¹⁵⁷ (cz), *Wystawa dorobku wydawniczego PWN*, tamże, 1958, nr 268, s. 6.

¹⁵⁸ *Wystawa książki niemieckiej*, tamże, 1959, nr 93, s. 6.

angielskich wydawnictwa Oxford University Press¹⁵⁹. Czynna była również wystawa książek francuskiego wydawnictwa z Paryża Gauthiel-Willards¹⁶⁰, wystawa wydawnictw Nakladatelstvi Ceskoslovenske Akademie Ved i Slovenskej Akademie Ved¹⁶¹, następnie ekspozycja publikacji Rumuńskiej Akademii Nauk¹⁶² czy wystawa wydawnictwa „Die Wirtschaft” podczas której zaprezentowano ponad 500 tytułów książek¹⁶³. W warszawskim Pałacu Kultury odbywały się coroczne ekspozycje ilustrujące dorobek edytorski Państwowego Wydawnictwa Naukowego¹⁶⁴. Informowano ponadto o mającej odbyć się (w związku z przygotowaniem do Dni Oświaty, Książki i Prasy w 1969 r.) wystawie prezentującej dorobek działających od 25 lat wydawnictw Ossolineum, Polskiego Wydawnictwa Muzycznego, Wydawnictwa Literackiego, Oddziałów PAN, Wydawnictwa Artystyczno-Graficznego¹⁶⁵.

Wydawnictwa prowadziły również inną działalność kulturalną, np. Iskry zorganizowały w Krakowskim Domu Kultury spotkanie z czytelnikami pt. „Prawdziwa cnota krytyk się nie boi – autorzy serii „Stańczyka””, w którym wzięli udział m.in. Ludwik Jerzy Kern, Tadeusz Kubiak, Tadeusz Kwiatkowski, Janusz Oseka, Józef Prutkowski i Marian Załucki¹⁶⁶.

---

¹⁵⁹ *Wystawa książki angielskiej*, tamże, 1959, nr 117, s. 6.

¹⁶⁰ *Notujemy*, tamże, 1961, nr 120, s. 6.

¹⁶¹ *[O godzinie 12 w sali Domu Książki...]*, tamże, 1963, nr 297, s. 8.

¹⁶² (k), *Wystawa wydawnictw Rumuńskiej Akademii Nauk*, tamże, 1963, nr 109, s. 6.

¹⁶³ *Wystawa wydawnictw technicznych i ekonomicznych z NRD*, tamże, 1970, nr 9, s. 8.

¹⁶⁴ *W telegraficznym skrócie*, tamże, 1970, nr 11, s. 2.

¹⁶⁵ (pa), *Dorobek krakowskiego edytorstwa*, tamże, 1969, nr 36, s. 4.

¹⁶⁶ (sd), *Spotkanie z „Iskrami”*, tamże, 1966, nr 113, s. 6.

2.3.2. Księgarnie i antykwariaty

Księgarnie i antykwariaty w latach 1945-1948

Ważne miejsce w drodze książki do czytelnika zajmują księgarnie i antykwariaty. Redaktorzy „Dziennika Polskiego” z zainteresowaniem śledzili zmiany zachodzące na ówczesnym rynku księgarskim i antykwarycznym. W interesującym nas okresie ukazało się łącznie 27 wypowiedzi dotyczących księgarń i antykwariatów. Najwięcej tychże publikacji zanotowano w 1945 r. – 9, najmniej w 1948 r. – 5, w 1946 r. było ich 7, w 1947 r. o jedną mniej czyli 6.

Tabela nr 63. Instytucje związane z książką na łamach „Dziennika Polskiego” 1945-1948. Księgarnie i antykwariaty

Rok	Księgarnie i antykwariaty (ilość publikacji)
1945	9
1946	7
1947	6
1948	5
Łącznie	27

Źródło: obliczenia własne

Jaki obraz księgarń i antykwariatów jawił się na podstawie analizy treści publikacji zamieszczonych na łamach „Dziennika Polskiego”?

W latach 1945-1948 wiele informacji dotyczyło otwarcia nowych księgarń, m.in. pisano o otwarciu w Łodzi księgarni wojskowej¹⁶⁷, o rozpoczęciu działalności pierwszej księgarni polskiej w Opolu¹⁶⁸, o otwarciu księgarni „Czytelnika” w Krakowie, prowadzącej sprzedaż dzienników i czasopism krajowych i zagranicznych oraz broszur i książek¹⁶⁹, o założeniu przez Związek Byłych Więźniów Politycznych księgarni połączonej z restauracją¹⁷⁰. Opisywano również uroczystości związane z rocznicami założenia i działalności istniejących księgarń, np. wspomniano o uroczystej imprezie zorganizowanej z okazji 70-lecia istnienia działalności Księgarni S. A. Krzyżanowskiego¹⁷¹.

Na łamach „Dziennika Polskiego” podawano informacje o rejestracji, a następnie o różnych zjazdach, zebraniach czy konferencjach księgarzy polskich, np. o pierwszej po

¹⁶⁷ [Otwarcie Księgarni wojskowej], tamże, 1945, nr 34, s. 3.

¹⁶⁸ *Wzdłuż i w szerz Polski*, tamże, 1945, nr 126, s. 3.

¹⁶⁹ *Nowa księgarnia „Czytelnika”*, tamże, 1946, nr 44, s. 5.

¹⁷⁰ *gz, Restauracja-księgarnia*, tamże, 1946, nr 124, s. 3.

¹⁷¹ [70-lecie księgarni S.A. Krzyżanowskiego], tamże, 1945, nr 145, s. 5.

wojnie rejestracji księgarzy¹⁷², zjeździe organizacyjnym Księgarzy Dolnośląskich¹⁷³, walnym zebraniu Związku Księgarzy Polskich¹⁷⁴, konferencji księgarzy spółdzielczych na temat rozprawienia materiałów piśmienniczych i podręczników szkolnych¹⁷⁵.

Księgarnie często włączały się w ogólnopolskie lub lokalne akcje, np. w związku z Tygodniem Książki dla Wrocławia i Ziemi Zachodnich Księgarnia Ossolineum ofiarowała Bibliotece Narodowej 100 tomów¹⁷⁶, z okazji świąt Bożego Narodzenia księgarnia S. A. Krzyżanowskiego przekazała nieodpłatnie po 5 i 10 egzemplarzy tytułów książek (m.in. Bronikowskiej *7 milowe buty*, Fredry *Paweł i Gawęł* czy *Toffi Narina*) jako dodatek gwiazdkowy dla najbiedniejszych dzieci¹⁷⁷. Ponadto, w Krakowie, pracownicy księgarni Czytelnik ufundowali 5 biblioteczek 10 tomowych dla przodowników pracy z terenu Krakowa wskazanych przez OKZZ¹⁷⁸.

Poszczególne księgarnie organizowały liczne wystawy i konkursy wystaw: m.in. Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych w porozumieniu ze Związkiem Księgarzy Polskich zorganizowały konkurs wystaw księgarskich, w którym wzięło udział 27 księgarni z województwa krakowskiego¹⁷⁹, a w ramach Tygodnia Oświaty w 1947 r. Koło Łódzkie Związku Księgarzy Polskich uruchomiło Ogólnokrajową Wystawę Powojennej Książki Polskiej mającą na celu „pokazanie społeczeństwu polskiemu dorobku wydawniczego w działach państwowym, spółdzielczym i prywatnym”¹⁸⁰.

Pojawiały się również wiadomości dotyczące księgarstwa, jego osiągnięć i problemów w innych krajach, np. czeskie ministerstwo informacji zamierzało wraz z ministerstwem handlu wydać zarządzenie regulujące rynek książki w Czechosłowacji ponieważ, zdaniem ministerstwa, zbyt wielu księgarzy bojkotowało książki i dzieła postępowych pisarzy¹⁸¹.

Księgarnie i antykwiariaty w latach 1949-1956

Problemy rynku księgarskiego i antykwarycznego poruszane były na łamach gazety również w późniejszym okresie. W latach 1949-1957 wydrukowano łącznie 77 wypowiedzi poruszających temat księgarni i antykwariatów. Najwięcej publikacji odnotowano w 1950 r. –

¹⁷² [Rejestracja księgarzy], tamże, 1945, nr 1, s. 7.

¹⁷³ Zjazd Księgarzy we Wrocławiu, 1946, nr 295, s. 4.

¹⁷⁴ Walne zebranie Związku Księgarzy Polskich Krakowskiego, tamże, 1947, nr 113, s. 5.

¹⁷⁵ Ogólnopolska konferencja księgarzy spółdzielczych, tamże, 1946, nr 166, s. 3.

¹⁷⁶ [100 tomów wydawnictw BN...], tamże, 1945, nr 255, s. 4.

¹⁷⁷ Komunikaty, tamże, 1946, nr 346, s. 6.

¹⁷⁸ Czyn przedkongresowy pracowników księgarni „Czytelnik”, 1948, nr 327, s. 6.

¹⁷⁹ Wynik konkursu wystaw księgarskich, 1948, nr 104, s. 4.

¹⁸⁰ Ogólnokrajowa wystawa powojennej książki polskiej, tamże, 1947, nr 116, s. 4.

¹⁸¹ W Czechosłowacji, tamże, 1948, nr 22, s. 6.

13, w latach 1953-1954 po 12, w latach 1949, 1951 i 1956 po 9, w 1955 było ich 7, najmniej, bo 6, zarejestrowano w 1952 r.

Tabela nr 64. Instytucje związane z książką na łamach „Dziennika Polskiego” 1949-1956. Księgarnie i antykwariaty

Rok	Księgarnie i antykwariaty (ilość publikacji)
1949	9
1950	13
1951	9
1952	6
1953	12
1954	12
1955	7
1956	9
Łącznie	77

Zródło: obliczenia własne

Podobnie jak w latach poprzednich podawano informacje o nowo otwartych księgarniach. Pisano np. o rozpoczęciu działalności 11 z kolei księgarni „Domu Książki” w Krakowie (księgarnia ta, specjalizująca się w literaturze rolniczej była, jak podawano w „Dzienniku”, słabo zaopatrzona w lektury dla młodzieży¹⁸²) czy o otwarciu, również w Krakowie, księgarni Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej¹⁸³.

Księgarnie, wzorem lat ubiegłych, organizowały liczne wystawy, np. z okazji kolejnej rocznicy Rewolucji Październikowej komitet wykonawczy Miesiąca Pogłębiania Przyjaźni Polsko-Radzieckiej zorganizował konkurs wystaw księgarskich¹⁸⁴, z okazji „Dni Krakowa” księgarnie uruchomiły okolicznościowe wystawy tematycznie związane z historią i zabytkami miasta¹⁸⁵, z okazji 130 rocznicy wydawnictwa im. Ossolińskich księgarnia nowości „Domu Książki” w Krakowie urządziła ekspozycję książek tego wydawnictwa¹⁸⁶.

Omawiane lata to okres realizowania Planu 6-letniego, co było widoczne także w publikacjach dotyczących księgarń i antykwariatów: czytelnik mógł dowiedzieć się z nich m.in., że w pierwszym półroczu 1955 r. placówki PP „Dom Książki” w województwie krakowskim wykonały 105, 5% planu, sprzedając ponad 3 mln książek, a najwięcej książek sprzedała Księgarnia Naukowa przy ul. Podwałe 6 w Krakowie¹⁸⁷.

Niektóre księgarnie i ich pracownicy poddawani byli krytyce: na łamach „Dziennika Polskiego” pisano m.in., że księgarze wysprzedawali co atrakcyjniejsze książki, o których

¹⁸² (m), *W nowouruchomionej księgarni*, tamże, 1955, nr 94, s. 6.

¹⁸³ *Księgarnia TPPR w zabytkowej sali*, tamże, 1949, nr 352, s. 6.

¹⁸⁴ *Wyniki konkursu wystaw księgarskich*, tamże, 1950, nr 10, s. 4.

¹⁸⁵ *Notujemy*, tamże, 1953, nr 135, s. 6.

¹⁸⁶ *Notujemy*, tamże, 1956, nr 278, s. 4.

¹⁸⁷ (k), *3 miliony książek*, tamże, 1955, nr 168, s. 4.

dowiadano się „drogą kumoterstwa”, a nabywano w wielkiej dyskrecji¹⁸⁸, Z. Cnotówna z kolei alarmowała, że w 1951 r. w Nowej Hucie nie działała żadna księgarnia¹⁸⁹.

Wiele publikacji dotyczyło „Domu Książki”: 1 stycznia 1950 r. powołano do życia Centralę Obrotu Księgarskiego „Dom Książki”, którego celem było m.in.

„stworzenie warunków sprzyjających planowemu obrotowi książką, usprawnienie i potaniecie obrotu książką przez skrócenie drogi od wydawcy do czytelnika, poszerzenie uspołecznionej sieci księgarskiej, rozbudowa księgarni specjalizowanych”¹⁹⁰.

Aby zrealizować te zadania, „Dom Książki” przejął całkowitą produkcję wydawniczą państwową i spółdzielczą. „Dom Książki” prowadził również akcję sprzedaży książek przez kolporterów po to, aby „podnieść kulturalny i zawodowy poziom pracujących”¹⁹¹. „Dom Książki” prowadził też szeroko pojętą działalność kulturalno-oświatową: organizował akademie (np. z okazji kolejnych rocznic ogłoszenia *Manifestu PKWN*¹⁹²), loterie, w których można było wygrać biblioteczki, motocykle, rowery, radioodbiorniki¹⁹³, prelekcje w zakładach pracy i kołach TPPR (np. na temat literatury radzieckiej w 1952 r., w związku z Miesiącem Pogłębiania Przyjaźni Polsko-Radzieckiej)¹⁹⁴. Oprócz tego, w 1951 r., uruchomił antykwariat w Krakowie¹⁹⁵, a w Warszawie - w celu zaznajomienia czytelników z bieżącą produkcją wydawniczą - wzorcownię książek radzieckich, egzemplarzy okazowych oraz wystawę radzieckich nowości wydawniczych¹⁹⁶, ponadto zorganizował sieć księgarń specjalistycznych, które były wyposażone w kompletny wybór książek z jednego działu, np. radzieckie, społeczno-polityczne, naukowe, techniczne, wojskowe, sportowe i inne¹⁹⁷. Aby podnieść poziom sprzedaży księgarnia „Domu Książki” w Wałbrzychu zorganizowała w kopalniach i fabrykach porcelany w dniach wypłat ruchomą sprzedaż książek¹⁹⁸.

Nie pominięto informacji dotyczących krajów socjalistycznych, np. pisano, że w ZSRR istniały księgarnie na pastwiskach, zaś w obwodzie Tałdy Kurgańskim zorganizowano objazdowe kioski księgarskie¹⁹⁹.

---

¹⁸⁸ (b), *Nieprzyjemne praktyki księgarń*, tamże, 1955, nr 199, s. 4.

¹⁸⁹ Z. Cnotówna, *Książka w Nowej Hucie*, tamże, 1951, nr 141, s. 3.

¹⁹⁰ *Co to jest „Dom Książki”*, tamże, 1950, nr 122, s. 3.

¹⁹¹ *Książkę możesz kupić w zakładzie pracy*, tamże, 1950, nr 327, s. 3.

¹⁹² *Akademia w Domu Książki*, tamże, 1955, nr 172, s. 4.

¹⁹³ *Notujemy*, tamże, 1954, nr 111, s. 6.

¹⁹⁴ *Prelekcje o literaturze radzieckiej*, tamże, 1952, nr 307, s. 6.

¹⁹⁵ *Upragniony antykwariat „Domu Książki”*, tamże, 1951, nr 183, s. 4.

¹⁹⁶ *Wzorcownia książek radzieckich*, tamże, 1951, nr 158, s. 2.

¹⁹⁷ *Księgarnie specjalne*, tamże, 1951, nr 37, s. 6.

¹⁹⁸ *Sprzedaż książek w zakładach pracy*, tamże, 1950, nr 111, s. 5.

¹⁹⁹ *U przyjaciół w Związku Radzieckim*, tamże, 1949, nr 301, s. 3.

Księgarnie i antykwariaty w latach 1957-1970

W latach 1957-1970 ukazało się 148 publikacji poruszających zagadnienia księgarń i antykwariatów. Tylko jedną wypowiedź zanotowano w 1963 r., po 5 w latach 1965 i 1970, 6 w 1962 r., po 7 w latach 1957-1958. Pozostałe wyniki były wyższe i wynosiły 11 w 1967 r., po 12 w latach 1961, 1966 i 1969, 14 w 1968 r., 15 w 1964 r., najwięcej zaś publikacji odnotowano w 1960 r. – 20 oraz w 1959 r. – 21.

Tabela nr 65. Instytucje związane z książką na łamach „Dziennika Polskiego” 1957-1970. Księgarnie i antykwariaty

Rok	Księgarnie i antykwariaty (ilość publikacji)
1957	7
1958	7
1959	21
1960	20
1961	12
1962	6
1963	1
1964	15
1965	5
1966	12
1967	11
1968	14
1969	12
1970	5
Łącznie	148

Zródło: obliczenia własne

W omawianym okresie bardzo wiele wypowiedzi dotyczyło „Domu Książki”, jego placówek i działalności: na podstawie analizy zgromadzonych materiałów możemy dowiedzieć się m.in., że w 1957 r. kierownictwo „Domu Książki” w Krakowie otwarło Salon Poezji, Dramatu, Eseju i Sztuki, w którym, jak pisano, panowała dobra atmosfera, a zatrudnieni byli kompetentni pracownicy. Inicjatorzy tego pomysłu chcieli, aby salon skupił „całość dorobku poetyckiego rodzinnego i obcego, jakkolwiek wyłącznie w języku polskim”²⁰⁰. Ponadto szczycono się wynikami sprzedaży placówek „Domu Książki”, zwłaszcza Krakowskiego Przedsiębiorstwa „Domu Książki”, które w 1958 r. wykonało półroczne zadanie planowe 15 dni przed terminem i w związku z tym miało najlepsze w kraju wyniki ekonomiczne oraz największą wydajność pracy, potrafiło również umiejętnie połączyć handel księgarski z pracą społeczno-kulturalną, organizując m.in. aukcje bibliofilskie,

²⁰⁰ (ez), *Tu znajdziesz wszystko*, tamże, 1957, nr 293, s. 4.

wystawy wydawnictw, przeglądy nowości, konkursy²⁰¹. Księgarnie „Domu Książki” w 1959 r., w związku z Tygodniem Literatów Krakowskich (10-17.05), organizowały liczne wystawy, które w tym okresie poświęcone były twórczości krakowskiego środowiska literackiego²⁰². W 1961 r. księgarnia „Domu Książki” przy ul. Sławkowskiej 9 zorganizowała konkurs na nazwę dla tej placówki²⁰³, w wyniku którego księgarnia otrzymała nazwę „Pod zieloną gęsią”²⁰⁴.

Gdy w 1962 r. Wydział Propagandy KC PZPR wystąpił z inicjatywą zorganizowania wzorcowych punktów kolportażu literatury społeczno-politycznej i społecznej zaangażowanej, których celem było dotarcie z książką do czytelnika w miejscach, gdzie sieć księgarska nie była jeszcze rozwinięta, krakowski „Dom Książki” przystąpił do akcji, zakłady pracy zlekceważyły ją, nie pobierając nawet książek z punktów rozdzielczych²⁰⁵. Pracownicy „Domu Książki” byli za swoją pracę nagradzani: podczas spotkania pracowników z przedstawicielami władz w 1963 r. 9 księgarzy otrzymało nagrody ufundowane przez ministerstwo Kultury i Sztuki oraz Prezydium WRN i RN w Krakowie²⁰⁶.

W 1966 r. zaatakowano kierownictwo „Domu Książki” za to, że to ono, a nie księgarze, decydowało o tym, jakie książki miały być zamówione z Warszawy²⁰⁷. W 1968 r. dyrektor Centrali Księgarstwa „Dom Książki” Kazimierz Majerowicz przekazał przewodniczącemu komitetu wykonawczego budowy centrum Zdrowia Dziecka deklarację wpłaty miliona zł. Księgarstwo zobowiązało się ufundować dla biblioteki przyszłego centrum księgozbiór literatury dziecięcej i młodzieżowej składający się z 5-7 tys. tomów²⁰⁸.

Nie zabrakło przedstawienia planów działalności w poszczególnych latach, np. do podstawowych kierunków działalności „Domu Książki” w I półroczu 1969 r. należała modernizacja sieci księgarskiej w województwie krakowskim polegająca na zwiększeniu ekspozycji zewnętrznej i wewnętrznej, dostępu do półek, rozbudowie zaplecza²⁰⁹. „Dom Książki” podpisywał również różne umowy, np. w Warszawie podpisano porozumienie w sprawie zasad współpracy między Związkiem Literatów Polskich a centralą księgarstwa

---

²⁰¹ *Krakowscy księgarze górą*, tamże, 1958, nr 157, s. 4.

²⁰² *Tydzień literatów krakowskich*, tamże, 1959, nr 110, s. 10.

²⁰³ *Dni Oświaty, Książki i Prasy*, tamże, 1961, nr 104, s. 6.

²⁰⁴ *Księgarnia „Pod zieloną gęsią”*, tamże, 1961, nr 117, s. 4.

²⁰⁵ (S.D.), *Ciekawy eksperyment księgarzy*, tamże, 1962, nr 95, s. 2.

²⁰⁶ (k), *Odznaczenia i nagrody dla zasłużonych księgarzy*, tamże, 1963, nr 111, s. 6.

²⁰⁷ *Jeszcze w sprawie Domu Książki*, tamże, 1966, nr 3, s. 4.

²⁰⁸ *Milion zł od księgarzy na Centrum Zdrowia Dziecka*, tamże, 1968, nr 69, s. 1.

²⁰⁹ (SJ), *„Dom Książki” w okresie półrocza*, tamże, 1969, nr 160, s. 4.

„Dom Książki”. Współpraca ta miała na celu popularyzację polskiej literatury współczesnej w różnych środowiskach czytelniczych²¹⁰.

Wzorem lat ubiegłych informowano o otwarciu nowych placówek handlu księgarskiego, m.in. pisano o uruchomieniu nowej księgarni w Krakowie w hotelu „Cracovia”²¹¹ czy o największej księgarni mieszczącej się w Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie (o powierzchni ponad 1 tys. m²), do której książki sprowadzano z całego świata²¹².

Świat księgarstwa polskiego dotykały również nieszczęścia: na łamach „Dziennika Polskiego” informowano m.in. o śmierci krakowskich księgarzy Mariana Krzyżanowskiego, nestora księgarzy polskich²¹³, a następnie Kazimierza Nowaka.²¹⁴

Księgarnie niejednokrotnie były miejscem spotkań czytelników z pisarzami i poetami, którzy podpisywali tam swoje książki. Z czytelnikami spotkali się m.in. Jan Adamczewski²¹⁵, Jerzy Harasymowicz²¹⁶, Jalu Kurek²¹⁷, Władysław Machejek²¹⁸, Tadeusz Różewicz²¹⁹, Henryk Vogler²²⁰. We wspomnianym powyżej Salonie Poezji „Domu Książki” organizowano spotkania z krakowskimi literatami: Kornelem Filipowiczem²²¹, Józefem Andrzejem Frasikiem²²², Jerzym Harasymowiczem, Jalu Kurkiem, Tadeuszem Nowakiem, Stanisławem Skonecznym, Teresą Sochą-Lisowska, Tadeuszem Śliwiakiem i innymi²²³.

Księgarnie nadal organizowały różnorakie wystawy, oprócz wspomnianych wcześniej pisano m.in. o wystawie książek wydawnictwa „Volk und Wissen” z Berlina, w której dominowała literatura pedagogiczna, dydaktyczna, metodyka nauczania²²⁴, wystawie amerykańskich wydawnictw naukowych firmy Mc Graw Hill Book Company z Nowego Jorku²²⁵, wystawie najnowszych wydawnictw związanych z lotnictwem i astronautyką uruchomionej przez Księgarnię Techniczną w Krakowie²²⁶, wystawie zorganizowanej przez The British Council i Krakowski „Dom Książki” z okazji 400 rocznicy urodzin Szekspira, na

²¹⁰ *W telegraficznym skrócie*, tamże, 1970, nr 1, s. 2.

²¹¹ (k), *Nowa księgarnia i ciastkarnia w hotelu „Cracovia”*, tamże, 1965, nr 298, s. 6.

²¹² (ten), *Największa księgarnia*, tamże, 1958, nr 146, s. 4.

²¹³ R. Kosiński, *Epitaftium dla Krzyżanowskiego*, tamże, 1964, nr 215, s. 2.

²¹⁴ *Kazimierz Nowak*, tamże, 1967, nr 257, s. 6.

²¹⁵ *Spotkanie z autorem książki „W starym Krakowie”*, tamże, 1968, nr 293, s. 6.

²¹⁶ *Warto wiedzieć i skorzystać*, tamże, 1966, nr 298, s. 4.

²¹⁷ *Spotkanie z Jalu Kurkiem*, tamże, 1959, nr 19, s. 4.

²¹⁸ *Spotkanie z W. Machejkiem*, tamże, 1959, nr 73, s. 4.

²¹⁹ *Notujemy*, tamże, 1959, nr 41, s. 6.

²²⁰ *Warto wiedzieć i skorzystać*, tamże, 1966, nr 31, s. 8.

²²¹ *Notujemy*, tamże, 1960, nr 4, s. 6.

²²² *Dziś*, tamże, 1960, nr 273, s. 6.

²²³ *Notujemy*, tamże, 1959, nr 287, s. 6.

²²⁴ *Warto wiedzieć i skorzystać*, tamże, 1970, nr 23, s. 4.

²²⁵ (k), *Amerykańskie wydawnictwa naukowe – w Klubie Księgarza*, tamże, 1960, nr 141, s. 6.

której znalazło się ponad 300 książek, dzieła Szekspira, biografie, fotografie²²⁷. Także w Klubie Księgarza czynna była wystawa zorganizowana przez antykwariat naukowy „Domu Książki” w Krakowie z okazji jubileuszu 600-lecia UJ i 600-lecia księgarstwa polskiego. Wystawa ta pozwoliła zapoznać się zwiedzającym z przeszło 800 starodrukami (7 inkunabułami i ponad 70 starodrukami z XVI wieku)²²⁸.

Osobny temat stanowiły podręczniki: w 1962 r. oszczędność papieru spowodowała ograniczenie nakładów podręczników szkolnych, w związku z tym w szkołach powołano nauczycieli – pełnomocników ds. podręczników, którym księgarnie wydawały podręczniki²²⁹. W 1964 r. wprowadzono w Krakowie i województwie krakowskim wypróbowany wcześniej w Łodzi i Szczecinie talonowy system sprzedaży podręczników szkolnych. Pełnomocnicy do akcji zaopatrywania szkół w podręczniki rozdzielali między uczniów talony, upoważniające do odbioru niektórych podręczników w wyznaczonych księgarniach. Na talonach nauczyciele wykreślali tytuły używanych podręczników, które uczniowie otrzymali od starszych klas²³⁰.

W omawianym okresie pojawiły się artykuły o handlu antykwarycznym, m.in. autorstwa Sylwestra Dzikiego, który widział potrzebę wyodrębnienia antykwariatów z „Domu Książki” w oddzielną sekcję. Sekcja ta, zdaniem S. Dzikiego, „zajęła by się rozwiązywaniem aktualnych problemów antykwarstwa, szkoleniem kadry, problemem stworzenia centralnej informacji bibliograficznej”²³¹. Autor artykułu uważał bowiem, że specjalna rola antykwariatów nie była doceniana przez macierzystą instytucję.

---

²²⁶ *Notujemy*, tamże, 1961, nr 204, s. 6.

²²⁷ (k), *Wystawa Szekspirowska w Klubie Księgarza*, tamże, 1964, nr 54, s. 4.

²²⁸ (k), *Inkunabuły w Klubie Księgarza*, tamże, 1964, nr 107, s. 4.

²²⁹ (k), *Księgarnie zawarły umowy kolporterskie z nauczycielami*, tamże, 1962, nr 132, s. 6.

²³⁰ (k), *13 księgarni zaopatruje uczniów w nowe podręczniki*, tamże, 1964, nr 125, s. 6.

²³¹ S. Dziki, *Dwie dusze handlu książkami*, tamże, 1964, nr 213, s. 3.

2.3.3. Biblioteki i archiwa

Biblioteki i archiwa w latach 1945-1948

Biblioteki i archiwa to temat często poruszany na łamach „Dziennika Polskiego”. W latach 1945-1948 opublikowano łącznie 212 różnych wypowiedzi poruszających te zagadnienia. W 1945 r. zanotowano 48 tego typu tekstów, w roku kolejnym ich ilość wzrosła do 70, w 1947 r. obniżyła się do 55, a w 1948 r. wynosiła 39.

Tabela nr 66. Instytucje związane z książką na łamach „Dziennika Polskiego” 1945-1948. Biblioteki i archiwa

Rok	Biblioteki i archiwa (ilość publikacji)
1945	48
1946	70
1947	55
1948	39
Łącznie	212

Zródło: obliczenia własne

Pierwsze wypowiedzi dotyczące bibliotek pojawiły się tuż po wojnie i dotyczyły strat, ratowania, odzyskiwania i odnajdywania różnorodnych zbiorów. Według publikacji zamieszczonych na łamach „Dziennika Polskiego” Inspektorat Szkolny Miejski w Krakowie wydawał kwestionariusze na zgłoszenie strat i szkód bibliotecznych²³², gdyż, jak wówczas szacowano, straty w księgozbiorach polskich wynosiły ok. 80% stanu przedwojennego. W celu ratowania pozostałych zbiorów powołano w Krakowie Wojewódzką Komisję Ochrony Mienia Kulturalnego, a zarządzeniem Ministra Oświaty Biblioteka Jagiellońska objęła kierownictwo nad zabezpieczaniem zbiorów bibliotecznych na terenie województwa krakowskiego, kieleckiego i rzeszowskiego²³³. Zarząd Główny Bibliotek Polskich na woj. krakowskie, rzeszowskie i kieleckie wkrótce zabezpieczył 60 bibliotek dworskich liczących ponad 100 tys. tomów²³⁴. W Warszawie, w wyniku akcji Warszawskiej Spółdzielni Mieszkaniowej mającej na celu zbieranie i zabezpieczanie książek na terenie północnej dzielnicy miasta zebrano 50 tys. tomów²³⁵.

W „Dzienniku Polskim” pisano o ratowaniu ponemieckich księgozbiorów i pomocy naukowych przez Wojewódzkie Biuro ds. Archiwalnych i Bibliotecznych w Bydgoszczy²³⁶, informowano o toczących się rozmowach na temat konieczności rewindykacji z Niemiec

²³² *Zgłoszenia strat i szkód bibliotecznych*, tamże, 1945, nr 318, s. 4.

²³³ *Ratujmy książkę!*, tamże, 1945, nr 82, s. 4.

²³⁴ (A), *Zabezpieczenie 60 bibliotek dworskich*, tamże, 1945, nr 169, s. 6.

²³⁵ *50000 książek z północnej dzielnicy Warszawy*, tamże, 1945, nr 295, s. 3.

²³⁶ *Uratowane dzieła naukowe*, tamże, 1945, nr 135, s. 6, dod. „Nauka i Wiedza”.

bibliotek i pomocy naukowych²³⁷, o odnalezieniu sześciu wagonów książek polskich nad Odrą²³⁸, milionie książek wywiezionych przez Niemców z różnych bibliotek polskich, odnalezionych później w podziemiach kościołów w Poznaniu²³⁹.

Ponadto, w pierwszym okresie powojennym, pojawiły się artykuły omawiające polskie zbiory publiczne²⁴⁰, potrzeby bibliotek i archiwów²⁴¹ i prośby skierowane do czytelników o zwrot książek do uczelnianych bibliotek²⁴². W 1945 r. alarmowano, że w bibliotekach podniesiono ceny abonamentu, wprowadzono opłaty za książki nadliczbowe, kaucje za książki cenniejsze, naukowe, podróżnicze itp.²⁴³. Autorka artykułu Maria Myrkówna zastanawiała się, co się stanie z polskim czytelnictwem, uważała bowiem, że wielu osób nie było stać na płacenie abonamentu i chciała, żeby biblioteki państwowe były bezpłatne. Sprawę książek poruszył w swoich felietonach również Marian Podkowiński, który pisał o losie książek w Warszawie podczas wojny, a następnie, tuż po wyzwoleniu, sprzedaży książek z bibliotek na straganach. Jego oburzenie wzmagał fakt, że w owym czasie biblioteki „świeciły pustkami”²⁴⁴.

Ważnym wydarzeniem było uzyskanie w 1946 r. przez przewodniczącego komitetu odbudowy kultury i oświaty w Polsce prof. Bohdana Zawadzkiego 50.000 dolarów dotacji z funduszy Rockefellera na zakup książek dla bibliotek polskich²⁴⁵.

Ziemie Zachodnie stanowiły ważny punkt w działaniach polskich władz: na pierwszym posiedzeniu Wydziału Informacji i Propagandy przy Zarządzie Okręgowym PZZ w Krakowie omówiono m.in. kwestię bibliotek na tych ziemiach. Z powodu braku książek proszono społeczeństwo o ofiarowywanie zbędnych książek²⁴⁶.

Stosunkowo szybko zaczęto pracować nad stworzeniem odpowiednich aktów prawnych regulujących sprawę bibliotek. Na łamach „Dziennika Polskiego” pisano:

„Rząd demokratycznej Polski Ludowej doceniając znaczenie istnienia bibliotek oraz racjonalnie rozbudowanej sieci bibliotecznej przystąpił [...] do realizowania hasła: Przez oświatę do najpełniejszego rozwoju i dobrobytu mas ludowych” –

²³⁷ *Na Dolnym Śląsku powstaje największy ośrodek nauki polskiej*, „Dziennik Polski”, 1945, nr 204, s. 3.

²³⁸ *Część bibliotek warszawskich odnaleziono nad Odrą*, tamże, 1945, nr 63, s. 1.

²³⁹ *Milion książek znaleziono w Poznaniu*, tamże 1945, nr 106, s. 1.

²⁴⁰ T. Dobrowolski, *Polskie zbiory publiczne*, tamże, 1945, nr 29, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”.

²⁴¹ I. Barowa, *Najpilniejsze potrzeby bibliotek i archiwów*, tamże, 1945, nr 174, s. 3, dod. „Nauka i Wiedza”.

²⁴² *wz, O powrót książek*, „Dziennik Polski”, 1945, nr 168, s. 4.

²⁴³ M. Myrkówna, *Nie wolno zamykać dostępu do książek*, tamże, 1945, nr 145, s. 5.

²⁴⁴ M. Podkowiński, *Dylizans Warszawski*, tamże, 1945, nr 285, s. 3.

²⁴⁵ *50000 dolarów na książki dla polskich bibliotek*, tamże, 1946, nr 202, s. 2.

²⁴⁶ *Wyzwolone ziemie czekają na polską książkę*, tamże, 1945, nr 46, s. 4.

w związku z tym 17.04.1946 r. przyjęto *Dekret o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi*²⁴⁷. Wkrótce po zatwierdzeniu *Dekretu* przez KRN kuratoria przystąpiły do prac organizacyjnych, czego przykładem może być kurs bibliotekarski dla bibliotek powiatowych i miejskich województwa zorganizowany przez Kuratorium krakowskie²⁴⁸. Jeszcze przed ogłoszeniem *Dekretu* zaczęto wprowadzać w życie plan realizacji sieci bibliotecznej, i tak przykładowo w 1945 r. zorganizowano sieć bibliotek wojewódzkich, w 1946 r. sieć bibliotek powiatowych, w 1947 tworzono sieć bibliotek gminnych, w 1948 planowano zorganizowanie bibliotek gromadzkich. W tym miejscu należy wspomnieć, że listę księgozbiorów biblioteki gminnej opracowała Zofia Nałkowska²⁴⁹. W 1948 r. w Ministerstwie Oświaty odbyła się konferencja poświęcona sprawom organizacji krajowej sieci bibliotecznej i organizowaniu 1.500 bibliotek gminnych. Książki do tych bibliotek w kompletach 500-600 tomów miały zostać zakupione przez Ministerstwo Oświaty, a poszczególne gminy miały zająć się oprawą książek i wydatkami związanymi z prowadzeniem biblioteki²⁵⁰

W latach późniejszych wprowadzono obowiązkową rejestrację bibliotek i wypożyczalni książek, której celem było zaznajomienie społeczeństwa oraz władz z ilością i stanem księgozbiorów²⁵¹.

Od 1948 r. działał Komitet Upowszechniania Książki, powołany 6 marca uchwałą Komitetu ds. Kultury przy Radzie Ministrów, do którego zadań należało upowszechnienie „wśród szerokich mas pracujących najwybitniejszych dzieł polskich i zagranicznych autorów”, a także „uaktywnienie istniejących już bibliotek wiejskich i miejskich oraz uruchomienie nowych punktów bibliotecznych w ilości 20000”²⁵².

Na łamach „Dziennika Polskiego” informowano o wizytach bibliotekarzy z zagranicy, np. do Krakowa przyjechał K. Krogh-Jeusen, dyrektor Biblioteki Komunalnej w Kopenhadze²⁵³, a do Poznania, z ramienia UNESCO w celu zapoznania się z naszym bibliotekarstwem, przybył Dyrektor MBP w Baltimore²⁵⁴.

Wiele publikacji dotyczyło konkretnych bibliotek: poruszając temat Biblioteki Jagiellońskiej początkowo informowano o trwających tam pracach, którym, jak pisano,

---

²⁴⁷ S. Białas, *Zwycięstwo książki*, tamże, 1947, nr 120, s. 1.

²⁴⁸ M.B., *Rola bibliotekarzy terenowych*, tamże, 1946, nr 312, s. 7.

²⁴⁹ *Biblioteka w każdej gromadzie*, tamże, 1947, nr 313, s. 5.

²⁵⁰ *1500 nowych bibliotek gminnych*, tamże, 1948, nr 194, s. 1.

²⁵¹ (Ł), *Rejestracja bibliotek*, 1948, nr 52, s. 4.

²⁵² *20000 nowych punktów bibliotecznych*, tamże, 1948, nr 339, s. 1.

²⁵³ *Bibliotekarze duńscy w Krakowie*, tamże, 1947, nr 280, s. 4.

²⁵⁴ (Si), *Bibliotekarz z Baltimore w Poznaniu*, tamże, 1947, nr 201, s. 4.

brakowało rozmachu, ponieważ uruchomiono tylko czytelnię dla małej grupy naukowców²⁵⁵. Nieco później BJ ustaliła miejsce magazynowania swoich zbiorów wywiezionych przez Niemców i w związku przewiezieniem zbiorów apelowała do władz wojskowych, cywilnych i przedsiębiorstw prywatnych o wypożyczenie samochodów ciężarowych²⁵⁶, pracownicy biblioteki prosili także swoich czytelników o zwrot wypożyczonych książek²⁵⁷. Na łamach „Dziennika Polskiego” padło pytanie pod adresem Zarządu m. Krakowa dlaczego prąd włączany był tylko do 18-tej, skoro lektoria czynne były do 20-tej²⁵⁸. W sprawie BJ alarmował poseł do sejmu dr Bolesław Drobner: ponieważ gmach BJ nie został przed wojną wykończony wymagał remontu, jednak Ministerstwo Oświaty odmówiło przydzielenia na ten cel kredytu, ponadto brakowało pracowników, zaś w styczniu 1947 r. biblioteka nie otrzymała żadnej dotacji, a w lutym jedynie 80.000 zł. Dr Drobner oczekiwał odpowiedzi i pomocy w ratowaniu BJ²⁵⁹.

W „Dzienniku Polskim” niejednokrotnie przedstawiano historię Miejskiej Biblioteki Publicznej w Krakowie. Z analizy publikacji wynika, że już w 1907 r. historyk K. Bartoszewicz domagał się utworzenia publicznej czytelni i biblioteki. W 1932 r. figurowała w wykazie bibliotek oświatowych „namiastka” przyszłej Biblioteki Publicznej pod nazwą „Książnica Publiczna im. dr Bandrowskiego w Krakowie”, która po wojnie znalazła się, wraz z innymi depozytami, przy Bibliotece Muzeum Przemysłowego i, jak pisano, była wówczas księgozbiorem martwym. Wiele artykułów dotyczyło problemów, z jakimi musiała się borykać przyszła Miejska Biblioteka Publiczna: „Ze sprawą organizacji biblioteki jako centrali sieci Miejskich Bibliotek Publicznych dłużej zwlekać nie można i nie wolno”²⁶⁰ – czytamy m.in. w „Dzienniku Polskim”. Po wojnie ogłoszono konkurs na dyrektora biblioteki, ale początkowo nie ogłoszono wyników, później dyrektorem MBP w Krakowie został dr Józef Korpała i zarząd Miejski przystąpił wreszcie do prac zmierzających do uruchomienia biblioteki²⁶¹.

Wiele informacji dotyczyło Biblioteki Narodowej w Warszawie: proszono drukarzy o przesyłanie egzemplarza obowiązkowego²⁶², pisano o pracach w BN przy segregowaniu i porządkowaniu książek, które Niemcy spakowali w paczki, przeznacząc je do

²⁵⁵ *Usprawnić Bibliotekę Jagiellońską*, tamże, 1945, nr 54, s. 4.

²⁵⁶ *Ratujmy zbiory polskie*, tamże, 1945, nr 190, s. 5.

²⁵⁷ *Zwróćcie książki do Biblioteki Jagiellońskiej!*, tamże, 1945, nr 21, s. 4.

²⁵⁸ *Dlaczego wylądza się światło Bibliotece Jagiellońskiej*, tamże, 1946, nr 281, s. 5.

²⁵⁹ *Ratujmy Bibliotekę Jagiellońską*, tamże, 1947, nr 81, s. 1.

²⁶⁰ J. Kor., *O Miejską Bibliotekę Publiczną w Krakowie*, tamże, 1945, nr 287, s. 4.

²⁶¹ *Miejska Biblioteka Publiczna w Krakowie*, tamże, 1946, nr 121, s. 9.

²⁶² *[Przesyłać druki Bibliotece Narodowej...]*, tamże, 1945, nr 135, s. 6, dod. „Nauka i Wiedza”.

wywiezienia²⁶³, BN apelowała do społeczeństwa o ofiarowanie różnych druków, rękopisów i map, ponieważ po wojnie odnotowano w zbiorach duże braki, a niektóre działy zostały wręcz zniszczone przez Niemców²⁶⁴. W 1948 r. Polska Misja Wojskowa w Berlinie ofiarowała BN w Warszawie bibliotekę Stowarzyszenia Świętej Barbary z Westfalii, zawierającą szereg druków Śląskich i pomorskich z końca XIX wieku²⁶⁵.

Sporo miejsca zajęły publikacje poświęcone Miejskiej Bibliotece Publicznej w Warszawie, jej zbiorom, w których znalazły się m.in. białe kruki, takie jak rękopiśmienna mapa Pomorza z 1659 r., rękopisy B. Prusa, J. I. Kraszewskiego²⁶⁶, organizowanej przez nią wystawie pn. „Książka ocalona”²⁶⁷, ogłoszonych przez tę bibliotekę kursach bibliotekarskich dla bibliotekarzy niezawodowych oraz dla osób prowadzących biblioteki szkolne i związkowe²⁶⁸. Nie zapomniano o Bibliotece Ossolineum: w 1947 r. władze radzieckie przekazały Polsce transport zbiorów Ossolineum liczący około 67.400 tomów książek, których odbiór nastąpił w Medyce koło Przemyśla²⁶⁹. Wśród zbiorów warszawskich, przewiezionych i włączonych w zbiory Ossolineum we Wrocławiu znaleziono rękopis *Pana Tadeusza*, który wcześniej znajdował się w zbiorach BN²⁷⁰.

Wiele pisano o otwarciu nowych bibliotek, np. w 1946 r. przy Zarządzie Głównym Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego w Warszawie otwarto Centralną Bibliotekę TUR wraz z czytelnią czasopism²⁷¹, w tymże roku SWO „Czytelnik” zorganizowała na terenie powiatów Dolnego Śląska pierwsze ruchome biblioteki²⁷², w 1947 r. nastąpiło otwarcie biblioteki Uniwersytetu M. Kopernika w Toruniu, liczącej 400000 tys. tomów²⁷³, a koło Tarnobrzega otwarto bibliotekę publiczną z czytelnią czasopism, której podstawę księgozbioru stanowiły dzieła ze zbiorów Tarnowskich²⁷⁴. Pojawiły się również artykuły o Bibliotece Załuskich²⁷⁵, reportaż z wizyty w Centralnej Bibliotece Pedagogicznej w Krakowie²⁷⁶, wywiady z byłym dyrektorem Ossolineum Jerzym Borejszą poruszające temat

---

²⁶³ *Praca w Bibliotece Narodowej*, „Dziennik Polski”, 1945, nr 178, s. 3.

²⁶⁴ *Apel Biblioteki Narodowej w Warszawie do społeczeństwa*, tamże, 1946, nr 57, s. 4.

²⁶⁵ *Dar dla Biblioteki Narodowej w Warszawie*, tamże, 1948, nr 50, s. 4.

²⁶⁶ *Odzyskano bezcenne dzieła Biblioteki Publicznej*, tamże, 1945, nr 288, s. 4.

²⁶⁷ *W rocznicę uruchomienia Czytelni Biblioteki Publicznej*, tamże, 1945, nr 304, s. 4.

²⁶⁸ *[Kurs dla bibliotekarzy]*, tamże, 1947, nr 314, s. 3.

²⁶⁹ *Wyjazd po księgozbiór Ossolineum*, tamże, 1947, nr 71, s. 3.

²⁷⁰ *Odnalezienie rękopisu „Pana Tadeusza”*, tamże, 1947, nr 145, s. 2.

²⁷¹ *Otwarcie Centralnej Biblioteki TUR*, tamże, 1946, nr 101, s. 3.

²⁷² *Biblioteki ruchome*, tamże, 1946, nr 99, s. 5.

²⁷³ *Jedna z największych bibliotek w Polsce*, tamże, 1947, nr 113, s. 4.

²⁷⁴ *[Otwarcie biblioteki w Pałacu Dzickowskim...]*, tamże, 1947, nr 123, s. 5.

²⁷⁵ J. Korpała, *200-lecie najstarszej biblioteki publicznej w Polsce*, tamże, 1946, nr 203, s. 7, dod. „Literatura i Sztuka”.

²⁷⁶ S. Peters, *Naród bez biblioteki – to twierdza bez broni*, „Dziennik Polski”, 1946, nr 120, s. 4.

rewindykacji skarbów kultury ze Wschodu i powrotu zbiorów lwowskiego Ossolineum²⁷⁷. Z zadowoleniem przyjęto fakt, że do Biblioteki w Kórniku wracały zbiory muzealne i biblioteczne, np. rękopis II cz. *Dziadów* Mickiewicza²⁷⁸.

Pojawiło się wiele próśb o ofiarowywanie książek na tworzenie nowych lub odrestaurowanie istniejących bibliotek, np. Biblioteka Polska YMCA, chcąc odbudować swoje biblioteki zwróciła się do społeczeństwa z prośbą o składanie na ten cel książek²⁷⁹, w Warszawie Instytut Fryderyka Chopina przystąpił do wskrzeszenia biblioteki i archiwum i także prosił o dary czyli materiały i książki dotyczące Chopina²⁸⁰. Te i inne apele nie pozostawały bez odzewu, czego przykładem jest przekazanie przez Prezydium OKZZ 50 tys. książek na rzecz biblioteki, która miała się mieścić w Pałacu „Pod Baranami”²⁸¹.

Na łamach gazety informowano o godzinach otwarcia bibliotek, np. Miejskiego Muzeum Przemysłowego²⁸², Centralnej Biblioteki Pedagogicznej w Krakowie²⁸³, pojawiły się również wiadomości o zbiorach i zasadach korzystania z bibliotek, m.in. z Biblioteki Komitetu Centralnego PPR²⁸⁴.

Sporo publikacji dotyczyło bibliotek stacji naukowych znajdujących się zarówno w kraju jak i za granicą, np. pisano o Stacji Naukowej Polskiej Akademii Umiejętności w Rzymie, która rozwinęła się z tzw. Ekspedycji Rzymskiej przysyłanej przez Akademię w 1885 r. w celu badania dokumentów Archiwum Watykańskiego odnoszących się do Polski. Podstawą biblioteki były zbiory rodzin Michałowskich, Gubrynowiczów, Lanckorońskich²⁸⁵, zaś w Cieplicach-Zdroju znajdowała się Biblioteka Schaffgotschów, a w niej 80 tys. tomów i druków odnoszących się do Śląska. Instytut Śląski zorganizował w oparciu o zbiory biblioteki stację naukową z czytelnią i pracownią, jednak z powodu braku książek w języku polskim zwracał się do społeczeństwa z prośbą o nadsyłanie wydawnictw i książek w języku polskim²⁸⁶.

Nie pominięto wiadomości o bibliotekach zagranicznych, zwłaszcza o Bibliotece Publicznej im. Lenina w Moskwie²⁸⁷, której początek stanowił prywatny księgozbiór hrabiego Rumiancewa (30 tys. tomów), w 1925 r. Muzeum Rumiancewa przekształcono w Bibliotekę

---

²⁷⁷ *Ossolineum – do Wrocławia*, tamże, 1946, nr 178, s. 3.

²⁷⁸ (gw), *Kórnik powraca do dawnej roli*, tamże, 1945, nr 204, s. 3.

²⁷⁹ *Polska YMCA tworzy nowe biblioteki*, tamże, 1945, nr 30, s. 2.

²⁸⁰ *W sprawie biblioteki Instytutu Fryderyka Chopina*, tamże, 1947, nr 45, s. 3.

²⁸¹ *Biblioteka OKZZ*, tamże, 1948, nr 65, s. 4.

²⁸² [*Czytelnia i biblioteka Muzeum Przemysłowego otwarta...*], tamże, 1945, nr 236, s. 6.

²⁸³ *Komunikaty*, tamże, 1946, nr 4, s. 5.

²⁸⁴ *Biblioteka Komitetu Centralnego PPR*, tamże, 1946, nr 62, s. 4.

²⁸⁵ (M.W.), *Biblioteka polska w Rzymie*, tamże, 1946, nr 329, s. 3.

²⁸⁶ *Biblioteka Schaffgotschów czeka na polskie książki*, tamże, 1947, nr 56, s. 5.

²⁸⁷ *20-lecie im. Lenina w Moskwie*, tamże, 1945, nr 5, s. 2.

Publiczną im. Lenina. W 1946 r. księgozbiór biblioteki zawierał około 10 mln tomów książek i czasopism, 2,5 mln arkuszy rękopisów i inne cenne dzieła, np. ewangelię z XII wieku²⁸⁸. W 1948 r. podano informację, że biblioteka posiadała 11 mln książek i zainstalowano w niej kolejkę liniową przewożącą książki z magazynu do wypożyczalni i czytelni²⁸⁹.

W bibliotekach odbywały się liczne odczyty, spotkania, wystawy, np. w Bibliotece Jagiellońskiej odczyt pt. *Dekret o bibliotekach* zorganizowało koło krakowskie Związku Bibliotekarzy i Archiwistów Polskich²⁹⁰, w związku z otwarciem biblioteki dla pracowników ubezpieczalni społecznej w Krakowie odbył się poranek poświęcony Juliuszowi Słowackiemu²⁹¹, z okazji 90 rocznicy śmierci Adama Mickiewicza biblioteka w Świerdłowsku zorganizowała wystawę dzieł i pamiątek po poecie²⁹², w wypożyczalni biblioteki miejskiej w Bydgoszczy otwarto wystawę rękopisów i autografów Feliksa Nowowiejskiego²⁹³, w BJ wystawę rękopisów z XII-XIV w. (inkunabuły i pierwodruki polskie), a w Muzeum Przemysłowym wystawę Nowej Książki Polskiej²⁹⁴, w bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego czynna była Wystawa Książki Warszawskiej, obejmująca książki o Warszawie i druki warszawskie od XVII wieku po czasy najnowsze²⁹⁵, we wrocławskim Ossolineum zorganizowano wystawę pt. „Literatura polska w rękopisach Ossolineum”, obejmującą m.in. rękopisy *Pana Tadeusza* Adama Mickiewicza, *Księgi ubogich* Jana Kasprowicza, rękopisy Władysława Stanisława Reymonta, Stefana Żeromskiego, które w ramach rewindykacji powróciły ze Lwowa wraz z Biblioteką Ossolineum do Wrocławia²⁹⁶.

Na łamach „Dziennika” poruszano również temat archiwów, np. Związek Literatów Polskich próbował stworzyć Archiwum Literatury Podziemnej²⁹⁷, ponadto pisano o planach związanych z Archiwum Miejskim w Warszawie i podjętych tam pracach,²⁹⁸ 70-leciu Archiwum Państwowego w Krakowie²⁹⁹, a także o archiwum M. Gorkiego, założonym w 1937 r. w Moskwie³⁰⁰.

---

²⁸⁸ J. Dembowski, *Sto tysięcy „białych kruków” w Bibliotece Publicznej im. Lenina w Moskwie*, tamże, 1946, nr 105, s. 3.

²⁸⁹ [Państwowa biblioteka im Lenina], tamże, 1948, nr 128, s. 1.

²⁹⁰ [Związek Bibliotekarzy i Archiwistów Polskich...], tamże, 1946, nr 324, s. 3.

²⁹¹ [Poranek poświęcony Słowackiemu...], tamże, 1945, nr 263, s. 3.

²⁹² [Wystawa utworów Mickiewicza w Świerdłowsku...], tamże, 1945, nr 282, s. 2.

²⁹³ *Wystawa rękopisów F. Nowowiejskiego w Bydgoszczy*, tamże, 1946, nr 29, s. 4.

²⁹⁴ *Dwie ciekawe wystawy książek*, tamże, 1946, nr 121, s. 9.

²⁹⁵ *Wystawa książki w stolicy*, tamże, 1946, nr 125, s. 6.

²⁹⁶ *Wystawa „Literatura polska w rękopisach Ossolineum”*, tamże, 1947, nr 268, s. 3.

²⁹⁷ *Archiwum Literatury Podziemnej*, tamże, 1945, nr 58, s. 3, dod. „Walka”.

²⁹⁸ *Archiwum Miejskie*, „Dziennik Polski”, 1945, nr 290, s. 4.

²⁹⁹ *Jubileusz Archiwum Państwowego*, tamże, 1948, nr 250, s. 6.

³⁰⁰ *Archiwum Maksyma Gorkiego*, tamże, 1946, nr 168, s. 6, dod. „Sprawy Słowiańskie”.

Biblioteki i archiwa w latach 1949-1956

W wymienionych latach ukazało się łącznie 259 publikacji dotyczących bibliotek i archiwów, najwięcej informacji i artykułów – po 44 pojawiło się w latach 1953-1954, nieco mniej bo 40 w 1949 r., 31 w 1955 r., 30 w 1950 r., po 26 w latach 1952 i 1956, najmniej tego typu tekstów odnotowano w 1951 r. – 18.

Tabela nr 67. Instytucje związane z książką na łamach „Dziennika Polskiego” 1949-1956. Biblioteki i archiwa

Rok	Biblioteki i archiwa (ilość publikacji)
1949	40
1950	30
1951	18
1952	26
1953	44
1954	44
1955	31
1956	26
Łącznie	259

Źródło: obliczenia własne

W interesującym nas czasie kontynuowano walkę z analfabetyzmem, dlatego w celu zapobiegania analfabetyzmowi wtórnemu organizowane były zespoły dobrego czytania dla wszystkich, którzy nie mogli kontynuować nauki po kursie początkowym. W 1949 r. władze szkolne ogłosiły, że w każdej gromadzie zostaną uruchomione czytelnia, punkt biblioteczny oraz zespoły czytelnicze³⁰¹. Nadal trwała rozbudowa bibliotek, na łamach „Dziennika Polskiego” informowano m.in., że w 1949 r. w powiecie krakowskim istniało 109 bibliotek szkolnych, 13 bibliotek gminnych, 90 punktów bibliotecznych i 23 bibliotek różnych organizacji³⁰². Naczelna Dyrekcja Funduszu Wczasów Pracowniczych również starała się o powiększenie zbiorów bibliotek i organizowanie nowych w domach wypoczynkowych (w 1949 r., wg publikacji zamieszczonych w „Dzienniku”, ośrodki wczasowe posiadały ogółem 43 tys. książek³⁰³), w 1950 r. Naczelna Organizacja Techniczna, w związku z akcją popularyzacji wiedzy technicznej, zorganizowała na terenie kraju sieć bibliotek technicznych³⁰⁴, zaś jednym z zadań związków zawodowych było rozszerzenie sieci bibliotek zakładowych, a przez to propagowanie i zaznajomienie robotników z współczesną literaturą. W związku z tym sekretariat CRZZ podjął uchwałę o etatach związkowych dla bibliotekarzy

³⁰¹ *W każdej gromadzie biblioteka i czytelnia*, „Dziennik Polski”, 1949, nr 325, s. 4.

³⁰² *Wieś chętnie czyta*, tamże, 1949, nr 24, s. 5.

³⁰³ *43 tysiące książek w Domach Wypoczynkowych*, tamże, 1949, nr 212, s. 5.

³⁰⁴ *Nowe biblioteki techniczne*, tamże, 1950, nr 14, s. 5.

w zakładach pracy³⁰⁵. W 1953 r. podawano informację, że w Polsce istniało ponad 4.200 bibliotek publicznych, w których mieściło się łącznie około 16.500.000 tomów oraz 24 tys. punktów bibliotecznych, w tym 22 tys. na wsi³⁰⁶.

W różnych miejscach odbywały się liczne zjazdy, konferencje, kongresy poruszające zagadnienia polskiego bibliotekarstwa: w ramach przygotowań do I Kongresu Nauki Polskiej obradowała w Krynicy konferencja przedstawicieli bibliotek naukowych, wojewódzkich i miejskich z całego kraju (omawiano tu rolę i zadanie polskiego bibliotekarstwa jako czynnika pomocnego w realizacji Planu 6-letniego)³⁰⁷, około 250 pracowników bibliotek wzięło udział w I Krajowym Zjeździe Absolwentów Szkół Bibliotekarskich w Krakowie³⁰⁸. Na łamach „Dziennika Polskiego” pisano również o kursach bibliotekarskich, np. o kursie bibliotekarskim dla kierowników bibliotek gminnych w Wiśle, który zorganizował referat bibliotek przy Kuratorium Okręgu Szkolnego Śląskiego³⁰⁹.

Tak jak w poprzednim okresie przypominano, że biblioteki, które posiadały powyżej 50 tomów, musiały być zarejestrowane w prezydium Miejskiej Rady Narodowej, zaś nowo organizowane biblioteki należało rejestrować przed ich uruchomieniem³¹⁰, ponadto były zobowiązane złożyć sprawozdania roczne³¹¹.

W nr 26 „Dziennika Polskiego” z 1956 r. zagajono do dyskusji „O bibliotecznych balastach”, poruszano w niej m.in. problem tzw. martwych pozycji oraz powstających „dzikich bibliotek” - bez odpowiedniego lokalu i wyszkolonych bibliotekarzy³¹².

Wiele informacji dotyczyło konkretnych bibliotek, np. wspomniano o problemach Biblioteki Jagiellońskiej, w której brakowało miejsc w magazynach, nowych szafek na katalogi, nie działała klimatyzacja³¹³, w czytelnich było bardzo zimno gdyż temperatura wynosiła 10-12 stopni, a w magazynach i na wyższych piętrach około 5 stopni³¹⁴. Pojawiły się również dobre wiadomości: Biblioteka Jagiellońska otrzymała dar od rządu czeskiego w postaci rękopisu dzieła Kopernika *De revolutionibus orbium coelestium*³¹⁵, a w swoich zbiorach posiadała wiele cennych druków, np. inkunabuł z końca XV wieku czyli

---

³⁰⁵ (mL), *Usprawnienie pracy bibliotek zakładowych*, tamże, 1951, nr 23, s. 6.

³⁰⁶ Kr. Zb., *Młodzi bibliotekarze obradują nad założeniami czytelnictwa w Polsce Ludowej*, tamże, 1953, nr 155, s. 2.

³⁰⁷ *Konferencja bibliotekarzy*, tamże, 1951, nr 51, s. 2.

³⁰⁸ Kr. Zb., *Młodzi bibliotekarze obradują nad założeniami czytelnictwa w Polsce Ludowej*, tamże, 1953, nr 155, s. 2.

³⁰⁹ H. P., „*Książka to wspaniała rzecz*” – tak głosi pieśń bibliotekarzy, tamże, 1949, nr 324, s. 4.

³¹⁰ *Rejestracja bibliotek*, tamże, 1953, nr 246, s. 6.

³¹¹ *Zarządom bibliotek – do wiadomości*, tamże, 1950, nr 155, s. 4.

³¹² (bg), *O bibliotecznych balastach*, tamże, 1956, nr 29, s. 3.

³¹³ (ZZ), *W sprawie Biblioteki Jagiellońskiej*, tamże, 1953, nr 281, s. 4.

³¹⁴ (k), *W Jagiellonce szczękają zębami*, tamże, 1954, nr 35, s. 4.

encyklopedię napisaną przez Żyda Pawła z Pragi. Na jednej ze stron encyklopedii znajdowała się czarna plama, jak wiercono, odcisk ręki diabła, z którym Twardowski prowadził rozmowy³¹⁶.

Sporo miejsca, tak jak w poprzednich latach, poświęcono Miejskiej Bibliotece Publicznej w Krakowie. Na łamach gazety pisano o organizacji bibliotek publicznych m. Krakowa: w 1952 r. było już 9 bibliotek dzielnicowych i 105 punktów, posiadających łącznie 75 tys. tomów i około 12 tys. czytelników³¹⁷ (w tymże roku otwarto również pierwszą bibliotekę dziecięcą³¹⁸), w 1953 r. informowano, że MBP w Krakowie miała już 14 dzielnicowych bibliotek i czytelń oraz 109 punktów bibliotecznych, w których 22 tys. osób wypożyczało 433 tys. woluminów³¹⁹, w 1954 r. MBP liczyła 17 bibliotek dzielnicowych, 2 punkty biblioteczne specjalne dla młodzieży, 60 stałych punktów bibliotecznych i 40 bibliotek specjalnych w zakładach pracy i świetlicach³²⁰, ponadto w 1954 r. MBP przeznaczyła jedną z bibliotek dzielnicowych na bibliotekę dla dzieci i młodzieży do lat szesnastu³²¹. Gdy na I Ogólnopolskim Zjeździe Bibliotekarzy wysunięto wnioski, by przy każdej placówce bibliotecznej zorganizować koła przyjaciół bibliotek, MBP szybko przystąpiła do organizowania tychże kół³²².

Wspominano również inne biblioteki, np. z informacji drukowanych w „Dzienniku Polskim” czytelnik mógł dowiedzieć się o tym, że Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu posiadała pierwszą edycję kroniki Mikołaja Miechowity z 1519 r., wydaną przez Hieronima Wietora, która, jak czytamy w gazecie, zawierała słowa krytyki i prawdy o członkach dynastii jagiellońskiej i senatu oraz magnatach³²³, że Centralna Biblioteka Związków Zawodowych Robotników i Pracowników Rolnych w Warszawie przekazała Państwowemu Gospodarstwu Rolnym na Żuławach 80 bibliotek 50-tomowych³²⁴, biblioteka AGH w 1956 r. liczyła co prawda 95 tys. tomów, ale w czytelni było tylko 60 miejsc³²⁵, Biblioteka Wyższej Szkoły Ekonomicznej dwa lata wcześniej posiadała około 50 tys. tomów³²⁶, zaś księgozbiór

---

³¹⁵ *Uroczyste przekazanie rękopisu dzieła Kopernika narodowi polskiemu*, tamże, 1956, nr 165, s. 1.

³¹⁶ A. Brayer, „*Księga 20 sztuk*” znana „*Księgą Twardowskiego*”, tamże, 1951, nr 207, s. 4.

³¹⁷ *Każda dzielnica miasta powinna mieć bibliotekę*, tamże, 1952, nr 226, s. 6.

³¹⁸ *Biblioteka publiczna otwiera pierwszą bibliotekę dziecięcą*, tamże, 1952, nr 6, s. 3.

³¹⁹ *100.000 tomów zawiera księgozbiór Miejskiej Biblioteki Publicznej*, tamże, 1953, nr 13, s. 6.

³²⁰ *135.000 tomów – 25.500 czytelników*, tamże, 1955, nr 6, s. 4.

³²¹ *Specjalna biblioteka dla młodzieży*, tamże, 1954, nr 219, s. 6.

³²² *Powstaną koła przyjaciół bibliotek*, tamże, 1956, nr 69, s. 4.

³²³ *Kronika Mikołaja Miechowity – cenny zabytek uniwersytetu w Toruniu*, tamże, 1949, nr 7, s. 2.

³²⁴ *Biblioteki dla robotników rolnych*, tamże, 1949, nr 310, s. 3.

³²⁵ *Notujemy*, tamże, 1956, nr 17, s. 4.

³²⁶ *Notujemy*, tamże, 1954, nr 216, s. 4.

Wojewódzkiej Biblioteki Pedagogicznej w 1954 r. liczył około 100.000 tomów³²⁷, ponadto pisano o założonej w Krakowie w 1873 r. (pod nazwą Biblioteka Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego) Centralnej Bibliotece Górskiej PTTK³²⁸, bibliotece TPPR³²⁹ i bibliotece powiatowej w Myślenicach³³⁰.

Na łamach „Dziennika Polskiego” informowano o nowo otwieranych bibliotekach, np. pierwszej bibliotece dzielnicowej w Krakowie³³¹, Bibliotece Miejskiej w Trzebini³³², o oddaniu lokalów dla bibliotek (np. z okazji święta 1 Maja) w Skomielnej Białej i Jaroszowcu oraz propozycjach uruchomienia biblioteki w Grojcu koło Oświęcimia³³³.

Krytycznie oceniano prywatne wypożyczalnie, m.in. wypożyczalnię „Wiktoria”, w której znajdowały się, jak pisano, liczne kryminały, książki Czarskiej i Zarzyckiej: „idiotycznie ckliwe i głupie pensjonarskie powieścidla”. Z powodu takich wypożyczalni, zdaniem autora artykułu, „ludzie czytali byle co”³³⁴.

Podobnie jak w okresie poprzednim biblioteki organizowały różne imprezy kulturalne: odczyty (np. o Julianie Tuwimie mówiła w MBP Hanna Mortkowicz-Olczakowa³³⁵), wieczory literackie (m.in. cykl pt. „Pisarz i czytelnik”, w którym udział wzięli m.in. Karol Bunsch³³⁶ i Stefan Otwinowski³³⁷), konkursy (np. biblioteki brały udział w ogólnopolskim konkursie o tytuł najlepszej biblioteki, świetlicy i Domu Kultury³³⁸) oraz spotkania z czytelnikami (m.in. z Witoldem Zechenterem³³⁹, Janem Wiktorem³⁴⁰, Adamem Włodkiem³⁴¹).

Nie można pominąć licznych wystaw organizowanych przez biblioteki bądź umieszczanych w lokalach bibliotek: przykładowo Biblioteka Jagiellońska urządziła wystawę z okazji 350-lecia wydania przekładu polskiego Biblii ks. Wujka³⁴², następnie wystawę pt. *Polska myśl demokratyczna w XVIII i na początku XIX wieku*³⁴³, kolejny pokaz zorganizowano dla „zobrazowania życia Stalina, jego twórczości naukowej i dzieła

---

³²⁷ *Notujemy*, tamże, 1954, nr 241, s. 4.

³²⁸ K. Polak, *Zajrzyjmy do Biblioteki Górskiej*, tamże, 1952, nr 232, s. 5.

³²⁹ *Korzystają z biblioteki TPPR*, tamże, 1953, nr 225, s. 6.

³³⁰ R. Nalepa, *Od zera do 8.680 książek*, tamże, 1955, nr 127, s. 4.

³³¹ *Pierwsza biblioteka dzielnicowa w Krakowie*, tamże, 1949, nr 16, s. 1.

³³² (e.z.), *Miasto, które lubi czytać*, tamże, 1950, nr 21, s. 7.

³³³ *Za przykładem Jaroszowca i Skomielnej Białej*, tamże, 1955, nr 122, s. 1.

³³⁴ J. Roszko, *Straszne książki*, tamże, 1951, nr 268, s. 5.

³³⁵ *Notujemy*, tamże, 1954, nr 13, s. 4.

³³⁶ *Notujemy*, tamże, 1954, nr 100, s. 4.

³³⁷ *Notujemy*, tamże, 1954, nr 83, s. 4.

³³⁸ E. Rudzka, *Wędrówki po krakowskich bibliotekach*, tamże, 1953, nr 27, s. 3.

³³⁹ (ms), *Pisarz rozmawia z dziećmi*, tamże, 1955, nr 292, s. 3.

³⁴⁰ *Notujemy*, tamże, 1955, nr 299, s. 4.

³⁴¹ *Notujemy*, tamże, 1956, nr 24, s. 4.

³⁴² *Książka pisana i drukowana*, tamże, 1949, nr 325, s. 4.

urzeczywistnionego w praktyce³⁴⁴, w ramach pogłębiania Przyjaźni Polsko-Radzieckiej czynna była ekspozycja pt. *Antoni Czechow w 50-lecie śmierci (1860-1904)*³⁴⁵, nie zapomniano o A. Mickiewiczu, któremu poświęcono wystawę zatytułowaną *Mickiewicz – poeta, patriota i rewolucjonista*³⁴⁶. Wiele ekspozycji zorganizowano w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Krakowie, np. wystawę prac laureatów nagród literackich i naukowych³⁴⁷, wystawę pt. *W oparciu o przyjaźń, pomoc i przykład ZSRR budujemy socjalizm w Polsce Ludowej*³⁴⁸, z okazji II zjazdu Partii zorganizowano ekspozycję książek obrazującą „historię ruchu robotniczego, Partii i osiągnięć w Planie 6-letnim”³⁴⁹. Krakowska Akademia Sztuk Pięknych zorganizowała m.in. pokaz zagranicznych wydawnictw państwowych poświęcony Leonardo da Vinci i Wiktorowi Hugo³⁵⁰, ekspozycję miniatur i rękopisów iluminowanych w reprodukcjach jedno- i wielobarwnych, których oryginały znajdowały się w największych muzeach świata³⁵¹, następnie wystawę ksiąg, druków i opraw książkowych od Gutenberga do końca XVIII w.³⁵², ponadto w Wojewódzkiej Bibliotece Pedagogicznej czynna była wystawa uwzględniająca zagadnienia związane z „Rokiem Kopernikowskim” pn. *Książka w pracy nauczyciela geografii*³⁵³, w bibliotece PAN ekspozycja pt. *Krakowska książka ilustrowana w dobie Odrodzenia* zorganizowana przez zarząd Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa³⁵⁴, a w MBP w Bydgoszczy wystawa pod nazwą *Adam Mickiewicz – poeta i człowiek czynu*³⁵⁵.

Do nieszczęść, które dotknęły świat bibliotekarski należała śmierć dyrektora BN Adama Łysakowskiego, prezesa Związku Bibliotekarzy i Archiwistów Polskich, autora prac z zakresu bibliografii i bibliologii³⁵⁶ oraz zgon Adama Bara, kustosa BJ, historyka literatury³⁵⁷.

Na łamach pisma zaistniał również temat bibliotek zagranicznych, np. w Pradze działalność kulturalną prowadziła biblioteka objazdowa w postaci bibliobusa, który ze

---

³⁴³ (zb), *Cenna wystawa doby Oświecenia*, tamże, 1951, nr 121, s. 6.

³⁴⁴ *Dziela Józefa Stalina*, tamże, 1953, nr 65, s. 5.

³⁴⁵ *Wystawa w Bibliotece Jagiellońskiej*, tamże, 1954, nr 233, s. 6.

³⁴⁶ S. Eile, *Wystawa w Bibliotece Jagiellońskiej*, tamże, 1955, nr 256, s. 4-5.

³⁴⁷ *Notujemy*, tamże, 1950, nr 311, s. 6.

³⁴⁸ *Wystawa w Miejskiej Bibliotece Publicznej*, tamże, 1953, nr 243, s. 6.

³⁴⁹ *Wystawa w Miejskiej Bibliotece Publicznej*, tamże, 1954, nr 62, s. 8.

³⁵⁰ K. Winkler, *Leonardo da Vinci i Wiktor Hugo w ilustracjach i publikacjach*, tamże, 1952, nr 128, s. 4.

³⁵¹ K. Winkler, *Wystawa miniatur i rękopisów iluminowanych*, tamże, 1953, nr 48, s. 3.

³⁵² K. Winkler, *Stare druki, księgi i oprawy*, tamże, 1953, nr 136, s. 4.

³⁵³ *Notujemy*, tamże, 1953, nr 121, s. 4.

³⁵⁴ (E. R.), *Wystawa książki renesansowej*, tamże, 1953, nr 229, s. 4.

³⁵⁵ *Dni Oświaty, Książki i Prasy*, tamże, 1955, nr 120, s. 1.

³⁵⁶ *Notujemy*, tamże, 1952, nr 250, s. 5.

³⁵⁷ *Adam Bar*, tamże, 1955, nr 78, s. 2.

zbiorem 500 książek docierał do przedmieść Pragi³⁵⁸, w Moskwie zarejestrowano 2.253 biblioteki, które posiadały wspólnie 64 mln książek³⁵⁹, ponadto w ZSRR postanowiono założyć 20 nowych bibliotek w wioskach wysokogórskich w Degastańskiej Republice Autonomicznej³⁶⁰, zaś w USA Mc Carthy zainicjował usuwanie z bibliotek i palenie książek postępowych, w tym *Czarodziejską górę* Manna i *Teorię względności* Einsteina³⁶¹.

Temat archiwów pojawiał się na łamach „Dziennika Polskiego” w niewielkim stopniu, pisano głównie o Archiwum Państwowym w Krakowie, które powstało z połączenia Archiwum Państwowego i Archiwum Akt Dawnych Miasta Krakowa³⁶², o ekspozycjach organizowanych przez archiwa, informowano również o przyjeździe do Krakowa zastępcy generalnego dyrektora Centralnego Zarządu Archiwów w Moskwie Prokopienki i kustosa Archiwum Akt Dawnych w Moskwie Szumiłowowa³⁶³.

Biblioteki i archiwa w latach 1957-1970

Temat bibliotek znalazł się w centrum uwagi redaktorów „Dziennika Polskiego” także w ostatnich z interesujących nas lat. W okresie 1957-1970 zanotowano 426 pozycji poruszających tematy bibliotek i archiwów. Najmniej pozycji opublikowano w 1970 r., jedynie 7 ale może to wynikać z faktu, że w 1970 r. do badania wzięto jedynie numery od stycznia do marca, 16 publikacji zauważono w 1963 r., trzy razy wystąpił wynik powyżej 20 (27 w 1962 r., 28 w 1966 r., 29 w 1964 r.), wynik równy i powyżej 30 uzyskano w następujących latach: 30 w 1960 r., 31 w 1961 r., 33 w 1958 i 1969 r., 34 w 1957 i 1965 r., 35 w 1967 r., 38 w 1959 r. Najwięcej pozycji zarejestrowano w 1968 r. – 51.

Tabela nr 68. Instytucje związane z książką na łamach „Dziennika Polskiego” 1957-1970. Biblioteki i archiwa

Rok	Biblioteki i archiwa (ilość publikacji)
1957	34
1958	33
1959	38
1960	30
1961	31
1962	27
1963	16
1964	29
1965	34

³⁵⁸ *Biblioteka na kółkach*, tamże, 1949, nr 21, s. 8.

³⁵⁹ *Czy wiecie, że...*, tamże, 1949, nr 120, s. 6.

³⁶⁰ *U przyjaciół w Związku Radzieckim*, tamże, 1949, nr 296, s. 2.

³⁶¹ *Einstein i Tomasz Mann na indeksie w USA*, tamże, 1953, nr 156, s. 2.

³⁶² M. Krupowa, *Wśród starych ksiąg ożywa przeszłość*, tamże, 1952, nr 117, s. 3.

³⁶³ *Archiwiści radzieccy przyjadą do Krakowa*, tamże, 1954, nr 242, s. 4.

1966	28
1967	35
1968	51
1969	33
1970	7
Łącznie	426

Źródło: Obliczenia własne

W latach 1957-1970 biblioteki borykały się z wieloma problemami, pisano o kłopotach bibliotek publicznych w Nowej Hucie, skarżono się, że bibliotek było zbyt mało, nie było wystarczającej ilości pieniędzy na zakup nowości, czytelnicy nie oddawali książek gdy wyjeżdżali z Nowej Huty, zastanawiano się nad wprowadzeniem minimalnych opłat za korzystanie z biblioteki i kaucji za książki³⁶⁴. Roman Jaskuła zajął się problemami krakowskich peryferii na przykładzie osiedli Skotniki i Kliny. W Skotnikach – pisał autor artykułu – „punkt został zlikwidowany, gdyż kierowniczka świetlicy bagatelizowała tę sprawę”, w drugim przypadku też nikt nie podjął się prowadzenia punktu przy świetlicy. Autor zauważył, że na osiedlach peryferyjnych nie posiadających świetlic punkty biblioteczne często lokalizowano przy szkołach. Brakowało osób do prowadzenia punktów (tak jak w Toniach i Rybitwach), gdyż MBP nie posiadała odpowiednich funduszy na wynagrodzenia³⁶⁵. W podobnym tonie utrzymane były inne artykuły: zwracano uwagę na zmniejszającą się ilość czytelników, zbyt ubogie księgozbiory, brak nowości, brak dobrej literatury podróżniczej, sensacyjnej, młodzieżowej. Proponowano, aby całą podwyżkę funduszy na biblioteki przeznaczyć na zakup interesujących książek, w tym sensacyjnych oraz przekazywać do sądów czytelników nie zwracających książek³⁶⁶. Biblioteki nękały problemy lokalowe. Aby poprawić sytuację, proponowano przeprowadzenie zbiórki na cele budownictwa bibliotecznego, reaktywowanie punktów bibliotecznych, wprowadzenie zwyczaju darowania bibliotece książek w ramach Dni Oświaty, Książki i Prasy³⁶⁷.

Również sami bibliotekarze chcieli poprawić styl pracy biblioteki i stworzyć najkorzystniejsze warunki pracy dla bibliotek. Wiele pisano o zawodzie bibliotekarza: „zawód bibliotekarski nie jest łatwy ani należycie doceniany. Chcemy podnieść jego rangę społeczną przez rozbudzenie ambicji wśród pracowników tego zawodu, przez lepsze przygotowanie ich do pracy z czytelnikiem i uświadomienie im, że istotą naszego zawodu jest służba społeczeństwu przy pomocy książki, prasy i wszystkich materiałów bibliotecznych”³⁶⁸,

³⁶⁴ (sp), *Kłopoty biblioteki publicznej w Nowej Hucie*, tamże, 1957, nr 181, s. 6.

³⁶⁵ R. Jaskuła, *Peryferia – pustynią czytelniczą*, tamże, 1963, nr 90, s. 3.

³⁶⁶ (im), *Czytelnicy czekają na książki*, tamże, 1957, nr 268, s. 4.

³⁶⁷ S. Stochel, *Pomóżmy bibliotekom*, tamże, 1958, nr 102, s. 8.

³⁶⁸ J. Korpała, *Biblioteka przyjacielem czytelnika*, tamże, 1962, nr 221, s. 3.

czytamy m.in. w „Dzienniku Polskim”. Pojawiły się artykuły o kursach dla bibliotekarzy³⁶⁹, o szkoleniu bibliotecznym na uczelniach, wolnym dostępie do półek, o sposobach studentów na wyniesienie potrzebnej części książki, o kradzieżach książek³⁷⁰. Informowano także o odbywających się sesjach, np. sesji naukowej Biblioteki Jagiellońskiej, podczas której mówiono o roli BJ w życiu uczelni, o świadczonych przez nią usługach³⁷¹, zjazdach, m.in. o zjeździe bibliotekarzy w Jarocinie, od 1949 r. głównego ośrodka kursów bibliotecznych³⁷², następnie o uroczystościach związanych z odznaczeniami bibliotekarzy³⁷³.

Dziennikarze przeprowadzali obserwację wyborów czytelniczych, np. Jerzy Wałowski na podstawie wizyt w jednej z nowohuckich bibliotek stwierdził, że „ludzie syca się książkami łatwymi, po ambitniejszą literaturę sięgają rzadko” oraz, że „nie cieszą się popularnością nasi współcześni pisarze, nawet najwybitniejsi. Czyta ich tylko młodzież, ale to z obowiązku”. Omawiał ponadto zalety wolnego dostępu do półek: „obecny bezpośredni kontakt z książką przy jej wyborze dostarcza niespodziewanie większej satysfakcji niż kartkowanie martwego katalogu”, a także krytykował pracę bibliotekarzy: „bibliotekarki powołane do propagowania czytelnictwa, upowszechniania czytelnictwa, upowszechniania dobrej literatury, najmniej robią w tym kierunku. Są jakieś tam akcje konkursowe, parę spotkań autorskich przy okazji Dni Oświaty Książki i Prasy, jakiś odczytek i wystawa. To wszystko ma charakter odświeżny, odpustowy”. Był przeciwny wycofywaniu lektury „łatwiejszej” ponieważ uważał, że „nawet mało ambitna książka niesie czytelnikowi pewne bogactwo słów, uczy choćby względnie poprawnego mówienia, choćby ortografii”, a wycofanie kryminałów „pogorszyłyby jeszcze sytuację, odpadłby bowiem wabik, który można przecież mądrze wykorzystać dla przywrócenia właściwych proporcji”³⁷⁴.

W 1966 r. przeprowadzono badania czytelnictwa w 40 krakowskich filiach bibliotecznych, podległych MBP. Wynikało z nich, iż do najpopularniejszych tytułów książek na terenie Krakowa należały *Pestka* Anki Kowalskiej, *Opowieści biblijne* Zenona Kosidowskiego, *I znowu kusząca Kanada* Arkadego Fiedlera, *Anioły płakać będą* Ryszarda Kłysia³⁷⁵.

Na łamach „Dziennika” podjęto temat biblioterapii: „placówka biblioteczna powinna być traktowana na równi z poradnią higieny i zdrowia psychicznego, a bibliotekarz swoją

³⁶⁹ J. Wałowski, *Szczebel do wiedzy*, tamże, 1963, nr 80, s. 3.

³⁷⁰ K. Oszywa, *Bezradni wśród książek*, tamże 1965, nr 61, s. 4.

³⁷¹ (s), *Sesja naukowa Biblioteki Jagiellońskiej*, tamże, 1964, nr 273, s. 1-2.

³⁷² K. Zbijewska, *Ludzie i książki*, tamże, 1965, nr 202, s. 3.

³⁷³ *Odnaki dla zasłużonych bibliotekarzy*, tamże 1968, nr 143, s. 8.

³⁷⁴ J. Wałowski, *Biblioteki i pięknoduchy*, tamże, 1963, nr 47, s. 5.

³⁷⁵ (taed), *Jakie książki najchętniej czytamy*, tamże, 1967, nr 32, s. 4.

pracę powinien upowszechniać konieczność przebudowy postawy moralnej człowieka w duchu bardziej socjocentrycznym” twierdziła m.in. Danuta Gostyńska, prowadząca bibliotekę dla chorych w II Klinice Chorób Wewnętrznych Oddział Nerwic Narządowych³⁷⁶.

Wzorem lat ubiegłych pisano o otwarciu nowych bibliotek, np. biblioteki filialnej z wolnym dostępem do półek na os. Kalinowym³⁷⁷, a także o projektach budowy nowych, m.in. informowano, że przy ul. Marka w Krakowie położono kamień węgielny pod gmach biblioteki dla oddziału Muzeum Narodowego – zbiorów Czartoryskich³⁷⁸, a z inicjatywy Światowego Związku Esperantystów miała powstać biblioteka czołowych dzieł literatury Wschodu i Zachodu przełożonych na język esperanto³⁷⁹.

Wiele informacji i artykułów poświęcono Miejskiej Bibliotece Publicznej w Krakowie, która, według publikacji zamieszczonych w „Dzienniku”, w 1957 r. posiadała 30.000 czytelników, jej zbiory liczyły 190 tys. książek, a wypożyczyła około 620 tys. tomów³⁸⁰. Informowano, iż w 1960 r. krakowska MBP zdobyła 1 miejsce w ogólnopolskim współzawodnictwie bibliotek za 1960 r.³⁸¹. W 1964 r. w planie gospodarczym Wydziału Kultury Prezydium Rady Narodowej przewidziano wzrost sieci placówek MBP o 4 placówki filialne (z 44 do 48), zaś liczba punktów bibliotecznych wraz z punktami domu kultury wynosić miała 139 placówek³⁸². W roku następnym otwarto nową bibliotekę filialną dla dorosłych i starszej młodzieży, z wolnym dostępem do półek³⁸³, ponadto z inicjatywy MBP powstało do 1965 r. sześć Kół Przyjaciół Biblioteki, których zadaniem było m.in. „niesienie pomocy bibliotekom w ich działalności kulturalno-oświatowej i zbliżeniu czytelników do współczesnej literatury beletrystycznej oraz popularnej i naukowej”³⁸⁴. W 1967 r. MBP liczyła już 50 filii i 64 punkty biblioteczne, posiadając łącznie 526.362 tomy oraz 72.586 czytelników³⁸⁵, w 1969 r. wkroczyła z 620 tys. książek w zbiorach i 80 tys. czytelników korzystających z 50 bibliotek filialnych i około 60 punktów bibliotecznych, a także przystąpiła do przewidzianego do roku 1970 współzawodnictwa bibliotek publicznych na 25

³⁷⁶ *Książka w cierpieniu*, tamże, 1966, nr 203, s. 3.

³⁷⁷ (an), *Ósma placówka biblioteczna w Nowej Hucie*, tamże, 1969, nr 167, s. 4.

³⁷⁸ *Przy ulicy Marka powstaje gmach muzealno - biblioteczny*, tamże, 1958, nr 308, s. 4.

³⁷⁹ *Biblioteka esperancka*, tamże 1964, nr 142, s. 3.

³⁸⁰ *30000 czytelników w Miejskiej Bibliotece Publicznej*, tamże, 1957, nr 5, s. 6; wg „Rocznika Statystycznego Miasta Krakowa 1945-1960”. R. Kraków 1961, s. 168 stan publicznych bibliotek powszechnych w dniu 31 grudnia 1957 r. przedstawiał się następująco: 414900 tomów, 30800 czytelników, 664800 wypożyczeń.

³⁸¹ *Miejska Biblioteka Publiczna najlepsza w kraju*, tamże 1960, nr 293, s. 4.

³⁸² *Dalszy wzrost ilości świetlic i bibliotek*, tamże, 1964, nr 7, s. 4.

³⁸³ *Nowa biblioteka przy Al. Krasińskiego*, tamże, 1965, nr 237, s. 4.

³⁸⁴ *Powstały Kola Przyjaciół Bibliotek*, tamże, 1965, nr 112, s. 6.

³⁸⁵ *Książka w Krakowie*, tamże, 1967, nr 103, s. 3; wg „Rocznika Statystycznego Miasta Krakowa”. R. 6 (1967). Kraków 1968, s. 194 stan publicznych bibliotek powszechnych w dniu 31 grudnia 1967 r. przedstawiał się następująco: ilość filii 52, ilość punktów bibliotecznych 97, woluminów 649 tys. i 83 tys. czytelników.

lecie PRL³⁸⁶. W tymże roku przypomniano ponadto historię biblioteki, której powstanie zatwierdzono uchwałą Rady Miejskiej z dnia 18 grudnia 1945 r., ale właściwą działalność rozpoczęto w lutym 1946 r., gdy prezydent miasta powołał Józefa Korpałę na stanowisko dyrektora³⁸⁷.

Drugie miejsce pod względem ilości zamieszczonych publikacji zajęła Biblioteka Jagiellońska. W 1961 r. pisano o utrudnieniach wywołanych remontami obiektu³⁸⁸, krytycznie oceniano pracowników biblioteki, dowodząc, że „poziom kwalifikacji pracowników w porównaniu z poziomem przedwojennym jest bardzo niski. W Bibliotece Jagiellońskiej znaleźli nawet zatrudnienie ludzie zgoła niedokształceni, kompromitujący nieraz swoją pracą tak poważną placówkę naukową”. Zwracano uwagę na częste kradzieże książek, wynoszenie i sprzedaż map przez pracowników, palenie rękopisów, np. prof. Leonarda Lesoszego, historyka sztuki³⁸⁹. Poseł Bolesław Drobner zaprzeczał tym zarzutom, natomiast Jan Wiktor – w liście zamieszczonym na łamach „Dziennika Polskiego” – dziękował Z. Dudzikowi za ujawnienie tych spraw, pisząc: „kto korzystał ze zbiorów Biblioteki do pracy ten z bólem patrzył na rozpanoszone stosunki, na upadek samej Biblioteki, jak i poziomu pracowników”³⁹⁰. Do tej dyskusji włączył się J. Adamczewski przypominając też, że przed laty z pobytu w BJ nie był zadowolony także Lenin, który korzystał tu z pism Ludwika Feuerbacha (zachował się zapis z 28 lutego 1914 r.). W liście do siostry z 22 kwietnia wyraziło opinię, że „biblioteka tu jest zła i arcy niewygodna ale mnie i tak prawie nie zdarza się bywać w niej”³⁹¹. W świetle publikacji te mankamenty nie zmieniły jednak sytuacji, bowiem zwiększał się księgozbiór i przybywało czytelników, np. w 1966 r. księgozbiór liczył 1.329 tys. tomów, w tym 805 tys. książek, 223 tys. czasopism i 300.700 pozycji w zbiorach specjalnych, a bibliotekę odwiedzało codziennie około 800-900 osób³⁹².

Na łamach „Dziennika Polskiego” informowano ponadto o krakowskiej bibliotece dla niewidomych, w której nagrywano różne książki na taśmy magnetofonowe³⁹³, przypomniano historię Wojewódzkiej Biblioteki Pedagogicznej w 45 rocznicę jej istnienia (powstałej dzięki połączeniu bibliotek nauczycielskich szkół średnich Krakowa i noszącej początkowo nazwę

---

³⁸⁶ (an), *Współzawodnictwo o czytelnika*, tamże, 1969, nr 3, s. 6; według danych z „Rocznika Statystycznego Miasta Krakowa”. R. 8 (1969). Kraków 1970, s. 178 stan publicznych bibliotek powszechnych przedstawiał się następująco: 53 filie, 103 punkty biblioteczne, 690 tys. woluminów i 84 tys. czytelników.

³⁸⁷ (an), *W kolejce po pół miliona... książek*, tamże, 1969, nr 34, s. 8.

³⁸⁸ *Notujemy*, tamże, 1961, nr 175, s. 6.

³⁸⁹ Z. Dudzik, *Za murami Jagiellonki*, tamże, 1958, nr 207, s. 5.

³⁹⁰ *Dwugłos o Jagiellonce*, tamże, 1958, nr 213, s. 5.

³⁹¹ J. Adamczewski, *Lenin w Jagiellonce*, tamże, 1970, nr 45, s. 5.

³⁹² (k), *340 tysięcy odwiedzin w Bibliotece Jagiellońskiej*, tamże, 1966, nr 211, s. 4.

³⁹³ b.c., *Książki dla niewidomych na ... 90 km*, tamże, 1961, nr 48, s. 6.

Centralna Biblioteka Nauczycielska Okręgu Szkolnego Krakowskiego)³⁹⁴ oraz historię Ossolineum (150 lat wcześniej Józef Maksymilian Ossoliński, uczonec, pisarz, bibliofil, oddał swe zbiory narodowi i w ten sposób „rozpoczęła żywot jedna z najwspanialszych polskich bibliotek i wydawnictw Ossolineum”)³⁹⁵. Z publikacji zamieszczonych na łamach „Dziennika Polskiego” czytelnik mógł dowiedzieć się np. o tym, że w zbiorach Biblioteki Wrocławskiej odnaleziono oryginał dialogu łacińskiego Giordano Bruna pt. *Demogorgen czyli drzewo życia* z 1572 r.³⁹⁶ oraz że z biblioteki klasztornej oo franciszkanów we Wschowie skradziono 18 pozycji, w tym inkunabuły, które milicja szybko odzyskała³⁹⁷. Informowano też o rozpoczętych pracach nad rekonstrukcją biblioteki na Wawelu gromadzonej przez Zygmunta Augusta³⁹⁸.

Czytelnicy „Dziennika” dowiadywali się o organizowanych przez biblioteki licznych odczytach (np. w Miejskiej Bibliotece Publicznej odbył się odczyt Józefa Korpały pt. *Bibliografia dla wszystkich*³⁹⁹ i Włodzimierza Maciąga *Najlepsze powieści 1960 i 1961 r.*⁴⁰⁰), spotkaniach autorskich ze znanymi pisarzami i poetami (m.in. z Kornelem Filipowiczem⁴⁰¹, Stanisławem Grochowiakiem⁴⁰², T. Hołujem⁴⁰³, Jalu Kurkiem⁴⁰⁴, Stanisławem Lemem⁴⁰⁵, Natalią Rolleczek, Olgierdem Terleckim⁴⁰⁶). Pisano, że biblioteki organizowały lub brały udział w konkursach, np. Biblioteka w Bochni uzyskała I miejsce w konkursie pod nazwą *Piękno na co dzień*. Był to konkurs zorganizowany przez Ministerstwo Kultury i Sztuki oraz „Tygodnik Kulturalny” „na najpiękniej urządzonej placówkę kulturalno-oświatową popularyzującą w swojej wsi czy miasteczku poradnictwo w zakresie estetyki życia codziennego”⁴⁰⁷.

Pojawiały się relacje o organizowanych w bibliotekach wystawach: w Czytelnicy Francuskiej w Krakowie otwarto wystawę upamiętniającą 200-lecie urodzin Napoleona Bonaparte⁴⁰⁸, w Bibliotece Głównej Politechniki Krakowskiej uruchomiono wystawę

³⁹⁴ J. Morawska-Kleczkowska, *Słońce dla książek*, tamże, 1967, nr 136, s. 4.

³⁹⁵ R. Taedling, *Świata opisanie*, tamże, 1967, nr 94, s. 3-4.

³⁹⁶ *Oryginał dzieła Giordano Bruna*, tamże, 1968, nr 258, s. 1.

³⁹⁷ *Dzięki sprawnej akcji MO odzyskano skradzione starodruki*, tamże, 1967, nr 237, s. 2.

³⁹⁸ *Księgi wracają*, tamże, 1957, nr 75, s. 4.

³⁹⁹ *Dni Oświaty, Książki i Prasy*, tamże, 1962, nr 108, s. 6.

⁴⁰⁰ *Dni Oświaty, Książki i Prasy*, tamże, 1962, nr 109, s. 6.

⁴⁰¹ *[Pierwszy wieczór literacki...]*, tamże, 1959, nr 111, s. 6.

⁴⁰² *Warto wiedzieć i skorzystać*, tamże, 1965, nr 286, s. 6.

⁴⁰³ *Spotkanie z T. Hołujem*, tamże, 1959, nr 117, s. 6.

⁴⁰⁴ *Warto wiedzieć i skorzystać*, tamże, 1965, nr 62, s. 8.

⁴⁰⁵ *Dziś...*, tamże, 1962, nr 123, s. 6.

⁴⁰⁶ *Dni Oświaty, Książki i Prasy*, tamże, 1966, nr 104, s. 6.

⁴⁰⁷ *Biblioteka w Bochni uzyskała I miejsce*, tamże, 1962, nr 185, s. 2.

⁴⁰⁸ (au), *Wystawa na 200-lecie urodzin Napoleona*, tamże, 1969, nr 273, s. 8.

radzieckiej książki technicznej⁴⁰⁹, zaś w Bibliotece Akademii Medycznej czynna była ekspozycja radzieckich książek i prasy medycznej⁴¹⁰, w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej zorganizowano wystawę pn. *Książka do nauczania historii od początku szkolnictwa polskiego*⁴¹¹

Wiele ekspozycji organizowała Biblioteka Jagiellońska, np. czynne były wystawy: *Brytyjskie nowości wydawnicze z historii nauki i techniki*⁴¹², *Erazm z Rotterdamu w Polsce* - z okazji 500 rocznicy urodzin Erazma z Rotterdamu, podczas której prezentowano książki dedykowane przez Erazma swoim przyjaciołom⁴¹³, wystawa poświęcona twórczości Adama Asnyka w związku z 120 rocznicą urodzin⁴¹⁴ czy wystawa obrazująca dorobek wydawniczy i naukowy Uniwersytetu Jagiellońskiego w 25-lecie⁴¹⁵.

Redakcja „Dziennika” podkreślała, że najbardziej aktywną pod względem prezentowanych ekspozycji okazała się krakowska MBP, w której czynne były m.in. wystawy poświęcone Krakowowi: np. *Kraków Literacki w Polsce Ludowej* prezentująca dorobek 195 pisarzy, poetów, prozaików, dramaturgów, krytyków literackich i tłumaczy, którzy żyli i tworzyli w okresie 25-lecia w Krakowie⁴¹⁶ czy *Najpiękniejsze druki krakowskie 20-lecia 1945-1964* na której pokazano ponad 150 książek z pięciu krakowskich drukarni: Narodowej, Wydawniczej, UJ, Krakowskich zakładów Graficznych i Pracowni Poligraficznej Państwowego Wydawnictwa Muzycznego oraz druki programowe i doświadczalne z Katedry Grafiki Książki ASP⁴¹⁷. Sporo wystaw poświęcono Warszawie (m.in. w 1958 r., w związku z rozpoczynającymi się 1 września Miesiącem Odbudowy Stolicy, MBP w Krakowie przygotowywała wystawę poświęconą Warszawie przeszłości powstańczej i Warszawie odbudowującej się⁴¹⁸), ZSRR (tu przykładem może być ekspozycja pt. *ZSRR przoduje w podboju kosmosu*⁴¹⁹), Polsce Ludowej (np. pokaz fotosów i książek *Dwadzieścia lat Polski Ludowej*⁴²⁰), polskim twórcom (m.in. wystawa pod nazwą *Władysław Broniewski poeta polskiego proletariatu*⁴²¹).

⁴⁰⁹ *Trzy nowe wystawy*, tamże, 1960, nr 104, s. 6.

⁴¹⁰ *Wystawa radzieckiej książki i prasy medycznej*, tamże, 1957, nr 260, nr 6.

⁴¹¹ *Wystawa historycznej książki*, tamże, 1958, nr 220, s. 6.

⁴¹² *Warto wiedzieć i skorzystać*, tamże 1965, nr 297, s. 4.

⁴¹³ (an), *Z epoki Renesansu*, tamże, 1969, nr 276, s. 6.

⁴¹⁴ *120 rocznica urodzin Adama Asnyka*, tamże, 1958, nr 243, s. 8.

⁴¹⁵ (an), *Dorobek naukowy UJ w „Jagiellonce”*, tamże, 1969, nr 174, s. 6.

⁴¹⁶ (SJ), *„Kraków Literacki w Polsce Ludowej”*, tamże, 1969, nr 228, s. 6.

⁴¹⁷ (k), *Dwie wystawy książek*, tamże, 1964, nr 105, s. 4.

⁴¹⁸ (zg), *Warszawa tematem wystawy*, tamże, 1958, nr 203, s. 6.

⁴¹⁹ *Warto wiedzieć i skorzystać*, tamże, 1962, nr 265, s. 8.

⁴²⁰ *Warto wiedzieć i skorzystać*, tamże 1964, nr 171, s. 5.

⁴²¹ *Warto wiedzieć i skorzystać*, tamże, 1967, nr 179, s. 4.

Na łamach „Dziennika Polskiego” zamieszczono ciekawostki i informacje o bibliotekach za granicą, np. pisano, że w bibliotece uniwersyteckiej w stanie Indiana odnaleziono fragment manuskryptu anglosaskiego z X lub XI w. na pergaminie francuskich kazań mnicha Aelfrica⁴²², w królewskiej bibliotece w Kopenhadze uruchomiono wystawę pt. *Polska książka dla dzieci* zorganizowaną z inicjatywy polskiego i duńskiego komitetu ds. UNESCO⁴²³. Informowano, że w bibliotece Watykańskiej skradziono *Canzoniere* Petrarki - 366 poematów, w których opiewał Laureę, manuskrypty Torquato Tassa z XVI wieku, kopię korony króla węgierskiego św. Stefana i inne przedmioty⁴²⁴, ponadto o prowadzonym śledztwie w sprawie kradzieży 8 stron odręcznych notatek naukowych z kolekcji rękopisów Leonarda da Vinci, które zostały skradzione z biblioteki w Mediolanie⁴²⁵.

Informowano również o zgonach zasłużonych bibliotekarzy, np. o śmierci Stanisława Piotra Koczorowskiego, kustosza Biblioteki Narodowej i byłego dyrektora Biblioteki Polskiej w Paryżu⁴²⁶, Władysława Hordyńskiego, kustosza zbiorów materiałów muzycznych BJ⁴²⁷, Alojzego Preissnera, kustosza i kierownika zbiorów specjalnych Biblioteki PAN w Krakowie⁴²⁸.

Kilka publikacji dotyczyło archiwów: z inicjatywy Naczelnej Dyrekcji Archiwów zorganizowano „Tydzień Archiwów” mający na celu zapoznanie społeczeństwa z zadaniami placówek archiwalnych i uświadomienie go o znaczeniu opieki nad starymi dokumentami⁴²⁹, pisano też o archiwach w Krakowie, np. o Archiwum Metropolitalnym w Krakowie, kapituły Krakowskiej na Wawelu, Archiwum UJ i innych⁴³⁰ oraz wystawie czynnej w archiwum państwowym pt. *Nowe oblicze województwa krakowskiego*⁴³¹.

---

⁴²² *Krótko z zagranicy*, tamże, 1960, nr 187, s. 1.

⁴²³ *Wystawa książek dla dzieci w Kopenhadze*, tamże, 1959, nr 127, s. 1.

⁴²⁴ *Sensacyjna kradzież w Watykanie*, tamże, 1965, nr 282, s. 1.

⁴²⁵ *W telegraficznym skrócie*, tamże, 1968, nr 270, s. 2.

⁴²⁶ *Zgon kustosza Biblioteki Narodowej*, tamże, 1958, nr 287, s. 6.

⁴²⁷ *Mgr Władysław Hordyński*, tamże, 1968, nr 6, s. 8.

⁴²⁸ *Alojzy R. Preissner*, tamże, 1968, nr 167, s. 4.

⁴²⁹ (zb), *Organizujemy Tydzień Archiwów*, tamże, 1957, nr 302, s. 4.

⁴³⁰ F. Kiryk, *Bez archiwistów nie ma historii*, tamże, 1968, nr 251, s. 3.

⁴³¹ (k), *Wystawa w Archiwum Państwowym*, tamże, 1965, nr 138, s. 6.

2.4. Problematyka książki na łamach „Dziennika Polskiego”

2.4.1. Literaci

Literaci w latach 1945-1948

Środowisko literackie od początku istnienia pisma było w centrum uwagi „Dziennika Polskiego”. W latach 1945-1948 na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych ukazało się łącznie 415 publikacji poruszających temat literatów, pisarzy, poetów, dramaturgów: najwięcej było ich w 1946 r. – 140, najmniej tekstów zarejestrowano w 1948 r. – 81. W pozostałych latach ich liczba wynosiła 99 w 1945 r. oraz 95 w 1947 r.⁴³³.

Tabela nr 69. Problematyka książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1945-1948. Publikacje o literatach

Rok	publikacje o literatach (ilość publikacji)
1945	99
1946	140
1947	95
1948	81
Łącznie	415

Źródło: Obliczenia własne

W omawianym okresie na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych pisano o 86 polskich twórcach, zarówno tych nieżyjących, jak i współczesnych.

Tabela nr 70. Pisarze, poeci i dramaturdzy polscy wymienieni na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1945-1948

Lp.	Nazwisko i imię	Liczba publikacji
1.	Andrzejewski Jerzy	10
2.	Asnyk Adam	1
3.	Baczyński Krzysztof Kamil	1
4.	Borowski Tadeusz	1
5.	Brandys Kazimierz	1
6.	Breza Tadeusz	6
7.	Broniewski Władysław	6
8.	Broszkiewicz Jerzy	1
9.	Brzechwa Jan	2
10.	Czachowski Kazimierz	3
11.	Czyżewski Tytus	1
12.	Danilewicz Maria	1
13.	Dąbrowska Maria	3
14.	Fiedler Arkady	3
15.	Fik Ignacy	1

⁴³³ Publikacje poświęcone wystawom twórczości poszczególnych poetów, pisarzy, dramaturgów, sesji, konferencji, zjazdów im poświęconych, budowie pomników, muzeów, konkursom, działalności politycznej w czasie pełnienia przez nich odpowiednich funkcji w rządzie, w różnorodnych instytucjach i stowarzyszeniach, np. we władzach Związku Literatów Polskich itp. zostały zaliczone i omówione w rozdziałach dotyczących tych tematów. Przy niektórych nazwiskach podano spolszczoną formę imion stosowaną w „Dzienniku Polskim”.

16.	Filipowicz Kornel	1
17.	Flukowski Stefan	1
18.	Fonferko Eugenia	1
19.	Gałczyński Konstanty Ildefons	3
20.	Goetel Ferdynand	1
21.	Gojawiczyńska Pola	3
22.	Gołubiew Antoni	2
23.	Górski Artur	1
24.	Grabski Władysław	1
25.	Grzybowska Krystyna	1
26.	Iłakowiczówna Kazimiera	1
27.	Iwaszkiewicz Jarosław	7
28.	Jastrun Mieczysław	2
29.	Kajka Michał	1
30.	Kasprowicz Jan	7
31.	Kłossowski Józef Nikodem	1
32.	Konopnicka Maria	1
33.	Kott Jan	1
34.	Kraszewski Józef Ignacy	1
35.	Kudliński Adam	1
36.	Lechoń Jan	1
37.	Machejek Władysław	2
38.	Makuszyński Kornel	1
39.	Meissner Janusz	1
40.	Mickiewicz Adam	17
41.	Miłosz Czesław	1
42.	Morcinek Gustaw	2
43.	Morstin Ludwik Hieronim	1
44.	Nałkowska Zofia	7
45.	Nędza-Kubiniec Stanisław	1
46.	Niemcewicz Julian Ursyn	1
47.	Norwid Cyprian Kamil	3
48.	Orzeszkowa Eliza	2
49.	Osmańczyk Edmund	2
50.	Otwinowski Stefan	4
51.	Paczkowski Jerzy	1
52.	Parandowski Jan	3
53.	Pawlikowska-Jasnorzewska Maria	2
54.	Piętak Stanisław	1
55.	Popławski Aleksander	1
56.	Prus Bolesław	3
57.	Pruszyński Ksawery	1
58.	Przyboś Julian	6
59.	Rodziewiczówna Maria	1
60.	Rudnicki Adolf	1
61.	Rusinek Michał	3
62.	Sienkiewicz Henryk	4
63.	Słonimski Antoni	2
64.	Słowacki Juliusz	1
65.	Staff Leopold	5
66.	Stern Anatol	1
67.	Strug Andrzej	2
68.	Szaniawski Jerzy	3
69.	Szelburg-Zarembina Ewa	2
70.	Szewczyk Wilhelm	2
71.	Świeżawski Ludwik	1
72.	Świrszczyńska Anna	1
73.	Tetmajer Kazimierz	1

74.	Tuwim Julian	8
75.	Więkowski Antoni	1
76.	Wat Aleksander	1
77.	Ważyk Adam	1
78.	Wielowieyska Helena	1
79.	Wiktor Jan	5
80.	Witkiewicz Stanisław Ignacy	1
81.	Wyspiański Stanisław	10
82.	Zagórski Jerzy	1
83.	Zawieyski Jerzy	1
84.	Zegadłowicz Emil	2
85.	Żeromski Stefan	1
86.	Żukrowski Wojciech	3

Źródło: Obliczenia własne

Z pisarzy dawnych uwagę poświęcono przede wszystkim poetom okresu romantyzmu: Adamowi Mickiewiczowi (17 publikacji), Juliuszowi Słowackiemu (1 tekst), Cyprianowi Kamilowi Norwidowi (3 publikacje), Józefowi Ignacemu Kraszewskiemu (1 pozycja), a z późniejszych epok Marii Konopnickiej (1 publikacja), Bolesławowi Prusowi (3 teksty), Elizie Orzeszkowej (2 teksty), Marii Rodziewiczównie (1 publikacja), Henrykowi Sienkiewiczowi (4 pozycje), Janowi Kasprończowi (7 tekstów), Stanisławowi Wyspiańskiemu (10 publikacji). Nie zapomniano wspomnieć także o Adamie Asnyku, Kazimierzu Tetmajerze, Stanisławie Ignacym Witkiewiczu, Emilu Zegadłowiczu czy Stefanie Żeromskim. Z polskich pisarzy współczesnych wiele miejsca poświęcono Jerzemu Andrzejewskiemu (10 tekstów), Julianowi Tuwimowi (8 publikacji), Jarosławowi Iwaszkiewiczowi i Zofii Nałkowskiej (po 7 pozycji), Tadeuszowi Brezie, Władysławowi Broniewskiemu oraz Julianowi Przybosiowi (po 6 tekstów), a także Leopoldowi Staffowi i Janowi Wiktorowi (po 5 publikacji). Największą grupę stanowili twórcy wymienieni poniżej 5 razy, a należeli do nich m.in. poeci, którzy zginęli w czasie wojny, np. Krzysztof K. Baczyński oraz tworzący wówczas, m.in. Jan Brzechwa, Maria Dąbrowska, Arkady Fiedler, Konstanty I. Gałczyński, Czesław Miłosz, Wojciech Żukrowski (szczegółowe dane w tabeli nr 70). Analizując wyżej zamieszczoną tabelę można stwierdzić, że sporą grupę literatów stanowili twórcy współcześni. Znajdowali się wśród nich przede wszystkim ci, którzy akceptowali i popierali nowe władze oraz zaistniała w Polsce sytuację, a wielu z nich pełniło odpowiedzialne funkcje w rządzie, w instytucjach państwowych lub też na placówkach za granicą, a także ci, którzy powrócili do Polski. Analizując listę pisarzy dawnych zwraca uwagę brak poetów sprzed romantyzmu (wyjątkiem jest tu Julian Ursyn Niemcewicz). Sporo pisano o twórcach epoki romantyzmu, pozytywizmu i Młodej Polski, być może było to związane również z faktem, iż w omawianym okresie wydawnictwa koncentrowały się przede wszystkim na wydawaniu

dział klasyki polskiej, często będących także lekturami szkolnymi. Z zestawienia 10 pisarzy, których dzieła wydawano najczęściej (dokonanego przez Stanisława Siekierskiego) znaleźli się J. Kochanowski, A. Fredro, M. Konopnicka, J. I. Kraszewski, E. Orzeszkowa, A. Mickiewicz, B. Prus, H. Sienkiewicz, J. Słowacki, S. Żeromski⁴³⁴. Spośród wymienionych, na łamach „Dziennika Polskiego” nie wspomniano jedynie o Aleksandrze Fredrze i Janie Kochanowskim.

Oprócz literatów polskich w „Dzienniku Polskim” wymieniono w omawianym okresie 44 nazwiska twórców zagranicznych.

Tabela nr 71. Pisarze, poeci i dramaturdzy obcy wymienieni na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych w latach 1945-1948

Lp.	Nazwisko i imię	Ilość publikacji
1.	Amado Jorge	2
2.	Aragon Louis	1
3.	Botew Christo	1
4.	Browka Piotr	3
5.	Brtan Rudo	1
6.	Bunčák Pavel	1
7.	Celine Ludwik Ferdynand	1
8.	Czechow Antoni	2
9.	Dreiser Teodor	1
10.	Erenburg Ilia	7
11.	Gabe Dora	1
12.	Gelgud Val	1
13.	Gide Andre	1
14.	Hałas Franciszek	1
15.	Haupfman Gerhard	2
16.	Hesse Herman	2
17.	Iwanow Dymitr (Elin Pelin)	1
18.	Jahoda Josef	1
19.	Jameson Margaret	1
20.	Mackenzie Campton	1
21.	Majakowski Włodzimierz	1
22.	Mann Tomasz	2
23.	Maupassant Guy	1
24.	Neruda Pablo	1
25.	Newman Gerard	1
26.	Nexö Martin Andersen	1
27.	Ould Hermon	1
28.	Pitigrilli	1
29.	Pujmanowa Maria	2
30.	Puszkin Aleksander	1
31.	Rzezacz Waclaw	1
32.	Shaw Bernard	10
33.	Shakespeare William	2
34.	Simonow Konstanty	1
35.	Stjornsteat Marika	1
36.	Szewczenko Taras	1

⁴³⁴ S. Siekierski, *Książka literacka. Potrzeby społeczne i ich realizacja w latach 1944-1986*. Warszawa 1992, s. 207.

37.	Szołochow Michał	2
38.	Tołstoj Lew	2
39.	Twain Mark	1
40.	Twardowski Aleksander	2
41.	Tyczyna Paweł	2
42.	Valery Paul	1
43.	Wells Herbert George	1
44.	Wieresajew Wikientij W.	1

Źródło: Obliczenia własne

Największą popularnością cieszył się pisarz angielski Bernard Shaw (pisano o nim 10 razy) i pisarz radziecki Ilia Erenburg (któremu poświęcono 7 tekstów), nazwiska pozostałych ukazały się od 1 do 3 razy, a znaleźli się wśród nich twórcy rosyjscy i radzieccy (np. Antoni Czechow, Włodzimierz Majakowski, Aleksander Puszkin, Michał Szołochow, Lew Tołstoj), czescy (Franciszek Hałas, Maria Pujmanowa, Waclaw Rzezacz), niemieccy (Tomasz Mann), angielscy (William Shakespeare), francuscy (Louis Aragon, Paul Valery), chilijscy (Pablo Neruda) i inni (bliższe dane w tabeli nr 101). Z zamieszczonych danych wynika, że sporą grupę stanowili literaci rosyjscy i radzieccy oraz krajów demokracji ludowej, ale znaleźli się wśród nich także twórcy o niezaprzeczanym dorobku i wysokiej randze w literaturze swoich krajów, np. Antoni Czechow, Aleksander Puszkin, Lew Tołstoj. Zwraca uwagę również obecność pisarzy komunistycznych mieszkających w krajach Europy Zachodniej, m.in. Louisa Aragona czy Martina Andersena Nexö oraz Ameryki Południowej, np. Jorgego Amado, Pablo Nerudy. Wielką popularnością cieszyli się pisarze angielscy Bernard Shaw i William Shakespeare.

Z publikacji zamieszczonych na łamach „Dziennika Polskiego” czytelnik mógł poznać wiele problemów nękających świat polskich poetów, pisarzy i dramaturgów. Po wyzwoleniu Kraków stał się miejscem zamieszkania wielu polskich literatów, w związku z tym pojawiły się w gazecie liczne artykuły na temat roli miasta i sytuacji twórców, pisano wówczas, że Kraków może stać się „ogniskiem nowych poczynań promieniujących na cały naród”⁴³⁵, dlatego powinien otoczyć opieką twórców.

Wiele emocji wzbudzało położenie materialne polskich pisarzy, poetów, dramaturgów: w felietonie *Prosto w oczy* Witold Zechenter przedstawił ówczesną sytuację literatów w Krakowie. Autor twierdził, że „rząd dużo obiecywał”, literatom co prawda przyznano domy w Krakowie, korzystało z nich 30 osób na 70, ale były to tylko pokoje dla osób samotnych – „czas skończyć z legendą o „dobrych czasach” pisarzy, czas by stwierdzić, że żadnej specjalnej pomocy pisarze nie mają ze strony władz. Otrzymali dużo obietnic

i usłyszeli dużo deklaracji. Na tym się skończyło”⁴³⁶ pisał m.in. rozgoryczony autor artykułu. W 1947 r., z okazji 70 roku życia i 50-lecia pracy twórczej Leopolda Staffa, redakcja „Dziennika Polskiego” zażądała od gospodarzy miasta Krakowa mieszkania dla poety, który, jak pisano na łamach gazety, „mieszka kątem w jednej izdebce z żoną, śpiąc na pożyczonych meblach”⁴³⁷. Po interwencji „Dziennika” przydzielono Staffowi mieszkanie na jednym z osiedli⁴³⁸, ale poeta podziękował i odmówił, ponieważ już wcześniej mieszkanie ofiarowała mu stolica⁴³⁹.

Temat wojny i tragiczny los młodych poetów był głęboko zakorzeniony w umysłach ludzi, pisano więc m.in. o odnalezieniu ciała Krzysztofa Baczyńskiego podczas ekshumacji zwłok żołnierzy poległych podczas Powstania⁴⁴⁰. Wspominano też o pisarzach i poetach kolaborujących podczas wojny z Niemcami, np. Helenie Wielgomasowej, która pisała do „Fali”⁴⁴¹, francuskim powieściopisarzu Ludwiku Ferdynandzie Celine, autorze powieści *Podróż do kresu nocy*⁴⁴², pisarzu włoskim Pitigrillim, autorze „pornograficzno-psychologicznych” opowiadań⁴⁴³.

Sporo kontrowersji budziła działalność pisarzy polskich za granicą, w „Dzienniku Polskim” przytaczano artykuł zamieszczony w „Odrodzeniu”, z którego wynikało, że Związek Pisarzy Polskich na Obczyźnie z siedzibą w Londynie opublikował uchwałę stwierdzającą, że umieszczenie utworów dawnych i nowych w prasie krajowej „byłoby nie tylko niegodne pisarza polskiego [...] lecz także złowrogie dla kształtowania się twórczości polskiej w tym okresie”. Uchwałę podpisali Maria Danilewiczowa, Ferdynand Goetel, Jan Lechoń i inni⁴⁴⁴.

Wiele tekstów zamieszczonych w „Dzienniku Polskim” dotyczyło pisarzy współczesnych, np. ich powrotów do kraju (informowano m.in. o powrocie Władysława Broniewskiego⁴⁴⁵, Antoniego Słonimskiego i Ksawerego Pruszyńskiego⁴⁴⁶). Redakcja informowała o przyznanych nagrodach literackich, przykładowo w 1945 r. 7 osób otrzymało

---

⁴³⁵ Wir, *Czy Kraków będzie ogniskiem nowych poczynañ?*, „Dziennik Polski” 1945, nr 50, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”.

⁴³⁶ W. Zech, *Literacka magnateria*, „Dziennik Polski” 1945, nr 304, s. 3.

⁴³⁷ *Czego życzymy Staffowi, czego domagamy się od miasta*, tamże, 1948, nr 115, s. 5.

⁴³⁸ Kr. Zb., „*Osiedle 15 grudnia*” – pierwszym mieszkańcem L. Staffa, tamże, 1948, nr 336, s. 6.

⁴³⁹ K. Zb., „*Chyba to w rymy ubiorę...*”, tamże, 1948, nr 339, s. 4.

⁴⁴⁰ [*Odnalezienie zwłok żołnierza – poety*], tamże, 1947, nr 4, s. 5.

⁴⁴¹ W. Z., *Jak to bywało na „Fali” poezji...*, tamże, 1945, nr 22, s. 3; zob. też K. Woźniakowski, *W kręgu jawnego piśmiennictwa Generalnego Gubernatorstwa (1939-1945)*. Kraków 1997; J. Jarowiecki, *Studia nad prasą polską XIX i XX wieku*. Kraków 1997.

⁴⁴² *Celine ukrywa się w Danii*, tamże, 1946, nr 10, s. 3.

⁴⁴³ (wz), *Pitigrilli-szpiegiem*, tamże, 1945, nr 250, s. 6.

⁴⁴⁴ *Dokument oblędu: uchwała pisarzy emigracyjnych*, tamże, 1947, nr 234, s. 2.

⁴⁴⁵ *Władysław Broniewski wraca do kraju*, tamże, 1945, nr 203, s. 3.

nagrody literackie: A. Górski otrzymał nagrodę za książkę *Niepokój naszego czasu*, Tadeuszowa Żeleńska - za pracę nad spuścizną literacką męża, Julian Przyboś za tom poezji *Póki my żyjemy*⁴⁴⁷, Jan Wiktor za powieść *Orka na ugorze*, Czesław Miłosz, Edmund Osmańczyk i Stanisław Nędza-Kubiniec za twórczość poetycką⁴⁴⁸, w 1946 r. Władysław Broniewski otrzymał nagrodę Literacką Rady Narodowej m. Stołecznego Warszawy⁴⁴⁹, nagrodę literacką m. Łodzi za 1945 r. za całokształt pracy literackiej przyznano Mieczysławowi Jastrunowi⁴⁵⁰, w 1947 r. Jerzy Szaniawski zdobył nagrodę literacką m. Krakowa za 1946 r. w dziale dramatu za całokształt twórczości dramatycznej⁴⁵¹, a Józef Nikodem Kłossowski otrzymał nagrodę m. Lublina za powieść *Jarżmo*, nawiązującą do walk chłopów Lubelszczyzny z okupantami niemieckimi⁴⁵². Co roku informowano o laureatach nagrody „Odrodzenia”, np. w 1946 r. został nim Tadeusz Breza za powieść *Mury Jerycha*⁴⁵³, w 1947 r. nagrodą tą odznaczono Jarosława Iwaszkiewicza⁴⁵⁴, w 1948 r. Jerzego Andrzejewskiego⁴⁵⁵. Pisano też o przyznaniu nagrody Nobla w dziedzinie literatury, np. w 1945 r. przyznano ją poetce chilijskiej Gabrieli Mistral⁴⁵⁶.

W omawianych latach w „Dzienniku” odnotowano wizyty wielu literatów zagranicznych: angielskich (odwiedzili Polskę m.in. generalny sekretarz PEN-Clubu, dramaturg i autor książek dla dzieci Hermon Ould, była prezes Margaret Jameson, prozaik Campton Mackenzie, autor powieści podróżniczych Bernard Newman, autor esejów i sztuk dramatycznych Val Gelgud⁴⁵⁷), francuskich (myśliciel i pisarz Julien Benda⁴⁵⁸), szwedzkich (literatka szwedzka Marika Stjornsteat⁴⁵⁹), czeskich i słowackich (poeta Franciszek Halas, poetka i powieściopisarka Maria Pujmanowa, powieściopisarz Waclaw Rzezacz, pisarze słowaccy Rudo Brtan i Paveł Bunčak⁴⁶⁰), radzieckich (Ilia Erenburg⁴⁶¹, Paweł Tyczyna,

---

⁴⁴⁶ A. Słonimski i K. Pruszyński wracają do kraju, tamże, 1945, nr 204, s. 1.

⁴⁴⁷ Po raz pierwszy wiersze z tego zbioru ukazały się w druku konspiracyjnym pt. *Arkusze poetycki* w Krakowie, w sierpniu 1943 r. Wyd. 2 – w lutym 1944 pt. *Póki my żyjemy*, wyd. 3 – maj 1944 r. Zob. W. Chojnacki: *Bibliografia zwartych druków konspiracyjnych wydanych pod okupacją hitlerowską w latach 1939-1945*. Warszawa 1970, s. 188-190.

⁴⁴⁸ 7 nagród literackich, tamże, 1945, nr 60, s. 2.

⁴⁴⁹ H. Wielowieyska, *Poeta buntu społecznego*, tamże, 1946, nr 119, s. 6.

⁴⁵⁰ Nagroda literacka miasta Łodzi, tamże, 1946, nr 94, s. 5.

⁴⁵¹ Jerzy Szaniawski laureatem miejskiej nagrody literackiej, tamże, 1947, nr 44, s. 6.

⁴⁵² [Przyznanie nagrody literackiej m. Lublina...], tamże, 1947, nr 172, s. 4.

⁴⁵³ (S), *Wręczenie nagrody „Odrodzenia” Tadeuszowi Brezie*, tamże, 1946, nr 199, s. 5.

⁴⁵⁴ Jarosław Iwaszkiewicz laureatem nagrody „Odrodzenia”, tamże, 1947, nr 198, s. 5.

⁴⁵⁵ Jerzy Andrzejewski laureatem nagrody „Odrodzenia”, tamże, 1948, nr 198, s. 6.

⁴⁵⁶ Rozdanie nagród Nobla, tamże, 1945, nr 310, s. 3.

⁴⁵⁷ Literaci angielscy przybędą do Polski, tamże, 1945, nr 204, s. 1.

⁴⁵⁸ Przyjazd Juliana Bendi, tamże, 1948, nr 67, s. 1.

⁴⁵⁹ Literatka szwedzka przybywa do Krakowa, tamże, 1945, nr 311, s. 4.

⁴⁶⁰ Pisarze czechosłowaccy wyjechali do Polski, tamże, 1947, nr 131, s. 1.

⁴⁶¹ Ilia Erenburg przybywa do Warszawy, tamże, 1946, nr 262, s. 1.

Aleksander Twardowski, Piotr Browka⁴⁶²). Pisano również o wyjazdach polskich twórców za granicę: we Francji gościli Jan Parandowski, prezes polskiego PEN Clubu, Jarosław Iwaszkiewicz, prezes Związku Literatów Polskich oraz Zofia Nałkowska, prezes Stowarzyszenia Przyjaźni Polsko-Francuskiej⁴⁶³, Arkady Fiedler wyjechał na Madagaskar⁴⁶⁴, zaś Jan Wiktor, w celu nawiązania stosunków z Polonią, miał wyjechać do Ameryki⁴⁶⁵.

Nie zabrakło wspomnień o pisarzach polskich i obcych: pisano m.in. o darze proroczym Adama Mickiewicza w odniesieniu do Polski⁴⁶⁶, zastanawiano się, czy dzieła Cypriana K. Norwida są własnością narodu w związku z tym, że Miriam Przesmycki kupił część papierów po Norwidzie i stworzył sobie prawo wyłącznego posiadacza tychże autografów (w 1947 r. zarząd Związku Zawodowego Literatów Polskich w Krakowie miał wystąpić z inicjatywą do Ministra Kultury i Sztuki o przywrócenie praw autorskich społeczeństwu polskiemu⁴⁶⁷), przypomniano sylwetkę Michała Kajki, poety polskiego na Mazurach, żyjącego w latach 1858-1940⁴⁶⁸, wspomniano Józefa Ignacego Kraszewskiego⁴⁶⁹, pisano o poecie Kazimierze Tetmajerze, autorze książki *Na Skalnym Podhalu*, który prawie zamarł w ryszotku w Warszawie, gdyż w wieku 75 lat, na wpół ślepego, z rakiem mózgu, Niemcy wyrzucili go z hotelu⁴⁷⁰, wspomniano Stanisława Wyspiańskiego⁴⁷¹, Emila Zegadłowicza⁴⁷², a z pisarzy obcych m.in. Lwa Tołstoja⁴⁷³ i Tarasa Szewczenkę⁴⁷⁴.

Wiele miejsca na łamach „Dziennika Polskiego” poświęcono sprawie Mauzoleum Jana Kasprowicza na Harendzie: Redakcja „Dziennika Polskiego” dostała list od Komitetu Uczczenia Pamięci Jana Kasprowicza z prośbą o wyrażenie opinii w sprawie tegoż Mauzoleum. Komitet chciał wywłaszczyć Marię Kasprowiczową, która nie godziła się na objęcie opieki nad Harendą, wdowa domagała się bowiem powołania do życia placówki kulturalnej służącej interesom ludu i wybudowania na parceli specjalnego budynku⁴⁷⁵. W nawiązaniu do tego artykułu w „Dzienniku Polskim” wydrukowano oświadczenie Marii Kasprowiczowej, która chciała zrzec się praw własności na rzecz społeczeństwa pod

⁴⁶² Sylwetki pisarzy radzieckich przybyłych do Polski, tamże, 1947, nr 298, s. 6.

⁴⁶³ Wycieczka pisarzy polskich do Francji, tamże, 1946, nr 9, s. 2.

⁴⁶⁴ Arkady Fiedler wyjechał na Madagaskar, tamże, 1947, nr 12, s. 1.

⁴⁶⁵ Jan Wiktor jedzie do Ameryki, tamże, 1946, nr 100, s. 2.

⁴⁶⁶ W. Zechenter, Mickiewicz przepowiedział..., tamże, 1945, nr 50, s. 3.

⁴⁶⁷ Czy dzieła Norwida są własnością narodu?, tamże, 1947, nr 309, s. 4.

⁴⁶⁸ Michał Kajka – poeta ziemi mazurskiej, tamże, 1946, nr 73, s. 4.

⁴⁶⁹ Przypominamy, tamże, 1946, nr 204, s. 2.

⁴⁷⁰ J. Kurek, Jak umarł Tetmajer?, tamże, 1948, nr 187, s. 8.

⁴⁷¹ W 40 rocznicę śmierci Stanisława Wyspiańskiego, tamże, 1947, nr 282, s. 5.

⁴⁷² S. Rybiejska, „Chłop, robotnik i tegie mózgi” (wspomnienie o Emilu Zegadłowiczu), tamże, 1945, nr 321, s.

7.

⁴⁷³ W. Fabry, Lew Nikołajewicz Tołstoj, tamże, 1945, nr 287, s. 3.

⁴⁷⁴ Taras Szewczenko – wielki poeta ludowy, tamże, 1946, nr 82, s. 4.

warunkiem, że przekaze to prawo instytucji, która zagwarantuje opiekę nad grobowcem i stworzy na parceli placówkę kulturalną służącą interesom ludu. Z kolejnego oświadczenia Komitetu Uczczenia Pamięci J. Kasprowicza wynikało, że to Komitet w 1933 r. zbudował mauzoleum i złożył w nim zwłoki, a zabezpieczenie grobu przekazał zarządowi miasta Zakopane. Zarząd miasta nie mógł przejąć Mauzoleum, gdyż prawa hipoteczne posiadała żona. Według córek parcela miała być tylko miejscem odpoczynku ojca⁴⁷⁶. W 22 rocznicę śmierci, 22 sierpnia 1948 r., wmurowano kamień węgielny pod kościół na Harendzie, postanowiono tam przenieść kościół modrzewiowy z Zakrzowa koło Kalwarii Zebrzydowskiej, zbudowany w 1922 r.⁴⁷⁷.

Wspominano również inne rocznice urodzin lub śmierci i wydarzenia z nimi związane, np. w 20 rocznicę zgonu Władysława Reymonta we wsi rodzinnej Kobiele Wielkie zostało założone gimnazjum, w którym zamierzano stworzyć muzeum i bibliotekę⁴⁷⁸, w 35 rocznicę śmierci Marii Konopnickiej nadano jej imię gimnazjum w Jedliczu⁴⁷⁹. Ponadto sporo miejsca poświęcono kolejnym inauguracjom Roku Mickiewiczowskiego⁴⁸⁰ czy akademiom poświęconym poecie, m.in. w Czechosłowacji⁴⁸¹ i Związku Radzieckim⁴⁸².

Na łamach gazety informowano również o zgonach literatów polskich: poety Jerzego Paczkowskiego, autora wierszy i tomu satyr pt. *Na ostrzu noża*⁴⁸³, poetki i autorki dramatycznej, córki Wojciecha Kossaka, Marii Pawlikowskiej Jasnorzewskiej, która zmarła w Glasgow⁴⁸⁴, pisarza W. W. Wieresajewa⁴⁸⁵, bajkopisarza czeskiego Josefa Jahody⁴⁸⁶, pisarza amerykańskiego Teodora Dreisera, autora powieści *Tragedia amerykańska*, *Tytan*, *Bastion*⁴⁸⁷, poety francuskiego Paula Valery'ego⁴⁸⁸. Informowano także o śmierci prof. Henryka Gallego, autora podręczników szkolnych z zakresu literatury, historii, języka polskiego⁴⁸⁹ oraz o sprowadzeniu zwłok popularnej powieściopisarki Marii Rodziewiczówny zmarłej 5 listopada 1944 r. pod Skierniewicami do Alei Zasłużonych na Cmentarzu Powązkowskim⁴⁹⁰.

---

⁴⁷⁵ *Sprawa Mauzoleum na Harendzie*, tamże, 1946, nr 334, s. 4, dod. „Prawo i Życie”.

⁴⁷⁶ O „cichy grób” Jana Kasprowicza, „Dziennik Polski” 1946, nr 344, s. 4.

⁴⁷⁷ J. Pilecki, *Problem „wzgórza śmierci” Kasprowicza rozstrzygają chłopi...*, tamże, 1948, nr 209, s. 5.

⁴⁷⁸ *Żywy pomnik twórcy „Chłopów”*, tamże, 1947, nr 219, s. 2.

⁴⁷⁹ (SP), *Uroczystości w Jedliczu ku czci Marii Konopnickiej*, tamże, 1945, nr 254, s. 4.

⁴⁸⁰ *Inauguracja Roku Mickiewiczowskiego*, tamże, 1948, nr 352, s. 1.

⁴⁸¹ *Rocznica Mickiewiczowska w Czechosłowacji*, tamże, 1948, nr 356, s. 2.

⁴⁸² *Uroczyste akademie Mickiewiczowskie w Związku Radzieckim*, tamże, 1948, nr 356, s. 2.

⁴⁸³ *Zmarł poeta Jerzy Paczkowski*, tamże, 1945, nr 136, s. 3.

⁴⁸⁴ *Zgon Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej*, tamże, 1945, nr 177, s. 4.

⁴⁸⁵ *Zgon pisarza radzieckiego*, tamże, 1945, nr 119, s. 1.

⁴⁸⁶ [*Josef Jahoda – czeski bajkopisarz ludowy zmarł...*], tamże, 1947, nr 3, s. 3.

⁴⁸⁷ *Zgon Teodora Dreisera*, tamże, 1946, nr 2, s. 4.

⁴⁸⁸ [*Zmarł poeta francuski...*], tamże, 1945, nr 166, s. 4.

⁴⁸⁹ *Zgon Henryka Gallego*, tamże, 1948, nr 170, s. 6.

⁴⁹⁰ *Sprowadzenie zwłok Marii Rodziewiczówny*, tamże, 1948, nr 309, s. 2.

Literaci w latach 1949-1956

Również w kolejnym okresie wiele tekstów dotyczyło poetów, dramaturgów, krytyków literackich, tłumaczy polskich i obcych. W latach 1949-1956 na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych wydrukowano 468 tego typu publikacji. Najwięcej tekstów ukazało się w 1949 r. – 117, najmniej w 1951 r. – 24. W pozostałych latach ich liczba wynosiła: w 1950 r. 62, w 1952 wzrosła do 67, w 1953 r. spadła do 53, w 1954 r. nastąpił dalszy spadek do 40, w 1955 r. podniosła się do 64.

Tabela nr 72. Problematyka książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1949-1956. Publikacje o literatach

Rok	publikacje o literatach (ilość publikacji)
1949	117
1950	62
1951	24
1952	67
1953	53
1954	40
1955	64
1956	41
Łącznie	468

Źródło: Obliczenia własne

W latach 1949-1956 w różnych tekstach opublikowanych w gazecie wymieniono 98 nazwisk polskich twórców, żyjących w poprzednich epokach lub w czasach współczesnych.

Tabela nr 73. Pisarze, poeci i dramaturdzy polscy wymienieni na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1949-1956

Lp.	Nazwisko i imię	Liczba publikacji
1.	Bałucki Michał	1
2.	Borowski Tadeusz	3
3.	Brandys Kazimierz	1
4.	Brandys Marian	3
5.	Breza Tadeusz	1
6.	Broniewski Władysław	9
7.	Broszkiewicz Jerzy	1
8.	Brzechwa Jan	1
9.	Centkiewicz Czesław	1
10.	Czeszko Bohdan	2
11.	Dąbrowska Maria	4
12.	Ehrenburg Gustaw	2
13.	Filipowicz Kornel	1
14.	Gałczyński Konstanty Ildefons	5
15.	Gojawczyńska Pola	2
16.	Gołubiew Antoni	1
17.	Grzymała Adam	1
18.	Hertz Benedykt	2
19.	Hordyński Jerzy	2
20.	Iwaszkiewicz Jarosław	5
21.	Jackiewicz Aleksander	1

22.	Januszewska Hanna	1
23.	Jastrun Mieczysław	5
24.	Jaworski Kazimierz	1
25.	Kasprowicz Jan	3
26.	Kochanowski Jan	1
27.	Konopnicka Maria	2
28.	Konwicki Tadeusz	3
29.	Kossak-Szczucka Zofia	1
30.	Kowalska Anna	1
31.	Kownacka Maria	1
32.	Koźniewski Kazimierz	1
33.	Kraszewski Józef Ignacy	1
34.	Kruczkowski Leon	12
35.	Krzemieniecka Lucyna	2
36.	Kurek Jalu	1
37.	Kwiatkowski Tadeusz	1
38.	Lechoń Jan	2
39.	Lem Stanisław	1
40.	Leśnodorski Zygmunt	2
41.	Machejek Władysław	2
42.	Makuszyński Kornel	2
43.	Maliszewski Aleksander	1
44.	Markiewicz Henryk	1
45.	Matuszewski Ryszard	2
46.	Mickiewicz Adam	50
47.	Morcinek Gustaw	3
48.	Morstin Ludwik Hieronim	4
49.	Mróz-Długoszewski Bronisław	1
50.	Nałkowska Zofia	8
51.	Neverly Igor	3
52.	Niziurski Edmund	1
53.	Orkan Władysław	3
54.	Orzeszkowa Eliza	1
55.	Ostrowski Mikołaj	1
56.	Otwinowski Stefan	3
57.	Pagaczewski Stanisław	1
58.	Polewka Adam	4
59.	Popławski Aleksander	2
60.	Porazińska Janina	1
61.	Promiński Marian	1
62.	Prus Bolesław	1
63.	Przyboś Julian	1
64.	Przymanowski Janusz	1
65.	Putrament Jerzy	3
66.	Rej Mikołaj	3
67.	Rolleczek Natalia	1
68.	Różewicz Tadeusz	2
69.	Rudnicki Adolf	1
70.	Rudnicki Lucjan	3
71.	Sienkiewicz Henryk	2
72.	Słonimski Antoni	1
73.	Słowacki Juliusz	11
74.	Spiss Ludwik	1
75.	Staff Leopold	10
76.	Strykowski Julian	2
77.	Sulima Stefan	1
78.	Szaniawski Jerzy	1
79.	Szelburg-Zarembina Ewa	3

80.	Szenwald Lucjan	1
81.	Ścibor-Rylski Aleksander	1
82.	Tuwim Julian	8
83.	Wańkiewicz Melchior	3
84.	Wasilewska Wanda	3
85.	Wążyk Adam	2
86.	Wiktor Jan	3
87.	Wirpsza Witold	1
88.	Włodek Adam	1
89.	Woroszyński Wiktor	4
90.	Wygodzki Stanisław	1
91.	Wyka Kazimierz	1
92.	Wyspiański Stanisław	2
93.	Zapolska Gabriela	2
94.	Zegadłowicz Emil	1
95.	Zych Jan	1
96.	Żeleński Boy Tadeusz	1
97.	Żeromski Stefan	4
98.	Żukrowski Wojciech	3

Źródło: Obliczenia własne

Do najczęściej wymienianych należeli: z pisarzy dawnych Adam Mickiewicz (jego nazwisko zarejestrowano 50 razy) i Juliusz Słowacki (11 razy), a ze współczesnych: Leon Kruczkowski (pojawił się w 12 tekstach), Leopold Staff (10), Władysław Broniewski (9 razy) oraz Zofia Nałkowska i Julian Tuwim (8 razy). Pozostali twórcy zaistnieli na łamach „Dziennika Polskiego” poniżej 8 razy, wśród nich znaleźli się m.in. Maria Dąbrowska, Konstanty I. Gałczyński, Jarosław Iwaszkiewicz, Maria Kownacka, Stanisław Lem, Kornel Makuszyński, Tadeusz Różewicz, Adam Włodek. Porównując ten okres do poprzedniego można zauważyć, że po raz pierwszy od 1945 r. pojawiły się nazwiska poetów renesansu Jana Kochanowskiego i Mikołaja Reja, a z pisarzy bliższych współczesności Władysława Orkana i Gabrieli Zapolskiej. Nadal pisano o Janie Kasproviczu, Marii Konopnickiej, Józefie I. Kraszewskim, Elizie Orzeszkowej, Henryku Sienkiewicz, Stanisławie Wyspiańskim, Emilu Zegadłowiczu i Stefanie Żeromskim. Nie wspomniano natomiast o Bolesławie Prusie, (bliższe dane w tabeli nr 73).

Tabela nr 74. Pisarze, poeci i dramaturdzy obcy wymienieni na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych w latach 1949-1956

Lp.	Nazwisko i imię	Ilość publikacji
1.	Amado Jorge	2
2.	Andersen Hans Christian	2
3.	Aragon Louis	3
4.	Barthel Kurt	2
5.	Biliunase Johanas	2
6.	Botew Christo	3
7.	Brecht Berold	6
8.	Browka Piotr	1
9.	Bryl Janka	1

10.	Caldwell Erskine	1
11.	Eluard Paul	3
12.	Faure Edgar	1
13.	Goethe Johann Wolfgang	3
14.	Gogol Mikołaj	5
15.	Gorki Maksym	3
16.	Green Graham	1
17.	Guillen Nicolas	2
18.	Hałas Franciszek	6
19.	Hikmet Nazim	2
20.	Hugo Wiktor	8
21.	Iwanow Dymitr (Elin Pelin)	1
22.	Jouvenel Renaud de	1
23.	Krawczenko Wiktor	1
24.	Kryłow Iwan	1
25.	Lyon Caen Gerard	1
26.	Majakowski Włodzimierz	5
27.	Makarenko Antoni	2
28.	Mann Tomasz	7
29.	Morgan Claud	1
30.	Neruda Pablo	7
31.	Nexö Martin Andersen	4
32.	Petőfi Sandor	3
33.	Pineau Christian	1
34.	Polewoj Borys	1
35.	Puszkin Aleksander	13
36.	Rabelais Franciszek	1
37.	Rolland Jacques François	1
38.	Roy Claud	1
39.	Rylski Maksym	1
40.	Sagan Françoise	1
41.	Sartre Jean Paul	1
42.	Schiller Fryderyk	3
43.	Seboek Eva	2
44.	Shaw Bernard	3
45.	Shakespeare William	1
46.	Still Andre	1
47.	Surkow Aleksiej	3
48.	Szołochow Michał	3
49.	Tank Maksym	1
50.	Tichonow Mikołaj	2
51.	Tołstoj Lew	4
52.	Triolet Elza	3
53.	Vailland Roger	3
54.	Wazow Iwan	2
55.	Zola Emil	1
56.	Zweig Arnold	2

Źródło: Obliczenia własne

W latach 1949-1956 pisano o 56 twórcach zagranicznych, głównie pisarzach i poetach rosyjskich i radzieckich, ale też francuskich, angielskich, niemieckich, węgierskich, słowackich: aż 13 publikacji poświęcono Aleksandrowi Puszkiniowi, nieco mniej bo 8 razy przypomniano Wiktora Hugo, po 7 tekstów dotyczyło dokonań literackich Tomasza Manna i Pablo Nerudy, po 6 Bertolda Brechta i Franciszka Hałasa, o Mikołaju Gogolu

i Włodzimierzu Majakowskim pisano 5 razy. Pozostałym autorom poświęcono mniej tekstów, wśród nich znaleźli się m.in. Hans Christian Andersen, Johann Goethe, Wiktor Hugo, Iwan Kryłow, Sandor Petöfi, Franciszek Rabelais, Fryderyk Schiller, William Shakespeare, Lew Tołstoj.

Porównując lata 1945-1948 z omawianym okresem można stwierdzić, że w obu pisano o następujących ludziach pióra: angielskich (Bernard Shaw i William Shakespeare), francuskich (Louis Aragon), niemieckich (Tomasz Mann), brazylijskich (Jorge Amado), chilijskich (Pablo Neruda), bułgarskich (Christo Botew oraz Dymitr Iwanow), czeskich (Franciszek Hałas), duńskich (Martin Andersen Nexö), rosyjskich i radzieckich (Włodzimierz Majakowski, Aleksander Puszkina, Michał Szołochow, Lew Tołstoj). W latach 1949-1956 pisano o nie wspomnianych w poprzednim okresie Hansie Christianie Andersenie, Bertoldzie Brechcie, Paulu Eluardzie, Johannie Wolfgangu Goethem, Mikołaju Gogolu, Maksymie Gorkim, Grahamie Greenie, Nazimie Hikmecie, Wiktorze Hugo, Iwanie Kryłowie, Sandorze Petöfim, Franciszku Rabelais, Françoise Sagan, Jeanie Paulu Sartre, Fryderyku Schillerze, Emilu Zoli i innych. Część z tych nazwisk pojawiła się na łamach „Dziennika Polskiego” pod sam koniec omawianego okresu, wtedy też zaczęto przybliżać lub przypominać czytelnikom ich postacie. We wcześniejszych latach, zwłaszcza w 1949-1953, pojawiło się wiele nazwisk pisarzy radzieckich oraz pochodzących z krajów socjalistycznych, mało znaczących w literaturze, ale wykorzystywanych ze względów propagandowych.

Wiele publikacji zamieszczanych wówczas na łamach „Dziennika Polskiego” poświęcono twórcom i ich problemom, ponadto podawano ciekawostki z życia sławnych literatów, pisano artykuły przybliżające czytelnikom sylwetki twórców, informowano o zdobywanych przez nich nagrodach, obchodzonych jubileuszach, wizytach, śmierci wielu z nich, wspomniano również nieżyjących już poetów i pisarzy. Z tekstów zamieszczonych w gazecie czytelnik mógł dowiedzieć się m.in., że Leopold Staff dostał dyplom doktora honoris causa Uniwersytetu Jagiellońskiego⁴⁹¹, Związek Literatów Polskich organizował ogólnopolski obchód 25-lecia Władysława Broniewskiego „wybitnego poety, piewcy rewolucji i proletariatu”⁴⁹², Ludwik H. Morstin święcił jubileusz 40-lecia pracy⁴⁹³, kolejne jubileusze urodzin obchodzili m.in. Jarosław Iwaszkiewicz⁴⁹⁴ i Jerzy Szaniawski⁴⁹⁵. Pisano również o znanych pisarzach zagranicznych: doniesiono, że Bernard Shaw uległ wypadkowi

⁴⁹¹ *Uniwersytet Jagielloński – Leopoldowi Staffowi*, tamże, 1949, nr 21, s. 4.

⁴⁹² *25-lecie pracy literackiej Władysława Broniewskiego*, tamże, 1950, nr 253, s. 2.

⁴⁹³ *Jubileusz 40-lecia pracy L. H. Morstina*, tamże, 1953, nr 116, s. 4.

⁴⁹⁴ *Uroczystość jubileuszowa w 60-lecie urodzin Jarosława Iwaszkiewicza*, tamże, 1954, nr 45, s. 1-2.

⁴⁹⁵ *Jubileusz wybitnego pisarza Jerzego Szaniawskiego*, tamże, 1954, nr 52, s. 1.

i w wieku 84 lat złamał udo podczas spaceru⁴⁹⁶, o przygodzie pisarza brytyjskiego Grahama Greena, którego po przybyciu do Puerto Rico amerykańskie władze imigracyjne zmusiły do powrotu na Haiti, gdyż nie miał wizy⁴⁹⁷, informowano, że Pablo Neruda, poeta i bojownik o pokój, po 4 latach wygnania wrócił do Ojczyzny⁴⁹⁸ oraz że we Francji pozbawiono praw obywatelskich poetę Louisa Aragona, jak wówczas pisano, bohatera walk zbrojnych o wyzwolenie Francji i bojownika o pokój⁴⁹⁹. Zamieszczano „sensacyjne” informacje o tym, że były premier francuski Edgar Faure pisał kryminalne opowieści, zaś minister spraw zagranicznych Christian Pineau był autorem bajek dla dzieci⁵⁰⁰.

Bardziej sensacyjny charakter miały doniesienia o dysydentach różnych krajów, np. sporo miejsca na łamach „Dziennika Polskiego” poświęcono sprawie Wiktora Krawczenki, który wysłany do USA jako pracownik misji handlowej „sprzeniewierzył pieniądze państwowe, przepił je i przegrał w karty, a następnie dopuścił się dezercji i zdrady ojczyzny stając się płatnym szpiegiem wywiadu amerykańskiego”. Oprócz tego napisał antyradziecką książkę ale, jak wówczas pisano, czasopisma „zdemaskowały Krawczenkę i jego podły pamflet”. W. Krawczenko wytoczył proces redakcji czasopisma francuskiego „Lettres Françaises”, zaś Clauda Morgana i Andre Wusmerowa oskarżył o oszczerstwo⁵⁰¹. Następnie opisywano toczący się w Paryżu proces „o obrazę czci” wszczęty przez „grupę zdrajców i szpiegów” przeciwko pisarzowi Renaud de Jouvenel, autorowi książki *Międzynarodówka zdrajców* i Andre Wurmserowi autorowi przedmowy do tej książki⁵⁰².

Na łamach gazety toczyły się interesujące dyskusje między pisarzami, np. między Eustachym Białoborskim, który skrytykował twórczość Stanisław Lema⁵⁰³ a pisarzem, który odpowiadał na jego zarzuty⁵⁰⁴, zarzuty odpierał również Jalu Kurek, ponieważ w „Dzienniku Polskim” ukazało się kilka artykułów dyskusyjnych o powieści *Dzień dobry Toporna*⁵⁰⁵. Jalu Kurek odpowiedział też na artykuł Wiesława Molika *Wychowanie młodzieży to nie tylko sprawa ZMP* (zamieszczony w numerze „Dziennika Polskiego” z dnia 9-10 stycznia), w którym autor zarzucał pisarzom, że za spotkania autorskie żądają dużych sum i nie mogą na

⁴⁹⁶ *Wypadek Bernarda Shaw*, tamże, 1950, nr 252, s. 1.

⁴⁹⁷ „*Niebezpieczna paczka*”, tamże, 1954, nr 210, s. 1.

⁴⁹⁸ *Powrót Pablo Nerudy do Ojczyzny*, tamże, 1952, nr 197, s. 2.

⁴⁹⁹ *W obronie Aragona: pismo Prezydium Polskiego Komitetu Obrońców Pokoju*, tamże, 1949, nr 290, s. 1.

⁵⁰⁰ *Świat o tym mówi*, tamże, 1956, nr 157, s. 4.

⁵⁰¹ *Pisarz radziecki Simonow o procesie zdrajcy Krawczenki*, tamże, 1949, nr 33, s. 2.

⁵⁰² *Przed prowokacyjnym procesem postępowych pisarzy francuskich*, tamże, 1952, nr 30, s. 1.

⁵⁰³ E. Białoborski, *Sezam absurdów*, tamże, 1954, nr 248, s. 4.

⁵⁰⁴ S. Lem, *Powieść fantastyczna a nauka*, tamże, 1954, nr 248, s. 4.

⁵⁰⁵ J. Kurek, *O mojej Topornej*, tamże, 1954, nr 307, s. 2-3.

nie „dotrzeć”. J. Kurek twierdził, że ZMP nigdy nie zwrócił się do niego z prośbą o urządzenie spotkania⁵⁰⁶.

Tak jak i w poprzednim okresie, redakcja poświęcała wiele informacji różnorodnym nagrodom literackim: w 1949 r. czytelnicy „Odry” przyznali nagrodę Antoniemu Gołubiewowi za powieść *Bolesław Chrobry* oraz Stefanowi Sulimie za tom reportaży *Ziemia odnalezionych przeznaczeń*⁵⁰⁷, w tymże roku laureatem nagrody literackiej Ziemi Krakowskiej zostali Leopold Staff i Kornel Filipowicz⁵⁰⁸, nagrodę za całokształt twórczości literackiej bezpośrednio związanej z życiem walczącej i pracującej Warszawy otrzymała Pola Gojawiczyńska⁵⁰⁹. Szczególnie podkreślano przyznawanie nagród za twórczość dla dzieci: w 1950 r. taką nagrodą wyróżniona została Lucyna Krzemieniecka⁵¹⁰, w 1953 r. za twórczość artystyczną dla dzieci i młodzieży nagrodę otrzymały Ewa Szelburg – Zarembina i Janina Porazińska⁵¹¹, w 1955 r. nagrodę tę zdobył Edmund Niziurski⁵¹², a w 1956 r. Jan Brzechwa i Maria Kownacka⁵¹³. Co roku informowano o przyznawanych nagrodach polskiego PEN Clubu (np. w 1949 r. otrzymał ją poeta czeski Franciszek Hałas za przekład dzieł Adama Mickiewicza na język polski⁵¹⁴, w 1952 r. nagrodą tą uhonorowano Ludwika H. Morstina za całokształt pracy, szczególnie zaś za przekłady Lope de Vegi i Calderona⁵¹⁵). W latach stalinowskiej dyktatury przyznawano Międzynarodowe Nagrody Stalinowskie („Dziennik” odnotował te wydarzenia, pisząc iż w 1952 r. otrzymał ją pisarz brazylijski Jorge Amado⁵¹⁶, w 1953 Ilia Erenburg⁵¹⁷, w roku kolejnym tą nagrodą wyróżniono Leona Kruczkowskiego⁵¹⁸ i Pabla Nerudę⁵¹⁹, zaś w 1955 r. Bertolda Brechta⁵²⁰).

Na łamach pisma skrupulatnie rejestrowano wizyty zagraniczne pisarzy: w Polsce w 1949 r. przebywali pisarz amerykański Erskine Caldwell, autor powieści *Małe pole Pana Boga*⁵²¹, poeta chilijski Pablo Neruda⁵²² oraz pisarze francuscy Louis Aragon i Elsa Triolet⁵²³.

⁵⁰⁶ J. Kurek, *Skrzydździście pisarza*, tamże, 1955, nr 11, s. 4.

⁵⁰⁷ *Wręczenie nagrody literackiej Czytelników „Odry”*, tamże, 1949, nr 28, s. 4.

⁵⁰⁸ *Laureaci nagród ziemi Krakowskiej*, tamże, 1949, nr 18, s. 3.

⁵⁰⁹ *Gojawiczyńska - laureatką stolicy*, tamże, 1949, nr 185, s. 1.

⁵¹⁰ *L. Krzemieniecka laureatką nagrody za twórczość literacką dla dzieci*, tamże, 1950, nr 188, s. 1.

⁵¹¹ *Nagrody Prezesa Rady Ministrów za twórczość artystyczną dla dzieci i młodzieży*, tamże, 1953, nr 130, s. 1.

⁵¹² *Przyznanie nagród artystycznych za twórczość dla dzieci i młodzieży*, tamże, 1955, nr 129, s. 1.

⁵¹³ *Nagrody Prezesa Rady ministrów za twórczość dla dzieci i młodzieży*, tamże, 1956, nr 130, s. 1.

⁵¹⁴ *Wręczenie Fr. Hałasowi nagrody Pen Clubu Polskiego*, tamże, 1949, nr 181, s. 2.

⁵¹⁵ *Notatnik kulturalny*, tamże, 1952, nr 273, s. 4.

⁵¹⁶ *Wręczenie Jorge Amado Międzynarodowej Nagrody Stalinowskiej*, tamże, 1952, nr 23, s. 2.

⁵¹⁷ *Wręczenie Nagrody Stalinowskiej I. Erenburgowi*, tamże, 1953, nr 32, s. 1.

⁵¹⁸ *Wręczenie Nagrody Stalinowskiej Leonowi Kruczkowskiemu*, tamże, 1954, nr 165, s. 1.

⁵¹⁹ *Wręczenie Międzynarodowej Nagrody Stalinowskiej chilijskiemu poecie Pablo Nerudzie*, tamże, 1954, nr 193, s. 2.

⁵²⁰ *Wręczenie Międzynarodowej Stalinowskiej Nagrody Pokoju B. Brechtowi*, tamże, 1955, nr 124, s. 1.

⁵²¹ *Erskine Caldwell w Krakowie*, tamże, 1949, nr 132, s. 4.

⁵²² *Pablo Nenuda i goście duńscy*, tamże, 1949, nr 178, s. 6.

W 1952 r. wraz z teatrem „Berliner Ensemble” przybył Bertold Brecht⁵²⁴, z ZSRR Aleksiej Surkow⁵²⁵, w latach późniejszych ponadto nasz kraj odwiedzili pisarze białoruscy: Piotr Browka, Janka Bryl, Maksym Tank i in.⁵²⁶ oraz Nazim Hikmet z Turcji⁵²⁷. Polscy literaci również wyjeżdżali za granicę: w ZSRR przebywali: Maria Dąbrowska, Anna Kowalska, Julian Strykowski⁵²⁸, w Czechosłowacji Igor Neverly⁵²⁹. Polska literaturę na dorocznym Kongresie Pen Clubu w Amsterdamie reprezentowali: prezes polskiego Pen Clubu Jan Parandowski oraz Kazimierz Brandys, Jarosław Iwaszkiewicz, Michał Rusinek i Wojciech Żukrowski⁵³⁰. Pisano o podróżach do NRD Marii Dąbrowskiej i Mieczysława Jastruna⁵³¹, o pobycie w Chinach Wojciecha Żukrowskiego i Janusza Przymanowskiego⁵³². Dziennikarze podkreślali duże znaczenie tych wizyt traktując je jako uznanie dla środowisk literackich i artystycznych Polski. Jednocześnie podejmowali temat zaangażowania się pisarzy i literatury w problemy polityczne. Sporną kwestią w 1956 r. stanowiła sprawa wydarzeń na Węgrzech i ich międzynarodowych ech; za krytykę zachowań kierownictwa partii w sprawie Węgier Plenum KC Francuskiej Partii Komunistycznej wykluczyło z ze swych szeregów wybitnych twórców, np. Jacquesa Francisa Rollanda, zawieszono w prawach członka na 6 miesięcy Gerarda Lyon Caen, udzielono nagany pisarzom takim jak Claud Roy, Roger Vailland, Claud Morgan⁵³³. „Dziennik Polski” z aprobatą odniósł się do opublikowanego w Waszyngtonie listu otwartego amerykańskich uczonych, pisarzy i działaczy, w którym protestowali przeciwko obsadzaniu większości stanowisk w rządzie i administracji państwowej wojskowymi lub byłymi wojskowymi oraz przeciwko wprowadzaniu w USA obowiązku powszechnej służby wojskowej⁵³⁴. Redakcja pisma eksponowała opinie znanych polskich pisarzy, np. Jana Parandowskiego, Leopolda Staffa, Juliana Tuwima, którzy w związku z apelem światowego Kongresu Obrońców Pokoju, nawoływali o zakaz użycia broni atomowej⁵³⁵.

---

⁵²³ *L. Aragon i E. Triolet w Krakowie*, tamże, 1949, nr 272, s. 2.

⁵²⁴ (zb), *Bertold Brecht w Krakowie*, tamże, 1952, nr 292, s. 1.

⁵²⁵ *Znakomity pisarz radziecki A. Surkow opuścił Warszawę*, tamże, 1952, nr 284, s. 1.

⁵²⁶ (mg), *W Krakowie gościmy wybitnych pisarzy białoruskich*, tamże, 1955, nr 241, s. 2.

⁵²⁷ (Kos), *Turecki poeta Nazim Hikmet w Krakowie*, tamże, 1955, nr 178, s. 1.

⁵²⁸ *Z pobytu delegacji pisarzy polskich w ZSRR*, tamże, 1953, nr 237, s. 1.

⁵²⁹ *Igor Neverly wyjechał do Czechosłowacji*, tamże, 1953, nr 263, s. 1.

⁵³⁰ *Delegacja pisarzy polskich wyjechała do Amsterdamu*, tamże, 1954, nr 147, s. 2.

⁵³¹ *Wyjazd M. Dąbrowskiej i M. Jastruna do NRD*, tamże, 1955, nr 103, s. 2.

⁵³² *W. Żukrowski i J. Przymanowski wrócili z Chin do kraju*, tamże, 1955, nr 212, s. 1.

⁵³³ *FPK wykluczyła pisarzy za krytykę kierownictwa partii w sprawie Węgier*, tamże, 1956, nr 281, s. 2.

⁵³⁴ *List otwarty amerykańskich uczonych, pisarzy i działaczy*, tamże, 1949, nr 46, s. 2.

⁵³⁵ *Wypowiedzi pisarzy*, tamże, 1950, nr 108, s. 3.

Czytelnicy „Dziennika Polskiego” informowani byli o stratach, jakie ponosiła literatura polska i światowa. W omawianych latach zmarli m.in. Bertold Brecht⁵³⁶, Paul Eluard⁵³⁷, Franciszek Hałas⁵³⁸, Dymitr Iwanow (Elin Pelin)⁵³⁹, Tomasz Mann⁵⁴⁰, Bernard Shaw⁵⁴¹. Polska kultura również straciła wybitnych twórców: zmarł Tadeusz Borowski, pisarz i publicysta, autor opowiadań o tematyce okupacyjnej i obozowej⁵⁴², Benedykt Hertz, bajkopisarz i satyryk⁵⁴³, Konstanty I. Gałczyński⁵⁴⁴, Zygmunt Leśnodorski⁵⁴⁵, Kornel Makuszyński⁵⁴⁶, Zofia Nałkowska⁵⁴⁷, Adam Polewka⁵⁴⁸, Julian Tuwim⁵⁴⁹. Wiele pisano o samobójstwie Jana Lechonia⁵⁵⁰, który mieszkał od 10 lat w USA i – jak donosiły agencje prasowe – wyskoczył z hotelu Hudson. Z wersją tą polemizował dziennikarz w „Głosie Ludowym”, sugerując, że poeta chciał wrócić do Polski ale przywódcy emigracji amerykańskiej nie chcieli do tego dopuścić i być może z tego powodu został zamordowany⁵⁵¹.

Podobnie, jak w ubiegłych latach, wiele uwagi poświęcono obcym pisarzom i poetom, zwłaszcza rosyjskim: pisano o Mikołaju Gogolu⁵⁵², Maksymie Gorkim⁵⁵³, Iwanie Kryłowie⁵⁵⁴, Włodzimierzu Majakowskim⁵⁵⁵, Aleksandrze Puszkynie⁵⁵⁶, Lwie Tołstoj⁵⁵⁷. Wspominano także na łamach „Dziennika Polskiego” poetę, rewolucjonistę bułgarskiego Christo Botewa,⁵⁵⁸ czy węgierskiego poetę Sandora Petofiego⁵⁵⁹, informowano o obchodach 200 rocznicy urodzin Johanna Wolfganga Goethego⁵⁶⁰, 150 rocznicy urodzin Wiktora Hugo⁵⁶¹.

---

⁵³⁶ Zgon Bertolda Brechta, tamże, 1956, nr 195, s. 1.

⁵³⁷ Zgon Paula Eluarda, tamże, 1952, nr 279, s. 2.

⁵³⁸ Zgon znakomitego poety czechosłowackiego, tamże, 1949, nr 299, s. 2.

⁵³⁹ Zgon znakomitego pisarza bułgarskiego Elin Pelin (Dymitr Iwanow), tamże, 1949, nr 339, s. 1.

⁵⁴⁰ Zgon Tomasza Manna, tamże, 1955, nr 193, s. 1.

⁵⁴¹ Zgon Bernarda Shawa, tamże, 1950, nr 303, s. 1.

⁵⁴² Zgon Tadeusza Borowskiego, tamże, 1951, nr 184, s. 1.

⁵⁴³ Zgon Benedykta Hertza, tamże, 1952, nr 263, s. 1.

⁵⁴⁴ Zgon Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego, tamże, 1953, nr 292, s. 1.

⁵⁴⁵ Zgon Zygmunta Leśnodorskiego, tamże, 1953, nr 158, s. 2.

⁵⁴⁶ Zmarł Kornel Makuszyński, tamże, 1953, nr 182, s. 2.

⁵⁴⁷ Zofia Nałkowska nie żyje, tamże, 1954, nr 301, s. 1.

⁵⁴⁸ Zmarł Adam Polewka, tamże, 1956, nr 236, s. 1.

⁵⁴⁹ Zgon Juliana Tuwima, tamże, 1953, nr 308, s. 1.

⁵⁵⁰ Samobójstwo Jana Lechonia, tamże, 1956, nr 138, s. 1.

⁵⁵¹ „Głos Ludowy” o tragicznej śmierci poety Jana Lechonia, tamże, 1956, nr 150, s. 1.

⁵⁵² 140-lecie urodzin Gogola, tamże, 1949, nr 90, s. 2.

⁵⁵³ 81 rocznica urodzin Gorkiego, tamże, 1949, nr 94, s. 3.

⁵⁵⁴ M. Gruszczyński, I. A. Kryłow – wielki bajkopisarz, tamże, 1949, nr 43, s. 3.

⁵⁵⁵ F. Mańska, „Ja planów naszych lubię olbrzymi”: w 19 rocznicę śmierci Włodzimierza Majakowskiego, tamże, 1949, nr 103, s. 3.

⁵⁵⁶ Uczymy 150 rocznicę urodzin Puszkina, tamże, 1949, nr 128, s. 1.

⁵⁵⁷ Obchody 125 rocznicy urodzin Lwa Tołstoja, tamże, 1953, nr 216, s. 1.

⁵⁵⁸ Christo Botew, tamże, 1949, nr 6, s. 4.

⁵⁵⁹ 130 rocznica urodzin Petofiego, tamże, 1953, nr 5, s. 3.

⁵⁶⁰ Uroczystości w Weimarze w 200 rocznicę urodzin Goethego, tamże, 1949, nr 239, s. 3.

⁵⁶¹ W 150 rocznicę urodzin Wiktora Hugo, tamże, 1952, nr 49, s. 1.

Z polskich twórców dawnych uwagę dziennikarzy zajmowały życie i twórczość Mikołaja Reja⁵⁶², Jana Kochanowskiego⁵⁶³, Jana Kasprowicza⁵⁶⁴, Bolesława Prusa⁵⁶⁵, tradycyjnie już pisano o obchodach kolejnych urodzin Adama Mickiewicza, m.in. we Francji⁵⁶⁶, Wiedniu⁵⁶⁷, wspomiano Henryka Sienkiewicza⁵⁶⁸, Juliusza Słowackiego⁵⁶⁹ i Stefana Żeromskiego⁵⁷⁰. W artykułach podkreślano ich znaczenie dla polskiej kultury, przywiązanie do ziemi ojczystej, pielęgnowanie postaw patriotycznych, podnoszenie ważnych problemów społecznych, nieprzemijające wartości artystycznego kunsztu pisarskiego.

Literaci w latach 1957-1970

W latach 1957-1970 nie słabło zainteresowanie redakcji gazety sprawami literatury, na łamach „Dziennika Polskiego” wydrukowano 999 różnych publikacji poświęconych ludziom pióra, ich działalności, twórczości, wypowiedziom, nagrodom itp. Najmniejszą liczbę tekstów odnotowano w 1970 r. – 24, ale wynika to z tego, iż do badań wzięto jedynie numery z trzech pierwszych miesięcy tegoż roku, następnie 59 publikacji zauważono w 1967 r., po 60 w latach 1961 i 1963, 67 w 1969 r., po 73 w latach 1958 i 1965, po 80 w latach 1959-1960 i 1966 r., 81 publikacji zarejestrowano w 1957 r., 82 w 1964 r., 89 w 1962 r., najwięcej, bo 91 tekstów odnotowano w 1968 r.

Tabela nr 75. Problematyka książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1957-1970. Publikacje o literatach

Rok	publikacje o literatach (ilość publikacji)
1957	81
1958	73
1959	80
1960	80
1961	60
1962	89
1963	60
1964	82
1965	73
1966	80
1967	59

⁵⁶² St. G., *Mikołaj Rej z Nagłowic – ojciec polskiej literatury*, tamże, 1952, nr 31, s. 3.

⁵⁶³ *Uroczystości ku czci Jana Kochanowskiego w Czarnolesie*, tamże, 1952, nr 145, s. 1.

⁵⁶⁴ (i. r.), *Naród w holdzie pamięci wielkiego poety: inauguracja Roku Kasprowiczowskiego*, tamże, 1956, nr 181, 1.

⁵⁶⁵ *W 49 rocznicę śmierci Bolesława Prusa*, tamże, 1952, nr 304, s. 4.

⁵⁶⁶ *Rocznica urodzin Mickiewicza we Francji*, tamże, 1949, nr 6, s. 1.

⁵⁶⁷ *Wieczór ku czci Mickiewicza w Wiedniu*, tamże, 1949, nr 8, s. 2.

⁵⁶⁸ M. Markowski, *Sienkiewicz na należnym miejscu*, tamże, 1951, nr 299, s. 3.

⁵⁶⁹ *Hold J. Słowackiemu*, tamże, 1949, nr 96, s. 1.

⁵⁷⁰ *25-lecie śmierci Stefana Żeromskiego*, tamże, 1950, nr 329, s. 2.

1968	91
1969	67
1970	24
Łącznie	999

Źródło: Obliczenia własne

W latach 1957-1970 na łamach „Dziennika Polskiego” pisano o 193 polskich literatach.

Tabela nr 76. Pisarze, poeci i dramaturdzy polscy wymienieni na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1957-1970

Lp.	Nazwisko i imię	Liczba publikacji
1.	Andrzejewski Jerzy	2
2.	Asnyk Adam	1
3.	Baczyński Krzysztof Kamil	2
4.	Bałucki Michał	1
5.	Banach Andrzej	1
6.	Barnaś Kazimierz	1
7.	Bieniasz Józef	2
8.	Błachut Władysław	1
9.	Błoński Jan	2
10.	Bobińska Helena	3
11.	Bodnicki Władysław	3
12.	Bogdała Marian	1
13.	Brandstaetter Roman	1
14.	Brandys Kazimierz	1
15.	Breza Tadeusz	3
16.	Broniewski Władysław	14
17.	Broszkiewicz Jerzy	7
18.	Bryll Ernest	4
19.	Brzechwa Jan	4
20.	Bunsch Karol	1
21.	Bursa Andrzej	4
22.	Centkiewicz Alina	1
23.	Centkiewicz Czesław	2
24.	Czachowski Kazimierz	1
25.	Czerkawska Maria	2
26.	Czerny Anna Ludwika	4
27.	Czeszko Bohdan	1
28.	Czuma Mieczysław	2
29.	Czyż Stanisław	1
30.	Dąbrowska Maria	17
31.	Drozdowski Bogdan	2
32.	Dygat Stanisław	2
33.	Faber Wincenty	3
34.	Fiedler Arkady	3
35.	Fik Ignacy	1
36.	Filipowicz Kornel	5
37.	Flaszen Ludwik	1
38.	Frasik Józef Andrzej	3
39.	Fredro Aleksander	2
40.	Gałczyński Konstanty Ildefons	8
41.	Gisges Jan	1
42.	Gojawczyńska Pola	2
43.	Gołubiew Antoni	1
44.	Grabowski Antoni	1

45.	Greń Zygmunt	2
46.	Grochowiak Stanisław	2
47.	Gruszecka Aniela	1
48.	Grzędziński January	2
49.	Grzymała Adam	2
50.	Harasymowicz Jerzy	3
51.	Herbert Zbigniew	2
52.	Hertz Benedykt	1
53.	Hillar Małgorzata	1
54.	Hlasko Marek	5
55.	Hoesick Ferdynand	2
56.	Hołuj Tadeusz	11
57.	Hordyński Jerzy	1
58.	Iłakowiczówna Kazimiera	2
59.	Iwaskiewicz Jarosław	16
60.	Jachimecka Zofia	1
61.	Jasienica Paweł	2
62.	Jastrun Mieczysław	2
63.	Jurgielewiczowa Irena	1
64.	Kajka Michał	1
65.	Kasprowicz Jan	7
66.	Kawalec Julian	7
67.	Kern Ludwik Jerzy	1
68.	Kierst Jerzy	2
69.	Kisielewski Stefan	2
70.	Kleczkowska Krystyna	3
71.	Kłyś Ryszard	2
72.	Kochanowski Jan	3
73.	Konopka Feliks	2
74.	Konopnicka Maria	6
75.	Korczak Janusz	3
76.	Kossak-Szczucka Zofia	4
77.	Krasicki Jerzy	1
78.	Kraśński Zygmunt	3
79.	Kraszewski Józef Ignacy	2
80.	Kruczkowski Leon	13
81.	Kubacki Wacław	4
82.	Kuncewiczowa Maria	4
83.	Kurczab Jan	5
84.	Kurek Jalu	5
85.	Kwiatkowski Jerzy	3
86.	Kwiatkowski Tadeusz	9
87.	Kydryński Juliusz	3
88.	Lach Ewa	1
89.	Lec Jerzy	1
90.	Lem Stanisław	4
91.	Leśmian Bolesław	1
92.	Leśnodorski Zygmunt	1
93.	Loebl Bogdan	1
94.	Lovell Jerzy	2
95.	Mach Wilhelm	5
96.	Machejek Władysław	9
97.	Maciąg Włodzimierz	4
98.	Makarczyk Janusz	5
99.	Maliszewski Aleksander	2
100.	Marczyński Antoni	1
101.	Markiewicz Henryk	1
102.	Maruta Leszek	1

103.	Meissner Janusz	4
104.	Mickiewicz Adam	4
105.	Międzyrzecki Artur	4
106.	Morcinek Gustaw	3
107.	Morstin Ludwik Hieronim	3
108.	Mortkowicz Janina	2
109.	Mortkowicz-Olczakowa Hanna	10
110.	Mrożek Sławomir	7
111.	Mróz-Długoszewski Bronisław	2
112.	Nałkowska Zofia	2
113.	Niziurski Edmund	1
114.	Norwid Cyprian Kamil	1
115.	Nowak Tadeusz	5
116.	Nowakowski Zygmunt	2
117.	Orkan Władysław	4
118.	Orzeszkowa Eliza	3
119.	Otwinowski Stefan	13
120.	Ozogowska Hanna	2
121.	Ozóg Jan Bolesław	6
122.	Parandowski Jan	2
123.	Pasternak Leon	2
124.	Pawlikowska-Jasnorzewska Maria	1
125.	Peiper Tadeusz	1
126.	Piętak Stanisław	3
127.	Pleśniarowicz Jerzy	3
128.	Polewka Adam	3
129.	Promiński Marian	6
130.	Prus Bolesław	7
131.	Pruszyński Ksawery	1
132.	Przyboś Julian	3
133.	Przymanowski Janusz	1
134.	Putrament Jerzy	4
135.	Redliński Edward	1
136.	Rej Mikołaj	1
137.	Reymont Władysław Stanisław	4
138.	Rolleczek Natalia	2
139.	Roszek Janusz	1
140.	Różewicz Tadeusz	3
141.	Rudnicka Halina	1
142.	Rudnicki Lucjan	3
143.	Rusinek Michał	4
144.	Sienkiewicz Henryk	9
145.	Skoneczny Stanisław	2
146.	Słomczyński Maciej	1
147.	Słonimski Antoni	1
148.	Słowacki Juliusz	8
149.	Socha-Lisowska Teresa	2
150.	Sprusiński Michał	3
151.	Stachura Edward	1
152.	Staff Leopold	6
153.	Starowieyska-Morstinowa Zofia	2
154.	Stern Anatol	3
155.	Stoberski Jan	1
156.	Strug Andrzej	3
157.	Strykowski Julian	1
158.	Szaniawski Jerzy	8
159.	Szczepański Jan	5
160.	Szłaga Krystyna	1

161.	Szpalski Karol	2
162.	Sztaudynger Jan Izidor	4
163.	Szymańska Beata	1
164.	Szyborska Wisława	2
165.	Ścibor-Rylski Aleksander	1
166.	Śliwiak Tadeusz	3
167.	Świdorska Anna	3
168.	Świrszczyńska Anna	3
169.	Tetmajer Kazimierz	1
170.	Traczewska Maria	1
171.	Tuwim Julian	3
172.	Vogler Henryk	5
173.	Wańkiewicz Melchior	11
174.	Warnęska Monika	1
175.	Wasilewska Wanda	6
176.	Waškowiak Antoni	3
177.	Wążyk Adam	1
178.	Wiktor Jan	11
179.	Witkiewicz Stanisław Ignacy	4
180.	Włodek Adam	1
181.	Woroszyński Wiktor	1
182.	Wygodzki Stanisław	1
183.	Wyka Kazimierz	4
184.	Wyspiański Stanisław	24
185.	Zagórski Jerzy	1
186.	Załucki Marian	1
187.	Zawieyski Jerzy	2
188.	Zechenter Elżbieta	2
189.	Zegadłowicz Emil	5
190.	Żeleński Boy Tadeusz	6
191.	Żeromski Stefan	10
192.	Żółkiewska Wanda	1
193.	Żukrowski Wojciech	2

Zródło: Obliczenia własne

Najczęściej pojawiały się nazwiska twórców współczesnych: Marii Dąbrowskiej (17 razy), Jarosława Iwaszkiewicza (16 razy), Władysława Broniewskiego (14 razy), Leona Kruczkowskiego i Stefana Otwinowskiego (13 razy), Tadeusza Hołuję, Melchiora Wańkiewicza i Jana Wiktora (11 razy), Hanny Mortkowicz-Olczakowej (10 razy). Sporą grupę stanowiły osoby, które wymieniono poniżej 10 razy, a należeli do nich m.in. Jerzy Broszkiewicz, Julian Kawalec, Tadeusz Kwiatkowski, Władysław Machejek, Sławomir Mrozek, Jerzy Szaniawski, Julian Tuwim. W tychże latach zwraca uwagę obecność wielu pisarzy krakowskich oraz młodych, debiutujących w i po 1956 r.

Spośród pisarzy należących do wcześniejszych epok należy wymienić Stanisława Wyspiańskiego, o którym pisano aż 24 razy, mniej, bo 10 razy wypowiedano się na temat Stefana Żeromskiego, 9 razy Henryka Sienkiewicza, 8 publikacji poświęcono Juliuszowi Słowackiemu, po 7 tekstów Janowi Kasprończowi i Bolesławowi Prusowi, 5 publikacji

dotyczyło Emila Zegadłowicza, a 4 - Władysława Orkana. Po raz pierwszy od 1945 r. na łamach „Dziennika Polskiego” zaistniały nazwiska Aleksandra Fredry i Władysława Reymonta, po kilku latach przerwy znów przypominano Bolesława Prusa i Kazimierza Tetmajera, Nadal pisano o nie wymienionych powyżej Janie Kochanowskim, Marii Konopnickiej, Adamie Mickiewiczu.

Tabela nr 77. Pisarze, poeci i dramaturdzy obcy wymienieni na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych w latach 1957-1970

Lp.	Nazwisko i imię	Ilość publikacji
1.	Achmatowa Anna	2
2.	Agnon Samuel	1
3.	Andersen Hans Christian	1
4.	Andrić Ivo	5
5.	Asturiasow Miguel	2
6.	Balzac Honoriusz	1
7.	Blixen Karen	1
8.	Beckett Samuel	2
9.	Bellow Saul	1
10.	Bondariew Jurij	1
11.	Brecht Berold	2
12.	Byron George	1
13.	Camus Albert	5
14.	Cocteau Jean	1
15.	Conrad Joseph	5
16.	Czechow Antoni	3
17.	Dante Alighieri	1
18.	Dostojewski Fiodor	1
19.	Drda Jan	1
20.	Dumas Aleksander	1
21.	Dürrenmatt Friedrich	3
22.	Erenburg Ilia	2
23.	Faulkner William	3
24.	Gary Roman	1
25.	Goethe Johann Wolfgang	2
26.	Grass Günter	1
27.	Grimm Jakub	1
28.	Hawkes John	1
29.	Hemingway Ernest	7
30.	Homer	1
31.	Horia Sima	1
32.	Husein Taba	3
33.	Huxley Aldous	2
34.	Ibsen Henryk	2
35.	Jewtuszenko Eugeniusz	2
36.	Kafka Franz	4
37.	Kawabata Yasunari	1
38.	Keronac Jack	1
39.	Kesten Herman	1
40.	Kuzniecowa Feliks	1
41.	Laxnes Halldar	2
42.	Lorca Federico Garcia	3
43.	Majakowski Włodzimierz	2
44.	Mann Henryk	2
45.	Mann Tomasz	2

46.	Miller Henry	4
47.	Moravia Alberto	2
48.	Neruda Pablo	3
49.	Nexö Martin Andersen	2
50.	Orłow Sergiusz	1
51.	Pastenak Borys	2
52.	Paustowski Konstanty	2
53.	Petőfi Sandor	1
54.	Pogodin Nikołaj	2
55.	Purdy James	1
56.	Quasimodo Salvatore	4
57.	Remarque Erich Maria	3
58.	Rylski Maksym	2
59.	Sagan Françoise	12
60.	Sartakow Siergiej	2
61.	Sartre Jean Paul	2
62.	Sachs Nelly	1
63.	Schiller Fryderyk	1
64.	Seferides Georgios	1
65.	Shakespeare William	13
66.	Shisnu Pal Singh	1
67.	Sołżenicyn Aleksander	1
68.	Somerset-Maugham William	4
69.	Steinbeck John	11
70.	Swenson Mary	1
71.	Szołochow Michał	13
72.	Tagore Rabindranath	1
73.	Tank Maksym	1
74.	Teigowa Helena	2
75.	Tołstoj Lew	5
76.	Twain Mark	1
77.	Villon François	1
78.	Wilson Angus	2
79.	Winokurow Eugeniusz	1
80.	Zweig Arnold	1
81.	Żywow Marek	2

Zródło: Obliczenia własne

W omawianym okresie wspomniano o 81 twórcach zagranicznych, wśród których największym zainteresowaniem cieszyli się William Shakespeare i Michał Szolochow (pisano o nich 13 razy), Françoise Sagan (jej nazwisko zarejestrowano w 12 publikacjach), John Steinbeck (poświęcono mu 11 tekstów) i Ernest Hemingway (jego nazwisko wystąpiło 7 razy). Wśród pozostałych pisarzy, o których pisano 5 i mniej razy, znaleźli się w kolejności malejącej m.in. Albert Camus, Lew Tołstoj, Honoriusz Balzac, Antoni Czechow, Erich Maria Remarque, Samuel Becket, Henryk Ibsen, Alberto Moravia, Jean Paul Sartre, Dante Alighieri, Jakub Grimm, Homer. Po raz pierwszy pojawiły się (oprócz już wymienionych powyżej) nazwiska takich ludzi pióra jak: Karen Blixen, George Byron, Joseph Conrad, Jan Drda, Aleksander Dumas, William Faulkner, Günter Grass, Ernest Hemingway, Henryk Ibsen, Franz Kafka, Federico Garcia Lorca i inni. Porównując lata 1957-1970 do poprzedniego okresu uderza nas obecność wielu nazwisk dotychczas pomijanych, które mogły zaistnieć na

łamach gazety po 1956 r., a także zdecydowanie mniejsza ilość pisarzy rosyjskich i radzieckich, co z pewnością jest związane z zaistniałymi zmianami politycznymi oraz wynikającą z nich polityką przekładową tamtych lat.

Analizując zamieszczone publikacje można zauważyć, że na łamach „Dziennika Polskiego” podawano zdecydowanie więcej niż w poprzednich latach ciekawostek, plotek i anegdot na temat znanych pisarzy, ich poczynań lub wypowiedzi, zwłaszcza w rubrykach „Kto, kogo i jak?” i „Krótko a ciekawie”. Ulubioną postacią dziennikarzy „Dziennika Polskiego” stała się francuska pisarka François Sagan, autorka książki *Witaj smutku*, która m.in. w 1957 r. została ciężko ranna w wypadku samochodowym (jechała z prędkością do 200 km na godzinę)⁵⁷¹ i musiała zapłacić milion franków chirurgowi za operację⁵⁷², nie mogła dostać ślubu kościelnego z uwagi na to, że jej książki były niemoralne, a ją samą uważano za „nihilistkę o zajęczym mózgu”, która kroczyła „drogą snobizmu, ekstrawagancji i skandali”⁵⁷³, później podawano informacje o jej kolejnych rozwodach⁵⁷⁴. Podobnym zainteresowaniem cieszyli się np. 75-letni amerykański pisarz Henry Miller, który poślubił 28 letnią Japonkę, piosenkarkę kabaretową⁵⁷⁵, Samuel Beckett, który napisał najkrótszą w historii teatru sztukę *Oddech* – miała trwać 30 sekund⁵⁷⁶, Jean Paul Sartre, laureat nagrody Nobla, który demonstracyjnie odmówił jej przyjęcia z uwagi na to, że „nigdy dotychczas nie przyjmował żadnych wyróżnień”⁵⁷⁷.

Z publikacji zamieszczonych w „Dzienniku Polskim” czytelnik mógł również dowiedzieć się jak wyglądała, w opinii Pablo Nerudy, sytuacja i walka o byt chilijskich artystów. Z przedstawionej w artykule rozmowy wynikało, że dochody wybitnych poetów w Chile były niższe od pensji portiera, dlatego nie tylko musieli pracować jako nisko opłacani urzędnicy lub nauczyciele ale „i pisać podania o zasiłki lub pożyczki”⁵⁷⁸. Sporo kontrowersji wzbudził pisarz amerykański John Steinbeck, który wyjechał do Wietnamu jako korespondent wojenny, aby pisać relacje dla wielkich magazynów w USA⁵⁷⁹. Początkowo chwalony na łamach „Dziennika Polskiego” za swoje postępowanie, został później skrytykowany

⁵⁷¹ *Françoise Sagan ciężko ranna w wypadku samochodowym*, tamże, 1957, nr 90, s. 1.

⁵⁷² *F. Sagan musi zapłacić milion franków*, tamże, 1961, nr 57, s. 2.

⁵⁷³ *Przeciwko Sagance*, tamże, 1958, nr 12, s. 2.

⁵⁷⁴ *François Sagan rozwodzi się powtórnie*, tamże, 1962, nr 302, s. 1.

⁵⁷⁵ *W telegraficznym skrócie*, tamże 1967, nr 215, s. 2.

⁵⁷⁶ *W telegraficznym skrócie*, tamże, 1970, nr 40, s. 2.

⁵⁷⁷ *J. P. Sartre odmawia przyjęcia nagrody Nobla*, tamże, 1964, nr 252, s. 1.

⁵⁷⁸ *„Chudy literat” w Chile*, tamże, 1957, nr 192, s. 3.

⁵⁷⁹ J. Kydryński, *Steinbeck w Sajgonie*, tamże, 1966, nr 300, s. 3.

i potępiony, bowiem z jego korespondencji wynikało, że bez zastrzeżeń solidaryzował się „z poczynaniami agresorów”, co więcej, chlubił się swą przynależnością do nich⁵⁸⁰.

Narastające działania represyjne wobec literatów w Związku Radzieckim, ich sprzeciw wobec autorytarnych rządów i wynaturzeń komunistycznych stały się przedmiotem zainteresowania prasy światowej, w tym też polskiej. Na łamach „Dziennika Polskiego” sensacją było więc wykluczenie ze Związku Pisarzy Radzieckich, np. Borysa Pasternaka, laureata nagrody Nobla w 1958 r. za powieść *Doktor Żiwago*⁵⁸¹ (samą decyzję szwedzkiej Akademii Literatury i Językoznawstwa uważano za „wrogi akt polityczny wobec państwa sowieckiego”)⁵⁸². W 1969 r. w gazecie pisano o wykluczeniu z szeregów ZPR Feliksa Kuźniecowa za „zdradę Ojczyzny, zdradę socjalizmu oraz dwulicowość polityczną i moralną”, pozostał on bowiem w Anglii, „dokąd wyjechał na koszt ZPR pod pretekstem zbierania materiałów do książki o Leninie”⁵⁸³. W 1970 r. przypomniano też, że Aleksandra Solżenicyna usunięto ze Związku Pisarzy Radzieckich dlatego, „że pisał utwory i publikował je w wydawnictwach zagranicznych, występował przeciwko idei socjalizmu, radzieckiemu ustrojowi”. Dodano również, że utwory te były odrzucane przez radzieckie czasopisma i wydawnictwa⁵⁸⁴. Dodać trzeba, że komentarze „Dziennika” w tych sprawach niewiele różniły się od propagandowych wypowiedzi prasy radzieckiej.

Uwagę dziennikarzy przyciągały także – ich zdaniem – wydarzenia skandaliczne rodzimych twórców. Głośna była sprawa Marka Hłaski, który po 7-miesięcznym pobycie za granicą poprosił o azyl polityczny w Berlinie Zachodnim. Pisząc o tym „Dziennik” zamieścił oświadczenie prezesa ZLP Antoniego Słonimskiego, który głosił: „decyzja Marka Hłaski była dla mnie wielką osobistą przykrością. Skrzywdził mnie, gdyż wierzyłem w niego i broniłem go”⁵⁸⁵.

Nie zabrakło w „Dzienniku Polskim” sensacyjnych wręcz informacji o pisarzach uwikłanych w różne procesy: w Lyonie odbywał się proces wytoczony przez radzieckiego pisarza Anatola Kuzniecowa firmie wydawniczej Emmanuel Vitte i tłumaczowi księdzu Chaleil o „tendencyjne sfalszowanie treści i myśli przewodniej książki *Dalszy ciąg legendy* i pogwałcenie praw autorskich”⁵⁸⁶, przedstawiciel pisarza Franza Kafki wniósł pozew przeciw producentowi filmu *Wyznania hochsztaplera Felixa Krulla* – ekranizacji książki Tomasza

⁵⁸⁰ J. Kydryński, *Zaženowanie*, tamże, 1967, nr 24, s. 4.

⁵⁸¹ *Borys Pasternak usunięty ze Związku Pisarzy Radzieckich*, tamże, 1958, nr 257, s. 2.

⁵⁸² „*Literaturnaja Gazieta*” o przyznaniu Borysowi Pasternakowi Nagrody Nobla, tamże, 1958, nr 255, s. 1.

⁵⁸³ T., *Kuźniecowa wykluczony ze Związku Pisarzy Radzieckich*, tamże, 1969, nr 185, s. 2.

⁵⁸⁴ *Dlaczego A. Solżenicyn został usunięty ze Związku Literatów*, tamże, 1970, nr 12, s. 4.

⁵⁸⁵ A. Słonimski o decyzji Marka Hłaski, tamże, 1958, nr 242, s. 1.

⁵⁸⁶ *Książdz sfalszował tłumaczenie powieści radzieckiego pisarza*, tamże, 1961, nr 24, s. 2.

Manna pod tym samym tytułem. Szczegóły powieści zaczerpnięte ponoć były z opowiadania Franza Kafki *Świat i kawiarnia* opublikowanego w 1930 r. John Kafka domagał się konfiskaty filmu⁵⁸⁷, w Polsce zaś literat Bohdan Drozdowski został pozwany przez publicystę „Polityki” Ryszarda Kapuścińskiego, który zarzucił mu wykorzystanie w sztuce teatralnej *Kondukt* tematu i fabuły wcześniej opublikowanego opowiadania *Szttywny*⁵⁸⁸. Głośnym echem odbił się proces Melchiora Wańkowicza oskarżonego tendencyjnie o „opracowanie i przekazanie za granicą, w celu opublikowania, materiału zawierającego fałszywe i oczerniające wiadomości o sytuacji w Polsce”, które wykorzystwała Wolna Europa. Autor został skazany na 3 lata więzienia, jednocześnie na zasadzie dekretu o amnestii złagodzone mu karę o połowę⁵⁸⁹. Z uwagi na to, że od 1964 r. w prasie emigracyjnej pojawiały się krytyczne opracowania i paszkwile – jaki pisano - wymierzone przeciwko Polsce Ludowej autorstwa Stanisława Cata-Mickiewicza, Januarego Grzędzińskiego i Jana Nepomucena Millera, w Ministerstwie Kultury i Sztuki odbyło się spotkanie przedstawicieli Związku Literatów Polskich, prasy i działaczy społecznych z ministrem Lucjanem Motyką i prokuratorem Generalnym Kazimierzem Kosztirką, poświęcone poinformowaniu środowiska literackiego i prasy „o niezgodnej z prawem działalności” wymienionych członków ZLP⁵⁹⁰.

Wydarzenia z 1968 r. związane ze zdjęciem *Dziadów* A. Mickiewicza w reżyserii K. Dejmka odbiły się szerokim echem na łamach prasy. Także w „Dzienniku Polskim” drukowano liczne artykuły, informacje i relacje z obrad dotyczące tego tematu. Z zamieszczonych publikacji czytelnik mógł dowiedzieć się, że Zarząd Główny Związku Literatów Polskich obradujący 9 kwietnia 1968 r. wyraził ubolewanie z powodu przebiegu zebrania Oddziału Warszawskiego ZLP z 29 lutego:

„zebranie to zwołane na żądanie 1/3 członków Oddziału Warszawskiego w celu przedyskutowania sprawy zdjęcia z afisza Teatru Narodowego *Dziadów* Mickiewicza w inscenizacji K. Dejmka zostało przez inspiratorów i niektórych inicjatorów przekształcone w polityczną manifestację skierowaną przeciwko polityce partii i narodu”.

„Dziennik” pisał, że podjęto wówczas drastyczną decyzję o usunięciu Pawła Jasienicy i Stefana Kisielewskiego oraz ponowienie wniosku o usunięcie z ZLP Januarego Grzędzińskiego. Redakcja podkreślała, że uczyniono to z zastrzeżeniem, że stosunek ZLP do politycznego charakteru działalności niektórych pisarzy nie obejmuje ich dzieł literackich: [„dzieła te, jeśli zawierają poważne i godne szacunku wartości – powinny być obecne we

⁵⁸⁷ *Tomasz Mann pod zarzutem plagiatu*, tamże, 1957, nr 110, s. 1.

⁵⁸⁸ *Głośny proces o naruszenie praw autorskich*, tamże, 1962, nr 61, s. 2.

⁵⁸⁹ *Wyrok w sprawie Melchiora Wańkowicza*, tamże, 1964, nr 267, s. 1-2.

⁵⁹⁰ *Wokół sprawy Cata-Mickiewicz, Grzędzińskiego i Millera*, tamże, 1965, nr 167, s. 2.

współczesnym życiu kulturalnym naszego narodu”⁵⁹¹]. Jak się okazało, już wcześniej, bo 2 kwietnia, pisarze członkowie PZPR i ZSL podjęli uchwałę, w której zwrócili się do Zarządu Głównego ZLP z żądaniem wydalenia ze Związku Literatów Polskich wyżej wymienionych pisarzy, uzasadniając ją m.in. tym, że:

„wszyscy trzej wymienieni od szeregu lat uprawiają działalność polityczną z pozycji antysocjalistycznych, wrogich ustrojowi Polski Ludowej i podstawowym zasadom polityki naszego państwa, niejednokrotnie wykorzystując do tej działalności forum zebrań literackich. Treść ich wystąpienia na nadzwyczajnym walnym zebraniu Oddziału Warszawskiego ZLP w dniu 29 lutego br. oraz ich udział [...] w przygotowaniu akcji, mającej na celu wciągnięcie całego warszawskiego środowiska literackiego do walki przeciwko polityce naszego ludowego państwa – stanowią szczególnie jaskrawy przykład ich działalności”⁵⁹².

W „Dzienniku Polskim” informowano, że wzburzenie wywołało również wystąpienie na nadzwyczajnym walnym zebraniu Oddziału Warszawskiego Stefana Kisielewskiego, który podjął - jak pisano – „z niezwykłą agresywnością kolejny atak na politykę kulturalną ludowego państwa i partii – określając ją jako *dyktaturę ciemniaków*”⁵⁹³.

Tak jak w poprzednim okresie, w „Dzienniku Polskim” pojawiły się artykuły na temat znanych pisarzy, przybliżające ich sylwetki i twórczość: pisano m.in. o francuskim poecie i paryskim opryszku z XV wieku François Villonie⁵⁹⁴, hiszpańskim pisarzu współczesnym Federico Garcii Lorca⁵⁹⁵, o ojcu poezji esperanckiej Antonim Grabowskim, który przełożył m.in. *Pana Tadeusza* Adama Mickiewicza i *Mazepę* Juliusza Słowackiego⁵⁹⁶, zajmowano się zagadnieniem wpływu służby w wojsku na twórczość Lwa Tołstoja, widocznym zwłaszcza w *Wojnie i pokoju* i *Opowiadaniach sewastopolskich*, które autor artykułu traktował jako dokument „bezpośrednich osobistych przeżyć autora na tle egzystencji oblężonego miasta”⁵⁹⁷. Pojawił się również temat generacji amerykańskich pisarzy „beat generation”, do których należeli Jack Kerouac, Saul Bellow, John Hawkes, James Purdy, Mory Swenson: „patrzcie na Amerykanów. Tam zapisuje kartę współczesnej literatury nowe pokolenie młodych, czterdziestoparoletnich, zbuntowanych pisarzy” pisał Zygmunt Greń⁵⁹⁸.

Głównie jednak zainteresowanie redakcji dotyczyło pisarzy polskich: np. pisano o odnalezieniu w Archiwum „Polskich Nagrań” w Warszawie płyty z nagraniem głosem

⁵⁹¹ Uchwała ZG Związku Literatów Polskich, tamże, 1968, nr 86, s. 4.

⁵⁹² Uchwała literatów – członków PZPR i ZLS w sprawie J. Grzędzińskiego, P. Jasienicy i S. Kisielewskiego, tamże, 1968, nr 81, s. 1.

⁵⁹³ Tamże, s. 4. Na temat omawianych wydarzeń wielokrotnie pisano w różnych publikacjach, np. por. M. Fik, *Kultura polska po Jałcie*, op. cit., s. 416, 418-432 oraz O. Czarnik, op. cit., s. 76. Wydarzenia te już wspomniano również w niniejszej pracy w rozdziale *Wybrane problemy życia kulturalnego i literackiego w Polsce w latach 1945-1970*.

⁵⁹⁴ J. Kydryński, *Ballada więzienna*, tamże, 1968, nr 24, s. 4.

⁵⁹⁵ J. Kydryński, *Granada smutna, szczęśliwa, dumna*, tamże, 1968, nr 84, s. 4.

⁵⁹⁶ D. Jakubiec, *Ojciec poezji esperanckiej*, tamże, 1968, nr 85, s. 3.

⁵⁹⁷ J. Kydryński, *Broń i muzy*, tamże, 1969, nr 34, s. 4.

⁵⁹⁸ Z. Greń, *Pokolenie po amerykańsku*, tamże, 1960, nr 77, s. 3.

Stefana Żeromskiego – na płycie z lat międzywojennych fragmenty swojej prozy czytał sam autor⁵⁹⁹ czy o przekazaniu przez Arkadego Fiedlera szkołom poznańskim kolekcji egzotycznych motyli południowoamerykańskich złowionych w czasie wyprawy do Brazylii⁶⁰⁰.

Spora grupa publikacji dotyczyła grup literackich, takich jak „Barbarus”, „Teraz”. Członkowie grupy „Barbarus” Jerzy Harasymowicz, Tadeusz Nowak, Jan Bolesław Ożóg, Teresa Socha-Lisowska, Tadeusz Śliwiak deklarowali, że chcieli pisać o sprawach i problemach ich dotyczących, pragnęli „unikać jednodniowych rewelacji, kawiarnianych problemów” i tego, „aby wszyscy, którzy hulają w błogim przekonaniu, że żyjemy w najlepszym ze światów przebudzili się gwałtownie i w trwodze, bo cokolwiek da się powiedzieć o naszym czasie, nie jest to czas do spania”⁶⁰¹. Natomiast grupa literacka „Teraz”, powstała w 1968 r. przy Klubie „pod Jaszczurami”, skupiała takich poetów i pisarzy jak Adam Zagajewski, Stanisław Stabro i in.⁶⁰²

Na łamach „Dziennika Polskiego” opublikowano wiele wywiadów i rozmów z literatami, m.in. z Romanem Brandstaetterem⁶⁰³, Kornelem Filipowiczem⁶⁰⁴, Tadeuszem Hołujem⁶⁰⁵, Ludwikiem J. Kernem⁶⁰⁶, Feliksem Konopką⁶⁰⁷, Zofią Kossak-Szatkowską⁶⁰⁸, Jalu Kurkiem⁶⁰⁹, Hanną Mortkowicz-Olczakową⁶¹⁰, Sławomirem Mrożkiem⁶¹¹, Janem Sztaudyngerem⁶¹², pisarzem islandzkim Haldarem Laxnessem⁶¹³, profesorem Carlo Verdiani z uniwersytetu Florenckiego, tłumaczem książki M. Dąbrowskiej *Ludzie stamtąd*⁶¹⁴.

Zamieszczano sporo informacji o laureatach różnych nagród literackich, ufundowanych przez władze, instytucje, czasopisma, miasta, np. nagrody w dziedzinie literatury Ministra Kultury i Sztuki za twórczość artystyczną otrzymali m.in. Jan Brzechwa, Kornel Filipowicz, Stanisław Lem, Ernest Bryll⁶¹⁵, na wniosek Komisji Nagród Ministerstwa Obrony Narodowej Marian Spychalski przyznał w 1965 r. doroczne nagrody i wyróżnienia

⁵⁹⁹ *Odnaleziono płytę z nagraniem głosem Stefana Żeromskiego*, tamże, 1959, nr 192, s. 1.

⁶⁰⁰ *W telegraficznym skrócie*, tamże, 1968, nr 9, s. 2.

⁶⁰¹ S. Stanuch, *Grupa Barbarus*, tamże, 1967, nr 143, s. 5.

⁶⁰² *Grupa literacka „Teraz”*, tamże, 1969, nr 253, s. 4.

⁶⁰³ *Kwadrans z Romanem Brandstaetterem*, tamże, 1957, nr 100, s. 3.

⁶⁰⁴ KR. ZB., *10 minut z K. Filipowiczem*, tamże, 1963, nr 138, s. 3.

⁶⁰⁵ *10 minut z Tadeuszem Hołujem*, tamże, 1965, nr 26, s. 3.

⁶⁰⁶ *10 minut z Ludwikiem Jerzym Kernem*, tamże, 1964, nr 146, s. 3.

⁶⁰⁷ KR. ZB., *10 minut z F. Konopką*, tamże, 1963, nr 100, s. 3.

⁶⁰⁸ *W warszawskim mieszkaniu Zofii Kossak*, tamże, 1957, nr 94, s. 8.

⁶⁰⁹ *10 minut z Jalu Kurkiem*, tamże, 1967, nr 13, s. 3-4.

⁶¹⁰ KR. ZB., *10 minut z Hanną Mortkowicz-Olczakową*, tamże, 1963, nr 23, s. 4.

⁶¹¹ (zb), *Rozmawiamy ze Sławomirem Mrożkiem*, tamże, 1958, nr 155, s. 4.

⁶¹² *10 minut z Janem Sztaudyngerem*, tamże, 1965, nr 46, s. 3.

⁶¹³ *Spotkanie z H. K. Laxnessem*, tamże, 1958, nr 226, s. 4-5.

⁶¹⁴ *10 minut z Carlo Verdianim*, tamże, 1965, nr 263, s. 3.

dla naukowców i twórców zajmujących się dziejami oręża polskiego, współczesnym życiem wojska i zagadnieniami obronności kraju (m.in. w dziedzinie literatury nagrodą tą odznaczono m.in. Władysława Machejka i Janusza Meissnera)⁶¹⁶. Przypominano o corocznie przyznawanych nagrodach Pen Clubu dla zasłużonych tłumaczy z literatury obcej na język polski: przykładowo w 1963 r. laureatem został Feliks Konopka⁶¹⁷, a w 1964 r. nagrodę otrzymała Anna Ludwika Czerny, Zbigniew Bieńkowski i Jerzy Zagórski⁶¹⁸. Na łamach „Dziennika” pisano też o nagrodach przyznawanych przez czytelników poszczególnych czasopism, np. w 1966 r. doroczna nagroda czytelników „Płomyka” i „Świata Młodych” pn. „Orle pióro” przypadła Halinie Rudnickiej za książkę *Uczniowie Spartakusa*⁶¹⁹, w 1970 r. przyznana po raz pierwszy nagrodę Tygodnika „Kultura” za publikacje książek w zakresie prozy, poezji, krytyki literackiej i artystycznej, eseistyki socjologicznej, historycznej i kulturalnej otrzymał za książkę *Rzeczy odległe a bliskie* Konstanty Grzybowski⁶²⁰. W 1968 r. krakowska grupa literacka „Barbarus” wręczyła ufundowaną przez siebie nagrodę im. Andrzeja Bursy Michałowi Sprusińskiemu, poecie i krytykowi literackiemu z Krakowa za całokształt twórczości (nagrodę ustanowiono w 1967 r. w 10. rocznicę śmierci A. Bursy, jej pierwszym laureatem został Tadeusz Kijonka)⁶²¹, w 1967 r. przyznano po raz pierwszy nagrodę literacką młodych im. Wilhelma Macha Piotrowi Wojciechowskiemu za książkę *Kamienne pszczoły*⁶²², nagrodę literacką im. Stanisława Piętaka otrzymali m.in. Tadeusz Nowak, Ernest Bryll, Jarosław Abramow⁶²³, Wiesław Myśliwski i Edward Redliński⁶²⁴, Alina i Czesław Centkiewiczowie zostali laureatami nagrody literackiej im. M. Zaruskiego (za całokształt działalności pisarskiej, a szczególnie za książkę *Fridtjof, co z ciebie wyrośnie* oraz „w uznaniu konstruktywnych wartości twórczych Centkiewiczów, autentyzmu i humanistycznych wartości wychowawczych”)⁶²⁵, a laureatem Literackiej Nagrody m. Krakowa w 1965 r. został Władysław Bodnicki⁶²⁶.

Polscy literaci byli również laureatami zagranicznych nagród literackich, np. Zbigniew Herbert za twórczość liryczną został laureatem austriackiej nagrody państwowej im. Mikołaja

---

⁶¹⁵ *Nagrody ministra kultury i sztuki za twórczość artystyczną w 1965 r.*, tamże, 1965, nr 171, s. 1-2.

⁶¹⁶ *Doroczne nagrody Ministra Obrony Narodowej*, tamże, 1965, nr 243, s. 2.

⁶¹⁷ *Feliks Konopka laureatem Pen-Clubu*, tamże, 1963, nr 37, s. 1.

⁶¹⁸ *Wręczenie nagród Pen Clubu*, tamże, 1964, nr 28, s. 1.

⁶¹⁹ *W telegraficznym skrócie*, tamże, 1966, nr 130, s. 2.

⁶²⁰ *Nagroda „Kultury” dla ks. K. Grzybowskiego*, tamże, 1970, nr 19, s. 2.

⁶²¹ (au), *Nagroda imienia Andrzeja Bursy*, tamże, 1968, nr 303, s. 2.

⁶²² *Piotr Wojciechowski laureatem nagrody im. W. Macha*, tamże, 1967, nr 288, s. 2.

⁶²³ *W telegraficznym skrócie*, tamże, 1965, nr 121, s. 2.

⁶²⁴ *Przyznanie nagrody im. St. Piętaka*, tamże, 1968, nr 143, s. 7.

⁶²⁵ *Krótko z kraju i zagranicy*, tamże, 1963, nr 147, s. 2.

⁶²⁶ *Laureaci nagród m. Krakowa 1965*, tamże, 1965, nr 166, s. 4.

Lenau za wybitne osiągnięcia w dziedzinie europejskiej twórczości literackiej⁶²⁷, a przyznana po raz 11 nagroda satyryczna im. Xavier Fornert przypadła Sławomirowi Mroźkowi za *Słonia*⁶²⁸, nagrodę leninowską „Za utrwalanie pokoju między narodami za lata 1968-1969” w 1970 r. przyznano 7 laureatom z różnych krajów, w tym Jarosławowi Iwaszkiewiczowi⁶²⁹.

Tak jak w poprzednim okresie, sporo informacji dotyczyło nagród literackich ufundowanych za granicą: np. na łamach „Dziennika Polskiego” pisano, że laureatami literackiej nagrody Nobla zostali m.in.: w 1957 r. Albert Camus⁶³⁰, w 1959 r. włoski poeta Salvatore Quasimodo⁶³¹, w 1961 r. pisarz jugosłowiański Ivo Andrić⁶³², w 1962 r. John Steinbeck⁶³³, w 1963 r. grecki poeta Georgios Seferides⁶³⁴, w 1965 r. Michał Szołochow⁶³⁵, w 1966 r. pisarz izraelski Samuel Agnon i poetka niemiecka Nelly Sachs⁶³⁶, w 1968 r. japoński pisarz Yasunari Kawabata⁶³⁷, w 1969 r. Samuel Beckett⁶³⁸. W 1962 r. redaktorów „Dziennika” oburzył fakt, że laureat nagrody Goncourtów w 1960 r., rumuński emigrant Caftagioglu – Horia, należał do faszystowskiej organizacji „Żelazna Gwardia”. Pisarz ten na łamach rumuńskich gadzinówek wysławiał Hitlera⁶³⁹. Dodać wypada, że pod wpływem różnorodnych nacisków Horia zrezygnował z nagrody⁶⁴⁰. Ponadto informowano, że Alberto Moravia, współczesny pisarz włoski, otrzymał nagrodę literacką „Viaregio” za całokształt twórczości⁶⁴¹.

W latach 1957-1970 w naszym kraju gościło wielu znanych twórców. W omawianym czasie Polskę odwiedzili m.in. poeta, filozof, pisarz i malarz, kompozytor i filmowiec, autor wierszy, powieści, sztuk teatralnych Jean Cocteau (przyjechał do Warszawy zaprezentować film *Testament Orfeusza*)⁶⁴², pisarz i dramaturg czeski Jan Drda⁶⁴³, niemiecki i, jak podkreślano, antyfaszystowski pisarz, mieszkający wówczas w Nowym Yorku Herman Kesten⁶⁴⁴, pisarz i członek Światowej Rady Pokoju Pablo Neruda⁶⁴⁵, sekretarz generalny

⁶²⁷ Zbigniew Herbert – laureatem austriackiej nagrody, tamże, 1965, nr 160, s. 1.

⁶²⁸ Francuska nagroda satyryczna dla Mroźka, tamże, 1964, nr 259, s. 1.

⁶²⁹ J. Iwaszkiewicz laureatem nagrody leninowskiej, tamże 1970, nr 90, s. 1.

⁶³⁰ Albert Camus – laureatem literackiej nagrody Nobla, tamże, 1957, nr 248, s. 1.

⁶³¹ Włoski poeta S. Quasimodo otrzymał Nagrodę Nobla, tamże, 1959, nr 252, s. 1.

⁶³² Pisarz jugosłowiański Ivo Andrić otrzymał nagrodę Nobla, tamże, 1961, nr 254, s. 1.

⁶³³ Steinbeck laureatem nagrody Nobla, tamże, 1962, nr 255, s. 1.

⁶³⁴ Poeta grecki otrzymał literacką nagrodę Nobla, tamże, 1963, nr 254, s. 2.

⁶³⁵ Szołochow w Sztokholmie, tamże, 1965, nr 300, s. 1.

⁶³⁶ S. Agnon i N. Sachs laureatami literackiej nagrody Nobla, tamże, 1966, nr 250, s. 1.

⁶³⁷ Japoński pisarz – laureatem nagrody Nobla, tamże, 1968, nr 248, s. 1.

⁶³⁸ Samuel Becket – laureatem Nagrody Nobla w dziedzinie literatury, tamże, 1969, nr 253, s. 1.

⁶³⁹ Skandal wokół przyznania nagrody Goncourtów, tamże, 1960, nr 286, s. 1.

⁶⁴⁰ Horia rezygnuje z nagrody Goncourtów, tamże, 1960, nr 228, s. 2.

⁶⁴¹ A. Moravia laureatem nagrody „Viaregio”, tamże, 1961, nr 209, s. 1.

⁶⁴² Ze zwierzeń Jean Cocteau, tamże, 1960, nr 255, s. 5.

⁶⁴³ Jan Drda o literaturze i o czytelnikach swych książek w Polsce, tamże, 1958, nr 65, s. 3.

⁶⁴⁴ Literacka wizyta, tamże, 1965, nr 159, s. 3.

Akademii Szwedzkiej i przewodniczący Komitetu Literackich Nagród Nobla Anders Oesterling⁶⁴⁶ oraz wielu literatów ze Związku Radzieckiego: prozaik Jurij Bondariew, pisarz i zarazem krytyk Feliks Kuzniecowa, poeta Eugeniusz Winokurow (przebywali oni w Polsce z okazji Dni Radzieckiej Poezji i Prozy Młodych organizowany przez Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radzieckiej w ramach Dni Oświaty, Książki i Prasy. Jak wówczas pisano, była to „pierwsza delegacja pisarzy reprezentujących współczesną młodą literaturę radziecką”⁶⁴⁷, „wybitny pisarz radziecki”, autor *Dalekich lat* i *Kołochidy* Konstanty Paustowski⁶⁴⁸, poeci Sergiusz Orłow i Maksym Rylski⁶⁴⁹, a także poeta białoruski Maksym Tank⁶⁵⁰.

Gazeta donosiła o podróżach polskich literatów za granicę: w ramach współpracy kulturalnej polsko-radzieckiej do ZSRR pojechali poeci Władysław Broniewski i Wisława Szymborska, Ziemowit Fedeci, Stanisław Grochowiak i Artur Międzyrzecki⁶⁵¹, w Rumunii przebywała delegacja ZLP z Władysławem Machejkiem na czele⁶⁵², Michał Rusinek, powieściopisarz, sekretarz generalny Pen Clubu Polskiego na zaproszenie Polskiego Instytutu Sztuki i Nauki w Nowym Yorku, uniwersytetu w Detroit, Pen Clubu amerykańskiego i kół polonijnych wyjechał do USA⁶⁵³, na konferencję poświęconą literaturze dla dzieci wyjechały do NRD pisarki Hanna Ożogowska i Wanda Żółkiewska⁶⁵⁴, na Litwę, w związku z trwającą Dekadą Polskiej Książki, pojechali Hanna Ożogowska, Jan Dobraczyński i Hieronim Michalski⁶⁵⁵.

Wzorem lat ubiegłych organizowano liczne sesje i konferencje naukowe z udziałem literatów, np. w 1957 r. Polska Akademia Nauk, Polski Pen Club i Związek Literatów Polskich zorganizowali sesję poświęconą Józefowi Conradowi-Korzeniowskiemu⁶⁵⁶, dwa lata później PAN i Komitet Obchodów Roku Słowackiego w Warszawie przygotowali sesję naukową poświęconą Juliuszowi Słowackiemu⁶⁵⁷, w 1962 r. odbyła się sesja naukowa poświęconą twórczości Marii Dąbrowskiej z okazji 50-lecia pracy literackiej⁶⁵⁸, w 1966 r. zorganizowano Międzynarodową Sesję Sienkiewiczowską poświęconą twórczości

---

⁶⁴⁵ *Pablo Neruda w Polsce*, tamże, 1960, nr 116, s. 2.

⁶⁴⁶ *W telegraficznym skrócie*, tamże, 1968, nr 108, s. 2.

⁶⁴⁷ *Gościmy młodych pisarzy radzieckich*, tamże, 161, nr 117, s. 4.

⁶⁴⁸ *Konstanty Paustowski w Polsce*, tamże, 1961, nr 182, s. 1.

⁶⁴⁹ (zb), *Radzieccy pisarze w Krakowie*, tamże, 1959, nr 285, s. 1-2.

⁶⁵⁰ (k), *Białoruski poeta z wizytą w Krakowie*, tamże, 1964, nr 29, s. 4.

⁶⁵¹ *Broniewski i Szymborska w ZSRR*, tamże, 1960, nr 183, s. 3.

⁶⁵² *Literaci Polski i Rumunii rozszerzają współpracę*, tamże, 1960, nr 290, s. 1.

⁶⁵³ *Michał Rusinek wyjechał do USA*, tamże, 1961, nr 104, s. 2.

⁶⁵⁴ *W telegraficznym skrócie*, tamże, 1967, nr 273, s. 2.

⁶⁵⁵ *Polscy literaci na Litwie*, tamże 1969, nr 220, s. 1.

⁶⁵⁶ *Zakończenie sesji Conradowskiej*, tamże, 1957, nr 289, s. 1.

⁶⁵⁷ *Sesja naukowa poświęconna J. Słowackiemu*, tamże, 1959, nr 281, s. 1.

H. Sienkiewicza i światowej recepcji jego dzieł⁶⁵⁹, w tymże też roku, dla uczczenia pamięci zamordowanego przez hitlerowców pisarza i tłumacza Tadeusza Boya-Żeleńskiego przygotowano sesję poświęconą jego twórczości⁶⁶⁰.

Redakcja pisma uważnie śledziła losy wielu znakomitych twórców. W omawianym okresie zmarło, zginęło tragicznie lub też popełniło samobójstwo wielu literatów polskich i obcych. Pisano zatem o tragicznym wypadku samochodowym, w którym zginął francuski pisarz, dramaturg i filozof, laureat nagrody Nobla w 1957 r. Albert Camus⁶⁶¹, o śmierci przy czyszczeniu broni Amerykanina Ernesta Hemingway'a⁶⁶²; od ukąszenia kobry śmierć poniósł poeta indyjski Shisnu Pal Singh⁶⁶³, w Moskwie zmarła poetka radziecka Anna Achmatowa⁶⁶⁴, zmarli także autorka *Pożegnania z Afryką* Karen Blixen⁶⁶⁵, radziecki pisarz, działacz społeczny, deputowany do rady najwyższej ZSRR Ilia Erenburg⁶⁶⁶, amerykański pisarz, laureat Nagrody Nobla William Faulkner⁶⁶⁷, włoski laureat nagrody Nobla Salvatore Quasimodo⁶⁶⁸, poeta ukraiński, twórca ukraińskiej literatury radzieckiej Maksym Rylski⁶⁶⁹, pisarz, nestor literatury niemieckiej Arnold Zweig⁶⁷⁰.

W omawianych latach kultura polska poniosła również niepowetowane straty. Na łamach „Dziennika” pożegnano Andrzeja Bursę⁶⁷¹, Władysława Broniewskiego⁶⁷², Jana Brzechwę⁶⁷³, Marię Dąbrowską⁶⁷⁴, Połę Gojawiczyńską⁶⁷⁵, Leona Kruczkowskiego⁶⁷⁶, Jana Kurczaba⁶⁷⁷, Stanisława Jerzego Leca⁶⁷⁸, Janusza Makarczyka⁶⁷⁹, Antoniego Marczyńskiego⁶⁸⁰, Ludwika H. Morstina⁶⁸¹, Janinę Mortkowiczową⁶⁸², Tadeusza Peipera⁶⁸³,

---

⁶⁵⁸ W Warszawie rozpoczęła się sesja naukowa poświęcona twórczości Marii Dąbrowskiej, tamże, 1962, nr 115, s. 1-2.

⁶⁵⁹ Międzynarodowa Sesja Sienkiewiczowska, tamże, 1966, nr 274, s. 1.

⁶⁶⁰ W telegraficznym skrócie, tamże, 1966, nr 228, s. 2.

⁶⁶¹ Albert Camus poniósł śmierć w katastrofie samochodowej, tamże, 1960, nr 3, s. 1.

⁶⁶² Świat wstrząśnięty śmiercią Hemingwaya, tamże, 1961, nr 156, s. 1-2.

⁶⁶³ W telegraficznym skrócie, tamże, 1964, nr 227, s. 2.

⁶⁶⁴ W telegraficznym skrócie, tamże, 1966, nr 55, s. 2.

⁶⁶⁵ Zgon wybitnej pisarki, tamże, 1962, nr 215, s. 2.

⁶⁶⁶ Zmarł Ilia Erenburg, tamże, 1967, nr 207, s. 1, 4.

⁶⁶⁷ Zmarł William Faulkner, tamże, 1962, nr 160, s. 1.

⁶⁶⁸ W telegraficznym skrócie, tamże, 1968, nr 142, s. 2.

⁶⁶⁹ Zmarł Maksym Rylski, tamże, 1964, nr 176, s. 2.

⁶⁷⁰ Zgon Arnolda Zweiga, tamże, 1968, nr 282, s. 2.

⁶⁷¹ Andrzej Bursa, tamże, 1957, nr 273, s. 2.

⁶⁷² Władysław Broniewski nie żyje, tamże, 1962, nr 36, s. 1-2.

⁶⁷³ Jan Brzechwa nie żyje, tamże, 1966, nr 156, s. 1.

⁶⁷⁴ Maria Dąbrowska nie żyje, tamże, 1965, nr 118, s. 1.

⁶⁷⁵ Zmarła Pola Gojawiczyńska, tamże 1963, nr 76, s. 1.

⁶⁷⁶ Zmarł Leon Kruczkowski, tamże, 1962, nr 78, s. 6.

⁶⁷⁷ Zmarł Jan Kurczab, tamże, 1969, nr 245, s. 1-2.

⁶⁷⁸ Zgon Stanisława Jerzego Leca, tamże, 1966, nr 108, s. 2.

⁶⁷⁹ (w.z.), Zmarł Janusz Makarczyk, tamże, 1960, nr 118, s. 1-2.

⁶⁸⁰ (zb), Zmarł Antoni Marczyński, tamże, 1968, nr 277, s. 4.

⁶⁸¹ Zmarł L. H. Morstin, tamże, 1966, nr 112, s. 1.

Stanisława Piętaka⁶⁸⁴, Leopolda Staffa⁶⁸⁵, Anatola Sterna⁶⁸⁶, Jerzego Szaniawskiego⁶⁸⁷, Annę Świdorską⁶⁸⁸, Jana Wiktora⁶⁸⁹. W niewyjaśnionych okolicznościach zmarł Marek Hłasko, na łamach prasy przypuszczano, że mógł popełnić samobójstwo⁶⁹⁰.

W wielu artykułach wspomniano nieżyjących już twórców: pisano m.in. o konspiracyjnym poecie, który zginął w pierwszych dniach Powstania Warszawskiego Krzysztofie Kamiliu Baczyńskim (znanym pod pseudonimem „Jan Bugaj”)⁶⁹¹, Honoriuszu Balzacu⁶⁹², Elizie Orzeszkowej⁶⁹³, Sandorze Petöfim (jak pisano w artykule najwybitniejszym poecie Węgier, liryku, piewcy uroków miłości, życia rodzinnego i przyrody, patriotcie, rzeczniku praw i swobód społecznych dla ludzi)⁶⁹⁴ czy Stefanie Żeromskim (który „przepalił swoje dzieło nienasyconą miłością do ojczyzny”)⁶⁹⁵. Uroczyste obchodzono liczne rocznice urodzin i śmierci pisarzy oraz poetów, m.in. Adama Asnyka⁶⁹⁶, Michała Kajki⁶⁹⁷, Włodzimierza Majakowskiego⁶⁹⁸, Williama Szekspira⁶⁹⁹, Władysława Reymonta⁷⁰⁰, a także śmierci, np. Jana Kasprowicza⁷⁰¹, Władysława Orkana⁷⁰², Tadeusza Boya-Żeleńskiego⁷⁰³, Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego⁷⁰⁴.

---

⁶⁸² *Janina Morkowiczowa*, tamże, 1960, nr 309, s. 6.

⁶⁸³ *Zgon Tadeusza Peipera*, tamże, 1969, nr 268, s. 1.

⁶⁸⁴ *Zgon Stanisława Piętaka*, tamże, 1964, nr 23, s. 1.

⁶⁸⁵ *Zgon Leopolda Staffa*, tamże, 1957, nr 129, s. 1.

⁶⁸⁶ *Zgon A. Sterna*, tamże, 1968, nr 251, s. 1.

⁶⁸⁷ *Zmarł Jerzy Szaniawski*, tamże, 1970, nr 64, s. 1.

⁶⁸⁸ *Zmarła Anna Świdorska*, tamże, 1963, nr 11, s. 1.

⁶⁸⁹ *Zmarł Jan Wiktor*, tamże, 1967, nr 41, s. 1.

⁶⁹⁰ *Śmierć Hłaski*, tamże, 1969, nr 142, s. 1.

⁶⁹¹ A. Włodek, *Nie znałem go osobiście*, tamże, 1964, nr 182, s. 3.

⁶⁹² Z. Greń, *Balzac*, tamże, 1961, nr 273, s. 3.

⁶⁹³ A. Mianowska, *Niezwykła pani Eliza*, tamże, 1960, nr 133, s. 6.

⁶⁹⁴ L. Madejczyk, *Petöfii Nepe*, tamże, 1959, nr 200, s. 4.

⁶⁹⁵ R. Kosiński, *Serce nienasycone*, tamże, 1964, nr 10, s. 5.

⁶⁹⁶ *W 120 rocznicę urodzin Adama Asnyka*, tamże, 1958, nr 214, s. 6.

⁶⁹⁷ *Dzisiaj*, tamże, 1958, nr 231, s. 1.

⁶⁹⁸ *W 70 rocznicę urodzin W. W. Majakowskiego*, tamże, 1963, nr 168, s. 1.

⁶⁹⁹ (zb), *Rozpoczął się „Rok Szekspirowski”*, tamże, 1964, nr 25, s. 1.

⁷⁰⁰ *Dziś 100 rocznica urodzin W. Reymonta*, tamże, 1967, nr 106, s. 1.

⁷⁰¹ (zb), *W 40-lecie śmierci Jana Kasprowicza*, tamże, 1966, nr 187, s. 1.

⁷⁰² R. J. Pyrczok, *Nowe Orkaniana i stare smutki*, tamże, 1967, nr 113, s. 3.

⁷⁰³ *W dwudziestą rocznicę śmierci Tadeusza Boya – Żeleńskiego*, tamże, 1961, nr 157, s. 2.

⁷⁰⁴ *W 10 rocznicę śmierci K. I. Gałczyńskiego*, tamże, 1963, nr 290, s. 1.

2.4. Problematyka książki na łamach „Dziennika Polskiego”

2.4.2. Utwory literackie⁷⁰⁵

Poezja w latach 1945-1948

Redaktorzy „Dziennika Polskiego” od początku istnienia pisma wiele uwagi przywiązywali do poezji i często prezentowali ją na łamach gazety. W latach 1945-1948 wydrukowano łącznie 331 wierszy: najczęściej – 154 wierszy wydrukowano w 1945 r., nieco mniej – 102 w 1946 r., w 1947 r. najmniej – jedynie 32, a w 1948 było ich 43.

Tabela nr 78. Ilość wypowiedzi dotyczących książki i jej upowszechniania na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych w latach 1945-1948. Problematyka książki na łamach „Dziennika Polskiego”.
Poezja

Rok	poezja
1945	154
1946	102
1947	32
1948	43
Łącznie	331

Źródło: Obliczenia własne

W omawianych latach na łamach pisma pojawiły się wiersze następujących pisarzy polskich i obcych:

Tabela nr 79. Autorzy wierszy drukowanych na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1945-1948

Lp.	Nazwisko i imię	Ilość wierszy
1.	Ady Endre	3
2.	Antokolski Paweł	1
3.	Aragon Louis	2
4.	Artymowski Roman	1
5.	Baczyński Krzysztof (Bugaj S.)	1
6.	Bahdaj Adam	1
7.	Bartelski Lesław (Gierut)	2
8.	Bąk Wojciech	1
9.	Bąkowski Stanisław	1
10.	Bebak Zbigniew	1
11.	Benedyktowicz Witold	1
12.	Bieńkowski Zbigniew	1
13.	Birkenmajer Józef	1
14.	Blake William	2
15.	Blatny Ivan	1
16.	Bleicherówna Danuta	6
17.	Błok Aleksander	1
18.	Bocheński Tadeusz	2
19.	Bratny Roman	2
20.	Briusow Walerij	1

⁷⁰⁵ Spis wszystkich utworów opublikowanych na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych w latach 1945-1970 zamieszczono w aneksach.

21.	Broniewski Władysław	9
22.	Brzechwa Jan	3
23.	Brzeziński Bogdan	1
24.	Bystrzycka Zofia	1
25.	Cišinski Jakub	1
26.	Claudiel Paul	1
27.	Cowper Thomas	1
28.	Crabble George	1
29.	Czapek Josef	1
30.	Czerkawska Maria	10
31.	Dankiewicz Jerzy	2
32.	Daszewska Agnieszka	1
33.	Dołmatowski Ewgenij	1
34.	Brobner Wiesław	1
35.	Eliot Thomas Stearns	1
36.	Feret Danuta	1
37.	Fertnerówna Danuta	1
38.	Fik Ignacy	2
39.	Florek Tadeusz	1
40.	Frasik Józef Andrzej	3
41.	Freville Jan	1
42.	Gajcy Tadeusz (Topornicki K.)	1
43.	Gałczyński Konstanty Ildefons	10
44.	Gawlik Akwilina	5
45.	Grodzieńska Wanda	1
46.	Hečko Frantisek	1
47.	Herbert George	1
48.	Herdegen Leszek	2
49.	Hora Josef	1
50.	Hussarski Roman	1
51.	Isakowski Michaił	1
52.	Jaremko Zofia zob. też Żytyńska Zofia	2
53.	Jastrun Mieczysław	4
54.	Jesienin Sergiej	1
55.	Jęczałik Tadeusz	1
56.	Kasprowicz Jan	1
57.	Kielkowski Roman	1
58.	Kjuljawkow Krum	1
59.	Kołoniecki Roman	1
60.	Konrad Karel	1
61.	Kott Jan	1
62.	Krasicki Wojciech	1
63.	Krogulski Zygmunt	1
64.	Kruczkowski Leon	1
65.	Kubiak Tadeusz	2
66.	Kubisz Paweł	1
67.	Kurek Jalu	5
68.	Lam Bogdan	1
69.	Lau Jerzy	1
70.	Lec Stanisław Jerzy	1
71.	Leśmian Bolesław	1
72.	Lovell Jerzy	3
73.	Machejek Władysław	13
74.	Majakowski Włodzimierz	4
75.	Maksimovic Desanka	1
76.	Malewski Zygmunt	1
77.	Marvell Andrew	1
78.	Marzec Edward	2

79.	Masefield John	1
80.	Matyjowa Irena	1
81.	Michałkow Siergiej	1
82.	Mickiewicz Adam	1
83.	Miłosz Czesław	4
84.	Morstin Ludwik	1
85.	Morstin-Górska Maria	1
86.	Mortkowicz-Olczakowa Hanna	5
87.	Nechvatal Frantisek	1
88.	Nędza Kubiniec Stanisław	1
89.	Niekrasow Mikołaj	1
90.	Nowicki Andrzej	4
91.	Nuckowski Tadeusz	1
92.	Olcha Antoni	1
93.	Osmańczyk Edmund	3
94.	Ozga-Michalski Józef	1
95.	Ożóg Jan Bolesław	2
96.	Pannenkowa Irena	2
97.	Pasternak Leon	1
98.	Pawlikowska Jasnorzewska Maria	2
99.	Peltz Adam	1
100.	Petőfi Sandor	2
101.	Piętak Stanisław	3
102.	Pogonowska Anna	2
103.	Pogorzelski Jerzy	2
104.	Polaczek Jerzy Stanisław	1
105.	Przyboś Julian	5
106.	Pujmanowa Maria	1
107.	Puszkina Aleksander	4
108.	Putrament Jerzy	1
109.	Rostworowski Nik (właśc. Rostworowski Henryk, pseudonim Nik)	1
110.	Różewicz Tadeusz	2
111.	Seifert Jarosław	2
112.	Shakespeare William	1
113.	Simonow Konstanty	1
114.	Słonimski Antoni	4
115.	Smrek Jan	1
116.	Sokół Tadeusz	5
117.	Solski Ludwik	1
118.	Stroiński Leon (Chmura M.)	1
119.	Strońska Zula	1
120.	Surkow Aleksiej	1
121.	Swinarski Artur Maria	5
122.	Szczepańska Maria	1
123.	Szczerski Wiktor	1
124.	Szenwald Lucjan	3
125.	Szewczyk Wilhelm	1
126.	Szramek Frana	1
127.	Sztaudynger Jan	3
128.	Szyborska Wisława	4
129.	Śmiełowski Teodor	1
130.	Świrzyńska Anna	1
131.	Timofiejew Grzegorz	3
132.	Tuwim Julian	2
133.	Ważyk Adam	1
134.	Wielowieyska Helena	2
135.	Wittlin Jerzy	2

136.	Włodek Adam	21
137.	Wolker Jiri	1
138.	Wołoszynowski Julian	8
139.	Wyspiański Stanisław	2
140.	Zagórski Jerzy	3
141.	Zaklicka Jadzia	1
142.	Zakrzewska Stanisława	1
143.	Zapolski Edward	1
144.	Zechenter Witold	15
145.	Zegadłowicz Emil	3
146.	Ziemny Aleksander	1
147.	Żukrowski Wojciech	1
148.	Żytomirska Xenia	2
149.	Żytomirski Eugeniusz	1
150.	Żytyńska Zofia zob. też Jaremko Zofia	4

Źródło: Obliczenia własne

W omawianym przedziale czasowym na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych opublikowano 331 wierszy autorstwa 149 poetów (jedna osoba występuje pod dwoma nazwiskami: Jaremko i Żytyńska). Najczęściej drukowano teksty Adama Włodka (aż 21), Witolda Zechentera (15), Władysława Machejka (13), Marii Czerkawskiej, Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego (po 10), Władysława Broniewskiego (9), Juliana Wołoszynowskiego (8), Danuty Bleicherówny, Zofii Żytyńskiej (dołączono tu wiersze opublikowane również pod nazwiskiem Jaremko) (6), Akwiliny Gawlik, Jalu Kurka, Hanny Mortkowicz-Olczakowej, Juliana Przybosia, Tadeusza Sokoła i Artura Marii Swinarskiego (po 5). Poniżej 3 tekstów opublikowano takich autorów jak Mieczysław Jastrun, Tadeusz Jęczalik, Jerzy Lovell, Czesław Miłosz, Jan Bolesław Ożóg, Antoni Słonimski, Jan Sztudynger, Wisława Szymborska i inni. Z pisarzy obcych drukowano m.in. wiersze poetów francuskich (Louis Aragon), angielskich (William Blake), węgierskich (Endre Ady, Sandor Petöfi), rosyjskich i radzieckich (Włodzimierz Majakowski, Aleksander Puszkina⁷⁰⁶).

W interesujących nas latach prezentowano przede wszystkim wiersze krakowskich poetów różnych pokoleń i skali talentów. Silnie objawiła się obecność młodej grupy poetów, zwłaszcza z kręgu związanej z „Dziennikiem” „Walki”, głównie Adama Włodka kontynuującego swą twórczość z okresu okupacji niemieckiej. Wielokrotnie pojawiały się teksty twórców związanych ówczesnie z Krakowem: Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego, Czesława Miłosza, Juliana Przybosia, Tadeusza Różewicza. „Dziennik Polski” stał się również miejscem debiutów kilku poetów - na jego łamach zaistniała w 1945 r. utworem

⁷⁰⁶ W niektórych przypadkach podano wersję spolszczoną nazwisk i imion, w formie występującej w „Dzienniku Polskim”.

Szukam słowa Wisława Szymborska⁷⁰⁷. Drukowano również teksty autorów nie związanych z Krakowem, np. Władysława Broniewskiego i Mieczysława Jastruna.

Analizując zamieszczone utwory pisarzy obcych można wysunąć wniosek, że w „Dzienniku Polskim” istniały wówczas tendencje przede wszystkim do drukowania związanych z lewicą poetów różnych narodów, a ponadto do eksponowania twórczości Słowian, zwłaszcza Czechów i Rosjan, dlatego wiele było przekładów z literatury rosyjskiej i radzieckiej oraz czeskiej, a ponadto węgierskiej. Z języka rosyjskiego poezję tłumaczyli głównie Kazimierz Andrzej Jaworski, Jerzy Pomianowski, Julian Tuwim (ten ostatni tylko wiersze A. Puszkina) i Adam Włodek, z języka czeskiego i serbochorwackiego przekładał Antoni Brosz, z węgierskiego – Kazimiera Hłakowiczówna.

Na łamach pisma pojawiły się również nieliczne przekłady z twórczości znaczących angielskich poetów, np. wiersze *Do lata* i *Do wiosny* pióra wybitnego romantyka Williama Blake’a (w tłumaczeniu Czesława Miłosza)⁷⁰⁸.

Proza literacka w latach 1945-1948

Redakcja „Dziennika Polskiego” zwracała również baczną uwagę na prozę literacką. W latach 1945-1948 na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych opublikowano 426 utworów prozatorskich lub ich części, do których zaliczono fragmenty powieści, powieści w odcinkach, opowiadania, opowiadania w odcinkach, fragmenty opowiadań, utwory satyryczne.

Tabela nr 80. Ilość wypowiedzi dotyczących książki i jej upowszechniania na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych w latach 1945-1948. Problematyka książki na łamach „Dziennika Polskiego”. Proza literacka

Rok	Proza literacka
1945	25
1946	156
1947	62
1948	183
Łącznie	426

Źródło: Obliczenia własne

W latach 1945-1948 zarejestrowano 111 tytułów utworów prozatorskich autorstwa 59 osób (3 teksty były anonimowe). Największą popularnością cieszyły się utwory Bogdana Brzezińskiego (w dodatku „Lajkonik” wydrukowano 12 tekstów jego autorstwa) Leonarda

⁷⁰⁷ W. Szymborska, *Szukam słowa*, „Dziennik Polski”, 1945, nr 39, s. 3, dod. „Walka”.

Sakowicza (11 utworów), Magdaleny Samozwaniec (8 tekstów), Karola Kowalskiego (także 8), Jana Wiktora (w „Dzienniku Polskim” i jego dodatku „Literatura i Sztuka” zanotowano 6 różnych utworów bądź ich fragmenty), Elżbiety Kańskiej (5 utworów) i Michała Rusinka (3 fragmenty powieści). Wśród pozostałych autorów, których opowiadania, powieści i inne dzieła lub ich fragmenty drukowano na łamach „Dziennika Polskiego i jego dodatków znaleźli się: Jerzy Andrzejewski, Jerzy Broszkiewicz, Arkady Fiedler, Jalu Kurek, Kornel Makuszyński, Stefan Otwinowski i inni. Bliższe dane przedstawia tabela nr 81.

Tabela nr 81. Autorzy powieści i opowiadań drukowanych na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1945-1948

Lp.	Nazwisko i imię	Ilość tytułów
1.	Andrzejewski Jerzy	1
2.	Batko Zygmunt	1
3.	Bober Jerzy	1
4.	Bodnicki Władysław	1
5.	Brandys Kazimierz	1
6.	Broniewska Janina	1
7.	Broszkiewicz Jerzy	1
8.	Brzeziński Bogdan	12
9.	Calan Henri	1
10.	Chomicki Józef	1
11.	Ciocia Ficia (Waldorff Jerzy)	1
12.	Cywiński Jan	1
13.	Czechow Antoni	2
14.	Dyगत Stanisław	1
15.	E.R.	1
16.	Fiedler Arkady	1
17.	Fonferko Eugenia	1
18.	Grotowski Zbigniew	2
19.	Gyes Karinthy Fr.	1
20.	Jarczyńska Maria	1
21.	Jocyc Lubisa	1
22.	Kańska Elżbieta	5
23.	Krawczyński Antoni	1
24.	Kowalski Karol	8
25.	Kurek Jalu	1
26.	Kwiatkowski Tadeusz	1
27.	Kwietniowa Maria	1
28.	Kydryński Juliusz	1
29.	Machejek Władysław	1
30.	Makuszyński Kornel	1
31.	Multański Tadeusz	1
32.	Niekrasow Wiktor	1
33.	Otwinowski Stefan	1
34.	Peiper Tadeusz	2
35.	Piętak Stanisław	1
36.	Pogan Józef	1
37.	Prosnak A.	1
38.	Pruszyński Ksawery	1

⁷⁰⁸ W. Blake, *Do lata*, tamże, 1945, nr 56, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”; tegoż *Do wiosny*, tamże, 1945, nr 56, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”.

39.	Pruziński L.	1
40.	Rusinek Michał	3
41.	Ruth-Buczkowski Marian	1
42.	Rybczyński Erazm	1
43.	Sakowicz Leonard	11
44.	Samozwaniec Magdalena	8
45.	Sławikowski Antoni	1
46.	Stone Irving	1
47.	Sue Eugeniusz	1
48.	Surówka Bolesław	1
49.	Szpalski Karol	2
50.	Śniegocki January	2
51.	Themerson Stefan	1
52.	Ulrych A.	1
53.	Wiktor Jan	6
54.	Wołkowicz Kazimierz	1
55.	Wołoszynowski Julian	1
56.	Wyrwicz Leonard	1
57.	Załucki Marian	1
58.	Zawieyski Jerzy	1
59.	Żytyńska Zofia	1
60.	Anonimowe utwory	3

Zródło: Obliczenia własne (w tabeli przedstawiono ilość tytułów danego autora, a nie ilość zamieszczonych odcinków danego utworu. Jeżeli w „Dzienniku Polskim” wydrukowano kilka fragmentów tej samej książki, tytuł tego dzieła liczono jako jedną pozycję).

Analizując zamieszczone w gazecie fragmenty prozy, można wysunąć wniosek, iż – patrząc z perspektywy lat - były to głównie teksty reprezentatywne dla lat czterdziestych XX wieku. Na łamach „Dziennika Polskiego” pojawiły się utwory pisane w czasie okupacji, np. fragment powieści poświęconej martyrologii żydowskiej *Oczekiwanie* Jerzego Broszkiewicza⁷⁰⁹, pisanej w pierwszej wersji w 1943 r., fragmenty powieści *Janosik* Jalu Kurka⁷¹⁰, również pisanej podczas wojny czy głośny ongiś zbiór opowiadań *Z barykady w Dolinę Głodu* Michała Rusinka⁷¹¹. W tym okresie zaprezentowano czytelnikowi również utwory polskich autorów powstałe w czasie wojny na Zachodzie – *Dywizjon 303* Arkadego Fiedlera⁷¹² oraz *Droga wiodła przez Narwik* Ksawerego Pruszyńskiego⁷¹³. Zwrócić uwagę należy także na fragmenty powieści dokumentalnej Tadeusza Peipera *Krzysztof Kolumb odkrywca*⁷¹⁴ oraz na prozę eseistyczno-wspomnieniową tegoż autora, nie ogłoszoną za jego

⁷⁰⁹ J. Broszkiewicz, *Pożegnanie*, tamże, 1946, nr 224, s. 4-5, dod. „Literatura i Sztuka”.

⁷¹⁰ J. Kurek, *Jaga z Herdučki*, tamże, 1945, nr 306, s. 4-5, dod. „Literatura i Sztuka”; tegoż *Śpiew ściętej głowy*, tamże, 1946, nr 89, s. 5-6, dod. „Literatura i Sztuka”.

⁷¹¹ M. Rusinek, *Wąskie i czerwone Dunaje*, „Dziennik Polski” 1945, nr od 289, s. 3 do 303, s. 3.

⁷¹² A. Fiedler, *Dywizjon 303* – fragment, tamże, 1949, nr 268, s. 4-5.

⁷¹³ K. Pruszyński, *Marsz norweski*, tamże, 1945, nr 321, s. 3-4; tegoż *Norweskie i polskie*, tamże, 1945, nr 268, s. 2.

⁷¹⁴ T. Peiper, *Kolumb w poszukiwaniu złota*, tamże, 1946, nr 143, s. 6-7, dod. „Literatura i Sztuka”; tegoż, *Z drugiej wyprawy Kolumba*, tamże, 1946, nr 183, s. 7-8, dod. „Literatura i Sztuka”.

życia w całości pt. *Pierwsze trzy miesiące*⁷¹⁵. Dzięki „Dziennikowi” czytelnik mógł również zapoznać się z powieścią historyczną Jana Wiktora pt. *Skrzydlaty mnich*⁷¹⁶. Jako ciekawostkę można podać, że wśród autorów znalazło się także nazwisko Leonarda Wyrwicza, aktora i mistrza monologów satyrycznych, nigdy nie wydanych w formie książki⁷¹⁷.

Na łamach gazety publikowano ponadto utwory bądź ich fragmenty pisarzy obcych, np. teksty satyryczne Henri Calana⁷¹⁸, Antoniego Czechowa⁷¹⁹, opowiadanie Karinthy Gyes⁷²⁰, powieści Wiktora Niekrasowa⁷²¹, Irvina Stone’a⁷²², Eugeniusza Sue⁷²³. Patrząc na wybór utworów pisarzy obcych możemy zauważyć, że z jednej strony była to klasyka rosyjska najwyższej próby, którą reprezentowały utwory satyryczne Czechowa, z drugiej – dość niespodziewanie przypomniana w Polsce w roku 1948 - powieść sensacyjno-przygodowa z połowy XIX wieku, uważana za prekursorkę tzw. literatury tajemnic czyli *Tajemnice Paryża* Eugeniusza Sue. Nie można pominąć *W okopach Stalingradu* Wiktora Niekrasowa, jednej z najlepszych radzieckich powieści wojennych, która nie mieściła się w obowiązujących już wówczas lakierniczo-patetycznych schematach, ale której 51 odcinków wydrukowano w „Dzienniku Polskim”. Wśród tłumaczy prozy z języka rosyjskiego wymienić należy Olgerda Terleckiego, z angielskiego Wandę Kragen, a z serbskiego – Gozdrawę Radonić.

Dramat w latach 1945-1948

Dramat również cieszył się sporym zainteresowaniem „Dziennika Polskiego”. W latach 1945-1948 na łamach gazety i jego dodatków niesamoistnych wydrukowano 23 utwory dramatyczne lub ich fragmenty: w 1945 r. opublikowano 7, w 1946 r. 11, w 1947 r. 1, a w 1948 r. - 4. Wśród autorów zamieszczonych tekstów znaleźli się m.in. Władysław Bodnicki⁷²⁴, Jerzy Ronard Bujański⁷²⁵, Stefan Flukowski⁷²⁶, Krystyna Grzybowska⁷²⁷, Marian

⁷¹⁵ T. Peiper, *Z epizodów wrześnieowych*, tamże, 1946, nr 244, s. 4-5; 1946, nr 272, s. 4-5, dod. „Literatura i Sztuka”.

⁷¹⁶ J. Wiktor, *Skrzydlaty mnich*: powieść z ilustracjami J. M. Szancera, „Dziennik Polski” 1946, nr od 1, s. 8 do nr 77, s. 3-4.

⁷¹⁷ L. Wyrwicz, *Czy pan gra na trąbce*, tamże, 1948, nr 106, s. 8, dod. „Lajkonik”.

⁷¹⁸ H. Calan, *Sukces Duponta* (fragment), tamże, 1947, nr 306, s. 10, dod. „Lajkonik”.

⁷¹⁹ A. Czechow, *Żywa chronologia*, tamże, 1948, nr 279, s. 6, dod. „Lajkonik”, tegoż, *Wint*, tamże, 1948, nr 286, s. 6, dod. „Lajkonik”.

⁷²⁰ Gyes K. F., *Spotkanie*, „Dziennik Polski” 1948, nr 326, s. 8.

⁷²¹ W. Niekrasow, *W okopach Stalingradu*, tamże, 1948, od nr 281, s. 2 do nr 341, s. 3.

⁷²² Stone I., *Borinage*, tamże, 1946, nr 237, s. 4-5, dod. „Literatura i Sztuka”.

⁷²³ E. Sue, *Tajemnice Paryża*, „Dziennik Polski” 1948, od nr 264, s. 8 do nr 315, s. 8.

⁷²⁴ W. Bodnicki, *Legenda tragedii kościuszkowskiej* - obraz III, „Dziennik Polski” 1946, nr 150, s. 6-7, dod. „Literatura i Sztuka”.

Promiński⁷²⁸, Magdalena Samozwaniec⁷²⁹, Artur Maria Swinarski⁷³⁰, Jerzy Szaniawski⁷³¹, Anna Świrszczyńska⁷³², Wanda Wasilewska⁷³³, Adam Ważyk⁷³⁴, Jerzy Zawieyski⁷³⁵.

Tabela nr 82. Ilość wypowiedzi dotyczących książki i jej upowszechniania na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamodzielnym w latach 1945-1948. Problematyka książki na łamach „Dziennika Polskiego”.

Dramat

Rok	Dramat
1945	7
1946	11
1947	1
1948	4
Łącznie	23

Źródło: Obliczenia własne

Wśród opublikowanych na łamach „Dziennika Polskiego” utworów scenicznych wymienić należy m.in. dwa teksty Stefana Flukowskiego. Pierwszy z nich to *Jajko Kolumba* – fragment aktu I komedii muzycznej pod tym samym tytułem. Komedia ta napisana i wystawiona w Oflagu II C Woldenberg, w 1941 r., nigdy nie została po wojnie w całości wydrukowana. Drugim utworem tegoż autora był fragment komedii historycznej granej w Teatrze Kameralnym TUR w 1946 r. *Soczewica, koło miele młyn*, również nigdy w całości nie drukowanej. Komedia, bardzo słaba pod względem literackim, traktowała o XIV-wiecznej rebelii mieszczan niemieckich w Krakowie, którzy w utworze ahistorycznie posługują się swoistą parafrazą ideologii hitlerowskiej. Kolejnym tekstem był *Orfeusz i Eurydyka* Anny Świrszczyńskiej - prawdopodobnie fragment sztuki *Orfeusz* powstałej około 1942 r., wystawionej w 1946 r., a wydanej w 1947 r. - jednej z najlepszych sztuk napisanych w czasie wojny, posługującej się kostiumem mitycznym i nowoczesnymi środkami artystycznymi (umowność akcji, ironia, groteska), umiejętnie łączącej aktualność wymowy z uniwersalnością. W 1942 r. powstał również *Mąż doskonały* Jerzego Zawieyskiego -

⁷²⁵ J. R. Bujański, *Kazimierz Lepszy: Rok 1846 w Krakowie: scena pierwsza montażu historycznego*, tamże, 1946, nr 96, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”.

⁷²⁶ S. Flukowski, *Jajko Kolumba*, tamże, 1946, nr 34, s. 6-7, dod. „Literatura i Sztuka” oraz *Soczewica, koło miele młyn* – sztuka w V aktach (fragment aktu III), tamże, 1946, nr 258, s. 4-5, dod. „Literatura i Sztuka”.

⁷²⁷ K. Grzybowska, *Promieniści* (fragment aktu III-go), tamże, 1945, nr 299, s. 4-5, dod. „Literatura i Sztuka”.

⁷²⁸ M. Promiński, *Schron* (fragment dramatyczny), tamże, 1946, nr 237, s. 4-5, dod. „Literatura i Sztuka”.

⁷²⁹ M. Samozwaniec, *Dzieje miłości*, tamże, 1948, nr 98, s. 10 oraz *Tajemnica salonu piękności*, tamże, 1948, nr 139, s. 8, dod. „Lajkonik”.

⁷³⁰ A. M. Swinarski, *Latający Holender* (fragment dramatu o Krzysztofie Arciszewskim), tamże, 1945, nr 250, s. 4-5, dod. „Literatura i Sztuka” oraz *Powrót Alcesty*: farsa filozoficzna w trzech aktach z prologiem, tamże, 1946, nr 27, s. 6-7, dod. „Literatura i Sztuka”.

⁷³¹ J. Szaniawski, *Dwa teatry*, tamże, 1946, nr 48, s. 6-7, dod. „Literatura i Sztuka”.

⁷³² A. Świrszczyńska, *Orfeusz i Eurydyka*, tamże, 1946, nr 279, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”.

⁷³³ W. Wasilewska, *Bartosz Głowacki*: dwa fragmenty opowieści scenicznej, tamże, 1946, nr 43, s. 4-5.

⁷³⁴ A. Ważyk, *W starym dworcu* (dwie sceny z aktu II-go), tamże, 1945, nr 243, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”.

⁷³⁵ J. Zawieyski, *Mąż doskonały* (dwie sceny z dramatu), tamże, 1945, nr 50, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”.

biblijny dramat religijny o Hiobie, wystawiony w 1945 r., a wydrukowany w roku następnym. Nieco później, bo w 1945 r. powstał jeden z najważniejszych dramatów lat 40-tych - *Dwa teatry* Jerzego Szaniawskiego (wydrukowany w 1946 r.). Nigdy nie drukowany w całości był także utwór *Promieniści* Krystyny Grzybowskiej - fragment sztuki biograficznej o Maryli Wereszczakównie, sprawnej dialogowo i bez natrętnego dydaktyzmu, granej w 1946 r. Do tekstów charakterystycznych dla omawianego okresu zaliczyć należy *Bartosza Głowackiego* Wandy Wasilewskiej. Ta propagandowa sztuka historyczna, napisana i grana podczas okupacji radzieckiej we Lwowie w 1941 r., była bardzo słaba artystycznie, wydrukowano ją dopiero w 1956 r.; bezpośrednio po wojnie, ze względów politycznych. Podobnie było z utworem pt. *W starym dworku* Adama Ważyka - ta mało udana sztuka polityczna o tematyce wojennej, mimowolnie komiczna w swej jaskrawej tendencyjności, wydana w 1945 r. a wystawiona w 1946 r., była apoteozą Armii Ludowej, zawierała też krytyczną ocenę działań Armii Krajowej.

W omawianym czasie drukowano więc na łamach pisma we fragmentach utwory ważne bądź przynajmniej charakterystyczne dla lat 1945-1948. Wartość literacka wspomnianych utworów była różna, ale z pewnością były to teksty znaczące, często napisane jeszcze w czasie wojny i pod okupacją niemiecką, w oflagach, w ZSRR w latach 1939-1941, bądź krótko po zakończeniu działań wojennych. Większość z tych utworów zapewniła sobie stałą pozycję w literaturze. Poza wymienionymi tekstami, na łamach gazety publikowano sztuki biograficzno-historyczne lub propagandowe, dziś już zapomniane. Niejednokrotnie „Dziennik” był pionierem w drukowaniu poszczególnych tekstów bądź ich fragmentów, np. *Dwóch teatrów* Szaniawskiego. Lata 1945-1948 to jedyny okres, w którym na łamach gazety ukazywały się dramatyczne rzeczy głośne i charakterystyczne albo ważne lub typowe dla swego czasu.

Satyra wierszem w latach 1945-1948

W latach 1945-1948 w wielu numerach „Dziennika Polskiego” obecne były fraszki i inne teksty satyryczne. Na łamach gazety i jego dodatków niesamodzielnym opublikowano łącznie 628 utworów satyrycznych: w 1945 r. wydrukowano 187 tego typu tekstów, w 1946 r. 67, w 1947 r. 60, a w 1948 r. - 314.

Tabela nr 83. Ilość wypowiedzi dotyczących książki i jej upowszechniania na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamodzielnym w latach 1945-1948. Problematyka książki na łamach „Dziennika Polskiego”.
Satyra wierszem

Rok	Satyra wierszem
1945	187
1946	67
1947	60
1948	314
Łącznie	628

Źródło: Obliczenia własne

W interesujących nas latach na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych takich jak: „Lajkonik”, „Dziennik Sportowy”, „Sport i Wychowanie Fizyczne”, „Życie Sportowe”, „Walka” oraz „Literatura i Sztuka” opublikowano 628 fraszek i drobnych utworów satyrycznych autorstwa 63 osób (4 utwory były anonimowe).

Najczęściej drukowano fraszki i satyrę Bogdana Brzezińskiego, piszącego także pod kryptonimem BB – na łamach pisma pojawiło się aż 311 jego utworów, następnie Karola Szpalskiego - 50 fraszek, Witka (czyli Witolda Zechentera) – 38 utworów, Witolda Deglera – 31, Jana Sztaudyngera - 21, Leonarda Sakowicza - 18, Karola Kowalskiego – 17, Mariana Załuckiego - 13 i Stanisława Jerzego Leca – 12. Wśród pozostałych osób, których teksty opublikowano na łamach „Dziennika Polskiego” lub jego dodatków można wymienić m.in. Franciszka Borskiego, Jana Grzędzielskiego, Elżbietę Kańską, Gwidona Miklaszewskiego, Józefa Prutkowskiego, Magdalenę Samozwaniec i Artura M. Swinarskiego.

Tabela nr 84. Autorzy utworów satyrycznych wierszem opublikowanych na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1945-1948

Lp.	Nazwisko i imię	Ilość utworów satyrycznych
1.	Barszczewski Jan	1
2.	Berski Michał	1
3.	Bg (Garlicki Bolesław)	1
4.	Biernacki Jan	2
5.	Borski Franciszek	7
6.	Brudzyński Ryszard	6
7.	Brzeziński Bogdan (także pod pseudonimem BB)	311
8.	Chomici Józef	2
9.	Chomicz Józef	1
10.	Cieślakowski Jerzy	1
11.	Cudzich Bronisław	1
12.	Degler Witold	31
13.	Dymek Stanisław	3
14.	Furmanik Janina	2
15.	Grzędzielski Jan	6
16.	Hertz Benedykt	1
17.	J.P.	1
18.	Jagielski Stefan	2
19.	Jagiello Zbigniew	1
20.	Jęczalik Tadeusz	1
21.	Kaluga Józef	1
22.	Kańska Elżbieta	5
23.	Kiwicz Julia	1
24.	Korniłowicz Jan	1

25.	Kowalin Michał	1
26.	Kowalski Karol	17
27.	Krzanowski Maciej	1
28.	Kukła Jan	1
29.	Kuniński Ziemowit	3
30.	Lec Stanisław Jerzy	12
31.	Liba Franciszek	1
32.	Łoziński Stefan	1
33.	Marciewicz Jerzy	1
34.	Maruta Leszek	1
35.	Miedzińska Janina	1
36.	Miklaszewski Gwidon	4
37.	Nitecki Stefan	1
38.	Obuch Jan	1
39.	Odrzywolska Ewa	2
40.	Piaskowska-Orzechowska Stanisława	1
41.	Pickło Mieczysław	3
42.	Prutkowski Józef	5
43.	Równicki Władysław	2
44.	Sakowicz Leonard	18
45.	Samozwaniec Magdalena	2
46.	Sekunda Józef	1
47.	Sieber Lesław	3
48.	Skalski Marian	1
49.	Sosnowska Paulina	1
50.	Stoczkiewicz H.	8
51.	Swinarski Artur Maria	4
52.	Szpalski Karol	50
53.	Sztaudynger Jan	21
54.	Topornicki Adam	1
55.	Totos-Orlewski Jerzy	4
56.	Warecki Janusz	1
57.	Winkler Kazimierz	1
58.	Witek (Zechenter Witold)	38
59.	Wrotnowski Stefan	1
60.	Wrześniak Mieczysław	5
61.	Wyga	1
62.	Załucki Marian	13
63.	Złuda Stanisław	1
64.	Anonimowe fraszki	4

Źródło: Obliczenia własne

Fraszki odnoszące się do ówczesnych wydarzeń politycznych, gospodarczych, kulturalnych, sportowych drukowano często w cyklach, np. wśród fraszek zamieszczanych w ramach cyklu „Fraszka polityczna” znalazły się m.in. utwory Bogdana Brzezińskiego, np. *Era pokoju*⁷³⁶, *Niemcy po wojnie*⁷³⁷, *Owieczka z Norymbergii*⁷³⁸, w ramach „Fraszki aktualnej” opublikowano m.in. teksty B. Brzezińskiego *Dwa bratanki*⁷³⁹, *Na Bibliotekę*

⁷³⁶ BB, *Era pokoju*, tamże, 1947, nr 40, s. 2.

⁷³⁷ BB, *Niemcy po wojnie*, tamże, 1948, nr 75, s. 2.

⁷³⁸ BB, *Owieczka z Norymbergii*, tamże, 1946, nr 12.

⁷³⁹ BB, *Dwa bratanki*, tamże, 1948, nr 79, s. 1.

*Romansów i Powieści*⁷⁴⁰, *Waluty spadają*⁷⁴¹, w cyklu „Fraszka krakowska” wydrukowano m.in. B. Brzezińskiego *Doktor Puppe*⁷⁴², a wśród „Fraszek sportowych” znalazły się m.in. utwory B. Brzezińskiego *Na jubileusz Wisły*⁷⁴³, *Po mistrzostwach bokserskich*⁷⁴⁴, *Triumfy hokeistów Cracovii*⁷⁴⁵ oraz H. Stoczkiewicza, np. *Na króla ... strzelców ligowych*⁷⁴⁶, *Uwaga kierownicy drużyn ligowych*⁷⁴⁷. Popularne były również cykle „Satyra aktualna”, w której pojawiły się m.in. utwory Jerzego Cieślukowskiego⁷⁴⁸ i Mieczysława Piekły⁷⁴⁹, zaś teksty Artura M. Swinarskiego drukowano w cyklu „Satyra polityczna”⁷⁵⁰ oraz „Śmiechu warte”⁷⁵¹. Na łamach pisma opublikowano wiele wierszy satyrycznych, np. Bogdana Brzezińskiego *Farbowany lis*⁷⁵², Leonarda Sakowicza *Rendes-vous*⁷⁵³ czy Karola Szpalskiego *Ojciec i syn*⁷⁵⁴.

Poezja w latach 1949-1956

Również w następnym okresie na łamach „Dziennika Polskiego” opublikowano wiele utworów literackich. W latach 1949-1956 wydrukowano łącznie 173 wiersze: w 1949 r. było ich 20, w roku następnym ich liczba wzrosła do 23, w 1951 r. obniżyła się do 10, w 1952 r. osiągnęła liczbę 28, w latach 1953 i 1954 liczba wierszy wynosiła 23, w 1955 r. zwiększyła się o 6 i wynosiła 29, a w 1956 r. zmniejszyła się do 17.

Tabela nr 85. Ilość wypowiedzi dotyczących książki i jej upowszechniania na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych w latach 1949-1956. Problematyka książki na łamach „Dziennika Polskiego”.

Poezja

Rok	poezja
1949	20
1950	23
1951	10
1952	28
1953	23
1954	23
1955	29
1956	17

⁷⁴⁰ BB, *Na Bibliotekę Romansów i Powieści*, tamże, 1948, nr 81, s. 1.

⁷⁴¹ BB, *Waluty spadają*, tamże, 1945, nr 17, s. 2.

⁷⁴² BB, *Poktor Puppe*, tamże, 1945, nr 13, s. 4.

⁷⁴³ BB, *Na jubileusz Wisły*, tamże, 1946, nr 145, s. 4.

⁷⁴⁴ BB, *Po mistrzostwach bokserskich*, tamże, 1946, nr 105, s. 5.

⁷⁴⁵ BB, *Triumfy hokeistów Cracovii*, tamże, 1946, nr 105, s. 5.

⁷⁴⁶ H. Stoczkiewicz, *Na króla...strzelców ligowych*, tamże, 1948, nr 78, s. 6.

⁷⁴⁷ H. Stoczkiewicz, *Uwaga kierownicy drużyn ligowych*, 1948, nr 85, s. 6.

⁷⁴⁸ J. Cieślukowski, *Subtelny*, tamże, 1945, nr 85, s. 5.

⁷⁴⁹ M. Piekło, *Czekajcie a będzie za Was „zrobione”*, tamże, 1945, nr 32, s. 3.

⁷⁵⁰ A. M. Swinarski, *Jeszcze wczoraj*, tamże, 1945, nr 28, s. 3.

⁷⁵¹ A. M. Swinarski, *Pożegnanie Berlina*, tamże, 1945, nr 48, s. 2.

⁷⁵² B. Brzeziński, *Farbowany lis*, tamże, 1947, nr 294, s. 10, dod. „Lajkonik”.

⁷⁵³ L. Sakowicz, *Rendes-vous*, tamże, 1948, nr 195, s. 8, dod. „Lajkonik”.

⁷⁵⁴ K. Szpalski, *Ojciec i syn*, tamże, 1948, nr 195, s. 8, dod. „Lajkonik”.

W omawianych latach „Dziennik Polski” zaprezentował 173 wiersze autorstwa 76 osób. Najczęściej drukowano teksty Adama Włodka (11), Witolda Zechentera (10), Jerzego Hordyńskiego (9), Władysława Broniewskiego, Konstantego Ildefons Gałczyńskiego (po 8), Wisławy Szymborskiej, Tadeusza Śliwiaka (po 7), Tadeusza Nowaka (5). Mniej niż 5 wierszy ukazało się autorstwa Stanisława Ryszarda Dobrowolskiego, Jerzego Harasymowicza, Leopolda Staffa, Mariana Załuckiego, Jacka Żukowskiego i innych. Z pisarzy obcych dominowały utwory pisarzy rosyjskich i radzieckich: Włodzimierza Majakowskiego (aż 7), Maksyma Rylskiego i Stiepana Szczipaczowa (po 2) oraz przywódcy Chińskiej Republiki Ludowej Mao Tse-Tunga (2 wiersze).

Tabela nr 86. Autorzy wierszy drukowanych na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1949-1956

Lp.	Nazwisko i imię	Ilość wierszy
1.	Al Czin I	1
2.	Aszejew N. N.	1
3.	Bazarewski Jerzy	1
4.	Bezymienski Aleksander	2
5.	Botew Christo	2
6.	Braun Andrzej	1
7.	Brecht Bertold	2
8.	Broniewski Władysław	8
9.	Brzeziński Bogdan	3
10.	Czikowani Simon	1
11.	Dobrowolski Stanisław Ryszard	4
12.	Dołmatowski Ewgenij	1
13.	Domeradski Włodzimierz	1
14.	Fast Howard	2
15.	Fiszer Ewa	1
16.	Gałczyński Konstanty Ildefons	8
17.	Garlicki Bolesław	2
18.	Halas Franciszek	1
19.	Harasymowicz Jerzy	4
20.	Hikmet Nazim	1
21.	Hordyński Jerzy	9
22.	Jasiński Bruno	1
23.	Jastrun Mieczysław	1
24.	Jesienin Sergiej	1
25.	Karczewska Wanda	1
26.	Kern Ludwik Jerzy	2
27.	Kirsanow Siemion	1
28.	Kołas Jakub	1
29.	Koprowski Jan	1
30.	Kubiak Tadeusz	1
31.	Kupała Janka	1
32.	Kwiatkowski Tadeusz	1
33.	Lasocki Marek	1
34.	Leonidze Giorgi	1
35.	Levin Leopold	2

36.	Lipniacki W.	1
37.	Majakowski Włodzimierz	7
38.	Mandalian Andrzej	1
39.	Mao Tse-Tung	2
40.	Mazurkiewicz Irena	1
41.	Miller Jerzy	1
42.	Nowak Tadeusz	5
43.	Pasternak Leon	2
44.	Paździor Józef	1
45.	Piechal Marian	1
46.	Piotrowski Henryk	1
47.	Puschel Walter	1
48.	Putrament Jerzy	1
49.	Rylski Maksym	2
50.	Selwinski Ilia	1
51.	Słobodnik Włodzimierz	1
52.	Słonimski Antoni	1
53.	Słowacki Juliusz	1
54.	Sokół Tadeusz	2
55.	Solski Ludwik	1
56.	Staff Leopold	4
57.	Szczipaczow Stiepan	2
58.	Szenwald Lucjan	2
59.	Szkolandy Wlastimil	1
60.	Szydłowski Stanisław	1
61.	Szyborska Wisława	7
62.	Śliwiak Tadeusz	7
63.	Tank Maksym	1
64.	Tuwim Julian	2
65.	Ważyk Adam	2
66.	Wirski Juliusz	1
67.	Włodek Adam	11
68.	Woroszyński Wiktor	1
69.	Wygodzki Stanisław	1
70.	Zagórski Jerzy	2
71.	Załucki Marian	4
72.	Zamiatin Władimir	1
73.	Zechenter Witold	10
74.	Zimmering Max	1
75.	Zych Jan	1
76.	Żukowski Jacek	4

Zródło: Obliczenia własne

W latach 1949-1956 zauważamy tendencje do częstego powtarzania niektórych tekstów, zwłaszcza rocznicowych, np. Władysława Broniewskiego⁷⁵⁵, Stanisława Ryszarda Dobrowolskiego⁷⁵⁶, Lucjana Szenwalda⁷⁵⁷. W porównaniu do poprzedniego okresu „krakowskość” została ograniczona w sensie reprezentatywności, choć nadal były drukowane wiersze Bogdana Brzezińskiego, Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego, Wisławy Szymborskiej czy Tadeusza Śliwiaka. U samego schyłku okresu pojawiły się wiersze poetów

⁷⁵⁵ W. Broniewski, *Słowo o Stalinie*, tamże, 1951, nr 291, s. 3; 1953, nr 1, s. 1.

⁷⁵⁶ S. R. Dobrowolski, *Wojsko Polskie*, tamże, 1950, nr 281, s. 3; 1953, nr 243, s. 1.

⁷⁵⁷ L. Szenwald, *Armia Czerwona*, tamże, 1951, nr 271, s. 3; 1953, nr 16, s. 1.

tw. Pokolenia 56, np. Jerzego Harasymowicza czy Tadeusza Nowaka, który, podobnie jak Wisława Szymborska, zmienił swoją poetykę w ramach tzw. „drugiego debiutu”. W 1956 r. „Dziennik” podjął także jedną z pierwszych prób przypominania utworów Brunona Jasińskiego, polskiego przedwojennego komunisty, zamordowanego w ZSRR, zrehabilitowanego pośmiertnie w 1956 r. jako ofiary stalinizmu, zamieszczając fragment jego poematu pt. *Pieśń o głodzie*⁷⁵⁸. Ponadto pojawiło się bardzo wiele przekładów z poezji radzieckiej, często dość miernej i propagandowej (np. utwór Aleksandra Bezymieńskiego *Pieśń o stalinowskiej przyjaźni narodów*⁷⁵⁹), zwraca uwagę także sporo tłumaczeń wierszy Włodzimierza Majakowskiego. Poezję rosyjską i radziecką najczęściej tłumaczyli Piotr Kożuch i Adam Włodek. Wśród pozostałych tłumaczy znaleźli się m.in. Czesław Miłosz (przełożył wiersz Al Czina), Stefan Flukowski i Leon Pasternak (tłumaczyli utwory Maksyma Rylskiego), Lech Pijanowski (przetłumaczył wiersze Howarda Fasta i Bertolda Brechta).

Proza literacka w latach 1949-1956

Proza zaznaczyła silnie swoją obecność także w latach 1949-1956 - na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych wydrukowano 901 utworów prozatorskich, a zaliczono do nich, tak jak w poprzednich latach, fragmenty powieści, powieści w odcinkach, opowiadania, fragmenty opowiadań, opowiadania w odcinkach i utwory satyryczne. Analizując dane w tabeli nr 78 można stwierdzić, że w 1951 r. wydrukowano najwięcej, bo 276 tekstów. W pozostałych latach ich liczba wynosiła: 155 w 1949 r., 84 w 1950 r., 232 w 1952 r., 24 w 1953 r., 18 w 1954 r., 76 w 1955 r. i 36 w 1956 r.

Tabela nr 87. Ilość wypowiedzi dotyczących książki i jej upowszechniania na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych w latach 1949-1956. Problematyka książki na łamach „Dziennika Polskiego”. Proza literacka

Rok	Proza literacka
1949	155
1950	84
1951	276
1952	232
1953	24
1954	18
1955	76
1956	36
Łącznie	901

Źródło: Obliczenia własne

⁷⁵⁸ B. Jasiński, *Pieśń o głodzie*, tamże, 1956, nr 103, s. 6.

⁷⁵⁹ A. Bezymieński, *Pieśń o stalinowskiej przyjaźni narodów*, tamże, 1950, nr 351, s. 3.

Na łamach "Dziennika Polskiego" i jego dodatku niesamoistnego „Lajkonik” opublikowano w sumie 103 tytuły utworów autorstwa 76 osób (4 teksty były anonimowe): z pisarzy polskich Sławomir Mrożek był autorem 5 różnych tekstów bądź ich fragmentów, Władysław Machejek i Olgierd Terlecki – 3, Kazimierz Brandys, Tadeusz Kwiatkowski, Jerzy Putrament i Maciej Słomczyński – 2. Po jednym tytule wydrukowano opowiadania, powieści lub ich fragmenty pozostałych wymienionych w tabeli nr 79 autorów, wśród których znaleźli się Bogdan Brzeziński, Kornel Filipowicz, Kazimierz Koźniewski, Jan Kurczab, Janusz Meissner, Zofia Nałkowska, Eliza Orzeszkowa i inni.

Z pisarzy obcych zamieszczono 5 utworów pisarza amerykańskiego Marka Twaina, 3 teksty pisarza radzieckiego Aleksego Tołstoja, po 2 utwory również twórców radzieckich: Konstantego Paustowskiego i Piotra Pawlenki.

Tabela nr 88. Autorzy powieści i opowiadań drukowanych na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1949-1956

Lp.	Nazwisko i imię	Ilość tytułów
1.	(czys)	1
2.	(lw)	1
3.	(ot)	1
4.	Antonow Sergiusz	1
5.	Aragon Louis	1
6.	Ażajew Wasilij	1
7.	Baranowicz Jan	1
8.	Bażow Paweł	1
9.	Bierce Ambroży	1
10.	Brandys Kazimierz	2
11.	Brandys Marian	1
12.	Bredel Willi	1
13.	Broniewska Janina	1
14.	Brzeziński Bogdan	1
15.	Bylina Wojciech	1
16.	Bytowoj Siemion	1
17.	Cziaureli Michaił	1
18.	Debray Pierre	1
19.	Dobrzycki Jerzy	1
20.	Filipowicz Kornel	1
21.	Franko Iwan	1
22.	German Jurij	1
23.	Gorki Maksym	1
24.	Grinczenko Borys	1
25.	Handke Hugo	1
26.	Hollanek Adam	1
27.	Iwanow Wsiewołod	1
28.	Jackiewicz Aleksander	1
29.	Jasieński Bruno	1
30.	Jo To	1
31.	Kaden Gustaw	1
32.	Katlinskaja Wiera	1

33.	Kazakiewicz Emmanuił	1
34.	Kononow A.	1
35.	Kowalewski Stanisław	1
36.	Kowalski Karol	1
37.	Koźniewski Kazimierz	1
38.	Kożewnikow Wadim	1
39.	Krymow Jurij	1
40.	Kurczab Jan	1
41.	Kwiatkowski Tadeusz	2
42.	Machejek Władysław	3
43.	Matow Władimir	1
44.	Maurois Andre	1
45.	Meissner Janusz	1
46.	Miecugow Bruno	1
47.	Mortkowicz-Olczakowa Hanna	1
48.	Mrozek Sławomir	5
49.	Nałkowska Zofia	1
50.	Nehru Jawaharlar	2
51.	Neverly Igor	1
52.	Nexö Martin Andersen	1
53.	Niekrasow Wiktor	1
54.	Orzeszkowa Eliza	1
55.	Paustowski Konstanty	2
56.	Pawlenko Piotr	2
57.	Poky J.	1
58.	Polewoj Borys	1
59.	Promiński Marian	1
60.	Prywałow Borys	1
61.	Putrament Jerzy	2
62.	Reed John	1
63.	Rolleczek Natalia	1
64.	Rusinek Michał	1
65.	Rybak Józef	1
66.	Schreyer Wolfgang	1
67.	Słomczyński Maciej	2
68.	Stil Andre	1
69.	Terlecka Janina	1
70.	Terlecki Olgierd	3
71.	Tichonow Mikołaj	1
72.	Tołstoj Aleksy	3
73.	Twain Mark	5
74.	Venturi Marcello	1
75.	Wierzbowski Tadeusz	1
76.	Wilde Iryna	1
77.	Anonimowe utwory	4

Źródło: Obliczenia własne

Wiele spośród zamieszczonych, zwłaszcza w latach 1949-1953, utworów pisarzy polskich, to teksty nieznaczące lub też bardziej znane, ale charakterystyczne jedynie dla realizmu socjalistycznego. Należy zaliczyć do nich fragment powieści *Człowiek nie umiera* Kazimierza Brandysa⁷⁶⁰, fragmenty reportażowej opowieści o Nowej Hucie *Początek*

⁷⁶⁰ K. Brandys, *Rozstrzygnął kolektyw*, tamże, 1954, nr 59, s. 7.

opowieści Mariana Brandysa⁷⁶¹, powieści *Piątka z ulicy Barskiej* Kazimierza Koźniewskiego⁷⁶² i *Wrzesień* Jerzego Putramenta⁷⁶³ czy fragment *Węzłów życia* Zofii Nałkowskiej⁷⁶⁴. W późniejszych latach opublikowano kilka fragmentów utworów, które już nie mieściły się w ścisłym kanonie literatury socrealistycznej, np. powieść o przedwojennych studentach polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego *Ulica Gołębia* Kornela Filipowicza⁷⁶⁵, powieść satyryczna *Maleńkie lato* Sławomira Mrożka⁷⁶⁶ czy też fragment powieści *Człowiek zmienia skórę* Brunona Jasińskiego⁷⁶⁷.

Sporą grupę autorów tekstów prozatorskich zamieszczonych na łamach „Dziennika Polskiego” stanowili pisarze zagraniczni, zwłaszcza rosyjscy i radzieccy, np. Wasilij Ażajew, Paweł Bażow, Siemion Bytowoj, Antoni Czechow, Jurij German, Maksym Gorki, Borys Grinczenko, Wsiewołod Iwanow, Wadim Kożewnikow, Wiktor Niekrasow, Konstanty Paustowski, Piotr Pawlenko, Borys Polewoj, Borys Prywałow, Mikołaj Tichonow, Aleksy Tołstoj. Pozostali pisarze zagraniczni, których utwory drukowano na łamach pisma to m.in. pochodzący z Francji Louis Aragon, Andre Maurois, Andre Stil, z Niemiec Willi Bredel, z Indii Jawaharlal Nehru, z Danii Martin Andersen Nexö, z Ameryki Mark Twain, John Reed, z Włoch Marcello Venturi. W tym okresie w wielu utworach pisarzy radzieckich zamieszczonych w „Dzienniku Polskim” nie podawano nazwisk tłumaczy, z pozostałych wynika, że część z nich przetłumaczył Zygmunt Koczorowski oraz Olgierd Terlecki. Utwory satyryczne Marka Twaina przełożył A. Marianowicz, a fragmenty prozy Nehru Jawaharlala ukazały się prawdopodobnie w tłumaczeniu Ignacego Krasickiego (I. Kr.).

Część z wyżej wymienionych nazwisk to nazwiska nieznaczące, głównie autorów tekstów propagandowych, ale niektórzy z nich to twórcy, którzy zajęli stałe miejsce w literaturze, np. Antoni Czechow, Iwan Franko, Maksym Gorki, Mark Twain, John Reed.

Do tekstów typowo propagandowych wydrukowanych w omawianym czasie na łamach „Dziennika Polskiego” należy zaliczyć powieść *Daleko od Moskwy* Wasilija Ażajewa⁷⁶⁸, wydarzenia z historii II wojny światowej zawarł w powieści filmowej *Upadek Berlina* Piotr Pawlenko i Michaił Cziaureli (jest to jednocześnie przykład skrajnego upolitycznienia

⁷⁶¹ M. Brandys, *Dzień narodzin*, tamże, 1952, nr 125, s. 4, tegoż, *Początek opowieści o Nowej Hucie*, tamże, 1953, nr 99, s. 6.

⁷⁶² K. Koźniewski, *Piątka z ulicy Barskiej*, tamże, 1952, od nr 210, s. 4 do nr 281, s. 5; 1952, od nr 282, s. 3 do nr 312, s. 3; 1953, od nr 2, s. 3 do nr 25, s. 2-3.

⁷⁶³ J. Putrament, *Wrzesień*, tamże, 1951, od nr 106, s. 3 do nr 134, s. 3; 1951, od nr 205, s. 4 do nr 299, s. 2; 1951, od nr 300, s. 3 do nr 336, s. 4; 1952, od nr 2, s. 3 do nr 103, s. 3.

⁷⁶⁴ Z. Nałkowska, *Dni minionie*, tamże, 1952, nr 174, s. 4-5.

⁷⁶⁵ K. Filipowicz, *Wiosna roku 1936*, tamże, 1955, nr 139, s. 4.

⁷⁶⁶ S. Mrożek, *Maleńkie lato*, tamże, 1955, od nr 187, s. 4 do nr 304, s. 4; 1956, od nr 2, s. 2-3 do nr 41, s. 3.

⁷⁶⁷ B. Jasiński, *Człowiek zmienia skórę*, tamże, 1956, nr 61, s. 4-5.

⁷⁶⁸ W. Ażajew, *Gratuluję Ci, towarzyszu Beridze*, tamże, 1954, nr 59, s. 6.

i zniekształcania faktów); opowiadania Konstantego Paustowskiego *Głóg* i *Naszyjnik*⁷⁶⁹. Kilkakrotnie publikowano utwory pisarzy – komunistów z krajów Europy Zachodniej, np. fragment książki *Komuniści* Louisa Aragona⁷⁷⁰, *Wyplata* Martina Nexö⁷⁷¹ czy *Pierwsze starcie* Andre Stila⁷⁷².

Analizując całość zamieszczonych utworów można zauważyć, że na łamach „Dziennika Polskiego” dominowała, zwłaszcza w latach 1949-1953, proza o wymowie propagandowej pisarzy krajów socjalistycznych bądź też pisarzy komunistycznych z krajów Europy Zachodniej. W pozostałych latach uwidoczniła się reakcja „Dziennika” na zmiany „odwilżowe” w kulturze, a w zamieszczanych tekstach widać przesunięcie od najbardziej sztandarowych utworów realizmu socjalistycznego w stronę nowych prądów zaistniałych u schyłku tej epoki.

Dramat w latach 1949-1956

Bardzo niewiele, bo zaledwie 8 utworów scenicznych lub ich fragmentów opublikowano na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1949-1956: w 1949 r. wydrukowano 5 części sztuki pt. *Bigos po krakowsku* Macieja Słomczyńskiego⁷⁷³, w 1952 r. była to *Szopka krakowska* Bogdana Brzezińskiego i Witolda Zechentera⁷⁷⁴, w 1955 r. fragment aktu II sztuki *Pogotowie serca* Kazimierza Barnasia⁷⁷⁵ i w 1956 r. *A to szopka* Bogdana Brzezińskiego⁷⁷⁶. W porównaniu z okresem poprzednim były to głównie blahe teksty satyryczne, nic wartościowego ani nawet charakterystycznego dla tej epoki.

Tabela nr 89. Ilość wypowiedzi dotyczących książki i jej upowszechniania na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych w latach 1949-1956. Problematyka książki na łamach „Dziennika Polskiego”.
Dramat

Rok	Dramat
1949	5
1950	–
1951	–
1952	1
1953	–
1954	–
1955	1

⁷⁶⁹ K. Paustowski, *Głóg*, tamże, 1952, nr 142, s. 3 do 147, s. 7; tegoż *Naszyjnik*, tamże, 1950, nr 149, s. 4-5.

⁷⁷⁰ L. Aragon, *Jeszcze zobaczymy*, tamże, 1950, nr 316, s. 4.

⁷⁷¹ M. A. Nexö, *Wyplata*, tamże, 1950, nr 4, s. 6.

⁷⁷² A. Stil, *Stanie drugi brat*, tamże, 1953, nr 99, s. 6.

⁷⁷³ M. Słomczyński, *Bigos po krakowsku*, tamże, 1949, nr 166, s. 4; nr 173, s. 4; nr 180, s. 3; nr 187, s. 4; nr 207, s. 2.

⁷⁷⁴ B. Brzeziński, W. Zechenter, *Szopka krakowska*, tamże, 1952, nr 308, s. 8.

⁷⁷⁵ K. Barnas, *Pogotowie serca*, tamże, 1955, nr 169, s. 4-5.

⁷⁷⁶ B. Brzeziński, *A to szopka!*, tamże, 1956, nr 306, s. 5.

1956	1
Łącznie	8

Źródło: Obliczenia własne

Satyra wierszem w latach 1949-1956

W stosunku do ubiegłego okresu utwory satyryczne cieszyły się mniejszym powodzeniem. W latach 1949-1956 na łamach „Dziennika Polskiego” wydrukowano jedynie 70 tego typu tekstów: w 1949 r. zarejestrowano 10 utworów, w 1950 r. 12, w 1951 r. zaledwie 1, w roku kolejnym 7, w 1953 r. ich liczba wzrosła do 13, w 1954 r. obniżyła się do 11, w 1956 r. nie zarejestrowano żadnej fraszki ani utworu satyrycznego.

Tabela nr 90. Ilość wypowiedzi dotyczących książki i jej upowszechniania na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych w latach 1949-1956. Problematyka książki na łamach „Dziennika Polskiego”.

Satyra wierszem

Rok	Satyra wierszem
1949	10
1950	12
1951	1
1952	7
1953	16
1954	13
1955	11
1956	–
Łącznie	70

Źródło: Obliczenia własne

W latach 1949-1956 w „Dzienniku Polskim” i jego dodatku niesamoistnym „Lajkonik” opublikowano utwory satyryczne 26 osób (3 okazały się anonimami): największą ich ilość napisał, tak jak w poprzednim okresie, Bogdan Brzeziński – 20, następnie Jan Sztudynger – 11, pozostali autorzy opublikowali poniżej 10 fraszek, a należeli do nich m.in. Witold Degler, Jan Kamiński, Józef Poleski, Karol Szpalski, Marian Załucki.

Tabela nr 91. Autorzy utworów satyrycznych wierszem opublikowanych na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1949-1956

Lp.	Nazwisko i imię	Ilość utworów satyrycznych
1.	(m.w.)	1
2.	Błachut Władysław	1
3.	Brudzyński Ryszard	2
4.	Brzeziński Bogdan (także pod pseudonimem BB)	20
5.	Degler Witold	2
6.	ELEM	1
7.	Kalafior Sebastian	1
8.	Kamiński Jan	3
9.	Kańska Elżbieta	1
10.	KAZ	2
11.	Lis Irena	3
12.	Łata Jan	2

13.	Marcinik L.	1
14.	Miedzyńska J.	1
15.	Ożóg Jan Bolesław	1
16.	Poleski Józef	2
17.	Samozwaniec Magdalena	1
18.	Sikorski Antoni	2
19.	Smutny Mariusz	1
20.	SZACH	1
21.	Szpalski Karol	2
22.	Sztaudynger Jan	11
23.	Voit Mieczysław	1
24.	Wasylew Sergiusz	1
25.	Załużcki Marian	2
26.	Zechenter Witold	1
27.	Anonimowe fraszki	3

Zródło: Obliczenia własne

Omawiane fraszki i utwory satyryczne poruszały aktualne tematy polityczne (np. teksty *Pan Kazio – po reformie* B. Brzezińskiego⁷⁷⁷, *O psychozie wojennej w USA*⁷⁷⁸ Ireny Lis, społeczne (m.in. *Tęsknota do wanny* B. Brzezińskiego⁷⁷⁹, *Sublokator – istota prześladowana* Sebastiana Kalafiora⁷⁸⁰), kulturalne (np. *Igraszki teatralne* Józefa Poleskiego⁷⁸¹), dotyczące Krakowa (m.in. *Na Dni Krakowa* Mariana Załużckiego⁷⁸², *Na nutkę krakowską* Witolda Zechentera⁷⁸³) i inne.

Poezja w latach 1957-1970

W ostatnim z interesujących nas okresów na łamach „Dziennika Polskiego” ukazało się 531 wierszy, których liczba w poszczególnych latach wynosiła: 56 w 1957 r., 29 w 1958 r., 69 w 1959 r., 57 w 1960 r., 60 w 1961 r., 24 w 1962 r., 13 w 1963 r., 27 w 1964 r., 39 w 1965 r., 30 w 1966 r., 48 w 1967 r., 37 w 1968 r., 34 w 1969 r. i 8 w 1970 r.

Tabela nr 92. Ilość wypowiedzi dotyczących książki i jej upowszechniania na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych w latach 1957-1970. Problematyka książki na łamach „Dziennika Polskiego”.

Rok	poezja
1957	56
1958	29
1959	69
1960	57
1961	60
1962	24

⁷⁷⁷ B. Brzeziński, *Pan Kazio – po reformie*, tamże, 1953, nr 7, s. 6.

⁷⁷⁸ I. Lis, *O psychozie wojennej w USA*, tamże, 1950, nr 218, s. 6, dod. „Lajkonik”.

⁷⁷⁹ B. Brzeziński, *Tęsknota do wanny*, tamże, 1953, nr 76, s. 6.

⁷⁸⁰ S. Kalafior, *Sublokator – istota prześladowana*, tamże, 1950, nr 180, s. 10, dod. „Lajkonik”.

⁷⁸¹ J. Poleski, *Igraszki teatralne*, tamże, 1949, nr 88, s. 4.

⁷⁸² M. Załużcki, *Na „Dni Krakowa”*, tamże, 1952, nr 125, s. 5, dod. „Lajkonik”.

⁷⁸³ W. Zechenter, *Na nutkę krakowską*, tamże, 1952, nr 125, s. 5, dod. „Lajkonik”.

1963	13
1964	27
1965	39
1966	30
1967	48
1968	37
1969	34
1970	8
Łącznie	531

Źródło: Obliczenia własne

W latach 1957-1970 na łamach „Dziennika Polskiego” opublikowano 531 wierszy autorstwa 126 osób. W omawianych latach do autorów, których utwory najczęściej publikowano na łamach gazety należeli: Jerzy Harasymowicz (aż 75 wierszy), Beata Szymańska (30), Józef Andrzej Frasik, Adam Włodek (po 24 wiersze), Elżbieta Zechenter (występująca także pod nazwiskiem Zechenter-Spławińska) (20), Jan Lohmann (19), Witold Zechenter (17), Jerzy Hordyński (15), Roman Pyrczok, Tadeusz Śliwiak (po 13), Andrzej Bursa, Wojciech Kawiński (po 12), Jan Bolesław Ożóg, Maria Pawlikowska-Jasnorzewska (występująca także pod nazwiskiem Jasnorzewska) (po 10), Wincenty Faber, Bogdan Loebel, Tadeusz Nowak, Jan Sztudynger (po 9), Krystyna Szlaga (6), Ewa Lipska (7), Władysław Broniewski, Julian Przyboś, Mikołaj Rej, Zdzisław Zygmunt (po 5). Poniżej 5 wierszy wydrukowano takich autorów jak Mieczysław Czuma, Andrzej Dobrzański, Antoni Dzieduszycki, Konstanty Ildefons Gałczyński, Ireneusz Iredyński, Adam Kawa, Michał Sprusiński, Marian Załucki, Jacek Żukowski i inni.

W „Dzienniku Polskim” drukowano również utwory autorstwa pisarzy obcych, np. amerykańskich: Gregory Corso, afrykańskich: Dawida Diopa, Mustafy Mede Amade, Flaviena Ranaivo, chińskich: Po Chin, rumuńskich: Ferenc Szemler, rosyjskich i radzieckich: Sergiusza Jesienina, Sergiusza Orłowa, Aleksandra Rewicza, Eugeniusza Winokurowa, ukraińskich: Witalija Karotycza, Włodimira Kołomijeca, Tarasa Szewczenki, Borysa Olijnyka, serbo-chorwackich: Vesny Parun, Dragutina Tadijanoviča i innych.

Tabela nr 93. Autorzy wierszy drukowanych na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1957-1970

Lp.	Nazwisko i imię	Ilość wierszy
1.	Baczyński Krzysztof Kamil	1
2.	Billik Roman	1
3.	Bodnicki Władysław	1
4.	Brancewicz Jan	1
5.	Brecht Bertold	1
6.	Broniewski Władysław	5
7.	Bryll Ernest	1
8.	Bryndza Stanisław Zbigniew	2
9.	Brzeziński Bogdan	2

10.	Bujak Issa Stanisław	1
11.	Burgin Juliusz	1
12.	Bursa Andrzej	12
13.	Cerefin Zbigniew	1
14.	Corso Gregory	1
15.	Cwietajewa Maryna	1
16.	Czałczyńska Barbara	1
17.	Czarnecki Jerzy Michał	3
18.	Czuma Mieczysław	3
19.	Diop Dawid	1
20.	Dobrzański Andrzej	4
21.	Dworaczek Jan	2
22.	Dymny Wiesław	1
23.	Dzieduszycki Antoni	4
24.	Dzierżymirska Barbara zob. też Dzierżymirska-Konopacka Barbara	1
25.	Dzierżymirska-Konopacka Barbara zob. też Dzierżymirska Barbara	2
26.	Faber Wincenty	9
27.	Frasik Józef Andrzej	24
28.	Frenaud Andre	1
29.	Gałczyński Konstanty Ildefons	4
30.	Gawrońska Izabella	1
31.	Harasymowicz Jerzy	75
32.	Hillar Małgorzata	3
33.	Hordyński Jerzy	15
34.	Indźow Nikołaj	1
35.	Iredyński Ireneusz	4
36.	Jasiński „Rudy” Zbigniew	1
37.	Jasnorzewska Maria	5
38.	Jesienin Sergiusz	2
39.	Jewtuszenko Eugeniusz	1
40.	Jurcić Stiepan	1
41.	Kajtochowa Anna	3
42.	Karotycz Witalij	1
43.	Kawa Adam	4
44.	Kawiński Wojciech	13
45.	Kluszczyńska Jadwiga	1
46.	Kołomijec Wołodimir	1
47.	Korczak Kazimierz	1
48.	Korwin-Piotrowski Zbigniew	1
49.	Kotzian Monika	1
50.	Kurek Jalu	1
51.	Kurowska Alina	3
52.	Kwiatkowski Tadeusz	2
53.	Leśmian Bolesław	1
54.	Lileyko Jerzy	1
55.	Lipiński Franciszek	3
56.	Lipska Ewa	7
57.	Loebl Bogdan	9
58.	Lohmann Jan	19
59.	Majakowski Włodzimierz	1
60.	Maruta Leszek	1
61.	Mede Amade Mustafa	1
62.	Moczulski Leszek	3
63.	Nosal Danuta	3
64.	Nowak Tadeusz	9
65.	Nowobielska Hanka	1

66.	Olijnyk Borys	1
67.	Olszewski Tadeusz	1
68.	Orłow Sergiusz	1
69.	Ozóg Jan Bolesław	10
70.	Pach Adam	1
71.	Palij Aleksandra	1
72.	Parun Vesna	3
73.	Pawlikowska-Jasnorzewska Maria	5
74.	Po Czin	2
75.	Poświatowska Halina	2
76.	Przyboś Julian	5
77.	Pyrczok Roman J.	13
78.	Raczyński Andrzej	2
79.	Ranaivo Flavien	1
80.	Ratkowski Filip	1
81.	Rej Mikołaj	5
82.	Rewicz Aleksander	1
83.	Różewicz Tadeusz	1
84.	Rylski Maksym	1
85.	Samozwaniec Magdalena	1
86.	Sawicki Andrzej	2
87.	Skoczylas Anna	1
88.	Skoneczny Stanisław	2
89.	Skwarnicki Marek	1
90.	Słobodziński Andrzej	2
91.	Słowacki Juliusz	1
92.	Słowik Michał	2
93.	Smoleński Olgierd	2
94.	Socha-Lisowska Teresa	3
95.	Sprusiński Michał	4
96.	Staff Leopold	1
97.	Suknarowska Maria	1
98.	Szemler Ferenc	1
99.	Szewczenko Taras	1
100.	Szlaga Krystyna	6
101.	Sztaudynger Jan	9
102.	Szymańska Beata	30
103.	Szyborska Wisława	1
104.	Szymfanówna Franciszka	1
105.	Szymonowicz Krystyna	2
106.	Śliwiak Tadeusz	13
107.	Świrszczyńska Anna	1
108.	Tadijanovič Dragutin	2
109.	Terlecki Ryszard	1
110.	Tuwim Julian	1
111.	Wązyk Adam	1
112.	Węgrzyn Władysław	1
113.	Wierzchowski Andrzej	2
114.	Winokurow Eugeniusz	3
115.	Włodek Adam	24
116.	Wolny Jerzy	1
117.	Zachara Antonina	1
118.	Zajac Soroczyński Lubomir	2
119.	Załucki Marian	3
120.	Zechenter Elżbieta zob. też Zechenter-Spławińska Elżbieta	14
121.	Zechenter Witold	17
122.	Zechenter-Spławińska Elżbieta zob. też Zechenter Elżbieta	6
123.	Zonsztajn Jakub	1

124.	Zych Jan	1
125.	Zygma Zdzisław	5
126.	Żukowski Jacek	4

Źródło: Obliczenia własne

Analizując teksty zamieszczane w piśmie w tym okresie, zwrócono uwagę na bardzo duże, w porównaniu z latami ubiegłymi, ograniczenie przekładów poezji obcej. Wśród tłumaczy poezji z języka rosyjskiego dominuje, podobnie jak w poprzednich okresach, Adam Włodek, oprócz niego poezję z tego języka tłumaczyli również Tadeusz Nowak i Tadeusz Nyczek, z języka ukraińskiego wiersze przekładał przede wszystkim Jan Kamiński, z serbochorwackiego Jolanta Groo i Andrzej Janković, pisarzy afrykańskich tłumaczył Jerzy Pleśniarowicz.

Z poezji polskiej opublikowano wiele wierszy popularnych w środowisku krakowskim Adama Włodka i Witolda Zechentera, twórców, których ranga w literaturze nie jest wszakże zbyt wysoka. Ponadto, na łamach gazety uwidoczniło się stopniowe odradzanie autorów z kręgu przedwojennych autentystów, np. Jana Bolesława Ożoga czy Józefa Andrzeja Frasika. Po 1956 r. mamy coraz częściej do czynienia z utworami poetów z kręgu tzw. powtórnego debiutu: Tadeusza Nowaka i Wisławy Szymborskiej, którzy rozpoczęli swoją twórczość jakby od nowa. W tym okresie należy również zwrócić uwagę na pojawiające się wiersze Andrzeja Bursy, Tadeusza Śliwiaka oraz autorów z lat 60-tych: Ewy Lipskiej, Beaty Szymańskiej czy Stanisława Zbigniewa Bryndzy, dziś występującego pod nazwiskiem Stanisław Stabro. Jako ciekawostkę można wskazać wiersz słynnego aktora Ludwika Solskiego, któremu nigdy nie udało wydać się swojego tomiku poezji⁷⁸⁴.

Proza literacka w latach 1957-1970

Obecność utworów prozatorskich na łamach „Dziennika Polskiego” ulegała również zmianom w latach 1957-1970 - ogółem ukazały się w tym czasie 134 utwory (w całości, w odcinkach, bądź we fragmentach), a ich liczba wahała się od 1 (w latach 1966, 1967, 1970) do 34 (w 1957 r.). W pozostałych latach wynosiła: 25 w 1958 r., 19 w 1959 r., 16 w 1960 r., 9 w 1961 r., 5 w 1962 r., 9 w 1963 r., 7 w 1964 r., po 2 w latach 1965 i 1969 i 3 w 1968 r.

⁷⁸⁴ L. Solski, [*Czasem z furją opętańca...*], „Dziennik Polski” 1959, nr 301, s. 4.

Tabela nr 94. Ilość wypowiedzi dotyczących książki i jej upowszechniania na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamodzielnymi w latach 1957-1970. Problematyka książki na łamach „Dziennika Polskiego”.
Proza literacka

Rok	Proza literacka
1957	34
1958	25
1959	19
1960	16
1961	9
1962	5
1963	9
1964	7
1965	2
1966	1
1967	1
1968	3
1969	2
1970	1
Łącznie	134

Źródło: Obliczenia własne

Opublikowanie 127 utworów prozatorskich (w całości, w odcinkach lub tylko ich fragmentów) autorstwa 57 osób (5 utworów było anonimowych) to również dowód na to, że nie słabło zainteresowanie „Dziennika Polskiego” literaturą. Najczęściej drukowano teksty Witolda Zechentera – 6 tytułów, następnie Krystyny Kleczkowskiej i Natalii Rolleczek – po 5 tytułów, Hanny Ablewicz, Kornela Filipowicza, Władysława Machejka i Janusza Makarczyka – po 4 tytuły, Władysława Bodnickiego, Stefana Otwinowskiego, Leszka Proroka, Jana Stoberskiego i Olgierda Terleckiego – po 3 tytuły, Olgierda Jędrzejczyka, Jerzego Korczaka, Sławomira Mrożka, Tadeusza Nowaka, Juliana Tokarskiego, Jana Wiktora – po 2 tytuły. Pozostałe osoby były autorami jednego utworu, a należeli do nich m.in. Jan Adamczewski, Witold Gombrowicz, Jarosław Iwaszkiewicz, Julian Kawalec, Stanisław Lem, Marian Promiński. Z pisarzy obcych ukazało się 5 tekstów Amerykanina Williama Somerset Maughama, 2 utwory również Amerykanina Erskine Caldwell i po jednym utworze twórców niemieckojęzycznych: Hansa Habe, Franza Kafki, anglojęzycznych: Jamesa Baldwina, Oscara Wilde’a, francuskich: Henriego Barbusse’a, Françoise Girond, Guy Maupassanta, Andre Maurois, włoskich: Curzio Malapartego.

Tabela nr 95. Autorzy powieści i opowiadań drukowanych na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1957-1970

Lp.	Nazwisko i imię	Ilość tytułów
1.	Ablewicz Hanna	4
2.	Balwin James	1
3.	Barbusse Henri	1
4.	Bodnicki Władysław	3
5.	Bogdanowicz Jerzy	1
6.	Caldwell Erskine	2

7.	Daudet Alfons	1
8.	Dębczyński Antoni	1
9.	Filipowicz Kornel	4
10.	Forge Jean	1
11.	Girond Françoise	1
12.	Gombrowicz Witold	1
13.	Grell Iga	1
14.	Grzybowska Krystyna	1
15.	Habe Hans	1
16.	Iwazkiewicz Jarosław	1
17.	Jędrzejczyk Olgierd	2
18.	Kafka Franz	1
19.	Kawalec Julian	1
20.	Kazakow Jurij	1
21.	Kleczkowska Krystyna	5
22.	Korczak Jerzy	2
23.	Kydryński Juliusz	1
24.	Langbein Herman	1
25.	Lem Stanisław	1
26.	Machejek Władysław	4
27.	Makarczyk Janusz	4
28.	Małaparte Curzio	1
29.	Maruta Leszek	1
30.	Maugham Somerset William	5
31.	Maupassant Guy	1
32.	Maurois Andre	1
33.	Mikosz Władysław	1
34.	Mortkowicz-Olczakowa Hanna	1
35.	Mrożek Sławomir	2
36.	Noël Maria	1
37.	Nowak Tadeusz	2
38.	Otwinowski Stefan	3
39.	Paczkowska Maria	1
40.	Podolska Jadwiga	1
41.	Promiński Marian	1
42.	Prorok Leszek	3
43.	Pyrczok Roman J.	1
44.	Rolleczek Natalia	5
45.	Roszko Janusz	1
46.	Rudnicki Lucjan	1
47.	Stoberski Jan	3
48.	Sztompka Henryk	1
49.	Terlecki Olgierd	3
50.	Tokarski Julian	2
51.	Vogler Henryk	1
52.	Wdowiarszowa Olga	2
53.	Wiktor Jan	2
54.	Wilde Oscar	1
55.	Zapolska Gabriela	1
56.	Zechenter Witold	6
57.	Zieliński Stanisław	1
58.	Anonimowe utwory	5

Źródło: Obliczenia własne

Analizując nazwiska autorów zwraca uwagę fakt, że od 1957 r. na łamach „Dziennika” publikowano wiele utworów pisarzy krakowskich różnych generacji, m.in.

fragmenty powieści biograficznych Władysława Bodnickiego (np. o Janie Matejce pt. *Straszni ludzie*⁷⁸⁵ czy o Stanisławie Wyspiańskim pt. *Z rodu tytanów*⁷⁸⁶), fragmenty powieści (*Jutro już wojna*⁷⁸⁷, *Ogród pana Nietschke*⁷⁸⁸, *Wiosna 1937*⁷⁸⁹) i opowiadanie (*Zaćmienie słońca*⁷⁹⁰) Kornela Filipowicza, fragmenty powieści *Wezwanie* Juliana Kawalca⁷⁹¹, powieść rysunkową *Tarzan w Białowieży* Sławomira Mrożka⁷⁹², fragment powieści *Kolęda*⁷⁹³ i opowiadanie *Zimowy kozuch*⁷⁹⁴ Tadeusza Nowaka, fragmenty powieści (*Na krawędzi*⁷⁹⁵ oraz *Julia*⁷⁹⁶) oraz opowiadanie *Pan Ambroży*⁷⁹⁷ Stefana Otwinowskiego, opowiadania Jana Stoberskiego (*Pogrzeb*⁷⁹⁸, *Wspomnienia i plany blagiera*⁷⁹⁹, *Zwierzenia durnia*⁸⁰⁰), fragmenty powieści Olgierda Terleckiego (*Pokonani*⁸⁰¹, *Przeznaczenie*⁸⁰²). Pomimo tego, że „Dziennik Polski” stał się ośrodkiem transmisji tekstów autorów krakowskich, w omawianym czasie wydrukowano również utwory pisarzy z innych ośrodków, np. fragmenty *Dziennika* Witolda Gombrowicza⁸⁰³ czy *Wzlot* Jarosława Iwaszkiewicza⁸⁰⁴, jedno z najważniejszych opowiadań w jego twórczości, będące polemiką z egzystencjalizmem. Spośród tekstów pisarzy obcych należy wymienić opowiadania *Więzień z Monaco*⁸⁰⁵ Guy’a Maupassanta i *Buchalter* Daudeta⁸⁰⁶ czy *Jedenastu synów* Franza Kafki⁸⁰⁷ (Polska była jedynym państwem socjalistycznym, w którym można było drukować utwory tego pisarza). Ze współczesnych pisarzy obcych zwraca uwagę obecność pisarzy amerykańskich nastawionych społecznie: Jamesa Baldwina (w „Dzienniku Polskim” opublikowano fragment jego powieści pt. *Powiedz mi jak dawno odszedł pociąg*⁸⁰⁸), opowiadania Erskine Caldwell’a (*List na poczcie*⁸⁰⁹ oraz *Tam,*

⁷⁸⁵ W. Bodnicki, *Dwadzieścia pięć centów*, tamże, 1959, nr 104, s. 7.

⁷⁸⁶ W. Bodnicki, *Pierwsze wyzwolenie*, tamże, 1969, nr 10, s. 4-5, 7.

⁷⁸⁷ K. Filipowicz, *Cztery listy*, tamże, 1958, nr 58, s. 4-5.

⁷⁸⁸ K. Filipowicz, *Kłopoty pana Nietschke*, tamże, 1965, nr 289, s. 3-5.

⁷⁸⁹ K. Filipowicz, *Wiosna 1937*, tamże, 1958, nr 171, s. 4-5.

⁷⁹⁰ K. Filipowicz, *Zaćmienie słońca*, tamże, 1960, nr 211, s. 6-7.

⁷⁹¹ J. Kawalec, *Dom*, tamże, 1968, nr 172, s. 8.

⁷⁹² S. Mrożek, *Tarzan w Białowieży*, tamże, 1957, od nr 77, s. 8 do nr 94, s. 12.

⁷⁹³ T. Nowak, *Kolęda*, tamże, 1961, nr 303, s. 8.

⁷⁹⁴ T. Nowak, *Zimowy kozuch*, tamże, 1961, nr 226, s. 6-7.

⁷⁹⁵ S. Otwinowski, *Na krawędzi*, tamże, 1957, nr 181, s. 3-4.

⁷⁹⁶ S. Otwinowski, *Nadprogramowa lekcja*, tamże, 1957, nr 309, s. 6-7.

⁷⁹⁷ S. Otwinowski, *Pan Ambroży*, tamże, 1960, nr 20, s. 9.

⁷⁹⁸ J. Stoberski, *Pogrzeb*, tamże, 1959, nr 188, s. 6-7.

⁷⁹⁹ J. Stoberski, *Wspomnienia i plany blagiera*, tamże, 1959, nr 242, s. 4.

⁸⁰⁰ J. Stoberski, *Zwierzenia durnia*, tamże, 1957, nr 100, s. 6-7.

⁸⁰¹ O. Terlecki, *Muza z apulijskiego zaścianka*, tamże, 1959, nr 3. s. 4-5.

⁸⁰² O. Terlecki, *Wieczór w Cieszanowie*, tamże, 1962, nr 269, s. 4-5.

⁸⁰³ W. Gombrowicz, *Fragmenty z dziennika*, tamże, 1957, od nr 60, s. 4 do nr 63, s. 3.

⁸⁰⁴ J. Iwaszkiewicz, *Wzlot*, tamże, 1958, nr od 16, s. 4-6 do nr 19, s. 4.

⁸⁰⁵ G. Maupassant, *Więzień z Monaco*, tamże, 1958, nr 159, s. 4.

⁸⁰⁶ Daudet, *Buchalter*, tamże, 1957, nr 124, s. 7-8.

⁸⁰⁷ F. Kafka, *Jedenastu synów*, tamże, 1957, nr 94, s. 6-7.

⁸⁰⁸ J. Baldwin, *Wspólna przechadzka*, tamże, 1969, nr 305, s. 4-5.

⁸⁰⁹ E. Caldwell, *List na poczcie*, tamże, 1958, nr 46, s. 4-5.

gdzie dziewczęta są inne⁸¹⁰), a z pozostałych utworów pisarzy obcych należy wymienić m.in. nowelę *To był tylko żart* Curzio Malaparte⁸¹¹, opowiadania W. Somerseta Maughama: *Dom rodzinny*⁸¹², *Kres ucieczki*⁸¹³, *Pan wszystkowiedzący*⁸¹⁴, *Sen*⁸¹⁵, *Studium in anima vili*⁸¹⁶ oraz fragment powieści *Wrześniowe róże* Andre Maurois⁸¹⁷. Przy niektórych utworach nie podano nazwisk tłumaczy, z pozostałych wynika, że wiele tekstów z języka angielskiego i francuskiego tłumaczyła Julia Rylska (aż 7, w tym utwory H. Barbusse, E. Caldwell, A. Daudeta, W. Maugham Somerseta, G. Maupassanta, A. Maurois), w dwóch wystąpiło nazwisko Juliusza Kydryńskiego (tłumaczył utwory Jamesa Baldwina i Franza Kafki). Wśród pozostałych tłumaczy znaleźli się Wanda Kragen, J. Piątkowski i Krystyna Zbijewska.

Dramat w latach 1957-1970

Nieco więcej, w porównaniu do poprzedniego okresu, wydrukowano na łamach „Dziennika Polskiego” sztuk scenicznych lub ich fragmentów w latach 1957-1970 - ogółem 14: w latach 1963-1966, 1968-1970 nie zarejestrowano żadnej, w latach 1961-1962 i 1967 po 1 utworze scenicznym, w latach 1958-1960 po 2, w 1957 r. – 5.

Tabela nr 96. Ilość wypowiedzi dotyczących książki i jej upowszechniania na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych w latach 1957-1970. Problematyka książki na łamach „Dziennika Polskiego”.

Dramat

Rok	Dramat
1957	5
1958	2
1959	2
1960	2
1961	1
1962	1
1963	–
1964	–
1965	–
1966	–
1967	1
1968	–
1969	–
1970	–
Łącznie	14

Źródło: Obliczenia własne

⁸¹⁰ E. Caldwell, *Tam, gdzie dziewczęta są inne*, tamże, 1957, nr 83, s. 6.

⁸¹¹ C. Malaparte, *To był tylko żart*, tamże, 1959, nr 57, s. 4.

⁸¹² S. Maugham, *Dom rodzinny*, tamże, 1957, nr 268, s. 4-6.

⁸¹³ S. Maugham, *Kres ucieczki*, tamże, 1957, nr 238, s. 6.

⁸¹⁴ S. Maugham, *Pan wszystkowiedzący*, tamże, 1958, nr 4, s. 4-6.

⁸¹⁵ S. Maugham, *Sen*, tamże, 1957, nr 117, s. 6.

⁸¹⁶ S. Maugham, *Studium in anima vili*, tamże, 1957, nr 166, s. 4-5.

⁸¹⁷ A. Maurois, *Wrześniowe róże*, tamże, 1957, nr 7, s. 3-4.

W latach 1957-1970 znaczące zjawiska dramatyczne znikają z łamów „Dziennika Polskiego”. Warto zwrócić uwagę na ważną sztukę Bertolda Brechta *Życie Galileusza*⁸¹⁸, powstała w 1938 r. - zamieszczony w 1957 r. fragment jest być może pierwszym ogłoszonym po polsku. Wydrukowanie *Zamku w Szwecji* François Sagan⁸¹⁹ świadczy o tym, że redaktorzy „Dziennika Polskiego” chcieli przedstawić czytelnikowi również teksty „modne”. Wśród sztuk scenicznych znalazły się także – będące dziś ciekawostkami – próby dramatyczne Jerzego Harasymowicza⁸²⁰ i Leszka Herdegena⁸²¹.

Satyra wierszem w latach 1957-1970

W latach 1957-1970 ponownie wzrosła ilość opublikowanych utworów satyrycznych - na łamach „Dziennika Polskiego” wydrukowano 210 tego rodzaju tekstów: w latach 1963-1964 nie zarejestrowano żadnego utworu, po 3 w latach 1967 i 1970, 5 w 1969 r., po 9 w latach 1958, 1962 i 1966, 11 w 1960 r., 13 w 1959 r., 16 w 1961 r., 22 w 1968 r., 49 w 1965 r. i najwięcej, bo 61 w 1957 r.

Tabela nr 97. Ilość wypowiedzi dotyczących książki i jej upowszechniania na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych w latach 1957-1970. Problematyka książki na łamach „Dziennika Polskiego”.
Satyra wierszem

Rok	Satyra wierszem
1957	61
1958	9
1959	13
1960	11
1961	16
1962	9
1963	–
1964	–
1965	49
1966	9
1967	3
1968	22
1969	5
1970	3
Łącznie	210

Źródło: Obliczenia własne

W omawianym okresie wydrukowano 210 utworów satyrycznych (fraszek i limeryków) autorstwa 11 osób. Najwięcej opublikowano tekstów Jana Sztaudyngera – 65,

⁸¹⁸ B. Brecht, *Życie Galileusza*, 1957, nr 35, s. 4.

⁸¹⁹ F. Sagan, *Zamek w Szwecji* (fragment), tamże, 1959, nr 260, s. 7.

⁸²⁰ J. Harasymowicz, *Krakowska szopka artystyczna*, tamże, 1958, nr 305, s. 12 oraz 1960, nr 306, s. 1.

⁸²¹ L. Herdegen, *Hamlet 1957* (fragment widowiska), tamże, 1957, nr 160, s. 6.

następnie Witolda Zechentera – 42 i Mieczysława Voita - 31, nieco mniej Franciszka Wojtygi – 21, Karola Duszy – 17 i Jerzego Leszczyńskiego – 11. Mniej niż 10 utworów wydrukowanych w piśmie należało do Janusza Budzyńskiego, Adama Ryszarda Fajfera, Tadeusza Kwiatkowskiego, Jana Bolesława Ożoga i Romana Pyrczoka.

Tabela nr 98. Autorzy utworów satyrycznych wierszem opublikowanych na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1957-1970

Lp.	Nazwisko i imię	Ilość utworów satyrycznych
1.	Budzyński Janusz	4
2.	Dusza Karol	17
3.	Fajfer Adam Ryszard	6
4.	Kwiatkowski Tadeusz	9
5.	Leszczyński Jerzy	11
6.	Ożóg Jan Bolesław	1
7.	Pyrczok Roman J.	3
8.	Sztaudynger Jan	65
9.	Voit Mieczysław	31
10.	Wojtyga Franciszek	21
11.	Zechenter Witold	42

Źródło: Obliczenia własne

Teksty pisane w owym czasie celnie uderzały w przywary narodowe Polaków (czego przykładem może być m.in. fraszka *Zapał Polaków* Adama R. Fajfera⁸²²), dotyczyły polityki (m.in. fraszka *Granica na Odrze i Nysie* Franciszka Wojtygi⁸²³), Krakowa (np. *Fraszki krakowskie* F. Wojtygi⁸²⁴ lub Witolda Zechentera⁸²⁵), poszczególnych osób (np. *Hojny Krakowianin* Jana Sztaudyngera⁸²⁶ czy *Do kelnerki* Jerzego Leszczyńskiego⁸²⁷), wydarzeń (m.in. fraszka Karola Szpalskiego *Bęcwaldski i wybory*⁸²⁸) świąt (*Fraszki świąteczne* F. Wojtygi⁸²⁹). Na łamach pisma drukowano również limeryki Mieczysława Voita⁸³⁰.

Porównując wszystkie trzy okresy w satyrze można zauważyć, że w latach 1945-1948 dominowały nazwiska autorów krakowskich takich, jak Bogdan Brzeziński, Karol Szpalski, Jan Sztaudynger, Marian Załucki. W kolejnym okresie dominowali Bogdan Brzeziński i Jan Sztaudynger, a w latach 1957-1970 pozostał już tylko Jan Sztaudynger.

⁸²² A. R. Fajfer, *Zapał Polaków*, tamże, 1968, nr 131, s. 10.

⁸²³ F. Wojtyga, *Granica na Odrze i Nysie*, tamże, 1968, nr 208, s. 5.

⁸²⁴ F. Wojtyga, *Fraszki krakowskie*, tamże, 1966, nr 195, s. 4.

⁸²⁵ W. Zechenter, *Fraszki krakowskie*, tamże, 1959, nr 145, s. 6.

⁸²⁶ J. Sztaudynger, *Fraszki*, tamże, 1965, nr 62, s. 3.

⁸²⁷ J. Leszczyński, *Fraszki*, tamże, 1968, nr 305, s. 8.

⁸²⁸ K. Szpalski, *Bęcwaldski i wybory*, tamże, 1952, nr 257, s. 10.

⁸²⁹ F. Wojtyga, *Fraszki świąteczne*, tamże, 1966, nr 305, s. 8.

⁸³⁰ *Limeryki Mieczysława Voita*, tamże, 1957, nr 160, s. 6.

Wybór utworów literackich publikowanych przez „Dziennik Polski” świadczy o tym, że gazeta od początku swojego istnienia oddawała zachodzące w polityce, a co za tym idzie, także w życiu literackim, zmiany. W pierwszym okresie wielka różnorodność tekstów uwarunkowana była jeszcze względną swobodą działania, ale już od 1948 r. uwidocznił się wpływ elity rządzącej, państwowej i partyjnej. Unifikacja prasy oraz zamieszczanych w niej treści spowodowała, że od 1949 r. wszystkich zaczął obowiązywać realizm socjalistyczny. Charakterystyczne, zwłaszcza w latach 1949-1953, dla całej prasy utwory o tematyce produkcyjnej zamieszczano również w „Dzienniku”. Nie obyło się bez licznych tłumaczeń tego typu tekstów autorów pochodzących z ZSRR. W „Dzienniku Polskim” dobrze widoczne są również zmiany, które zaistniały po październiku 1956 r.: zmiana w tematyce zamieszczanych utworów, promowanie twórców należących do „Pokolenia 56”, zdecydowanie mniejsza ilość przekładów z literatury radzieckiej.

Analizując zamieszczone utwory literackie nasuwa się pytanie jaki procent w poszczególnych przedziałach czasowych stanowią utwory pisarzy obcych w stosunku do wszystkich zamieszczonych utworów. W latach 1945-1948, na 331 opublikowanych w „Dzienniku Polskim” wierszy, 49 było autorstwa pisarzy z innych krajów, co stanowi 14,% wszystkich wierszy. Biorąc pod uwagę tylko te 49 utworów, możemy stwierdzić, że 12 z nich stanowiły wiersze poetów czeskich, 11 rosyjskich, 9 angielskich, po 5 radzieckich i węgierskich, 4 francuskich, 2 serbochorwackich oraz 1 bułgarskich. W tym samym okresie ze 111 tytułów utworów prozatorskich 8 (czyli 7,2% całości zamieszczonych tekstów) napisanych było przez pisarzy obcych: po jednym z Ameryki, Anglii, Francji, Serbii, Węgier i ZSRR oraz 2 z Rosji.

W kolejnym okresie, czyli w latach 1949-1956, na 173 wiersze 38 (co wynosi 21,96% wszystkich utworów) należało do poetów z innych krajów. Wśród nich zdecydowaną przewagą cieszyły się wiersze poetów należących do ZSRR, było ich aż 18, następnie rosyjskich – 8, niemieckich – 4, chińskich – 3, bułgarskich – 2 oraz po 1 poetów z Ameryki i Turcji. Pochodzenia jednego z autorów, którego wiersz opublikowano na łamach „Dziennika” nie udało się ustalić. Utwory prozatorskie pisarzy obcych stanowiły aż 46,6% całości zamieszczonych tytułów (było ich 48 na 103), w tym pochodzących z krajów ZSRR było 29, drugie miejsce zajęły teksty pisarzy amerykańskich – 7 tytułów, kolejne francuskich – 4, następnie niemieckich i indyjskich – po 2 teksty, a po jednym utworze pisarzy włoskich, duńskich, rosyjskich. Pochodzenia jednego z autorów nie ustalono.

W ostatnim z omawianym okresów sytuacja uległa zmianie. Na 531 wierszy tylko 30 (co wynosi 5,64% ogółu tekstów) należało do autorów pochodzących z innych krajów, jednak

wśród nich nadal przeważały te, które były autorstwa poetów radzieckich (11), 6 z nich stanowiły wiersze tłumaczone z języka serbochorwackiego, po 3 poetów afrykańskich i rosyjskich, 2 (należały do Chińczyków, a po 1 do poetów amerykańskich, bułgarskich, francuskich, niemieckich i rumuńskich. Zmiany w zamieszczonych utworach uwidoczniły się także w prozie: z 19 na 127 wszystkich tytułów (co daje 14,96% wszystkich tytułów) po 5 należało do pisarzy angielskich i francuskich, 3 do twórców amerykańskich, 2 do austriackich i po 1 do pisarzy irlandzkich, niemieckich, włoskich i ZSRR.

2. Problematyka książki na łamach „Dziennika Polskiego”

2.4.3. Recenzje, publikacje o książkach

Recenzje i publikacje o książkach w latach 1945-1948

W celu promowania książek redakcja „Dziennika Polskiego” umieściła w piśmie 57 recenzji książek: w 1945 r. było ich 6, w roku kolejnym najwięcej, bo 31, w 1947 r. - 20, a w 1948 r. nie odnotowano żadnej recenzji. W omawianym okresie na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych recenzowano przede wszystkim dzieła literackie: powieści, opowiadania, tomiki wierszy, satyry, a także książki tematycznie związane z wojną, okupacją i Niemcami, publikacje poświęcone sławnym osobom, miastom, książki historyczne, książki dla dzieci, podręczniki do nauki języków obcych i inne.

Tabela nr 99. Problematyka książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1945-1948. Recenzje

Rok	Recenzje (ilość publikacji)
1945	6
1946	31
1947	20
1948	–
Łącznie	57

Zródło: Obliczenia własne

Do autorów, którzy najczęściej recenzowali książki należeli Stefan Pappe (15 recenzji) i Jan Alfred Szczepański (9 recenzji), a następnie Janina Garbaczowska, Wanda Kragen, Maria Kuryluk, Wojciech Natanson, Marian Promiński i Helena Wielowieyska (po 2 recenzje). Wśród pozostałych autorów recenzji można wymienić m.in. Hannę Malewską, Jacka Frühlinga, Henryka Voglera, Adama Włodka, Wiktora Zechentera (szczegółowe dane w tabeli nr 100).

Tabela nr 100. Autorzy recenzujący książki w latach 1945-1948

Lp.	Nazwisko i imię recenzującego	Ilość recenzji
1.	Bystrzycka Zofia	1
2.	Frühling Jacek	1
3.	Garbaczowska Janina	2
4.	Grabowski Tadeusz	1
5.	Kragen Wanda	2
6.	Kuczyński Stefan	1
7.	Kuryluk Maria	2
8.	Malewska Hanna	1
9.	Maślankiewicz Kazimierz	1
10.	Mierzejewski S.	1
11.	Morstin-Górska Maria	1
12.	Natanson Wojciech	2
13.	Nowicki M. E.	1
14.	Pappe Stefan	15

15.	Pieradzka Krystyna	1
16.	Pogonowski Jerzy	1
17.	Promiński Marian	2
18.	Szczepańska Maria	1
19.	Szczepański Jan Alfred	9
20.	Vogler Henryk	1
21.	Widajewicz Józef	1
22.	Wielowieyska Helena	2
23.	Wiktor Jan	1
24.	Włodek Adam	1
25.	Wołoszynowski Julian	1
26.	Wyka Kazimierz	1
27.	Zechenter Witold	1
28.	Anonimowe recenzje	2

Źródło: Obliczenia własne

Na łamach „Dziennika Polskiego” w interesujących nas latach oceniano m.in. opowiadania Jerzego Andrzejewskiego *Noc*⁸³¹, Wojciecha Żukrowskiego *Z kraju milczenia*⁸³², powieści Arkadego Fiedlera *Dywidzon 303*⁸³³, Poli Gojawiczyńskiej *Krata*⁸³⁴, Jana Grabskiego *Sagę o Jarlu Broniszu*⁸³⁵, Jalu Kurka *Janosika*⁸³⁶, Jana Wiktora *Skrzydlatego mnicha*⁸³⁷ oraz Stefana Żeromskiego *Przedwiośnie*⁸³⁸, z poezji tomik Jerzego Laua *U płomienia*⁸³⁹, a z satyr *Nowodulskich* i *Proszę o przyjemny wyraz twarzy* Bogdana Brzezińskiego⁸⁴⁰.

Sporo wydawanych wówczas książek poświęconych było tematyce związanej z wojną, okupacją, stosunkiem Polski do Niemiec, dlatego recenzowano m.in. książkę Józefa Sieradzkiego o wymordowaniu lwowskich profesorów pt. *Światła po burzy*⁸⁴¹, powieści o walczącej Warszawie Ewy Wachnowskiej Thun *Alarm dla miasta Warszawy trwa!*⁸⁴² i Elżbiety Szemplińskiej *Warszawa w ogniu*⁸⁴³, a także głośną monografię historyczną prof. Zygmunta Wojciechowskiego pt. *Polska-Niemcy: dziesięć wieków zmagania*⁸⁴⁴.

Wiele z recenzji dotyczyło prac naukowych i popularnonaukowych poświęconych znanym osobom, m.in. recenzowano książki profesorów: Ignacego Chrzanowskiego *Joachim*

⁸³¹ J. A. Szczepański, *Nachyleni nad otchłanią*, „Dziennik Polski” 1946, nr 20, s. 7, dod. „Literatura i Sztuka”.

⁸³² W. Kragen, *Życie triumfujące*, tamże, 1946, nr 279, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”.

⁸³³ S. Pappe, *Opowieści Fiedlera o lotnikach i marynarzach*, tamże, 1946, nr 314, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”.

⁸³⁴ H. Vogler, *Dziewczęta z Nowolipek za kratą*, tamże, 1946, nr 29, s. 7, dod. „Literatura i Sztuka”.

⁸³⁵ S. Pappe, *Rok Tysięczny*, „Dziennik Polski” 1947, nr 90, s. 3.

⁸³⁶ J. Garbaczowska, *Mit Janosikowy w nowoczesnej ramie*, tamże, 1946, nr 6, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”.

⁸³⁷ S. Pappe, *Klechda o skrzydlatym mnichu*, „Dziennik Polski” 1946, nr 341, s. 3.

⁸³⁸ J. A. Szczepański, *Powieść o jesieni dawnej Polski*, tamże, 1946, nr 136, s. 6, dod. „Literatura i Sztuka”.

⁸³⁹ A. Włodek, *U płomienia*, tamże, 1945, nr 104, s. 5, dod. „Walka”.

⁸⁴⁰ (jaszcz), *Literatura nader przyjemna*, tamże, 1946, nr 96, s. 6, dod. „Literatura i Sztuka”.

⁸⁴¹ J. A. Szczepański, *Światła po burzy*, „Dziennik Polski” 1947, nr 216, s. 3.

⁸⁴² S. Pappe, *Brulion powieści o Warszawie*, tamże, 1946, nr 354, s. 3.

⁸⁴³ W. Kragen, *Powieść o obronie Warszawy*, tamże, 1946, nr 136, s. 7, dod. „Literatura i Sztuka”.

⁸⁴⁴ J. Widajewicz, *Polska-Niemcy*, tamże, 1945, nr 295, s. 4, dod. „Nauka i Wiedza”.

*Lelewel. Człowiek i pisarz*⁸⁴⁵, Juliusza Kleiner *Słowacki*⁸⁴⁶, Jadwigi Słomczyńskiej *Maria Konopnicka*⁸⁴⁷, Hanny Malewskiej *Żniwo na sierp* (powieść o Norwidzie)⁸⁴⁸. Z publikacji historycznych recenzowano m.in. Józefa Widajewicza *Niemcy wobec Słowian Połabskich*⁸⁴⁹ i *Świętopełk Morawski a Bolesław Chrobry*⁸⁵⁰. Recenzowano również książki dla dzieci i młodzieży, m.in. Anny Świrskiej *O krakowskim żaczku*⁸⁵¹ oraz Anieli Gruszeckiej *Od Karpat nad Bałtyk*⁸⁵².

Ponadto ocenie poddawano książki uczonych Karola Estreichera *Nie od razu Kraków zbudowano*⁸⁵³, Władysława Szafera *Epoka lodowa*⁸⁵⁴, Władysława Tatarkiewicza *Historia filozofii*⁸⁵⁵ czy podręcznik języka angielskiego dla początkujących i samouków pt. *A primar of everyday English*⁸⁵⁶ i inne.

Tabela nr 101. Problematyka książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1945-1948. Publikacje o książkach

Rok	Publikacje o książkach (ilość publikacji)
1945	62
1946	116
1947	37
1948	35
Łącznie	250

Źródło: Obliczenia własne

Recenzje uzupełniały liczne informacje i artykuły o ówczesnej produkcji wydawniczej. W latach 1945-1948 na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych opublikowano 250 różnych tekstów związanych z książką: w 1945 r. było ich 62, w 1946 r. aż 116, w roku kolejnym ich liczba spadła do 37, a w 1948 r. obniżyła się jeszcze do 35.

W wymienionych latach redaktorzy „Dziennika Polskiego” wiele uwagi poświęcali książkom, zarówno tym nowowydanym jak i wznowieniom oraz temu, aby informacja o nich dotarła do jak najszerszego kręgu czytelników. Na łamach pisma pojawiały się więc liczne

⁸⁴⁵ J. A. Szczepański, *Profesor „Szatan” i profesor „Straszny”*, tamże, 1946, nr 169, s. 6, dod. „Literatura i Sztuka”.

⁸⁴⁶ S. Pappe, *Portrety i szkice literackie*, „Dziennik Polski” 1947, nr 289, s. 3.

⁸⁴⁷ S. Pappe, *Renesans Konopnickiej*, tamże, 1946, nr 335, s. 3.

⁸⁴⁸ H. Malewska, *Żniwo na sierp*, tamże, 1947, nr 15, s. 3-4.

⁸⁴⁹ S. M. Kuczyński, *Tragedia Słowiańska*, tamże, 1946, nr 74, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”.

⁸⁵⁰ T. S. Grabowski, *Pierwsi pionierzy państwowej idei jedności słowiańskiej*, tamże, 1946, nr 308, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”.

⁸⁵¹ W. Nat, *Wartościowa książka dla dzieci*, tamże, 1946, nr 169, s. 7, dod. „Literatura i Sztuka”.

⁸⁵² M. Kuryluk, *Książka, która mówi sama za siebie*, tamże, 1947, nr 30, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”.

⁸⁵³ S. Pappe, *Estreicher buduje Kraków*, tamże, 1947, nr 49, s. 3.

⁸⁵⁴ K. Maślankiewicz, *Czy wchodzimy w epokę lodową*, tamże, 1947, nr 73, s. 4, dod. „Nauka i Wiedza”.

⁸⁵⁵ J. A. Szczepański, *Laik o filozofii*, tamże, 1947, nr 23, s. 4.

artykuły, informacje i wzmianki o różnorodnych książkach: literackich, naukowych, fachowych i innych. Wiele tytułów książek, często z krótkim omówieniem lub danymi bibliograficznymi, zamieszczano w takich rubrykach jak „Książki nadesłane do Redakcji”, „Nadesłane wydawnictwa”, „Nowe książki”, „Przegląd wydawnictw”, „Notatki bibliograficzne”, „Kronika kulturalna”, „Kronika Polski i świata”, „Kronika literacka i naukowa”. W wymienionych rubrykach informowano o ukazaniu się na rynku książek pisarzy współczesnych: Jerzego Andrzejewskiego, Jana Brzechwy, Poli Gojawiczyńskiej, Czesława Miłosza i innych, ale i wznowień pisarzy nieżyjących, m.in. Artura Oppmana, Stefana Żeromskiego⁸⁵⁷ lub dokonywano krótkiego przeglądu książek, np. dla dzieci i młodzieży⁸⁵⁸. W „Kronice kulturalnej” podawano również krótkie informacje na temat wydawnictw mających się dopiero ukazać.

Po wojnie panował swoisty głód polskiej książki, stąd też produkcja wydawnicza szybko ruszyła z zastoju. W niedługim czasie na łamach „Dziennika Polskiego” zaczęły się pojawiać omówienia pierwszych nowości wydawniczych, m.in. broszury o Majdanku pt. *Teka Majdanka*, książki dla młodzieży Lucyny Krzemienieckiej pt. *Kariera Franka Żyrafy i inne*⁸⁵⁹.

Jak już wspomiano, w pierwszych latach po wojnie wiele publikacji związanych było z wojną i okupacją, dlatego też im poświęcano sporo uwagi: informowano np. o ukazaniu się książki pt. *Zbrodnie niemieckie w Warszawie 1944 r.*, publikacji wydanej przez Instytut Zachodni w Poznaniu⁸⁶⁰, książki *Proces ludobójcy Amona Goetha*, wydanej przez Żydowską Komisję Historyczną w Polsce, której tekst opierał się w całości na stenogramach z procesu, a materiały do druku opracował sędzia dr Stanisław Kosiński⁸⁶¹ (proces ten odbył się w Krakowie, a wyrok zapadł 5.09.1946 r.) czy antologii wierszy obozowych⁸⁶². Sporo informacji poświęcono książkom poruszających temat Ziemi Zachodnich, czego przykładem może być np. zbiór artykułów o „najistotniejszych zagadnieniach” Ziemi Odzyskanych Tadeusza Kraszewskiego pt. *Były i będą nasze*⁸⁶³.

W gazecie pojawiło się wiele artykułów o aktualnej wówczas produkcji wydawniczej poszczególnych wydawnictw, np. Gebethnera i Wolffa, Poznańskiej Księgarni Zdzisława

---

⁸⁵⁶ S. Mierzejewski, *Kursy językowe „Czytelnika”*, tamże, 1947, nr 275, s. 4.

⁸⁵⁷ *Nowe książki*, „Dziennik Polski” 1946, nr 27, s. 5.

⁸⁵⁸ *Notatki bibliograficzne*, tamże, 1946, nr 263, s. 5.

⁸⁵⁹ K., *Pierwsze po okupacji polskie nowości księgarskie*, tamże, 1945, nr 45, s. 3.

⁸⁶⁰ *Życie Warszawy*, tamże, 1946, nr 125, s. 6.

⁸⁶¹ A. Liebeskind, *Książka o ludobójcy*, tamże, 1948, nr 146, s. 3.

⁸⁶² *Antologia wierszy obozowych*, tamże, 1946, nr 137, s. 3.

⁸⁶³ *Notatki bibliograficzne*, tamże, 1946, nr 193, s. 6.

Gustowskiego, Spółdzielni Wydawniczej „Czytelnik”⁸⁶⁴, „Wiedzy Powszechnej”⁸⁶⁵. Ponadto prezentowano książki dotyczące wybranej tematyki, np. edycje marynistyczne (*Zarys dziejów polskiej marynarki* omówił Bogusław Leśnodorski⁸⁶⁶), spośród wydawnictw turystycznych wspomniano m.in. *Atlas Ziem Odzyskanych* i *Mały atlas Polski*⁸⁶⁷, nie pominięto też wydawnictw prawniczych⁸⁶⁸. Popularne były przeglądy książek dla dzieci i młodzieży wydanych zwłaszcza przed Świętami Bożego Narodzenia, zarówno nowych utworów jak i wznowień Jana Brzechwy, Janiny Porazińskiej, Marii Konopnickiej⁸⁶⁹, Kornela Makuszyńskiego, Jana Parandowskiego⁸⁷⁰, Anieli Gruszeckiej, Janiny Broniewskiej⁸⁷¹ i innych.

Wiele publikacji dotyczyło przekładów utworów i książek polskich autorów na obce języki, zwłaszcza język rosyjski, np. pisano o tłumaczeniu poezji Adama Mickiewicza⁸⁷² czy Juliana Tuwima⁸⁷³ oraz książek wydanych za granicą: m.in. podawano wiadomość, że w Belgii ukazały się książki Stanisława Dygata i Hanny Malewskiej⁸⁷⁴, a w Chorwacji wydano *Lalkę* Bolesława Prusa⁸⁷⁵. O poszczególnych książkach pisano artykuły recenzyjne (często bez podawania w nich stosownych danych bibliograficznych), np. powieść Anatola Mikułki *W pogoni* Marian Piechal określił jako „bardzo wdzięczną w czytaniu i z polotem napisaną powieść”⁸⁷⁶. Zgodnie z ówczesnymi propagandowymi i ideologicznymi wymogami w „Dzienniku Polskim” wielokrotnie pojawiały się informacje o kolejnych książkach Józefa Stalina⁸⁷⁷, zamieszczane niejednokrotnie na 1 stronie „Dziennika Polskiego”, sporo pisano zwłaszcza o – książce zwycięskich idei - *Krótkim kursie historii WKP(b)*, jednym „z zasadniczych podręczników dla milionowych rzesz ludzi pracy” napisanym, jak wówczas podawano, w głównej mierze przez Stalina⁸⁷⁸. W niektórych tekstach krytykowano poszczególne publikacje, np. Mieczysław Wierzbicki negatywnie ocenił popularno-naukowe książki wydawane przez F. J. Gajewskiego pod ogólnym tytułem *Biblioteka radiowa, techniczna i naukowa*, bowiem, zdaniem autora artykułu, zawierały one „nieścisłości

⁸⁶⁴ S. Pappe, *Wznowienia dobrych książek*, tamże, 1947, nr 22, s. 3.

⁸⁶⁵ *Publikacje historyczne*, tamże, 1948, nr 16, s. 3.

⁸⁶⁶ B. Leśnodorski, *Chlubne karty polskiej marynarki*, tamże, 1947, nr 186, s. 3.

⁸⁶⁷ *Wielki atlas w czterech językach*, tamże, 1948, nr 238, s. 4.

⁸⁶⁸ *Z wydawnictw*, tamże, 1947, nr 20, s. 6.

⁸⁶⁹ (krk), *Jeszcze o książkach „Gwiazdkowych”*, tamże, 1948, nr 352, s. 8.

⁸⁷⁰ S. Pappe, *Młodzieży na Gwiazdkę*, tamże, 1946, nr 349, s. 3-4.

⁸⁷¹ M.S., *Rozkosze książki na Mikołaja*, tamże, 1947, nr 332, s. 4.

⁸⁷² *Mickiewicz po rosyjsku*, tamże, 1948, nr 293, s. 3.

⁸⁷³ *Poezje Tuwima w przekładzie rosyjskim*, tamże, 1948, nr 293, s. 3.

⁸⁷⁴ *Tłumaczenie książek polskich pisarzy*, tamże, 1946, nr 319, s. 2.

⁸⁷⁵ *Sprawy Słowiańskie*, tamże, 1946, nr 259, s. 5.

⁸⁷⁶ M. Piechal, *Powieść o bezideowym inteligencie*, tamże, 1948, nr 40, s. 3.

⁸⁷⁷ *W Związku Radzieckim*, tamże, 1948, nr 251, s. 1.

i nonsensy”⁸⁷⁹. Publikowano również opinie o drukowanych na łamach „Dziennika Polskiego” powieściach, np. Eugeniusza Sue, powieściopisarza francuskiego z XIX wieku, pt. *Tajemnice Paryża*, o której pisano m.in., że jest to „lektura lekka, łatwo strawna, a mimo to wartościowa”⁸⁸⁰.

Z zamieszczonych tekstów czytelnik mógł dowiedzieć się również o rekordowych nakładach poszczególnych tytułów, szczególnie podręczników: np. w 1947 r. na łamach pisma podano, że *Elementarz* Falskiego wydany przez Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych osiągnął nakład 1.700.000 egzemplarzy⁸⁸¹.

Recenzje i publikacje o książkach w latach 1949-1956

Lata 1949-1956 to okres, w którym na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych ukazały się 72 recenzje książek: w 1949 r. zarejestrowano 4 recenzje, w roku kolejnym ich liczba zwiększyła się do 8, w 1951 r. nie odnotowano żadnej recenzji, w 1952 r. były 3, w 1953 r. ich liczba wzrosła do 6, w 1954 r. było ich najwięcej – aż 21, w roku kolejnym 20, w 1956 r. ich ilość obniżyła się do 9.

Tabela nr 102. Problematyka książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1949-1956. Recenzje

Rok	Recenzje (ilość publikacji)
1949	4
1950	8
1951	–
1952	3
1953	6
1954	21
1955	20
1956	9
Łącznie	72

Źródło: Obliczenia własne

Do osób, które w owym czasie najczęściej pisały recenzje książek na łamach „Dziennika Polskiego” należeli Jerzy Skórnicki (17 recenzji), Leszek Herdegen (12 recenzji), Olgierd Jędrzejczyk (5 recenzji), Włodzimierz Maciąg i Adam Włodek (po 3 recenzje). Wśród pozostałych osób piszących recenzje znaleźli się m.in. Andrzej Klominek, Jerzy Kwiatkowski, Olgierd Terlecki. Wiele osób ukrywało się pod kryptonimami, np. (jank), Kd, sdl.

⁸⁷⁸ *Książka zwycięskich idei*, tamże, 1948, nr 272, s. 1.

⁸⁷⁹ M. Wierzbicki, *O książkach szkodliwych dla popularyzacji wiedzy*, tamże, 1947, nr 272, s. 6.

⁸⁸⁰ *Tajemnice Paryża*, tamże, 1948, nr 263, s. 6.

Tabela nr 103. Autorzy recenzujące książki w latach 1949-1956

Lp.	Nazwisko i imię recenzującego	Ilość recenzji
1.	(A.B.)	1
2.	(jank)	2
3.	(jki)	2
4.	(k)	1
5.	(K.D.), (Kd), K.d.	3
6.	(L)	1
7.	(sdl), sdl	2
8.	(T.J.)	1
9.	Barnaś Kazimierz	1
10.	Gutowski St.	1
11.	Herdegen Leszek	12
12.	J. M.	1
13.	J. W.	1
14.	Jędrzejczyk Olgierd	5
15.	Jopek Antoni	2
16.	Kłominek Andrzej	2
17.	Ko	1
18.	Kwiatkowski Jerzy	2
19.	Maciąg Włodzimierz	3
20.	Oyrzanowski Bronisław	1
21.	Rajca Brunon	1
22.	Skórnicki Jerzy	17
23.	Steradzki Józef	1
24.	Stumiłowski Artur	1
25.	Terlecki Olgierd	1
26.	Włodek Adam	3
27.	Anonimowe recenzje	3

Źródło: Obliczenia własne

Wśród recenzowanych opowiadań i nowel przeważały te, które były autorstwa pisarzy polskich, np. recenzowano *Opowiadania Poli Gojawiczyńskiej*⁸⁸², zbiór opowiadań *Gwiazda brazylijskiego nieba* Tadeusza Kwiatkowskiego⁸⁸³, opowiadania o życiu młodzieży w Nowej Hucie Jerzego Lovella pt. *Złoty potok*⁸⁸⁴, zbiór opowiadań marynistycznych Janusza Meissnera pt. *Tajfun południowo-wschodni*⁸⁸⁵, Mariana Promińskiego *Pocztą lotniczą*⁸⁸⁶, a z pisarzy obcych Ernesta Hemingway'a *Śniegi Kilimandżaro i inne opowiadania*⁸⁸⁷ oraz pierwszy tom satyrycznych humoresek Marka Twaina pt. *Podróż międzyplanetarna*⁸⁸⁸.

Spośród recenzowanych książek na łamach „Dziennika Polskiego” czytelnikom rekomendowano m.in. *Czas nieutracony* Stanisława Lema (T. 1, *Szpital Przemienienia*. T. 2,

⁸⁸¹ 1.700.000 egzemplarzy elementarzy, tamże, 1947, nr 147, s. 1.

⁸⁸² J. Skórnicki, „Opowiadania” Gojawiczyńskiej, tamże, 1956, nr 165, s. 4.

⁸⁸³ L. Herdegen, O „Gwieździe brazylijskiego nieba” i „Kłopotach z talentem”, tamże, 1954, nr 16, s. 3-4.

⁸⁸⁴ O. Jędrzejczyk, O dwóch bardzo różnych książkach Jerzego Lovella, tamże, 1954, nr 127, s. 3.

⁸⁸⁵ J. Skórnicki, Pod polską banderą, tamże, 1956, nr 108, s. 5.

⁸⁸⁶ W. Maciąg, Opowiadania Mariana Promińskiego, tamże, 1955, nr 106, s. 3.

⁸⁸⁷ J. Skórnicki, Pisarz nowoczesny, tamże, 1956, nr 165, s. 4.

⁸⁸⁸ ko, Nowa twarz Marka Twaina, tamże, 1949, nr 348, s. 6.

Wśród umarłych. T. 3, *Powrót*)⁸⁸⁹, Władysława Machejka *Po wojnie*⁸⁹⁰, Ryszarda Kłysia powieść o Nowej Hucie pt. *Ostatnie słowo ma człowiek*⁸⁹¹, Macieja Słomczyńskiego *Opowiadanie o sprawach osobistych*⁸⁹², Mariana Promińskiego *Cyrk przyjechał*⁸⁹³, a z pisarzy zagranicznych Kipps H. G. Wellsa⁸⁹⁴, *Szlakiem klęski* Vladimira Poznera⁸⁹⁵ czy *Życie we mgle* Mitchella Wilsona⁸⁹⁶.

Na łamach gazety omawiano również tomiki wierszy, wśród których znalazły się niezwykle wartościowe teksty m.in. *Wybór wierszy* Tadeusza Różewicza⁸⁹⁷, *Drogi i ulice* Tadeusza Śliwiaka⁸⁹⁸, *Warkocz jesieni* Jarosława Iwaszkiewicza⁸⁹⁹ oraz *Tam umarła śmierć* Pablo Nerudy⁹⁰⁰.

Istniejąca w tych latach sytuacja polityczna wyraziście uwidoczniła się w wyborze recenzowanych dzieł autorów ZSRR: pojawiły się omówienia książek o Stalinie (m.in. broszury *Józef Stalin – krótki życiorys*⁹⁰¹), publikacje pisarzy radzieckich (np. M. Iljina *Opowiadania o przedmiotach*⁹⁰²) lub dotyczące literatury pięknej i naukowej Rosji i Związku Radzieckiego (np. *Zasady psychologii w ZSRR* Tadeusza Tomaszewskiego⁹⁰³ czy *Antologia dramatu rosyjskiego*⁹⁰⁴), Wielkiej Rewolucji Październikowej (*W XXXV rocznicę Wielkiej Październikowej Rewolucji Socjalistycznej. Materiały, dokumenty*⁹⁰⁵). Omawiano też dzieła godzące w stosunki z Watykanem (m.in. E. Ligockiego *Między Watykanem a Polską*⁹⁰⁶), podejmujące problem ekonomii (*Podstawowe zagadnienia ekonomiki i polityki imperializmu* E. Wargi⁹⁰⁷), czy też książki opisujące powstawanie socjalistycznego miasta-dzielnicy Nowej Huty (np. książka Hanny Mortkowicz-Olczakowej *Zmiany w krajobrazie*⁹⁰⁸).

Z innych recenzowanych na łamach pisma publikacji można wymienić te, które traktowały o znanych ludziach: artystach, pisarzach, politykach i innych, np. Henryka

⁸⁸⁹ J. Skórnicki, *Próba współczesnej epiki*, tamże, 1955, nr 281, s. 2-3.

⁸⁹⁰ L. Herdegen, *Żywy ogień życia*, tamże, 1955, nr 81, s. 3.

⁸⁹¹ L. Herdegen, *Powieść Ryszarda Kłysia czyli o trudnościach epiki*, tamże, 1954, nr 77, s. 3.

⁸⁹² L. Herdegen, *Opowiadanie o sprawach osobistych Nowej Huty*, tamże, 1953, nr 172, s. 3-4.

⁸⁹³ L. Herdegen, „...Klask! Laska”, tamże, 1953, nr 227, s. 3-4.

⁸⁹⁴ s.d., „Kipps”, tamże, 1950, nr 190, s. 4.

⁸⁹⁵ k.d., *Dobrze znany szlak*, tamże, 1950, nr 294, s. 3.

⁸⁹⁶ O. Jędrzejczyk, *Życie przeciwko mgle*, tamże, 1954, nr 291, s. 4.

⁸⁹⁷ A. Włodek, *Wybór wierszy Tadeusza Różewicza*, tamże, 1954, nr 179, s. 3-4.

⁸⁹⁸ L. Herdegen, *Kiedy wiersz staje na straży*, tamże, 1954, nr 269, s. 3.

⁸⁹⁹ L. Herdegen, *Najprostsze słowa*, tamże, 1954, nr 202, s. 2-3.

⁹⁰⁰ A. Włodek, „*Tam umarła śmierć*”, tamże, 1954, nr 48, s. 2-3.

⁹⁰¹ (A. Kl.), *Książka o Stalinie*, tamże, 1949, nr 338, s. 3.

⁹⁰² (A.B.), *Książka, która odpowiada na 100 tysięcy „dlaczego”*, tamże, 1950, nr 176, s. 4.

⁹⁰³ *Nowa nauka*, tamże, 1950, nr 235, s. 4.

⁹⁰⁴ L. Herdegen, *Od Fonwizina do Michałkowa*, tamże, 1953, nr 125, s. 2-3.

⁹⁰⁵ *W XXXV rocznicę Wielkiej Październikowej Rewolucji Socjalistycznej*, tamże, 1952, nr 266, s. 3.

⁹⁰⁶ (s.d.), *Między Watykanem a Polską*, tamże, 1949, nr 274, s. 6.

⁹⁰⁷ B. Oyrzanowski, *O nowej książce prof. E. Wargi*, tamże, 1954, nr 273, s. 3-4.

⁹⁰⁸ O. Jędrzejczyk, *Zmiany w ludziach i krajobrazie*, tamże, 1954, nr 76, s. 4.

Markiewicza *Prus i Żeromski*⁹⁰⁹, Stanisławy Serafińskiej *Jan Matejko – wspomnienie rodzinne*⁹¹⁰, Hanny Mortkowicz-Olczakowej *Piotr Michałowski. Opowieść o życiu i twórczości*⁹¹¹ czy Jurija Germana *Opowiadania o Feliksie Dzierżyńskim*⁹¹².

Z publikacji poruszających ważne tematy narodowej polskiej historii przez odpowiednio napisane recenzje popularyzowano m.in. książki Józefa Kowalskiego *Rewolucyjna demokracja rosyjska a Powstanie Styczniowe*⁹¹³ oraz Stefana Kieniewicza *Warszawa w Powstaniu Styczniowym*⁹¹⁴.

Poza recenzjami w omawianym okresie zamieszczono na łamach „Dziennika Polskiego” łącznie 269 różnych publikacji o książkach, najmniej tego typu tekstów ukazało się w 1956 r., zaledwie 9, najwięcej, bo 61 w 1950 r. W pozostałych latach ich ilość wynosiła: w 1949 r. 44, w 1951 r. 30, w 1952 r. 26, w 1953 r. 29, w roku kolejnym podniosła się do 39, w 1955 r. obniżyła do 31.

Tabela nr 104. Problematyka książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1949-1956. Publikacje o książkach

Rok	publikacje o książkach (ilość publikacji)
1949	44
1950	61
1951	30
1952	26
1953	29
1954	39
1955	31
1956	9
Łącznie	269

Źródło: Obliczenia własne

W latach 1949-1956 omawiano książki w następujących rubrykach: „Nowe książki”, „Wśród nowych książek” (tu zamieszczano po kilka tytułów wraz z ich krótkim omówieniem), „Książki nadesłane do redakcji” (w tej rubryce niektóre publikacje miały krótkie omówienie, w innych przypadkach podawano tylko dane bibliograficzne, ilość książek była różna, wahała się od kilku do kilkudziesięciu, np. w 1953 r. było ich 23⁹¹⁵), „Nowości *Czytelnika*” lub „*Wydawnictwa Czytelnika*” (prezentowano w nich po jednej lub kilka książek, które zawierały krótkie omówienie), „*Wydawnictwa prawnicze*” – rubryce zamieszczonej w dodatku „*Prawo i Życie*” oraz „*Nowe wydawnictwa*”.

⁹⁰⁹ A. Jopek, *Prace historyczno-literackie*, tamże, 1954, nr 160, s. 3.

⁹¹⁰ O. Jędrzejczyk, *Wspomnienia „Kasztelanki” o Matejce*, tamże, 1955, nr 250, s. 4.

⁹¹¹ J. Skórnicki, *Opowieść o Michałowskim*, tamże, 1956, nr 293, s. 2-3.

⁹¹² J. M., *Opowiadania o Feliksie Dzierżyńskim*, tamże, 1951, nr 196, s. 3.

⁹¹³ O. Terlecki, *Z istotnych zagadnień powstania styczniowego*, tamże, 1950, nr 22, s. 3.

⁹¹⁴ J. Sieradzki, *Warszawa w Powstaniu Styczniowym*, tamże, 1954, nr 281, s. 3.

Książkom poświęcano również uwagę w cyklu felietonów „Rozmowy o literaturze”, tu prezentowano m.in. tomik wierszy pt. *Słońce, nasz towarzysz* Arnolda Słuckiego⁹¹⁶, oceniano dorobek poetycki Adama Ważyka pisząc: „fakt, że wiersze Ważyka znajdują się dziś w programach fabrycznych zespołów świetlicowych, w gazetkach ściennych – jest chyba najważniejszym zwycięstwem poety, który w realizmie odnalazł poszukiwaną przez trzydzieści lat dyscyplinę twórczą”⁹¹⁷. Pisano pochlebnie o wierszach Wisławy Szymborskiej i jej tomiku pt. *Dlaczego żyjemy*, który uważano za „rzeczywiste dokonanie artystyczne”. O jej poezji pisano, że cechuje ją „nieodłączność wątków osobistych i patriotycznych”, podkreślano, że W. Szymborska w swoich wierszach kładła „nacisk na analizę przemian zachodzących w światopoglądzie społeczeństwa, które tworzy współczesność i żyje w ścisłej z nią łączności”⁹¹⁸.

W felietonach z cyklu „Rozmowy o książkach”, Jarosław Iwaszkiewicz dowodził m.in., że książka Włocha Edmondo de Amicisa *Serce* jest zbyt staroświecka. Pisał o niej: „książka ta jest niezmiernie cikliwa i przez te cikliwość i sztuczność nie mogąca przynieść pożytku dzisiejszym dzieciom i dzisiejszej młodzieży”⁹¹⁹. Z kolei książkę *Kalejdoskop literacki* Zofii Starowieyskiej-Morstinowej uważał, „pomimo wszystkich pomyłek i niedociągnięć”, za „lekturę rzeźwiącą”⁹²⁰. W dziale tym zamieszczano też felietony dyskusyjne, np. w jednym z nich Olgierd Terlecki wypowiadał się na temat pisarstwa Stanisława Lema, zwłaszcza jego książek *Astronauta*, *Obłok Magellana* i tomu opowiadań *Sezam*⁹²¹.

O niektórych książkach pisano również w specjalnych cyklach: „Poznajemy literaturę ZSRR” (np. *Opowieść o prawdziwym człowieku* Borysa Polewoja)⁹²² czy „Biblioteka w Prenumeracie” (np. o utworach Poli Gojawiczyńskiej zawartych w *Antologii noweli polskiej*⁹²³, o Wilhelmie Machu i jego książce *Rdza*⁹²⁴).

Autorem wielu artykułów recenzyjnych był Leszek Herdegen, który pisał m.in. o pierwszej w naszej literaturze powojennej znaczącej powieści fantastyczno-naukowej pt. *Astronauta* Stanisława Lema⁹²⁵, o zbiorze reportaży *Świt słowiańskiego jutra* Pawła

⁹¹⁵ *Książki nadesłane do Redakcji*, tamże, 1953, nr 204, s. 5.

⁹¹⁶ L. Herdegen, *Słońce – towarzysz poety*, tamże, 1952, nr 227, s. 3.

⁹¹⁷ L. Herdegen, *W poszukiwaniu dyscypliny*, tamże, 1953, nr 28, s. 3-4.

⁹¹⁸ L. Herdegen, *Uwagi o wierszach Wisławy Szymborskiej*, tamże, 1953, nr 61, s. 3-4.

⁹¹⁹ J. Iwaszkiewicz, *Niebezpieczeństwo serca*, tamże, 1955, nr 164, s. 3.

⁹²⁰ J. Iwaszkiewicz, *Kalejdoskop*, tamże, 1956, nr 43, s. 3.

⁹²¹ O. Terlecki, *O pisarstwie Stanisława Lema*, tamże, 1954, nr 213, s. 3-4.

⁹²² *Poznajemy literaturę ZSRR*, tamże, 1951, nr 282, s. 3.

⁹²³ *Oczekujemy z zainteresowaniem*, tamże, 1949, nr 10, s. 8.

⁹²⁴ „Biblioteka w Prenumeracie”, tamże, 1950, nr 3, s. 6.

⁹²⁵ L. Herdegen, *Wzywa nas ziemia*, tamże, 1952, nr 162, s. 3-4.

Jasienicy, traktujący o początkach państwa polskiego. O tych reportażach L. Herdegen wypowiadał się bardzo pozytywnie:

„przejrzysty układ tematu, zręczne konfrontacje zagadnień sprzed kilkunastu wieków ze współczesnymi zjawiskami życia społecznego, ciekawie opowiedziana anegdota historyczna, plastyka opisu, atrakcyjność naukowego wykładu, jasny, dobitny i precyzyjny język [...] to charakterystyczne cechy pisarstwa Jasienicy⁹²⁶”.

W podobnym tonie pisał również o tomiku poezji *Światła planów* Jana Bolesława Ożoga, uważając tom za „świadectiono pierwszych kroków poety w stronę realizmu”. Usprawiedliwiał się, że jego uwagi były krytyczne, ponieważ pragnął „aby poeta – dotąd tak bardzo ideowo zabłąkany – uczyniwszy pierwszy zdecydowany krok w stronę realizmu socjalistycznego – równie pewnie kroczył dalej”⁹²⁷.

Temat wojny nadal był obecny w wydawanych wówczas książkach. Recenzenci zwracali uwagę na książkę Alfreda Fiderkiewicza *Brzezinki, wspomnienia z obozu*. Pisano, że „Fiderkiewicz, nie będąc pisarzem, poprzestaje w swej książce na zwięzłej obiektywnej, surowej, lakonicznej kronice wypadków na terenie obozu w sąsiadujących z Oświęcimiem „Brzezinkach”, a samą książkę traktowano jako „cenną przestrożę i ostrzeżenie”⁹²⁸. Informowano również o ukazaniu się, nakładem społecznego Komitetu Odbudowy Warszawy, książki Czesława Klarnera pt. *Zniszczenia wojenne w miastach polskich i ich odbudowa*, której sprzedaż i honorarium autorskie przeznaczono na Społeczny Fundusz Odbudowy Stolicy⁹²⁹.

Czytelnicy – zgodnie z tendencjami propagandy tego czasu – otrzymywali informacje o różnych książkach poświęconych przodownikom pracy, wydawanych w ramach „Biblioteki współzawodnika”⁹³⁰. Na łamach „Dziennika” odnotowywano również kolejne rocznice ukazania się *Historii Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii (Bolszewików)* traktowanej jako „nieodzowny przewodnik dla polskich mas pracujących, walczących o zbudowanie socjalizmu w swoim kraju”⁹³¹. Usiłowano przekonać polskich czytelników, że dzieła Stalina oraz Lenina, wydawane w Polsce w milionowych nakładach, stanowiły „dla najszerszych mas naszego społeczeństwa niewyczerpaną skarbnicę wiedzy marksistowsko-leninowskiej, niezastąpiony oręż w budowaniu podstaw socjalizmu”⁹³².

⁹²⁶ L. Herdegen, „Świt słowiańskiego jutra”, tamże, 1953, nr 165, s. 3-4.

⁹²⁷ L. Herdegen, *Jan Bolesław Ożóg*, „Światła planów”, tamże, 1953, nr 234, s. 3-4.

⁹²⁸ J. Frühling, *Brzezinki (wspomnienia z obozu śmierci)*, tamże, 1955, nr 57, s. 4.

⁹²⁹ *Książka o wojennych zniszczeniach*, tamże, 1949, nr 34, s. 5.

⁹³⁰ *Książka o Fr. Apryasie*, tamże, 1949, nr 236, s. 3.

⁹³¹ t, *12-ta rocznica ukazania się „Krótkiego kursu historii WKP(B)*, tamże, 1950, nr 270, s. 1.

⁹³² *Dzieła Józefa Stalina w Polsce Ludowej*, tamże, 1953, nr 57, s. 4.

W ten sposób usprawiedliwiano niejako, że do 1954 r. w Polsce wydano aż 51 tytułów różnych prac Lenina w łącznym nakładzie 5.395.000⁹³³. Ten ten uległ zmianie w 1956 r., kiedy to na łamach „Dziennika” wytykano fałszerstwa historyczne zawarte w *Wielkiej Encyklopedii Radzieckiej*, a zwłaszcza wyolbrzymienie roli Stalina i przemilczenie zasług innych przywódców bolszewickich⁹³⁴.

Wiele publikacji dotyczyło nowych utworów literackich, pisano m.in. o debiucie literackim i jednocześnie jednej z pierwszych powieści o Nowej Hucie Ryszarda Kłysia pt. *Ostatnie słowo ma człowiek*⁹³⁵, omawiano tomik wierszy Wisławy Szymborskiej *Pytania zadawane sobie* (autor artykułu uważał, że 14 wierszy zawartych w tomiku „wnosi do poezji polskiej ton na wskroś oryginalny, przy tym tom świeży i czysty”, oraz że stanowi „poważne wydarzenie literackie”)⁹³⁶. Bardzo chwalono rozliczeniową powieść Jerzego Putramenta o bandach leśnych pt. *Rozstaje*: „każdy z nas wie, ile te bandy przyniosły szkody, nieszczęścia, ilu dokonały zbrodni, ile trzeba było ofiarnego wysiłku by wreszcie je zlikwidować” – pisano m.in. w artykule, zaś o samym autorze wypowiedziano pochlebne opinie, że jest to „zaciekły wróg lakiernictwa, zakłamania, ukrywania i zniekształcania prawdy”⁹³⁷.

Drukowano również wypowiedzi krytyczne na temat niektórych publikacji, szczególnie wtedy, kiedy ich treści odbiegały od oficjalnej oceny wydarzeń, np. o kłamliwej książce Bolesława Wójcickiego *Prawda o Katyniu* nadal z uporem pisano, że ukazuje „jak bardzo zsynchronizowane są hitlerowskie i amerykańskie metody zbrodni, jak bardzo rozpowszechnione w obydwu ustrojach [...] jest użycie prowokacji”, usiłując, zresztą bez powodzenia, przekonywać czytelników, że „prowokacje katyńskie to jeszcze jedna broń imperialistów w ich walce przeciwko wolnym narodom, broń haniebna, tchórzliwa, szalbiercza”⁹³⁸.

W tej konwencji oceniano też książka Bora Komorowskiego *The secret army*, wydaną w Londynie. Stała się ona pretekstem do negatywnych ocen pamiętników wielu wybitnych ludzi, których autor artykułu obraźliwie określał jako „wyrzucone z siodła kanalie polityczne związane ściśle, względnie pośrednio, z faszyzmem na rynkach zachodnich”⁹³⁹. Z kolei książki z serii „Gold Medal Books” uważano wówczas za „pornograficzne, opisujące

⁹³³ *Milionowe nakłady dzieł Lenina wydano w Polsce Ludowej*, tamże, 1954, nr 13, s. 1.

⁹³⁴ *Fałszy historyczne Wielkiej Encyklopedii Radzieckiej*, tamże, 1956, nr 159, s. 1.

⁹³⁵ C. Tarnogórski, *W sprawie powieści Kłysia*, tamże, 1954, nr 84, s. 3.

⁹³⁶ J. Kwiatkowski, *Ton świeży i czysty*, tamże, 1954, nr 259, s. 3.

⁹³⁷ J. Frühling, „*Rozstaje*” – nowa książka Jerzego Putramenta, tamże, 1954, nr 9, s. 3.

⁹³⁸ M. D., „*Prawda o Katyniu*” B. Wójcickiego, tamże, 1952, nr 143, s. 2-3.

⁹³⁹ St. R., *Brudna książeczka pana Bora: recenzja z „Tribune”*, tamże, 1950, nr 274, s. 3.

zbożenia płciowe, nierząd, narkomanię⁹⁴⁰. Zgodnie z propagandą tamtych lat, ośmieszano działalność różnych instytucji w krajach zachodnich, np. pisano, że katolicka organizacja religijna w Huston zagroziła procesem sądowym wydawcom, jeżeli nie wycofają ze sprzedaży nieprzyzwoite książki, do których zaliczono m.in. *Zbrodnię i karę* Fiodora Dostojewskiego⁹⁴¹.

Na łamach pisma informowano o przekładach książek polskich autorów na języki obce: z „Dziennika Polskiego” czytelnik mógł dowiedzieć się m.in., że *Lalka* Bolesława Prusa ukazała się w przekładzie na język rosyjski⁹⁴² i węgierski⁹⁴³, *Krzyżacy* Henryka Sienkiewicza także w języku rosyjskim⁹⁴⁴, *Pan Tadeusz* Adama Mickiewicza został wydany po ukraińsku⁹⁴⁵, *Lila Weneda* Juliusza Słowackiego po czesku⁹⁴⁶. Nie pominięto okazji, by poinformować czytelników o przekładach na język polski biografii Lenina⁹⁴⁷.

Wielokrotnie pisano o książkach dla dzieci i młodzieży autorów polskich i obcych: np. o baśni Lwa Tołstoja *Trzy niedźwiedzie*, bajce Władysława Kozłowskiego *Czarodziejski aparat*⁹⁴⁸, przedstawiano radzieckie książki dla dzieci i młodzieży wydane przez „Naszą Księgarnię”, w tym *Szkolę* Arkadiusza Gajdara, *Węzeł gordyjski* Iwana Wasilenki i in.⁹⁴⁹, ponadto rekomendowano nowości „Czytelnika” dla dzieci, m.in. *Rycerze Tatr* Ewy Szelburg Zarembiny, *Cuda i dziwy* Juliana Tuwima, *O ślimaku co szukał wiosny* Stefanii Grodzieńskiej⁹⁵⁰, omawiano również książki dla młodzieży Jarosława Iwaszkiewicza (*Wycieczka do Sandomierza*) i Wojciecha Żukrowskiego (*Poszukiwacze skarbów*)⁹⁵¹.

Wiele dyskusyjnych artykułów poświęcono podręcznikom szkolnym, ich ilości i wielkości nakładów⁹⁵², ale także błędom zawartych w podręcznikach. Zrelacjonowano przebieg zebrania sekcji poezji warszawskiego oddziału Związku Literatów Polskich dotyczącego poezji zamieszczonej w podręcznikach szkolnych. Pisarze udowodnili, że niektóre podręczniki do nauki języka polskiego były obciążone błędami i nie spełniały roli

⁹⁴⁰ (zg), *Powieść kryminalna już nie wystarcza*, tamże, 1951, nr 266, s. 3.

⁹⁴¹ „*Nieprzyzwoita lektura*”, tamże, 1954, nr 220, s. 3.

⁹⁴² *U przyjaciół w Związku Radzieckim*, tamże, 1949, nr 281, s. 3.

⁹⁴³ „*Lalka*” Prusa w języku węgierskim, tamże, 1952, nr 261, s. 1.

⁹⁴⁴ „*Krzyżacy*” w przekładzie rosyjskim, tamże, 1950, nr 99, s. 1.

⁹⁴⁵ *U przyjaciół w Związku Radzieckim*, tamże, 1950, nr 8, s. 3.

⁹⁴⁶ *U południowych sąsiadów*, tamże, 1950, nr 138, s. 3.

⁹⁴⁷ *Życiorys Lenina po polsku*, tamże, 1950, nr 14, s. 5.

⁹⁴⁸ *Wydawnictwa dla dzieci i młodzieży*, tamże, 1950, nr 220, s. 4.

⁹⁴⁹ (O), *Radzieckie książki dla dzieci i młodzieży*, tamże, 1950, nr 352, s. 4.

⁹⁵⁰ *Poezja dla dzieci*, tamże, 1949, nr 352, s. 8.

⁹⁵¹ H. Mortkowicz-Olczakowa, *Iwaszkiewicz i Żukrowski – dla młodzieży*, tamże, 1954, nr 118, s. 2-3.

⁹⁵² *22 miliony nowych podręczników szkolnych*, tamże, 1950, nr 237, s. 6.

wychowawczej. Dotyczyło to zwłaszcza podręcznika *Zarys literatury polskiej cz. 2 (lata 1918-1950)* oraz *Wypisów polskich* dla klasy 8⁹⁵³.

Na łamach pisma wspomniano również o książkach szczególnie cennych, np. o *Kodeksie Behema*, księdze przywilejów i statutów m. Krakowa, ułożonej około 1505 r. przez krakowskiego pisarza Baltazara Behema, uważanej za jeden z najcenniejszych zabytków średniowiecznego malarstwa miniaturowego, który był przechowywany w Bibliotece Jagiellońskiej⁹⁵⁴ czy *Słowniku staropolskim*, księżce, która „dokumentuje powstanie i rozwój języka polskiego w czasach, kiedy to wszechwładnie jeszcze i u nas i w całej Europie panowała łacina”⁹⁵⁵.

Podobnie jak w latach ubiegłych, omawiano utwory, które później drukowane były na łamach „Dziennika Polskiego”, np. powieść Jerzego Putramenta pt. *Wrzesień*, uważaną za próbę ukazania przyczyn, „które przedwojenny polski sąd sanacyjny pchnęły do spotkania najazdu hitlerowskiego w szczególnie dla Polski niedogodnych warunkach społecznych, politycznych i wojskowych”⁹⁵⁶.

Recenzje i publikacje o książkach w latach 1957-1970

W kolejnym okresie zainteresowanie redakcji „Dziennika Polskiego” książkami nie osłabło. W latach 1957-1970 na łamach „Dziennika Polskiego” opublikowano ogółem 244 recenzje książek: w 1957 r. odnotowano 13 recenzji, w roku kolejnym ich ilość wzrosła do 23, w 1959 r. obniżyła się aż do 4, w 1960 r. zanotowano jedynie 1 recenzję, w 1961 r. - 3, w 1962 r. - 2, w 1963 r. nie zanotowano żadnej recenzji, w kolejnym roku ilość recenzji wynosiła 23, w 1965 wzrosła do 48, nieznacznie spadła w roku 1966 (do 44), ponownie spadła w 1967 r. (do 41), w kolejnym roku wynosiła 23, jeszcze mniej, bo 13 w 1969 r. i 6 w 1970 r. Na łamach gazety recenzowano wiele powieści, opowiadań, tomików poezji, wspomnień, zbiorów felietonów i reportaży, książki o znanych osobach, a także utwory tematycznie związane z wojną, okupacją, Niemcami, marksizmem, publikacje dotyczące miast, miejscowości, rejonów Polski i świata, pozycje związane z malarstwem, rzeźbą, teatrem, słownikami, encyklopediami i inne.

⁹⁵³ E. Waszczuk, *Literaci o podręcznikach szkolnych*, tamże, 1953, nr 245, s. 3.

⁹⁵⁴ A. Brayer, „*Kodeks Behema*”, tamże, 1952, nr 12, s. 6.

⁹⁵⁵ K. Muszałówna, *Słownik staropolski* – pomnik naszej kultury, dzieło trzech pokoleń, tamże, 1953, nr 142, s. 3.

⁹⁵⁶ „*Wrzesień*” Jerzego Putramenta: nowa powieść „*Dziennika Polskiego*”, tamże, 1951, nr 194, s. 4.

Tabela nr 105. Problematyka książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1957-1970. Recenzje

Rok	Recenzje (ilość publikacji)
1957	13
1958	23
1959	4
1960	1
1961	3
1962	2
1963	–
1964	23
1965	48
1966	44
1967	41
1968	23
1969	13
1970	6
Łącznie	244

Źródło: Obliczenia własne

Do osób, które w latach 1957-1970 najczęściej pisały recenzje książek należeli: Olgierd Terlecki (157 recenzji), Stanisław Stanuch (24 recenzje) i Roman J. Pyrczok (18 recenzji). Pozostałe osoby wymienione w tabeli nr 97 były autorami mniej niż 10 recenzji, np. Tadeusz Bukowski napisał do „Dziennika Polskiego” 8 recenzji, Krystyna Zbijewska – 4 recenzje, Wiesława Czubałowa i Janusz Roszko po 3 recenzje.

Tabela nr 106. Autorzy recenzujący książki w latach 1957-1970

Lp.	Nazwisko i imię recenzującego	Ilość recenzji
1.	(j.a.)	1
2.	(k.st.)	1
3.	Bogusz Józef	1
4.	Brayer Antoni	3
5.	Bukowski Tadeusz	8
6.	Chociej Stanisław	1
7.	Czubałowa Wiesława	3
8.	Dudzik Zdzisław	1
9.	Dziki Sylwester	1
10.	Gutowski Maciej	1
11.	Hollanek Adam	2
12.	J.R.	1
13.	Jędrzejewski T.	1
14.	Katz Janina	1
15.	Kosiński Ryszard	1
16.	Kragen Wanda	1
17.	Kydryński Juliusz	1
18.	Majda Jan	1
19.	Miklaszewski Krzysztof	2
20.	Mikułowski Włodzimierz	1
21.	Ożóg Jan Bolesław	1
22.	Pyrczok Roman J.	18
23.	Roszko Janusz	3
24.	Stanek Adam	1
25.	Stanuch Stanisław	24
26.	Terlecki Olgierd	157
27.	Włodek Adam	2

28.	Zbijewska Krystyna	4
29.	Anonimowe recenzje	1

Źródło: Obliczenia własne

Tak jak w poprzednich okresach najczęściej recenzji przeznaczono na dzieła literackie. Z recenzowanych powieści pisarzy polskich wymienić można m.in.: Kornela Filipowicza *Ogród pana Nietschke*⁹⁵⁷ oraz *Mężczyzna jak dziecko*⁹⁵⁸, Tadeusza Kwiatkowskiego *Klatka*⁹⁵⁹, Zbigniewa Łapińskiego *Flirt z medycyną*⁹⁶⁰, Adolfa Rudnickiego *Niekochana*⁹⁶¹ i Władysława Terleckiego *Spisek*⁹⁶². Wiele z poddawanych ocenie powieści dotyczyło wojska, marynarki i lotnictwa. Należały do nich m.in. powieść o żołnierzach dywizji powietrzno-desantowej Albina Siekierskiego *Pół godziny przyjaźni*⁹⁶³, powieść o lotnikach Bohdana Drozdowskiego *Manewr: ucieczka w słońce*⁹⁶⁴, powieść „psychologiczna o współczesnym wojsku” Janusza Przymanowskiego pt. *Wezwany*⁹⁶⁵ czy powieść Mariana Promińskiego *Marynarze*⁹⁶⁶. Kilka z recenzowanych pozycji poświęconych było marynarce i lotnictwu, np. *Marynarka wojenna i obrona polskiego wybrzeża w dawnych wiekach* w opracowaniu Mariana Krwawicza⁹⁶⁷, *Bitwy morskie* Edmunda Kosiarza⁹⁶⁸ i książka o pilotach oblatujących nie wypróbowane jeszcze maszyny pt. *Najszybsi ludzie świata* Eugeniusza Banaszczyka⁹⁶⁹. Sporo miejsca zajęły recenzje omawiające powieści dotyczące tematyki wojennej, m.in. powieść Hansa Leberta dotycząca hitlerowców pt. *Wilcza skóra*⁹⁷⁰, powieść o łódzkim getcie *Okrutne lata* Frantiska Kafki⁹⁷¹, powieść „z okresu Powstania Warszawskiego i bitwy czerniakowskiej” pt. *Desant* Adama Kaski⁹⁷².

Wiele miejsca w „Dzienniku Polskim” zajmowały recenzje poświęcone powieściom pisarzy zagranicznych: czytelnikom rekomendowano m.in. utwory Czingisa Ajtmatowa *Moja dziewczyna*⁹⁷³, Giorgio Bassaniego *Ogród rodziny Finzi-Continich*⁹⁷⁴, Alberta Camusa

⁹⁵⁷ O. Terlecki, *Ironia magistra vitae*, tamże, 1966, nr 76, s. 3.

⁹⁵⁸ O. Terlecki, *Tragedia dzisiejsza*, tamże, 1967, nr 147, s. 3.

⁹⁵⁹ O. Terlecki, *Dramat idealisty*, tamże, 1966, nr 29, s. 3.

⁹⁶⁰ O. Terlecki, *Powieść interwencyjna*, tamże, 1965, nr 23, s. 4.

⁹⁶¹ S. Stanuch, „*Niekochana*” – *Adolfa Rudnickiego*, tamże, 1958, nr 176, s. 3.

⁹⁶² O. Terlecki, *Rok 1863*, tamże, 1966, nr 64, s. 3.

⁹⁶³ O. Terlecki, *Kilka pytań*, tamże, 1964, nr 258, s. 3.

⁹⁶⁴ Z. Dudzik, *Spacer przez przeszłość*, tamże, 1964, nr 64, s. 5.

⁹⁶⁵ O. Terlecki, *Droga wezwanego*, tamże, 1968, nr 242, s. 3.

⁹⁶⁶ O. Terlecki, *Podrywacz na morzu*, tamże, 1965, nr 35, s. 3.

⁹⁶⁷ O. Terlecki, *Od zawsze*, tamże, 1961, nr 149, s. 3.

⁹⁶⁸ O. Terlecki, *Bitwy morskie*, tamże, 1965, nr 59, s. 3.

⁹⁶⁹ O. Terlecki, *Najszybsi*, tamże, 1964, nr 281, s. 3.

⁹⁷⁰ O. Terlecki, *Owczka skóra*, tamże, 1964, nr 263, s. 3.

⁹⁷¹ O. Terlecki, *Zmarnowany dokument*, tamże, 1967, nr 45, s. 3.

⁹⁷² O. Terlecki, *Powieść o bitwie nietypowej*, tamże, 1965, nr 47, s. 3.

⁹⁷³ O. Terlecki, *Los człowieka*, tamże, 1965, nr 268, s. 3.

⁹⁷⁴ O. Terlecki, *Epitafium Finzi-Continich*, tamże, 1964, nr 275, s. 3.

*Obcy*⁹⁷⁵, Williama Faulknera *Azyl*⁹⁷⁶, Romain Gary'ego *Korzenie nieba*⁹⁷⁷, Grahama Green'a *Komedianci*⁹⁷⁸, Ernesta Hemingway'a *Komu bije dzwon*⁹⁷⁹, Jamesa Jones'a *Stąd do wieczności*⁹⁸⁰, Alistera MacLean'a *Działa Nawarony*⁹⁸¹, Leonida Pierwomajskiego *Gorzki miód*⁹⁸², Michała Szołochowa *Los człowieka*⁹⁸³, Patryka White'a *Wóz ognisty*⁹⁸⁴, Yasumariego Kawabaty *Kraina śniegu*⁹⁸⁵.

Wśród recenzowanych nowel i opowiadań znalazły się m.in. nowela satyryczna *Słoń* Sławomira Mrożka⁹⁸⁶, opowiadania Tadeusza Hołuja *Jutrzenka*⁹⁸⁷, opowiadania Jana Kurczaba *Czarna kawa*⁹⁸⁸, opowiadanie Jana Stoberskiego *Zwierzenia durnia*⁹⁸⁹, Władysława Machejka *Na Sumatrze*⁹⁹⁰, a z pisarzy obcych *Opowiadania Asza Szaloma*⁹⁹¹, *Nie będzie ponizonych* Lustiga Armoszta⁹⁹², *Złoto Neapolu i inne opowiadania* Giuseppe Marotty⁹⁹³.

Na łamach „Dziennika Polskiego” omawiano liczne tomiki poezji wielu znanych poetów, m.in. Leszka Elektorowicza (*Przedmowy do ciszy*⁹⁹⁴), Jerzego Harasymowicza (*Wieża melancholii*⁹⁹⁵, *Wybór wierszy*⁹⁹⁶), Jarosława Iwaszkiewicza (*Wiersze zebrane*⁹⁹⁷), Tadeusza Nowaka (*Jasłkowe niebios*⁹⁹⁸, *Ślepe kola wyobraźni*⁹⁹⁹), Jana Bolesława Ożoga (*Wiersze wybrane*¹⁰⁰⁰, *Ucieczka*¹⁰⁰¹, *Kalectwa*¹⁰⁰², *Jemiola*¹⁰⁰³), Haliny Poświatowskiej (*Jeszcze wspomnienie*¹⁰⁰⁴, *Dzień dzisiejszy*¹⁰⁰⁵, *Hymn bałwochwalczy*¹⁰⁰⁶, *Oda do rąk*¹⁰⁰⁷),

⁹⁷⁵ S. Stanuch, „*Obcy*” Alberta Camusa, tamże, 1958, nr 46, s. 4.

⁹⁷⁶ S. Stanuch, „*Azyl*” Faulknera, tamże, 1957, nr 256, s. 4.

⁹⁷⁷ O. Terlecki, *Słonie*, tamże, 1967, nr 74, s. 3.

⁹⁷⁸ O. Terlecki, *Wielkość słabych*, tamże, 1967, nr 105, s. 3.

⁹⁷⁹ S. Stanuch, „*Komu bije dzwon*” – Hemingway'a, tamże, 1958, nr 71, s. 3.

⁹⁸⁰ O. Terlecki, *Pan Jones i jego kompleks*, tamże, 1966, nr 249, s. 3-4.

⁹⁸¹ O. Terlecki, *Działa Nawarony*, tamże, 1967, nr 187, s. 4.

⁹⁸² O. Terlecki, *Leśny miód*, tamże, 1965, nr 280, s. 3.

⁹⁸³ O. Terlecki, *Los człowieka*, tamże, 1965, nr 268, s. 3.

⁹⁸⁴ O. Terlecki, *Sprawiedliwi w Sodomie*, tamże, 1965, nr 94, s. 4.

⁹⁸⁵ O. Terlecki, *Inna kraina*, tamże, 1964, nr 227, s. 3.

⁹⁸⁶ S. Stanuch, „*Słoń*” Sławomira Mrożka, tamże, 1957, nr 229, s. 3.

⁹⁸⁷ S. Stanuch, „*Jutrzenka*” – Tadeusza Hołuja, tamże, 1958, nr 28, s. 6.

⁹⁸⁸ S. Stanuch, „*Czarna kawa*” Jana Kurczaba, tamże, 1958, nr 1, s. 3.

⁹⁸⁹ S. Stanuch, „*Zwierzenia durnia*” Jana Stoberskiego, tamże, 1958, nr 167, s. 3.

⁹⁹⁰ O. Terlecki, *Niepokój*, tamże, 1966, nr 285, s. 4.

⁹⁹¹ O. Terlecki, *Szałom Asz*, tamże, 1965, nr 90, s. 3.

⁹⁹² O. Terlecki, *Owce przeciwko wilkom*, tamże, 1965, nr 84, s. 3.

⁹⁹³ O. Terlecki, *Złoto Neapolu*, tamże, 1965, nr 71, s. 3-4.

⁹⁹⁴ R. J. Pyrczok, *Poświatowska i Elektorowicz*, tamże, 1968, nr 238, s. 4.

⁹⁹⁵ S. Stanuch, „*Wieża Melancholii*” Jerzego Harasymowicza, tamże, 1958, nr 99, s. 5, 7.

⁹⁹⁶ J. Pyrczok, *Poeci i materia świata*, tamże, 1967, nr 250, s. 5.

⁹⁹⁷ R. J. Pyrczok, „*Dni pięknej włóczgi*” (o Iwaszkiewicza poezji kompletnej), tamże, 1968, nr 226, s. 3.

⁹⁹⁸ S. Stanuch, „*Jasłkowe niebios*” – Tadeusza Nowaka, tamże, 1958, nr 53, s. 3.

⁹⁹⁹ S. Stanuch, *Młodzi poeci Krakowa*, tamże, 1958, nr 186, s. 3.

¹⁰⁰⁰ S. Stanuch, „*Wiersze wybrane*” – Jana Bolesława Ożoga, tamże, 1958, nr 90, s. 3.

¹⁰⁰¹ O. Terlecki, *Wierny wyznawca*, tamże, 1966, nr 40, s. 3.

¹⁰⁰² R. Pyrczok, „*Kalectwa*” i „*Koncentracje*”, tamże, 1969, nr 4, s. 4.

¹⁰⁰³ S. Stanuch, *Trzej poeci krakowscy*, tamże, 1967, nr 107, s. 4.

¹⁰⁰⁴ R. J. Pyrczok, *Poświatowska i Elektorowicz*, tamże, 1968, nr 238, s. 4.

Stanisława Skonecznego (*Obraz świata*¹⁰⁰⁸), Michała Sprusińskiego (*Popołudnie*¹⁰⁰⁹, *Horoskop*¹⁰¹⁰), Krystyny Szlagi (*Korzeniami w ziemię*¹⁰¹¹), Wisławy Szymborskiej (*Sól*¹⁰¹², *Wołanie o Yeti*¹⁰¹³), Anny Świrszczyńskiej (*Czarne słowa*¹⁰¹⁴), Adama Włodka (*Klepsy: wiersze*¹⁰¹⁵).

Wojna tak silnie tkwiła w pamięci ludzi, że wciąż znajdowała odzwierciedlenie w ówczesnej twórczości, dlatego też na łamach „Dziennika Polskiego” znalazły się, oprócz wspomnianych powyżej powieści, również recenzje książek Adama Drozdowskiego *Alarm dla Warszawy. Obrona cywilna stolicy we wrześniu 1939 r.*¹⁰¹⁶, Zygmunta Kosiora *Bitwa pod Lagarde*¹⁰¹⁷, Tadeusza Kuty *Ziemia bydgoska w cieniu swastyki*¹⁰¹⁸, Alfonsa Filara i Michała Leyko *Palace – katownia Podhala*¹⁰¹⁹, Stefana Otwinowskiego *Czas niehumanitarny*¹⁰²⁰, *Westerplatte* w opracowaniu Zbigniewa Flisowskiego¹⁰²¹, pamiętnik więźnia nr 9225 Adolfa Gawalewicza *Refleksje z poczekalni do gazu*¹⁰²², Ruth i Maxa Seydewitzów *Dama z gronostajem*¹⁰²³ - książka o zachowaniu się niemieckich historyków sztuki podczas wojny czy zbiór szkiców poświęconych współczesnej literaturze niemieckiej oraz literatury światowej dotyczących hitleryzmu i przyczyn rozpętania II wojny światowej Franciszka Ryszki pt. *Literatura pod ciśnieniem*¹⁰²⁴.

Redakcja „Dziennika”, spełniając niejako oczekiwania czytelników pasjonujących się biografiami wybitnych ludzi i pamiętnikami, zamieszczała omówienia tego rodzaju dzieł. Z recenzowanych wspomnień i pamiętników można wymienić książki: Józefa Sohn-Soneckiego *Byłem jeńcem Wehrmachtu – wspomnienia lekarza obozowego*¹⁰²⁵, wspomnienia

---

¹⁰⁰⁵ R. J. Pyrczok, *Uspokojenie i cisza*, tamże, 1967, nr 258, s. 3.

¹⁰⁰⁶ Tamże.

¹⁰⁰⁷ Tamże.

¹⁰⁰⁸ J. B. Ożóg, „*Obraz świata*”, tamże, 1958, nr 61, s. 3.

¹⁰⁰⁹ A. Włodek, *Dwa debiuty*, tamże, 1964, nr 62, s. 3-4.

¹⁰¹⁰ S. Stanuch, *Trzej poeci krakowscy*, tamże, 1967, nr 107, s. 4.

¹⁰¹¹ R. J. Pyrczok, *Korzenie liryki*, tamże, 1967, nr 286, s. 4, 7.

¹⁰¹² S. Stanuch, *Liryka Wisławy Szymborskiej*, tamże, 1962, nr 218, s. 4.

¹⁰¹³ S. Stanuch, „*Wołanie o Yeti*” *Wisławy Szymborskiej*, tamże, 1957, nr 235, s. 3.

¹⁰¹⁴ R. J. Pyrczok, *Poeci i materia świata*, tamże, 1967, nr 250, s. 5.

¹⁰¹⁵ S. Stanuch, *Trzej poeci krakowscy*, tamże, 1967, nr 107, s. 4.

¹⁰¹⁶ O. Terlecki, *Alarm dla Warszawy*, tamże, 1964, nr 223, s. 3.

¹⁰¹⁷ O. Terlecki, *Lagarde 1940*, tamże, 1965, nr 154, s. 3.

¹⁰¹⁸ O. Terlecki, *Bydgoszcz 1939 i później*, tamże, 1966, nr 219, s. 4.

¹⁰¹⁹ W. Czubałowa, *Dokument bestialstwa*, tamże, 1970, nr 47, s. 3.

¹⁰²⁰ O. Terlecki, *Czas trwania, czas niehumanitarny*, tamże, 1964, nr 245, s. 3.

¹⁰²¹ O. Terlecki, *Epopeja siedmiu dni*, tamże, 1965, nr 131, s. 3.

¹⁰²² J. Roszko, *Oświęcim z dystansu*, tamże, 1969, nr 55, s. 3.

¹⁰²³ O. Terlecki, *Dzieje rabunku*, tamże, 1966, nr 263, s. 4.

¹⁰²⁴ O. Terlecki, *Literatura i historia*, tamże, 1967, nr 239, s. 3.

¹⁰²⁵ J. Bogusz, „*Przeżyłem i oskarżam*”, tamże, 1965, nr 165, s. 3.

malarza drezdeńskiego Hansa Grundiga *Między karnawalem a popielcem*¹⁰²⁶, relację o życiu okupacyjnym warszawskiego środowiska aktorskiego i warszawskiej inteligencji Haliny Rozwadowskiej pt. *Wspomnienia ważne i nieważne*¹⁰²⁷. Recenzowano również biografie, autobiografie i książki o znanych osobach, np.: autobiografię z dzieciństwa Jean Paul Sartre'a pt. *Słowa*¹⁰²⁸, autobiografię Romain Gary'ego *Obietnica poranka*¹⁰²⁹, biografię pisarza Leonida Andriejewa pt. *Dzieciństwo* autorstwa Wadima Andriejewa¹⁰³⁰, opowieść autobiograficzną Romualda Pitera, jednego z powstańców dowódców, pt. *Gniew*¹⁰³¹ oraz książki o Kazimierzu Tetmajerze Krystyny Jabłońskiej¹⁰³², Lucjanie Rydlu Józefa Dużyka¹⁰³³, Juliuszu Osterwie Józefy Hennelowej i Jerzego Szaniawskiego¹⁰³⁴.

Na łamach „Dziennika Polskiego” poddawano ocenie tomy felietonów i reportaży, m.in. zbiór felietonów Ryszarda Ordyńskiego *Z mojej włóczęgi*¹⁰³⁵, tom felietonów Stanisława Mackiewicza *Europa in fragranti*¹⁰³⁶, felietony drukowane w „Życiu Literackim” Henryka Voglera pt. *Romanse literatury*¹⁰³⁷, zbiór felietonów recenzyjnych zamieszczanych wcześniej w „Dzienniku Polskim” Zygmunta Grenia pt. *Gdzie nas nie ma*¹⁰³⁸, zbiór reportaży z wycieczki do Grecji Krystyny Grzybowskiej *Penelopa i mandarynki*¹⁰³⁹, zbiór reportaży Zbigniewa Kwiatkowskiego *Byłem niemilczącym światkiem*¹⁰⁴⁰, wybór reportaży Jerzego Lovella *Start do ziemi ludzkiej*¹⁰⁴¹ czy reportaże Janusza Roszki *Bez korony*¹⁰⁴² i *Palenie Judaszów*¹⁰⁴³.

Sporo recenzowanych publikacji dotyczyło Krakowa i innych miast, miejscowości i zakątków Polski czego przykładem może być *Kalendarz z dziejów Krakowa* Mirosława Frančica¹⁰⁴⁴, *Tajemnice starego Krakowa*¹⁰⁴⁵ i *W starym Krakowie*¹⁰⁴⁶ Jana

¹⁰²⁶ O. Terlecki, *Pamiętnik udęczonego Niemca*, tamże, 1967, nr 98, s. 3.

¹⁰²⁷ O. Terlecki, *Ważne i nieważne*, tamże, 1966, nr 255, s. 4.

¹⁰²⁸ O. Terlecki, *Potworne dziecię*, tamże, 1965, nr 293, s. 3.

¹⁰²⁹ O. Terlecki, *Książka o matce*, tamże, 1965, nr 124, s. 4.

¹⁰³⁰ O. Terlecki, *Syn i ojciec*, tamże, 1966, nr 267, s. 3.

¹⁰³¹ O. Terlecki, *Gniew*, tamże, 1965, nr 214, s. 4.

¹⁰³² O. Terlecki, *Tetmajer przypomniany*, tamże, 1969, nr 67, s. 3.

¹⁰³³ K. Zbijewska, *Rydel nieznany*, tamże, 1969, nr 64, s. 4.

¹⁰³⁴ A. Brayer, *Książka o Kamińskim, Jaraczu, Osterwie*, tamże, 1957, nr 44, s. 2-3.

¹⁰³⁵ KR. ZB., *Dwa pamiętniki*, tamże, 1957, nr 61, s. 5.

¹⁰³⁶ O. Terlecki, *Mackiewicz in fragranti*, tamże, 1965, nr 308, s. 3-4.

¹⁰³⁷ O. Terlecki, *Motyw nadrzędny*, tamże, 1966, nr 11, s. 3.

¹⁰³⁸ O. Terlecki, *Trzeci Rodzaj*, tamże, 1967, nr 272, s. 4.

¹⁰³⁹ KR. ZB., *Grecja żywa*, tamże, 1959, nr 275, s. 4.

¹⁰⁴⁰ O. Terlecki, *Sztuka przebijania powierzchni*, tamże, 1965, nr 274, s. 3, 5.

¹⁰⁴¹ O. Terlecki, *Stawianie luster*, tamże, 1965, nr 112, s. 3.

¹⁰⁴² O. Terlecki, *Roszko i jego lustra*, tamże, 1965, nr 209, s. 3.

¹⁰⁴³ O. Terlecki, *W stronę gawędy*, tamże, 1966, nr 105, s. 3.

¹⁰⁴⁴ O. Terlecki, *Po prostu kronika*, tamże, 1964, nr 215, s. 3.

¹⁰⁴⁵ A. Hollanek, *Nieznany, stary Kraków*, tamże, 1966, nr 43, s. 5.

¹⁰⁴⁶ J. Roszko, *W starym Krakowie*, tamże, 1968, nr 303, s. 3.

Adamczewskiego, *Kraków, jego dzieje i sztuka*¹⁰⁴⁷, *Życie towarzyskie i obyczajowe Krakowa w latach 1848-1863* Marii Estreicherówny¹⁰⁴⁸, *Legends i opowieści o Krakowie* Bronisława Heyduka¹⁰⁴⁹, monografie *Ziemia krakowska*. Kraków¹⁰⁵⁰, *Ziemia żywiecka*, *Ziemia Tarnowska*, *Ziemia Nowotarska i Zakopane*, *Ziemia Jarosławska*, *Ziemia Gorlicka*¹⁰⁵¹, *Historie starosądeckie: szkice historyczne z dziejów miasta Starego Sącza i jego okolicy* Wiktora Bazieliha¹⁰⁵² czy *Brzegami Popradu* Henryka Hermanowicza i Janusza Roszki¹⁰⁵³.

Wiele ocenianych książek dotyczyło sztuki (m.in. recenzowano książki *Kronika nowej sztuki* Adama Kotuli i Piotra Krakowskiego¹⁰⁵⁴, *Sztuka Afryki w zbiorach polskich* Wacława Korabiewicza¹⁰⁵⁵, *Nie tylko piramidy* Kazimierza Michałowskiego¹⁰⁵⁶, *Sztuka ludu polskiego* Aleksandra Jackowskiego i Jadwigi Jarnuszkiewiczowej¹⁰⁵⁷, *Sztuka ludowa, formy i regiony w Polsce* Józefa Grabowskiego¹⁰⁵⁸), malarstwa (np. *Droga do współczesności. Malarstwo europejskie 2 połowy XIX wieku* Aleksandra Wojciechowskiego¹⁰⁵⁹), poszczególnych twórców (np. *Delacroix* Raymonda Escholiera¹⁰⁶⁰, *Paul Goguin* Alfreda Langer¹⁰⁶¹, *Rembrandt* Ernsta Vogela¹⁰⁶², *Jan Baptiste Simeon Chardin* Kuno Mittelstäda¹⁰⁶³).

Nie zapomniano o teatrze (tu przykładem może być zbiór recenzji drukowanych w „Życiu Literackim” pt. *Godzina przestrogi. Szkice z teatru 1955-1963* Zygmunta Grenia¹⁰⁶⁴ czy rozmowy Jana Wiktora z Karolem Fryczem, twórcą polskiego teatru nowoczesnego, pt. *Rozmowy pod kolorowym parasolem*¹⁰⁶⁵) i filatelistyce (m.in. pozycja *Krakowski ruch filatelistyczny 1893-1968*¹⁰⁶⁶). Nie pominięto historii, np. recenzowano książki *Historia Węgier* Wacława Felczaka¹⁰⁶⁷. Nadal obecne były recenzje dzieł z zakresu filozofii czy

¹⁰⁴⁷ O. Terlecki, *Urbs Celeberrima*, tamże, 1966, nr 111, s. 3-4.

¹⁰⁴⁸ O. Terlecki, *Kraków zesłowieczny*, tamże, 1968, nr 236, s. 2.

¹⁰⁴⁹ O. Terlecki, *Legends Krakowa*, tamże, 1968, nr 45, s. 3.

¹⁰⁵⁰ O. Terlecki, *Album ziemi krakowskiej*, tamże, 1965, nr 202, s. 4.

¹⁰⁵¹ O. Terlecki, *Monografie Polski południowej*, tamże, 1966, nr 147, s. 4.

¹⁰⁵² O. Terlecki, *Wierna pamięć*, tamże, 1965, nr 220, s. 3.

¹⁰⁵³ O. Terlecki, *Brzegami Popradu*, tamże, 1967, nr 69, s. 3.

¹⁰⁵⁴ O. Terlecki, *Kronika nowej sztuki*, tamże, 1966, nr 265, s. 4.

¹⁰⁵⁵ O. Terlecki, *Sztuka Afryki*, tamże, 1966, nr 99, s. 3.

¹⁰⁵⁶ O. Terlecki, *Wielka sztuka Egiptu*, tamże, 1967, nr 92, s. 3.

¹⁰⁵⁷ O. Terlecki, *Pomnik*, tamże, 1968, nr 21, s. 3.

¹⁰⁵⁸ O. Terlecki, *O sztuce ludowej*, tamże, 1967, nr 51, s. 3.

¹⁰⁵⁹ O. Terlecki, *Piękna książka o sztuce*, tamże, 1969, nr 53, s. 3.

¹⁰⁶⁰ O. Terlecki, *Trzy albumy*, tamże, 1966, nr 16, s. 3.

¹⁰⁶¹ Tamże.

¹⁰⁶² O. Terlecki, *Półka „Arkad”*, tamże, 1968, nr 221, s. 3.

¹⁰⁶³ Tamże.

¹⁰⁶⁴ O. Terlecki, *Godziny Zygmunta Grenia*, tamże, 1964, nr 173, s. 3.

¹⁰⁶⁵ O. Terlecki, *Pomnik Fryczowi*, tamże, 1965, nr 148, s. 4.

¹⁰⁶⁶ O. Terlecki, *Dzieje filatelistyki krakowskiej*, tamże, 1968, nr 265, s. 5.

¹⁰⁶⁷ O. Terlecki, *Węgrzy i Polacy*, tamże, 1966, nr 308, s. 3.

polityki, m.in. dotyczących marksizmu (*Marksizm a jednostka ludzka* Adama Schaffa¹⁰⁶⁸ czy *Myśl polityczna marksizmu a rewizjonizm* Walerego Namiotkiewicza¹⁰⁶⁹), a także kilka pozycji dotyczących etyki lub religii (np. *Chrześcijaństwo i sens życia* Janusza Kuczyńskiego¹⁰⁷⁰), *Ateizm a religia – cykl wykładów*¹⁰⁷¹ czy O. Bocheńskiego *Szkice etyczne*¹⁰⁷²), dzieł z filozofii (np. *Filozofia życia* Janusza Kuczyńskiego¹⁰⁷³).

Nieliczne były recenzje publikacji o charakterze encyklopedycznym i słownikowym, np. *Świat dziecka. Moja pierwsza encyklopedia*¹⁰⁷⁴, *Słownik terminów literackich* Stanisława Sierotwińskiego¹⁰⁷⁵ i *Frazeologiczny słownik francusko-polski*¹⁰⁷⁶ Leona Zaręby.

Do innych interesujących książek, które doczekały się oceny na łamach „Dziennika Polskiego” można zaliczyć następujące pozycje: *Bogowie, groby i uczeni* C. W. Cerama¹⁰⁷⁷, *Śladami Inków* P. H. Fawcett’a¹⁰⁷⁸, *Indie* Artura Bashama¹⁰⁷⁹, *Złoty szlak Maurów* E. W. Bovilla¹⁰⁸⁰, *Życie codzienne Etrusków* Jacques Heurgon’a¹⁰⁸¹, *Atlantyda* Ludwika Zajdlera¹⁰⁸², *Rzymskie ABC* Ignacego Krasickiego¹⁰⁸³, *Argonauci zachodniego Pacyfiku. Relacja o czynaniach i przygodach krajowców z Nowej Gwinei* Bronisława Malinowskiego¹⁰⁸⁴. Nie można pominąć książki o swoim warsztacie pisarskim Melchiora Wańkowicza pt. *Prosto od krowy*¹⁰⁸⁵ czy poradnika na temat sposobów pisania powieści Jerzego Wittlina pt. *Vademecm grafomana*¹⁰⁸⁶ oraz historii mody męskiej Andrzeja Banacha *Portret wzorowego mężczyzny*¹⁰⁸⁷.

W latach 1957-1970 recenzje uzupełniało łącznie 1066 publikacji odnoszących się do książek. Najczęściej były to informacje o ukazaniu się danej pozycji oraz artykuły i felietony o książkach. W 1960 r. wydrukowano najwięcej tego typu tekstów, bo 124, w 1970, z uwagi

¹⁰⁶⁸ J. Katz, „Jak żyć godnie...” – kto czyta nie błądzi, tamże, 1965, nr 271, s. 6.

¹⁰⁶⁹ A. Stanek, *Rewizjonizm na cenzurowanym*, tamże, 1970, nr 25, s. 4.

¹⁰⁷⁰ (k.st.), *Książka o katolicyzmie dla wszystkich*, tamże, 1959, nr 155, s. 4.

¹⁰⁷¹ T. Bukowski, *Rozum i wiara*, tamże, 1958, nr 99, s. 4-5..

¹⁰⁷² T. Jędrzejewski, *Nie chodzi o przymiotniki: katolicyzm hiszpański czy francuski*, tamże, 1958, nr 207, s. 3-4.

¹⁰⁷³ A. Hollanek, *Potrzeba filozofii*, tamże, 1965, nr 163, s. 4.

¹⁰⁷⁴ S. Dziki, *Polski Larousse*, tamże, 1960, nr 218, s. 4.

¹⁰⁷⁵ J. Majda, *Słownik terminów literackich*, tamże, 1961, nr 180, s. 4.

¹⁰⁷⁶ W. Mikułowski, *Książka, która uczy i pomaga*, tamże, 1970, nr 31, s. 3.

¹⁰⁷⁷ T. Bukowski, *Bogowie, groby i uczeni*, tamże, 1958, nr 225, s. 4-5.

¹⁰⁷⁸ O. Terlecki, *Trzej zaginieni*, tamże, 1964, nr 180, s. 3.

¹⁰⁷⁹ O. Terlecki, *Podziw dla Indii*, tamże, 1965, nr 136, s. 4.

¹⁰⁸⁰ O. Terlecki, *I szły karawany*, tamże, 1966, nr 87, s. 3.

¹⁰⁸¹ O. Terlecki, *Realność Etrusków*, tamże, 1966, nr 160, s. 3.

¹⁰⁸² O. Terlecki, *O Atlantydzie*, tamże, 1968, nr 211, s. 3.

¹⁰⁸³ O. Terlecki, *ABC*, tamże, 1967, nr 39, s. 3.

¹⁰⁸⁴ O. Terlecki, *Bronisław Malinowski*, tamże, 1967, nr 117, s. 3.

¹⁰⁸⁵ O. Terlecki, *Stara formuła*, tamże, 1965, nr 298, s. 3.

¹⁰⁸⁶ O. Terlecki, *Dziś vademecum*, tamże, 1966, nr 4, s. 4.

¹⁰⁸⁷ O. Terlecki, *Portret do pomyślenia*, tamże, 1966, nr 34, s. 3.

na to, że do badania wzięto jedynie trzy pierwsze miesiące najmniej, bo 28 publikacji. W pozostałych latach ich liczba wynosiła: w 1957 r. 74, w 1958 r. 62, w 1959 r. wzrosła do 93, w 1961 r. było ich 103, w roku kolejnym ich ilość obniżyła się do 92, w 1963 r. spadła do 73, w 1964 r. wyniosła 70, w 1965 r. podniosła się do 75, w 1966 nastąpił dalszy wzrost, liczba tekstów wynosiła wówczas 81, w roku kolejnym 93, w 1968 spadła do 46, by nieznacznie wzrosnąć w 1969 r. (do 52).

Tabela nr 107. Problematyka książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1957-1970. Publikacje o książkach

Rok	publikacje o książkach (ilość publikacji)
1957	74
1958	62
1959	93
1960	124
1961	103
1962	92
1963	73
1964	70
1965	75
1966	81
1967	93
1968	46
1969	52
1970	28
Łącznie	1066

Źródło: Obliczenia własne

W latach 1957-1970 wiele informacji o książkach zamieszczano w następujących rubrykach: „Co warto przeczytać”, „Książki nadesłane”, „Książki nadesłane do redakcji”, „Książki *Czytelnika* nadesłane do Redakcji”, „Nowości wydawnicze”, „Na półkach księgarskich”, „Szpalta o książkach”, „Wydawnictwo Literackie nadesłało do Redakcji” (w których wymieniano tytuły książek, czasem z krótkim omówieniem), „Literatura, plastyka, muzyka, teatr, film, muzea” (oprócz informacji o książkach podawano w tej rubryce wiele ciekawostek, przede wszystkim na temat pisarzy), „Z notatnika bibliofila” Sylwestra Dzikiego (w którym omawiał nowości poszczególnych wydawnictw, np. pierwsze tomy serii „Książki o książkach”¹⁰⁸⁸ lub polecał wybrane książki, m.in. Stanisława Lema *Życie wśród wielu* – wspomnienia naczelnego redaktora wydawnictwa Trzaska, Evert i Michalski¹⁰⁸⁹, a także zachwalał książki z serii Biblioteki Naukowej „Omega”: „zadaniem serii nie jest przedstawienie danych zjawisk ze świata nauki, lecz ich interpretacja, prowadzona tak, by

¹⁰⁸⁸ S. Dziki, *Z notatnika bibliofila*, tamże, 1962, nr 4, s. 3.

¹⁰⁸⁹ S. Dziki, *Z notatnika bibliofila*, tamże, 1969, nr 62, s. 4.

służyć pomocą w samodzielnym rozumieniu nowych odkryć i wynalazków, ich społecznych konsekwencji” pisał m.in. S. Dziki¹⁰⁹⁰).

W 1963 r. przestała się ukazywać rubryka „Szpalta o książkach”, co wywołało natychmiastową reakcję czytelników. Redakcja „Dziennika Polskiego” tłumaczyła, że przyczyną zaniechania rubryki było zlikwidowanie przez „Dom Książki” puli tzw. pozycji recenzyjnych¹⁰⁹¹.

Wiele znaczących książek autorów polskich i obcych omawiano w felietonach, np. w swoich „Tematach literackich” Zygmunt Greń przedstawił m.in. książkę Teodora Parnickiego *Koniec Zgody Narodów*¹⁰⁹², omawiał powieść fantastyczną Brunona Jasińskiego *Pałę Paryż*¹⁰⁹³, książkę Simon de Beauvoir *Mandaryni*, czyli „powieść o grupie francuskich intelektualistów – mandarynów – związanych w jakiś sposób z ruchem egzystencjalistów, afirmujących go lub zwalczających”¹⁰⁹⁴, zbiór nowel *Opowieści niesamowite* Stefana Grabińskiego¹⁰⁹⁵, *Listy do Mileny* Franza Kafki, w których zawarte były „całe dzieje jego miłości” (same listy Z. Greń określił mianem „świadomie tworzonej literatury”)¹⁰⁹⁶. W „Tematach literackich” omawiając opowiadania Jarosława Iwaszkiewicza pt. *Choinki. Opowiadania mazowieckie* Z. Greń pokusił się o ocenę literatury drugiej połowy lat 50-tych, pisząc:

„przyszedł okres tzw. literatury czarnej: nieszczęśliwi, wykoślawieni ludzie, drastyczne sytuacje, beznadziejność i rozpacz, które [...] bohaterowie mieli topić w wódce, w tragicznym i rozpustnym, cynicznym i bezmyślnym pijaństwie [...]. Doprawdy, jeśli ktokolwiek powie jeszcze, że w tych czarnych opowiadaniach odbijała się prawda o Polsce i pewne nie najmniej znaczące cechy narodowego charakteru i współczesnego obyczaju będzie w grubym błędzie”¹⁰⁹⁷.

Niektóre felietony R. Kosidowskiego pt. „Listy z linii A – B” także poświęcone były książkom, ich autor snuł rozważania o czytaniu dobrej literatury, polecał pozycje z literatury współczesnej, np. Tadeusza Konwickiego *Sennik współczesny*¹⁰⁹⁸.

Na łamach „Dziennika Polskiego” drukowano również artykuły recenzyjne (bez danych bibliograficznych) o książkach, np. o artystach i atmosferze kulturalnej przedwojennego Krakowa pt. *Wspomnienia i zapiski* Zygmunta Leśnodorskiego, których treść Juliusz Kydryński uznał za „bogata, barwną i przykuwającą”¹⁰⁹⁹ czy o książce Marka

¹⁰⁹⁰ S. Dziki, *Z notatnika bibliofila*, tamże, 1964, nr 300, s. 3.

¹⁰⁹¹ *Dlaczego brak „Szpalty o książkach”?*, tamże, 1963, nr 83, s. 5.

¹⁰⁹² Z. Greń, *Cena*, tamże, 1957, nr 68, s. 3-4.

¹⁰⁹³ Z. Greń, *Polonez*, tamże, 1957, nr 86, s. 3-4.

¹⁰⁹⁴ Z. Greń, *Gorzki przywilej mandarynów*, tamże, 1957, nr 260, s. 2-3.

¹⁰⁹⁵ Z. Greń, *Tupet wydawniczy*, tamże, 1958, nr 215, s. 3.

¹⁰⁹⁶ Z. Greń, *Nie wierzę spowiedzi*, tamże, 1959, nr 95, s. 3.

¹⁰⁹⁷ Z. Greń, „*Choinka*” albo kartka z dziejów tego kraju, tamże, 1959, nr 6, s. 3.

¹⁰⁹⁸ R. Kosiński, *Od „Sennika” do Wawrzoniówny*, tamże, 1964, nr 33, s. 3.

¹⁰⁹⁹ J. Kydryński, *Druga cyganeria krakowska*, tamże, 1959, nr 164, s. 4.

Hłaski *Pierwszy krok w chmurach*, którą Adam Włodek określił jako „debiut bezwzględnie najzdolniejszego prozaika najmłodszego pokolenia”¹¹⁰⁰.

Przedstawiano także debiuty literackie innych pisarzy i poetów, np. pisano o powieści *Sentymenty* - debiucie Marii Paczowskiej, uważano, że jej książka „bardziej niż którakolwiek z powieści współczesnych, może być w pewnej swej warstwie głosem pokolenia”¹¹⁰¹, ponadto o tomie opowiadań Jana B. Ożoga *Odszczepieniec* wypowiedziano się, że „tylko takim książkom, dramatycznym i arbitralnym warto poświęcać dziś swój czas. Książkom, które stają na drodze czytelnika – jak wypadki losu”¹¹⁰², o powieści *Małowierni* Jerzego Putramenta, powieści politycznej z lat 50-tych pisano, że „obejmuje sprawy związane z okresem kultu jednostki, usiłuje prześledzić mechanizmy działania politycznego tego czasu”¹¹⁰³.

Wiele z wydrukowanych tekstów zachęcało do przeczytania wydanych pozycji: bardzo pozytywnie wypowiedziano się o książce Przemysława Mroczkowskiego *Szekspir elżbietkański i żywy*, o której pisano m.in.: „dla kogoś, kto zada sobie trud uważniejszego jej przestudiowania, Szekspir elżbietkański stanie się naprawdę Szekspirem żywym”¹¹⁰⁴. Podobnie potraktowano publikację Kazimierza Wyki pt. *Duchy poetów – podsluchane*. Pisano o niej jako o zbiorze „świątecznych pastiszów czyli naśladownictw ogólnych cech charakterystycznych stylu i formy a czasem poszczególnych utworów wybranych poetów. Naśladownictw przeprowadzonych z niezawodnym mistrzostwem, bardzo dowcipne i z subtelnym humorem”¹¹⁰⁵, zaś przewodnik Karola Estreichera po Krakowie pt. *Nie od razu Kraków zbudowano* uznano za „książkę znakomitą”, którą „czyta się jak najbardziej zajmującą powieść”¹¹⁰⁶, natomiast *Historię Nikifora* Elli i Andrzeja Banachów „każdy powinien przeczytać koniecznie [...] nawet ktoś, komu sprawy plastyki, malarstwa, w ogóle sztuki – są najzupełniej obce”¹¹⁰⁷. Z kolei książkę Stanisława Mackiewicza *Zielone oczy*, autor artykułu uznał za „lekturę pasjonującą i irytującą, dającą dużą satysfakcję artystyczną oraz olbrzymi багаż materiału historycznego”¹¹⁰⁸.

Na łamach „Dziennika Polskiego” z uznaniem przyjęto także kolejny tomik poezji Wisławy Szymborskiej *Sto pociech*, oceniając, że „krystaliczna doskonałość formy, tematyka

¹¹⁰⁰ A. Włodek, *Pierwszy krok Marka Hłaski*, tamże, 1957, nr 50, s. 4.

¹¹⁰¹ Z. Greń, *Piękna, młoda, pożyteczna*, tamże, 1960, nr 130, s. 3.

¹¹⁰² Z. Greń, *Książka czy los?*, tamże, 1963, nr 20, s. 3.

¹¹⁰³ R. Kosiński, *Małowierni Jerzego Putramenta*, tamże, 1967, nr 218, s. 4.

¹¹⁰⁴ J. Kydryński, *Szekspir Mroczkowskiego*, tamże, 1966, nr 156, s. 4.

¹¹⁰⁵ J. Kydryński, *Z zagadnień spirytyzmu*, tamże, 1959, nr 200, s. 3.

¹¹⁰⁶ J. Kydryński, *Proszę o Estreichera!*, tamże 1961, nr 238, s. 7.

¹¹⁰⁷ J. Kydryński, *Historia o Nikiforze*, tamże, 1967, nr 36, s. 5.

¹¹⁰⁸ J. Roszko, „*Zielone oczy*”, tamże, 1959, nr 187, s. 3-4.

tycząca najistotniejszych problemów myśli ludzkiej, kultury, sztuki i zarazem ironiczny dystans do słowa, do twórczości artystycznej, stawiają poezję Szymborskiej w rzędzie najatrakcyjniejszych zjawisk literackich współczesności”¹¹⁰⁹. Podobnie życzliwie wypowiedziano się o książce Pawła Hertza *Zbiór poetów polskich XIX wieku*, pisząc m.in., że „praca Hertza stać się może wkrótce wdzięcznym pomnikiem kultury polskiej: zawiera utwory do których nie docierali nawet zawodowi historycy literatury, nie mówiąc już o amatorskich znawcach czy miłośnikach poezji”¹¹¹⁰.

Nie zabrakło omówień dzieł pisarzy obcych: entuzjastycznie wręcz pisano o powieści *Odwilż* Ilji Erenburga, która zdaniem recenzenta „stanęła właściwie u początków przemian i burzliwych dyskusji jakie przetoczyły się nad literaturą i sztuką w Związku Radzieckim, Polsce i innych krajach socjalistycznych. Tytuł książki wszedł zresztą na stałe do słownika nie tylko literackiego lecz i politycznego, jako synonim twórczego fermentu”¹¹¹¹. Ponadto zachęcano do przeczytania monografii zbrodniarza hitlerowskiego Josepha Goebbelsa napisanej przez Rogera Manuella i Heinricha Fraenkela, którzy podjęli się ukazać tę postać od innej, niż zbrodniczej, strony. Zdaniem R. Kosińskiego: „praca spółki autorskiej jest próbą sportretowania psychicznej sylwetki Goebbelsa. Próbą ujawnienia psychicznych dyspozycji wpływowego hitlerowca, jego prywatnych upodobań, życia rodzinnego, miłości, stosunku do religii, rodziców, własnych dzieci, jego – wreszcie ambicji literackich”¹¹¹².

Recenzenci „Dziennika Polskiego” informowali również o ważnych dziełach, dotyczących spraw kontrowersyjnych w okresie II wojny światowej, m.in. pisano o ukazaniu się we Włoszech pracy Carlo Falconiego pt. *Milczenie Piusa XII*, w której autor przedstawił „dokumenty mordów, zbrodni i okrucieństw popełnionych przez hitleryzm, szczególnie w Polsce i w Jugosławii oraz dokumenty i wypowiedzi Piusa XII wyjaśniające jego politykę w czasie II wojny światowej”¹¹¹³, która wносиła do obiegu historycznego nowe konstatacje, zmieniające opinie czytelników o stanowisku Watykanu wobec poczynań faszyzmu. Zaprezentowali ponadto książkę Dawida Irvinga, historyka brytyjskiego, pt. *Wypadek*, dotyczący katastrofy gibraltarskiej, w której zginął gen. Sikorski¹¹¹⁴.

Odnutowano też na łamach pisma kolejne wydanie dzieł W. Lenina, zwracając uwagę czytelnika na książkę pt. *Przeciwko rewizjonizmowi*¹¹¹⁵. Towarzyszyła temu zapowiedź

¹¹⁰⁹ R. J. Pyrczok, *Tryptyk z diamentem*, tamże, 1967, nr 303, s. 6-7.

¹¹¹⁰ Z. Greń, *Poeci Hertza*, tamże, 1961, nr 123, s. 3.

¹¹¹¹ O „*Odwilży*” Erenburga, tamże, 1959, nr 252, s. 3.

¹¹¹² R. Kosiński, *Goebbels*, tamże, 1963, nr 68, s. 3.

¹¹¹³ *Nic nie usprawiedliwia polityki Piusa XII*, tamże 1965, nr 135, s. 1.

¹¹¹⁴ *Książka o śmierci gen. Sikorskiego*, tamże, 1967, nr 103, s. 1.

¹¹¹⁵ (b), *Nowy zbiór prac Lenina*, tamże, 1958, nr 86, s. 1.

ukazania się pierwszego tomu wielotomowej historii Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego, przygotowywanego przez Instytut Marksizmu–Leninizmu (wydawca usunął błędy, których dopuszczono się w okresie kultu Stalina)¹¹¹⁶.

Podawano również informacje o książkach przygotowywanych do druku, np. zbiorowym wydaniu 346 bajek Ezopa poprzedzonych wstępem o jego życiu i twórczości¹¹¹⁷ a także wydania książkowego „wstrząsającego pamiętnika” 12-letniego żydowskiego chłopca Dawida Rubinowicza¹¹¹⁸. Informowano również, że w Nowym Jorku, w 1967 r., miała ukazać się książka Williama Manchestera *Śmierć prezydenta*, zawierająca nieznane szczegóły dotyczące śmierci Kennedy’ego. Dokumentację autor uzyskał od rodziny, jednak Jacqueline Kennedy nie chciała dopuścić do wydania książki, ponieważ, jak twierdziła, nie dostała tekstu do wglądu przed opublikowaniem¹¹¹⁹.

Nie zabrakło krytycznych wypowiedzi na temat niektórych publikacji i ich autorów, negatywnie oceniano sentymentalizm w literaturze, a zwłaszcza książki Marii Rodziewiczówny, Heleny Mniszkówny, Ireny Zarzyckiej¹¹²⁰. O *Trędowatej* H. Mniszkówny pisano wręcz: „pomnikowa edycja złego smaku, sztuczności i lipy”, ale zaznaczono, że pomimo takiej opinii była bestsellerem nie do kupienia¹¹²¹. Z krytyczną oceną spotkała się inicjatywa Państwowego Instytutu Wydawniczego, który wydał tom zawierający utwory trzech satyryków rzymskich Horacego, Persjusza i Juwenalisa. Znany skądinąd recenzent kąśliwie pisał: „lektura to nudnawa ze względu na zwietrzałą doszczętnie poetykę i stylistykę tych panów, dziesiątki imion i aluzji osobistych, jakimi przesycone są wiersze”¹¹²², nie spodobało mu się też dzieło Samuela Butlera *Droga człowieka* - angielska epopeja XIX wieku, pełna „moralizatorskiego wykładu o losie rodu Pontifexów” (zarzucał książce, że jest „stanowczo zbyt gruba”¹¹²³). Podobnie *Pojednanie* Andrzeja Bonarskiego Zygmunta Greń odłożył z niesmakiem, bowiem uważał, że „książeczka jest rzadkim przykładem absolutnej pustki intelektualnej i najdrastyczniejszej w świecie stylizacji”¹¹²⁴, a książkę *Wesoło w tropikach* Lecha Bądkowskiego, którą wydało Wydawnictwo Morskie, autor artykułu uznał za wynik „chandry jaka zapanowała nad Bałtykiem”, której „pan Lech Bądkowski uległ pierwszy, z nim Wydawnictwo Morskie”, dodając „wytykam tylko nieudolność

¹¹¹⁶ *Wielotomowa historia KPZR*, tamże, 1963, nr 81, s. 2.

¹¹¹⁷ *W kilku wierszach*, tamże, 1958, nr 275, s. 3.

¹¹¹⁸ *Znaleziono wstrząsający pamiętnik 12-letniego chłopca żydowskiego*, tamże, 1960, nr 36, s. 2.

¹¹¹⁹ *Jacqueline Kennedy występuje przeciwko książce Manchestera*, tamże, 1966, nr 298, s. 2.

¹¹²⁰ R. Kosiński, *Felieton sentymentalny*, tamże, 1965, nr 198, s. 3.

¹¹²¹ R. Kosiński, „*Trędowata*” i *Dni Książki*, tamże, 1966, nr 121, s. 3.

¹¹²² Z. Greń, *Satyra prawdę mówi*, tamże, 1959, nr 100, s. 3.

¹¹²³ Z. Greń, *Na różnych drogach*, tamże 1960, nr 237, s. 3.

¹¹²⁴ Z. Greń, *Naśladowcy*, tamże, 1961, nr 50, s. 4.

stylistyczną i gwałty dokonane na współczesnej polszczyźnie, nic więcej”¹¹²⁵. W podobnym tonie pisano o publikacji *O roli biblioteki, książki i prasy* wydaną przez Bibliotekę Narodową, która ze względu na treść została uznana za „niewątpliwie lekturę pełną humoru”, ale jako pozycję wydawniczą Biblioteki Narodowej zaliczono ją „do nieszczęśliwych wypadków”. „Tematyka poszukiwana przez czytelników prasy: humor i nieszczęśliwe wypadki” czytamy m.in. w artykule B. Miecugowa¹¹²⁶.

W Polsce kontrowersje wzbudziła książka Oskara Haleckiego *Historia Polski* napisana, wg A. Stanka, „dla potrzeb idei europejskiej i atlantyckiej”. Jego zdaniem „mimo, że jej bezwartościowość historyczną dokumentują recenzje zachodnie, znalazły się przecież czynniki, które postarały się o tłumaczenie jej na wiele języków”, a nawet podejmowano próby potraktowania tego dzieła jako „biblii naszych dziejów” co „uwłacza poniekąd godności narodu”¹¹²⁷.

Omawiane dzieła stały się niejednokrotnie dla autorów artykułów punktem wyjścia krytyki polskiej literatury współczesnej: podczas prezentowania książki Lorda Russella of Liverpool pt. *Rycerze Busido – krótka historia japońskich zbrodniarzy wojennych* traktującej o przygotowaniach do wojny, a następnie o pracach Międzynarodowego Trybunału w Tokio, Zygmunt Greń pisał: „chciałbym tylko zapytać retorycznie, czy można się dziwić, że ktoś, kto ma pod ręką takie teksty niechętnie sięga po mdłą, sentymentalną, pozbawioną konstrukcji i wyrazu literaturę współczesną”¹¹²⁸. Krytykowi spodobała się książka *Sezon w Górach Jowiszowych* Mariana Promińskiego, która była „rzadkim w ostatnich miesiącach utworem do czytania”¹¹²⁹. Oceniając tę książkę Z. Greń posunął się do ogólniejszych stwierdzeń odnoszących się do rynku książki. Pisał: „półki księgarskie nie są puste, ale czytać właściwie nie ma co; gdy wejdzie się do księgarni, nie sposób tam wybrać jakąś polską książkę współczesną. Wszystko jest zniechęcające, nie mówiąc już o debiutach, które zrażają – a już co najwyżej nie interesują – od tytułu począwszy”¹¹³⁰.

Podczas przeglądu pozycji agro- i zootechnicznych S. Turnau, dokonał oceny stanu zaopatrzenia rolników w literaturę fachową. Liczne przeszkody w tym względzie widział w radiu, telewizji i niedomaganiach informacyjno-handlowych (jego zdaniem biblioteki nie kupowały nowych tytułów, do wiejskich księgarni rolnicy mieli za daleko, zaopatrzenie sklepów z książkami było mizerne). Książki rolnicze uważał za zbyt trudne w odbiorze:

¹¹²⁵ ROCH, *Chandra nad Bałtykiem*, tamże, 1963, nr 77, s. 3.

¹¹²⁶ B. Miecugow, *Uczni w piśmie*, tamże, 1962, nr 239, s. 6.

¹¹²⁷ A. Staniek, *Dla kogo biblia?*, tamże, 1966, nr 38, s. 3.

¹¹²⁸ Z. Greń, *Też literatura*, tamże, 1961, nr 186, s. 3.

¹¹²⁹ Tamże, s. 4.

„forma, styl i ujęcie tematu nie zawsze spełniają postulat komunikatywności”, a „autorzy dbając o wysoki poziom naukowy, ładne ilustracje, nie dają czytelnikowi pełnego obrazu gospodarstwa, w którym teoria i praktyka idą z sobą w parze”¹¹³¹. W innym artykule narzekano na brak literatury o hodowli zwierząt i o stosunku ludzi do zwierząt¹¹³².

Na łamach „Dziennika Polskiego” omawiano książki z zakresu danej tematyki, np. w artykule o polskiej literaturze seksuologicznej, o której pisano, że „prawie nie istnieje” zaprezentowano trzy książki z omówieniem: *Co chce wiedzieć każdy chłopiec?*, *On i ona – z zagadnień psychologii seksualnej* oraz *Zaburzenia płciowe okresu dojrzewania*¹¹³³. Wskazując na brak książek dla chłopców lub młodych mężczyzn myślących o założeniu rodziny, bardzo pozytywnie wypowiedziano się o książce dr Jadwigi Beaupre pt. *Seksualne ABC mężczyzny*: „Treść dziewięciu rozdziałów książki w sposób przystępny, niezwykle kulturalny, podbudowany rozważaniami socjologicznymi, prawniczymi i medycznymi informuje o tym, co każdy odpowiedzialny, kulturalny mężczyzna powinien wiedzieć decydując się na związanie swego losu – z losem kobiety”, czytamy m.in. w recenzji, w której ubolewano, iż nakład książki był zbyt mały, jedynie 30 tys. egzemplarzy¹¹³⁴.

Niewiele miejsca w „Dzienniku” poświęcono literaturze dla dzieci i młodzieży, omówienie książki krakowskiego historyka Stanisława Grzybowskiego *Tomahawki i muszkiety. Z dziejów Ameryki Północnej XVII i XVIII w.* stało się punktem wyjścia do rozważań na temat poczytności książek o Dzikim Zachodzie wśród chłopców¹¹³⁵.

W dzienniku informowano o zamierzeniach wydawniczych, np. Polska Akademia Nauk postanowiła wznowić wydawanie *Polskiego Słownika Biograficznego*, ukazującego się od 1935 r., którego edycję przerwano w 1949 r.¹¹³⁶, zaś z inicjatywy Instytutu Badań Literackich PAN podjęto prace nad 14 tomową historią literatury XIX i XX wieku pt. *100 lat literatury polskiej*¹¹³⁷.

Wzorem lat ubiegłych podawano informacje o przekładach polskich książek, np. *Lalki* Bolesława Prusa¹¹³⁸, która ukazała się we Włoszech, antologii polskiej nowelistyki pt. *16 polskich nowelistów w Niemczech*¹¹³⁹, *Krzyżaków* Henryka Sienkiewicza w przekładzie na

---

¹¹³⁰ Z. Greń, *Ucieczka w góry*, tamże, 1962, nr 132, s. 3.

¹¹³¹ S. Turnau, *Piórem mnożyć kłosa*, tamże, 1969, nr 3, s. 3-4.

¹¹³² A. Hollanek, *Ludzie i zwierzęta*, tamże, 1965, nr 301, s. 5.

¹¹³³ W. Cybulski, *On i Ona*, tamże, 1958, nr 95, s. 4.

¹¹³⁴ (K.L.), *Tylko dla mężczyzn*, tamże, 1964, nr 100, s. 3.

¹¹³⁵ R. Kosiński, *Tomahawki i poezja*, tamże, 1965, nr 216, s. 3.

¹¹³⁶ PAN postanowiło wznowić wydawanie *Polskiego Słownika Biograficznego*, tamże, 1957, nr 46, s. 1.

¹¹³⁷ *Prace nad 14-tomową publikacją „100 lat literatury polskiej”*, tamże, 1960, nr 124, s. 1.

¹¹³⁸ „*La Bambola*”, tamże, 1960, nr 171, s. 4.

¹¹³⁹ *Wybór polskiej nowelistyki w NRF*, tamże, 1963, nr 57, s. 1.

język rosyjski¹¹⁴⁰, w tym języku wydano również *Niebo w płomieniach* Jana Parandowskiego¹¹⁴¹, w języku serbskochorwackim ukazały się *Barwy walki* Mieczysława Moczara¹¹⁴², w przekładzie na język litewski *Kariera Nikodema Dyzmy* Tadeusza Dołęgi-Mostowicza¹¹⁴³. Według jednego z międzynarodowych spisów przekładów *Index Translationum* pierwsze miejsce w przekładach zajmowała Biblia, drugie natomiast dzieła Lenina¹¹⁴⁴.

Wiele informacji dotyczyło ekranizacji znanych dzieł literackich: *Krzyżaków*¹¹⁴⁵ i *Pana Wołodyjowskiego*¹¹⁴⁶ Henryka Sienkiewicza (uważano, że ekranizacja dzieł Sienkiewicza przyczyni się do dalszego wzrostu zainteresowań czytelnika tym pisarzem. Państwowy Instytut Wydawniczy, który posiadał wyłączność na publikacje dzieł Sienkiewicza miał wydać specjalne wydanie *Pana Wołodyjowskiego* z ilustracjami z filmu¹¹⁴⁷), *Sierotki Marysi* Marii Konopnickiej¹¹⁴⁸, *Faraona*¹¹⁴⁹ i *Lalki*¹¹⁵⁰ Bolesława Prusa, *Popiołów* Stefana Żeromskiego¹¹⁵¹, *Różańca z granatów* Ksawerego Pruszyńskiego¹¹⁵², *Władcy much* brytyjskiego prozaika Williama Goldinga¹¹⁵³ i innych.

Na łamach „Dziennika Polskiego” nie zabrakło ciekawostek o książkach: pojawiły się informacje o książkach drukowanych techniką małoobrazkową, które, zdaniem naukowców z Columbia Memorial Institut, miały zrewolucjonizować sztukę drukarską i sztukę czytania¹¹⁵⁴, pisano o poszczególnych tytułach: z publikacji zamieszczonych na łamach „Dziennika Polskiego” czytelnik mógł dowiedzieć się m.in., że znajdująca się na indeksie powieść Wiktora Hugo *Nędznicy* uzyskała zezwolenie cenzury papieskiej na druk we Włoszech¹¹⁵⁵, zaś sąd londyński ogłosił dopuszczalność publikowania w Wielkiej Brytanii powieści D. H. Lawrence’a *Kochanek lady Chatterley*, uznano bowiem, że nie miała ona charakteru pornograficznego i nie groziła zdeprawowaniem publiczności brytyjskiej¹¹⁵⁶, książkę Władimira Nabokowa *Lolita* początkowo nikt nie chciał wydać, a potem odniosła

¹¹⁴⁰ *Krótko z kraju i zagranicy*, tamże, 1960, nr 206, s. 2.

¹¹⁴¹ „*Niebo w płomieniach*” J. Parandowskiego w języku rosyjskim, tamże, 1969, nr 248, s. 4.

¹¹⁴² *W telegraficznym skrócie*, tamże, 1965, nr 291, s. 2.

¹¹⁴³ *W telegraficznym skrócie*, tamże, 1969, nr 237, s. 2.

¹¹⁴⁴ (sd), *Najpopularniejsi autorzy świata*, tamże, 1963, nr 187, s. 2.

¹¹⁴⁵ „*Krzyżacy*” na ekranie, tamże, 1959, nr 80, s. 8.

¹¹⁴⁶ (stein), *Pierwszy klaps „Pana Wołodyjowskiego”*, tamże, 1967, nr 242, s. 1.

¹¹⁴⁷ *Ekran i księgarnie*, tamże, 1970, nr 23, s. 3.

¹¹⁴⁸ K. Zbijewska, *Marysia i Krasnoludki*, tamże 1960, nr 305, s. 7.

¹¹⁴⁹ „*Faraon*” na ekranie, tamże, 1962, nr 31, s. 3.

¹¹⁵⁰ *Zdjęcia do „Lalki” Prusa*, tamże, 1967, nr 245, s. 1.

¹¹⁵¹ K. Zbijewska, *Napoleon pod parasolem*, tamże, 1964, nr 224, s. 4-5.

¹¹⁵² *W telegraficznym skrócie*, tamże, 1970, nr 56, s. 2.

¹¹⁵³ „*Władca much*”, tamże 1970, nr 57, s. 7.

¹¹⁵⁴ (th), *Mikroksiążki zrewolucjonizują technikę drukarską*, tamże, 1965, nr 42, s. 3.

¹¹⁵⁵ „*Nędznicy*” dozwoleni, tamże, 1959, nr 109, s. 4.

wielki sukces¹¹⁵⁷, jeden z egzemplarzy specjalnego wydania *Alicji w krainie czarów* z ilustracjami malarza hiszpańskiego Salvadora Dali, drukowanego na kartkach czerpanego papieru o wymiarze 29 na 43 cm miał kosztować 375 dolarów¹¹⁵⁸. Ponadto oburzano się, że w angielskiej serii komiksowej „Classics illustrated” znalazła się przeróbka *Ogniem i mieczem* Henryka Sienkiewicza w ujęciu komiksowym. W tej wersji zlikwidowano wątek miłosny Heleny i Skrzetuskiego a rozbudowano sceny batalistyczne¹¹⁵⁹, podawano także przykłady tekstów zawartych w *Lirniku dla dziatwy turystycznej* (tu oprócz *Pieśni filaretów i filomatów* wydrukowano m.in. „pijackie przyśpiewki” typu: „Skoro się przytknie rękę do butelki znika natychmiast smutek z serca wszelki” lub „Dobrze się wiedzie, spirytus jedzie, jest słodka wódka, są i śledzie”, po czym dodano, że książeczkę tę wydrukowano w 1967 r. w nakładzie 522 egzemplarzy w Wytwórni Skryptów przy ul. M. Konopnickiej...) ¹¹⁶⁰.

Oprócz prezentowania poszczególnych publikacji pojawiły się również ogólne rozważania na temat książek: Olgierd Terlecki wypowiadał się na temat przyszłości książki, która w dobie massmediów nie była już jedynym fundamentem kultury. Autor uważał, że książka pozostanie, bowiem można do niej nie zaglądać przez długie lata, ale miło jest ją mieć i wiedzieć, że zawsze możliwy jest powrót, „gdyż jedyną rzeczą, jaka w życiu naprawdę wraca, jest utrwalone słowo [...] ani film ani nadanie telewizyjne ani czasopismo nie dostarczają tej swoistej intymności, jaką obdarza książka”¹¹⁶¹.

Analizując recenzje i publikacje o książkach zamieszczone w „Dzienniku”, można zauważyć, że przez wszystkie omawiane lata literatura piękna była w centrum uwagi dziennikarzy. To jej dotyczyła największa liczba publikacji. Na łamach „Dziennika” przedstawiano i oceniano wiele debiutów młodych pisarzy i poetów, nie zapominając o twórczości pisarzy wówczas już znanych i cenionych. Zmiany zaistniałe w polityce zawitały również do „Dziennika Polskiego”, dlatego po 1948 roku wiele informacji i artykułów przeznaczono na utwory o tematyce socrealistycznej oraz teksty autorów pochodzących z ZSRR. Od 1956 r. zmieniająca się sytuacja polityczna uwidoczniła się również w zamieszczanych w gazecie tekstach. W licznych recenzjach i publikacjach prezentowano książki autorów dotąd pomijanych, zwłaszcza z krajów Europy Zachodniej.

¹¹⁵⁶ „Kochanek lady Chatterley” zrehabilitowany, tamże, 1960, nr 262, s. 1.

¹¹⁵⁷ J. Kydryński, *Nabokow i „Lolita”*, tamże, 1959, nr 134, s. 5.

¹¹⁵⁸ *W telegraficznym skrócie*, tamże 1969, nr 236, s. 2.

¹¹⁵⁹ *Sienkiewicz w komiksach*, tamże, 1966, nr 284, s. 4.

¹¹⁶⁰ R. Taedling, *Do Marii Konopnickiej*, tamże, 1968, nr 107, s. 4

¹¹⁶¹ O. Terlecki, *Książka pozostanie*, tamże, 1964, nr 309, s. 5.

2.5. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego”

2.5.6. Publikacje na temat ogólnych zagadnień literatury

Publikacje na temat ogólnych zagadnień literatury w latach 1945-1948

W omawianym okresie na łamach „Dziennika Polskiego” ukazało się ogółem 31 publikacji poruszających sprawy szeroko rozumianej literatury: po 11 tego typu tekstów wydrukowano w latach 1945-1946, tylko 1 w 1947 i 8 w 1948 r.

Tabela nr 108. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1945-1948. Publikacje o literaturze

Rok	Publikacje o literaturze (ilość publikacji)
1945	11
1946	11
1947	1
1948	8
Łącznie	31

Źródło: Obliczenia własne

W pierwszych latach powojennych w Polsce i krajach demokracji ludowej toczyły się dyskusje dotyczące nowego kształtu literatury: na temat nowego jej oblicza w naszym kraju wypowiadał się m.in. Jarosław Iwaszkiewicz¹¹⁶², w odniesieniu do czeskiej literatury temat ten poruszono podczas I Zjazdu Pisarzy Czeskich¹¹⁶³. Ponadto w Polsce zastanawiano się nad stosunkiem naszej literatury do Niemiec: z rozmowy, którą przeprowadził Witold Zechenter wynikało, że literatura polska po przejściu przez „piekło okupacji” i odniesieniu olbrzymich strat powinna być znana na świecie, dlatego niektóre utwory powstałe podczas okupacji w Polsce lub na wskutek przeżyć w obozach powinny być tłumaczone na języki obce i wysyłane za granicę¹¹⁶⁴. Wiele artykułów poświęcono uspołecznieniu literatury, pisali o tym literaci, uczeni i dziennikarze, m.in. Kazimierz Czachowski¹¹⁶⁵, Adam Włodek¹¹⁶⁶, Zofia Żytyńska¹¹⁶⁷. Na łamach „Dziennika Polskiego” wydrukowano również sporo publikacji omawiających różne aspekty literatury: Włodzimierz Żytyński pisał o złotym (XVI) wieku

¹¹⁶² *Dyskutujemy na tle faktów literackich: rozmowa z Jarosławem Iwaszkiewiczem* / rozmowę przeprowadził Jacek Frühling, „Dziennik Polski” 1945, nr 152, s. 3.

¹¹⁶³ (kos), *Pisarze czescy o zadaniach nowej literatury*, tamże, 1946, nr 203, s. 3.

¹¹⁶⁴ W. Zechenter, *Polska literatura powinna głosić światu prawdę o Niemcach*, tamże, 1945, nr 322, s. 3.

¹¹⁶⁵ K. Czachowski, *Drogi uspołecznionej literatury*, tamże, 1945, nr 117, s. 3, dod. „Literatura i Sztuka”.

¹¹⁶⁶ A.W., *Społeczny sens utworu literackiego*, tamże, 1945, nr 25, s. 3, dod. „Walka”; A. Włodek, *O nowy światopogląd literacko-społeczny*, tamże, 1945, nr 58, s. 3, dod. „Walka”.

¹¹⁶⁷ Z. Żytyńska, *Literatura a proletariat*, tamże, 1945, nr 85, s. 5, dod. „Walka”.

literatury polskiej¹¹⁶⁸, Bohumil Balajka omówił literaturę czeską w Odrodzeniu¹¹⁶⁹ i w XIX wieku¹¹⁷⁰, Apolonia Załuska poruszała sprawy literatury szwedzkiej¹¹⁷¹, a Tadeusz Milewski oceniał wartość i znaczenie poezji jugosłowiańskiej¹¹⁷². Niebagatelny wpływ na polskich poetów neoklasycznych miała poezja Villona, Ronsarda, Valery’ego, Apollinaire’a, co ukazał w swoim artykule Jerzy Zagórski¹¹⁷³. Pozostając w kręgu Francji, Stefan Flukowski zajął się relacjami istniejącymi między tamtejszą literaturą a filozofią¹¹⁷⁴. Wracając do Polski, Henryk Vogler poruszył problem jednostki i zbiorowości w literaturze¹¹⁷⁵, Zofia Żytyńska zajęła się stosunkiem młodzieży do literatury¹¹⁷⁶, o ludowej i chłopskiej literaturze pisał Józef A. Frasik¹¹⁷⁷. Do ciekawszych, wywołujących dyskusję, należały artykuły Jalu Kurka, w których wytykał błędy popełniane w prozie i poezji¹¹⁷⁸ oraz Henryka Hermanowicza poruszającego problem literatury brukowej. Autor był zdecydowanie przeciwny odradzaniu się tego typu literatury: „należy powstrzymać w zarodku odradzającą się literaturę brukową” pisał, po czym dodał „uprzystępnienie nabycia dobrej książki obciążłoby pędy literaturze brukowej”¹¹⁷⁹.

Przeprowadzono kilka wywiadów ze znanymi pisarzami, w których poruszano różne tematy związane z literaturą, np. o dziele literackim wypowiadali się Jarosław Iwaszkiewicz i Seweryn Pollak¹¹⁸⁰.

Publikacje na temat ogólnych zagadnień literatury w latach 1949-1956

Wypowiedzi na temat literatury zaistniały w gazecie także w latach 1949-1956. Ogółem zanotowano 22 różne wypowiedzi: 1 w 1950 r., po 2 w latach 1951 oraz 1954, 3 w 1952 r., 4 w 1953 r. i 9 w 1955 r. W latach 1949 i 1956 nie odnotowano żadnego tekstu poruszającego ten temat.

¹¹⁶⁸ W. Żytyński, *Złoty wiek literatury polskiej*, tamże, 1945, nr 51, s. 3, dod. „Nauka i Wiedza”.

¹¹⁶⁹ B. Balajka, *Literatura czeska w epoce odrodzenia*, tamże, 1946, nr 245, s. 5, dod. „Sprawy Słowiańskie”.

¹¹⁷⁰ B. Balajka, *Literatura czeska w XIX wieku*, tamże, 1946, nr 287, s. 5, dod. „Sprawy Słowiańskie”.

¹¹⁷¹ A. Załuska, *Rzeczowa literatura szwedzka*, tamże, 1946, nr 96, s. 6, dod. „Literatura i Sztuka”.

¹¹⁷² T. Milewski, *Skarby poezji jugosłowiańskiej*, tamże, 1946, nr 74, s. 5, dod. „Sprawy Słowiańskie”.

¹¹⁷³ J. Zagórski, *Wpływy kształtujące poezji francuskiej na polską*, „Dziennik Polski” 1946, nr 139, s. 3.

¹¹⁷⁴ S. Flukowski, *Kłopoty filozofii francuskiej*, tamże, 1946, nr 190, s. 3-4.

¹¹⁷⁵ H. Vogler, *Problem jednostki i zbiorowości w literaturze*, tamże, 1946, nr 48, s. 7, dod. „Literatura i Sztuka”.

¹¹⁷⁶ Z. Żytyńska, *Młodzi wobec zagadnień literatury*, tamże, 1945, nr 65, s. 3, dod. „Walka”.

¹¹⁷⁷ J. A. Frasik, *Ludowa i chłopska literatura*, tamże, 1945, nr 157, s. 10, dod. „Literatura wsi”.

¹¹⁷⁸ J. Kurek, „*Kwiaty i samo piękno skroplone*” czyli o fałszywej poetyczności, tamże, 1946, nr 203, s. 6-7, dod. „Literatura i Sztuka”.

¹¹⁷⁹ H. Hermanowicz, *Brukowe romanse*, „Dziennik Polski” 1947, s. 3.

¹¹⁸⁰ *Dzieło literackie najlepszym czynnikiem*, tamże, 1948, nr 109, s. 1.

Tabela nr 109. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1949-1956. Publikacje o literaturze

Rok	Publikacje o literaturze (ilość publikacji)
1949	–
1950	1
1951	2
1952	3
1953	4
1954	2
1955	9
1956	–
Łącznie	22

Źródło: Obliczenia własne

W latach 1949-1956 na łamach „Dziennika Polskiego” pojawiło się wiele artykułów tendencyjnie podkreślających zły stan literatury krajów zachodnich, m.in. autorstwa Dereka Kartuna, który pisał o katastrofalnym stanie literatury zachodniej (na podstawie przeglądu wydawnictw w piśmie „New Statesman and Nation”)¹¹⁸¹ oraz o upadku literatury w Anglii, którego powodem, zdaniem autora, były zbyt wysoka cena książek i nazbyt „dużo szmiry amerykańskiej”¹¹⁸². Powoływano się też na cykl artykułów, które ukazały się we francuskim piśmie literackim „La Gazette des Lettres”, usiłujących wyjaśnić przyczyny „zmierchu” pism francuskich i braku współczesnych pisarzy „na miarę międzynarodową”¹¹⁸³. W innym tonie utrzymane były wypowiedzi dotyczące literatury w krajach demokracji ludowej: podkreślano rolę literatury niemieckiej w walce o demokrację¹¹⁸⁴, pisano o potrzebie bojowości w pracy pisarskiej¹¹⁸⁵, nie obyło się bez podkreślania wpływu Lenina na rozwój literatury radzieckiej¹¹⁸⁶. Krytycznie odnoszono się do sytuacji literatury węgierskiej przywołując uchwały Komitetu Centralnego Węgierskiej Partii Pracujących, w których stwierdzano, że w wierszach, nowelach i artykułach literackich poświęconych wsi znalazły „wyraz i poparcie poglądy drobnych posiadaczy, obce rozwojowi socjalistycznemu”¹¹⁸⁷. Natomiast publikacje poświęcone polskiemu piśmiennictwu poruszały problem braku literatury dla dzieci i młodzieży¹¹⁸⁸, negatywnie wypowiadając się o krytykach literackich, którzy pomijali w swych wypowiedziach temat literatury dla dzieci. Uważano, że większość literatury

¹¹⁸¹ D. Kartun, *Literatura w oparach zgnilizny*, tamże, 1951, nr 126, s. 3.

¹¹⁸² D. Kartun, *Upadek literatury w Anglii*, tamże, 1952, nr 122, s. 3.

¹¹⁸³ K. W., „*Śmierć literatury*”, tamże, 1951, nr 309, s. 3.

¹¹⁸⁴ Z. Rzeplińska, *Literatura niemiecka w walce o demokrację*, tamże, 1952, nr 305, s. 5.

¹¹⁸⁵ A. Włodek, „*Jesteśmy polem walki*”: *pierwszomajowe uwagi o literaturze*, tamże, 1953, nr 102, s. 7.

¹¹⁸⁶ J. Spine, *Wpływ Lenina na rozwój literatury radzieckiej*, tamże, 1950, nr 23, s. 4.

¹¹⁸⁷ *Prawicowe odchylenie w literaturze węgierskiej*, tamże, 1955, nr 295, s. 1.

¹¹⁸⁸ M. Brandys, *Młodzi czekają na swoją literaturę*, tamże, 1955, nr 125, s. 2-3.

dziecięcej stanowi „rodzaj opowiadań o charakterze [...] produkcyjnym: o traktorze, o spółdzielni produkcyjnej, o hucie, o planie itp. Nie ma natomiast prawie zupełnie bajek, literatury fantastycznej”¹¹⁸⁹.

Z publikacji zamieszczonych na łamach „Dziennika Polskiego” czytelnik mógł ponadto dowiedzieć się, w jaki sposób wydarzenia codzienne wpływają na kształtowanie postaci i sytuacji powieściowych, na podstawie których rodzi się fabuła książki¹¹⁹⁰. Można też było przeczytać wiele interesujących wiadomości, np. o wykopaniu w Jerozolimie, w pobliżu fortecy biblijnej Megiddo, kawałka tabliczki glinianej pokrytej pismem klinowym - fragmentu babilońskiego eposu o Gilgameszu, stanowiącego jeden z najważniejszych zabytków literatury babilońskiej, pochodzący z około 1500 r. pne¹¹⁹¹. W związku z zapoczątkowaną w 1950 r. akcją zbierania folkloru pisano o twórczości ludowej i jej związkach z pieśniami, informowano o zbieraniu materiałów folklorystycznych w okolicach Kielc, Rzeszowa, Lublina, Śląska, Dąbrowy, Olsztyna, Gdańska, Krakowa, które następnie wydano w formie książkowej (np. praca W. Gębika *Pieśni ludowe Mazur i Warmii*)¹¹⁹².

Publikacje na temat ogólnych zagadnień literatury w latach 1957-1970

W latach 1957-1970 redaktorzy „Dziennika Polskiego” przeznaczili wiele miejsca w gazecie dla 37 publikacji omawiających temat literatury: w latach 1965 i 1970 nie odnotowano żadnej wypowiedzi, po jednej w latach 1961-1962 oraz 1966, po dwie w latach 1963-1964 i 1968, trzy w 1967 r., cztery teksty odnotowano w 1959 r., po pięć publikacji w latach 1957-1958 oraz 1969 r., sześć w 1960 r.

Tabela nr 110. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1957-1970. Publikacje o literaturze

Rok	Publikacje o literaturze (ilość publikacji)
1957	5
1958	5
1959	4
1960	6
1961	1
1962	1
1963	2
1964	2
1965	—

¹¹⁸⁹ I. Marcisz, *Kiedy książki dla dzieci zaczną być... dziecinne*, tamże, 1955, nr 69, s. 4.

¹¹⁹⁰ S. Otwinowski, *Postaci i sytuacje powieściowe: zwierzenia*, tamże, 1954, nr 268, s. 3.

¹¹⁹¹ *Fragment babilońskiego eposu*, tamże, 1955, nr 56, s. 1.

¹¹⁹² Z. Zieliński, *Pieśni ludu były początkiem poezji*, tamże, 1955, nr 131, s. 2-3.

1966	1
1967	3
1968	2
1969	5
1970	--
Łącznie	37

Źródło: Obliczenia własne

W latach 1957-1970 próbowano dokonać rozrachunku z literaturą realizmu socjalistycznego, m.in. Zygmunt Greń napisał w 1957 r. w jednym ze swoich „rozliczeniowych” artykułów: „jak się zdaje, nikt jeszcze nie powiedział jasno, dlaczego literatura ostatnich lat poniosła tak bezapelacyjną klęskę”, wypowiadał się o mitach, że miasto stwarza wyższy, lepszy poziom życia, że jest dla wielu awansem społecznym, pisał o „wiekowej nędzy”, o kompleksie winy, np. wobec ludzi pozostawionych na wsi, których już „miastowy nie odwiedza”, bo wstydzi się przyznać, że nie ma pieniędzy¹¹⁹³. W innym artykule opublikowanym na łamach „Dziennika Polskiego” Z. Greń zastanawiał się, czy „znajdzie się jeszcze kiedyś historyk literatury lub błyskotliwy eseista, który w literaturze ubiegłych lat, lat realizmu socjalistycznego, odkryje cenne elementy i dążenia. Przecież ta literatura tworzyła mit człowieka. Ale ona popełniła przy tym błędy. Była źle pisana, nieudolna [...]. Drugi błąd wynikał z sytuacji historycznej”¹¹⁹⁴.

Sprawy dotyczące literatury często pojawiały w przemówieniach wysokich rangą dostojników państwowych, np. na posiedzeniach Sejmu, czego przykładem może być przemówienie inauguracyjne marszałka – seniora J. Iwaszkiewicza w czerwcu 1969 r. Padły wtedy m.in. słowa: „Literatura polska towarzyszyła zawsze narodowi w jego walkach, cierpieniach i decyzjach. I teraz także literatura jest z narodem”¹¹⁹⁵. Podczas obrad Plenum KW PZPR w Krakowie nad upowszechnianiem i rozwojem kultury sekretarz propagandy KW mówił m.in.: „Nasi pisarze winni zrozumieć zadania, jakie stawia przed nimi potrzeba chwili, winni włączyć się [...], w proces socjalistycznego budownictwa w Polsce, albowiem potrzebna nam jest literatura odzwierciedlająca prawdę i bogactwo życia naszego budującego socjalizm narodu, literatura twórczo podejmująca tematykę otaczającej nas rzeczywistości, ukazująca perspektywę naszej przyszłości”¹¹⁹⁶.

Wiele publikacji dotyczyło udziału sztuki w przemianach, jakie zaszły w Polsce, podkreślano rolę liryki, która „reaguje na rzeczywistość najżywiej, najostrzej”, wypowiadano

¹¹⁹³ Z. Greń, *Kompleks winy*, tamże 1957, nr 197, s. 4-5.

¹¹⁹⁴ Z. Greń, *Orędzie noworoczne*, tamże, 1958, nr 19, s. 3-5.

¹¹⁹⁵ *Wspólnym wysiłkiem wytwarzamy skarb najwyższy – kulturę materialną i duchową naszego narodu*, tamże, 1969, nr 152, s. 4.

¹¹⁹⁶ *Omówienie referatu sekretarza KW Zdzisława Kitlińskiego*, tamże, 1969, nr 71, s. 3.

się o dramacie socrealistycznym i współczesnym. Zdaniem Z. Grenia „dramat, który chwyta i określa tej rzeczywistości prawa najbardziej istotne jest dramatem politycznym i poetyckim zarazem”¹¹⁹⁷.

Nie zabrakło krytycznych rozważań o młodej poezji: „najbardziej jednak diabli człowieka biorą, gdy odczytuje się w tej młodej poezji, czy dosłuchuje się w rozmowach z jej twórcami – samosądów o przegranych pokoleniu. A niby kto wam, proszę pani i panów, każe być przegranymi? Ojciec? Szkoła? Ustrój? Doświadczenie dnia dzisiejszego?”¹¹⁹⁸ czytamy w jednym z artykułów.

Wielokrotnie wypowiedziano się na temat literatury kryminalnej w Polsce. Uważano, że „polska literatura nie stworzyła nigdy własnej szkoły romansu kryminalnego”, zaś Z. Greń, nie podzielając lansowanych negatywnych opinii o tym gatunku powieści dowodził, że „klasyczny kryminał jest inteligentną lekturą, jest przede wszystkim wypoczynkiem intelektualnym”¹¹⁹⁹. Z kolei Jan Kurczab snuł rozważania o kryminałach na przykładzie śmierci ekspedientki: dwóch chłopców udawało, pod wpływem przeczytanych wcześniej kryminałów, że to oni zabili kobietę: „okazuje się jednak, że kryminał może również wychowywać, oczywiście w niepożądanym kierunku [...] gdy stanie się jedyną lekturą, staje się równocześnie złą lekturą” pisał autor artykułu¹²⁰⁰. W obronie kryminałów stanął Leszek Goliński, pisząc, że „najzupełniej niesłusznie wielu naszych krytyków uważa kryminał za powieść drugorzędą”¹²⁰¹. W publikacjach zamieszczonych na łamach „Dziennika Polskiego” przypominano klasykę polskiego kryminału powojennego: *Złego* Tyrmanda, *Królownę* Andrzeja Piwowarczyka, *Proszek do prania* Jacka Wołowskiego i inne, omawiano także działalność wydawniczą w tym zakresie: „produkujemy rocznie około 32 kryminałów, a niektóre wydawnictwa wyspecjalizowały się już w wypuszczaniu całych serii tej literatury. Należy do nich MON ze swoją serią „Labiryntu”, „Iskry” ze „Srebrnym kluczykiem”, „Śląsk” ze „Złotą podkową” czy też wydawnictwo Poznańskie z PAS-em”. W dyskusji o wartości tego rodzaju powieści porównywano kryminały z literaturą science fiction, dowodząc, iż „kryminały w najlepszym razie dają wartką sensację. Science-fiction – oprócz sensacji wnoszą pożytek, rozbudzając umysły do zainteresowania astronautyką, fizyką czy techniką”¹²⁰². Powoływano się przy tym na opinie prof. Giacomo Debenedettiego, który wykazywał analogie między współczesną literaturą a fizyką: „można ustalić, że wielcy

¹¹⁹⁷ Z. Greń, *Dramat polityczny czy poetycki*, tamże, 1957, nr 13, s. 3.

¹¹⁹⁸ Bywalec, *Kokieci przegranego pokolenia*, tamże, 1962, nr 5, s. 3.

¹¹⁹⁹ Z. Greń, *Kryminał*, tamże, 1958, nr 174, s. 3.

¹²⁰⁰ J. Kurczab, *Dziwna zabawa*, tamże, 1959, nr 164, s. 6.

¹²⁰¹ L. Goliński, „*Kryminał*” na *cenzurowanym*, tamże, 1960, nr 8, s. 4.

inicjatorzy współczesnej powieści, Proust, Joyce, pokazali nam wybuch bohaterów, wybuch problemów, z którymi ci bohaterowie żyją. Z owych wybuchów, podobnych do tych, które rozbiły atom, narodził się nowy bohater. Nazwałbym go bohaterem cząsteczką. Zastąpił on bohatera tradycyjnego, którego nazwałbym bohaterem – człowiekiem, makroskopijnym wcieleniem naszego losu”¹²⁰³.

Tak jak w poprzednim okresie poruszano temat literatury dziecięco-młodzieżowej:

„literatura młodzieżowa ma szalone wzięcie i to powodzenie obejmuje nie tylko klasyków ale i pisarzy współcześnie tworzących, a więc takich jak Centkiewicz, Nienacki, Broszkiewicz, Meissner, Ożogowska, Dowgielewicz, Bahdaj – żeby tylko zostać przy tych nazwiskach” –

czytamy w jednym z artykułów. Jednakże Ryszard Kosiński nie był zachwycony zaistniałą wówczas sytuacją:

„do pisarzy młodzieżowych bowiem ma się stosunek taki jak do nieślubnych dzieci. Podejrzewani są oni poza tym o to, że nie powiodło im się w piśmiennictwie „normalnym”, przeto z konieczności chwycili beletrystykę młodzieżową [...] Myślę, że ta sytuacja jest sytuacją fałszywą i szkodliwą [...] Wyeliminowała praktycznie z pola zasięgu krytyki zawodowej pisarzy tworzących dla młodzieży”¹²⁰⁴

twierdził m.in. autor na łamach „Dziennika Polskiego”.

Redaktorzy gazety zapoznawali również swoich czytelników z afrykańskim folklorem literackim¹²⁰⁵, literaturą albańską¹²⁰⁶, z sytuacją w literaturze jugosłowiańskiej¹²⁰⁷ i wzorem lat ubiegłych, informowali o zalewie literatury rewizjonistycznej, np. w Niemczech Zachodnich¹²⁰⁸.

Tuż po wojnie uwagę dziennikarzy zajęła sprawa nowego kształtu, jaki miała przyjąć polska literatura, jej stosunek do narodu niemieckiego, a następnie problem uspołecznienia literatury. Wielokrotnie na łamach „Dziennika Polskiego” wypowiedziano się na temat literatury młodzieżowej, literatury chłopskiej i brukowej, ponadto przybliżano twórczość pisarzy innych krajów. Po 1949 r. w publikacjach podejmujących ten temat uwidocznił się wpływ zaistniałej sytuacji politycznej. Wszystko, co związane było z literaturą krajów zachodnich, przedstawiane było najczęściej w negatywnym świetle, w przeciwieństwie do literatury krajów demokracji ludowej, zawsze prezentowanej w pozytywnych barwach. Po 1957 r. w kilku tekstach próbowano dokonać rozrachunku z literaturą realizmu socjalistycznego, ponadto wielokrotnie w gazecie drukowano wypowiedzi dotyczące

¹²⁰² *Science fiction*, tamże, 1960, nr 195, s. 4.

¹²⁰³ *Bohater – cząsteczka?*, tamże, 1966, nr 138, s. 5, 7.

¹²⁰⁴ R. Kosiński, *Co z literaturą młodzieżową?*, tamże, 1968, nr 148, s. 3.

¹²⁰⁵ R. Stopa, *Afrykański folklor literacki*, tamże, 1961, nr 186, s. 4.

¹²⁰⁶ J. B. Ożóg, *Wspomnienia z Albanii*, tamże, 1959, nr 27, s. 6.

¹²⁰⁷ *Sytuacja w literaturze jugosłowiańskiej*, tamże, 1957, nr 263, s. 4.

¹²⁰⁸ *Zalew literatury rewizjonistycznej w Niemczech Zachodnich*, tamże, 1967, nr 273, s. 1.

literatury pojawiające się podczas obrad sejmiku czy też posiedzeń poszczególnych komitetów wojewódzkich PZPR, zwłaszcza krakowskiego. Sporo pisano o literaturze kryminalnej, jej zaletach i wadach oraz literaturze dla młodzieży. Tak, jak w pierwszych latach powojennych, czytelnikom przybliżano literaturę różnych krajów.

2.5. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego”

2.5.1. Akcje, ankiety czytelnicze, konkursy i plebiscyty związane z książką

Akcje, ankiety czytelnicze, konkursy i plebiscyty związane z książką w latach 1945-1948

Akcje

Władze państwowe i partyjne wiele uwagi poświęcały upowszechnianiu książki. Służyły temu również akcje, ankiety czytelnicze, konkursy i plebiscyty związane z książką. W latach 1945-1948 na łamach „Dziennika Polskiego” pisano łącznie o 56 różnorodnych akcjach związanych z książką i jej upowszechnianiem. W 1945 r. odnotowano 8 publikacji poruszających ten temat, w 1946 r. było ich 9, w roku następnym – 14, a w 1948 r. aż 25. Wiele z nich dotyczyło całego kraju, inne ograniczały się tylko do Krakowa i województwa (było to również związane z tym, że „Dziennik Polski” przez pierwsze powojenne lata usiłował grać rolę pisma ogólnopolskiego, a później zainteresowania jego redaktorów skoncentrowały się na południu Polski i przede wszystkim Krakowie).

Tabela nr 111. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1945-1948. Akcje

Rok	akcje (ilość publikacji)
1945	8
1946	9
1947	14
1948	25
Łącznie	56

Źródło: obliczenia własne

Wśród akcji organizowanych tuż po wojnie przeważały te, dzięki którym zbierano książki dla żołnierzy i inwalidów wojennych, dla Polaków mieszkających na Ziemiach Zachodnich i na Śląsku oraz dla Warmii i Mazur. W 1945 r. najwięcej, bo 6 akcji związanych było ze zbieraniem książek dla Ziemi Zachodnich: z okazji Tygodnia Książki dla Wrocławia i Ziemi Zachodnich” początkowo informowano o terminie zbiórki książek¹²⁰⁹, następnie powiadomiono czytelników o tym, że Zarząd Główny bibliotek województwa krakowskiego, rzeszowskiego i kieleckiego urządził zbiórkę na ten cel¹²¹⁰. Dwie informacje dotyczyły

¹²⁰⁹ [Zbiórka książek...], „Dziennik Polski” 1945, nr 244, s. 3, zbiórka miała być przeprowadzona w dniach 14-21 października.

¹²¹⁰ „Tydzień Książki dla Wrocławia i Ziemi Zachodnich”, tamże, 1945, nr 248, s. 4.

zbierania książek w księgarniach¹²¹¹, a w kolejnej publikacji Komitet Tygodnia Książki dla Wrocławia i Ziem Zachodnich zwrócił się z apelem do pracowników wyższych uczelni o ofiarowanie dubletów z ich księgozbiorów¹²¹², pisano również o zbieraniu książek przeznaczonych dla Ziem Zachodnich przez krakowskich harcerzy¹²¹³. Podobne akcje objęły Śląsk Opolski: mieszkające tam dzieci prosiły o nadsyłanie książek lub pieniędzy na książki¹²¹⁴. Jedna akcja dotyczyła żołnierzy: w rubryce „Czytelnicy piszą”, skierowano apel do krakowian, prosząc ich o składanie książek, czasopism, nut i gier dla żołnierzy¹²¹⁵.

W 1946 r. zanotowano 9 akcji, które dotyczyły żołnierzy i inwalidów, Ziem Zachodnich i Śląska, Warmii i Mazur oraz podręczników dla dorosłych: żołnierze znajdujący się w schronisku inwalidów Wojska Polskiego w Krakowie prosili o ofiarowanie im książek i gazet¹²¹⁶, Społeczno-Obywatelska Liga Kobiet ogłosiła zbiórkę książek na rzecz inwalidów wojennych w Krakowie¹²¹⁷, a gdy żołnierze Wojsk Ochrony Pogranicza w strażnicach mazurskich przysłali list z podziękowaniem za przekazane im książki, redakcja „Dziennika Polskiego” rzuciła hasło „Mieszkańcy wszystkich miast polskich zbierają książki i czasopisma dla żołnierskich świetlic”. Żołnierze w swym liście napisali m.in.: „Nie wiemy, czy ofiarodawcy tych książek zdawali sobie sprawę z tego, jak wielką radość sprawili nam swym darem i jak olbrzymią falę wdzięczności rozkołysali w sercach kresowych żołnierzy”¹²¹⁸.

Cały czas nadchodziły prośby o przesyłanie książek dzieciom ze Śląska: np. dzieci ze wsi Rudno nie miały co czytać, ponieważ w szkole znajdowały się jedynie niemieckie książki¹²¹⁹, w związku z zaistniałą sytuacją młodzież krakowska objęła patronat nad szkołami na Opolszczyźnie i przesyłała tam zebrane dzieła¹²²⁰. Podobnie jak w roku poprzednim zbierano książki dla mieszkańców Warmii i Mazur¹²²¹. W 1946 r. pojawił się apel o nadsyłanie do Departamentu Oświaty i Kultury Dorosłych opracowanych prac – propozycji podręczników dla osób dorosłych uczących się w szkołach powszechnych i średnich. Czytamy m.in.

---

¹²¹¹ [Komitet Tygodnia Zbiórki książek dla Wrocławia...], tamże 1945, nr 253, s. 4.

¹²¹² [Komitet Tygodnia Książki...], tamże, 1945, nr 255, s. 5.

¹²¹³ (z), 22 000 książek dla polskiego Zachodu zebrali harcerze krakowscy, tamże, 1945, nr 129, s. 4.

¹²¹⁴ O. Pieczka, Dzieci Opola – bez książek, tamże, 1945, nr 124, s. 5.

¹²¹⁵ O książkę dla żołnierza polskiego, tamże, 1945, nr 76, s. 3.

¹²¹⁶ Ranni spod Berlina proszą o książki i gazety, tamże, 1946, nr 52, s. 4.

¹²¹⁷ Zbiórka książek na rzecz inwalidów wojennych, tamże, 1946, nr 137, s. 5, dod. „Kobieta w Polsce i Świecie”

¹²¹⁸ Książki dla żołnierzy, „Dziennik Polski”, 1946, nr 311, s. 3.

¹²¹⁹ Dzieci śląskie proszą o polskie książki, tamże, 1946, nr 11, s. 4; patrz także Dzieci śląskie proszą o polską książkę, tamże, 1946, nr 165, s. 5, dod. „Oświata i Wychowanie”; Dziecko polskie woła o książkę polską, tamże, 1946, nr 15, s. 5, dod. „Oświata i Wychowanie”.

¹²²⁰ J.M., Dziecko opolskie woła o książkę polską, tamże, 1946, nr 50, s. 6, dod. „Oświata i Wychowanie”.

¹²²¹ Zbiórka książek dla Warmii i Mazurów, tamże, 1946, nr 157, s. 10, dod. „Literatura Wsi”.

w „Dzienniku” „Ministerstwo Oświaty komunikuje, że dla szkół powszechnych i średnich dla dorosłych istnieje potrzeba opracowania osobnych podręczników przygotowanych do skróconego programu tych szkół oraz odrębnej psychiki osób dorosłych kształcących się w tych szkołach”¹²²².

W 1947 r. odnotowano 14 tego typu działań związanych z książką i jej upowszechnianiem. Podobnie, jak w poprzednim okresie, były one związane z żołnierzami, Warmią i Mazurami, Ziemią Zachodnią i Śląskiem, bibliotekami: dla żołnierzy, z okazji zbliżających się Świąt Bożego Narodzenia, czytelnicy „Dziennika Polskiego” utworzyli łańcuch prasowy¹²²³, a w zamieszczonych publikacjach podawano informacje o ilości zebranych książek oraz nazwiska ich ofiarodawców¹²²⁴, mieszkańcy Warmii i Mazur wciąż prosili o nadsyłanie książek, więc wznowiono akcję ich zbierania¹²²⁵, m.in. zbiórkę książek organizowało Towarzystwo Przyjaciół Mazurów i Warmiaków w Krakowie¹²²⁶. W „Dzienniku Polskim” pisano ponadto, że Kraków powinien „objąć duchowy patronat nad Uniwersytetami Ludowymi w Morażu i Rudziskach w woj. Olsztyńskim”¹²²⁷. Cały czas pamiętano o Ziemiach Zachodnich: z inicjatywy Rady Państwa i pod przewodnictwem prezydenta zorganizowano kolejną ogólnopolską zbiórkę książek dla Ziem Odzyskanych, tym razem w Belwederze¹²²⁸. Społeczeństwo nie pozostawiło tychże akcji bez odzewu, w nr. 205. podano informację, że do 30 lipca zebrano 12.522 książek beletrystycznych. 2392 podręczników, 1185 czasopism¹²²⁹. W tymże roku zbierano również książki i pieniądze dla tworzącej się biblioteki Okręgowej Komisji Związków Zawodowych im. Witolda Wypiańskiego¹²³⁰.

W 1948 r. zorganizowano 24 podobne akcje: zbierano książki dla świetlic robotniczych, dla mieszkańców Warmii i Mazur oraz Ziem Odzyskanych: czytelnicy „Dziennika Polskiego” dla uczczenia Kongresu Zjednoczeniowego zaczęli zbierać książki dla świetlic robotniczych¹²³¹, w tym też celu utworzyli łańcuch książek¹²³², a w kolejnych numerach

---

¹²²² *O nowe podręczniki szkolne dla dorosłych*, tamże, 1946, nr 165, s. 5 dod., „Oświata i Wychowanie”.

¹²²³ *Gwiazdka dla żołnierza - łańcuch prasowy Czytelników „Dziennika Polskiego”*, „Dziennik Polski”, 1947, nr 337, s. 1.

¹²²⁴ „*Gwiazdka*” dla żołnierza, tamże, 1947, nr 344, s. 5; nr 346, s. 2; nr 348, s. 2; nr 351, s. 3; nr 353, s. 2.

¹²²⁵ *100.000 Mazurów woła o książkę polską*, tamże, 1947, nr 263, s. 3 oraz *Warmia i Mazury proszą o książkę*, 1947, nr 265, s. 6.

¹²²⁶ M. Żelaznowska, *Książki dla 100 000 Mazurów*, tamże, 1947, nr 50, s. 6.

¹²²⁷ *Z nowym rokiem szkolnym nowe wołanie Mazur o książkę*, tamże, 1947, nr 268, s. 3.

¹²²⁸ *Ogólnonarodowa zbiórka książek*, tamże, 1947, nr 158, s. 6.

¹²²⁹ *Wynik zbiórki książek dla Ziem Odzyskanych*, tamże, 1947, nr 205, s. 4.

¹²³⁰ *Komunikaty*, tamże, 1947, nr 70, s. 6; patrz także J. Kurek, *Książka jest przyjacielem*, tamże, 1947, nr 76, s.

3.

¹²³¹ *Czyn przedkongresowy Czytelników „Dziennika Polskiego”*, tamże, 1948, nr 325, s. 1.

„Dziennika Polskiego” podawano informacje o ilości ofiarowanych książek – ogółem zebrano, jak wynika z zamieszczonych publikacji, 6.736 egzemplarzy¹²³³. O książki dla Ziemi Zachodnich w 1948 r. zaapelował oddział PCK w Jeleniej Górze, który zbierał je dla chorych¹²³⁴, a Towarzystwu Przyjaciół Mazurów i Warmian, na wezwanie Spółdzielni Wydawniczej „Czytelnik”, ofiarowała książki Spółdzielnia Wydawnicza „Książka”¹²³⁵.

Ankiety czytelnicze

W porównaniu do akcji, zdecydowanie rzadziej pisano o ankietach czytelniczych.

Tabela nr 112. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1945-1948. Ankiety czytelnicze

Rok	Ankiety (ilość publikacji)
1945	1
1946	–
1947	–
1948	1
Łącznie	2

Źródło: obliczenia własne

W latach 1945-1948 ukazały się tylko dwie publikacje poruszające ten temat. Pierwsza z nich pojawiła się w 1945 r. w dodatku „Literatura i Sztuka” i dotyczyła ankiety przeprowadzanej przez tygodnik francuski „La Marseillaise” pt. *Moja pierwsza książka*. W ankiecie udział wzięli m.in. pisarze Julien Benda i François Mauriac, których wypowiedzi przedstawiono na łamach „Dziennika Polskiego”. J. Benda odpowiedział: „Moja pierwsza książka? Dawno już o niej zapomniano. Miała tytuł *Dialogi w Bizancjum*. Ukazała się w „Revue Blanche” w 1900 r. nazajutrz po aferze Dreyfusa.”, zaś F. Mauriac odpowiedział pisemnie, że jego pierwszą książką był zbiorek poezji *Les Mains Jointes*¹²³⁶.

Ponadto, w 1948 r. na łamach „Dziennika Polskiego” podano informację, że Instytut Kulturalno-Oświatowy „Czytelnika” opracował ankietę czytelniczą, która miała objąć swoim zasięgiem pół miliona czytelników. Celem ankiety miało być m.in. „ustalenie drogą statystyczną kto w Polsce czyta”, jaki jest stosunek poczytności książek do czasopism

¹²³² *Łańcuch książek dla świetlic robotniczych*, tamże, 1948, nr 326, s. 1 (łącznie odnotowano 20 pozycji w nr 327, s. 1; nr 330, s. 1; nr 333, s. 1; nr 334, s. 1; nr 336, s. 1; nr 337, s. 1; nr 339, s. 1; nr 339, s. 2; nr 340, s. 1; nr 341, s. 1; nr 343, s. 5; nr 344, s. 7; nr 345, s. 7; nr 346, s. 5; nr 347, s. 4; nr 348, s. 5; nr 350, s. 7; nr 351, s. 2; nr 353, s. 8; nr 356, s. 2).

¹²³³ *6.736 książek dla świetlic robotniczych*, tamże, 1948, nr 356, s. 2.

¹²³⁴ B. Brzeziński, *Potrzebne książki – niepotrzebne*, tamże, 1948, nr 243, s. 8.

¹²³⁵ *24 godziny*, tamże, 1948, nr 248, s. 6.

i magazynów, jakie są zainteresowania i potrzeby czytelnicze. Ankieta miała trwać do 30 czerwca 1948 r.¹²³⁷.

Konkursy i plebiscyty czytelnicze

Zdecydowanie więcej uwagi redaktorzy „Dziennika Polskiego” przywiązywali do konkursów i plebiscytów czytelniczych. W interesujących nas latach pisano o nich aż 89 razy, najmniej, bo jedynie 4 teksty zarejestrowano w 1945 r., 11 w 1946 r., 15 w 1947 r. i najwięcej – 59 – w 1948 r.

Tabela nr 113. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1945-1948. Konkursy i plebiscyty czytelnicze

Rok	konkursy i plebiscyty czytelnicze (ilość publikacji)
1945	4
1946	11
1947	15
1948	59
Łącznie	89

Źródło: obliczenia własne

Aby w sposób czytelny przedstawić konkursy i plebiscyty czytelnicze organizowane w latach 1945-1948 podzielono je na następujące grupy tematyczne:

Tabela nr 114. Konkursy i plebiscyty czytelnicze w latach 1945-1948. Podział tematyczny

Rok	Konkurs literacki na nowelę, opowiadanie, powieść	Konkurs literacki na pamiętnik, wspomnienie, reportaż	Konkurs literacki na sztukę teatralną	Konkurs literacki na opowiadanie radiowe
1945	3	–	1	–
1946	5	–	–	–
1947	6	5	1	–
1948	7	–	–	1
Łącznie	21	5	2	1

Rok	Konkurs literacko-muzyczny	Konkurs literacko-naukowy	Konkurs błyskawiczny/plebiscyt czytelniczy	Konkurs dla dzieci	Konkurs recytatorski	Inne
1945	–	–	–	–	–	–
1946	1	–	–	–	2	3
1947	–	–	1	–	–	2
1948	–	1	2	13	2	33
Łącznie	1	1	3	13	4	38

Źródło: obliczenia własne

¹²³⁶ „Jaka była Państwa pierwsza książka?”, „Dziennik Polski” 194..., nr 23, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”.

¹²³⁷ Pół miliona czytelników obejmuje powszechna ankieta czytelnicza, „Dziennik Polski” 1948, nr 86, s. 4.

Spora grupa publikacji (21) dotyczyła konkursów literackich na nowelę, opowiadanie i powieść zarówno w kraju, jak i za granicą: przykładowo w 1945 r. Związek Zawodowy Literatów Polskich ogłosił konkurs na nowelę i opowiadanie¹²³⁸, w roku następnym informowano o konkursie literackim organizowanym we Francji na opowiadanie z dziejów francuskiego ruchu oporu lub historii walki przeciw „wrogom odbudowy i odrodzenia kraju”¹²³⁹, w 1947 r. podawano m.in. wyniki konkursu na nowelę dla robotników ogłoszonego przez ZZLP w Krakowie, w którym pierwsze miejsce otrzymał Bronisław Romański za opowiadanie *Polscy kolejarze*¹²⁴⁰. Wiele tekstów dotyczyło konkursów na powieść, np. w 1946 r. informowano, że Instytut Wydawniczy „Nasza Księgarnia” ogłosił konkurs na powieść dla dzieci¹²⁴¹, który rozstrzygnięto w 1947 r.¹²⁴², w 1948 r. podawano wyniki kolejnego konkursu na powieść dla dzieci, w którym nagrody równorzędne przyznano Jadwidze Korczakowskiej za powieść *Pałac pod gruszą* oraz Kazimierze Dębskiej za *Kwiaty matki*¹²⁴³, w tymże też roku ZG ZZLP ogłosił konkurs na powieść związaną tematycznie z dziejami zjednoczenia ruchu robotniczego¹²⁴⁴.

Stosunkowo niewiele, bo jedynie pięć, konkursów przeprowadzono na pamiętnik, wspomnienie i reportaż, np. w 1947 r. organizowano konkurs na wspomnienie z działalności młodzieży w czasie okupacji na terenie kraju i poza granicami Polski¹²⁴⁵ oraz konkurs „Dziennika Polskiego” na reportaż z życia miast, osiedli i wsi pod hasłem „Szary człowiek-dziennikarzem”¹²⁴⁶.

Dwie publikacje dotyczyły konkursów literackich na sztukę teatralną: w 1945 r. Zarząd Miejski w Krakowie ogłosił konkurs na utwór sceniczny¹²⁴⁷, a w 1947 r. Departament Teatrów Ministerstwa Kultury i Sztuki ogłosił konkurs na sztukę teatralną z życia Warszawy¹²⁴⁸.

W latach 1945-1948 odnotowano jeden konkurs literacki na opowiadanie radiowe: pierwsze miejsce zajął w nim Bronisław Długoszewski za utwór pt. *Głeniowa dola*¹²⁴⁹. Podobnie było z konkursem literacko-muzycznym: w 1946 r. Komisja Centralna Związków

¹²³⁸ [600 nowel...], „Dziennik Polski”, 1945, nr 184, s. 5.

¹²³⁹ *Kronika zagraniczna*, tamże, 1946, nr 183, s. 8.

¹²⁴⁰ *Wyniki konkursu na nowelę dla robotników*, tamże, 1947, nr 145, s. 3.

¹²⁴¹ *Kronika kulturalna*, tamże, 1946, nr 320, s. 5.

¹²⁴² *Z kraju*, tamże, 1947, nr 168, s. 4.

¹²⁴³ *W kilku wierszach*, tamże, 1948, nr 36, s. 3.

¹²⁴⁴ *Konkurs na powieść*, tamże, 1948, nr 339, s. 2.

¹²⁴⁵ *Wielki konkurs „Młodej Rzeczypospolitej”*, tamże, 1947, nr 10, s. 5.

¹²⁴⁶ *Wielki konkurs „Dziennika Polskiego” pod hasłem: Szary człowiek-dziennikarzem*, tamże, 1947, nr 94, s. 8.

¹²⁴⁷ *Konkurs na utwór sceniczny*, tamże, 1945, nr 304, s. 4.

¹²⁴⁸ *Konkurs na sztukę teatralną z życia Warszawy*, tamże, 1947, nr 270, s. 3.

¹²⁴⁹ *Laureat konkursu literackiego Polskiego Radia*, tamże, 1948, nr 187, s. 5.

Zawodowych rozpięła konkurs na utwory literackie nadające się do wykonania przez artystyczne zespoły amatorskie¹²⁵⁰ oraz konkursem literacko-naukowym, za jaki uznano konkurs dotyczący ziemi Nyskiej, w którym I nagrodę uzyskał Kazimierz Gołba za utwór *Nysa mści się*¹²⁵¹.

W „Dzienniku Polskim” zarejestrowano także trzy teksty informujące o konkursach błyskawicznych i plebiscytach czytelnicznych. Do tej grupy zaliczono konkursy błyskawiczne często połączone z rysunkowymi, np. z rysunków Medarda Kukułki należało odgadnąć tytuły książek, które zostały wydane w „Bibliotece w Prenumeracie”¹²⁵² oraz konkursy – plebiscyty na najlepszą książkę w danym okresie czasu, np. konkurs pt. „Którą książkę wydaną w roku 1945 i 1946 uważa czytelnik za najlepszą”, w którym zwyciężyła książka Wojciecha Żukrowskiego *Z kraju milczenia*, następnie Tadeusza Brezy *Mury Jerycha* i Jerzego Andrzejewskiego *Noc*¹²⁵³.

W omawianym okresie 13 publikacji dotyczyło konkursu dla dzieci czytelników „Dziennika Polskiego”, organizowanego przez Redakcję pisma i kierownictwo Teatru Lalki i Aktora „Groteska” pt. „Wielki konkurs dwóch Michałów” (był to konkurs opisowy i rysunkowy dla dzieci, które były na przedstawieniu *Dwa Michały i świat cały*¹²⁵⁴), a 4 konkursów recytatorskich, np. w 1946 r. Polskie Radio ogłosiło turniej recytacji utworów Adama Mickiewicza, w którym I nagrodę uzyskał Jerzy Bujański z Krakowa¹²⁵⁵, podobny konkurs zorganizowano dwa lata później dla artystów recytatorów, członków ZASP¹²⁵⁶.

Najwięcej tekstów dotyczyło konkursów, które zaliczono do grupy „Inne” (38). Włączono tu wszelkie konkursy literackie na dowolną formę wypowiedzi: poezję, prozę, utwór sceniczny, reportaż oraz konkursy dotyczące kolportażu. Do pierwszej grupy zaliczono m.in. konkurs na opowiadanie, opis lub reportaż na jeden z dwóch tematów: 1. „Opisz dzień, w którym praca wykonywana przez Ciebie wydała ci się piękna, pożyteczna i godna tego, by się jej poświęcić”, 2. „Krótkie opowiadanie z własnego życia zawodowego”¹²⁵⁷, konkurs literacki na temat „Miasteczko polskie roku 1947”¹²⁵⁸, w którym nagrody zdobyli m.in. Janina Kobus i Zofia Starowieyska-Morstinowa¹²⁵⁹, konkurs literacko-artystyczny „Warszawa moich

¹²⁵⁰ *Konkurs literacki i muzyczny*, tamże, 1946, nr 342, s. 4.

¹²⁵¹ *W kilku wierszach*, tamże, 1948, nr 152, s. 8.

¹²⁵² *Pan Medard Kukułka malarzem: konkurs błyskawiczny*, tamże, 1948, nr 353, s. 7.

¹²⁵³ *Wyniki konkursu „Odrodzenia”*, tamże, 1947, nr 59, s. 2.

¹²⁵⁴ *Konkurs dla dzieci naszych czytelników*, tamże, 1948, nr 5, s. 6.

¹²⁵⁵ *Wyniki turnieju recytacji utworów A. Mickiewicza*, tamże, 1946, nr 112, s. 4.

¹²⁵⁶ *Mickiewiczowski konkurs recytatorski*, tamże, 1948, nr 287, s. 4.

¹²⁵⁷ *Konkurs literacko-językowy Departamentu Literatury*, tamże, 1946, nr 254, s. 3.

¹²⁵⁸ *Konkurs literacki Odrodzenia na temat „Miasteczko polskie roku 1947”*, tamże, 1947, nr 120, s. 5.

¹²⁵⁹ *Rozstrzygnięcie konkursu literackiego „Odrodzenia”*, tamże, 1948, nr 166, s. 1.

wspomnień” rozpisany przez tygodnik „Stolica”¹²⁶⁰, konkurs na wiersz, nowelę, kartkę z pamiętnika, obrazek sceniczny lub reportaż na temat przeobrażeń społeczno-ekonomiczno-politycznych lub kulturalnych wsi polskiej oraz jej kontaktu z miastem i przemysłem¹²⁶¹, konkurs na opis wsi polskiej, którego celem było „zebranie prawdziwych i wyczerpujących danych o położeniu wsi polskiej na tle czasów od początku ostatniej wojny aż po dzień dzisiejszy”¹²⁶². Informacje dotyczyły również konkursów organizowanych poza granicami naszego kraju, np. w 1948 r. pisano o konkursie organizowanym w Czechosłowacji: w związku ze 150 rocznicą urodzin Puszkina czechosłowackie ministerstwo ogłosiło konkurs dla słuchaczy uniwersyteckich wydziałów filozoficznych w Czechach na najlepszą pracę o życiu i twórczości tego poety¹²⁶³.

Największa grupa informacji, bo aż 34, dotyczyła jednak konkursu organizowanego przez Redakcję „Dziennika Polskiego” dla wszystkich zwiedzających wystawę Ziem Odzyskanych. Był to konkurs na opis wrażeń z wystawy i Wrocławia w dowolnej formie literackiej¹²⁶⁴. Kilka informacji dotyczyło konkursów związanych z kolportażem, przykładowo Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik” ogłosiła konkurs pt. „Jak dostarczyć słowo drukowane na wieś”, a jego celem było „zwiększenie czytelnictwa na wsi przez stworzenie warunków docierania słowa drukowanego [...] do ludności wiejskiej”¹²⁶⁵.

Akcje, ankiety czytelnicze, konkursy i plebiscyty związane z książką w latach 1949-1956

W latach 1949-1956 odnotowano zaledwie jedną akcję związaną z książką i jej upowszechnianiem: w 1949 r. kontynuowano zbieranie książek dla świetlic robotniczych¹²⁶⁶.

Ankiety czytelnicze

Niewiele było również wypowiedzi dotyczących ankiet czytelniczych.

---

¹²⁶⁰ *Konkurs literacko-artystyczny*, tamże, 1947, nr 34, s. 6.

¹²⁶¹ *Konkurs dla młodych pisarzy przedłużony*, tamże, 1948, nr 13, s. 5.

¹²⁶² *Instytut Prasy Spółdzielni Wydawniczej „Czytelnik” ogłasza konkurs na Opis współczesnej wsi polskiej*, tamże, 1948, nr 73, s. 6.

¹²⁶³ (P), *Rocznica puszkiniowska w Czechosłowacji*, tamże, 1948, nr 350, s. 2.

¹²⁶⁴ *Konkurs dla zwiedzających wystawę Ziem Odzyskanych*, tamże, 1948, nr 198, s. 12.

¹²⁶⁵ *Jak dostarczyć słowo drukowane na wieś*, tamże, 1946, nr 315, s. 5.

¹²⁶⁶ *Łańcuch książek dla świetlic robotniczych*, tamże, 1949, nr 1, s. 7.

Tabela nr 115. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1949-1956. Ankiety czytelnicze

Rok	Ankiety (ilość publikacji)
1954	2
1955	1
Łącznie	3

Źródło: obliczenia własne

W latach 1949-1956 zarejestrowano tylko 3 tego typu teksty: w 1954 roku dwa razy odnotowano ankietę: „Co daje mi lektura dobrej książki? Nasza błyskawiczna ankieta”¹²⁶⁷, a w 1955 podano informację o wynikach ankiety czytelniczej Instytutu Gallupa przeprowadzanej w Stanach Zjednoczonych. Okazało się m.in., że Amerykanie czytający jedną książkę miesięcznie stanowią 25% dorosłej ludności USA więc, powtarzając za wymownym tytułem publikacji, czytanie książek w USA nie było żadną atrakcją¹²⁶⁸.

Konkursy i plebiscyty czytelnicze

Publikacje dotyczące konkursów i plebiscytów czytelniczych zajmowały wiele miejsca w „Dzienniku Polskim” w latach 1949-1956 - opublikowano wówczas 104 różne teksty dotyczące konkursów i plebiscytów czytelniczych, najmniej, bo po 5 tekstów, wydrukowano w latach 1951 i 1956, najwięcej w 1949 r. – 30. W pozostałych latach liczba informacji i artykułów poruszających ten temat wynosiła: po 10 w 1950 i 1952 r., w roku następnym 16, w 1954 podniosła się o 3 i wynosiła 19, by w 1955 r. obniżyć się do 9.

Tabela nr 116. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1949-1956. Konkursy i plebiscyty czytelnicze

Rok	konkursy i plebiscyty czytelnicze (ilość publikacji)
1949	30
1950	10
1951	5
1952	10
1953	16
1954	19
1955	9
1956	5
Łącznie	104

Źródło: obliczenia własne

¹²⁶⁷ *Co daje mi lektura dobrej książki? Nasza błyskawiczna ankieta*, tamże, 1954, nr 131, s. 3 oraz nr 140, s. 4.

¹²⁶⁸ *Czytanie książek w USA nie jest atrakcją*, tamże, 1955, nr 78, s. 3.

Konkursy i plebiscyty czytelnicze organizowane w latach 1949-1956 podzielono na następujące grupy tematyczne:

Tabela nr 117. Konkursy i plebiscyty czytelnicze w latach 1949-1956. Podział tematyczny

Rok	Konkurs literacki na nowelę, opowiadanie, powieść	Konkurs literacki na pamiętnik, wspomnienie, reportaż	Konkurs literacki na sztukę teatralną	Konkurs literacki na poezję, utwór satyryczny, tekst piosenki	Konkurs literacki na opowiadanie radiowe
1949	2	–	1	3	–
1950	–	3	–	1	2
1951	1	–	–	–	–
1952	–	–	–	2	–
1953	–	–	1	2	–
1954	2	–	1	–	–
1955	–	–	–	–	–
1956	–	–	1	–	–
Łącznie	5	3	4	8	2

Rok	Konkurs literacko-muzyczny	Konkurs błyskawiczny/plebiscyt czytelniczy	Konkurs recytatorski	Inne
1949	–	8	3	13
1950	–	–	3	1
1951	–	3	–	1
1952	–	3	3	2
1953	–	4	9	–
1954	–	6	8	2
1955	1	1	5	2
1956	–	2	2	–
Łącznie	1	27	33	21

Źródło: obliczenia własne

W latach 1949-1956 odnotowano łącznie pięć publikacji na temat konkursów literackich na nowelę, opowiadanie, powieść: po dwie z nich zarejestrowano w latach 1949 i 1954, a tylko jedną w 1951 r.: dwie informacje dotyczyły konkursu zorganizowanego w 1949 r. przez Zarząd Główny Ligi Morskiej na nowelę marynistyczną¹²⁶⁹, w 1951 informowano czytelników o tym, że laureatem konkursu na utwór satyryczny został Tadeusz Kwiatkowski za powieść *Kłopoty z talentem*¹²⁷⁰, w 1954 r. pisano o konkursie na najlepsze opowiadanie o życiu młodzieży¹²⁷¹, a także informowano o ogłoszonym w „Życiu Literackim” konkursie literackim na utwory prozą z życia klasy robotniczej¹²⁷².

¹²⁶⁹ *Konkursy*, tamże, 1949, nr 115, s. 4 oraz *Wyniki konkursu marynistycznego*, tamże, 1949, nr 185, s. 6.

¹²⁷⁰ *Nagrodzone utwory satyryczne*, tamże, 1951, nr 332, s. 2.

¹²⁷¹ *Konkurs na najlepsze opowiadanie o życiu młodzieży*, tamże, 1954, nr 302, s. 4.

¹²⁷² *Konkurs literacki dla pisarzy i amatorów*, tamże, 1954, nr 245, s. 6.

W omawianych latach tylko trzy teksty dotyczyły konkursów literackich na pamiętnik, wspomnienie, reportaż – wszystkie ukazały się w 1950 r. i dotyczyły konkursu na wspomnienia z obchodów 1-majowych w okresie międzywojennym¹²⁷³.

Konkurs literacki na sztukę teatralną reprezentowały cztery publikacje, po jednej w latach 1949, 1953, 1954 oraz 1956. Z publikacji zamieszczonych w gazecie czytelnik mógł dowiedzieć się m.in. o tym, że w 1949 r. w konkursie na sztukę o tematyce związanej z Warszawą wyróżniono m.in. utwór Janusza Teodora Dybowskiego pt. *Insurekcja*¹²⁷⁴, w 1953 r. w konkursie na sztukę teatralną jedno z dwóch II miejsc zajęły Wincentyna Stopka i Ewa Otwinowska z Krakowa za pracę pt. *Ryby nie mają głosu*¹²⁷⁵, w 1954 r. w konkursie dramatycznym na sztukę współczesną II miejsce zdobyli Kazimierz Korcelli za utwór pt. *Dom na Twardej* oraz Jerzy Jurandot za *Takie czasy*¹²⁷⁶, dwa lata później informowano o ogólnopolskim konkursie dramaturgicznym organizowanym w Krakowie¹²⁷⁷.

Konkurs literacki na poezję, utwór satyryczny, tekst piosenki reprezentowało 8 publikacji, z których wynikało m.in., że w konkursie na poemat o generale Karolu Świerczewskim ogłoszonym przez Dom Wojska Polskiego i Związek Literatów Polskich główną nagrodę uzyskał Władysław Broniewski za poemat *Opowieść o życiu i twórczości Karola Waltera Świerczewskiego*¹²⁷⁸, w konkursie na utwór literacki poświęcony rewolucyjnej tematyce robotniczo-chłopskiej I nagrodę otrzymał Julian Przyboś za wiersz *Węgiel i marmur*, a II nagrodę – Władysław Broniewski za wiersz *1 Maja*¹²⁷⁹, w konkursie organizowanym przez TPPR przy współdziałaniu Ministerstwa Kultury i Sztuki na utwór poetycki o przyjaźni polsko-radzieckiej zwyciężył wiersz Stanisława Ryszarda Dobrowolskiego pt. *Generał Walter*¹²⁸⁰, a w konkursie o tematyce sportowej I miejsce zajął wiersz *Na start* Bohdana Smyły z Krakowa¹²⁸¹. Wspominano również o konkursie literackim na satyrę, skecz, migawkę satyryczną i słowa piosenki o tematyce studenckiej¹²⁸².

Konkurs literacki na opowiadanie radiowe reprezentowały 2 teksty opublikowane w 1950 r., dotyczące konkursu na słuchowisko, reportaż literacki lub nowelę związanych tematycznie

¹²⁷³ Wyniki konkursu na wspomnienia 1-Majowe, tamże, 1950, nr 127, s. 4.

¹²⁷⁴ Wyniki konkursu na sztukę o tematyce Warszawskiej, tamże, 1949 nr 4, s. 6.

¹²⁷⁵ Wyniki konkursu na sztukę teatralną, tamże, 1953, nr 303, s. 1.

¹²⁷⁶ Rozstrzygnięcie konkursu dramatycznego na sztukę współczesną, tamże, 1954, nr 143, s. 1.

¹²⁷⁷ (zb), Kraków organizuje ogólnopolski konkurs dramaturgiczny, tamże, 1956, nr 260, s. 2.

¹²⁷⁸ Poematy o gen. Świerczewskim, tamże, 1949, nr 81, s. 5.

¹²⁷⁹ Laureaci literackiego konkursu 1-Majowego, tamże, 1949, nr 153, s. 6.

¹²⁸⁰ Laureaci konkursów literackich, tamże, 1949, nr 318, s. 6.

¹²⁸¹ Rozstrzygnięcie konkursu na wiersz o tematyce sportowej, tamże, 1950, nr 273, s. 3.

¹²⁸² Notujemy, tamże, 1953, nr 279, s. 6.

z rozwojem społeczno-gospodarczym i kulturalnym województw krakowskiego i rzeszowskiego¹²⁸³.

Do konkursu literacko-muzycznego zaliczono konkurs ogłoszony przez Młodzieżowy Komitet Mickiewiczowski w Krakowie na opowieść o życiu i twórczości Adama Mickiewicza w charakterze widowiska słowno-wokalno-muzycznego¹²⁸⁴.

W omawianych latach zarejestrowano 27 konkursów błyskawicznych i plebiscytów czytelniczych, do których zaliczono m.in. konkurs pt. „Kto to napisał?” ogłoszony w ramach Tygodnia Oświaty, Książki i Prasy w „Dzienniku Polskim”, w którym, na podstawie wydrukowanych fragmentów dzieł literackich, należało odgadnąć nazwiska 6 autorów i podać tytuły ich książek¹²⁸⁵, w 1951 r. zorganizowano konkurs, w którym czytelnik miał odgadnąć z jakich tygodników cytowane były fragmenty artykułów, reportaży, wierszy¹²⁸⁶, w konkursie pt. „Ludzie Oświecenia” należało odgadnąć nazwiska sławnych postaci i połączyć je z ich działalnością przedstawioną na rysunkach¹²⁸⁷, w 1952 r. przeprowadzono konkurs literatury radzieckiej dla uczniów szkół krakowskich polegający na rozpoznawaniu fragmentów prozy i poezji¹²⁸⁸, rok później konkurs literacki oparty na „czołowych pozycjach literatury radzieckiej” zorganizowany przez TPPR i Ekspozyturę Wojewódzką Domu Książki¹²⁸⁹. W podobnym tonie utrzymane były konkursy pt. „Własna biblioteka”¹²⁹⁰ lub konkurs „Czy znasz te książki”¹²⁹¹ – tu z zamieszczonych fragmentów książek należało odgadnąć ich tytuły i autorów.

Do grupy konkursów czytelniczych zaliczono również konkurs organizowany dla czytelników bibliotek wiejskich, którego celem było „upowszechnienie przez czytelnictwo dobrej i wartościowej książki”¹²⁹², konkursy czytelnicze dla młodzieży, np. na łamach „Dziennika Polskiego” pisano o V konkursie czytelniczym, w którym młodzież miała zapoznać się z pewnymi pozycjami literatury pięknej i opracować je w ciekawej formie¹²⁹³ oraz konkursy zespołów czytelniczych¹²⁹⁴.

---

¹²⁸³ *Konkurs literacki rozgłośni krakowskiej P.R.*, tamże, 1950, nr 261, s. 4 oraz *Konkurs literacki Polskiego Radia*, tamże, 1950, nr 350, s. 4.

¹²⁸⁴ *Oparte na dziełach Mickiewicza*, tamże, 1955, nr 83, s. 6.

¹²⁸⁵ *Konkurs Błyskawiczny „Kto to napisał?”*, tamże, 1949, nr 120, s. 6.

¹²⁸⁶ *Konkurs błyskawiczny*, tamże, 1951, nr 123, s. 6.

¹²⁸⁷ *Konkurs „Ludzie Oświecenia”*, tamże, 1951, nr 124, s. 6.

¹²⁸⁸ (al.), *Kto zwyciężył w „Błyskawicznym konkursie”*, tamże, 1952, nr 284, s. 4.

¹²⁸⁹ *Błyskawiczny konkurs literacki*, tamże, 1953, nr 248, s. 4.

¹²⁹⁰ *Konkurs pod hasłem „Własna biblioteka”*, tamże, 1953, nr 81, s. 6.

¹²⁹¹ *Nagrody, nagrody...*, tamże, 1954, nr 222, s. 1.

¹²⁹² Z. Turek, *Rewolucyjny marsz książki*, tamże, 1952, nr 110, s. 3.

¹²⁹³ (K. St.), *Konkurs czytelniczy zamknięty*, tamże, 1956, nr 126, s. 2.

¹²⁹⁴ (bg), *Spotkanie z książką*, tamże, 1956, nr 127, s. 6.

W omawianych latach zarejestrowano 33 konkursy recytatorskie: redaktorzy „Dziennika Polskiego” informowali o konkursach recytatorskich organizowanych z okazji obchodów kolejnych rocznic urodzin lub śmierci sławnych pisarzy, poetów, dramaturgów, np. z okazji obchodu 100 rocznicy urodzin Mickiewicza i Puszkina ogłoszono konkurs recytatorski ich utworów¹²⁹⁵, „dla pobudzenia zamiłowania do czytania i recytacji poezji” zorganizowano ogólnopolski konkurs recytatorski utworów Słowackiego¹²⁹⁶, informowano o konkursach recytatorów poezji i prozy radzieckiej¹²⁹⁷, Ogólnopolskim Turnieju Recytatorskim¹²⁹⁸ czy konkursach recytatorskich organizowanych w ramach Dni Oświaty, Książki i Prasy, m.in. dla uczniów szkół podstawowych pt. „Literatura walczy o pokój i szczęście dzieci”¹²⁹⁹.

Do „Innych” zaliczono wszelkie konkursy literackie na dowolną formę wypowiedzi: poezję, prozę, utwór sceniczny czy reportaż, np. Komenda Główna Powszechnej Organizacji „Służba Polsce” ogłosiła konkurs na opowiadanie, nowelę, utwór sceniczny, zbiór wierszy, piosenek odzwierciedlające życie młodzieży w odrodzonej Polsce¹³⁰⁰, Wydział Kultury Wojewódzkiej Rady Narodowej oraz Związek Literatów Polskich, oddział w Katowicach, ogłosiły konkurs na utwory literackie oraz prace publicystyczno-historyczne dotyczące dziejów ruchu robotniczego na Śląsku, walk o wyzwolenie, czołowych działaczy, pomocy gospodarczej udzielonej przez ZSRR przemysłowi śląskiemu¹³⁰¹, a także konkurs związany z „Biblioteką w Prenumeracie” – konkurs na slogan, który w krótkim zdaniu miał przedstawić cele i wartości „Biblioteki w Prenumeracie”¹³⁰², następnie konkurs na, jak pisano na łamach „Dziennika Polskiego”, marksistowskie opracowanie podręcznika historii Polski dla klasy IV szkoły podstawowej¹³⁰³, na album poświęcony Adamowi Mickiewiczowi w 100 rocznicę śmierci¹³⁰⁴ czy konkursy zorganizowane w czasie wystaw rolniczych pn. „Jaka książka rolnicza pomogła Ci w pracy?” oraz „Jakie książki zakupiłem na kiermaszu książek i dlaczego?”¹³⁰⁵.

---

¹²⁹⁵ *Konkurs recytatorski*, tamże, 1949, nr 331, s. 4.

¹²⁹⁶ *Młodzieżowy ogólnopolski konkurs recytatorski*, tamże, 1950, nr 278, s. 3.

¹²⁹⁷ *Konkurs błyskawiczny recytatorów poezji i prozy radzieckiej*, tamże, 1953, nr 239, s. 4.

¹²⁹⁸ *Weź udział w Ogólnopolskim Turnieju Recytatorskim*, tamże, 1954, nr 226, s. 4.

¹²⁹⁹ *Dni Oświaty, Książki i Prasy*, tamże, 1952, nr 116, s. 6.

¹³⁰⁰ *Konkurs „Służby Polsce” na utwory literackie*, tamże, 1949, nr 10, s. 7.

¹³⁰¹ *Konkurs literacki z okazji „Dnia Górnika”*, tamże, 1951, nr 319, s. 3.

¹³⁰² *Konkurs pomysłowości*, tamże, 1949, nr 14, s. 8.

¹³⁰³ *Konkurs na opracowanie podręcznika historii Polski*, tamże, 1950, nr 61, s. 4.

¹³⁰⁴ *Konkurs na album Mickiewiczowski*, tamże, 1955, nr 260, s. 6.

¹³⁰⁵ *Dwa konkursy*, tamże, 1954, nr 197, s. 6.

Akcje, ankiety czytelnicze, konkursy i plebiscyty związane z książką w latach 1957-1970

Akcje

Sytuacja akcji zmieniła się nieco w kolejnym okresie.

Tabela nr 118. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1957-1970. Akcje

Rok	akcje (ilość publikacji)
1959	3
1968	2
Łącznie	5

Źródło: obliczenia własne

W latach 1957-1970 przeprowadzono pięć akcji związanych z książką i jej udostępnianiem. W 1959 r. dwie publikacje dotyczyły akcji zbierania książek do biblioteki jednej ze szkół Tysiąclecia na Ziemiach Zachodnich przez studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego¹³⁰⁶, w trzeciej omawiano m.in. udział pisarzy i artystów w akcji budowy szkół Tysiąclecia¹³⁰⁷. W 1968 r., dla uczczenia święta 1 Maja, redakcja „Dziennika Polskiego” zobowiązała się ufundować bibliotekę wiejską w Słomirogu¹³⁰⁸, a całą akcję opisała szczegółowo Krystyna Zbijewska¹³⁰⁹.

Ankiety czytelnicze

Tak, jak w poprzednim okresie, w latach 1957-1970 odnotowano tylko trzy publikacje dotyczące ankiet.

Tabela nr 119. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1957-1970. Ankiety czytelnicze

Rok	Ankiety (ilość publikacji)
1958	1
1962	1
1968	1
Łącznie	3

Źródło: obliczenia własne

¹³⁰⁶ (k), *Studenci UJ zbierają książki dla młodzieży z Ziem Zachodnich*, tamże, 1959, nr 53, s. 6 oraz (k), 800 *książek zebrali już studenci UJ*, tamże, 1959, nr 58, s. 6

¹³⁰⁷ *Szeroki udział pisarzy i artystów w akcji budowy szkół Tysiąclecia*, tamże, 1959, nr 81, s. 1

¹³⁰⁸ *Książki dla Słomirogu*, tamże, 1968, nr 103, s. 1.

Pierwszą ankietę, dotyczącą czytelnictwa książki na wsi, opisała Krystyna Zbijewska. Ankietę, której celem było przyspieszenie ofensywy książki na wieś, przeprowadzono w 1958 r. Jakie wnioski wysnuto po jej analizie? Z ankiety wynikało m.in., że na wsi zbyt mało osób czytało książki, niewiele książek kupowano, nauczyciele nie włączyli się dostatecznie do akcji propagandy książki, ze strony poczty istniały zaś, jak wówczas zauważono, pewne opory co do rozprowadzania książek przez listonoszy¹³¹⁰. W 1962 r. Adam Augustyn w swojej ankiecie pytał studentów AGH o książki, które przeczytali w ciągu ostatnich trzech miesięcy, o to czego szukają w książce, czy mają ulubionego bohatera, czy kupują książki, jakie czytają czasopisma, czy czytają literaturę naukową, popularno-naukową. Wnioski, które wysunął nie były zbyt dobre dla czytelnictwa, którego, jak pisał, najgorszym wrogiem nie był brak czasu, ale brak zainteresowań¹³¹¹. W 1968 r. Ryszard Taedling przeprowadził ankietę w dwu klasach maturalnych jednego z krakowskich liceów ogólnokształcących. Poza lekturami obowiązkowymi młodzież zadeklarowała, że najczęściej czyta książki Kraszewskiego, następnie Jackiewiczowej, Tołstoja, Dygata, Hołuja, Stendhala, a po nich Iwaszkiewicza, Wańkowicza, Bratnego, Camusa, Boya, Lema. Ulubionym bohaterem był pan Wołodyjowski, w kolejnej pozycji uplasowali się Marek Winicjusz, Kmicic, Oleńka Billewiczówna i dr Judym¹³¹².

Konkursy i plebiscyty czytelnicze

W latach 1957-1970 zarejestrowano łącznie 171 publikacji dotyczących konkursów i plebiscytów czytelniczych, których ilość wynosiła: po 8 w latach 1961, 1964 i 1966, po 9 w latach 1960, 1965 oraz 1967, po 10 w 1957 i 1970 r., 12 w 1958 r., po 15 w 1962 i 1963 r., 18 w 1959 r., 19 w 1969 r. oraz 21 w 1968 r.

Tabela nr 120. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1957-1970. Konkursy i plebiscyty czytelnicze

Rok	konkursy i plebiscyty czytelnicze (ilość publikacji)
1957	10
1958	12
1959	18
1960	9
1961	8
1962	15

¹³⁰⁹ K. Zbijewska, *Biblioteka pod motopompą*, tamże, 1968, nr 107, s. 5.

¹³¹⁰ K. Zbijewska, *Nie zbłądziły jeszcze pod strzechy*, tamże, 1958, nr 240, s. 3.

¹³¹¹ A. Augustyn, *Powiedz mi, co czytasz?*, tamże, 1962, nr 130, s. 4.

¹³¹² R. Taedling, „*Kochał miłością idealną...*”, tamże, 1968, nr 51, s. 4.

1963	15
1964	8
1965	9
1966	8
1967	9
1968	21
1969	19
1970	10
Łącznie	171

Źródło: obliczenia własne

Konkursy i plebiscyty czytelnicze organizowane w tym okresie podzielono, tak jak w poprzednich latach, na następujące grupy tematyczne:

Tabela nr 121. Konkursy i plebiscyty czytelnicze w latach 1957-1970. Podział tematyczny

Rok	Konkurs literacki na nowelę, opowiadanie, powieść	Konkurs literacki na pamiętnik, wspomnienie, reportaż	Konkurs literacki na sztukę teatralną	Konkurs literacki na poezję, utwór satyryczny, tekst piosenki	Konkurs literacki na opowiadanie radiowe, widowisko telewizyjne
1957	1	1	1	–	–
1958	2	–	1	1	–
1959	2	2	1	–	–
1960	–	1	–	–	1
1961	3	–	1	1	–
1962	4	1	3	–	–
1963	2	2	5	1	–
1964	2	–	–	1	1
1965	–	–	1	3	–
1966	1	1	–	–	–
1967	–	–	–	3	–
1968	2	–	1	2	–
1969	1	3	1	1	–
1970	–	4	–	–	–
Łącznie	20	15	15	13	2

Rok	Konkurs literacko-naukowy	Konkurs błyskawiczny/plebiscyt czytelniczy	Zgaduj-zgadula	Konkurs recytatorski	Inne
1957	–	1	5	1	–
1958	–	1	5	2	–
1959	1	5	1	5	1
1960	–	5	2	–	–
1961	–	–	3	–	–
1962	–	3	2	–	2
1963	–	4	–	–	1
1964	–	1	1	–	2
1965	–	4	1	–	–
1966	–	5	1	–	–
1967	–	4	2	–	–
1968	–	11	3	–	2
1969	–	9	1	–	3
1970	–	3	–	3	–
Łącznie	1	56	27	11	11

Źródło: obliczenia własne

W omawianych latach wiadomości na temat organizowanych konkursów literackich na nowelę, opowiadanie i powieść pojawiły się na łamach „Dziennika Polskiego” 20 razy. Należały do nich informacje o organizowanych konkursach, np. o konkursie na powieść współczesną poświęconą górnikom, ogłoszonym przez Ministra Górnictwa i Energetyki, Związki Zawodowe Górników oraz Wydawnictwo „Śląsk”¹³¹³, konkursie na opowiadanie o tematyce związanej z Rzeszowszczyzną¹³¹⁴, konkursie na powieść współczesną uwzględniającą problematykę Wielkopolski oraz Ziem Zachodnich i Północnych, który przeprowadziły Wielkopolskie Towarzystwo Kultury i Zarząd Oddziału ZLP w Poznaniu¹³¹⁵ czy zwycięzcach poszczególnych konkursów, np. w konkursie ogłoszonym przez Związek Literatów Polskich i Polski Komitet Pokoju na utwór o tematyce pokojowej I nagrodą odznaczono Juliana Kawalca za opowiadania *Blizny* i *Po wojnie*¹³¹⁶, w konkursie literackim „Piękno i trud nauczycielskiej pracy” ogłoszonym przez Zarząd Główny Związku Nauczycielstwa Polskiego i „Naszą Księgarnię” II miejsce zdobyła Anna Bogdanowska za opowiadanie *Moje maleństwo*¹³¹⁷, w konkursie zorganizowanym przez Ludową Spółdzielnię Wydawniczą i Związek Literatów Polskich I nagrodę przyznano Julianowi Kawalcowi za powieść *W słońcu*¹³¹⁸.

Nieco mniej, bo 15 różnych publikacji dotyczyło konkursów literackich na pamiętnik, wspomnienie i reportaż, przykładowo w 1960 r. ogłoszono konkurs na wspomnienie absolwentów Uniwersytetu Jagiellońskiego¹³¹⁹, w 1962 r. z okazji przygotowań do obchodów 700-lecia istnienia Warszawy przeprowadzono konkurs na reportaż o tym mieście¹³²⁰, w 1963 r. konkurs literacki na pamiętnik „wychowanka” krakowskiej Akademii Medycznej Wydziału Lekarskiego UJ, mający na celu ukazania życia młodego lekarza i studenta¹³²¹, następnie konkurs, którego celem było „upamiętnienie bohaterskich walk w obronie wolności i życia z najeźdźcą, przypomnienie losów żołnierzy i ludności cywilnej w dniach wrześnieowych” ogłosił w 1968 r. Zarząd Oddziału Związku Bojowników o Wolność i Demokrację Kraków-Kleparz¹³²², z okazji 25-lecia wyzwolenia Krakowa Redakcja „Dziennika Polskiego” ogłosiła

¹³¹³ *Życie górnicze*, tamże, 1962, nr 151, s. 4.

¹³¹⁴ *Wyniki konkursu Literackiego w Rzeszowie*, tamże, 1961, nr 218, s. 2.

¹³¹⁵ *Krótko z kraju i zagranicy*, tamże, 1963, nr 182, s. 2.

¹³¹⁶ *Rozstrzygnięcie konkursu literackiego*, tamże, 1958, nr 142, s. 2.

¹³¹⁷ *Krakowska nauczycielka-laureatką konkursu literackiego*, tamże, 1959, nr 159, s. 6.

¹³¹⁸ *Ogłoszenie wyników konkursu na współczesną powieść*, tamże, 1962, nr 281, s. 2.

¹³¹⁹ *Uniwersytecki konkurs*, tamże, 1960, nr 247, s. 8.

¹³²⁰ *Konkurs literacki na reportaż o współczesnej Warszawie*, tamże, 1962, nr 285, s. 3.

¹³²¹ *Konkurs dla lekarzy*, tamże, 1963, nr 118, s. 6.

¹³²² *[Konkurs na wspomnienie o „Wrześniu 1939”...]*, tamże, 1969, nr 60, s. 6.

konkurs na wspomnienie, pamiętnik pod nazwą „Czym był i czym jest dla mnie Kraków”¹³²³, w 1970 r. konkurs zorganizowany przez Muzeum Martyrologii na Majdanku dotyczył pomocy udzielanej przez ludność lubelszczyzny więźniom obozu koncentracyjnego w Majdanku¹³²⁴.

Teksty dotyczące konkursów literackich na sztukę teatralną również wystąpiły 15 razy. Z informacji zamieszczonych na łamach „Dziennika Polskiego” czytelnik mógł dowiedzieć się, np. że w konkursie na widowisko dla teatru telewizji I nagrodę uzyskał St. Stampf¹ za sztukę *Nie ma nieznanых wysp*, II nagrodę zdobył Sławomir Mrożek za utwór *Męczeństwo Piotra*, a III Marian Promiński za *Rakietę Thundebott*¹³²⁵, w publikacjach dotyczących konkursu na sztukę współczesną w 1962 r. podkreślano zwycięstwo pisarzy krakowskich (II nagroda Jerzy Broszkiewicz za utwór *Niepokój przed podróżą*, III nagroda Natalia Rolleczek-Korombel za *Sukces* oraz Henryk Vogler za sztukę *Ktoś dzwoni*)¹³²⁶. Wiele tekstów dotyczyło konkursów organizowanych w Krakowie, np. w konkursie na sztukę współczesną II miejsce zdobyły utwory Leona Pawlika *Jasny pogodny dzień* i Jana Kurczaba *Biurka*¹³²⁷, ale nie zapominano o innych, przeprowadzanych w różnych rejonach Polski, m.in. pisano o VII Konkursie Debiutu Dramatycznego zorganizowanym przez Teatr „Ateneum” w Warszawie¹³²⁸, wspomniano, że laureatem kolejnego, VIII konkursu debiutu dramatycznego został Andrzej Turczyński z Warszawy, autor sztuki *Ubrani są nadzy*¹³²⁹. Przeprowadzano również mniej typowe konkursy, np. w konkursie na utwór dramatyczny dotyczący Delikatesów I miejsce zdobył autor sztuki pt. *Uwięzieni w Delikatesach*¹³³⁰.

Nieco mniej, bo 13 publikacji dotyczyło konkursów literackich na poezję, utwór satyryczny, tekst piosenki. Najwięcej informacji dotyczyło Turnieju Jednego Wiersza o Jaszczurowy Laur, organizowanego corocznie w Krakowie, w Klubie „Pod Jaszczurami”, polegającego na publicznym odczytaniu własnego utworu, przeznaczonego dla poetów, którzy do czasu wystąpienia nie wydali swoich utworów poetyckich¹³³¹ oraz Festiwalu Młodej Poezji Polskiej w Poznaniu¹³³², ponadto wspomniano również o konkursach na wiersz, np. w ramach obchodów XX-lecia PRL Stowarzyszenie PAX – oddział w Łodzi

¹³²³ *Wielki konkurs na 25-lecie*, tamże, 1969, nr 285, s. 3.

¹³²⁴ (s), *Konkurs na pamiętniki*, tamże, 1970, nr 31, s. 4.

¹³²⁵ *Wyniki konkursu na widowisko dla teatru telewizji: S. Mrożek i M. Promiński laureatami*, tamże, 1959, nr 98, s. 1.

¹³²⁶ *Sukces pisarzy krakowskich: rozstrzygnięcie konkursu na sztukę współczesną*, tamże, 1962, nr 239, s. 1.

¹³²⁷ *Plon krakowskiego konkursu dramatycznego*, tamże, 1965, nr 147, s. 2.

¹³²⁸ *Wyniki konkursu debiutu dramatycznego*, tamże, 1968, nr 1, s. 3.

¹³²⁹ *W telegraficznym skrócie*, tamże, 1969, nr 13, s. 2.

¹³³⁰ *Literatura o... Delikatesach*, tamże, 1963, nr 77, s. 6.

¹³³¹ *Warto wiedzieć i skorzystać*, tamże, 1968, nr 301, s. 6.

¹³³² *„Poetycka jesień” rozpoczęta*, tamże, 1957, nr 270, s. 2.

i Instytut Wydawniczy PAX ogłosiły konkurs na niepublikowany utwór poetycki¹³³³, a Zarząd Wojewódzki Stowarzyszenia Ateistów i Wolnomyślicieli i Związek Literatów Polskich ogłaszały doroczny konkurs poetycki na utwory zaangażowane w problematykę filozoficzną i społeczną życia współczesnego¹³³⁴.

Tylko dwa razy informowano o konkursach literackich na opowiadanie radiowe lub widowisko telewizyjne: w 1960 r. Rozgłośnia Krakowska ogłosiła konkurs na krótki utwór literacki o tematyce związanej z Krakowem i obszarem Polski Południowej¹³³⁵, a w 1965 r. w konkursie na widowisko TV o tematyce współczesnej rozpisany z okazji 20-lecia PRL, na który wpłynęło 101 prac. Tu I nagrodę uzyskał Jerzy Broszkiewicz za sztukę *Ta wieś, Mogiła*, II nagrodą odznaczono Edmunda Niziurskiego za utwór *Ucieczka z Betlejem*, III miejsce zajęli Marian Promiński za *Święto pulku* i ex aequo Zdzisław Skowroński za pracę pt. *Mistrz*¹³³⁶.

Tylko jeden tekst dotyczył konkursu literacko-naukowego, mianowicie był to konkurs na opracowanie broszury popularyzującej życie i twórczość Juliusza Słowackiego¹³³⁷.

W latach 1957-1970 odnotowano 56 różnych publikacji na temat konkursów błyskawicznych i plebiscytów literackich. Wiele z nich dotyczyło znajomości dzieł z literatury pięknej, np. Faraona Bolesława Prusa¹³³⁸, Krzyżaków Henryka Sienkiewicza¹³³⁹, literatury rosyjskiej i radzieckiej (tu przykładem mogą być międzywojewódzkie eliminacje teleturnieju „Czy znasz literaturę rosyjską i radziecką?” zorganizowane przez Klub Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej w Krakowie¹³⁴⁰), współczesnej literatury polskiej¹³⁴¹. Organizowano również turnieje literackie (np. w turnieju pn. „Czy znasz przebieg Rewolucji Październikowej” ogłoszonym przez kuratorium w szkołach średnich Krakowa i województwa należało znać książkę Johna Reeda *Dziesięć dni, które wstrząsnęły światem*¹³⁴²) oraz olimpiady czytelnicze (m.in. olimpiada literacka dla uczniów wyższych klas licealnych i techników pt. *Mój bohater literacki*¹³⁴³). Sporą grupę stanowiły konkursy przeprowadzane w ramach Dni Oświaty, Książki i Prasy – szczególnie wiele organizowano wówczas konkursów dla dzieci, np. w 1960 r. przeprowadzono konkurs czytelniczy pt.

¹³³³ *VI łódzka wiosna poetów*, tamże, 1965, nr 83, s. 2.

¹³³⁴ *Konkurs poetycki SAiW*, tamże, 1965, nr 260, s. 4.

¹³³⁵ *Konkurs Polskiego Radia na utwór literacki*, tamże, 1960, nr 125, s. 4.

¹³³⁶ *Krakowscy pisarze laureatami konkursu telewizyjnego*, tamże, 1964, nr 163, s. 1.

¹³³⁷ *Wyniki konkursu na pracę o życiu i twórczości Juliusza Słowackiego*, tamże, 1959, nr 300, s. 2.

¹³³⁸ (jk), *Znam „Faraona”!*, tamże, 1958, nr 291, s. 8.

¹³³⁹ *Konkurs dla młodzieży*, tamże, 1959, nr 68, s. 6.

¹³⁴⁰ *Czy znasz literaturę rosyjską?*, tamże, 1960, nr 72, s. 4.

¹³⁴¹ *W telegraficznym skrócie*, tamże, 1963, nr 280, s. 2.

¹³⁴² *Finał Konkursu dla młodzieży*, tamże, 1965, nr 293, s. 4.

¹³⁴³ *Olimpiada literacka dla młodzieży*, tamże, 1962, nr 54, s. 9.

„Książka najmilszy towarzysz”¹³⁴⁴, w 1962 r. konkurs pt. „Pyza wśród książek”¹³⁴⁵, w 1968 r. Dom Kultury Dzieci i Młodzieży ogłosił konkurs wiedzy o książce pn. „Biały kruk? Co to?”¹³⁴⁶.

Na łamach „Dziennika Polskiego” pisano również o quizie filmowym zorganizowanym z okazji Dni Oświaty Książki i Prasy przez Centralę Wynajmu Filmów i „Dziennik Polski”¹³⁴⁷, ogólnopolskim teleturnieju o życiu i twórczości Stanisława Wyspiańskiego, który przygotowała Krakowska Telewizja¹³⁴⁸ czy turnieju wiedzy zorganizowanym dla uczczenia 100 rocznicy śmierci Lenina, którego celem, jak wówczas pisano, było popularyzowanie dzieł Lenina oraz „dziejów budowy pierwszego na świecie państwa socjalistycznego, jego powiązań z Polską, realizacji idei leninowskich w Polsce”¹³⁴⁹.

Wśród przeprowadzonych plebiscytów można wymienić konkursy-plebiscyty pn. „Blżej książki współczesnej”. Pierwszy z nich, ogłoszony w 1964 r., miał za zadanie, jak pisano wówczas w „Dzienniku Polskim”, upowszechnienie literatury współczesnej wśród środowisk robotniczych i miejskich. Po zakończeniu plebiscytu okazało się, że najwięcej głosów w dziale literatura piękna zdobyły książki Jana Gerharda *Łuny w Bieszczadach*, Jerzego Andrzejewskiego *Popiół i diament* i Wilhelma Macha *Agnieszka, córka Kolumba*, w dziale literatura społeczno-polityczna zwyciężył Mieczysław Moczar *Barwami walki*, Władysław Machejek książką *Rano przeszedł huragan* oraz Stanisław Grzesiuk *Na marginesie życia*. Wśród książek popularnonaukowych największym zainteresowaniem cieszyły się *Opowieści biblijne* Zenona Kosidowskiego, *Tumbo* Aliny i Czesława Centkiewiczów oraz *Na podbój kontynentu* St. Hadyny¹³⁵⁰. W 1966 r. w tymże plebiscycie ponownie powodzeniem cieszyły się *Barwy walki* Mieczysława Moczara oraz *Koniec naszego świata* Tadeusza Hołuja¹³⁵¹. W konkursie „Złoty kłosa dla twórcy, srebrne – dla czytelników” zorganizowanym w 1965 r. najlepszymi okazali się: w dziale prozy Jerzy Andrzejewski i jego *Popiół i diament*, w dziale poezji *Utwory* Juliana Tuwima, zaś w kategorii wspomnień i pamiętników: *Wieś rodzinna wzywa* Franciszka Mleczki¹³⁵².

Wiele z plebiscytów oscylowało wokół tematyki wojennej, należały do nich m.in. konkurs-plebiscyt zorganizowany przez Ligę Obrony Kraju i Wydawnictwo Ministerstwa

¹³⁴⁴ *Co, gdzie, kiedy*, tamże, 1960, nr 105, s. 3.

¹³⁴⁵ *Dni Oświaty, Książki i Prasy*, tamże, 1962, nr 114, s. 6.

¹³⁴⁶ *Dni Oświaty, Książki i Prasy*, tamże, 1968, nr 114, s. 6.

¹³⁴⁷ *Quiz filmowy pt. „Literatura i film”*, tamże, 1965, nr 107, s. 3.

¹³⁴⁸ *Teleturniej o Wyspiańskim*, tamże, 1969, nr 253, s. 6.

¹³⁴⁹ (an), *Turniej wiedzy pod hasłem Włodzimierz Lenin*, tamże, 1969, nr 253, s. 1.

¹³⁵⁰ (fig), *Konkurs zbliżający książkę współczesną*, tamże, 1965, nr 130, s. 3.

¹³⁵¹ (zb), *Najpoczytniejsze książki w Krakowskiem*, tamże, 1966, nr 95, s. 1.

¹³⁵² *Jerzy Andrzejewski laureatem „Złotego Kłosa”*: wyniki plebiscytu czytelniczego, tamże, 1965, nr 131, s. 1.

Obrony Narodowej z okazji 25 rocznicy powstania PPR i „wyruszenia do boju pierwszych oddziałów Gwardii Ludowej”, którego celem było rozpowszechnienie książek o walkach z Niemcami w czasie okupacji, czynie zbrojnym PPR, walkach partyzanckich. Czytelnik chcąc wziąć udział w plebiscycie musiał przeczytać co najmniej trzy z 10 zalecanych książek (m.in. były to Waldemara Kotowicza *Godzina przed świtem*, Józefa Sobiesiaka *Brygada Grunwald*, Stanisława Wałacha *Partyzanckie noce*)¹³⁵³. W roku kolejnym Liga Obrony Kraju ogłosiła plebiscyt czytelniczy pn. *Pióro i karabin*. Organizatorzy zaproponowali 15 tytułów literatury polskiej (m.in. Jana Brzozy *Beskidzkie noce*, Stanisława Grochowiaka *Karabiny*, Władysława Machejka *Wypiękniataś w lesie*) i 8 książek historycznych (np. Bohdana Arcta *Polacy w bitwie o Anglię*, Janusza Przymanowskiego *Studzianki*) z których należało przeczytać co najmniej dwie¹³⁵⁴, w tymże też roku w konkursie czytelniczym zorganizowanym przez ZBoWiD w Oświęcimiu najpoczytniejszą książką o tematyce wojennej została wielokrotnie już nagradzana książka Mieczysława Moczara *Barwy walki*¹³⁵⁵. Następnym konkursem-plebiscytem czytelniczym był plebiscyt „Pod sztandarem Manifestu Lipcowego”, którego celem było „wybranie najlepszej książki o walce narodowo-wyzwoleńczej i umacnianiu władzy ludowej w nowym kraju”. Tu m.in. brały udział książki: Romana Bratnego *Kolumbowie-rocznik 20*, Andrzeja Brychta *Raport z Monachium*, Zbigniewa Załuskiego *Rok 1944*, Wojciecha Żukrowskiego *Skąpani w ogniu*¹³⁵⁶. W plebiscycie zorganizowanym przez Ligę Obrony Kraju i Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej „z okazji 25 rocznicy zwycięstwa nad faszyzmem” należało przeczytać co najmniej 2 z 4 podanych przez organizatora książek (P. Batow *W marszu i boju*, D. Brzosko-Mędryk *Niebo bez ptaków*, E. Chromy *Szachownica nad Berlinem*, Andrzej Kaniecki *Ostatnie salwy*). Konkurs miał na celu „wyłonienie najpoczytniejszej książki poświęconej walce i braterstwu broni żołnierza polskiego i radzieckiego w II wojnie św.”¹³⁵⁷.

Inne konkursy dotyczyły problematyki historycznej w szerszym ujęciu, np. Liga Obrony Kraju i Ministerstwo Obrony Narodowej ogłosiły konkurs czytelniczy na książkę o dziejach ojczystych pt. „Pod znakiem Orła Białego”, zorganizowany z okazji obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego. Jego celem było zapoznanie społeczeństwa z książkami

---

¹³⁵³ (s), *Konkurs-plebiscyt „Zrodził nas czyn”*, tamże, 1967, nr 48, s. 2.

¹³⁵⁴ (jerz), *Wielki plebiscyt czytelniczy z nagrodami*, tamże, 1968, nr 126, s. 6.

¹³⁵⁵ (jerz), „*Barwy walki*” najpoczytniejszą książką wojenną, tamże, 1968, nr 25, s. 2.

¹³⁵⁶ (jerz), *Ciekawy konkurs LOK*, tamże, 1969, nr 100, s. 6.

¹³⁵⁷ (jerz), „*Braterstwo idei i broni – zwycięstwo*” – plebiscyt czytelniczy, tamże, 1970, nr 47, s. 4.

poruszającymi temat „polskiego czynu zbrojnego i polskiej myśli wojskowej na przestrzeni tysiąclecia dziejów naszego państwa”. Z 13 książek należało wybrać najciekawsze¹³⁵⁸.

Konkursy rysunkowe w omawianym okresie wystąpiły tylko raz: w 1957 r. informowano o konkursie zorganizowanym przez „Życie Literackie”, który przygotował karykaturzysta Andrzej Stopka – z serii 12 rysunków przedstawiających „okładki” 12 książek należy odczytać autorów powieści oraz tytuły dzieł¹³⁵⁹.

Do odrębnej grupy, ze względu na sporą liczbę różnych publikacji zaliczono tzw. literackie „zgaduj-zgadule”, pisano bowiem o nich aż 27 razy. „Zgaduj-zgadule”, często prowadzone przez Leszka Herdegena w Klubie Literatów w Krakowie¹³⁶⁰, organizowane były również w innych miejscach, np. w bibliotekach, zwłaszcza w ramach obchodów Dni Oświaty, Książki i Prasy. Tematy tych konkursów były różne i dotyczyły literatury (np. „Czy znasz twórczość Henryka Sienkiewicza”¹³⁶¹, „Czy znasz utwory pisarzy PRL?”¹³⁶²), historii (np. zgaduj-zgadula historyczno-literacka „Co wiesz o Grunwaldzie”¹³⁶³), plastyki (m.in. zgaduj zagadula na temat literatury i plastyki z okresu Młodej Polski¹³⁶⁴).

Tak jak w ubiegłych latach, na łamach „Dziennika Polskiego” pisano również o konkursach recytatorskich. Publikacje poruszające ten temat pojawiły się 11 razy. Większość informacji dotyczyła Ogólnopolskiego Konkursu Recytatorskiego organizowanego przez wiele lat w Krakowie¹³⁶⁵, ale wspomniano również o innych, np. o konkursie recytatorskim budowlanych, pt. „Śpiewam dni naszych czasów”, który dotyczył współczesnej poezji polskiej¹³⁶⁶.

Do grupy konkursów „Inne”, które reprezentowało 11 tekstów zaliczono, tak jak w poprzednim okresie, wszelkie konkursy literackie na dowolną formę wypowiedzi, np. konkurs na wspomnienia, relacje, dopracowania dokumentów historycznych dotyczących ruchu oporu przeciwko Niemcom w okręgu krakowskim¹³⁶⁷, konkurs na reportaż, opowiadanie pn. „Człowiek wybiera”, na temat osobistych przeżyć związanych z przemianami, jakie dokonywały się wówczas w Polsce¹³⁶⁸, konkursy świąteczne, m.in. można wymienić w tym miejscu konkurs „Kobiety Słowackiego”, w którym

¹³⁵⁸ *Konkurs czytelniczy o naszych dziejach ojczystych*, tamże, 1966, nr 111, s. 6.

¹³⁵⁹ *Nowy konkurs „Życia Literackiego”*, tamże, 1957, nr 71, s. 8.

¹³⁶⁰ T. Kwiatkowski, *Zgaduj-Zgadula*, tamże, 1958, nr 28, s. 6.

¹³⁶¹ *Dni Oświaty, Książki i Prasy*, tamże, 1967, nr 104, s. 4.

¹³⁶² *Dni Oświaty Książki i Prasy*, tamże, 1969, nr 117, s. 9.

¹³⁶³ *Dziś*, tamże, 1960, nr 285, s. 6.

¹³⁶⁴ *Dni Oświaty, Książki i Prasy*, tamże, 1962, nr 115, s. 6.

¹³⁶⁵ *Ogólnopolski Konkurs Recytatorski*, tamże, 1959, nr 10, s. 6.

¹³⁶⁶ (an), *Konkurs recytatorski budowlanych*, tamże, 1969, nr 230, s. 6.

¹³⁶⁷ *Konkurs ZboWiD i „Życia Literackiego”*, tamże, 1959, nr 113, s. 2.

¹³⁶⁸ *Konkurs „Życia Literackiego”*, tamże, 1968, nr 95, s. 2.

z zamieszczonych fragmentów należało odgadnąć imiona ich kobiecych bohaterek i tytuły związanych z nimi utworów¹³⁶⁹, a ponadto konkursy organizowane w ramach Dni Oświaty, Książki i Prasy, np. konkurs na najlepszą recenzję książki dla uczniów klas VI-VIII pt. „Radzimy przeczytać”¹³⁷⁰ oraz konkurs na najciekawszy kostium bohatera książki dla młodzieży przeprowadzony podczas „Balu czytelników dobrej książki”¹³⁷¹. Do cieszących się powodzeniem wśród czytelników można zaliczyć konkurs z okazji Miesiąca Upowszechniania Oszczędności zorganizowany przez 4 księgarnie „Domu Książki” w Krakowie i PKO, w którym, w co 10-tym egzemplarzu wybranych książek, krył się kupon-miniaturka PKO czyli 100 zł bon książkowy¹³⁷².

Po zakończeniu działań wojennych społeczeństwo polskie odczuło swoisty głód książki. Polskich dzieł brakowało szczególnie na Ziemiach Zachodnich, Warmii i Mazurach oraz na Śląsku. Aby ten stan zmienić, przedstawiciele różnych środowisk uczestniczyli w wielu akcjach zbierania książek, przeznaczonych dla mieszkańców wyżej wymienionych regionów. Czytelnicy „Dziennika Polskiego” wielokrotnie brali udział w utworzonych w tym celu łańcuchach prasowych. W podobny sposób wspierano inwalidów wojennych i żołnierzy. Ilość informacji o prowadzonych akcjach zdecydowanie zmniejszyła się po 1948 r. Pisano wówczas o zbieraniu książek dla świetlic robotniczych, dla poszczególnych szkół, podkreślano udział literatów w akcji budowy szkół Tysiąclecia oraz redaktorów „Dziennika Polskiego” w tworzeniu biblioteki w jednej z podkrakowskich wsi. Organizowane w latach 1945-1970 akcje zbierania książek niejednokrotnie miały charakter ogólnopolski, ale wiele z nich dotyczyło jedynie terenu, na którym kolportowano pismo.

Niewiele uwagi poświęcono wynikom ankiet czytelniczych. Na łamach gazety prezentowano dane zebrane za pomocą ankiet przeprowadzanych w Polsce i w innych krajach. Przedstawiane w 1955 r. wyniki ankiety przeprowadzonej w USA tendencyjnie podkreślały zły stan czytelnictwa Amerykanów. Niestety, wyniki ankiet przeprowadzonych po 1957 r. w Polsce (na wsi i wśród krakowskich studentów) również nie były zadawalające.

Największą grupę stanowiły publikacje traktujące o konkursach i plebiscytach czytelniczych. W całym omawianym okresie konkursy te ogłaszały różnorakie organizacje, w tym literackie, ministerstwa, władze miast, instytucje, stowarzyszenia, związki, poszczególne wydawnictwa, redakcje gazet i czasopism. W pierwszych latach powojennych

---

¹³⁶⁹ *Konkurs świąteczny*, tamże, 1959, nr 74, s. 12.

¹³⁷⁰ *Dni Oświaty. Książki i Prasy*, tamże, 1968, nr 116, s. 6.

¹³⁷¹ *Dni Oświaty. Książki i Prasy*, tamże, 1968, nr 118, s. 6.

w tematyce konkursów dominowały przeżycia związane z działaniami wojennymi i okupacją, później akcent przesunął się na przeobrażenia społeczne, polityczne, kulturalne zaistniałe w nowej rzeczywistości, życie zawodowe, życie miast, wsi. Po 1948 r. wiele konkursów podejmowało problematykę Ziem Zachodnich, życia klasy robotniczej, działalność ruchu robotniczego. W latach 1957-1970 sporo konkursów dotyczyło problemów pokoju i wojny – zwłaszcza ruchu oporu. Bardzo popularne w tym czasie stały się tzw. literackie „zgaduj-zgadule”.

W plebiscytach czytelniczych wielokrotnie zwyciężały książki znanych pisarzy, np. J. Andrzejewskiego, T. Brezy, W. Żukrowskiego. W latach 1957-1970 w wielu plebiscytach czołowe miejsca zajmowała książka Mieczysława Moczara *Barwy walki*.

---

¹³⁷² *Wspólny konkurs PKO i Domu Książki*, tamże, 1969, nr 238, s. 6.

2.5. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego”

2.5.2. Aukcje, kiermasze, targi książki

Aukcje, kiermasze, targi książki w latach 1945-1948

Kolejnym sposobem upowszechniania książek było organizowanie akcji, kiermaszów i targów książki. Niestety, w latach 1945-1948 odnotowano tylko jedną publikację dotyczącą aukcji bibliofilskiej – podano tu informację o wznowieniu przez Towarzystwo Miłośników Książki w Krakowie akcji zakupu, oceny, wymiany i pośrednictwa w nabywaniu książek i grafiki „w celu wydobycia z ukrycia zapomnianych często książek, rycin, exlibrisów”¹³⁷³

Aukcje, kiermasze, targi książki w latach 1949-1956

W latach 1949-1956 opublikowano łącznie 42 teksty poruszające tematy aukcji, kiermaszów i targów książek. Największą ich ilość odnotowano w 1952 r. – aż dziesięć, najmniej w latach 1955-1956 – po dwa. W pozostałych latach wahała się od trzech do siedmiu i wynosiła: w 1949 r. sześć, w roku następnym o jedną więcej, w 1953 r. spadła do trzech, a w latach 1953-1954 podniosła się do sześciu.

Tabela nr 122. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1949-1946. Aukcje, kiermasze, targi książki

Rok	Aukcje, kiermasze, targi książki (ilość publikacji)
1949	6
1950	7
1951	3
1952	10
1953	6
1954	6
1955	2
1956	2
Łącznie	42

Źródło: obliczenia własne

W omawianym przedziale czasowym najwięcej informacji zawartych w „Dzienniku Polskim” dotyczyło kiermaszów, które organizowano z różnych okazji, m.in. Dni Oświaty, Książki i Prasy¹³⁷⁴, w ramach festiwalu sztuki „Dni Krakowa”¹³⁷⁵, z okazji tygodnia książki

¹³⁷³ [Aukcje bibliofilskie...], „Dziennik Polski”, 1947, nr 84, s. 4.

¹³⁷⁴ A. Kulisiewicz, *Kiermasz tańczy – kiermasz czyta!*, tamże, 1949, nr 130, s. 3.

radzieckiej¹³⁷⁶, w związku z rozpoczęciem roku szkolnego¹³⁷⁷. W kiermaszach, zwłaszcza organizowanych przez RSW Prasa i Związek Literatów Polskich, wielokrotnie brali udział znani pisarze, np. Roman Hussarski, Jalu Kurek, Hanna Mortkowicz-Olczakowa, Marian Promiński, Julian Przyboś, Stanisław Skoneczny¹³⁷⁸. Kiermasze książek cieszyły się dużym powodzeniem, np. w Krakowie, w 1950 r., krakowianie zakupili w ten sposób 20 tys. książek¹³⁷⁹, a w 1953 r. Zarząd Wojewódzki Ligi Przyjaciół Żołnierza w 36 stoiskach ulicznych sprzedał około 6 tys. książek o tematyce wojskowej¹³⁸⁰. Sytuacja polityczna miała oczywiście wpływ na eksponowane i sprzedawane podczas kiermaszów dzieła: w 1953 r. na stoisku „Dziennika Polskiego” sprzedawano dzieła Stalina – jak wówczas pisano na łamach gazety – „tego genialnego kontynuatora nauki marksizmu-leninizmu oraz książki o tym wielkim nauczycielu mas pracujących”¹³⁸¹. W „Dzienniku Polskim” informowano także o wielkiej loterii książkowej zorganizowanej dla uczczenia kolejnej rocznicy Manifestu Lipcowego przez SWO „Czytelnik”¹³⁸², a w 1956 r. podkreślano fakt, iż w ramach Targów Poznańskich, po raz pierwszy w Polsce zostały otwarte Międzynarodowe Targi Książki¹³⁸³.

Aukcje, kiermasze, targi książki w latach 1957-1970

Ilość publikacji dotyczącej tej problematyki wyraźnie wzrosła w latach 1957-1970 i wahała się od 1 w 1970 r. do 21 w 1968 r. W pozostałych latach 6 tekstów odnotowano w 1959 r., 8 w latach 1957 i 1967, po 9 w latach 1958, 1963 oraz 1969, 10 w 1960 r., 11 w 1962 r., 12 w 1961 r., 13 w 1966 r. i po 18 w latach 1964–1965. Łącznie opublikowano 153 tego typu tekstów.

Tabela nr 123. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1957-1970. Aukcje, kiermasze, targi książki

Rok	Aukcje, kiermasze, targi książki (ilość publikacji)
1957	8
1958	9
1959	6
1960	10

¹³⁷⁵ *Książka – pamiątka z „Dni Krakowa”*, tamże, 1950, nr 159, s. 6.

¹³⁷⁶ *Tydzień Książki Radzieckiej*, tamże, 1954, nr 231, s. 6.

¹³⁷⁷ Kr. Zb., *Książka w namiocie*, tamże, 1949, nr 247, s. 4.

¹³⁷⁸ *Dni Oświaty, Książki i Prasy*, tamże, 1952, nr 107, s. 6.

¹³⁷⁹ (rot), *Mieszkańcy Krakowa zakupili 20 000 książek*, tamże, 1950, nr 129, s. 4.

¹³⁸⁰ *Notujemy*, tamże, 1953, nr 231, s. 6.

¹³⁸¹ *Uczymy się z dzieł Stalina*, tamże, 1953, nr 126, s. 2.

¹³⁸² *Wielka książkowa loteria*, tamże, 1949, nr 197, s. 5.

¹³⁸³ *Międzynarodowe Targi Książki*, tamże, 1956, nr 124, s. 2.

1961	12
1962	11
1963	9
1964	18
1965	18
1966	13
1967	8
1968	21
1969	9
1970	1
Łącznie	153

Źródło: obliczenia własne

W omawianych latach na łamach „Dziennika Polskiego” wielokrotnie opisywano odbywające się aukcje bibliofilskie, np. w 1958 r. zorganizowano największą, jak wówczas pisano, pod względem ilości tytułów aukcję, która objęła 1015 książek i czasopism, w tym inkunabuły, np. *Opus questionum divi Augustin* z 1491 r.¹³⁸⁴, w 1963 r. w Krakowie odbyła się 24 po wojnie aukcja bibliofilska i jednocześnie I aukcja albumów, map i rycin, której katalog liczył 2015 pozycji (z czego 60% sprzedano). Sylwester Dziki, autor wielu publikacji dotyczących aukcji pisał m.in.: „aukcje bibliofilskie mają w Krakowie swoją tradycję – spełniają niezmiernie pożyteczną rolę kulturalno-społeczną”. Podkreślał również ich rolę, pisząc: „jest to jeden z nielicznych sposobów wzbogacania księgozbiorów publicznych o rzadkie książki, których niejednokrotnie poszukuje się po całym kraju”¹³⁸⁵.

Ilość pozycji oferowanych na aukcjach oraz osiągnięte za niektóre z nich ceny ciągle wzrastały, np. w 1963 r. w Klubie Księgarza odbyła się aukcja bibliofilska, której katalog zawierał około 4 tys. pozycji¹³⁸⁶, zaś na aukcji książki antykwarycznej w 1968 r. sprzedano książek za ogólną kwotę 800 tys. zł – tu najdroższym okazał się starodruk z 1493 wydany w Norymberdze (cena wywoławcza wynosiła 35 tys., a sprzedano go za 47 500 zł)¹³⁸⁷.

Czytelnicy „Dziennika Polskiego” często informowani byli o odbywających się wówczas targach książek, np. na łamach gazety pisano, że w 1958 r., w warszawskim Pałacu Kultury i Nauki, odbyły się III Międzynarodowe Targi Książki¹³⁸⁸, w roku następnym pisano o II Międzynarodowych Targach Księgarskich w Poznaniu, na których 39 wystawców reprezentowało 750 firm wydawniczych i około 20 tys. książek (Polskę reprezentowało 33 wydawców z 2 tys. książek)¹³⁸⁹. W 1959 r. w IV Międzynarodowych Targach Księgarskich

¹³⁸⁴ (sd), *Największa powojenna aukcja bibliofilska*, tamże, 1958, nr 225, s. 8.

¹³⁸⁵ S. Dziki, *Rycerze spod znaki białego kruka kruszyli kopie w Krakowie*, tamże, 1963, nr 117, s. 2.

¹³⁸⁶ (sd), *Aukcja bibliofilska*, tamże, 1963, nr 279, s. 8.

¹³⁸⁷ J. N., *Nasi reporterzy zanotowali*, tamże, 1968, nr 254, s. 7.

¹³⁸⁸ *III Międzynarodowe Targi Książki – otwarte*, tamże, 1958, nr 129, s. 1.

¹³⁸⁹ A. Dziok, *Eksportujemy książki*, tamże, 1957, nr 139, s. 1-2.

w Warszawie uczestniczyło już 115 wystawców z 23 krajów¹³⁹⁰. Targi książek stawały się dużą atrakcją także dla tego, że były wzbogacane m.in. ciekawymi wystawami, np. w 1966 r. XI Targom Książki w Warszawie towarzyszyła wystawa polskich starodruków¹³⁹¹.

Informacje dotyczyły również targów odbywających się poza granicami naszego kraju, np. przedstawiciele Centrali Handlu Zagranicznego „Ars Polona” organizowali wystawy i sprzedaż polskich książek i płyt w ramach międzynarodowych targów w Nowym Yorku i Chicago¹³⁹², ponadto pisano o Międzynarodowych Targach Książki we Frankfurcie nad Menem¹³⁹³ oraz o międzynarodowych targach księgarskich w Kairze, w których brało udział 700 firm wydawniczych z 40 krajów świata, w tym Polski (w „Dzienniku Polskim” podkreślano fakt, że stoisko polskie zorganizowane przez „Ars Polona” i „Ruch” prezentowało wiele książek naukowych¹³⁹⁴).

Wzorem lat ubiegłych organizowano wiele kiermaszów książek, zwłaszcza w ramach Dni Oświaty, Książki i Prasy¹³⁹⁵, z okazji Dni Książki Technicznej¹³⁹⁶, w ramach obchodów kolejnych rocznic Wielkiej Rewolucji Październikowej¹³⁹⁷, na rozpoczęcie Roku Oświatowego¹³⁹⁸ i innych, które niejednokrotnie łączono z loteriami książkowymi¹³⁹⁹. Podczas trwania kiermaszów często swoje książki podpisywali znani pisarze i poeci, np. Kornel Filipowicz, Tadeusz Hołuj, Jalu Kurek, Janusz Meissner, Władysław Machejek, Hanna Mortkowicz-Olczakowa¹⁴⁰⁰. W Krakowie, w księgarniach na Rynku Głównym, organizowano kiermasze przedświąteczne podczas których książki podpisywali m.in. Karol Bunsch, Jerzy Harasymowicz, Ludwik Jerzy Kern, Jalu Kurek, Stanisław Lem, Janusz Meissner, Tadeusz Śliwiak¹⁴⁰¹. Swoje kiermasze organizowały również grupy literackie, przykładowo w 1960 r. odbył się kiermasz książek krakowskich autorów należących do grupy „Muszyna”, m.in. Leszka Maruty, Tadeusza Nowaka, Teresy Sochy-Lisowskiej, Jana Stoberskiego, Tadeusza Śliwiaka¹⁴⁰². Obecność znanych pisarzy sprzyjała sprzedaży książek, w 1964 r. informowano, że podczas kiermaszu zorganizowanym w Rynku Głównym w Krakowie sprzedano książek za 180 tys. Być może było to związane z tym, że książki

¹³⁹⁰ *Targi książki*, tamże, 1959, nr 78, s. 3.

¹³⁹¹ (sd), *Dziś otwarcie XI Międzynarodowych Targów Książki*, tamże, 1966, nr 113, s. 4.

¹³⁹² *Polskie książki i płyty w Nowym Jorku i Chicago*, tamże, 1960, nr 183, s. 1.

¹³⁹³ *Polska książka we Frankfurcie*, tamże, 1964, nr 240, s. 3.

¹³⁹⁴ *W telegraficznym skrócie*, tamże, 1970, nr 27, s. 9.

¹³⁹⁵ (jk), *Kiermasz poezji*, tamże, 1959, nr 100, s. 6.

¹³⁹⁶ *Warto wiedzieć i skorzystać*, tamże, 1966, nr 239, s. 8.

¹³⁹⁷ *Kiermasz książki radzieckiej*, tamże, 1967, nr 269, s. 6.

¹³⁹⁸ *Kiermasz książki*, tamże, 1963, nr 220, s. 1.

¹³⁹⁹ *Wielki kiermasz książek*, tamże, 1960, nr 111, s. 6.

¹⁴⁰⁰ *W niedzielę – kiermasz książki*, tamże, 1959, nr 114, s. 6.

¹⁴⁰¹ (k), *Duży wybór książek na przedświątecznym kiermaszu*, tamże, 1959, nr 286, s. 6.

podpisywali wówczas Leszek Elektorowicz, Jalu Kurek, Jan Kurczab, Anna Świrszczyńska, Henryk Vogler i Witold Zechenter¹⁴⁰³.

Powodzeniem cieszyły się również kiermasze książki „Od żaczka do przedszkolaczka”, organizowane przez Radę Uczelnianą Zrzeszenia Studentów Polskich przy Uniwersytecie Jagiellońskim i „Dom Książki”¹⁴⁰⁴. W 1968 r. kiermasz ten szczyił się już 8-letnią tradycją¹⁴⁰⁵.

Nie wszystkie kiermasze jednak chwalono, krytycznie oceniano m.in. kiermasz książek pisarzy krakowskich i o Krakowie zorganizowany pod arkadami Sukiennic: „zamiast książki krakowskiej – pisano m.in. na łamach „Dziennika Polskiego” – mieliśmy jednak nieco nieuporządkowany przegląd stanu posiadania PP „Dom Książki”¹⁴⁰⁶.

W pierwszych latach powojennych tematyka aukcji, kiermaszów i targów książki była praktycznie nieobecna na łamach gazety. Od 1949 r. informowano czytelników przede wszystkim o kiermaszach książek organizowanych z okazji Dni Oświaty, Książki i Prasy, Dni Krakowa, Tygodnia książki radzieckiej oraz innych świąt państwowych i wydarzeń uznawanych wówczas za ważne. Większości kiermaszów towarzyszyły loterie książkowe, ponadto brali w nich udział pisarze. Z uwagi na to, że opisywano w „Dzienniku” przeważnie kiermasze w Krakowie, podkreślano w nich udział pisarzy lokalnych. W 1956 r. informowano o pierwszych w Polsce Międzynarodowych Targach Książki. Po 1956 r. zdecydowanie zwiększyła się ilość publikacji dotycząca Międzynarodowych Targów Książki organizowanych w kraju i za granicą, ponadto wiele razy pisano o odbywających się, zwłaszcza w Krakowie, aukcjach książek. Tak, jak w poprzednich latach, często informowano o kiermaszach książek organizowanych z okazji Dni Oświaty, Książki i Prasy, Dni Książki i Prasy Technicznej, kolejnych rocznic wydarzeń historycznych i świąt państwowych, którym niejednokrotnie towarzyszyły loterie książkowe. Podczas kiermaszów swoje książki podpisywali znani literaci, zwłaszcza krakowscy. Powodzeniem cieszyły się również kiermasze książek „Od żaczka do przedszkolaczka”.

---

¹⁴⁰² *Kiermasz książek „Muszyny”*, tamże, 1960, nr 107, s. 4.

¹⁴⁰³ (k), *Za 180 tys. zł sprzedano książek na kiermaszu*, tamże, 1964, nr 107, s. 6.

¹⁴⁰⁴ *Kiermasz książkowy przed UJ*, tamże, 1960, nr 234, s. 6.

¹⁴⁰⁵ (pa), *Ośmioletnia tradycja kiermaszu „Od żaczka do przedszkolaczka”*, tamże, 1968, nr 235, s. 6.

¹⁴⁰⁶ (an), *Krakowskie książki?*, tamże, 1968, nr 138, s. 4.

2.5. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego”

2.5.3. Wystawy

Wystawy w latach 1945-1948

Wystawy jako kolejna forma propagowania książki również cieszyły się zainteresowaniem redaktorów „Dziennika Polskiego”. W latach 1945-1948 ukazały się łącznie 42 teksty poruszające temat wystaw książek, w 1945 r. nie odnotowano żadnej publikacji, w 1946 r. było ich 5, w roku następnym aż 28, a w roku 1948 – 9.

Tabela nr 124. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1945-1948. Wystawy

Rok	Wystawy (ilość publikacji)
1945	–
1946	5
1947	28
1948	9
Łącznie	42

Źródło: Obliczenia własne

Na łamach „Dziennika Polskiego” w omawianym okresie ukazało się wiele informacji i artykułów dotyczących różnorodnych wystaw książek. Oprócz ekspozycji organizowanych przez wydawnictwa, księgarnie i biblioteki, które omówiono już w rozdziale 2.3, pojawiły się m.in. wystawy poświęcone sławnym pisarzom, poetom, dramaturgom, np. w latach 1946–1947 wiele informacji dotyczyło organizacji wystaw poświęconych Cyprianowi Kamilowi Norwidowi z okazji 125 rocznicy urodzin: początkowo pisano o powstaniu w Warszawie komitetu organizacyjnego wystawy poświęconej twórczości Norwida¹⁴⁰⁷ a następnie o jej otwarciu¹⁴⁰⁸, wspomniano o ekspozycji zorganizowanej przez Wydział Kultury i Sztuki Zarządu Miejskiego w Łodzi¹⁴⁰⁹, a następnie o podobnej wystawie otwartej w Krakowie (w ramach akcji wystaw objazdowych organizowanych przez Muzeum Narodowe w Warszawie)¹⁴¹⁰. W 1947 r., kilkakrotnie informowano o otwarciu w Krakowie wystawy dzieł malarskich, książek, rękopisów, teatraliów, pamiątek osobistych Stanisława Wyspiańskiego¹⁴¹¹. Redakcja „Dziennika Polskiego” podawała także informacje o wystawach organizowanych poza

¹⁴⁰⁷ *Wystawa poświęcona Norwidowi*, „Dziennik Polski”, 1946, nr 272, s. 6.

¹⁴⁰⁸ *Otwarcie wystawy „Cyprian Norwid – w 125 rocznicę urodzin”*, tamże, 1947, nr 267, s. 3.

¹⁴⁰⁹ (Tu), *Wystawa Norwidowska*, tamże, 1947, nr 59, s. 5.

¹⁴¹⁰ *Wystawa Norwidowska*, tamże, 1947, nr 264, s. 5.

¹⁴¹¹ *Wystawa St. Wyspiańskiego*, tamże, 1947, nr 306, s. 7.

granicami naszego kraju, m.in. o otwarciu w Lublianie wystawy słoweńskiej literatury dramatycznej Iwana Cankara oraz Antoniego Linharta¹⁴¹².

Wiele ekspozycji książek, czynnych w tym okresie, dotyczyło określonych rejonów Polski lub innych krajów, zwłaszcza ZSRR, np. Polski Związek Zachodni zorganizował wystawę książki i prasy Ziem Zachodnich obejmującą dorobek wydawniczy od 1945 r. poświęcony problematyce Ziem Zachodnich i zagadnieniom niemieckim¹⁴¹³, a Instytut Mazurski w Olsztynie zorganizował ekspozycję druków mazurskich¹⁴¹⁴. Sporo było wystaw książki radzieckiej, m.in. w Krakowie, organizowanych przez Towarzystwo Przyjaźni Polsko – Radzieckiej¹⁴¹⁵ czy w Pałacu pod Baranami – Robotniczym Domu Kultury¹⁴¹⁶. Wspominano również wystawę obrazującą walkę czołowych pisarzy świata o pokój i demokrację otwartą we Wszechzwiązkowej Bibliotece Literatury Obcej w Moskwie¹⁴¹⁷.

Do innych, opisywanych na łamach „Dziennika Polskiego” wystaw, należały m.in. wystawa publikacji exlibrisów okolicznościowych zorganizowanych w związku z 25-leciem Towarzystwa Miłośników Książki w Muzeum Przemysłu Artystycznego¹⁴¹⁸, ekspozycje dla dzieci, np. w krakowskim Pałacu Sztuki zorganizowano wystawę prac dzieci biorących udział w konkursie „Dziennika Polskiego” i ilustracji Jana Marcina Szancera rysowanych dla dzieci, m.in. do książek *Don Kichot*, *Pinokio*¹⁴¹⁹, a w Związku Nauczycielstwa Polskiego w Warszawie otwarto wystawę książek dla dzieci, podczas której prezentowano 1024 książki z zagranicy oraz 250 książek polskich¹⁴²⁰.

Wystawy w latach 1949-1956

Zainteresowanie różnymi ekspozycjami książek nie zmalało także w kolejnym okresie. W latach 1949-1956 opublikowano 59 różnych tekstów informujących lub omawiających wystawy książek. Najwięcej publikacji odnotowano w 1949 r., było ich 23, najmniej – jedynie po 3 – w latach 1950, 1954-1955. W pozostałych latach ich liczba wynosiła: w 1951 r. 8, w 1952 r. 6, w 1953 r. 7, by w roku 1956 znów obniżyć się do 6.

¹⁴¹² *U Słowian*, tamże, 1947, nr 46, s. 3.

¹⁴¹³ *Wystawa książki i prasy w Szczecinie*, tamże, 1947, nr 237, s. 8.

¹⁴¹⁴ *Stare druki świadczą o polskości Ziem Mazurskich*, tamże, 1947, nr 24, s. 7.

¹⁴¹⁵ *Wystawa książki radzieckiej*, tamże, 1948, nr 320, s. 6.

¹⁴¹⁶ *Wystawa książki radzieckiej*, tamże, 1948, nr 322, s. 1; patrz także A. Klominek, *Książki w milionach egzemplarzy*, tamże, 1948, nr 322, s. 5.

¹⁴¹⁷ *Wystawa postępowej literatury światowej w Moskwie*, tamże, 1948, nr 346, s. 5.

¹⁴¹⁸ *Komunikaty*, tamże, 1946, nr 355, s. 6; *Otwarcie wystawy Towarzystwa Miłośników Książki*, tamże, 1946, nr 357, s. 3.

¹⁴¹⁹ Kr. Zb., *Wystawa ilustracji dla dzieci*, tamże, 1947, nr 237, s. 10.

¹⁴²⁰ *Międzynarodowa Wystawa Książek dla dzieci*, tamże, 1947, nr 150, s. 2.

Tabela nr 125. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1949-1956. Wystawy

Rok	Wystawy (ilość publikacji)
1949	23
1950	3
1951	8
1952	6
1953	7
1954	3
1955	3
1956	6
Łącznie	59

Zródło: obliczenia własne

Podobnie jak w latach 1945-1948, w omawianym okresie wiele ekspozycji dotyczyło sławnych osób ze świata literatury, np. w Ossolineum Wrocławskim czynna była, w 100 rocznicę zgonu, wystawa autografów Juliusza Słowackiego¹⁴²¹, w Krakowie ekspozycja poświęcona Adamowi Mickiewiczowi¹⁴²², w Warszawie wystawa poświęcona życiu i twórczości Sandora Petöfiego dla uczczenia 100 rocznicy jego śmierci¹⁴²³, z okazji setnej rocznicy urodzin Alojzego Jiraška, powieściopisarza i dramaturga czeskiego, komitet współpracy kulturalnej z zagranicą urządził wystawę artystyczną poświęconą jego pamięci¹⁴²⁴, zorganizowano także wystawę objazdową obrazującą życie i twórczość Adama Mickiewicza i Aleksandra Puszkina¹⁴²⁵, którą zwiedziło ponad 202 tysiące osób¹⁴²⁶. Ponadto w Warszawie otwarto ekspozycję obrazującą dorobek pisarzy polskich w latach 1944-1949¹⁴²⁷.

Sporo uwagi poświęcono książkom zagranicznym (np. w lokalu British Council w Warszawie czynna była ekspozycja książki angielskiej¹⁴²⁸, w Poznaniu, w ramach obchodów Tygodnia Pogłębiania Przyjaźni Polsko-Czechosłowackiej otwarto wystawę książki czeskiej i słowackiej¹⁴²⁹, w Rynku Głównym w Krakowie (w wozie tramwajowym) zorganizowano wystawę książki radzieckiej i tłumaczeń autorów radzieckich w języku polskim¹⁴³⁰), a także wystawom książek polskich prezentowanych za granicą (m.in. w Pradze,

¹⁴²¹ *Wystawa autografów Słowackiego*, tamże, 1949, nr 95, s. 3.

¹⁴²² *Ciekawa wystawa Mickiewiczowska*, tamże, 1955, nr 274, s. 6.

¹⁴²³ *Wystawa „Sandor Petöfi” – życie i twórczość*, tamże, 1949, nr 246, s. 5.

¹⁴²⁴ *Dziś otwarcie wystawy*, tamże, 1952, nr 46, s. 4.

¹⁴²⁵ *Wystawa poświęcona Mickiewiczowi i Puszkiniowi*, tamże, 1949, nr 202, s. 3.

¹⁴²⁶ *Ponad 202 tys. osób zwiedziło wystawę „Mickiewicz-Puszkini”*, tamże, 1949, nr 323, s. 4.

¹⁴²⁷ *„5 lat odrodzonej literatury polskiej”*, tamże, 1949, nr 197, s. 1.

¹⁴²⁸ *Wystawa książki angielskiej*, tamże, 1949, nr 17, s. 5.

¹⁴²⁹ *Wystawa książki czeskiej i słowackiej*, tamże, 1949, nr 67, s. 2.

¹⁴³⁰ *Wystawa książki radzieckiej*, tamże, 1949, nr 285, s. 4.

w salach Muzeum Przemysłu Artystycznego czynna była wystawa polskiej książki z lat 1945-1950¹⁴³¹).

Organizowano wystawy związane z historią książki, druku, ilustracji, np. w 1950 r. otwarto ekspozycję obrazującą rozwój sztuki drukarskiej i ilustracyjnej od XVI wieku do współczesności¹⁴³², rok później na Wawelu czynna była wystawa *Kraków i Ziemia Krakowska w dokumencie archiwalnym*, na której można było zobaczyć najstarszą księgę ławniczą Krakowa z lat 1374-1384¹⁴³³, w 1953 r., w aptece nr 8 w Rynku Głównym w Krakowie, odbyła się wystawa najstarszych ksiąg farmaceutycznych (tu m.in. pokazywano komentarz do *Materia medica* Dioskuridesa z 1518 r.)¹⁴³⁴, a w 1956 r. ekspozycja rękopisów średniowiecznych i renesansowych¹⁴³⁵.

Wiele ekspozycji związanych było z ZSRR i jego literaturą, czego przykładem były m.in. wystawy *Literatura radziecka w ilustracji polskiej*¹⁴³⁶, *Prasa i Książka radziecka w walce o komunizm i pokój*¹⁴³⁷, *10 lat książki radzieckiej i rosyjskiej w Polsce Ludowej*¹⁴³⁸, wystawa publikacji *Marks-Engels-Lenin-Stalin*¹⁴³⁹ czy ekspozycja książki radzieckiej i polskiej dla dzieci¹⁴⁴⁰.

Do ciekawszych wystaw Redakcja „Dziennika Polskiego” zaliczyła m.in. ekspozycję zorganizowaną przez Muzeum Etnograficzne w Krakowie, obrazującą poziom tzw. „literatury straganowej” zatruwającej, jak pisano, przed wojną umysły szerokich mas¹⁴⁴¹. Podobnie było z wystawą komiksów: w ramach walki z komiksami zorganizowano w Londynie wystawę najbardziej wstrząsających ich fragmentów, przedstawiające okrucieństwo, nienawiść jako normalne uczucia ludzkie. O komiksach pisano wówczas, że jest to „niemoralna, deprawująca umysły młodzieży literatura, którą wydawcy amerykańscy zasypują ostatnio kraje Europy Zachodniej”¹⁴⁴².

¹⁴³¹ Wystawa *Książki Polskiej w Pradze*, tamże, 1950, nr 95, s. 3.

¹⁴³² (Zb), *Dzieje książki – na wystawie*, tamże, 1950, nr 125, s. 6.

¹⁴³³ *Notujemy*, tamże, 1951, nr 40, s. 4.

¹⁴³⁴ „*Białe kruki*” w aptece, tamże, 1953, nr 136, s. 6.

¹⁴³⁵ *Miłośnikom Sztuki Iluminatorskiej*, tamże, 1956, nr 264, s. 6.

¹⁴³⁶ K. Winkler, *Literatura radziecka w ilustracji polskiej*, tamże, 1951, nr 193, s. 4.

¹⁴³⁷ Wystawa „*Prasa i Książka radziecka w walce o komunizm i pokój*”, tamże, 1953, nr 114, s. 2.

¹⁴³⁸ (k), *Wystawa „10 lat książki radzieckiej”*, tamże, 1954, nr 177, s. 6.

¹⁴³⁹ *Uroczyste otwarcie wystawy publikacji „Marks-Engels-Lenin-Stalin” w Muzeum Narodowym w Warszawie*, tamże, 1953, nr 107, s. 1.

¹⁴⁴⁰ (l), *Wystawa dziecięcej książki radzieckiej*, tamże, 1952, nr 131, s. 6.

¹⁴⁴¹ *Notujemy*, tamże, 1953, nr 129, s. 6.

¹⁴⁴² T. Stec, *Wystawa „comicsów”*, tamże, 1956, nr 79, s. 2-3.

Wystawy w latach 1957-1970

Temat ekspozycji książek zajmował sporo miejsca także w ostatnim z badanych okresów. W latach 1957-1970 liczba publikacji im poświęconych wynosiła 127. Największą ich ilość zarejestrowano w 1961 r. – 18, najmniejszą zaś w roku 1966 – 2, w 1962 r. nie odnotowano żadnej pozycji na ten temat, w 1963 r. zauważono 3 teksty, w 1967 r. 6, po 7 w latach 1958 i 1970, 9 w 1957 r., po 11 w 1964 i 1965 r., 12 w 1969 r., po 13 w latach 1960 i 1968 oraz 15 w 1959 r.

Tabela nr 126. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1949-1956. Wystawy

Rok	Wystawy (ilość publikacji)
1957	9
1958	7
1959	15
1960	13
1961	18
1962	–
1963	3
1964	11
1965	11
1966	2
1967	6
1968	13
1969	12
1970	7
Łącznie	127

Źródło: obliczenia własne

W omawianych latach „Dziennik Polski” najczęściej informował swoich czytelników o licznie organizowanych wystawach książek zagranicznych, np. wystawie książek i czasopism Akademii Nauk ZSRR¹⁴⁴³, książek i czasopism wydawanych przez Słowacką Akademię Nauk i Czechosłowacką Akademię Nauk¹⁴⁴⁴, radzieckiej książki rolniczej¹⁴⁴⁵, książki technicznej NRD¹⁴⁴⁶, naukowej książki francuskiej¹⁴⁴⁷, francuskich książek

¹⁴⁴³ Wystawa naukowej książki radzieckiej, tamże, 1959, nr 78, s. 2.

¹⁴⁴⁴ (sd), Wystawa książek i czasopism czechosłowackich, tamże, 1960, nr 274, s. 6.

¹⁴⁴⁵ (k), Radzieckie prace udostępni wystawa książki rolniczej, tamże, 1961, nr 20, s. 6.

¹⁴⁴⁶ (ste), Wystawa książki technicznej NRD w Klubie Księgarza, tamże, 1959, nr 258, s. 4.

¹⁴⁴⁷ W Palacu Kultury otwarto wystawę naukowej książki francuskiej, tamże 1959, nr 86, s. 6.

medycznych¹⁴⁴⁸, książek i czasopism naukowych z Holandii¹⁴⁴⁹, książek węgierskich¹⁴⁵⁰, włoskich¹⁴⁵¹.

Podobnie jak w poprzednich okresach pisano o ekspozycjach dotyczących pisarzy, poetów, dramaturgów (np. z okazji 50 rocznicy śmierci S. Wyspiańskiego Muzeum Narodowe w Krakowie zorganizowało ogólnopolską wystawę poświęconą życiu i dziełu artysty¹⁴⁵²), wystawach związanych z historią szeroko pojętej książki i księgarstwa (przykładowo w 1959 r. informowano o wystawie ponad 150 białych kruków, jakie zebrano z prywatnych zbiorów Muzeum Gutenberga w Moguncji¹⁴⁵³, w 1964 r. otwarto wystawę *600 lat księgarstwa polskiego*, o której pisano, że była to „wystawa zrobiona z rozmachem, dużą inwencją i kulturą plastyczną”, a która zapoznawała zwiedzających „z pierwszymi polskimi książkami, z inkunabułami i starodrukami, potem z książką doby oświecenia, romantyzmu i pozytywizmu aż po edytorstwo lat 30-ch”¹⁴⁵⁴, w 1968 r. w Oddziale im. Czartoryskich Muzeum Narodowego w Krakowie czynna była wystawa pn. *Zabytki rękopiśmienne doby renesansu w Polsce ze zbiorów Czartoryskich*, podczas której prezentowano m.in. rękopisy Dantego, Boccaccia, kopie *De officiis* Cicerona, księgę z utworami Horacego, Wergiliusza, Owidiusza¹⁴⁵⁵, ponadto wspomniano o wystawie książki górskiej, podczas której prezentowane były najstarsze wydawnictwa, czasopisma i mapy¹⁴⁵⁶), sztuce drukarskiej (np. staraniem Zarządu Okręgowego Związków Zawodowych Pracowników Poligrafii w Krakowie zorganizowano wystawę poświęconą rozwojowi techniki drukarskiej, szacie graficznej¹⁴⁵⁷, a w Muzeum Historycznym czynna była wystawa pn. *Artystyczna oprawa książki i jej konserwacja*¹⁴⁵⁸), exlibrisom (tu m.in. wspomniano o wystawach superexlibrisów królewskich na Wawelu¹⁴⁵⁹ oraz międzynarodowej wystawie ekslibrisów zorganizowanej okazji X Międzynarodowego Kongresu Exlibrisów¹⁴⁶⁰), ilustracji książkowej polskiej i zagranicznej (w „Dzienniku Polskim” pisano np. o ilustracjach Władysława Wetesko, warszawskiego malarza i grafika, do *Krzyżaków* Sienkiewicza¹⁴⁶¹ oraz o ekspozycji ilustracji

¹⁴⁴⁸ (k), *Wystawa francuskich książek medycznych w AM*, tamże, 1960, nr 104, s. 6.

¹⁴⁴⁹ (k), *Książka z Holandii*, tamże, 1960, nr 58, s. 6.

¹⁴⁵⁰ *Wystawa książek węgierskich w Krakowie*, tamże, 1962, nr 281, s. 10.

¹⁴⁵¹ (k), *Zobaczmy wystawę książek włoskich*, tamże, 1965, nr 101, s. 6.

¹⁴⁵² *Kto posiada dzieła St. Wyspiańskiego*, tamże, 1957, nr 108, s. 6.

¹⁴⁵³ *W kilku wierszach*, tamże, 1959, nr 101, s. 3.

¹⁴⁵⁴ (zd), *600 lat polskiej książki*, tamże, 1964, nr 112, s. 6.

¹⁴⁵⁵ (dj), *Od Dantego do Modrzejewskiego*, tamże 1968, nr 40, s. 4.

¹⁴⁵⁶ (k), *Wystawa książki górskiej*, tamże, 1957, nr 154, s. 6.

¹⁴⁵⁷ (taed), *Wystawa sztuki drukarskiej*, tamże, 1964, nr 248, s. 8.

¹⁴⁵⁸ *Warto wiedzieć i skorzystać*, tamże, 1968, nr 166, s. 6.

¹⁴⁵⁹ *Wystawa superexlibrisów królewskich na Wawelu*, tamże, 1964, nr 217, s. 4.

¹⁴⁶⁰ (k), *Exlibrisy – tematem międzynarodowego Kongresu*, tamże, 1964, nr 205, s. 6.

¹⁴⁶¹ „Krzyżacy” w ilustracji, tamże, 1960, nr 203, s. 4.

książki angielskiej z okresu 1570-1933, zorganizowanej przez British Council i Krakowski „Dom Książki”¹⁴⁶²).

Do bulwersujących redakcję „Dziennika Polskiego” należała m.in. wystawa otwarta w salonie Zakładowego Domu Kultury Huty im. Lenina pt. *100 wierszy* – tu każdą książkę przybito gwoździem do planszy! „Taki sobie wandalizm” – pisał m.in. oburzony tym wydarzeniem Roman J. Pyrczok¹⁴⁶³.

W całym analizowanym okresie redaktorzy „Dziennika Polskiego” podejmowali temat wystaw książek. Wiele z organizowanych wówczas ekspozycji poświęconych było znanym pisarzom, poetom i dramaturgom, zarówno polskim, jak i obcym, różnym regionom Polski (zwłaszcza Ziemiom Zachodnim) i innym krajom, przede wszystkim ZSRR. Początkowo opisywano wystawy organizowane w różnych miastach naszego kraju oraz za granicą, później koncentrowano się na ekspozycjach odbywających się na terenie Krakowa. Wielokrotnie informowano o wystawach książek zagranicznych: w pierwszej połowie lat pięćdziesiątych przeważały wystawy książek krajów demokracji ludowej, w późniejszym okresie dość liczne były również wystawy książek krajów Europy Zachodniej.

---

¹⁴⁶² (SD), „*Cacka*” sztuki drukarskiej, tamże, 1963, nr 39, s. 4.

¹⁴⁶³ R. J. Pyrczok, *Lekcje poezji*, tamże, 1968, nr 19, s. 3.

2.5. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego”

2.5.4. Imprezy literackie i czytelnicze w latach 1945-1970

Imprezy literackie i czytelnicze w latach 1945-1948

Dużym powodzeniem wśród czytelników cieszyły się różnego rodzaju odczyty i dyskusje na tematy literackie lub z udziałem literatów, wieczory poświęcone pamięci pisarzy, poetów, dramaturgów lub ich twórczości oraz spotkania autorskie. W latach 1945-1948 na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych zarejestrowano 195 różnych wypowiedzi na temat tego typu imprez literackich. W 1945 r. zanotowano 82 publikacje, w roku następnym nastąpił spadek ich liczby do 46, w 1947 r. obniżył się do 32, w 1948 r. wzrósł o 3 i wynosił 35.

Tabela nr 127. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1945-1948. Imprezy literackie w latach 1945-1948

Rok	Imprezy literackie (ilość publikacji)
1945	82
1946	46
1947	32
1948	35
Łącznie	195

Źródło: Obliczenia własne

W omawianym okresie, w różnych imprezach literackich, uczestniczyło 111 ludzi pióra (pisarzy, poetów, dramaturgów, satyryków, tłumaczy, krytyków literackich, uczonych).

Tabela nr 128. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1945-1948. Imprezy literackie w latach 1945-1948. Literaci polscy biorący udział w imprezach literackich

1.	Andruszkiewicz Helena	1
2.	Andrzejewski Jerzy	8
3.	Balicki Stanisław Witold	3
4.	Bieńkowski Zbigniew	1
5.	Bober Jerzy	1
6.	Bodnicki Władysław	5
7.	Brandys Kazimierz	4
8.	Breza Tadeusz	6
9.	Broniewski Władysław	5
10.	Broszkiewicz Jerzy	3
11.	Brzechwa Jan	2
12.	Brzeziński Bogdan	8
13.	Bujański Jerzy Ronard	3
14.	Bunsch Karol	1
15.	Czerkawska Maria	1
16.	Degal Alfred	1
17.	Dyगत Stanisław	6

18.	Fabry Władysław	1
19.	Fedecki Ziemowit	1
20.	Fijas Zygmunt	1
21.	Filipowicz Kornel	1
22.	Flukowski Stefan	6
23.	Frasik Józef	8
24.	Galis Adam	1
25.	Gatczyński Konstanty Ildefons	8
26.	Gojawczyńska Pola	1
27.	Gołubiew Antoni	1
28.	Górski Konrad	1
29.	Grabowska Marcelina	1
30.	Gruszecka Aniela	1
31.	Grzybowska Krystyna	1
32.	Holuj Tadeusz	3
33.	Jastrun Mieczysław	1
34.	Kisielewski Stefan	2
35.	Konopka Feliks	2
36.	Kruczkowski Leon	1
37.	Kubiak Tadeusz	1
38.	Kubisz M.	1
39.	Kudliński Tadeusz	3
40.	Kurek Jalu	12
41.	Kwiatkowski Tadeusz	2
42.	Kydryński Juliusz	2
43.	Lau Jerzy	1
44.	Lech Władysław	1
45.	Lem Stanisław	1
46.	Leśnodorski Zygmunt	2
47.	Lewin Leopold	1
48.	Lovell Jerzy	1
49.	Machejek Władysław	2
50.	Marcinek J.	1
51.	Malewska Hanna	2
52.	Marzec Edward	1
53.	Meissner Janusz	1
54.	Miklaszewski Gwidon	5
55.	Miłosz Czesław	3
56.	Minkiewicz Janusz	2
57.	Morcinek Gustaw	2
58.	Morstin Ludwik Hieronim	2
59.	Morton Józef	1
60.	Nacht-Prutkowski Józef	2
61.	Nałkowska Zofia	1
62.	Natanson Wojciech	3
63.	Nędza-Kubiniec Stanisław	1
64.	Olcha Antoni	1
65.	Otwinowski Stefan	26
66.	Ozga-Michalski Józef	1
67.	Ożóg Jan Bolesław	1
68.	Parandowski Jan	1
69.	Pasternak Leon	1
70.	Piętak Stanisław	2
71.	Pogan Józef	1
72.	Polewka Adam	4
73.	Pomianowski Jerzy	2
74.	Promiński Marian	1
75.	Pruszyński Ksawery	1

76.	Przyboś Julian	9
77.	Różewicz Tadeusz	5
78.	Rudnicki Lucjan	1
79.	Rusinek Michał	1
80.	Samozwaniec Magdalena	4
81.	Sandauer Artur	1
82.	Siekierski Władysław Lech	2
83.	Skoneczny Stanisław	5
84.	Słobodnik Włodzimierz	1
85.	Słonimski Antoni	1
86.	Sokół Tadeusz	6
87.	Staff Leopold	4
88.	Starowieyska-Morstinowa Maria	1
89.	Swinarski Artur Maria	16
90.	Szaniawski Jerzy	3
91.	Szmaglewska Seweryna	2
92.	Szpalski Karol	1
93.	Sztaudynger Jan	2
94.	Szuman Stefan	2
95.	Szyborska Wisława	1
96.	Świrszczyńska Anna	6
97.	Tuwim Julian	1
98.	Ważyk Adam	2
99.	Wielowieyska Helena	7
100.	Wiktor Jan	2
101.	Wirpsza Witold	1
102.	Wirski Juliusz	3
103.	Włodek Adam	7
104.	Wołoszynowski Julian	1
105.	Woźniak Wojciech	1
106.	Wyka Kazimierz	8
107.	Zagórski Jerzy	5
108.	Zawieyski Jerzy	5
109.	Zechenter Witold	8
110.	Żukrowski Wojciech	1
111.	Żywulska K.	1

Zródło: Obliczenia własne

Do osób, które najczęściej brały w nich udział należeli Stefan Otwinowski (wystąpił 26 razy), Artur Maria Swinarski (16) razy) i Jalu Kurek (12 razy). Pozostali literaci uczestniczyli w imprezach poniżej 10 razy: Julian Przyboś wziął w nich udział 9 razy, po 8 wystąpień mieli Jerzy Andrzejewski, Bogdan Brzeziński, Józef Andrzej Frasik, Konstanty Ildefons Gałczyński, Kazimierz Wyka i Witold Zechenter, w 7 uczestniczyli Helena Wielowieyska i Adam Włodek, w 6 Tadeusz Breza, Stanisław Dygat, Stefan Flukowski, Tadeusz Sokół oraz Anna Świrszczyńska, po 5 wystąpień mieli Władysław Broniewski, Gwidon Miklaszewski, Tadeusz Różewicz, Stanisław Skoneczny, Jerzy Zagórski i Jerzy Zawieyski, po 4 Kazimierz Brandys, Adan Polewka, Magdalena Samozwaniec i Leopold Staff, po 3 Stanisław W. Balicki, Jerzy Broszkiewicz, Jerzy Bujański, Tadeusz Hołuj, Czesław Miłosz, Wojciech Natanson, Jerzy Szaniawski, Juliusz Wirski, w 2 uczestniczyli Jan

Brzechwa, Stefan Kisielewski, Feliks Konopka, Tadeusz Kwiatkowski, Julian Kydryński, Zygmunt Leśnodorski, Władysław Machejek, Hanna Malewska, Janusz Minkiewicz, Gustaw Morcinek, Ludwik H. Morstin, Józef Nacht-Prutkowski, Stanisław Piętak, Jerzy Pomianowski, Władysław Siekierski, Seweryna Szmaglewska, Jan Sztaudynger, Stefan Szuman, Adam Ważyk i Jan Wiktor. Najliczniejszą grupę stanowili ci, których nazwiska wystąpiły na łamach „Dziennika Polskiego” tylko raz, a należeli do nich m.in. Zbigniew Bieńkowski, Karol Bunsch, Maria Czerkawska, Kornel Filipowicz, Pola Gojawiczyńska, Antoni Gołubiew, Mieczysław Jastrun, Leon Kruczkowski, Stanisław Lem, Jan B. Ożóg, Marian Promiński, Antoni Słonimski, Wisława Szymborska, Julian Tuwim, Wojciech Żukrowski (szczegółowe dane w tabeli nr 128).

Tylko 4 spotkania odbyły się z udziałem literatów obcych. Byli to Julien Benda z Francji, Ilija Erenburg z ZSRR, Paweł Frenkl z Czechosłowacji oraz Dora Gabe z Bułgarii. Spotkania te były związane z pobytem wymienionych osób w naszym kraju.

Tabela nr 129. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1945-1948. Imprezy literackie w latach 1945-1948. Literaci obcy biorący udział w imprezach literackich

1.	Benda Julien	4
2.	Erenburg Ilija	1
3.	Frenkl Paweł	1
4.	Gabe Dora	1

Źródło: Obliczenia własne

Niektóre z organizowanych przez literatów spotkań poświęcone były pamięci zmarłych pisarzy i poetów bądź też twórczości wybranych literatów.

Tabela nr 130. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1945-1948. Imprezy literackie w latach 1945-1948. Imprezy poświęcone pamięci lub twórczości literatów

1.	Botew Christo	1
2.	Gorki Maksym	2
3.	Homer	1
4.	Kasprowicz Jan	4
5.	Konopnicka Maria	1
6.	Majakowski Włodzimierz	1
7.	Mickiewicz Adam	3
8.	Niżyński Marian	1
9.	Norwid Cyprian Kamil	3
10.	Shaw Bernard	1
11.	Słowacki Juliusz	2
12.	Valery Paul	3
13.	Wyspiański Stanisław	4
14.	Żeromski Stefan	1

Źródło: Obliczenia własne

Najczęściej wspomniano Jana Kasprowicza i Stanisława Wyspiańskiego (po 4 razy), następnie Adama Mickiewicza, Cypriana Kamila Norwida i Paula Valery'ego (po 3 razy), po nich Maksyma Gorkiego i Juliusza Słowackiego (po 2 razy), a następnie Homera, Christo Botewa, Marię Konopnicką, Włodzimierza Majakowskiego, Mariana Niżyńskiego, Bernarda Shawa i Stefana Żeromskiego.

Polscy literaci w omawianym okresie często wygłaszali różnorakie odczyty, np. Tadeusz Breza wystąpił z tematem *Paul Valery – życie i twórczość*¹⁴⁶⁴, Stanisław Lem mówił *O biologicznych podstawach twórczości*¹⁴⁶⁵, Adam Polewka wystąpił z odczytem pt. *Praktyczne zagadnienia literatury współczesnej*¹⁴⁶⁶, prof. Konrad Górski omawiał *Hymny Jana Kasprowicza*¹⁴⁶⁷. W 1948 r., mając na celu pogłębianie czytelnictwa, Spółdzielnia Wydawniczo-Oświatowa „Czytelnik” zorganizowała akcje wyjazdów pisarzy do miast i wsi z odczytami, do rekordzistów należał Jalu Kurek, który wygłosił aż 21 odczytów¹⁴⁶⁸.

Kilkakrotnie na łamach „Dziennika Polskiego” informowano o odbywających się dyskusjach z udziałem literatów. Należały do nich m.in. wieczór dyskusyjny na temat sztuki Wandy Karczewskiej *Przejrzały oczy nasze*, zorganizowany przez Akademicki Klub Literacki Bratniej Pomocy Student Uniwersytetu Jagiellońskiego, w którym udział wzięli Stanisław W. Balicki, Tadeusz Breza, Wojciech Natanson, Stefan Otwinowski, Wojciech Woźniak, Kazimierz Wyka¹⁴⁶⁹ czy dyskusje zorganizowane przez Związek Zawodowy Literatów Polskich, np. dyskusja o sztuce Władysława Bodnickiego pt. *Komediant*¹⁴⁷⁰, dyskusja na temat powojennych powieści historycznych Karola Bunscha, Antoniego Gołubiewa i Władysława Jana Grabskiego¹⁴⁷¹.

W omawianym okresie wielokrotnie odbywały się wieczory poświęcone pamięci literatów polskich i obcych, np. Koło Polonistów i Słowistów zorganizowało poranek poezji Cypriana Kamila Norwida i Stanisława Wyspiańskiego¹⁴⁷², Związek Zawodowy Literatów Polskich w Krakowie wraz z Towarzystwem Przyjaźni Polsko-Radzieckiej przygotowały wieczór artystyczny poświęcony pamięci Maksyma Gorkiego¹⁴⁷³, w ramach miesiąca pogłębiania przyjaźni polsko-radzieckiej odbył się wieczór poezji Włodzimierza

¹⁴⁶⁴ *Dzisiejszy odczyt*, „Dziennik Polski” 1945, nr 262, s. 4.

¹⁴⁶⁵ *Komunikaty*, tamże, 1947, nr 56, s. 6.

¹⁴⁶⁶ *Z sali odczytowej*, tamże, 1945, nr 116, s. 4.

¹⁴⁶⁷ *Komunikaty*, tamże, 1946, nr 339, s. 5.

¹⁴⁶⁸ *Autorzy wśród czytelników*, tamże, 1948, nr 279, s. 8.

¹⁴⁶⁹ [*Akademicki Klub Literacki...*], tamże, 1945, nr 298, s. 3.

¹⁴⁷⁰ [*Dyskusja o sztuce...*], tamże, 1947, nr 136, s. 3.

¹⁴⁷¹ *Dyskusja publiczna w Związku Literatów Polskich*, tamże, 1948, nr 100, s. 5.

¹⁴⁷² [*Poranek poezji Norwida i Wyspiańskiego...*], tamże, 1946, nr 97, s. 5.

¹⁴⁷³ *Pamięci Maksyma Gorkiego*, tamże, 1948, nr 123, s. 4.

Majakowskiego¹⁴⁷⁴. Organizowano również audycje słowno-muzyczne poświęcone wybranym pisarzom i poetom, m.in. Instytut Szerzenia Kultury i Oświaty w Krakowie opracował audycję poświęconą Marii Konopnickiej¹⁴⁷⁵.

Do najliczniejszej grupy należały wieczory autorskie, w których uczestniczyli polscy literaci, np. Wojciech Żukrowski w ramach Ogólnopolskiego Zjazdu Kół Polonistycznych odczytał swoje niedrukowane opowiadania¹⁴⁷⁶, w 1948 r. wieczór autorski Władysława Broniewskiego zorganizowały krakowskie kierownictwa PPR i PPS¹⁴⁷⁷, w tymże też roku, z okazji 50-lecia pracy twórczej, odbył się wieczór autorski Leopolda Staffa¹⁴⁷⁸. Popularne były wieczory satyry, w których udział wzięli m.in. Stanisław Dygat, Gwidon Miklaszewski, Stefan Otwinowski, Artur Maria Swinarski¹⁴⁷⁹ czy wieczory prozaików, np. Jerzego Andrzejewskiego, Tadeusza Brezy, Stefana Kisielewskiego, Jalu Kurka, Tadeusza Kwiatkowskiego, Hanny Małewskiej, Jana Wiktora¹⁴⁸⁰. W ramach obchodów „Dnia więźniów hitleryzmu” zorganizowano wieczór literacki, podczas którego swoje utwory czytali autorzy, pisarze i poeci polscy i jednocześnie byli więźniowie, m.in. Kornel Filipowicz, Tadeusz Hołuj, Gustaw Morcinek, Michał Rusinek. Były to fragmenty prozy i wiersze zawierające motywy z życia obozowego i pierwszych dni po wyzwoleniu¹⁴⁸¹.

Organizowano także poranki literackie, np. w poranku autorskim pt. „Kraków literacki” uczestniczyli: Stanisław W. Balicki, Aniela Gruszecka, Leon Kruczkowski, Jalu Kurek, Ludwik Hieronim Morstin, Adam Polewka, Helena Wielowieyska, Jan Wiktor, Kazimierz Wyka, Witold Zechenter¹⁴⁸². Swój poranek literacki mieli również pisarze chłopscy, udział w nim wzięli m.in. Józef Andrzej Frasik, Stanisław Nędza-Kubiniec, Jan Bolesław Ożóg, Stanisław Piętaś i Stanisław Skoneczny¹⁴⁸³. Z dochodu, który przyniósł poranek poetycki pt. „Poezja czterech pokoleń” zorganizowany w Teatrze Starym, ZZLP w Krakowie przeznaczył 20 tys. zł na odnowienie ołtarza Wita Stwosza. We wspomnianym poranku uczestniczyli Jerzy Andrzejewski, Stefan Flukowski, Józef Frasik, Jalu Kurek, Tadeusz Kwiatkowski, Julian Przyboś, Tadeusz Różewicz, Tadeusz Sokół, Leopold Staff,

¹⁴⁷⁴ *Wieczór poezji Majakowskiego*, tamże, 1948, nr 284, s. 4.

¹⁴⁷⁵ [„*Maria Konopnicka w słowie i pieśni...*], tamże, 1946, nr 315, s. 6.

¹⁴⁷⁶ [*Wieczór literacko Wojciecha Żukrowskiego*], tamże, 1946, nr 299, s. 6.

¹⁴⁷⁷ *Wieczór autorski Broniewskiego*, tamże, 1948, nr 327, s. 6.

¹⁴⁷⁸ (dj), *50-lecie twórczości Staffa*, tamże, 1948, nr 114, s. 4

¹⁴⁷⁹ *Najbliższe imprezy artystyczne*, tamże, 1945, nr 110, s. 6.

¹⁴⁸⁰ *Komunikaty*, tamże, 1947, nr 115, s. 3.

¹⁴⁸¹ *Wieczór literacki pisarzy – byłych więźniów*, tamże, 1948, nr 34, s. 6.

¹⁴⁸² *Kraków literacki*, tamże, 1945, nr 47, s. 4.

¹⁴⁸³ *Komunikaty*, tamże, 1947, nr 74, s. 5.

Anna Świrszczyńska, Helena Wielowieyska, Adam Włodek, Julian Wołoszynowski, Jerzy Zagórski¹⁴⁸⁴.

Od 1945 r. organizowano różne cykle spotkań autorskich: w 1945 r. Związek Zawodowy Literatów Polskich zorganizował wieczory autorskie z cyklu „Żywa książka”, pierwszy tego typu wieczór odbył się z udziałem Kazimierza Brandysa i Juliana Przybosia, a słowo wstępne wygłosili Kazimierz Wyka i Tadeusz Breza¹⁴⁸⁵. Do tegoż cyklu należał również wieczór autorski Heleny Wielowieyskiej i Jalu Kurka¹⁴⁸⁶.

Dużym zainteresowaniem cieszyły się tzw. środy literackie odbywające się najczęściej w Klubie Literatów przy ul. Krupniczej w Krakowie. „Środy literackie” zainicjował wieczór autorski prozaików i poetów Krakowa, wśród których znaleźli się: Jerzy Bober, Tadeusz Hołuj, Feliks Konopka, Kazimierz Zenon Skierski, Stanisław Skoneczny, Zofia Starowieyska-Morstinowa i Witold Zechenter¹⁴⁸⁷. Równie popularna była „Czarna Kawa” u literatów: pierwsza „Czarna Kawa” odbyła się w Klubie Dziennikarzy i przeznaczona była dla członków klubu, tu m.in. Witold Zechenter odczytał satyry „na tematy aktualne”, ponadto w tym cyklu spotkań uczestniczyli Jan Brzechwa¹⁴⁸⁸, Konstanty I. Gałczyński¹⁴⁸⁹, Józef Nacht-Prutkowski z Katowic¹⁴⁹⁰ i inni.

Również Polskie Radio zorganizowało cykl wieczorów autorskich współczesnych pisarzy polskich, w których wzięli udział m.in. Władysław Broniewski, Leopold Staff, Julian Tuwim i Konstanty I. Gałczyński¹⁴⁹¹.

Imprezy literackie w latach 1949-1956

Ilość publikacji poruszających temat imprez literackich, do których, wzorem lat ubiegłych, zaliczono odczyty i dyskusje na tematy literackie lub z udziałem literatów, wieczory poświęcone pamięci pisarzy, poetów, dramaturgów lub ich twórczości oraz spotkania autorskie wzrosła w latach 1949-1956 do 287. Najmniejszą ilość tychże tekstów zarejestrowano w 1951 r. – 18, największą w 1954 r. – 46. W pozostałych latach liczba publikacji wynosiła: 31 w 1949 r., 40 w 1950 r., 42 w 1952 r., 30 w 1953 r., 41 w 1955 r. i 39 w 1956 r.

---

¹⁴⁸⁴ *Poeci na odnowienie kościoła Mariackiego*, tamże, 1947, nr 60, s. 5

¹⁴⁸⁵ *Najbliższe imprezy artystyczne*, tamże, 1945, nr 105, s. 4.

¹⁴⁸⁶ *Najbliższe imprezy artystyczne*, tamże, 1945, nr 133, s. 5.

¹⁴⁸⁷ *Środa pisarzy krakowskich*, tamże, 1948, nr 155, s. 4.

¹⁴⁸⁸ *Najbliższe imprezy artystyczne*, tamże, 1945, nr 130, s. 5.

¹⁴⁸⁹ *Witamy Gałczyńskiego*, tamże, 1946, nr 112, s. 6.

¹⁴⁹⁰ *Czarna Kawa w Klubie Dziennikarzy*, tamże, 1946, nr 180, s. 6.

¹⁴⁹¹ *Cykl wieczorów autorskich Polskiego Radia*, 1948, nr 109, s. 6.

Tabela nr 131. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1949-1956. Imprezy literackie w latach 1949-1956

Rok	Imprezy literackie (ilość publikacji)
1949	31
1950	40
1951	18
1952	42
1953	30
1954	46
1955	41
1956	39
Łącznie	287

Źródło: Obliczenia własne

W omawianym okresie 113 pisarzy, poetów, dramaturgów, satyryków, tłumaczy i krytyków literackich wzięło udział w różnych imprezach literackich.

Tabela nr 132. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1949-1956. Imprezy literackie w latach 1949-1956. Literaci polscy biorący udział w imprezach literackich

L.p.	Nazwisko i imię	1949-1956
1.	Balicki Stanisław Witold	1
2.	Barnaś Kazimierz	2
3.	Bieniasz Józef	7
4.	Bober Jerzy	4
5.	Bocheński Tadeusz	3
6.	Brandys Kazimierz	1
7.	Breza Tadeusz	2
8.	Broniewski Władysław	5
9.	Brudziński Władysław	1
10.	Brzechwa Jan	2
11.	Brzeziński Bogdan	13
12.	Bunsch Karol	8
13.	Bursa Andrzej	1
14.	Centkiewicz Czesław	2
15.	Czycz Stanisław	1
16.	Dąbrowska Maria	1
17.	Długoszewski Bronisław	2
18.	Dobrowolski Władysław	4
19.	Feldmanowa J.	2
20.	Fiedler Arkady	2
21.	Filipowicz Kornel	6
22.	Flaszen Ludwik	1
23.	Flukowski Stefan	1
24.	Frasik Józef Andrzej	6
25.	Gałczyński Konstanty Ildefons	5
26.	Gisges Jan Maria	1
27.	Gołubiew Antoni	5
28.	Gomulicki Juliusz	1
29.	Grodzińska Stefania	1
30.	Grygiel Jan	2
31.	Grzybowska Krystyna	1
32.	Harasymowicz Jerzy	1
33.	Herdegen Leszek	6
34.	Hołuj Tadeusz	3
35.	Hordyński Jerzy	9
36.	Iwazkiewicz Jarosław	3

37.	Jankowski Jarosław	1
38.	Jastrun Mieczysław	2
39.	Jaworczakowa Mira	2
40.	Jaźwiec Jan	1
41.	Jurandot Jerzy	1
42.	Kern Ludwik Jerzy	8
43.	Kisielewski Stefan	1
44.	Korczak Jerzy	3
45.	Koźniewski Kazimierz	1
46.	Kurczab Jan	4
47.	Kurek Jalu	12
48.	Kwiatkowski Tadeusz	13
49.	Lem Stanisław	4
50.	Lewin Leopold	1
51.	Lovell Jerzy	3
52.	Machejek Władysław	5
53.	Maciag Włodzimierz	2
54.	Malewska Hanna	2
55.	Marianowicz Antoni	1
56.	Markiewicz Henryk	1
57.	Matuszewski Ryszard	1
58.	Meissner Janusz	4
59.	Miecugow Bruno	1
60.	Minkiewicz Janusz	2
61.	Morcinek Gustaw	2
62.	Morstin Ludwik Hieronim	1
63.	Mortkowicz-Olczakowa Hanna	15
64.	Mrozek Sławomir	5
65.	Niklewiczowa Maria	3
66.	Nikorowicz Ignacy	1
67.	Nowak Tadeusz	8
68.	Ostrołęka Zygmunt	1
69.	Otwinowski Stefan	15
70.	Ozóg Jan Bolesław	1
71.	Paczowska Maria	1
72.	Pasternak Leon	2
73.	Polewka Adam	8
74.	Porazińska Janina	1
75.	Promiński Marian	11
76.	Przyboś Julian	1
77.	Rolleczek-Korombel Natalia	3
78.	Różewicz Tadeusz	1
79.	Rudnicki Lucjan	3
80.	Rusinek Michał	4
81.	Samozwaniec Magdalena	2
82.	Sandauer Artur	1
83.	Skierski Kazimierz Zenon	1
84.	Skoneczny Stanisław	4
85.	Słomczyński Maciej	1
86.	Sokół Tadeusz	1
87.	Stanuch Stanisław	1
88.	Starowieyska-Morstinowa Maria	2
89.	Stoberski Jan	1
90.	Swinarski Artur Maria	2
91.	Szczepański Jan	1
92.	Szczepańska Irena	2
93.	Szewczyk Wilhelm	1
94.	Szpalski Karol	7

95.	Szyborska Wisława	5
96.	Śliwiak Tadeusz	6
97.	Świrszczyńska Anna	6
98.	Tarska Anna M.	1
99.	Terlecki Olgierd	2
100.	Vogler Henryk	11
101.	Wiechecki Stefan	1
102.	Wiktor Jan	7
103.	Wirski Juliusz	2
104.	Włodek Adam	15
105.	Wolff Gustaw	1
106.	Woroszyński Wiktor	1
107.	Wyka Kazimierz	1
108.	Zagórski Jerzy	12
109.	Załucki Marian	7
110.	Zechenter Witold	14
111.	Zych Jan	1
112.	Żukowski Jacek	3
113.	Żukrowski Wojciech	6

Zródło: Obliczenia własne

Aż po 15 razy odnotowano na łamach „Dziennika Polskiego” nazwiska takich osób jak: Hanna Mortkowicz-Olczakowa, Stefan Otwinowski i Adam Włodek, 14 razy zarejestrowano nazwisko Witolda Zechentera, 13 razy Bogdana Brzezińskiego i Tadeusza Kwiatkowskiego, po 12 razy Jalu Kurka i Jerzego Zagórskiego, 11 razy Mariana Promińskiego i Henryka Voglera. Pozostałe osoby uczestniczyły w mniej niż 10 imprezach literackich: w 9 wzięły udział Jerzy Hordyński, w 8 Karol Bunsch, Ludwik J. Kern, Tadeusz Nowak oraz Adam Polewka, w 7 uczestniczyli Józef Bieniasz, Karol Szpalski, Jan Wiktor i Marian Załucki, w 6 Kornel Filipowicz, Józef Andrzej Frasik, Leszek Herdegen, Tadeusz Śliwiak, Anna Świrszczyńska i Wojciech Żukrowski, po 5 wystąpień mieli Władysław Broniewski, Konstanty I. Gałczyński, Antoni Gołubiew, Władysław Machejek, Sławomir Mrozek i Wisława Szyborska, po 4 Jerzy Bober, Władysław Dobrowolski, Jan Kurczab, Stanisław Lem, Janusz Meissner, Michał Rusinek oraz Stanisław Skoneczny. W 3 imprezach udział wzięli Tadeusz Bocheński, Tadeusz Hołuj, Jerzy Korczak, Jerzy Lovell, Maria Niklewiczowa, Natalia Rolleczek, Lucjan Rudnicki i Jacek Żukowski, w 2 Kazimierz Barnaś, Tadeusz Breza, Jan Brzechwa, Czesław Centkiewicz, Bronisław Długoszewski, J. Feldmanowa, Arkady Fiedler, Jan Grygiel, Mieczysław Jastrun, Mira Jaworzakowa, Włodzimierz Maciąg, Hanna Malewska, Janusz Minkiewicz, Gustaw Morcinek, Leon Pasternak, Magdalena Samozwaniec, Maria Starowieyska-Morstinowa, Artur M. Swinarski, Irena Szczepańska, Olgierd Terlecki i Juliusz Wirski. Pozostałe osoby wymienione w tabeli nr 132 wystąpiły tylko raz, a wśród nich byli m.in. Maria Dąbrowska, Jerzy Harasymowicz, Stefan Kisielewski, Ludwik H. Morstin, Janina Porazińska, Maciej Słomczyński.

W latach 1949-1956 w spotkaniach autorskich wzięło udział 5 literatów czechosłowackich. Byli to Bohumil Cetyna, Josef Filgas, Henryk Jasi, Milan Rusinsky oraz Frantisek Smeja, a ich spotkanie, tak jak w poprzednim okresie, związane było z pobytem w Polsce.

Tabela nr 133. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1949-1956. Imprezy literackie w latach 1949-1956. Literaci obcy biorący udział w imprezach literackich

1.	Cetyna Bohumil	1
2.	Filgas Josef	1
3.	Jasi Henryk	1
4.	Rusinsky Milan	1
5.	Smeja Frantisek	1

Źródło: Obliczenia własne

W interesujących nas latach na łamach „Dziennika Polskiego” zarejestrowano wiele tekstów informujących o odbywających się spotkaniach, dyskusjach i odczytach poświęconych życiu i twórczości 38 znanych pisarzy, poetów, dramaturgów polskich i obcych.

Tabela nr 134. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1949-1956. Imprezy literackie w latach 1949-1956. Imprezy poświęcone pamięci lub twórczości literatów

1.	Ady Andre	2
2.	Aragon Louis	2
3.	Arany Janos	1
4.	Arystofanes	1
5.	Atilla Jozef	2
6.	Czechow Antoni	3
7.	Dostojewski Fiodor	1
8.	Erenburg Ilia	1
9.	Gałczyński Konstanty Ildefons	3
10.	Gogol Mikołaj	1
11.	Gorki Maksym	1
12.	Jasiński Jakub	1
13.	Jose Marti	1
14.	Kasprowicz Jan	1
15.	Krasicki Ignacy	1
16.	Lermontow Michał	2
17.	Lorca Federico Garcia	1
18.	Majakowski Włodzimierz	1
19.	Mann Tomasz	1
20.	Mickiewicz Adam	3
21.	Nałkowska Zofia	1
22.	Neruda Pablo	2
23.	Ostrowski Mikołaj	1
24.	Perec Icchok Lejb	1
25.	Petőfi Sandor	4
26.	Puszkin Aleksander	2
27.	Schiller Fryderyk	1
28.	Słowacki Juliusz	2
29.	Smirneński Christo	2
30.	Szenwald Lucjan	1
31.	Tolstoj Aleksy	1

32.	Tuwim Julian	6
33.	Villon Franciszek	1
34.	Volker Jiří	1
35.	Witkiewicz Stanisław Ignacy	1
36.	Wolff Gustaw	2
37.	Wyspiański Stanisław	2
38.	Żeromski Stefan	3

Źródło: Obliczenia własne

W omawianym przedziale czasowym najczęściej wspominano Juliana Tuwima (6 razy), Sandora Petöfiego (4 razy) oraz Antoniego Czechowa, Konstantego I. Gałczyńskiego, Adama Mickiewicza i Stefana Żeromskiego (po 3 razy). Po 2 spotkania literackie przeznaczono dla Endre Ady, Louisa Aragona, Jozefa Atili, Michała Lermontowa, Pablo Nerudy, Aleksandra Puszkina, Juliusza Słowackiego, Christo Smirneńskiego, Gustawa Wolffa i Stanisława Wyspiańskiego. Bardzo liczną grupę stanowiły osoby, którym poświęcono po jednym spotkaniu. Wśród nich znaleźli się m.in. Fiodor Dostojewski, Ilia Erenburg, Mikołaj Gogol, Jan Kasproicz, Tomasz Mann (dokładne dane w tabeli nr 134).

W latach 1949-1956 organizowano liczne odczyty, prelekcje i pogadanki literackie poświęcone życiu i/lub twórczości pisarzy i poetów bądź też poszczególnym dziełom. W omawianym okresie na łamach „Dziennika Polskiego” informowano o odczytach na temat pisarzy dawnych, np. Władysława Orkana¹⁴⁹², Stanisława Wyspiańskiego¹⁴⁹³, Stefana Żeromskiego¹⁴⁹⁴, pisano ponadto o cyklu pogadarek literackich pt. *Powieściopisarze realiści*, obejmującym w 12 prelekcjach „działalność najwybitniejszych twórców polskich, rosyjskich i zachodnioeuropejskich”¹⁴⁹⁵ czy też akcji „Pisarze (autorzy) wśród swoich czytelników”, w której wzięli udział znani pisarze np. Janusz Meissner¹⁴⁹⁶, Janina Porazińska¹⁴⁹⁷, Michał Rusinek¹⁴⁹⁸, Wojciech Żukrowski¹⁴⁹⁹ (po podsumowaniu akcji okazało się, że wzięło w niej udział 11 pisarzy, którzy wygłosili 43 prelekcje w Krakowie oraz 33 w innych miejscowościach, przykładowo Józef Bieniasz wygłosił 7 prelekcji, Tadeusz Kwiatkowski 5, a Adam Włodek 8¹⁵⁰⁰).

W omawianych latach najliczniejszą grupę imprez literackich stanowiły spotkania autorskie. Swoje spotkania autorskie mieli m.in. Władysław Broniewskiego¹⁵⁰¹, Arkady

¹⁴⁹² *Notujemy*, tamże, 1951, nr 86, s. 5.

¹⁴⁹³ *U źródeł dramaturgii Wyspiańskiego*, tamże, 1950, nr 31, s. 6.

¹⁴⁹⁴ *Notujemy*, tamże, 1951, nr 7, s. 6.

¹⁴⁹⁵ *Cykl pogadarek literackich*, tamże, 1955, nr 212, s. 6.

¹⁴⁹⁶ *Janusz Meissner wśród młodzieży szkolnej*, tamże, 1949, nr 134, s. 4.

¹⁴⁹⁷ *Autorzy wśród swoich czytelników*, tamże, 1949, nr 143, s. 6.

¹⁴⁹⁸ *Michał Rusinek wśród swoich czytelników*, tamże, 1949, nr 304, s. 5.

¹⁴⁹⁹ *W. Żukrowski wśród swoich czytelników*, tamże, 1950, nr 23, s. 5.

¹⁵⁰⁰ *Literaci krakowscy rozmawiają ze swoimi Czytelnikami*, tamże, 1950, nr 123, s. 8.

¹⁵⁰¹ (Zb), *Władysław Broniewski wśród studentów*, tamże, 1949, nr 309, s. 4.

Fiedler,¹⁵⁰² Konstanty I. Gałczyński¹⁵⁰³, Jarosław Iwaszkiewicz¹⁵⁰⁴, Ludwik J. Kern¹⁵⁰⁵, Leon Pasternak¹⁵⁰⁶, Magdalena Samozwaniec¹⁵⁰⁷, Wisława Szymborska i Adam Włodek¹⁵⁰⁸. Wiele spotkań odbywało się w ramach Dni Oświaty, Książki i Prasy, np. Hanny Mortkowicz-Olczakowej¹⁵⁰⁹, Anny Świrszczyńskiej¹⁵¹⁰, Mariana Załuckiego¹⁵¹¹.

Popularnością cieszyły się cykle imprez literackich, np. cykl spotkań autorskich zorganizowany w 1950 r. pn. *Wieczory pod lipą*, w ramach którego „wybitni poeci, prozaicy, satyrycy i krytycy literaccy objeżdżają miasta Polski, uzdrowiska, ośrodki wczasowe występując z wieczorami autorskimi”. W spotkaniach udział wzięli m.in. Władysław Broniewski, Jan Brzechwa, Konstanty I. Gałczyński, Jarosław Iwaszkiewicz, Artur M. Swinarski¹⁵¹². W Klubie ZLP w Krakowie kontynuowano wieczory autorskie w ramach „śród literackich” (przykładowo tu swój wieczór miał Jalu Kurek¹⁵¹³, a w 1956 r. uczestniczyli w środzie literackiej pisarze czescy: Frantisek Smeja, Milan Rusinsky, Bohumil Cetyna i Josef Filgas¹⁵¹⁴), pojawiła się również „sobota satyryków”, w której występowali m.in. Bogdan Brzeziński¹⁵¹⁵, Ludwik J. Kern¹⁵¹⁶, Magdalena Samozwaniec¹⁵¹⁷ i Witold Zechenter¹⁵¹⁸ oraz „czwartek klubowy”, podczas którego czytelnicy spotkali się z Wisławą Szymborską, Marianem Promińskim i innymi¹⁵¹⁹.

Organizowano również zbiorowe spotkania autorskie, np. Krakowski Oddział ZLP urządził wieczór autorów Józefa A. Frasika, Jerzego Korczaka, Jerzego Lovella, Hanny Mortkowicz-Olczakowej, Tadeusza Sokoła, Anny Świrszczyńskiej, Wisławy Szymborskiej i Adama Włodka¹⁵²⁰, ZLP i Związek Bojowników o Wolność i Demokrację przygotował wieczór literacki z okazji Tygodnia Międzynarodowej Solidarności Bojowników Ruchu Oporu. W wieczorze tym wzięli udział pisarze krakowscy a jednocześnie byli uczestnicy

¹⁵⁰² *Wieczory autorskie A. Fiedlera*, tamże, 1953, nr 33, s. 4.

¹⁵⁰³ [*Podyskutować z Gałczyńskim...*], tamże, 1950, nr 118, s. 6.

¹⁵⁰⁴ *Notujemy*, tamże, 1955, nr 270, s. 4.

¹⁵⁰⁵ *Notujemy*, tamże, 1956, nr 112, s. 6.

¹⁵⁰⁶ *Wieczór autorski Leona Pasternaka*, tamże, 1952, nr 37, s. 6.

¹⁵⁰⁷ *Notujemy*, tamże, 1954, nr 180, s. 4.

¹⁵⁰⁸ *Notujemy*, tamże, 1954, nr 205, s. 4.

¹⁵⁰⁹ *Dni Oświaty, Książki i Prasy*, tamże, 1952, nr 113, s. 6.

¹⁵¹⁰ *Dni Oświaty, Książki i Prasy*, tamże, 1952, nr 111, s. 4.

¹⁵¹¹ *Dni Oświaty, Książki i Prasy*, tamże, 1952, nr 114, s. 6.

¹⁵¹² Kr. Zb., „*Wieczory pod lipą*” – nowa impreza „*Artosu*”, tamże, 1950, nr 145, s. 6.

¹⁵¹³ *Wieczór autorski Jalu Kurka*, tamże, 1949, nr 39, s. 4.

¹⁵¹⁴ *Środa literacka*, tamże, 1956, nr 116, s. 4.

¹⁵¹⁵ *Druga sobota w Klubie Literackim*, tamże, 1950, nr 261, s. 6.

¹⁵¹⁶ *Notujemy*, tamże, 1950, nr 268, s. 6.

¹⁵¹⁷ *Notujemy*, tamże, 1950, nr 296, s. 6.

¹⁵¹⁸ *Czwarta sobota literacka*, tamże, 1950, nr 275, s. 6.

¹⁵¹⁹ *Notujemy*, tamże, 1950, nr 259, s. 4.

¹⁵²⁰ *Wieczór autorski literatów*, tamże, 1949, nr 347, s. 4.

Ruchu Oporu i byli więźniowie hitleryzmu, np. Tadeusz Hołuj, Kornel Filipowicz, Stefan Otwinowski, Tadeusz Różewicz¹⁵²¹. W organizowanych również wieczorach satyry uczestniczyli m.in. Jan Brzechwa, Jerzy Jurandot i Janusz Minkiewicz¹⁵²².

Niektóre spotkania autorskie łączono z kiermaszami książek, czego przykładem może być spotkanie Tadeusza Hołuja, Władysława Machejka, Tadeusza Nowaka, Stefana Otwinowskiego, Stanisława Skonecznego i Jana Wiktora¹⁵²³.

Pisarze organizowali ponadto imprezy przeznaczone na określone cele, np. dla Towarzystwa Przyjaciół Mazurów i Warmiaków odbył się wieczór literacki, w którym udział wzięli Bogdan Brzeziński, Stefan Flukowski, Tadeusz Hołuj, Stanisław Skoneczny, Leopold Staff, Jerzy Szaniawski, Karol Szpalski i Witold Zechenter¹⁵²⁴.

W świecie literatów toczyły się liczne dyskusje: omawiano powieści, np. Kazimierza Brandysa *Troja miasto otwarte*¹⁵²⁵ i Tadeusza Hołuja *Królestwo bez ziemi*¹⁵²⁶, dyskutowano nad książką Mariana Brandysa pt. *Początek opowieści*¹⁵²⁷ czy o *Poemacie dla dorosłych* Adama Ważyka¹⁵²⁸. W Wojewódzkim Domu Kultury w Krakowie odbywały się ponadto tzw. żywe recenzje książek, np. książki W. Zalewskiego *Traktory zdobędą wiosnę*¹⁵²⁹.

Wiele spotkań poświęcono życiu i twórczości znanych pisarzy i poetów, np. przygotowano wieczory ku czci Antoniego Czechowa¹⁵³⁰, Ignacego Krasickiego¹⁵³¹, Adama Mickiewicza¹⁵³², Juliusza Słowackiego¹⁵³³, zorganizowano poranek poezji ku czci Konstantego I. Gałczyńskiego¹⁵³⁴, poranek poetycki poświęcony twórczości Juliana Tuwima¹⁵³⁵, wieczór poezji Petöfiego¹⁵³⁶, wieczór poezji Jana Kasprowicza¹⁵³⁷.

---

¹⁵²¹ *Środa literacka*, tamże, 1956, nr 121, s. 6.

¹⁵²² *Notujemy*, tamże, 1951, nr 32, s. 6.

¹⁵²³ *Notujemy*, tamże, 1956, nr 121, s. 6.

¹⁵²⁴ *Wieczór literacki ZLP*, tamże, 1949, nr 53, s. 6.

¹⁵²⁵ *Z Domu Kultury*, tamże, 1950, nr 282, s. 6.

¹⁵²⁶ „*Środy literackie*”, tamże, 1956, nr 14, s. 6.

¹⁵²⁷ *Literaci o Nowej Hucie w Nowej Hucie*, tamże, 1953, nr 96, s. 6.

¹⁵²⁸ *Dyskusja o „Poemacie dla dorosłych”*, tamże, 1955, nr 249, s. 1.

¹⁵²⁹ *Z Domu Kultury*, tamże, 1950, nr 251, s. 6.

¹⁵³⁰ *Pamięci Czechowa*, tamże, 1954, nr 167, s. 6.

¹⁵³¹ *Notujemy*, tamże, 1951, nr 96, s. 6.

¹⁵³² *W 150 rocznicę urodzin A. Mickiewicza*, tamże, 1949, nr 42, s. 6.

¹⁵³³ *W hołdzie J. Słowackiemu*, tamże, 1949, nr 285, s. 4.

¹⁵³⁴ *Pamięci K. I. Gałczyńskiego*, tamże, 1953, nr 298, s. 6.

¹⁵³⁵ *Pamięci Juliana Tuwima*, tamże, 1953, nr 8, s. 4.

¹⁵³⁶ (j), *Petőfi – piewca wolności*, tamże, 1952, nr 145, s. 4.

¹⁵³⁷ *Wieczór poezji J. Kasprowicza*, tamże, 1956, nr 208, s. 4.

Imprezy literackie w latach 1957-1970

W latach 1957-1970 na łamach „Dziennika Polskiego” zarejestrowano 688 różnych wypowiedzi na temat odbywających się wówczas imprez literackich. Wzorem lat ubiegłych zaliczono do nich wszelkie odczyty i dyskusje na tematy literackie lub z udziałem literatów, wieczory poświęcone pamięci pisarzy, poetów, dramaturgów lub ich twórczości oraz spotkania autorskie.

Tabela nr 135. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1957-1970. Imprezy literackie w latach 1957-1970

Rok	Imprezy literackie (ilość publikacji)
1957	46
1958	55
1959	16
1960	82
1961	55
1962	63
1963	44
1964	45
1965	45
1966	41
1967	46
1968	76
1969	60
1970	14
Łącznie	688

Źródło: Obliczenia własne

Największą ilość publikacji poruszających temat imprez literackich zanotowano w 1960 r. – 82, najmniejszą – w 1970 –14, ale wynika to z faktu, że do badań wzięto jedynie numery z trzech pierwszych miesięcy 1970 r. W pozostałych latach liczba tekstów wynosiła: 46 w 1957 r., 55 w 1958 r., w roku kolejnym jedynie 16, w 1961 odnotowano 55 publikacji, w 1962 r. 63, w 1963 r. ich liczba spadła do 44, w latach 1964-1965 podniosła się do 45, w 1966 r. obniżyła się do 41, by w roku kolejnym podnieść się do 46, w 1978 osiągnęła 76, a w 1969 r. wynosiła 60.

W latach 1957-1970 w różnych imprezach literackich uczestniczyło 224 pisarzy, poetów, dramaturgów, satyryków, tłumaczy i krytyków literackich.

Tabela nr 136. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1957-1970. Imprezy literackie w latach 1957-1970. Literaci polscy biorący udział w imprezach literackich

1.	Ablewicz Hanna	1
2.	Afanasjew Jerzy	1
3.	Andrzejewski Jerzy	2
4.	Augustyn Adam	3
5.	Bartelski Lesław	1
6.	Bartyński Andrzej	2
7.	Bednorz Zbyszko	1

8.	Białoszewski Miron	1
9.	Bieniasz Józef	2
10.	Bieszczadowski Mikołaj	1
11.	Błoński Jan	2
12.	Bodnicki Władysław	31
13.	Bogdała Marian	4
14.	Bordowicz Maciej Zenon	1
15.	Brancewicz Jan	3
16.	Brandstaetter Roman	1
17.	Broniewski Władysław	13
18.	Brosz Antoni	1
19.	Bryll Ernest	2
20.	Brzeziński Bogdan	5
21.	Brzostowska Janina	1
22.	Buczówna Mieczysława	2
23.	Bujański Jerzy Ronard	1
24.	Bunsch Adam	2
25.	Bunsch Karol	12
26.	Bursa Andrzej	2
27.	Centkiewicz Alina	1
28.	Centkiewicz Czesław	1
29.	Chróścielewski Tadeusz	1
30.	Czajkowski J.	2
31.	Czałczyńska Barbara	2
32.	Czarnecki Jerzy	4
33.	Czerkawska Maria	4
34.	Czuma Mieczysław	2
35.	Czychowski Mieczysław	2
36.	Czycz Stanisław	6
37.	Długoszewski Bronisław	1
38.	Dobrowolski Stanisław Ryszard	2
39.	Dobrowolski Władysław	1
40.	Dobrzański Tadeusz	1
41.	Drozdowski Bohdan	4
42.	Duknarowska Maria	4
43.	Dulęba Władysław	3
44.	Dworaczek Jan	1
45.	Elektorowicz Leszek	4
46.	Faber Wincenty	2
47.	Ficowski Jerzy	1
48.	Filipowicz Kornel	14
49.	Florek-Skupień Andrzej	1
50.	Frasik Józef Andrzej	27
51.	Gawlik Jan Paweł	2
52.	Gerhard Jan	1
53.	Gisges Jan Maria	1
54.	Gołubiew Antoni	3
55.	Gorazd Anna	1
56.	Gorecki Wiesław	4
57.	Górzański Jerzy	1
58.	Grzybowska Krystyna	5
59.	Harasymowicz Jerzy	25
60.	Herdegen Leszek	4
61.	Hertz Janina	1
62.	Hertz Paweł	1
63.	Heyduk Bronisław	3
64.	Hillar Małgorzata	5
65.	Hołuj Tadeusz	19

66.	Hordyński Jerzy	8
67.	Iredyński Ireneusz	3
68.	Iwaszkiewicz Jarosław	2
69.	Iżyk Zbigniew	1
70.	Jachimecka Zofia	2
71.	Jaremowa Zofia	1
72.	Jastrun Mieczysław	2
73.	Jaworzakowa Mira	13
74.	Jaworski Stanisław	3
75.	Jaźwiec Jan	6
76.	Jedliński Ryszard Maria	1
77.	Kajtochowa Anna	1
78.	Kamieńska Anna	2
79.	Kamiński Ireneusz	1
80.	Kapeniak Józef	1
81.	Kapuścińska Salomea	2
82.	Karpowicz Tymoteusz	1
83.	Kawalec Julian	7
84.	Kern Ludwik Jerzy	9
85.	Kisielewski Stefan	1
86.	Kleczkowska Krystyna	4
87.	Kluszczyńska Jadwiga	1
88.	Kłyś Ryszard	10
89.	Konopka Feliks	6
90.	Kosiński Ryszard	2
91.	Kosiński Zbigniew	2
92.	Kossak-Szczucka Zofia	2
93.	Kowalczyk Władysław	1
94.	Kowalski Kazimierz	1
95.	Kozłowski Ryszard	1
96.	Kragen Wanda	1
97.	Krasicki Jerzy	7
98.	Kryśka Sławomir	1
99.	Kubacki Wacław	2
100.	Kubiak Tadeusz	1
101.	Kudliński Tadeusz	19
102.	Kurczab Jan	19
103.	Kurecka-Wirpszowa Maria	1
104.	Kurek Jalu	34
105.	Kwiatkowski Jerzy	2
106.	Kwiatkowski Tadeusz	15
107.	Kydryński Juliusz	7
108.	Lau Jerzy	1
109.	Lec Stanisław Jerzy	3
110.	Lechoń Jan	2
111.	Lem Stanisław	9
112.	Leśniewska Maria	7
113.	Lipska Ewa	6
114.	Lorenc Władysław	3
115.	Lovell Jerzy	7
116.	Macedoński Adam	1
117.	Machejek Władysław	9
118.	Maciąg Włodzimierz	9
119.	Makarczyk Janusz	3
120.	Malak Tadeusz	1
121.	Malewska Hanna	4
122.	Markiewicz Henryk	2
123.	Maruta Leszek	11

124.	Mech Leszek	2
125.	Meissner Janusz	5
126.	Miecugow Bruno	1
127.	Morcinek Gustaw	1
128.	Morstin Ludwik Hieronim	2
129.	Mortkowicz-Olczakowa Hanna	17
130.	Mrozek Sławomir	3
131.	Mycielska Gabriela	2
132.	Natanson Wojciech	6
133.	Niemczyk K.	1
134.	Nosalówna Danuta	1
135.	Nowak Tadeusz	29
136.	Olszakowski Aleksander	9
137.	Ordega-Różnicki Stefan	1
138.	Orzeł Stanisław	1
139.	Ostromęcki Bogdan	1
140.	Ośmiałowski M.	2
141.	Otwinowski Stefan	25
142.	Ozóg Jan Bolesław	15
143.	Paczowska Maria	1
144.	Pagaczewski Stanisław	20
145.	Palma Kazimierz	1
146.	Piętak Stanisław	1
147.	Pleśniarowicz Jerzy	1
148.	Pogonowska Anna	1
149.	Pollak Seweryn	1
150.	Pomianowski Jerzy	1
151.	Poświatowska Halina	4
152.	Promiński Marian	14
153.	Przyboś Julian	4
154.	Pyrczok Roman	2
155.	Rolleczek-Korombel Natalia	14
156.	Roszek Janusz	4
157.	Różewicz Tadeusz	4
158.	Rusinek Michał	1
159.	Rybicki Andrzej	5
160.	Rylska Julia	1
161.	Sadurski Wiesław	1
162.	Salmonowicz Stanisław	1
163.	Samozwaniec Magdalena	2
164.	Sandauer Artur	2
165.	Sicińska Edyta	1
166.	Skierski Zenon	1
167.	Skoneczny Stanisław	13
168.	Skowrońska-Feldmanowa	3
169.	Skwarnicki Marek	4
170.	Słucki Arnold	2
171.	Socha-Lisowska Teresa	13
172.	Sokół Tadeusz	12
173.	Sprusiński Michał	3
174.	Stachura Edward	2
175.	Stanclik Mieczysław	1
176.	Stanuch Stanisław	16
177.	Stern Anatol	2
178.	Stoberski Jan	8
179.	Stwora Jacek	3
180.	Szaja Tadeusz	4
181.	Szczawiński Józef	1

182.	Szczepańska Irena	2
183.	Szczepański Jan	11
184.	Szercha Małgorzata	1
185.	Szlaga Krystyna	4
186.	Sztaudynger Jan	13
187.	Szwaja Janusz	2
188.	Szymańska Beata	5
189.	Szymański Wiesław	2
190.	Szyborska Wisława	18
191.	Śliwiak Tadeusz	28
192.	Śliwonik Roman	1
193.	Śpiewak Jan	2
194.	Świdowska Alina	8
195.	Świrszczyńska Anna	14
196.	Taborski Bolesław	1
197.	Tarska Anna M.	1
198.	Terlecki Olgierd	6
199.	Traczewska Maria	5
200.	Truskowska Teresa	1
201.	Twardochlib Andrzej	5
202.	Tyrmand Leopold	1
203.	Urbaniak-Czychowska A.	2
204.	Vogler Henryk	12
205.	Walawski Jerzy	4
206.	Waltos Stanisław	2
207.	Waškowiak Antoni	3
208.	Wiatr Jerzy	1
209.	Wierzchowski Andrzej	3
210.	Wiktor Jan	10
211.	Wilkoń Aleksander	1
212.	Wirpsza Witold	1
213.	Włodek Adam	21
214.	Wnuk Włodzimierz	5
215.	Woroszyński Wiktor	1
216.	Wyka Kazimierz	4
217.	Zagórski Jerzy	6
218.	Załucki Marian	3
219.	Zawieyski Jerzy	4
220.	Zechenter-Spławińska Elżbieta	9
221.	Zechenter Witold	28
222.	Zych Jan	18
223.	Żernicki Janusz	1
224.	Żytomirski Eugeniusz	1

Źródło: Obliczenia własne

Najczęściej w spotkaniach autorskich, odczytach, dyskusjach brali udział Jalu Kurek (34 razy), Władysław Bodnicki (31 razy), Tadeusz Nowak (29 razy), Tadeusz Śliwiak i Witold Zechenter (28 razy), Józef Andrzej Frasiak (27 razy), Jerzy Harasymowicz i Stefan Otwinowski (25 razy), Adam Włodek (21 razy), Stanisław Pagaczewski (20 razy), Tadeusz Hołuj, Tadeusz Kudliński i Jan Kurczab (19 razy), Wisława Szyborska i Jan Zych (18 razy), Hanna Mortkowicz-Olczakowa (17 razy), Stanisław Stanuch (16 razy), Tadeusz Kwiatkowski i Jan Bolesław Ożóg (15 razy). Po 14 razy zanotowano nazwiska takich literatów jak Kornel Filipowicz, Marian Promiński, Anna Świrszczyńska, w 13 spotkaniach udział wzięli

Władysław Broniewski, Mira Jaworczakowa, Stanisław Skoneczny, Teresa Socha-Lisowska i Jan Sztaudynger, w 12 spotkaniach uczestniczyli Karol Bunsch, Tadeusz Sokół, Henryk Vogler, w 11 Leszek Maruta i Jan Szczepański, w 10 Ryszard Kłyś. Pozostali literaci pojawili się na mniej niż 10 imprezach, a należeli do nich m.in. Jerzy Andrzejewski, Ernest Bryll, Antoni Gołubiew, Ludwik J. Kern, Zofia Kossak-Szczucka, Stanisław J. Lec, Stanisław Lem, Janusz Makarczyk, Sławomir Mrożek, Julian Przyboś, Tadeusz Różewicz, Julian Tuwim, Kazimierz Wyka (dokładne dane w tabeli nr 136).

W spotkaniach autorskich w owym czasie udział wzięło 11 zagranicznych pisarzy i krytyków literackich: Richard Curle i Jocelyn Baines z Anglii, Gertruda Scott-Nersen z Austrii, Z. Kuzniecowa i E. Winokurow – mieli po jednym wystąpieniu, pozostali, to jest Alain Robbe-Grillet z Francji, Tibor Csorba z Węgier oraz Erlich Fied z Austrii, Günter Hofe z Niemiec i Gracja Kerenyi z Węgier po dwa a Bruno Durocher-Kamiński z Francji trzy.

Tabela nr 137. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1957-1970. Imprezy literackie w latach 1957-1970. Literaci obcy biorący udział w imprezach literackich

1.	Baines Jocelyn	1
2.	Csorba Tibor	2
3.	Curle Richard	1
4.	Durocher-Kamiński Bruno	3
5.	Fied Erlich	1
6.	Hofe Günter	2
7.	Kerenyi Gracja	2
8.	Kuzniecowa Feliks	1
9.	Robbe-Grillet Alain	2
10.	Scott-Nersen Gertruda	1
11.	Winokurow Eugeniusz	1

Źródło: Obliczenia własne

Czytelnicy „Dziennika Polskiego” mogli dowiedzieć się z gazety o wielu spotkaniach, odczytach i dyskusjach poświęconych życiu i twórczości poszczególnych pisarzy i poetów, zarówno polskich jak i obcych.

Tabela nr 138. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1957-1970. Imprezy literackie w latach 1957-1970. Imprezy poświęcone pamięci lub twórczości literatów

1.	Ady Endre	1
2.	Apollinaire Guillaume	1
3.	Baczyński Krzysztof Kamil	2
4.	Balzac Honoriusz	1
5.	Benavente Jacinto	1
6.	Broniewski Władysław	5
7.	Brzechwa Jan	1
8.	Bursa Andrzej	3
9.	Camus Albert	1
10.	Conrad-Korzeniowski Joseph	2
11.	Dickens Karol	1
12.	Dostojewski Fiodor	1

13.	Erenburg Ilia	2
14.	Faulkner William	1
15.	Fik Ignacy	1
16.	Gałczyński Konstanty Ildefons	12
17.	Galuszka Józef Aleksander	1
18.	Gogol Mikołaj	1
19.	Gorki Maksym	2
20.	Grabowski Antoni	1
21.	Hałas Franciszek	1
22.	Hemingway Ernest	1
23.	Jasieński Bruno	1
24.	Jesienin Sergiusz	4
25.	Kafka Franz	1
26.	Kurczab Jan	1
27.	Lorca Federico Garcia	4
28.	Majakowski Włodzimierz	2
29.	Mickiewicz Adam	1
30.	Nazor Vladimir	1
31.	Neruda Pablo	1
32.	Norwid Cyprian Kamil	4
33.	Orzeszkowa Eliza	1
34.	Perec Icchok Lejb	3
35.	Petőfi Sandor	1
36.	Polewka Adam	1
37.	Prus Bolesław	2
38.	Przerwa-Tetmajer Kazimierz	1
39.	Przybyszewski Stanisław	1
40.	Schiller Fryderyk	1
41.	Shakespeare William	1
42.	Sienkiewicz Henryk	1
43.	Słowacki Juliusz	1
44.	Smirneński Christo	1
45.	Staff Leopold	1
46.	Strug Andrzej	1
47.	Szaniawski Jerzy	3
48.	Szewczenko Taras	3
49.	Szolem Alejchem	5
50.	Szołochow Michał	1
51.	Tołstoj Aleksy	1
52.	Tołstoj Lew	1
53.	Tuwim Julian	2
54.	Wapcarow Nikoła	4
55.	Wazow Iwan	1
56.	Wiktor Jan	1
57.	Wyspiański Stanisław	2
58.	Żeromski Stefan	3

Źródło: Obliczenia własne

W omawianych latach odnotowano 58 nazwisk pisarzy, których wspominano podczas imprez literackich. Najczęściej mówiono o Konstantym I. Gałczyńskim (aż 12 razy), następnie o Szolemie Alejchemie i Władysławie Broniewskim (po 5 razy), po 4 razy bohaterami imprez literackich byli Sergiusz Jesienin, Garcia Lorca, Cyprian K. Norwid, Nikoła Wapcarow, po 3 spotkania poświęcono Andrzejowi Bursie, J. Percowi, Jerzemu

Szaniawskiemu, Tarasowi Szewczenko i Stefanowi Żeromskiemu. Bohaterami 2 imprez stali się Krzysztof K. Baczyński, Joseph Conrad-Korzeniowski, Ilija Erenburg, Maksym Gorki, Włodzimierz Majakowski, Bolesław Prus, Julian Tuwim i Stanisław Wyspiański. Pisarze, którym poświęcono po jednym spotkaniu, stanowili najliczniejszą grupę. Byli to m.in. Andre Ady, Honoriusz Balzac, Jan Brzechwa, Albert Camus, Karol Dickens, Fiodor Dostojewski, William Faulkner, Franz Kafka, Mikołaj Gogol, Pablo Neruda, Eliza Orzeszkowa, Sandor Petöfi, Kazimierz Przerwa-Tetmajer, Fryderyk Schiller, Henryk Sienkiewicz, Juliusz Słowacki, Christo Smirneński, Leopold Staff, Aleksy Tołstoj, Lew Tołstoj i Jan Wiktor.

W latach 1957-1970 redaktorzy „Dziennika Polskiego” informowali swoich czytelników o organizowanych prelekcjach, odczytach i pogadankach wygłaszanych przez pisarzy, poetów, tłumaczy i krytyków literackich. Z analizy poszczególnych numerów pisma wynika m.in., że Tibor Csorba wystąpił z odczytem pt. *Moja droga do polskości*¹⁵³⁸, prof. Uniwersytetu Londyńskiego Richard Curle wygłosił pogadankę *Conrad jakim go pamiętam*¹⁵³⁹, a prof. Henryk Markiewicz odczyt pt. *Kłopoty historii literatury*¹⁵⁴⁰. Wiele odczytów poświęconych było pamięci wybitnych pisarzy i poetów lub ich twórczości: na wieczorze literackim organizowanym przez Krakowski Dom Kultury mgr M. Szarama wygłosił odczyt pt. *Albert Camus – laureat literackiej nagrody Nobla*¹⁵⁴¹, w Klubie Literackim prof. Kazimierz Wyka mówił o Cyprianie K. Norwidzie¹⁵⁴², zaś Adam Włodek wystąpił z tematem *Franciszek Hałas – wielki poeta czeski i jego twórczość*¹⁵⁴³.

Tak jak w poprzednim okresie środowisko literackie żywo dyskutowało nad współczesną im twórczością, omawiano m.in. książkę Tadeusza Kudlińskiego pt. *Gniew o Szoszannę*¹⁵⁴⁴, toczyła się dyskusja nad książką Jalu Kurka *Mój Kraków*¹⁵⁴⁵, dyskutowano o sztuce Ernesta Brylla *Rzecz listopadowa*¹⁵⁴⁶. Nadal odbywały się tzw. żywe recenzje książek, np. w Klubie Literatów Henryk Vogler prowadził recenzję sztuk teatralnych Jana P. Gawlika, Zbigniewa Grenia i Tadeusza Kudlińskiego¹⁵⁴⁷.

Sporą grupę stanowiły spotkania poświęcone pamięci znanych pisarzy i poetów oraz ich twórczości: w omawianych latach odbyła się m.in. wieczornica ku czci 15 rocznicy

¹⁵³⁸ *Środa literacka*, tamże, 1957, nr 113, s. 6.

¹⁵³⁹ *Angielscy conradyci w Krakowie*, tamże, 1957, nr 289, s. 4.

¹⁵⁴⁰ *Notujemy*, tamże, 1959, nr 106, s. 6.

¹⁵⁴¹ *Notujemy*, tamże, 1958, nr 279, s. 6.

¹⁵⁴² *W 75 rocznicę zgonu Cypriana Norwida*, tamże, 1958, nr 286, s. 6.

¹⁵⁴³ *Notujemy*, tamże, 1959, nr 251, s. 6.

¹⁵⁴⁴ *Dziś*, tamże, 1963, nr 263, nr 4.

¹⁵⁴⁵ *Dziś i ... jutro*, tamże, 1963, nr 257, s. 4.

¹⁵⁴⁶ *Warto wiedzieć i skorzystać*, tamże, 1969, nr 48, s. 4.

¹⁵⁴⁷ *Dziś i ... jutro*, tamże, 1964, nr 285, s. 4.

śmierci Aleksego Tołstoja¹⁵⁴⁸, środa literacka poświęcona pamięci Elizy Orzeszkowej w 50-lecie śmierci¹⁵⁴⁹, wieczór ku czci Maksyma Gorkiego z okazji 100-lecia urodzin¹⁵⁵⁰, wieczór poświęcony ukraińskiemu poecie Tarasowi Szewczence w 100 rocznicę śmierci¹⁵⁵¹, wieczór na temat życia i twórczości Ilii Erenburga¹⁵⁵², wieczór twórczości Henryka Sienkiewicza¹⁵⁵³ i Stefana Żeromskiego¹⁵⁵⁴, wieczór Fryderyka Schillera¹⁵⁵⁵, wieczór poezji Konstantego I. Gałczyńskiego¹⁵⁵⁶ czy też wieczór poezji Sergiusza Jesienina¹⁵⁵⁷.

Wiele imprez odbywało się cyklicznie: w 1957 r. Związek Literatów Polskich w Krakowie wznowił tzw. „środki literackie” odbywające się w Klubie Literackim, czyli cotygodniowe imprezy, na które składały się spotkania z pisarzami Krakowa, dyskusje o ich twórczości, odczyty i rozmowy na temat sztuki współczesnej, prezentacje debiutujących i zapomnianych pisarzy. W pierwszej „środku” Włodzimierz Maciąg scharakteryzował współczesną poezję polską, a Wisława Szymborska przedstawiła najwybitniejsze pozycje krakowskich poetów. Swoje poezje czytali wówczas Wisława Szymborska, Tadeusz Nowak, Adam Włodek, Stanisław Skoneczny, Jerzy Hordyński i inni¹⁵⁵⁸. Kontynuowano spotkania w ramach „czarnej kawy”, udział w nich wzięli m.in. Jerzy Broszkiewicz, Tadeusz Hołuj, Ludwik J. Kern, Tadeusz Kudliński, Jan Kurczab, Tadeusz Kwiatkowski, Hanna Mortkowicz-Olczakowa, Stefan Otwinowski, Tadeusz Nowak, Jan Szczepański, Wisława Szymborska i Witold Zechenter¹⁵⁵⁹. W 1969 r. informowano, że Krakowski Oddział ZLP przygotowywał powtarzane co dwa tygodnie w środy spotkania zespołowe, na których literaci krakowscy omawiać mieli „najciekawsze zjawiska w literaturze współczesnej, wybitne książki, spektakle oraz prezentować własną jeszcze nie publikowaną twórczość”¹⁵⁶⁰. Spotkania odbywały się także w innych miejscach, np. w klubie „Pod Jaszczurami” toczyły się dyskusje, spotkania i odczyty z cyklu „Moje miasto”¹⁵⁶¹.

---

¹⁵⁴⁸ *Notujemy*, tamże, 1960, nr 49, s. 6.

¹⁵⁴⁹ *Notujemy*, tamże, 1960, nr 122, s. 6.

¹⁵⁵⁰ *Warto wiedzieć i skorzystać*, tamże, 1968, nr 132, s. 6.

¹⁵⁵¹ *Dziś*, tamże, 1961, nr 61, s. 10.

¹⁵⁵² [*Wieczór poświęcony...*], tamże, 1967, nr 248, s. 6.

¹⁵⁵³ *Warto wiedzieć i skorzystać*, tamże, 1965, nr 7, s. 4.

¹⁵⁵⁴ *Dni Oświaty, Książki i Prasy*, tamże, 1964, nr 104, s. 4.

¹⁵⁵⁵ *Notujemy*, tamże, 1959, nr 268, s. 6.

¹⁵⁵⁶ *Notujemy*, tamże, 1959, nr 106, s. 6.

¹⁵⁵⁷ [*Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radzieckiej...*], tamże, 1959, nr 86, s. 10.

¹⁵⁵⁸ *Powrót... „Śród literackich”*, tamże, 1957, nr 19, s. 6.

¹⁵⁵⁹ *Dziś*, tamże, 1960, nr 284, s. 6.

¹⁵⁶⁰ *Nowy rodzaj spotkań literackich na Krupniczej*, tamże, 1969, nr 94, s. 6.

¹⁵⁶¹ (k), *Dyskusje o literaturze, spotkania i odczyty z cyklu „Moje miasto”*, tamże, 1964, nr 241, s. 6.

Najliczniejszą grupę imprez literackich stanowiły spotkania autorskie. Na łamach „Dziennika Polskiego” informowano o spotkaniach autorskich Jerzego Andrzejewskiego¹⁵⁶², Kornela Filipowicza¹⁵⁶³, Józefa A. Frasika¹⁵⁶⁴, Tadeusza Hołuję¹⁵⁶⁵, Jarosława Iwaszkiewicza¹⁵⁶⁶, Ludwika J. Kerna¹⁵⁶⁷, Stanisława Lema¹⁵⁶⁸, Hanny Mortkowicz-Olczakowej¹⁵⁶⁹, Leszka Maruty¹⁵⁷⁰, Juliana Przybosa¹⁵⁷¹, Tadeusza Różewicza¹⁵⁷², Magdaleny Samozwaniec¹⁵⁷³, Beaty Szymańskiej¹⁵⁷⁴, Wisławy Szymborskiej¹⁵⁷⁵, Aliny Świdorskiej¹⁵⁷⁶, Jana Zycha¹⁵⁷⁷. Wiele spotkań organizowano w ramach Dni Oświaty, Książki i Prasy, swoje spotkania z czytelnikami mieli wówczas m.in. Mira Jaworczakowa¹⁵⁷⁸, Janusz Meissner¹⁵⁷⁹, Tadeusz Śliwiak¹⁵⁸⁰, Jan Sztudynger¹⁵⁸¹, Jerzy Broszkiewicz¹⁵⁸².

Spotkania autorskie odbywały się nie tylko w Klubie Literackim, ale także w Krakowskim Domu Kultury, w którym organizowano m.in. biesiady literackie (np. biesiada literacka dla dzieci z udziałem Miry Jaworczakowej, Anny Świrszczyńskiej i Witolda Zechentera)¹⁵⁸³ czy spotkania autorskie (w KDK Towarzystwo Miłośników Ludowej Kultury i Sztuki Góralskiej wznowiło regionalne wieczory autorskie¹⁵⁸⁴, tu także można było wysłuchać opowiadań góralskich ludowego pisarza Andrzeja Florka Skupnia ze wsi Stołowa koło Zakopanego¹⁵⁸⁵).

Oprócz informowania o odbywających się spotkaniach autorskich, na łamach „Dziennika Polskiego” pisano również o akcjach spotkań literatów w zakładach pracy. Ich organizatorzy chcieli udowodnić, że „paranie się literaturą nie jest zajęciem, które wybranym spadło z nieba, na zasadzie przypadku czy też łaski, że literaci naprawdę nie uważają się za

---

¹⁵⁶² *Warto wiedzieć i skorzystać*, tamże, 1966, nr 14, s. 6.

¹⁵⁶³ *Notujemy*, tamże, 1958, nr 35, s. 6.

¹⁵⁶⁴ *Dziś i ... jutro*, tamże, 1960, nr 276, s. 6.

¹⁵⁶⁵ *Notujemy*, tamże, 1959, nr 10, s. 6.

¹⁵⁶⁶ *Wieczór autorski J. Iwaszkiewicza*, tamże, 1958, nr 233, s. 6.

¹⁵⁶⁷ *Warto wiedzieć i skorzystać*, tamże, 1966, nr 253, s. 4.

¹⁵⁶⁸ *Wieczór autorski St. Lema*, tamże, 1957, nr 119, s. 6.

¹⁵⁶⁹ *Notujemy*, tamże, 1960, nr 27, s. 6.

¹⁵⁷⁰ *Notujemy*, tamże, 1957, nr 284, s. 6.

¹⁵⁷¹ *Julian Przybós u literatów i plastyków*, tamże, 1958, nr 17, s. 6.

¹⁵⁷² *Warto wiedzieć i skorzystać*, tamże, 1968, nr 13, s. 6.

¹⁵⁷³ *Dziś*, tamże, 1962, nr 75, s. 6.

¹⁵⁷⁴ *Dziś*, tamże, 1961, nr 56, s. 6.

¹⁵⁷⁵ *Notujemy*, tamże, 1960, nr 35, s. 6.

¹⁵⁷⁶ *Notujemy*, tamże, 1957, nr 293, s. 6.

¹⁵⁷⁷ *Dziś i ... jutro*, tamże, 1960, nr 270, s. 6.

¹⁵⁷⁸ *Dni Oświaty Książki i Prasy*, tamże, 1961, nr 108, s. 6.

¹⁵⁷⁹ *Oświaty, Książki i Prasy*, tamże, 1961, nr 112, s. 6.

¹⁵⁸⁰ *Dni Oświaty, Książki i Prasy*, tamże, 1966, nr 106, s. 4.

¹⁵⁸¹ *Dni Oświaty, Książki i Prasy*, tamże, 1966, nr 104, s. 6.

¹⁵⁸² *Dni Oświaty, Książki i Prasy*, tamże, 1968, nr 119, s. 8.

¹⁵⁸³ *Dni Oświaty, Książki i Prasy*, tamże, 1962, nr 115, s. 6.

¹⁵⁸⁴ A. Lewicka, *Józef Kapeniak – pisarz Skalnego Podhala*, tamże, 1959, nr 274, s. 4.

lepszyc czy innych od swojego otoczenia, a zawód jaki wykonują uważają za swą pracę, nie powołanie”¹⁵⁸⁶, a następnie oceniano ilość spotkań z czytelnikami: „Krakowskie środowisko literackie należy niewątpliwie do najaktywniejszych w Polsce. Przejawia się to również w sumie spotkań autorskich. W ostatnich trzech latach pisarze kontaktowali się ze swoimi czytelnikami przeciętnie 500 razy do roku...”¹⁵⁸⁷ – czytamy w jednym z artykułów.

Z udziałem literatów odbywały się też spotkania, których tematy nie były związane z literaturą, np. spotkanie pt. *Ludzie kultury o alkoholu* zorganizowane w Krakowskim Domu Kultury¹⁵⁸⁸ czy spotkania z cyklu dyskusji światopoglądowych pt. *Wieczory dla myślących*¹⁵⁸⁹. Pisarze krakowscy brali ponadto udział w wieczorach autorskich, z których dochód był przeznaczony na określone cele, np. na Fundusz Budowy Szkół¹⁵⁹⁰.

W krakowskim Klubie Literatów odbywały się również zbiorowe spotkania autorskie: przykładowo, swój wieczór autorski miała grupa poetycka „Autentyści” (słowo wstępne wygłosił wówczas Jan B. Ożóg, a wiersze prezentowali Stanisław Czernik i Józef A. Frasik)¹⁵⁹¹, w wieczorze autorskim „Zebry” wiersze, prozę i tłumaczenia czytali m.in. Stanisław Czycz, Jerzy Harasymowicz, Stanisław Jaworski, Krystyna Kleczkowska, Halina Poświatowska, Teresa Socha-Lisowska, Jan Stoberski, Maria Duknarowska, Tadeusz Śliwiak, Adam Włodek i Jan Zych¹⁵⁹², w spotkaniu autorskim grupy poetyckiej Darsemin – literackiego klubu „Pod Jaszczurami” udział wzięli Władysław Kowalczyk, Danuta Nosalówna i inni¹⁵⁹³, a wieczór autorski krakowskiej grupy literackiej „Barbarus” odbył się z udziałem Władysława Duleby, Jerzego Harasymowicza, Tadeusza Nowaka, Jana B. Ożoga, Teresy Sochy-Lisowskiej, Stanisława Stanucha i Tadeusza Śliwiaka¹⁵⁹⁴.

Odbywały się także spotkania poetów warszawskich (w jednym z nich wystąpili Janina Brzostowska, Mieczysława Buczkówna, Jerzy Ficowski, Małgorzata Hillar, Anna Kamińska, Stanisław J. Lec, Anna Pogonowska, Seweryn Pollak, Arnold Słucki, Jan Śpiewak, Witold Wirpsza i Jerzy Zagórski¹⁵⁹⁵, w innym Jerzy Górzeński, Ryszard Kozłowski i Wiesław Sadurski¹⁵⁹⁶), wieczory autorskie członków krakowskiego Koła Młodych, do

---

¹⁵⁸⁵ (le), *Spotkanie z A. Florkiem Skupniem*, tamże, 1959, nr 94, s. 6.

¹⁵⁸⁶ K. Kleczkowska, *Pisarz rodzi się wśród ludzi*, tamże, 1969, nr 32, s. 3.

¹⁵⁸⁷ (w), *Pisarze w zakładach pracy*, tamże, 1969, nr 28, s. 5, 7.

¹⁵⁸⁸ *Warto wiedzieć i skorzystać*, tamże, 1967, nr 20, s. 4.

¹⁵⁸⁹ *Warto wiedzieć i skorzystać*, tamże, 1969, nr 78, s. 6.

¹⁵⁹⁰ *Wieczory autorskie pisarzy Krakowa*, tamże, 1959, nr 98, s. 10.

¹⁵⁹¹ *Środa literacka*, tamże, 1957, nr 66, s. 6.

¹⁵⁹² „*Środa literacka*”, tamże, 1958, nr 47, s. 6.

¹⁵⁹³ *Dziś*, tamże, 1960, nr 9, s. 4.

¹⁵⁹⁴ *Warto wiedzieć i skorzystać*, tamże, 1967, nr 66, s. 8.

¹⁵⁹⁵ *Dziś i ... jutro*, tamże, 1963, nr 297, s. 8.

¹⁵⁹⁶ *Warto wiedzieć i skorzystać*, tamże, 1969, nr 132, s. 6.

którego należeli Andrzej Twerdochlib, Barbara Czałczyńska, K. Szymonowicz i inni¹⁵⁹⁷. W Klubie Literackim zorganizowano ponadto wieczór młodych poetów i pisarzy, m.in. Andrzeja Bursy, Stanisława Czycza, Ireneusza Iredeńskiego, Krystyny Kleczkowska, Marii Paczowskiej, Stanisława Stanucha, Jana Stoberskiego¹⁵⁹⁸, następnie wieczór pisarzy krakowskich, wychowanków Uniwersytetu Jagiellońskiego, m.in. Kornela Filipowicza Józefa A. Frasika, Jana Kurczaba, Jalu Kurka, Jana B. Ożoga, Jana A. Szczepański, Jana Sztudyngera, Witolda Zechentera¹⁵⁹⁹. Zorganizowano także odrębne spotkania z poetkami Krakowa: Marią Czerkawską, Ewą Lipską, Haliną Poświatowską, Teresą Sochą Lisowską, Wisławą Szymborską i Elżbietą Zechenter-Spławińską¹⁶⁰⁰, krakowskimi literatami piszącymi dla dzieci: Marią Czerkawską, Anną Świrszczyńską, Hanną Mortkowicz-Olczakową, Ludwikiem J. Kernem, Stanisławem Pagaczewskim i Witoldem Zechenterem¹⁶⁰¹.

Kraków po wojnie stał się schronieniem dla literatów z całej Polski. Nic dziwnego zatem, że w „Dzienniku Polskim”, z którego Stanisław Witold Balicki pragnął uczynić codzienne pismo literackie, w dodatku o ogólnopolskim zasięgu, wiele pisano o różnorodnych imprezach czytelniczych. Brali w nich udział zarówno pisarze krakowscy jak i ci, których los rzucił na jakiś czas do Krakowa. W późniejszych latach coraz bardziej widoczna była przewaga autorów krakowskich. Środowisko literackie wychodziło jednak naprzeciw oczekiwaniom czytelników i organizowało różnego typu spotkania z udziałem literatów z południowej Polski, a także z innych ośrodków, np. Warszawy. Spotkania z zagranicznymi pisarzami związane były, jak już wcześniej pisano, z ich pobytem w naszym kraju. Byli to przede wszystkim pisarze pochodzący z ZSRR i innych krajów socjalistycznych. Analizując spotkania poświęcone pamięci i twórczości pisarzy, poetów, dramaturgów zauważamy przede wszystkim nazwiska polskich klasyków, m.in. Adama Mickiewicza, Kamila Cypriana Norwida, Elizy Orzeszkowej, Bolesława Prusa, Henryka Sienkiewicza, Juliusza Słowackiego, Stanisława Wyspiańskiego. Po 1956 r. zwracają uwagę nazwiska pisarzy obcych, których dzieła nie były dotąd znane szerszej publiczności. Tu także widać zmiany zaistniałe w sytuacji politycznej, od 1956 r. można było w Polsce drukować utwory Alberta Camusa, Williama Faulknera, Franza Kafki i innych, a polscy pisarze w organizowanych spotkaniach próbowali czytelnikom przybliżyć ich sylwetki.

---

¹⁵⁹⁷ *Dziś*, tamże, 1964, nr 294, s. 4.

¹⁵⁹⁸ *Wieczór młodych poetów*, tamże, 1957, nr 85, s. 6.

¹⁵⁹⁹ (k), *Wieczór pisarzy krakowskich – wychowanków UJ*, tamże, 1964, nr 119, s. 6.

¹⁶⁰⁰ *Warto wiedzieć i skorzystać*, tamże, 1967, nr 55, s. 6.

¹⁶⁰¹ *Dziś i ... jutro*, tamże, 1960, nr 129, s. 6.

2.5. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego

2.5.5. Kluby literackie i czytelnicze

Kluby literackie i czytelnicze w latach 1945-1948

W latach 1945-1948 pojawiło się 20 publikacji dotyczących klubów zakładanych przez pisarzy, bibliofilów, czytelników oraz klubów – inicjatyw wydawniczych. Największą ich ilość odnotowano w 1948 r. – 15, po jednej w latach 1945-1946 oraz trzy w 1947 r.

Tabela nr 139. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1945-1948. Kluby literackie i czytelnicze

Rok	Kluby literackie i czytelnicze (ilość publikacji)
1945	1
1946	1
1947	3
1948	15
Łącznie	20

Źródło: Obliczenia własne

W omawianym okresie na łamach „Dziennika Polskiego” informowano m.in. o tym, że w 1945 r. Związek Zawodowy Literatów Polskich zorganizował „Klub Literacki” skupiający młodych pisarzy, którego celem było „stworzenie organizacji umożliwiającej młodym pisarzom stały kontakt, wymianę myśli oraz wspólne dyskusje nad ich utworami”¹⁶⁰². W roku następnym w Kraśniku zawiązał się Klub Literacki „Wsi Tworzącej”¹⁶⁰³, a w 1947 r. SW „Czytelnik” uruchomił pierwszy w Polsce klub książki „Odrodzenie”, który miał sprzedawać książki poza księgarnią, za około połowę ceny. Klub zapewniał członkom rocznie 6 książek „najwybitniejszych współczesnych autorów polskich i zagranicznych” oraz 30% rabatu przy zakupie wielotomowych wydawnictw „Czytelnika”, prawo udziału w klubowych imprezach kulturalnych, informacje o działalności klubu i premie¹⁶⁰⁴. W kolejnych publikacjach przypomniano informacje o klubie i podawano sposób zapisu¹⁶⁰⁵. Od 1 stycznia 1948 r. pisano o Klubie Dobrej Książki, który miał być związany z tygodnikiem „Przekrój”, jego członkowie co drugi miesiąc mieli otrzymywać książkę specjalnie wydaną dla Klubu i 30 % rabatu na wydawnictwa wielotomowe „Czytelnika”

¹⁶⁰² *Klub Młodych*, „Dziennik Polski” 1945, nr 46, s. 3, dod. „Walka”.

¹⁶⁰³ *Kronika kulturalna*, „Dziennik Polski”, 1946, nr 339, s. 4.

¹⁶⁰⁴ *Klub Literacki „Odrodzenie”*, tamże, 1947, nr 321, s. 3.

¹⁶⁰⁵ *Książka dla wszystkich czyli Klub Literacki „Odrodzenie”*, tamże, 1947, nr 327, s. 3.

Opłata miesięczna wynosiła 150 zł¹⁶⁰⁶. W 1948 r. informowano o sukcesach „Czytelnika” w zakładaniu klubów, już w styczniu Klub Dobrej Książki skupił 13 tys. członków, a Klub Literacki „Odrodzenie” 7 tys.¹⁶⁰⁷. Pod koniec roku KL „Odrodzenie” liczył już 17 tys. członków. Zapowiadano, że w ramach Klubu miały ukazać się książki Michała Szołochowa *Zaorany ugór*, Adolfa Rudnickiego *Przejście*, Tadeusza Brezy *Uczta Baltazara*, Hilmara Wulffa *Droga do życia*, Alfreda Vareli *Ciemna rzeka* i inne¹⁶⁰⁸. W tymże roku Instytut Kulturalno-Oświatowy „Czytelnika” przeprowadził w Warszawie „eksperyment w zakresie upowszechniania czytelnictwa”, organizując Tygodniową Bibliotekę Obiegową. Eksperyment polegał na tym, że mieszkańcy kilku domów otrzymywali katalog 20 książek wraz z recenzjami, następnie za 20 zł tygodniowo dostarczano im wybrane książki, które po tygodniu wymieniano. Po 20 tygodniach organizowano losowanie tychże książek pomiędzy czytelników¹⁶⁰⁹. Już po kilku tygodniach TBO skupiała 3 tys. czytelników, zaś SW „Czytelnik” deklarowała, że jednym z jej głównych celów przy organizowaniu klubów było „wciągnięcie w kręgi czytelnictwa ludzi, których spotkania z książką należały raczej do rzadkości”¹⁶¹⁰. W związku z apelem Prezydenta RP w sprawie upowszechniania dóbr kultury powstał Komitet Upowszechniania Książki, na którego zlecenie ukazały się dzieła Henryka Sienkiewicza, Józefa Ignacego Kraszewskiego, Maksyma Gorkiego i innych. Książki, które kosztowały do 100 zł, rozprowadzane były za pomocą księgarń i bibliotek¹⁶¹¹. Pod koniec roku „Dziennik Polski” założył „Bibliotekę w Prenumeracie”: czytelnicy co miesiąc otrzymywali jedną książkę „czołową pozycję literatury krajowej lub zagranicznej” w cenie 200 zł, ale prenumeratorzy lub czytelnicy, którzy kupili 6 książek otrzymywali za darmo jedną. W ramach BwP ukazać się miały książki Jerzego Andrzejewskiego *Popiół i diament*, Wiktora Niekrasowa *W okopach Stalingradu*, Guy’a Maupassanta *Opowiadania*, Antoniego Czechowa *Opowiadania*, Jana Brzechwy *Zimno, ciepło, gorąco* i inne¹⁶¹². Redakcja „Dziennika Polskiego” zwróciła się do pisarzy z prośbą o nadsyłanie utworów nowelistycznych związanych z ówczesną współczesnością, mających się znaleźć w antologii współczesnej noweli polskiej *Dzień dzisiejszy*, która także ukazać się miała w ramach „Biblioteki w Prenumeracie”¹⁶¹³. Przez dłuższy czas drukowano w „Dzienniku Polskim”

¹⁶⁰⁶ *Klub Dobrej Książki*, tamże, 1947, nr 337, s. 3.

¹⁶⁰⁷ *Sukces akcji klubowej „Czytelnika”*, tamże, 1948, nr 20, s. 2.

¹⁶⁰⁸ *Klub „Odrodzenie” w 1949 r.*, tamże, 1948, nr 319, s. 6.

¹⁶⁰⁹ *„Biblioteka Obiegowa” Czytelnika*, tamże, 1948, nr 160, s. 4.

¹⁶¹⁰ *Upowszechnienie czytelnictwa*, tamże, 1948, nr 167, s. 1.

¹⁶¹¹ *Tania książka dla mas*, tamże, 1948, nr 256, s. 1.

¹⁶¹² *Biblioteka prenumeratorów „Dziennika Polskiego”*, tamże, 1948, nr 340, s. 8.

¹⁶¹³ *Czołowi współcześni pisarze polscy w Bibliotece Prenumeratorów „Dziennika Polskiego”*, tamże, 1948, nr 341, s. 8.

deklaracje dla prenumeratorów¹⁶¹⁴, a w kolejnych publikacjach, oprócz zachęty do skorzystania z BwP, zamieszczano informacje o autorze i książce wydawanej w ramach prenumeraty, np. o Antonim Czechowie¹⁶¹⁵ czy Jerzym Andrzejewskim¹⁶¹⁶.

Kluby literackie i czytelnicze w latach 1949-1956

W latach 1949-1956 ilość tekstów poruszających tematykę klubów literackich i czytelniczych zamieszczonych na łamach „Dziennika Polskiego”, w porównaniu do lat ubiegłych, zmniejszyła się do 10. W latach 1951-1952 oraz 1956 r. nie wystąpiła w ogóle, po jednej publikacji odnotowano w latach 1950, 1953-1955, najwięcej, bo sześć, pojawiło się w 1949 r.

Tabela nr 140. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1949-1956. Kluby literackie i czytelnicze

Rok	Kluby literackie i czytelnicze (ilość publikacji)
1949	6
1950	1
1953	1
1954	1
1955	1
Łącznie	10

Źródło: Obliczenia własne

W omawianych latach najczęściej poruszano temat Komitetu Upowszechniania Książki, który powstał w marcu 1948 r., z inicjatywy ówczesnego Prezydenta R. P., przy współdziałaniu Rady Państwa. Celem KUK było upowszechnianie taniej i dobrej książki, zwłaszcza wśród chłopów i robotników, poprzez wydawanie wartościowych dzieł literatury polskiej i obcej¹⁶¹⁷. Do 1949 r. wydano 14 pozycji w 26 tomach w nakładzie 1.300.000 egzemplarzy. Cena w prenumeracie wynosiła 100 zł, w księgarniach 125 zł¹⁶¹⁸. W ramach Komitetu Upowszechniania Książki ukazały się m.in. *Stara baśń* Józefa Ignacego Kraszewskiego, *W Roztokach* Władysława Orkana, *Krzyżacy* Henryka Sienkiewicza, *Nędznicy* Wiktora Hugo. Naczelnym hasłem KUK było: „Przez upowszechnianie dobrej książki do upowszechniania kultury w narodzie”¹⁶¹⁹. Nadal pisano o Tygodniowej Bibliotece Obiegowej jako najdogodniejszej formie wypożyczania książek, zwłaszcza, jak podkreślano,

¹⁶¹⁴ Deklaracja prenumeratorów „Dziennika Polskiego”, tamże, 1948, nr 342, s. 4.

¹⁶¹⁵ *To naprawdę okazja!*, tamże, 1948, nr 351, s. 8.

¹⁶¹⁶ *Przeczytam – ze swojej biblioteki!*, tamże, 1948, nr 355, s. 6.

¹⁶¹⁷ *Dobra książka – za 100 zł: to jest KUK*, tamże, 1949, nr 91, s. 3.

¹⁶¹⁸ *Książka KUK w każdym domu*, tamże, 1949, nr 124, s. 8.

dla ludzi pracy¹⁶²⁰. Na łamach „Dziennika Polskiego” informowano również o założeniu w Opolu klubu literackiego, który skupiał tamtejsze środowisko literackie i miłośników literatury (jego prezesem został Alojzy Smolka)¹⁶²¹, a także o otwarciu kolejnych kół Klubu Międzynarodowej Prasy i Książki, np. w Poznaniu¹⁶²².

Kluby literackie i czytelnicze w latach 1957-1970

W ostatnim z interesujących nas okresów opublikowano łącznie 26 tekstów podejmujących temat klubów literackich i czytelniczych związanych z książką i szeroko pojętym upowszechnianiem czytelnictwa. Nie odnotowano żadnej publikacji w latach 1957-1958 oraz 1960-1963, 1 w 1969 r., po 2 w latach 1967-1968, po 3 w latach 1965-1966 oraz w 1970 r.

Tabela nr 141. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1956-1970. Kluby literackie i czytelnicze

Rok	Kluby literackie i czytelnicze (ilość publikacji)
1959	6
1964	6
1965	3
1966	3
1967	2
1968	2
1969	1
1970	3
Łącznie	26

Źródło: Obliczenia własne

Na łamach „Dziennika Polskiego” w omawianych latach informowano m.in. o klubach prasy i książki zakładanych z inicjatywy Centralnego Zarządu Upowszechniania Prasy i Książki „Ruch” w miastach i wsiach. Pisano, że do 1964 r. powstało 1500 klubów, z czego ponad 100 w województwie krakowskim¹⁶²³. Podkreślano rolę tychże wiejskich klubów prasy i książki, które stawały się pierwszymi kawiarniami na wsi i często jedynymi ośrodkami kulturalnymi¹⁶²⁴. Zamieszczone informacje dotyczyły również Klubów Międzynarodowej Książki i Prasy, np. w Nowej Hucie klub ten uważany był za „jedyną placówką

¹⁶¹⁹ *Za 100 zł książka dla wszystkich*, tamże, 1949, nr 7, s. 5.

¹⁶²⁰ *TBO*, tamże, 1949, nr 175, s. 6.

¹⁶²¹ *Klub literacki w Opolu*, tamże, 1955, nr 125, s. 1.

¹⁶²² *Klub Książki i Prasy w Poznaniu*, tamże, 1950, nr 122, s. 5.

¹⁶²³ Z. Dudzik, *Bez gadania – za to z efektem*, tamże, 1964, nr 55, s. 3.

¹⁶²⁴ (jur), *Sto miejskich klubów prasy i książki*, tamże, 1964, nr 51, s. 2.

upowszechniającą kulturę w najpełniejszym znaczeniu, ogólnie dostępną, najliczniej uczęszczaną przez ludzi dorosłych, konsekwentnie rozwijającą się z roku na rok”¹⁶²⁵.

Z tekstów wydrukowanych na łamach „Dziennika Polskiego” czytelnik mógł także dowiedzieć się o powstaniu w 1970 r. krakowskiego oddziału Towarzystwa Przyjaciół Książki, skupiającego bibliofilów i ludzi związanych z książką. Celem tego Klubu było m.in. utworzenie Muzeum Drukarstwa, Introligatorstwa i Książki oraz organizowanie wystaw, odczytów, imprez związanych z książką i czytelnictwem. Jego prezesem został Jerzy Piaskowski¹⁶²⁶.

W 1968 r., staraniem „Domu Książki”, rozpoczął swoją działalność klub książki „Człowiek – świat – polityka”. Jego członkiem mógł zostać każdy, kto zakupił jedną z prenumerowanych pozycji¹⁶²⁷. W kolejnych publikacjach podkreślano, że kluby te organizowały „organa prasowe KW PZPR wspólnie z PP Dom Książki”, a ich celem było „dotarcie z książką społeczno-polityczną do wyrobionych już czytelników, a z drugiej strony – zdobycie dla tej książki nowych odbiorców”. Kluby miały ponadto umożliwić „zakup i dostarczenie poszukiwanych książek, stałą i pełną, aktualną informację o pozycjach literatury społeczno-politycznej, jak również kompletowanie biblioteczek domowych na bardzo dogodnych warunkach”¹⁶²⁸. Zachętą do zostania członkiem Klubu Książki „Człowiek – świat – polityka” było to, że członkowie klubu mogli skorzystać z premii w postaci książek i bonów książkowych¹⁶²⁹.

W pierwszych latach powojennych na łamach „Dziennika Polskiego” pisano przede wszystkim o klubach książki, zakładanych z inicjatywy Spółdzielni Wydawniczej „Czytelnik” (Klub Literacki „Odrodzenie”, „Klub Dobrej Książki”) i „Dziennika Polskiego („Biblioteka w Prenumeracie”). Wiele razy wypowiediano się o ciekawej inicjatywie „Czytelnika” w zakresie upowszechniania czytelnictwa czyli Tygodniowej Bibliotece Obiegowej, sporo publikacji poświęcono również Komitetowi Upowszechniania Książki, powołanemu z inicjatywy ówczesnego prezydenta. Zasięg ich działania był bardzo szeroki, poszczególne inicjatywy organizowano w skali całego kraju. W latach 1949-1956 skoncentrowano się głównie na Komitecie Upowszechniania Książki i Tygodniowej Bibliotece Obiegowej, pisano ponadto o otwarciu kolejnych klubów literackich w różnych miastach Polski. Po 1957 r.

¹⁶²⁵ J. Waławski, *Kulturalny azyl*, tamże, 1967, nr 126, s. 4.

¹⁶²⁶ (j-n), *W Krakowie powstał oddział Towarzystwa Przyjaciół Książki*, tamże, 1970, nr 84, s. 3.

¹⁶²⁷ (TD), *Klub czytelników książki politycznej*, tamże, 1968, nr 267, s. 2.

¹⁶²⁸ J. Bąk, *Książka uczy i wychowuje*, tamże, 1968, nr 272, s. 4.

¹⁶²⁹ (au), *Można jeszcze zostać członkiem Klubu Książki*, tamże, 1970, nr 3, s. 2.

uwagę dziennikarzy zwróciły kluby książki i prasy zakładane z inicjatywy Centralnego Zarządu Upowszechniania Prasy i Książki „RUCH”, kluby „Domu Książki oraz Kluby Międzynarodowej Książki i Prasy, zwłaszcza te, które znajdowały się na obszarze, na którym ukazywał się „Dziennik Polski”.

2.6. Wypowiedzi inne

Wypowiedzi inne w latach 1945-1948

Do wypowiedzi innych zaliczono wszystkie teksty poruszające problemy związków literatów, zarówno polskich jak i obcych, oraz działających przy nich klubów pisarzy, PEN Clubu, towarzystw literackich, publikacje dotyczące organizowanych z udziałem literatów zjazdów, konferencji, obrad, nagród i stypendiów ufundowanych dla literatów, informacje i artykuły dotyczące konkursów oraz budowy pomników ku czci pisarzy, poetów, dramaturgów, a także tworzenia, budowy lub renowacji dworków i muzeów słynnych literatów, wypowiedzi na temat przygotowań do obchodów Dni Oświaty, Książki i Prasy, kolportażu, kradzieży książek, czytelnictwa, audycji radiowych związanych z literaturą oraz te, które związane były z działalnością polskich władz a miały wpływ na szeroko pojęte problemy kultury książki. Powyższe zagadnienia pogrupowano w pięć działów: Organizacje pisarskie, Życie środowiska pisarskiego, Kult pisarzy, Dni Oświaty, Książki i Prasy, Generalia polityki kulturalnej i ogólne problemy kultury literackiej.

Tabela nr 142. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1945-1948. Wypowiedzi inne

Rok	Wypowiedzi inne (ilość publikacji)
1945	55
1946	40
1947	39
1948	35
Łącznie	169

Źródło: Obliczenia własne

W latach 1945-1948 do wypowiedzi innych zaliczono 169 różnych tekstów, 55 z nich ukazało się w 1945 r., 40 w 1946 r., 39 w 1947 r. i 35 w 1948 r.

Organizacje pisarskie

W 1945 r. polscy literaci szybko przystąpili do pracy: już w pierwszym numerze „Dziennika Krakowskiego” wzywano pisarzy do rejestrowania się¹⁶³⁰, a następnie relacjonowano przebieg inauguracyjnego zebrania¹⁶³¹. Wkrótce pojawiły się sprawozdania lub informacje z zebrzań poszczególnych oddziałów Związku Zawodowego Literatów Polskich,

¹⁶³⁰ *Komunikat Krak. Oddziału Związku Literatów Polskich*, „Dziennik Krakowski”, 1945, nr 1, s. 2.

¹⁶³¹ *Literaci zaczęli działalność*, tamże, 1945, nr 1, s. 2.

np. krakowskiego¹⁶³², wyborów władz różnych oddziałów (przykładowo w 1946 r. prezesem ZZLP w Krakowie był Jerzy Andrzejewski¹⁶³³, w 1947 r. Stefan Otwinowski¹⁶³⁴, a prezesem oddziału łódzkiego w 1948 r. został Adam Ważyk¹⁶³⁵).

W „Dzienniku Polskim” drukowano relacje z posiedzeń lub informacje dotyczące Klubu Młodych działającego przy krakowskim Oddziale Związku Zawodowego Literatów Polskich¹⁶³⁶, a także informowano czytelników o wznowieniu w 1948 r. działalności Studium Literackiego należącego do tegoż oddziału¹⁶³⁷, pisano o utworzeniu w 1945 r. oddziału wiejskiego ZZLP, którego prezesem został Jan Wiktor. Początkowo literaci entuzjastycznie podeszli do tego faktu, uważali bowiem, że przez stworzenie „oddziału wiejskiego ZZLP dokonał się historyczny fakt włączenia piśmiennictwa chłopskiego w ogólny nurt literatury narodowej”¹⁶³⁸, jednak w 1948 r. oddział ten rozwiązano, a jego członków włączono do oddziałów terytorialnych ZZLP¹⁶³⁹.

Związek Zawodowy Literatów Polskich podpisywał liczne umowy, porozumienia, konwencje, np. w 1948 r. podpisano konwencję między Polskim Towarzystwem Wydawców Książek a ZZLP: „najważniejszym punktem umowy jest zapewnienie literatom honorarium w wysokości 15% dochodów brutto z każdej książki, niezależnie od rozsprzedania nakładu do 6 miesięcy od ukazania się książki”¹⁶⁴⁰ pisano m.in. w „Dzienniku Polskim”.

Sytuacja polityczna wpływała od początku na treść przekazywanych informacji, np. na łamach „Dziennika Polskiego” podawano, że w Domu Literatów oddziału krakowskiego ZZLP goszczono m.in. przedstawicieli milicji, z uwagi na to, że „polski pisarz współczesny pragnie nawiązać i utrzymać trwałą kontakt ze wszystkimi, którzy współpracują przy budowie nowego Państwa”¹⁶⁴¹ czy czołgistów – przedstawicieli 4 brygady pancerniej I korpusu pancernego¹⁶⁴².

W 1947 r. redaktorzy „Dziennika Polskiego” podawali informacje o wznowieniu działalności PEN Clubu Polskiego, którego przewodniczącym został Jan Parandowski,

---

¹⁶³² [Nadzwyczajne walne zebranie związku zawodowego literatów polskich w Krakowie], „Dziennik Polski”, 1945, nr 169, s. 6.

¹⁶³³ *Wybory u literatów*, tamże, 1946, nr 314, s. 7.

¹⁶³⁴ *Nowy Zarząd Oddziału Krakowskiego Zw. Zaw. Literatów Polskich*, tamże, 1947, nr 280, s. 4.

¹⁶³⁵ *Wzdłuż i w szerz Polski*, tamże, 1948, nr 310, s. 3.

¹⁶³⁶ *Z Klubu Młodych*, tamże, 1945, nr 79, s. 3, dod. „Walka”.

¹⁶³⁷ [Studium Literackie...], „Dziennik Polski”, 1948, nr 327, s. 6.

¹⁶³⁸ *Zjazd pisarzy chłopskich w Łodzi*, tamże, 1945, nr 249, s. 2.

¹⁶³⁹ *Rozwiązanie oddziału wiejskiego Zw. Zawodowego Literatów Polskich*, tamże, 1948, nr 329, s. 4.

¹⁶⁴⁰ *Konwencja między pisarzami a wydawcami*, tamże, 1948, nr 177, s. 4.

¹⁶⁴¹ (j.k.), *Przedstawiciele Milicji u pisarzy*, tamże, 1945, nr 242, s. 3.

¹⁶⁴² (z), *Polscy czołgiści u literatów*, tamże, 1945, nr 108, s. 3.

a wiceprzewodniczącym Zofia Nałkowska¹⁶⁴³, a następnie o jego I walnym zebraniu¹⁶⁴⁴. Ponadto, na łamach gazety pisano o wznowieniu działalności Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza¹⁶⁴⁵, 60-leciu Towarzystwa Mickiewiczowskiego¹⁶⁴⁶ czy zebraniu Towarzystwa Miłośników Książek¹⁶⁴⁷.

Życie środowiska pisarskiego

Sporo wiadomości dotyczyło różnorodnych zjazdów i konferencji z udziałem literatów, przykładowo w 1945 r. odbył się w Krakowie Ogólnopolski zjazd literatów¹⁶⁴⁸, rok później w Pradze zorganizowano Kongres Literatów czeskich i słowackich¹⁶⁴⁹, w 1947 r. w Warszawie wydział pedagogiczny Zarządu Głównego Związku Literatów Polskich zorganizował Ogólnopolski Zjazd w sprawie literatury dla dzieci, połączony z międzynarodową wystawą książek dla dzieci¹⁶⁵⁰.

Kult pisarzy

Do wypowiedzi innych zaliczono również te, które podejmowały temat pomników sławnych pisarzy, poetów, dramaturgów (np. Redakcja „Dziennika Polskiego” informowała swoich czytelników o powrocie do Krakowa pomnika Adama Mickiewicza odnalezionego w Niemczech¹⁶⁵¹ czy o ogłoszeniu konkursu na projekt pomnika A. Mickiewicza w Poznaniu¹⁶⁵²), oraz budowy, odnawiania dworców lub tworzenia muzeum słynnych literatów (m.in. na łamach gazety alarmowano, że dworek Marii Konopnickiej w Żarnowcu wymagał natychmiastowej restauracji, informowano, że samorząd szkolny uczniów szkoły powszechnej w Grabownicy Starzeńskiej wystąpił z inicjatywą odrestaurowania dworku i urządzenia w nim muzeum pamiątek po wielkiej poetce i wezwał inne szkoły do przyłączenia się do tej inicjatywy¹⁶⁵³).

Wiele miejsca na łamach gazety poświęcono nagrodom i stypendiom ufundowanym dla literatów, np. Miejska Rada Narodowa w Katowicach przyjęła wniosek o ufundowanie nagrody literackiej m. Katowic, przyznawanej corocznie 22 lipca. Aby otrzymać nagrodę

¹⁶⁴³ *Wznowienie działalności Penclubu Polskiego*, tamże, 1947, nr 48, s. 4.

¹⁶⁴⁴ *Pierwsze walne zebranie PEN-Clubu Polskiego*, tamże, 1947, nr 346, s. 6.

¹⁶⁴⁵ S. Balicki, *O literaturze ludowej*, tamże, 1945, nr 138, s. 6.

¹⁶⁴⁶ *60-lecie Towarzystwa Mickiewiczowskiego*, tamże, 1946, nr 277, s. 3.

¹⁶⁴⁷ *[Walne zebranie Tow[arzystwa] Miłośników Książek*, tamże, 1946, nr 308, s. 6.

¹⁶⁴⁸ J. Kurek, *Sejm pisarzy w Krakowie*, tamże, 1945, nr 206, s. 3.

¹⁶⁴⁹ *Kongres literatów czeskich i słowackich*, tamże, 1946, nr 122, s. 4.

¹⁶⁵⁰ *Ogólnopolski Zjazd w sprawie literatury dla dzieci*, tamże, 1947, nr 144, s. 3.

¹⁶⁵¹ *Krakowski pomnik Mickiewicza wraca do Kraju*, tamże, 1948, nr 257, s. 2.

¹⁶⁵² *Konkurs na projekt pomnika A. Mickiewicza w Poznaniu*, tamże, 1948, nr 347, s. 5.

¹⁶⁵³ *Młodzież szkolna na dworek Konopnickiej*, tamże, 1948, nr 181, s. 5.

należało napisać utwór tematycznie związany ze Śląskiem Górnym lub Opolskim, ale można ją było dostać także za całokształt twórczości literackiej¹⁶⁵⁴. W 1946 r. ustalono również projekt statutu nagrody literacko-artystycznej m. Poznania za całokształt prac malarskich, rzeźbiarskich, architektonicznych, muzycznych, dzieł na polu literatury, teatru itp. dla Wielkopolanina lub osoby mieszkającej na terenie województwa poznańskiego¹⁶⁵⁵, w 1948 r. ZZLP utworzył 2 coroczne nagrody po 100.000 zł za najlepsze dzieła z dziedziny krytyki i poezji¹⁶⁵⁶, zaś Stefania Baczyńska ustanowiła stypendium im. Krzysztofa K. Baczyńskiego w wysokości 100.000 zł, którego celem była „pomoc materialna dla młodych i dobrze się zapowiadających pisarzy”¹⁶⁵⁷.

Dni Oświaty, Książki i Prasy

Sporo uwagi poświęcono organizacji kolejnych Tygodni Oświaty, Książki i Prasy, np. informowano o posiedzeniach w sprawie organizowania tegoż „Święta książki”¹⁶⁵⁸, przedstawiano plany i zamierzenia z nim związane¹⁶⁵⁹.

Generalia polityki kulturalnej i ogólne zagadnienia kultury literackiej

W 1946 r., na łamach „Dziennika Polskiego” pojawiła się zapowiedź ukazania się rozporządzenia wykonawczego do Dekretu z dnia 9 kwietnia 1946 r. o zawieszeniu niektórych umów wydawniczych w dziedzinie literackiej, dotyczącego 12 pisarzy polskich. Ministerstwo Kultury i Sztuki miało rozporządzać prawami autorskimi do dzieł tychże pisarzy, a wspomniane rozporządzenie wykonawcze przyznawało ich spadkobiercom honorarium od wydanych dzieł. W tym celu zaczęto prowadzić rejestrację uprawnionych do pobierania honorarium¹⁶⁶⁰. Sprawa ta wzbudziła wiele kontrowersji, zarówno w kraju jak i za granicą, więc wkrótce na łamach prasy pojawiły się liczne artykuły z których czytelnik mógł dowiedzieć się, że to Rada Ministrów (w marcu 1946 r.) uchwaliła wspomniany dekret o zawieszeniu niektórych umów wydawniczych w dziedzinie literatury, dotyczący umów i uprawnień do wydawania drukiem dzieł 12 zmarłych wybitnych pisarzy polskich: Adolfa Dygasińskiego, Teodora Tomasza Jeża, Marii Konopnickiej, Elizy Orzeszkowej, Bolesława Prusa, Władysława S. Reymonta, Henryka Sienkiewicza, Andrzeja Struga, Stanisława

¹⁶⁵⁴ *Katowice fundują nagrodę literacką*, tamże, 1946, nr 183, s. 9.

¹⁶⁵⁵ *Nagroda literacko-artystyczna m. Poznania*, tamże, 1946, nr 78, s. 3.

¹⁶⁵⁶ *Nagrody za krytykę i poezję*, tamże, 1948, nr 240, s. 3.

¹⁶⁵⁷ *Stypendium dla literatów*, tamże, 1948, nr 199, s. 6.

¹⁶⁵⁸ *[Święto Książki]*, tamże, 1947, nr 81, s. 5.

¹⁶⁵⁹ *Tydzień Książki*, tamże, 1945, nr 93, s. 4.

Witkiewicza ojca, Stanisława Wyspiańskiego, Gabrieli Zapolskiej i Stefana Żeromskiego. Dzieła ich można było wydawać drukiem po otrzymaniu specjalnego zezwolenia Ministra Kultury i Sztuki¹⁶⁶¹. Wspomniane zezwolenia miano udzielać osobom mającym kwalifikacje wydawnicze, a specjalna komisja miała wypowiedzieć się, co do osoby wydawcy, warunków kalkulacji handlowej, poziomu wydawnictwa i wysokości opłat, które wydawca miał uiścić. Uprawnienia te zawieszono na okres 5 lat¹⁶⁶².

A jaka była reakcja emigracji? W numerze z 14 maja dziennika „Nowy Świat”, wychodzącego w Nowym Jorku, Zygmunt Nowakowski zamieścił artykuł pt. *Zmarłych ponownie skazano na śmierć*, w którym napisał, że 12 pisarzy zamieszczono na indeksie reżimu warszawskiego, a o kwalifikacjach wydawniczych Polaków miała decydować „szajka agentów z Rosji”. Na łamach „Dziennika Polskiego” szybko pojawiła się odpowiedź jednego z jego redaktorów (Bg):

„P. Nowakowski nie chce wiedzieć, że idzie właśnie o uprzystępnienie arcydzieł naszej literatury szerokim masom czytelników przez odebranie monopolu na dzieła niektórych mistrzów pióra pewnym wydawcom posiadającym nabyte dawno prawa do wydawania tych dzieł, a nie posiadających dostatecznych środków materialnych na ich wydawanie”¹⁶⁶³.

Na łamach „Dziennika Polskiego” opublikowano bardzo interesujący artykuł dotyczący kradzieży książek, w którym podano nazwiska sławnych złodziei książek, m.in. Józefa Czackiego, który kradł książki w klasztorach, Kazimierza Wójcickiego, który sprzedawał książki „wypożyczone” z biblioteki Ossolineum, Romualda Zienkiewicza kradnącego „na potęgę w bibliotekach publicznych i prywatnych”, a w dalszej części artykułu opisywano kradzieże przed wojną i w czasie wojny¹⁶⁶⁴.

Pojawiły się również informacje o audycjach radiowych związanych z pisarzami, przykładowo kierownictwo literackie Polskiego Radia w Krakowie wprowadziło cotygodniowe audycje zatytułowane „Apel poległych pisarzy”, poświęcone pamięci pisarzy zamordowanych przez Niemców, np. Mieczysława Brauna, Ignacego Fika, Janusza Korczaka, Tadeusza Żeleńskiego¹⁶⁶⁵, a radio paryskie nadało reportaż z domu wnuczki Adama Mickiewicza w celu uczczenia 90 rocznicy zgonu poety – 78 letnia wówczas Maria Mickiewiczówna skierowała kilka słów do rodaków¹⁶⁶⁶.

---

¹⁶⁶⁰ *Ochrona praw autorskich*, 1946, nr 215, s. 4, tekst Dekretu opublikowano w Dzienniku Ustaw RP nr 19, poz. 133.

¹⁶⁶¹ *Zawieszenie niektórych umów wydawniczych w dziedzinie literatury*, tamże, 1946, nr 98, s. 3.

¹⁶⁶² *Czasowe zawieszenie praw autorskich*, tamże, 1946, nr 155, s. 3.

¹⁶⁶³ Bg, „Czytelnik” nie wydał „Krzyżaków” – tak twierdzi Zygmunt Nowakowski, tamże, 1946, nr 155, s. 3.

¹⁶⁶⁴ *O złodziejach książkowych*, tamże, 1946, nr 168, s. 3-5.

¹⁶⁶⁵ *Apel poległych pisarzy*, tamże, 1945, nr 59, s. 4.

¹⁶⁶⁶ W.R., *U wnuczki Wieszca Narodu*, tamże, 1945, nr 294, s. 4.

Sprawa umasowienia czytelnictwa budziła wiele emocji gdyż, jak pisano w jednym z artykułów w „Dzienniku Polskim”, wchodziło ono w martwy zaulek, stawało w martwym punkcie. Podkreślano, że ceny książek od 1945 r. zwiększyły się 5-krotnie, wzrosły ceny papieru, drukarnie nie nadążały z pracą, a w introligatorniach brakowało maszyn i pracowników. Pisano wówczas:

„odbudowa książki polskiej, która tak wspaniale rezultaty dała na przestrzeni lat 1945-1946 uległa obecnie zahamowaniu. Sprawa umasowienia czytelnictwa, a więc upowszechnienia kultury, wchodzi w zaulek, staje na martwym punkcie, a terminy: umasowienie, uspołecznienie, upowszechnienie zaczynają zakrawać na ironię. Dlaczego? Oto książka stała się luksusem nieosiągalnym dla olbrzymiej większości czytającej publiczności. Ceny książek od 1945 r. poszły w górę pięciokrotnie [...]”¹⁶⁶⁷

Wypowiedzi inne w latach 1949-1956

W latach 1949-1956 opublikowano 274 teksty, które zaliczono do wypowiedzi Innych, najwięcej z nich zarejestrowano w 1949 r. – 50, najmniej w 1951 r. – 12. W pozostałych latach wynosiły: 46 w 1950 r., 21 w 1952 r., 25 w 1954 r., po 27 w latach 1953 i 1956 oraz 36 w 1955 r.

Tabela nr 143. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1949-1956. Wypowiedzi inne

Rok	Wypowiedzi inne (ilość publikacji)
1949	50
1950	46
1951	12
1952	21
1953	27
1954	25
1955	36
1956	27
Łącznie	274

Źródło: Obliczenia własne

Organizacje pisarskie

Podobnie jak w poprzednim okresie, w latach 1949-1956, na łamach „Dziennika Polskiego” opublikowano wiele tekstów dotyczących związków literatów, zwłaszcza Związku Literatów Polskich, jego oddziałów, władz, Klubów Młodych: tu m.in. informowano czytelników o tym, że w Warszawie Związek Literatów Polskich otrzymał własną siedzibę – Kamienicę Prażmowskich¹⁶⁶⁸, a pisarze spotkali się z robotnikami, którzy przedterminowo

¹⁶⁶⁷ C. Kwiecień, *Książka nigdy nie jest za tania*, tamże, 1947, nr 191, s. 3.

¹⁶⁶⁸ *Związek Literatów otrzymuje własną siedzibę w Warszawie*, tamże, 1950, nr 152, s. 5.

wykończyli odbudowę zabytkowego domu, przeznaczonego na siedzibę związku¹⁶⁶⁹, podawano również nazwiska kolejnych prezesów Związku (np. w 1950 r. został nim Leon Kruczkowski¹⁶⁷⁰, w 1956 r. Antoni Słonimski¹⁶⁷¹, w Krakowie prezesem oddziału w 1954 r. był Julian Przyboś¹⁶⁷², w 1955 r. Stefan Otwinowski¹⁶⁷³). Zachęcano młodych pisarzy do zapisania się do istniejących Klubów Młodych, informowano o ich pracach¹⁶⁷⁴, a także o powstaniu nowych, np. we Wrocławiu. Celem tego ostatniego było m.in. „wyłonienie spośród robotników i chłopów talentów literackich, roztoczenie nad nimi stałej opieki oraz współpracy z adeptami literatury”¹⁶⁷⁵.

Życie środowiska pisarskiego

Sporo miejsca zajęły teksty dotyczące zjazdów i konferencji z udziałem pisarzy, np. w 1949 r. odbył się IV zjazd delegatów Związku Zawodowego Literatów Polskich w Szczecinie¹⁶⁷⁶, w tymże też roku miał miejsce konstytucyjny zjazd pisarzy czechosłowackich w Pradze¹⁶⁷⁷, następnie pisarzy rumuńskich¹⁶⁷⁸, a w 1950 r. – niemieckich¹⁶⁷⁹, ponadto w „Dzienniku Polskim” pisano, że w Warszawie, staraniem Związku Literatów Polskich i Ministerstwa Kultury i Sztuki, zorganizowano dwudniową konferencję informacyjno-programową poświęconą omówieniu roli i zadań pisarzy „w budowie fundamentów socjalizmu w Polsce”¹⁶⁸⁰, w latach późniejszych wspomniano m.in. o I Ogólnopolskim Zjeździe Młodych Literatów¹⁶⁸¹, VI Zjeździe Literatów Polskich, na którym wezwano pisarzy całego świata do walki z reaktywowaniem „ośrodków nienawiści i agresji”¹⁶⁸². W 1950 r. Zjazd Literatów Polskich otrzymał od pisarzy radzieckich list, w którym zawarty był podziw dla „gospodarczych i kulturalnych sukcesów naszego kraju” oraz zapewnienie braterskiej przyjaźni w postaci przekazania doświadczeń radzieckich w dziedzinie literatury¹⁶⁸³.

¹⁶⁶⁹ *Spotkanie robotników z pisarzami*, tamże, 1950, nr 175, s. 3.

¹⁶⁷⁰ *Nowy Zarząd Zw. Literatów Polskich*, tamże, 1950, nr 179, s. 2.

¹⁶⁷¹ *Związek Literatów Polskich zakończył walny Zjazd*, tamże, 1956, nr 289, s. 3.

¹⁶⁷² (o), *Nowy zarząd oddziału krakowskiego Związku Literatów Polskich*, tamże, 1954, nr 91, s. 1.

¹⁶⁷³ *Walne zebranie literatów Krakowskiego Oddziału*, tamże, 1955, nr 236, s. 1.

¹⁶⁷⁴ O. Terlecki, *W Klubie Młodych*, tamże, 1949, nr 336, s. 4.

¹⁶⁷⁵ *Klub Młodych pisarzy powstał we Wrocławiu*, tamże, 1950, nr 59, s. 5.

¹⁶⁷⁶ J. Kot, *Tematy parlamentu polskich pisarzy*, tamże, 1949, nr 19, s. 1.

¹⁶⁷⁷ *Zakończenie konstytucyjnego zjazdu pisarzy czechosłowackich*, tamże, 1949, nr 67, s. 2.

¹⁶⁷⁸ *Zakończenie zjazdu pisarzy rumuńskich*, tamże, 1949, nr 88, s. 2.

¹⁶⁷⁹ *Zakończenie kongresu pisarzy niemieckich*, tamże, 1950, nr 186, s. 2.

¹⁶⁸⁰ *Konferencja o roli pisarza w Polsce Ludowej*, tamże, 1950, nr 50, s. 1.

¹⁶⁸¹ *Zjazd Młodych Pisarzy w Nieborowie*, tamże, 1951, nr 88, s. 2.

¹⁶⁸² *W wykonaniu żywotnych dla narodu zadań konieczny jest jak najszerzy udział pisarzy: rezolucja uchwalona przez VI Zjazd Związku Literatów Polskich*, tamże, 1954, nr 139, s. 1.

¹⁶⁸³ *Twórcza praca pisarzy Związku Radzieckiego wzorem dla literatów polskich*, tamże, 1950, nr 177, s. 3.

Kult pisarzy

Podobnie, jak w poprzednich latach, pisano o budowie lub odbudowie pomników sławnych pisarzy, poetów, dramaturgów, m.in. czytelnik mógł dowiedzieć się, że społeczeństwo polskie żywo zareagowało na apel Komitetu Mickiewiczowskiego i zaczęło pomagać w odbudowie zburzonych przez Niemców pomników wieszczą w Warszawie, Krakowie i Poznaniu¹⁶⁸⁴. Komitet ten prosił o wypożyczenie zdjęć dawnego pomnika znajdującego się w Krakowie na czas jego rekonstrukcji¹⁶⁸⁵. Prace zakończyły się sukcesem i wkrótce relacjonowano w gazecie uroczystość odsłonięcia pomnika na krakowskim rynku¹⁶⁸⁶. Pojawiły się też tematy związane z muzeami, np. w Szymborzu otwarto izbę Kasprowicza – muzeum pamiątek po poecie kujawskim¹⁶⁸⁷.

Z „Dziennika Polskiego” czytelnik mógł także dowiedzieć się o nowo ufundowanych nagrodach literackich, np. Państwowych Nagrodach Artystycznych, które, za utwory poezji, prozy artystycznej, dramaturgii i krytyki literackiej, przyznawać miało Prezydium Rady Ministrów 22 lipca każdego roku¹⁶⁸⁸, a także o ustanowieniu przez Prezesa Rady Ministrów dwóch nagród związanych z Międzynarodowym Dniem Dziecka za twórczość dla dzieci i młodzieży, które miały być przyznawane w dziale literatury lub muzyki, plastyki, teatru, radia i filmu co roku 1 czerwca¹⁶⁸⁹.

Dni Oświaty, Książki i Prasy

Dużo uwagi poświęcono organizacji Tygodnia, a następnie Dni Oświaty, Książki i Prasy, którego celem była m.in. popularyzacja oświaty, zwiększanie wysiłków nad realizacją ustawy o likwidacji analfabetyzmu, wzmoczenie czytelnictwa wśród najszerzych rzesz¹⁶⁹⁰. Panująca sytuacja społeczno-polityczna również i tu znalazła swój oddźwięk: w 1950 r. Tydzień Oświaty, Książki i Prasy upłynął pod hasłem „Oświata, książka i prasa w walce

---

¹⁶⁸⁴ *Budujemy pomnik Mickiewicza*, tamże, 1949, nr 163, s. 5.

¹⁶⁸⁵ *Apel Komitetu Mickiewiczowskiego*, tamże, 1955, nr 210, s. 4.

¹⁶⁸⁶ *Uroczystość odsłonięcia pomnika Adama Mickiewicza*, tamże, 1955, nr 283, s. 1.

¹⁶⁸⁷ *Izba Kasprowicowska*, tamże, 1949, nr 211, s. 5.

¹⁶⁸⁸ *Ustanowienie państwowych nagród artystycznych*, tamże, 1950, nr 116, s. 1.

¹⁶⁸⁹ *Nagrody za twórczość artystyczną dla dzieci i młodzieży*, tamże, 1951, nr 70, s. 1.

¹⁶⁹⁰ *Tydzień Oświaty, Książki i Prasy*, tamże, 1949, nr 104, s. 1.

o trwały pokój”¹⁶⁹¹. W ramach Dni Oświaty, Książki i Prasy wygłaszano wiele przemówień, w 1952 r. w jednym z nich porównano system oświaty w Polsce i w USA:

„Dni Oświaty, Książki i Prasy przypomną nam jeszcze tę podstawową prawdę, że prawo do nauki, prawo do kultury zawdzięczamy temu, iż w decydującym momencie polska klasa robotnicza uchwyciła ster władzy w swoje ręce, wyzwalając tym samym i siebie i resztę narodu z więzów kapitalistycznej niewoli”¹⁶⁹² –

pisano m.in. w „Dzienniku Polskim”. Szczycono się osiągnięciami w sprzedaży publikacji podczas trwania Dni Oświaty, Książki i Prasy, np. w 1955 r. podawano, że podczas 2 tygodni sprzedano w województwie krakowskim 80 tys. książek¹⁶⁹³.

Generalia polityki kulturalnej i ogólne problemy kultury literackiej

Stosunkowo często w „Dzienniku Polskim” podejmowany był temat czytelnictwa i likwidacji analfabetyzmu, np. w Miechowie zorganizowano kurs dla kierowników gminnych zespołów czytelniczych i samokształceniowych z powiatu, którego absolwenci mieli później kierować akcją czytelniczą i szkoleniową w świetlicach gromadzkich¹⁶⁹⁴. Wiele artykułów i informacji dotyczyło prac Miejskiej Rady Czytelnictwa i Książki w Krakowie, która m.in. zorganizowała konferencję na temat „Wzmożenie czytelnictwa w okresie jesienno-zimowym oraz przygotowanie do 4 etapu konkursu dla czytelników wiejskich dzielnic naszego miasta”¹⁶⁹⁵, a także, wraz z oddziałem ZLP, seminarium dla działaczy kulturalno-oświatowych poświęcone zagadnieniom twórczości literackiej¹⁶⁹⁶ (cykl spotkań objął 10 referatów dyskusyjnych, które wygłaszali znani pisarze, np. Hanna Mortkowicz-Olczakowa¹⁶⁹⁷, Jan Wiktor¹⁶⁹⁸, Marian Promiński¹⁶⁹⁹). Na łamach „Dziennika Polskiego” wspomniano także o plenarnych posiedzeniach tejże Rady¹⁷⁰⁰.

Więcej uwagi niż w latach 1945-1948 poświęcono sprawom kolportażu: pisano o rozpoczęciu działalności Państwowego Przedsiębiorstwa Kolportażu „Ruch”, powołanego ustawą Sejmu z dnia 28 grudnia 1949 r., którego dyrektorem generalnym został Emil Herbst i o jego planach¹⁷⁰¹, następnie o uaktywnieniu działalności „Ruchu”, który zdobywał coraz większe ilości prenumeratorów, zwłaszcza, jak podkreślano w „Dzienniku”, radzieckiej prasy

¹⁶⁹¹ *Tydzień Oświaty, Książki i Prasy pod hasłem o trwały pokój*, tamże, 1950, nr 111, s. 4.

¹⁶⁹² *Dni Oświaty, Książki i Prasy – święto naszej kultury*, tamże, 1952, nr 106, s. 1.

¹⁶⁹³ *Kiermasze książek, loterie i zabawy ludowe zakończyły tegoroczne Dni Oświaty, Książki i Prasy*, tamże, 1955, nr 123, s. 4.

¹⁶⁹⁴ (SB), *Po kursie kierować będą akcją czytelniczą w świetlicach*, tamże, 1950, nr 11, s. 5.

¹⁶⁹⁵ *Aby popularyzować czytelnictwo*, tamże, 1953, nr 223, s. 4.

¹⁶⁹⁶ *Jak powstaje dzieło literackie*, tamże, 1955, nr 41, s. 6.

¹⁶⁹⁷ *Notujemy*, tamże, 1955, nr 70, s. 4.

¹⁶⁹⁸ *Notujemy*, tamże, 1955, nr 59, s. 6.

¹⁶⁹⁹ *Notujemy*, tamże, 1955, nr 64, s. 4.

¹⁷⁰⁰ *Przyspieszenie rozwoju czytelnictwa poważnym czynnikiem rewolucji kulturalnej*, tamże, 1953, nr 145, s. 2.

technicznej¹⁷⁰², informowano o kolportażu książek pisarzy polskich i przekładów z literatury radzieckiej, czeskiej, francuskiej i niemieckiej zorganizowanym przez Zarząd Miejski ZMP¹⁷⁰³ i osiągnięciach poszczególnych kolporterów (np. Alfred Lipnicki, kontroler techniczny krakowskich Zakładów Farmaceutycznych, kolporter zakładowy, sprzedał 5 tys. książek¹⁷⁰⁴).

Wypowiedzi inne w latach 1957-1970

Aż 273 teksty zaliczone do wypowiedzi innych ukazały się w ostatnim z opisywanych okresów: najmniej bo po 7 odnotowano w latach 1963 i 1970, o jedną więcej w 1962 r., po 15 w latach 1961 i 1967, 16 w 1960 r., 17 w 1964 r., 19 w 1969 r., 20 w 1959 r., 25 w 1965 r., 30 w latach 1958 i 1966, najwięcej, bo 32, w latach 1957 i 1968.

Tabela nr 144. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1957-1970. Wypowiedzi inne

Rok	Wypowiedzi inne (ilość publikacji)
1957	29
1958	30
1959	20
1960	16
1961	15
1962	8
1963	7
1964	17
1965	25
1966	30
1967	15
1968	32
1969	19
1970	7
Łącznie	273

Źródło: Obliczenia własne

Organizacje pisarskie

W omawianym okresie, wzorem lat ubiegłych, wiele miejsca poświęcono Związkowi Literatów Polskich i jego kolejno wybieranym władzom (np. w 1957 r. prezesem oddziału krakowskiego został Stefan Otwinowski¹⁷⁰⁵), oddziałom (bardzo krytycznie wypowiedano się

¹⁷⁰¹ *Miliony książek i pism muszą dotrzeć do najdalszych zakątków kraju: „Ruch” rozpoczął pracę*, tamże, 1950, nr 16, s. 2.

¹⁷⁰² *Wzrost czytelnictwa książek i prasy radzieckiej*, tamże, 1952, nr 298, s. 4.

¹⁷⁰³ *Członkowie ZMP kolporterami książek*, tamże, 1951, nr 305, s. 4.

¹⁷⁰⁴ *5 tysięcy książek*, tamże, 1954, nr 176, s. 6.

¹⁷⁰⁵ *Zebranie wyborcze literatów Krakowa*, tamże, 1957, nr 6, s. 1.

o rzeszowskim oddziale ZLP: „młodzi z Rzeszowa – przynajmniej część pośród nich [...] nie pragnie twórczych dyskusji, nie chce konfrontacji swoich poglądów z poglądami dojrzałych pisarzy, nie chce rozmów z krytykami, nie zamierza wysłuchiwać uwag krytyków o swojej, pożałuj Boże, twórczości”¹⁷⁰⁶).

Na łamach „Dziennika Polskiego” odnotowano podpisywanie umów między Związkiem Literatów Polskich a Związkiem Pisarzy Radzieckich na 1960 r. w sprawie twórczej współpracy, wyjazdów pisarzy, wymiany książek, czasopism, informacji i materiałów literackich¹⁷⁰⁷, ze Związkiem Pisarzy Rumunii dotyczącym współpracy w 1964 r.¹⁷⁰⁸ oraz o współpracę na rok 1965 między ZLP a Związkiem Pisarzy Jugosławii¹⁷⁰⁹, umowie między literatami polskimi i Związkiem Literatów Czechosłowackich zawartej w 1968 r.¹⁷¹⁰, porozumieniu między ZLP a Związkiem Literatów Słowackich na rok 1970¹⁷¹¹. Redakcja informowała o licznych wypowiedziach Zarządu Głównego Związku Literatów Polskich na temat nurtujących wówczas społeczeństwo problemów, m.in. w 1968 r., w związku z „antypolską kampanią sił syjonistycznych” opublikowano oświadczenie ZG, że w latach okupacji hitlerowskiej Polacy ułatwiali Żydom ucieczki z gett i obozów, zapewniali schronienie, mimo że groziło to śmiercią całej rodzinie: „wielu Polaków oddało życie ratując Żydów”¹⁷¹² czytamy w oświadczeniu.

Zdecydowanie więcej niż w latach poprzednich poświęcono uwagę zagranicznym związkom pisarzy, np. w 1957 r. pisano o rozwiązaniu Związku Pisarzy Węgierskich, którego część członków – jak podawano na łamach „Dziennika Polskiego” – wykorzystywała tę organizację jako środek w walce przeciwko ustrojowi państwowemu Węgierskiej Republiki Ludowej. Minister Spraw Wewnętrznych rozwiązał Związek, aresztowano również pisarza Tibora Dery za działalność antypaństwową¹⁷¹³ (reaktywowano go w 1959 r.¹⁷¹⁴).

Informacje o wyborach nowych władz dotyczyły również PEN Clubu Polskiego, którego prezesem w 1958 r. został Jan Parandowski¹⁷¹⁵, a także działalności PEN Clubów na świecie, np. w gazecie pisano o 30. międzynarodowym kongresie Pen Clubów w Heidelbergu, którego przewodniczącym został Alberto Moravia¹⁷¹⁶.

¹⁷⁰⁶ J. Wałowski, *Pisać nie kazano*, tamże, 1966, nr 20, s. 3.

¹⁷⁰⁷ *Polsko-radziecka współpraca w dziedzinie literatury*, tamże, 1960, nr 131, s. 1.

¹⁷⁰⁸ *W telegraficznym skrócie*, tamże, 1963, nr 254, s. 2.

¹⁷⁰⁹ *W telegraficznym skrócie*, tamże, 1965, nr 47, s. 2.

¹⁷¹⁰ *Współpraca między literatami polskimi i czechosłowackimi*, tamże, 1968, nr 63, s. 2.

¹⁷¹¹ *Współpraca literatów Polski i Słowacji*, tamże, 1970, nr 79, s. 4.

¹⁷¹² *Do pisarzy całego świata*, tamże, 1968, nr 87, s. 5.

¹⁷¹³ *Rozwiązanie Związku Pisarzy Węgierskich*, tamże, 1957, nr 95, s. 1.

¹⁷¹⁴ *Reaktywowanie Związku Pisarzy Węgierskich*, tamże, 1959, nr 230, s. 2.

¹⁷¹⁵ *Nowe władze polskiego Pen Clubu*, tamże, 1958, nr 195, s. 1.

¹⁷¹⁶ „*Literatura piękna w epoce wiedzy*”: zakończenie obrad kongresu Pen Clubów, tamże, 1959, nr 177, s. 2.

Życie środowiska pisarskiego

Redakcja „Dziennika Polskiego” często odnotowywała różnorakie zjazdy, obrady, konferencje z udziałem ludzi pióra, m.in. pisano o konferencji poświęconej twórczości Stanisława Wyspiańskiego, którą w 1957 r. zorganizował Instytut Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk¹⁷¹⁷, o VII międzynarodowym zjeździe tłumaczy literatury pięknej w 1958 r. w Warszawie¹⁷¹⁸ (uczestniczyło w nim 120 pisarzy-tłumaczy¹⁷¹⁹) oraz o I Zjeździe Pisarzy Ziemi Zachodnich, który w 1958 r. zapoczątkował „coroczne, krajowe spotkania pisarzy Ziemi Zachodnich”¹⁷²⁰. Tematem publikacji w „Dzienniku” stały się również Międzynarodowa Konferencja Edytorska w Warszawie, organizowana z okazji przygotowywanego V Międzynarodowego Kongresu Słowistów w Sofii¹⁷²¹, obrady międzynarodowej wspólnoty pisarzy (COMES) w Rzymie, organizacji zrzeszającej pisarzy z krajów Europy Wschodniej i Zachodniej, w której, wśród delegacji z 36 państw, znaleźli się polscy literaci J. Iwaszkiewicz i J. Putrament, zaś tematem obrad były *Rola i miejsce dawnej i nowej awangardy w literaturze*¹⁷²², Międzynarodowy zjazd krytyków literackich w Warszawie w 1966 r. poświęcony problemom literatur narodowych i procesów unifikacyjnych współczesnej kultury¹⁷²³, również zorganizowany staraniem COMES-u¹⁷²⁴.

Do innych, opisywanych na łamach gazety zjazdów, konferencji, obrad należały m.in. I Międzynarodowy zjazd tłumaczy literatury pięknej w Warszawie (zaproszono na niego ponad 60 tłumaczy, przekładających dzieła polskich pisarzy na ponad 30 języków)¹⁷²⁵, III konferencja przedstawicieli związków literatów europejskich krajów socjalistycznych także w Warszawie (I odbyła się w Pradze, II w Moskwie)¹⁷²⁶, Zjazd Związków Zawodowych Pracowników Książki, Prasy i Radia, podczas którego 147 delegacji reprezentowało ponad 26 tys. wydawców, księgarzy, dziennikarzy, pracowników radia i telewizji¹⁷²⁷ czy obrady ogólnopolskiego sympozjum pisarzy na temat *Wieś w literaturze 25-lecia PRL*¹⁷²⁸.

---

¹⁷¹⁷ Konferencja poświęcona twórczości Wyspiańskiego, tamże, 1957, nr 296, s. 4.

¹⁷¹⁸ Międzynarodowy zjazd tłumaczy literatury pięknej, tamże, 1958, nr 36, s. 1.

¹⁷¹⁹ Światowy zjazd tłumaczy, tamże, 1958, nr 156, s. 3.

¹⁷²⁰ Zjazd pisarzy Ziemi Zachodnich, tamże, 1958, nr 109, s. 1.

¹⁷²¹ Międzynarodowe spotkanie badaczy literatury, tamże, 1962, nr 229, s. 1.

¹⁷²² Spotkanie pisarzy Wschodu i Zachodu, tamże, 1965, nr 239, s. 1.

¹⁷²³ Międzynarodowy zjazd krytyków literackich rozpoczął obrady w Warszawie, tamże, 1966, nr 263, s. 1.

¹⁷²⁴ W Warszawie i Krakowie – europejski zjazd krytyków literackich, tamże, 1966, nr 256, s. 1.

¹⁷²⁵ W telegraficznym skrócie, tamże, 1965, nr 260, s. 2.

¹⁷²⁶ Konferencja pisarzy krajów socjalistycznych, tamże, 1966, nr 35, s. 2.

¹⁷²⁷ Zjazd Związków Zawodowych Pracowników Książki, Prasy i Radia, tamże, 1966, nr 272, s. 1.

¹⁷²⁸ W telegraficznym skrócie, tamże, 1970, nr 59, s. 3.

Kult pisarzy

Na łamach „Dziennika Polskiego” obecny był temat muzeów i pomników sławnych twórców: w 50-lecie śmierci, 15.09.1960 r. zaplanowano otwarcie muzeum pamięci Marii Konopnickiej w Żarnowcu¹⁷²⁹, w miasteczku koło Czarnolasu w Zwoleniu otwarto muzeum i odsłonięto pomnik Jana Kochanowskiego¹⁷³⁰ (była to inicjatywa „Dziennika Polskiego”¹⁷³¹, za pośrednictwem którego skierowano apel do społeczeństwa o utworzenie funduszu czarnoleskiego na odrestaurowanie dworku i utworzenie w nim muzeum¹⁷³²), o założeniu muzeum Stanisława Wyspiańskiego w Krakowie lub też budowy pomnika. Pisano, że „doprawdy dziwnym wydaje się fakt, że największy poeta Krakowa nie ma pomnika w samym Krakowie”¹⁷³³. Informowano o decyzji w sprawie utworzenia muzeum Henryka Sienkiewicza w Oblęgorku¹⁷³⁴, o muzeum im. Emila Zegadłowicza w Gorzeniu Górnym¹⁷³⁵. „Dziennik” proponował, by zabytkowy drewniany budynek w Zakopanem, w którym mieszkał młodopolski malarz i pisarz Stanisław Ignacy Witkiewicz, pełniący funkcję domu wczasowego inżynierów, przekształcić w muzeum sławnych postaci Zakopanego¹⁷³⁶. Donoszono też o założeniu w Wiedniu Towarzystwa im. Stefana Zweiga, które zamierzało wydawać listy i mniej znane dzieła pisarza, monografie i eseje poświęcone jego życiu i twórczości, a także organizować archiwum i bibliotekę¹⁷³⁷.

Stosunkowo niewiele uwagi poświęcono nowo ufundowanym nagrodom literackim, informowano m.in. o nowej nagrodzie literackiej im. Henryka Heinego w NRD za dzieła liryki i literackiej publicystyki, które miały pomnożyć „spuściznę poetycką Heinego, stanowiąc cenny wkład w rozwój niemieckiej socjalistycznej literatury narodowej”¹⁷³⁸ czy o ufundowanej we Francji nagrodzie literackiej im. Alberta Schweitzera za dzieło, które najlepiej wyjaśniałoby problemy kalectwa¹⁷³⁹.

Dni Oświaty, Książki i Prasy, Dni Książki i Prasy Technicznej

¹⁷²⁹ (zb), *Muzeum im. M. Konopnickiej w Żarnowcu*, tamże, 1960, nr 81, s. 1.

¹⁷³⁰ R.S., *Pożytek nie tylko dla Jana z Czarnolasu*, tamże, 1961, nr 221, s. 1-2.

¹⁷³¹ *Wokół Czarnolasu: śladami inicjatywy „Dziennika” w Czarnolesie powstanie Muzeum Jana Kochanowskiego*, tamże, 1959, nr 58, s. 4.

¹⁷³² J. Roszko, *Jeszcze o sprawie czarnoleskiej*, tamże, 1959, nr 29, s. 4.

¹⁷³³ J. Majda, *O Muzeum Stanisława Wyspiańskiego*, tamże, 1957, nr 224, s. 6.

¹⁷³⁴ J. Roszko, *Sienkiewicz powraca do Oblęgorka*, tamże, 1958, nr 111, s. 5.

¹⁷³⁵ Z. Loegler, *„Złe myśli ostaw diabłom”*, tamże, 1968, nr 225, s. 3.

¹⁷³⁶ *W obronie „Witkiewiczówki”*, tamże, 1960, nr 204, s. 3.

¹⁷³⁷ *Wiedeń ku czci S. Zweiga*, tamże, 1957, nr 238, s. 3.

¹⁷³⁸ *W kilku wierszach*, tamże, 1957, nr 38, s. 3.

¹⁷³⁹ *Nagroda literacka im. A. Schweitzera*, tamże, 1959, nr 88, s. 1.

Organizowanie Dni Oświaty, Książki i Prasy, plany, zamierzenia¹⁷⁴⁰ to temat, który często występował na łamach „Dziennika Polskiego”. Dni Oświaty, Książki i Prasy w poszczególnych latach miały różne hasła przewodnie, np. w 1960 r. hasłem było: „Polska krajem ludzi kształcących się”¹⁷⁴¹. W 1964 r. dni te połączone zostały z 600-leciem księgarstwa polskiego i 600-leciem Uniwersytetu Jagiellońskiego¹⁷⁴². Innym świętem książki były Dni Książki i Prasy Technicznej, których celem było ukazanie najnowszych pozycji polskich i obcych, a także „zbliżenie robotnika i technika do publikacji naukowych i wykazanie na przykładzie innych krajów co dać może odpowiednie powiązanie teorii i praktyki”¹⁷⁴³.

Generalia polityki kulturalnej i ogólne problemy kultury literackiej

Tematy czytelnictwa poruszone były w „Dzienniku Polskim” kilkakrotnie: w jednym z nich krytycznie wypowiedział się Jan Kurczab: „pierwszym wielkim marzeniem socjalizmu stała się wizja człowieka pracy z książką w ręku [...]. Stworzyliśmy olbrzymią sieć bibliotek terenowych, zaopatrzyliśmy je w niesamowitą ilość „niechodliwych” książek, rozpętaliśmy nudną propagandę [...]”, a następnie dodał, że w związku z zaistniałą sytuacją czytelnicy zainteresowali się przeszłością, czytają klasykę polską oraz książki obcojęzyczne autorstwa Conan Doyle’a i Agaty Christie¹⁷⁴⁴. Inny z artykułów poruszał problem badań ankietowych nad stanem czytelnictwa, w którym autor postulował m.in. podchodzenie do tychże badań z dużą rezerwą¹⁷⁴⁵.

Podobnie jak w minionym okresie podkreślano rolę kolportera: „kolporter bowiem to nie człowiek interesu, ale aktywny działacz kultury”¹⁷⁴⁶ pisał m.in. na łamach „Dziennika Polskiego” Józef Bąk, a ponadto w zakładach pracy i instytucjach był łącznikiem między książką a czytelnikiem¹⁷⁴⁷, podawano informacje o liczbie kolporterów w poszczególnych latach, np. w 1967 r. w krakowskim „Domu Książki” zanotowano 904 kolporterów, w tym na wsiach 280, w 1968 r. liczba ich zmalała do 895, a na wsiach zmniejszyła się o 36. Wypowiadano się również o kłopotach kolportażu na wsi, pisano o braku wiejskich placówek

¹⁷⁴⁰ (zg), *Przygotowanie Dni Oświaty, Książki i Prasy*, tamże, 1958, nr 93, s. 9.

¹⁷⁴¹ *Dni Oświaty, Książki i Prasy*, tamże, 1960, nr 83, s. 1.

¹⁷⁴² (k), *Liczne wystawy i kiermasze książek w czasie Dni Oświaty, Książki i Prasy*, tamże, 1964, nr 101, s. 4.

¹⁷⁴³ (ste), *Dni Książki i Prasy Technicznej*, tamże, 1959, nr 236, s. 2.

¹⁷⁴⁴ J. Kurczab, *Sherlock Holmes contra Wołodyjowski*, tamże, 1957, nr 21, s. 2-3.

¹⁷⁴⁵ R. Kosiński, *Polityka i czytelnictwo*, tamże, 1964, nr 308, s. 4.

¹⁷⁴⁶ J. Bąk, *Kolporter – handlowiec czy działacz?*, tamże, 1969, nr 37, s. 3.

¹⁷⁴⁷ (K. St.), *Szukamy kolporterów*, tamże, 1959, nr 112, s. 4.

księgarskich na terenie województwa krakowskiego, opisywano stan upowszechniania kolportażu książki w zakładach pracy tegoż województwa¹⁷⁴⁸.

W bardzo napastliwym tonie utrzymany był artykuł Krystyny Staniek dotyczący Kurii Metropolitalnej w Poznaniu, a dokładnie dekretu skierowanego do duchowieństwa, wydanego przez arcybiskupa poznańskiego Antoniego Baraniaka, w sprawie udzielania młodzieży pozwolenia na czytanie książek i pism zakazanych, ale tylko wtedy, gdy jest to konieczne ze względu na lektury szkolne. Autorka w swoim artykule wymieniła również tytuły książek, które znalazły się na tym indeksie¹⁷⁴⁹.

Do innych tematów poruszanych na łamach „Dziennika Polskiego” można także zaliczyć historię drukarstwa, m.in. Waław Wierzewski w swojej publikacji dokonał przeglądu drukarni w Krakowie od jego początków aż do XX wieku¹⁷⁵⁰.

Przez cały omawiany okres redaktorzy „Dziennika Polskiego” zapoznawali swoich czytelników z różnymi przejawami życia literackiego w Polsce. Oprócz informowania o reaktywujących się bądź dopiero tworzonych organizacjach literackich, wśród których największym powodzeniem cieszyły się Związek Zawodowy Literatów Polskich oraz PEN-Club, w gazecie relacjonowano przebieg poszczególnych zjazdów i konferencji z udziałem pisarzy, poruszano sprawy nagród literackich oraz budowy lub renowacji muzeów, dworków, pomników sławnych pisarzy i poetów. Szeroko rozpisywano się o świętach książki, zwłaszcza o Tygodniu, a następnie Dniach Oświaty, Książki i Prasy oraz Dniach Książki i Prasy Technicznej. Sporo artykułów dotyczyło likwidacji analfabetyzmu, czytelnictwa i kolportażu.

Redakcja „Dziennika” nie ograniczała się jedynie do przekazywania informacji związanych z Krakowem, wiele z zamieszczonych w gazecie publikacji dotyczyło wydarzeń ogólnopolskich oraz dotyczących innych krajów, zwłaszcza należących do bloku państw socjalistycznych. Oczywiście, opisując przebieg imprez związanych z poszczególnymi świętami książki, przede wszystkim koncentrowano się na tych organizowanych w Krakowie i województwie, uprzywilejowane były również (co wynika z ilości publikacji) krakowskie organizacje pisarskie. Po 1957 r., w porównaniu do poprzednich lat, zdecydowanie zwiększyła się liczba wypowiedzi dotycząca życia literackiego za granicą.

---

¹⁷⁴⁸ (sd), *Książka bliżej czytelnika*, tamże, 1962, nr 11, s. 2.

¹⁷⁴⁹ K. Staniek, *Grzechy książki*, tamże, 1961, nr 155, s. 6, 9.

¹⁷⁵⁰ W. Wierzewski, *Rodowody drukarni*, tamże, 1964, nr 122, s. 3-4.

Zakończenie.

„Dziennik Polski” przez cały omawiany okres towarzyszył zmianom, które zachodziły w polskiej kulturze literackiej i oddawał je na łamach swojego pisma przez odpowiednio zamieszczane publikacje.

Problematyka książki i jej upowszechniania w latach 1945-1970 zajmowała stosunkowo wiele miejsca na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych, ilościowa analiza omawianych zagadnień na podstawie 20% próby reprezentatywnej przyniosła następujące rezultaty:

Tabela nr 145. Ilość wypowiedzi dotyczących tematyki książki i jej upowszechniania w latach 1945-1970 na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych

rok	Ilość wypowiedzi dotyczących książki i jej upowszechniania	Wypowiedzi dotyczące książki i jej upowszechniania w cm ²	Wypowiedzi dotyczące książki i jej upowszechniania w %
1945-1948	706	85 725,5 cm ²	15,57 % : 4 = 3,89 %
1949-1956	905	123 189 cm ²	30,09 % : 8 = 3,76 %
1957-1970	1396	146 014 cm ²	35,48 % : 14 = 2,53 %
Łącznie	3007	354 928,5 cm ²	80,14 % : 26 = 3,08 %

Źródło: Obliczenia własne

W latach 1945-1948 opublikowano łącznie 706 tekstów poruszających problem kultury książki na 85 725,5 cm², co dawało 15.57% ogólnej powierzchni pisma, na każdy rok w tym okresie przypadło więc średnio 3,89% powierzchni. W kolejnych w latach 905 pozycji łącznie zajęło 123 189 cm² powierzchni, tj. 30.09%, co przeciętnie na każdy rok przyniosło 3,76% powierzchni, a w ostatnim z interesujących nas okresów wydrukowano 1 396 publikacji dotyczących omawianej problematyki, które zajęły 146 014 cm², co stanowiło 35,48% powierzchni „Dziennika Polskiego” (średnio 2,53% powierzchni na każdy rok w tym przedziale czasowym). Tak więc ogółem w latach 1945-1970 ukazało się 3007 pozycji, które mieściły się na 354 928,5 cm², co średnio na każdy rok dało 3,08% powierzchni pisma.

Tabela nr 146. Podział wypowiedzi dotyczących tematyki książki i jej upowszechniania w latach 1945-1970 na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych. Wypowiedź dziennikarska

Gatunek	1945-1948	1949-1956	1957-1970
Łącznie	7,81%	13.58%	25,38%

Źródło: Obliczenia własne

Tabela nr 147. Podział wypowiedzi dotyczących tematyki książki i jej upowszechniania w latach 1945-1970 na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych. Wypowiedź niedziennikarska

Gatunek	1945-1948	1949-1956	1957-1970
Łącznie	7,98%	16,51%	10,01%

Źródło: Obliczenia własne

W wyniku dokonanego podziału wypowiedzi na dziennikarską i niedziennikarską (tabele nr 146 i 147) zauważono przewagę tej ostatniej w dwóch z wymienionych okresów: w latach 1945-1948 oraz 1949-1956. W latach 1945-1948 była ona minimalna, wynosiła zaledwie 0,17%, w kolejnym okresie różnica była większa, bo 2,93%. W ostatnich z omawianych okresów zanotowano przewagę wypowiedzi dziennikarskiej nad niedziennikarską. Tu różnica była znaczna i wynosiła 15.37%.

Z analizy zawartości „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych wyniknęły następujące dane¹⁷⁵¹:

Tabela nr 148. Ilość wypowiedzi dotyczących książki i jej upowszechniania na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych w latach 1945-1970. Instytucje związane z książką na łamach „Dziennika Polskiego”

Rok	wydawnictwa	księgarnie i antykwariaty	biblioteki i archiwa
1945-1948	50	27	212
1949-1956	71	77	259
1957-1970	148	148	426
Łącznie	269	252	897

Źródło: Obliczenia własne

W drodze książki od autora do czytelnika bardzo ważne miejsce zajmują wydawnictwa, księgarnie i biblioteki. Instytucjom tym wiele miejsca poświęcono w artykułach zamieszczonych w gazecie w każdym z omawianych przedziałów czasowych. W całym interesującym nas okresie ukazało się 269 różnych wypowiedzi dotyczących wydawnictw, nieco mniej, bo 252 stanowiły teksty poruszające temat księgarń i antykwariatów, najwięcej jednak publikacji przeznaczono dla bibliotek i archiwów – 897. Łącznie na temat instytucji związanych z książką w latach 1945-1970 pisano 1418 razy.

Na łamach „Dziennika” w pierwszych latach powojennych poruszano problemy odradzających się do życia firm edytorskich. Z zamieszczonych artykułów czytelnik pisma mógł dowiedzieć się o działających wówczas wydawnictwach: reaktywowaniu istniejących przed wojną oraz tworzeniu nowych. Po wojnie, przez kilka pierwszych lat na polskim rynku wydawniczym działały zarówno firmy państwowe, spółdzielcze, jak i prywatne, kościelne i zakonne, ale publikacje pojawiające się w „Dzienniku” koncentrowały się głównie na oficynach spółdzielczych i państwowych. Zdecydowaną popularnością cieszyła się

¹⁷⁵¹ W skonstruowanym na potrzeby pracy kluczu kategoryzacyjnym wyróżniono 4 podstawowe części zawierające następujące elementy: 1) Instytucje związane z książką: wydawnictwa, księgarnie i antykwariaty, biblioteki i archiwa; 2) Problematyka książki: poezja, proza literacka, dramat, utwory satyryczne, recenzje, publikacje o książkach, publikacje o literatach, publikacje o literaturze; 3) Upowszechnianie książki: ankiety, akcje czytelnicze, konkursy i plebiscyty czytelnicze, aukcje, kiermasze i targi książek, wystawy, imprezy literackie, kluby literackie i czytelnicze; 4) Wypowiedzi Inne.

Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik” (także z uwagi na to, iż „Dziennik” był wydawany przez tę spółdzielnię). Redaktorzy gazety informowali o konferencjach i zjazdach, w których uczestniczyli członkowie „Czytelnika”, planach rozwoju, działalności, organizowanych przez spółdzielnię wystawach czy różnych imprezach kulturalnych. W późniejszych latach wielokrotnie podkreślano rolę „Czytelnika” w upowszechnianiu czytelnictwa, a zwłaszcza inicjatywy wydawnicze takie jak „Wiedza Powszechna”, Tygodniowa Biblioteka Obiegowa, Klub Książki „Odrodzenie”, „Klub Dobrej Książki” i inne. Wiele tekstów dotyczyło planów i zamierzeń edytorskich powstałych wówczas wydawnictw. W latach 1949-1956 panująca w Polsce sytuacja polityczna odzwierciedliła się w zamieszczonych na łamach „Dziennika Polskiego” publikacjach dotyczących rynku wydawniczego. Oprócz przedstawiania planów, zamierzeń lub dokonań wydawniczych często drukowano teksty poświęcone realizacji czynów społecznych, współzawodnictwu, osiągniętym normom. Nadal pisano o osiągnięciach wydawnictw z różnych miast i regionów kraju, ale coraz częściej koncentrowano się na wydawnictwach krakowskich. Sporo uwagi poświęcono zwłaszcza Wydawnictwu Literackiemu. Po 1956 r. w wielu publikacjach nawoływano do reorganizacji oficyn edytorskich, zmian profilu wydawniczego i ogólnie polityki wydawniczej. Pojawiło się sporo krytycznych wypowiedzi na temat działalności i produkcji wydawniczej wielu firm. Podobnie jak w latach poprzednich przedstawiano dorobek edytorski poszczególnych wydawnictw, a także informowano o imprezach kulturalnych przez nie organizowanych: spotkaniach z pisarzami, wystawach książek, zwłaszcza tych odbywających się w Krakowie.

Tak, jak w przypadku wydawnictw, z tekstów zamieszczanych w „Dzienniku Polskim” czytelnik początkowo dowiadywał się o otwarciu pierwszych po wojnie księgarń oraz reaktywowaniu wcześniej istniejących, głównie prywatnych, a w późniejszym okresie o organizowaniu kolejnych placówek handlu księgarskiego, zwłaszcza należących do „Domu Książki”. Sporo miejsca poświęcono na działalność Związku Księgarzy Polskich oraz organizowanych przez Związek zjazdów i konferencji. Na łamach gazety informowano o udziale księgarń w akcjach o zasięgu ogólnopolskim i lokalnym, zwłaszcza dotyczących zbierania książek dla mieszkańców Ziemi Zachodnich oraz Warmii i Mazur, fundowaniu biblioteczek, konkursach wystaw księgarskich, ekspozycjach książek. Od 1949 r. redaktorzy gazety często informowali o przedterminowym wykonaniu planu sprzedaży przez poszczególne księgarnie, co było efektem prowadzonej wówczas polityki państwa. Od 1950 r. w wielu publikacjach pisano o „Domu Książki”, który scentralizował ruch księgarski w Polsce, a także prowadził szeroką działalność kulturalno-oświatową, organizując różnego rodzaju akademie, prelekcje, spotkania z pisarzami, wystawy, konkursy. W placówkach

księgarskich z czytelnikami spotykali się znani krakowscy (i nie tylko) literaci, np. Jan Adamczewski, Kornel Filipowicz, Józef Andrzej Frasik, Jerzy Harasymowicz, Jalu Kurek, Władysław Machejek, Tadeusz Nowak, Tadeusz Różewicz, Stanisław Skoneczny, Teresa Socha-Lisowska, Henryk Vogler. Na łamach „Dziennika Polskiego” pojawiły się również publikacje dotyczące handlu antykwarycznego i aukcji bibliofilskich, zwłaszcza tych organizowanych w Krakowie. W kilku tekstach pisano o rynku księgarskim za granicą, głównie w ZSRR i innych krajach socjalistycznych.

Po pierwszych publikacjach dotyczących strat, ratowania, odzyskiwania i odnajdywania zbiorów bibliotecznych zajęto się potrzebami polskiego bibliotekarstwa, a zwłaszcza stworzeniem odpowiednich aktów prawnych. *Dekret o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi* z kwietnia 1946 r. dał podstawę tworzenia sieci bibliotecznej w Polsce. Na łamach gazety informowano o nowo utworzonych bibliotekach i punktach bibliotecznych, organizowanych kursach, a także o obowiązku rejestrowania bibliotek i wypożyczalni książek. W kolejnych tekstach przedstawiano poszczególne biblioteki, wiele pisano zwłaszcza o Bibliotece Narodowej, Miejskiej Bibliotece Publicznej w Warszawie, Bibliotece Jagiellońskiej, Bibliotece Ossolineum, tworzeniu i działalności Miejskiej Biblioteki Publicznej w Krakowie.

W późniejszych latach redaktorzy „Dziennika” nadal informowali swoich czytelników o obradach, zjazdach, konferencjach poświęconych problemom polskiego bibliotekarstwa, organizowanych kursach bibliotekarskich, rozbudowie sieci bibliotek publicznych, fachowych i zakładowych. W piśmie pojawiły się również krytyczne wypowiedzi dotyczące prywatnych wypożyczalni, udostępniających zdaniem autorów publikacji literaturę małowartościową. Wiele informacji dotyczyło organizowanych w bibliotekach i przez biblioteki (zwłaszcza w Bibliotece Jagiellońskiej, a także innych krakowskich bibliotekach: Miejskiej Bibliotece Publicznej, Wojewódzkiej Bibliotece Pedagogicznej, bibliotece Akademii Sztuk Pięknych) odczytów, konkursów czytelniczych, wystaw książek, spotkań z pisarzami. W pochlebnym tonie utrzymane były wypowiedzi dotyczące bibliotek w krajach socjalistycznych, sporym zainteresowaniem cieszyła się zwłaszcza Biblioteka Publiczna im. Lenina w Moskwie, a ponadto wszelkie inicjatywy w udostępnianiu książek, np. stosowanie bibliobusów w Pradze.

Po 1956 r. wśród wypowiedzi poruszających sprawy bibliotek dominowały te, które dotyczyły Krakowa. Na łamach „Dziennika Polskiego” opisywano kłopoty bibliotek w Nowej Hucie i w poszczególnych osiedlach (zarówno lokalowe, jak i związane z kadrami i księgozbiorem). Tak, jak w poprzednich latach, informowano o otwarciu nowych placówek,

o prowadzonych przez biblioteki działaniach kulturalno-oświatowych przejawiających się w organizowaniu różnych imprez literackich, konkursów, wystaw książek. W publikacjach najczęściej prezentowano Bibliotekę Jagiellońską, Miejską Bibliotekę Publiczną w Krakowie, Wojewódzką Bibliotekę Pedagogiczną, Ossolineum. W porównaniu do ubiegłego okresu pojawiło się wiele ciekawostek dotyczących bibliotek z krajów zachodnich: Danii, Włoch, USA. W tym czasie na łamach gazety zaczęto wypowiadać się o zawodzie bibliotekarza, traktowanym jako służba społeczeństwu, pojawiły się również pierwsze teksty na temat biblioterapii, ponadto pisano o kradzieżach książek, a także przedstawiano dokonywane w bibliotekach wybory czytelnicze, co stało się wielokrotnie pretekstem do oceniania zawartości polskich księgozbiorów.

Generalizując, po dokonanej analizie zawartości publikacji poruszających tematy instytucji związanych z książką nasuwa się wniosek, że w latach 1945-1948 na łamach „Dziennika Polskiego”, który w owym czasie usiłował pełnić rolę dziennika ogólnopolskiego, drukowano publikacje dotyczące całego kraju, nie ograniczano się tylko do informowania o wydawnictwach, księgarniach czy bibliotekach krakowskich, ale starano się, aby informacje te dotyczyły wymienionych instytucji z różnych regionów kraju. Po 1949 r. widać stopniowe koncentrowanie się na sprawach dotyczących Krakowa, województwa krakowskiego i Małopolski, a po 1956 r. zdecydowanie przeważają teksty dotyczące wydawnictw, księgarni i bibliotek Krakowa. Panująca w omawianym okresie sytuacja polityczna znalazła oddźwięk w zamieszczanych w gazecie publikacjach podejmujących te tematy. Po 1948 r., zgodnie z założeniami polityki władz państwowych, pojawiły się teksty informujące o współzawodnictwie, przedterminowym wykonaniu planów, normach osiągniętych przez poszczególne placówki. Po 1956 r. zaczęto negatywnie oceniać prowadzoną politykę wydawniczą, brak odpowiednich książek w księgarniach i bibliotekach. W publikacjach poruszających temat wydawnictw, księgarni i bibliotek za granicą (zwłaszcza w latach 1945-1956) wychwalano te, które działały w bloku państw socjalistycznych, a ośmieszano, przez odpowiednio dobrane informacje te, które funkcjonowały w krajach kapitalistycznych.

Na *Problematykę książki na łamach „Dziennika Polskiego”* złożyły się utwory literackie, publikacje o twórcach, recenzje i publikacje o książkach oraz wypowiedzi na ogólne zagadnienia literatury.

Tabela nr 149. Ilość wypowiedzi dotyczących książki i jej upowszechniania na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych w latach 1945-1948. Problematyka książki na łamach „Dziennika Polskiego”

Rok	dramat	poezja	proza literacka	utwory satyryczne	publikacje o twórcach	recenzje	publikacje o książkach	publikacje o literaturze
1945-1948	23	331	426	628	415	57	250	31
1949-1956	8	173	901	70	468	72	269	22
1957-1970	14	531	134	210	999	244	1066	37
Łącznie	45	1035	1461	908	1882	373	1585	90

Źródło: Obliczenia własne

W latach 1945-1970 redaktorzy „Dziennika Polskiego” przeznaczili na tematy poruszające szeroko rozumianą problematykę książki aż 7379 publikacji. Należały tu zarówno utwory literackie drukowane w gazecie, jak i recenzje oraz publikacje o książkach, a także o literatach i dotyczące ogólnych zagadnień literatury. Z zamieszczonych w piśmie utworów literackich na uwagę zasługują: 1461 tekstów, na które złożyły się fragmenty powieści, nowel, opowiadań bądź też całość tych utworów, często drukowanych w odcinkach, 1035 wierszy, 908 utworów satyrycznych, wśród których przeważały fraszki oraz 45 dramatów wydrukowanych w całości lub we fragmentach. Aż 1882 razy pisano o ludziach pióra, 1585 wypowiedzi przeznaczono dla książek, które uzupełniały 373 recenzje, a 90 publikacjach poruszano problemy ogólnych zagadnień literatury.

W latach 1945-1970 sporo tekstów zamieszczonych w „Dzienniku Polskim” dotyczyło ludzi pióra w Polsce i za granicą. W latach 1945-1948 z polskich pisarzy dawnych zainteresowaniem cieszyli się przede wszystkim Adam Mickiewicz, Juliusz Słowacki, Cyprian Kamil Norwid, Józef Ignacy Kraszewski, a z późniejszych epok Maria Konopnicka, Bolesław Prus, Eliza Orzeszkowa, Maria Rodziewiczówna, Henryk Sienkiewicz, Jan Kasprówic, Stanisław Wyspiański. Wspominano także Adama Asnyka, Kazimierza Tetmajera, Stanisława Ignacego Witkiewicza, Emila Zegadłowicza czy Stefana Żeromskiego. Jak widać, sporo pisano o twórcach epoki romantyzmu, pozytywizmu i Młodej Polski, zwraca jednak uwagę brak poetów sprzed tych epok (wyjątkiem jest tu Julian Ursyn Niemcewicz). Polityka wydawnicza w owym czasie skoncentrowana była przede wszystkim na wydawaniu dzieł klasyki polskiej i lektur szkolnych. Z zestawienia 10 pisarzy, których dzieła wydawano najczęściej znaleźli się J. Kochanowski, A. Fredro, M. Konopnicka, J. I. Kraszewski, E. Orzeszkowa, A. Mickiewicz, B. Prus, H. Sienkiewicz, J. Słowacki, S. Żeromski¹⁷⁵². Spośród wyżej wymienionych, w gazecie nie wspomniano jedynie o Aleksandrze Fredrze i Janie Kochanowskim. W latach 1949-1956 z pisarzy dawnych najczęściej przypomniano

¹⁷⁵² S. Siekierski, *Książka literacka. Potrzeby społeczne i ich realizacja w latach 1944-1986*. Warszawa 1992, s. 207.

Adama Mickiewicza i Juliusza Słowackiego, ponadto w tym okresie po raz pierwszy pisano o Janie Kochanowskim i Mikołaju Reju, Władysławie Orkanie i Gabrieli Zapolskiej. Tak, jak w poprzednim okresie wspomniano również o Janie Kasprowiczu, Marii Konopnickiej, Józefie I. Kraszewskim, Elizie Orzeszkowej, Henryku Sienkiewiczu, Stanisławie Wyspiańskim, Emilu Zegadłowiczu i Stefanie Żeromskim. W latach 1957-1970 z pisarzy dawnych sporo uwagi poświęcono Stanisławowi Wyspiańskiemu, a następnie (w kolejności malejącej) Stefanowi Żeromskiemu, Henrykowi Sienkiewiczowi, Juliuszowi Słowackiemu, Janowi Kasprowiczowi, Bolesławowi Prusowi, Emilowi Zegadłowiczowi i Władysławowi Orkanowi. W tym czasie po raz pierwszy od 1945 r. w gazecie zaistniały nazwiska Aleksandra Fredry i Władysława Reymonta.

W pierwszych latach powojennych z polskich pisarzy współczesnych szczególnie wiele miejsca poświęcono Jerzemu Andrzejewskiemu, Julianowi Tuwimowi, Jarosławowi Iwaszkiewiczowi, Zofii Nałkowskiej, Tadeuszowi Brezie, Władysławowi Broniewskiemu i Julianowi Przybosiowi. Przeważającą grupę literatów stanowili twórcy współcześni, wśród których znajdowały się osoby, które po wojnie nie były do końca przekonane do nadchodzących zmian, jak i ci, którzy akceptowali i popierali nowe władze oraz zaistniałą w Polsce sytuację. Wielu z tych ostatnich pełniło odpowiedzialne funkcje w rządzie, w instytucjach państwowych lub też na placówkach za granicą. Wśród wspomnianych w gazecie osób, znaleźli się również twórcy, którzy powrócili po zakończeniu działań wojennych do kraju. W latach 1949-1956 do pisarzy współczesnych, których nazwiska często pojawiały się na łamach gazety należeli m.in. Leon Kruczkowski, Leopold Staff, Władysław Broniewski, Zofia Nałkowska i Julian Tuwim. W ostatnim z omawianych okresów, tj. w latach 1957-1970, najczęściej pisano o Marii Dąbrowskiej, Jarosławie Iwaszkiewicz, Władysławie Broniewskim, Leonie Kruczkowskim, Stefanie Otwinowskim, Tadeuszu Hołuju, Melchiorze Wańkowie, Janie Wiktorze i Hannie Mortkowicz-Olczakowej. Wśród pisarzy, o których w owym czasie znaleźli się w centrum uwagi redaktorów „Dziennika”, sporo było osób z Krakowa, w tym także twórców młodych, debiutujących dopiero w 1956 r. lub po tymże roku.

Wiele uwagi przywiązywano również do literatów obcych. W pierwszym z interesujących nas okresów największą popularnością cieszył się pisarz angielski Bernard Shaw i pisarz radziecki Ilija Erenburg. W pozostałej grupie wspomnianych literatów wielu było pisarzy rosyjskich i radzieckich oraz krajów demokracji ludowej, wśród nich znaleźli się twórcy o niezaprzeczanym dorobku i wysokiej randze w literaturze swoich krajów, np. Antoni Czechow, Aleksander Puszkina, Lew Tołstoj. Już w tychże latach, w zamieszczonych

w „Dzienniku” tekstach, zwraca uwagę obecność pisarzy komunistycznych mieszkających w krajach Europy Zachodniej, m.in. Louisa Aragona, Martina Andersena Nexö oraz Ameryki Południowej, np. Jorge Amado, Pablo Nerudy. Poza wymienionymi dużą popularnością cieszył się również William Szekspir. W latach 1949-1956 z literatów obcych najwięcej miejsca przeznaczona dla Aleksandra Puszkina. Tak jak w poprzednim okresie pisano o Jorge Amado, Luisie Aragonie, Christo Botewie, Franciszku Halasie, Dymitrze Iwanowie, Tomaszu Mannie, Włodzimierzu Majakowskim, Martinie Andersenie Nexö, Pablo Nerudzie, Bernardzie Shawie, Williamie Szekspirze, Michaile Szołochowie i Lwie Tołstoju. Do 1953 r. często informowano o wielu mało znanych pisarzach ZSRR i innych krajów socjalistycznych, odpowiadających jednak władzom ze względów ideowych. Do 1956 r. pojawiły się po raz pierwszy nazwiska wielu znanych pisarzy, np. duńskich (Hans Christian Andersen), francuskich (Paul Eluard, Wiktor Hugo, Franciszek Rabelais, Françoise Sagan, Jean Paul Sartre, Emil Zola), niemieckich (Bertold Brecht, Johann Wolfgang Goethe, Fryderyk Schiller), rosyjskich (Mikołaj Gogol, Maksym Gorki, Iwan Kryłow), tureckich (Nazim Hikmet), węgierskich (Sandor Petöfi). Sporo z tych nazwisk ukazało się na łamach „Dziennika” pod koniec omawianego okresu, na wskutek zmian zaistniałych w polityce. Zainteresowanie twórczością pisarzy do tej pory zakazanych przyniosło więc owoce w postaci licznie prezentowanych w gazecie artykułów. W latach 1957-1970 największą popularnością cieszyli się pisarze angielscy (William Szekspir), amerykańscy (John Steinbeck i Ernest Hemingway), francuscy (Françoise Sagan) i rosyjscy (Michał Szołochow). W tym okresie w gazecie zaistniało wiele nazwisk pisarzy, o których można już było swobodnie pisać. Należeli do nich m.in. Karen Blixen, Joseph Conrad, Aleksander Dumas, William Faulkner, Günter Grass, Franz Kafka, Ernest Hemingway, Federico Garcia Lorca, Henryk Ibsen. Zdecydowanie zmniejszyła się ilość wypowiedzi przeznaczonych dla pisarzy rosyjskich i radzieckich, co z pewnością jest związane z zaistniałymi zmianami politycznymi.

W publikacjach zamieszczonych w „Dzienniku Polskim” redaktorzy gazety informowali swoich czytelników o problemach nękających świat literatów, podawali ciekawostki z ich życia, prezentowali ich sylwetki, wspominali o otrzymanych przez nich nagrodach, wyróżnieniach, także procesach w których uczestniczyli, obchodach różnych jubileuszów, zagranicznych podróżach i niestety, także o zgonach wielu z nich.

Wśród zamieszczonych w latach 1945-1948 tekstów literackich dominowały wiersze, na których odbiły się przeżycia wojenne, część z nich pisana była jeszcze pod okupacją i przez działających w konspiracji poetów, np. Adama Włodka, Tadeusza Jęczalika, drukowano również wiersze poetów, którzy zginęli podczas wojny, np. Krzysztofa Kamila

Baczyńskiego. Po wojnie wznowili swoją twórczość Konstanty Ildefons Gałczyński, Mieczysław Jastrun, Czesław Miłosz, Julian Przyboś, Julian Tuwim i wielu innych, należących do wcześniejszej generacji, których wiersze zamieszczano „Dzienniku Polskim”. W tym czasie debiutowali także nowi, m.in. Wisława Szymborska, Tadeusz Różewicz, których poezję również zaprezentowano na łamach gazety. Podobna sytuacja zaistniała w prozie. Zdecydowanie dominowała tematyka wojny i okupacji, wiele z utworów pisanych było w czasie wojny, zarówno w Polsce, jak i na Zachodzie, np. Jerzego Broszkiewicza, Michała Rusinka, Arkadego Fiedlera, Ksawerego Pruszyńskiego. Redaktorzy pisma zadbali również o to, aby czytelnik zapoznał się z twórczością dramatyczną. Podobnie jak w przypadku poezji i prozy, również tu drukowano teksty, które powstawały podczas okupacji lub krótko po zakończeniu działań wojennych. Do najważniejszych należy fragment *Dwóch teatrów* Jerzego Szaniawskiego, który „Dziennik” wydrukował prawdopodobnie jako jeden z pierwszych. Zamieszczane w tym czasie utwory były tekstami reprezentatywnymi lub charakterystycznymi dla lat czterdziestych XX wieku.

Sporo było również tłumaczeń: na 331 opublikowanych w latach 1945-1948 wierszy, 49 należało do pisarzy z innych krajów. Dominowały wśród nich przekłady z języka czeskiego i rosyjskiego, następnie angielskiego. Na dalszych miejscach znalazły się tłumaczenia z poezji radzieckiej i węgierskiej, francuskiej, serbochorwackiej i bułgarskiej. Zdecydowanie rzadziej zamieszczono prozę pisarzy obcych: na 111 tytułów tylko 8 należało do pisarzy obcych, a stanowiły je dwa teksty pisarza rosyjskiego A. Czechowa i po jednym utworze pisarzy pochodzących z Ameryki, Anglii, Francji, Serbii, Węgier i ZSRR.

W latach 1949-1956 literatura, tak jak wszystkie elementy życia kulturalnego, uległa zmianom, które zaistniały w sytuacji politycznej. Pisane wówczas wiersze przepojone zostały treściami propagandowymi, często stawały się ilustracją do prezentowanych na łamach gazety artykułów. Prozę zdominowały powieści o tematyce produkcyjnej Kazimierza Brandysa, Mariana Brandysa, Aleksandra Jackiewicza, Władysława Machejka, Aleksandra Ścibora-Rylskiego, Jana Wilczka i innych. Utwory dramatyczne reprezentowane były w owym czasie przez kilka błahych utworów satyrycznych. Bogata była twórczość przekładowa: wśród 38 wierszy poetów obcych (na 173 wszystkich) aż 26 należało do twórców rosyjskich i radzieckich. Pozostałe były autorstwa poetów niemieckich, chińskich, bułgarskich, amerykańskich i tureckich. Jeszcze więcej tekstów rosyjskich i radzieckich znalazło się w prozie. Na 48 (z 103 wszystkich) utworów prozatorskich 19 należało do twórców radzieckich, tylko jeden tekst reprezentował literaturę rosyjską. W niewielkiej ilości

drukowano literaturę amerykańską, francuską, sporadycznie niemiecką, indyjską, włoską i duńską.

Zmiany polityczne, jakie nastąpiły w 1956 r., znalazły swoje odzwierciedlenie w poezji: wielu jej twórców, dotychczas będących na służbie socrealizmu odchodziło od niego całkowicie zmieniając swoją twórczość (m.in. Wisława Szymborska). Niebagatelny wpływ na zmiany w poezji wywarli poeci należący do tzw. „Pokolenia 56”, których wiersze wiele razy pojawiały się w „Dzienniku”: Andrzej Bursa, Ernest Bryll, Jerzy Harasymowicz, Halina Poświatowska. Podobna sytuacja zaistniała w ówczesnej prozie. W „Dzienniku Polskim” w tym okresie drukowano przede wszystkim utwory pisarzy krakowskich, nie zapomniano jednak o pisarzach z innych ośrodków, m.in. o Witoldzie Gombrowiczu i Jarosławie Iwaszkiewiczu. Z utworów dramatycznych zamieszczanych w tym czasie w gazecie na uwagę zasługuje przede wszystkim sztuka Bertolda Brechta *Życie Galileusza*. W latach 1957-1970 zdecydowanie zmniejszyła się ilość przekładów (do 30 na 531), jednakże wśród nich nadal przeważały teksty radzieckie i rosyjskie (łącznie 14), w porównaniu do lat ubiegłych zdecydowanie częściej tłumaczono poezję z języka serbochorwackiego, pojawiły się również przekłady twórców afrykańskich, chińskich, rzadko amerykańskich, bułgarskich, francuskich, niemieckich i rumuńskich. Zmiany w zamieszczonych utworach uwidoczniły się także w prozie: wśród 19 na 127 wszystkich tytułów znalazły się teksty pisarzy angielskich i francuskich, amerykańskich, austriackich oraz irlandzkich, niemieckich, włoskich i ZSRR.

Czy „Dziennik Polski” do końca respektował wytyczne władz partyjnych i państwowych w zamieszczaniu tekstów literackich? W wielu przypadkach tak, ale zdarzały się również wyjątki. Aby funkcjonować na rynku, redaktorzy pisma musieli realizować odgórne zarządzenia, nakazy i zakazy, ale niejednokrotnie starali się je omijać lub nie do końca wypełniać. W latach 1945-1955, według Z. Kitrasiewicza „eksploatowano” kilku pisarzy zachodnich, o orientacjach lewicowych, wręcz komunistycznych, do których należeli: Theodore Dreiser i Sinclair Lewis z USA, Nazim Hikmet z Turcji, Jorge Amado z Brazylii, Louis Aragon i Romain Rolland z Francji¹⁷⁵³. Biorąc pod uwagę wymienione nazwiska zauważamy, iż w „Dzienniku Polskim” drukowano tylko utwory L. Aragona (w latach 1946, 1948 i 1950) i Nazima Hikmeta (w 1955 r.).

Według Oskara Czarnika w latach 1948-1955 z literatury rosyjskiej starano się pomijać twórczość takich pisarzy jak Aleksander Błok, Sergiej Jesienin, Borys Pasternak, Eduard Bagricki¹⁷⁵⁴. I rzeczywiście, w „Dzienniku Polskim” utwory A. Błoka ukazały się

¹⁷⁵³ Z. Kitrasiewicz, *Książka literacka*, op. cit., s. 195.

¹⁷⁵⁴ O. Czarnik, *Kultura literacka. W: Literatura polska 1918-1975*, op. cit., s. 145.

tylko w 1946 r., a utwory S. Jesienina w 1946 i 1956 r. Z kolei z niemieckich pisarzy uprzywilejowanych, do których zaliczono Bertolda Brechta, Annę Seghers i Arnolda Zweiga, drukowano jedynie poezję Brechta (w 1952 i 1955 r.), a w następnym okresie zamieszczono fragment jego dramatu (dokładnie w 1957 r.).

Do dzieł najczęściej wydawanych w Polsce w pierwszej połowie lat pięćdziesiątych należały utwory wierszowane Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego, a następnie Jana Kochanowskiego i Aleksandra Fredry oraz utwory prozatorskie Józefa Ignacego Kraszewskiego, Bolesława Prusa, Henryka Sienkiewicza, Elizy Orzeszkowej, Marii Konopnickiej, Stefana Żeromskiego¹⁷⁵⁵. W „Dzienniku Polskim” w tym czasie prezentowano jedynie wiersze Juliusza Słowackiego (w 1950 r.) oraz fragment powieści *Dziurdziowie* Elizy Orzeszkowej (w 1951 r.).

Z polskich pisarzy współczesnych przedstawiano na łamach gazety wiersze Władysława Broniewskiego, Mieczysława Jastruna oraz prozę Janusza Meissnera, Zofii Nałkowskiej i Igora Neverly’ego. Nie pojawiły się teksty takich pisarzy jak: Gustaw Morcinek, Jan Dobraczyński, Leon Kruczkowski, Jan Parandowski, Wojciech Żukrowski. Z najczęściej wydawanych w tym czasie w Polsce dzieł pisarzy obcych (rosyjskich: Antoniego Czechowa, Maksyma Gorkiego, Aleksandra Puszkina, Lwa Tołstoja, francuskich: Honoriusza Balzaka, Wiktora Hugo, angielskich: Charlesa Dickensa, Jacka Londona, Williama Szekspira i niemieckich: Anny Seghers) w „Dzienniku” drukowano utwory M. Gorkiego i A. Czechowa.

Zmiany polityczne jakie nastąpiły po 1956 r. spowodowały, że poszerzony został repertuar wydawniczy. Można było drukować utwory takich pisarzy jak Bruno Schulz, Witold Gombrowicz, Stanisław Ignacy Witkiewicz, Bruno Jasiński, Stanisław Młodożeniec¹⁷⁵⁶. „Dziennik” reagował na zaistniałe zmiany, a czasami je wyprzedzał, co potwierdza, wspomniana już wcześniej, jedna z pierwszych prób przypominania twórczości Brunona Jasińskiego, którego wiersze i fragment powieści wydrukowano już w 1956 r. Na początku 1957 r. zamieszczono zaś w gazecie teksty Witolda Gombrowicza (*Fragmenty z dziennika*) i Franza Kafki (*Jedenastu synów*).

Oprócz dzieł literackich na łamach gazety zamieszczano również fragmenty prac naukowych, popularno-naukowych, książek historycznych i politycznych. W latach 1945-1948 były to fragmenty pracy *Psychologia wychowawcza wieku dziecięcego* Stefana

¹⁷⁵⁵ Z. Kitrasiewicz, *Książka literacka*, op. cit., s. 207.

¹⁷⁵⁶ S. Burkot, *Literatura polska w latach 1939-1989*, op. cit., s. 93.

Szumana¹⁷⁵⁷ oraz *O eunuchach i kastracji w różnych krajach i czasach oraz kilka pomniejszych artykułów* Władysława Szumowskiego¹⁷⁵⁸, w kolejnym okresie takich prac było sześć, a należały do nich m.in. dwa fragmenty książki *Niewidzialne armie kapitulują* Adama Hollanka¹⁷⁵⁹, fragment książki *Szkice o Tatrach* Juliana Marchlewskiego¹⁷⁶⁰, fragment wspomnień Mikołaja Nużdowa pt. *Walczyłem o wyzwolenie Warszawy*¹⁷⁶¹ oraz fragment wstępu do książki *Marceli Nowotko, wspomnienia i artykuły* Edwarda Ochaba¹⁷⁶². W latach 1957-1970 opublikowano aż 25 fragmentów tego typu prac, a wśród nich znalazły się m.in. fragment książki *Mordercy Kennedy'ego* Thomasa Buchanana¹⁷⁶³, fragment *Pamiętników Adolfa Eichmanna*¹⁷⁶⁴, fragmenty prac: *Teatry mojego życia* Jacka Frühlinga¹⁷⁶⁵, *Z mojego obserwatorium 1967-1968-1969* Władysława Machejka¹⁷⁶⁶, *Zarys dziejów Niemiec nazistowskich* Williama Shirera¹⁷⁶⁷, *Był w Polsce czas...* Stanisława Wałacha¹⁷⁶⁸, *Nasz łup wojenny* Adama Włodka¹⁷⁶⁹ czy fragment książki *Uływa szybko życie* Witolda Zechentera¹⁷⁷⁰.

Redaktorzy „Dziennika Polskiego” nie ograniczyli się jedynie do drukowania tekstów literackich na łamach swojego pisma, ale starali się poszerzać wiedzę czytelników przez zamieszczanie licznych recenzji i publikacji o książkach, do których zaliczono wszelkie wzmianki na ten temat, informacje, przeglądy nowości, artykuły, felietony, artykuły recenzyjne (mających wszelkie cechy recenzji lecz bez podanych danych bibliograficznych).

Na podstawie analizy zebranego materiału można stwierdzić, że w latach 1945-1970 ocenie poddawano przede wszystkim dzieła literackie, następnie książki tematycznie związane z wojną i okupacją, prace naukowe i popularnonaukowe poświęcone znanym osobom, książki historyczne, książki dla dzieci i młodzieży i inne. Wśród autorów najczęściej piszących recenzje w latach 1945-1948 znaleźli się Stefan Papee i Jan Alfred Szczepański.

¹⁷⁵⁷ S. Szuman, *Psychologia wychowawcza wieku dziecięcego*), „Dziennik Polski” 1946, nr 26, s. 4, nr 33, s. 4, nr 40, s. 4, dod. „Kobieta w Polsce i Świecie”.

¹⁷⁵⁸ W. Szumowski, *Cześć dla życia jako filozofia*, tamże, 1946, nr 79, s. 4, dod. „Nauka i Wiedza”.

¹⁷⁵⁹ A. Hollanek, *Jak przedłużyć życie*, tamże, 1954, nr 243, s. 3-4, nr 245, s. 2-3 oraz tegoż, *Tragiczny pościg*, tamże, 1954, nr 256, s. 3.

¹⁷⁶⁰ J. Marchlewski, *Szkice o Tatrach*, tamże, 1952, nr 177, s. 4.

¹⁷⁶¹ M. Nużdow, *Walczyłem o wyzwolenie Warszawy*, tamże, 1949, nr 16, s. 2.

¹⁷⁶² E. Ochab, *Testament Marcelego Nowotki*, tamże, 1949, nr 328, s. 3.

¹⁷⁶³ T. Buchanan, *Dallas po trzech latach*, tamże, 1966, od nr 262, s. 3 do nr 267, s. 4.

¹⁷⁶⁴ A. Eichmann, *Nie byłem antysemitą*, tamże, 1961, nr 61, s. 5, 9.

¹⁷⁶⁵ J. Frühling, *Jak zostałem dyplomatą*, tamże, 1963, nr 5, s. 4.

¹⁷⁶⁶ W. Machejek, *Z mojego obserwatorium*, tamże, 1969, nr 132, s. 3-4.

¹⁷⁶⁷ W. Shirer, *Monachium 38. Cz. I*, tamże, 1963, nr 164, s. 3 oraz *Monachium 38. Cz. II*, tamże, 1963, nr 165, s. 3 do nr 195, s. 3.

¹⁷⁶⁸ S. Wałach, *Koniec bandy „Ognia”*, tamże, 1969, od nr 231, s. 5 do nr 238, s. 4.

¹⁷⁶⁹ A. Włodek, *Dwa dni w Krakowie*, tamże, 1970, nr 15, s. 4-5.

¹⁷⁷⁰ W. Zechenter, *Leon Kruczkowski*, tamże, 1969, nr 115, s. 3 oraz *W błękitnej łodzi tramwajowej*, tamże, 1969, nr 141, s. 5-6.

Z pozostałych wymienić można Wandę Kragen, Marię Kuryluk, Wojciecha Natansona, Mariana Promińskiego, Helenę Wielowiejską. Sporadycznie w tym okresie wystąpiły w roli recenzentów takie osoby jak Jacek Frühling, Henryk Vogler, Adam Włodek, Wiktor Zechenter. W latach 1949-1956 najczęściej recenzji napisali Jerzy Skórnicki i Leszek Herdegen. Z pozostałych autorów wymienić można m.in. Olgierda Jędrzejczyka, Włodzimierza Maciąga i Adama Włodka. W ostatnim z interesujących nas okresów zamieszczono sporo recenzji, przede wszystkim autorstwa Olgierda Terleckiego, pozostałe wyszły spod piór Stanisława Stanucha, Romana J. Pyrczoka, Tadeusza Bukowskiego, Krystyny Zbijewskiej, Wiesławy Czubałowej i Janusza Roszki.

Na łamach gazety recenzowano wiele powieści, opowiadań, tomików poezji, wspomnień, zbiory felietonów i reportaży, ponadto książki o wybitnych postaciach. Nie przemijającym zainteresowaniem darzono utwory tematycznie związane z wojną, okupacją, Niemcami, publikacje dotyczące miast, miejscowości, różnych regionów Polski i świata, pozycje związane z malarstwem, rzeźbą, teatrem, książki dla dzieci, słowniki. Z utworów literackich, które ukazały się w owym czasie, recenzowano przede wszystkim powieści, opowiadania, poezje i satyry pisarzy wówczas tworzących, m.in. Jerzego Andrzejewskiego, Marii Dąbrowskiej, Arkadego Fiedlera, Poli Gojawiczyńskiej, Jarosława Iwaszkiewicza, Jalu Kurka, Stanisława Lema, Tadeusza Różewicza, Jana Wiktora, Wojciecha Żukrowskiego. Wiele z recenzowanych w latach 1949-1956 utworów należało do kanonu dzieł socrealistycznych np. opowiadania o życiu młodzieży w Nowej Hucie Jerzego Lovella pt. *Złoty potok* czy powieść o Nowej Hucie Ryszarda Kłysia pt. *Ostatnie słowo ma człowiek*. Po 1956 r. w recenzowanych utworach widoczna stała się przewaga tych, których autorami byli literaci krakowscy.

Wśród rekomendowanych czytelnikowi dzieł pisarzy obcych znalazły się m.in. utwory Alberta Camusa, Williama Faulknera, Grahama Green'a, Ernesta Hemingway'a, Pablo Nerudy, Michała Szołochowa i Marka Twaina.

W gazecie opublikowano ponadto recenzje takich dzieł, które do tej pory są cenione w świecie nauki i kultury, np. *Nie od razu Kraków zbudowano* Karola Estreichera, *Historia filozofii* Władysława Tatarkiewicza, *Bogowie, groby i uczeni* C. W. Cerama, *Śladami Inków* P. H. Fawcett'a, *Życie codzienne Etrusków* Jacques Heurgon'a, a także *Rzymskie ABC* Ignacego Krasickiego czy *Argonauci zachodniego Pacyfiku. Relacja o poczynaniach i przygodach krajowców z Nowej Gwinei* Bronisława Malinowskiego.

W interesującym nas okresie redaktorzy „Dziennika Polskiego” wiele uwagi poświęcali książkom, zarówno nowowydanym, jak i wznowieniom. Redaktorzy gazety dbali,

aby informacja o nich dotarła do jak najszerszego kręgu czytelników, dlatego też na łamach pisma pojawiało się wiele artykułów, informacji i wzmianek o książkach, zarówno literackich, jak i naukowych, fachowych i innych. Sporo informacji o książkach zamieszczono w specjalnie redagowanych rubrykach (ukazujących się w różnych latach): „Co warto przeczytać”, „Kronika kulturalna”, „Kronika literacka i naukowa”, „Kronika Polski i Świata”, „Książki *Czytelnika* nadesłane do Redakcji”, „Książki nadesłane do Redakcji”, „Literatura, plastyka, muzyka, teatr, film, muzea”, „Na półkach księgarskich”, „Nadesłane wydawnictwa”, „Notatki bibliograficzne”, „Nowe książki”, „Nowe wydawnictwa”, „Nowości *Czytelnika*” lub „Wydawnictwa *Czytelnika*”, „Nowości wydawnicze”, „Przegląd wydawnictw”, „Szpalta o książkach”, „Wśród nowych książek”, „Wydawnictwa prawnicze” – rubryce zamieszczonej w dodatku „Prawo i Życie”, „Wydawnictwo Literackie nadesłało do Redakcji”, „Z notatnika bibliofila” Sylwestra Dzikiego.

W wymienionych rubrykach informowano o ukazaniu się na rynku dzieł polskich pisarzy współczesnych takich jak Jerzy Andrzejewski, Jan Brzechwa, Pola Gojawiczyńska, Czesław Miłosz oraz o wznowieniach utworów pisarzy już nieżyjących, np. Artura Oppmana czy Stefana Żeromskiego. Niekiedy podawano jedynie tytuły książek i nazwiska ich autorów, ale częściej dołączano krótkie omówienia lub dane bibliograficzne. Dokonywano również przeglądu dzieł dla danej grupy czytelników, np. dla dzieci i młodzieży oraz zamieszczano zapowiedzi książek mających się w niedługim czasie ukazać.

Książki omawiano także w drukowanych w tym okresie cyklach, takich jak „Poznajemy literaturę ZSRR”, „Biblioteka w Prenumeracie”, „Biblioteka współzawodnika” i felietonach, np. „Rozmowy o literaturze”, „Rozmowy o książkach”, „Tematy literackie” Zygmunta Grenia i w niektórych felietonach Ryszarda Kosidowskiego pt. „Listy z linii A – B”.

W licznie zamieszczanych artykułach recenzyjnych (w których nie podawano danych bibliograficznych) prezentowano książki, uznane za znaczące w naszej literaturze, np. Marka Hłaski *Pierwszy krok w chmurach*.

Podobnie, jak w przypadku recenzji, wiele książek, o których pisano na łamach gazety, dotyczyło minionych działań wojennych, przeżyć poszczególnych osób, zawierały wspomnienia byłych więźniów obozów koncentracyjnych, a także relacje z procesów hitlerowców. Oprócz nich często omawiano teksty poruszające problemy Ziem Zachodnich. W wielu artykułach przedstawiano produkcję wydawniczą poszczególnych wydawnictw, zarówno prywatnych, jak i spółdzielczych i państwowych. Omawiano książki dotyczące wybranej tematyki, np. marynistyczne, turystyczne, prawnicze, pojawiły się również

przeglądy twórczości dla dzieci i młodzieży, zwłaszcza przed Świątami Bożego Narodzenia. Często informowano o przekładach dzieł zarówno polskich literatów na języki obce, jak i obcych na język polski. W kilku artykułach promowano utwory, które w niedługim czasie „Dziennik Polski” zamieszczał na swoich łamach w całości lub we fragmentach, np. *Wrzesień* Jerzego Putramenta.

Zarówno w recenzjach jak i w różnych publikacjach o książkach, uwagę zwraca przede wszystkim przewaga dzieł literackich, którym poświęcono w „Dzienniku Polskim” najwięcej miejsca. Początkowo szeroki wachlarz informacji dotyczył twórczości z całego kraju, z biegiem lat, zaczęły dominować omówienia dzieł autorów krakowskich. Zdecydowanie widoczny jest wpływ zmian politycznych, jakie zaistniały w Polsce w omawianych okresach na zamieszczane publikacje. W latach 1949-1956 redakcja dostosowywała się do obowiązujących wówczas działań polityczno-propagandowych, co odzwierciedliło się również w wyborze recenzowanych książek: pojawiło się sporo omówień utworów realizujących schemat dzieł socrealistycznych, często omawiano dzieła Stalina, pisarzy radzieckich, książki dotyczące ZSRR, Wielkiej Rewolucji Październikowej, zamieszczano oceny publikacji godzących w stosunki z Watykanem i ogólnie Kościołem, podkreślano wartość prac krytykujących kraje kapitalistyczne. Od 1956 r. w publikacjach zamieszczonych w „Dzienniku” zauważalny jest zwrot w polityce – odchodzenie od dzieł charakterystycznych dla realizmu socjalistycznego w stronę nowych prądów: publikowane były utwory młodych, debiutujących pisarzy, zwłaszcza z tzw. pokolenia 56, ponadto czytelnicy zapoznawani byli z twórczością pisarzy obcych takich, jak Camus, Faulkner, Hemingway, Kafka i inni.

Do działu *Problematyka książki na łamach „Dziennika Polskiego”* zaliczono również wypowiedzi na temat ogólnych zagadnień literatury. W pierwszych latach powojennych, przedstawiano dyskusje na temat kształtu nowej literatury w Polsce i za granicą, zastanawiano się nad stosunkiem literatury polskiej do Niemiec, który wzbudzał wiele emocji, pisano także o uspołecznieniu literatury. Na łamach „Dziennika Polskiego” wypowiadano się również o literaturze ludowej i chłopskiej, literaturze brukowej, a nawet o błędach popełnianych w poezji i prozie. W kilku artykułach prezentowano literaturę poszczególnych krajów, np. francuską, jugosłowiańską, szwedzką. W kolejnym okresie, w wielu tekstach, zwłaszcza tych opublikowanych do 1953 r., przedstawiano tendencyjnie w złym świetle stan literatury krajów zachodnich, natomiast podkreślano rolę literatury krajów socjalistycznych w walce o demokrację. Ponadto, pod koniec tego okresu, sporo uwagi poświęcono problemowi brakującej literatury dla dzieci. W pierwszych latach po przełomie październikowym

próbowano dokonać rozrachunku z literaturą realizmu socjalistycznego, podkreślano znaczący udział sztuki i literatury w przemianach, jakie zaistniały w Polsce. Zwrócono też uwagę na rosnące zainteresowanie literaturą kryminalną oraz, coraz bardziej w Polsce popularną, literaturę młodzieżową. Tak, jak w poprzednich latach, przedstawiano czytelnikom stan literatury w wielu innych krajach.

Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego” odbywało się przez zamieszczanie publikacji poruszających tematy ankiet i akcji czytelniczych, konkursów i plebiscytów czytelniczych, aukcji, kiermaszów i targów książki, wystaw książek, odbywających się imprez literackich oraz klubów literackich i czytelniczych. Łącznie ukazały się 2084 tego typu teksty.

Tabela nr 150. Ilość wypowiedzi dotyczących książki i jej upowszechniania na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych w latach 1945-1948. Upowszechnianie książki na łamach „Dziennika Polskiego”

Rok	ankiety	akcje czytelnicze	konkursy i plebiscyty czytelnicze	aukcje, kiermasze, targi książek	wystawy	imprezy literackie	kluby literackie i czytelnicze
1945-1948	2	56	89	1	42	195	20
1949-1956	3	1	104	42	59	287	10
1957-1970	3	5	171	153	127	688	26
Łącznie	8	62	364	196	228	1170	56

Źródło: Obliczenia własne

W latach 1945-1970 władze państwowe i partyjne bardzo dużo uwagi przywiązywały do różnych sposobów upowszechniania książki. Przeprowadzanie różnych akcji, ankiet, konkursów i plebiscytów czytelniczych również służyło temu celowi.

W pierwszych latach powojennych w wielu regionach kraju brakowało polskich książek. Na łamach gazety informowano czytelników o wielu organizowanych akcjach, dzięki którym książki zebrane w różnych regionach kraju trafiały do mieszkańców Ziemi Zachodnich, Śląska, Warmii i Mazur. Podobne zbiórki książek organizowano dla proszących o nie inwalidów wojennych i żołnierzy. Dla tych ostatnich w 1947 r. czytelnicy „Dziennika Polskiego” utworzyli tzw. łańcuch prasowy – w publikacjach zamieszczonych w gazecie podawano ilość zgromadzonych książek oraz nazwiska ich ofiarodawców. W późniejszym okresie zbierano książki dla nowopowstających świetlic robotniczych. Po 1956 r. informowano o akcji zbierania książek dla bibliotek wybranych szkół na Ziemiach Zachodnich, opisywano ponadto udział pisarzy i artystów w akcji budowy szkół Tysiąclecia oraz udział dziennikarzy w tworzeniu biblioteki w jednej z podkrakowskich wsi. Część z tych

akcji miała charakter ogólnopolski, inne dotyczyły jedynie Krakowa, bądź obszaru na którym kolportowano „Dziennik Polski”.

Niewiele publikacji przeznaczono dla ankiet czytelniczych, z tych, które prezentowano na łamach „Dziennika” bynajmniej nie wyłaniał się pozytywny obraz polskiego (a we wcześniejszym okresie także i amerykańskiego) czytelnictwa.

Największą grupę publikacji przeznaczono dla konkursów i plebiscytów czytelniczych. Wiele z nich ogłosiły organizacje literackie, wśród których dominował Związek Zawodowy Literatów Polskich lub jego oddziały, następnie ministerstwa, organizacje i towarzystwa, związki zawodowe, zarządy miast, teatry, poszczególne wydawnictwa, gazety i czasopisma, Polskie Radio. Sporo z konkursów zorganizowała redakcja „Dziennika Polskiego”.

W wielu konkursach laureatami zostawali znani pisarze, np. Władysław Broniewski, Bronisław Długoszewski, Julian Kawalec, Jan Kurczab, Tadeusz Kwiatkowski, Sławomir Mrozek, Edmund Niziurski, Marian Promiński, Julian Przyboś, Natalia Rolleczek, Zofia Starowieyska-Morstinowa i inni.

Analizując tematykę konkursów, w pierwszych latach po wyzwoleniu dominowały te, które nawiązywały do wojny oraz takie, w których należało opisać swoje życie zawodowe, przedstawić obraz z życia miast, osiedli, wsi, ukazać przeobrażenia społeczne, ekonomiczne, polityczne lub kulturalne wsi polskiej oraz jej kontakt z miastem i przemysłem, przedstawić dzieje zjednoczenia ruchu robotniczego, opisać wrażenia z Wystawy Ziem Odzyskanych. Po 1948 r. najwięcej konkursów związanych było tematycznie z przedstawieniem rewolucyjnych przemian w Polsce Ludowej, dziejów ruchu robotniczego, życia klasy robotniczej, życia młodzieży w odrodzonej Polsce, możliwości awansu społecznego, obchodów pierwszomajowych. W latach 1957-1970 w tematyce konkursów często pojawiał się temat pokoju oraz ruchu oporu przeciwko Niemcom podczas wojny. W tym okresie bardzo popularne stały się literackie „Zgaduj-zgadule”. W porównaniu do poprzedniego okresu niewiele było konkursów uwzględniających problematykę Ziem Zachodnich, życia robotników czy ruchu robotniczego.

Niewiele pisano o plebiscytach czytelniczych. Z publikacji zamieszczonych w „Dzienniku Polskim” czytelnik mógł dowiedzieć się jedynie, że w 1947 r. w zorganizowanym konkursie-plebiscycie czytelniczym pn. „Którą książkę wydaną w roku 1945 i 1946 uważa czytelnik za najlepszą” zwyciężyły książki: Wojciecha Żukrowskiego *Z kraju milczenia*, następnie Tadeusza Brezy *Mury Jerycha* i Jerzego Andrzejewskiego *Noc*. Po 1956 r. przeprowadzono kilka plebiscytów czytelniczych, m.in. pod nazwą „Bliżej książki

współczesnej”, „Złoty kłos dla twórcy, srebrne – dla czytelników”, które miały za zadanie m.in. upowszechnić literaturę współczesną.

Dość atrakcyjnym sposobem upowszechniania książki stało się organizowanie akcji, kiermaszów i targów książki. W latach 1945-1948 odnotowano zaledwie jedną pozycję, w której omawiano aukcję bibliofilską, natomiast w latach 1949-1956 publikacji dotyczących te tematy było znacznie więcej. Wśród zamieszczanych w „Dzienniku Polskim” tekstów przeważały te, które dotyczyły kiermaszów organizowanych w ramach Dni Oświaty, Książki i Prasy, „Dni Krakowa”, Tygodnia Książki Radzieckiej. Niejednokrotnie brali w nich udział znani pisarze, np. Jalu Kurek, Hanna Mortkowicz-Olczakowa, Marian Promiński, Julian Przyboś, Stanisław Skoneczny. Istniejąca sytuacja społeczno-polityczna widoczna była, zwłaszcza w latach 1949-1953, w wyborze eksponowanych i sprzedawanych podczas kiermaszów książek, wśród których musiały się znaleźć dzieła Stalina. Zmiany, które zaistniały w polityce zauważono również w 1956 r., kiedy to podkreślano znaczenie otwartych w Polsce po raz pierwszy Międzynarodowych Targów Książki. W latach 1957-1970 dużym zainteresowaniem cieszyły się aukcje bibliofilskie, zwłaszcza te organizowane w Krakowie, targi książki, a szczególnie polskie Międzynarodowe Targi Księgarskie oraz kiermasze, organizowane, jak w poprzednim okresie w ramach Dni Oświaty, Książki i Prasy, z okazji Dni Książki Technicznej, w ramach obchodów kolejnych rocznic wydarzeń historycznych, świąt państwowych i innych, często połączone z loteriami książkowymi. Podczas kiermaszów swoje książki podpisywali znani literaci: Kornel Filipowicz, Tadeusz Hołuj, Ludwik Jerzy Kern, Jalu Kurek, Stanisław Lem, Janusz Meissner, Władysław Machejek, Tadeusz Nowak, Hanna Mortkowicz-Olczakowa, Anna Świrszczyńska. Tak jak w przypadku aukcji najczęściej opisywano kiermasze, które miały miejsce w Krakowie.

Różnego rodzaju wystawy organizowane w latach 1945-1970 jako kolejna forma upowszechniania książek cieszyły się sporym zainteresowaniem dziennikarzy gazety. Na łamach pisma informowano o wystawach lub opisywano konkretne ekspozycje książek. Wiele wystaw poświęcono dla prezentowania życia i twórczości sławnych pisarzy i poetów polskich i obcych, w innych przedstawiano dorobek wydawniczy różnych regionów Polski oraz innych krajów, przede wszystkim ZSRR. Sporo ekspozycji dotyczyło książek dla dzieci i młodzieży. Do ciekawszych należały wystawy związane z historią szeroko pojętej książki i księgarstwa, drukarstwa, ilustracji książkowej. Po 1948 r. szczególnie wiele uwagi przywiązywano do prezentowania publikacji radzieckich. Po 1956 r. redaktorzy gazety zainteresowani byli wystawami książek zagranicznych, zarówno krajów socjalistycznych, np. czeskich,

słowackich, rosyjskich, niemieckich, jak i kapitalistycznych, m.in. francuskich, holenderskich, węgierskich, włoskich, zwłaszcza tymi, które miały miejsce w Krakowie.

Bardzo dużym powodzeniem wśród czytelników cieszyły się różnego rodzaju odczyty i dyskusje na tematy literackie lub z udziałem literatów, wieczory poświęcone pamięci pisarzy, poetów, dramaturgów lub ich twórczości oraz spotkania autorskie. W latach 1945-1948 w 195 publikacjach poruszających te tematy zarejestrowano 111 nazwisk literatów polskich biorących w nich udział. W różnorodnych imprezach literackich najczęściej uczestniczyli (w kolejności malejącej ilości spotkań) Stefan Otwinowski, Artur Maria Swinarski, Jalu Kurek, Julian Przyboś, Jerzy Andrzejewski, Bogdan Brzeziński, Józef Andrzej Frasik, Konstanty Ildefons Gałczyński, Kazimierz Wyka i Witold Zechenter. W kolejnym okresie, tj. w latach 1949-1956 w opublikowanych w gazecie tekstach zarejestrowano 113 nazwisk pisarzy, poetów, dramaturgów, satyryków, tłumaczy i krytyków literackich, którzy uczestniczyli w spotkaniach autorskich, dyskusjach literackich, odczytach. Do najbardziej aktywnych należeli Hanna Mortkowicz-Olczakowa, Stefan Otwinowski, Adam Włodek, Witold Zechenter, Bogdan Brzeziński, Tadeusz Kwiatkowski, Jalu Kurek, Jerzy Zagórski, Marian Promiński i Henryk Vogler. W ostatnim z omawianych okresów z 225 polskich literatów najczęściej w imprezach uczestniczyli Jalu Kurek, Władysław Bodnicki, Tadeusz Nowak, Tadeusz Śliwiak, Witold Zechenter, Józef Andrzej Frasik, Jerzy Harasymowicz, Stefan Otwinowski, Adam Włodek i Stanisław Pagaczewski.

W niektórych spotkaniach uczestniczyli literaci z innych krajów przebywający wówczas w Polsce, np. Julien Benda, Alain Robbe-Grillet i Bruno Durocher-Kamiński z Francji, Richard Curle i Jocelyn Baines z Anglii, Günter Hofe z Niemiec, Tibor Csorba i Gracja Kerényi z Węgier, Ilia Erenburg z ZSRR, Paweł Frenkl z Czechosłowacji, Dora Gabe z Bułgarii. W imprezach poświęconych pamięci lub twórczości literatów polskich i obcych mówiono m.in. o Adamie Mickiewiczu, Juliuszu Słowackim, Cyprianie Kamilu Norwidzie, Janie Kasprowiczu, Stanisławie Wyspiańskim, Stefanie Żeromskim, Antonim Czechowie, Sergiuszu Jesieninie, Sandorze Petőfim, Tarasie Szewczence. Wspominano również zmarłych wówczas Władysława Broniewskiego, Andrzeja Bursę, Konstantego I. Gałczyńskiego, Jerzego Szaniawskiego, Juliana Tuwima i innych.

Redaktorzy „Dziennika Polskiego” informowali swoich czytelników o organizowanych odczytach, prelekcjach i pogadankach wygłaszanych przez literatów, dyskusjach nad współczesną twórczością literacką (autorstwa m.in. Ernesta Brylla, Karola Bunscha, Antoniego Gołubiewa, Zbigniewa Grenia, Tadeusza Hołuja, Tadeusza Kudlińskiego, Jalu Kurka, Adama Ważyka), odbywających się wieczorach autorskich

i porankach literackich, w których uczestniczyli znani pisarze i poeci. Dochód z niektórych takich imprez przeznaczano na szczytne cele, np. na odnowienie ołtarza Wita Stwosza, dla Towarzystwa Przyjaciół Mazurów i Warmiaków.

W zbiorowych spotkaniach autorskich krakowianie mogli spotkać się z członkami grup poetyckich takich jak: „Autentyści”, „Barbarus”, „Darsemin”, „Zebra”. Odbywały się również odrębne spotkania z poetkami Krakowa, literatami piszącymi dla dzieci, pisarzami – absolwentami Uniwersytetu Jagiellońskiego, poetami z Warszawy.

Wiele spotkań odbywało się w ramach organizowanej przez SWO „Czytelnik” akcji wyjazdów pisarzy do miast i wsi z odczytami pn. „Pisarze (autorzy) wśród swoich czytelników” i w ramach cykli „Żywa książka”, „Powieściopisarze realiści”, „Wieczory pod lipą”, „Środy literackie”, „Sobota satyryków”, „Czwartek klubowy”, „Czarna kawa” u literatów, a po 1956 r. również „Moje miasto”. Spotkania te najczęściej odbywały się w Krakowie: w Klubie Literatów, w Domu Kultury lub w Klubie „Pod Jaszczurami”.

Szczególnie wiele spotkań organizowano w ramach organizowanych corocznie Dni Oświaty, Książki i Prasy.

Stwierdzić trzeba, iż Kraków po wojnie stał się schronieniem dla literatów z całej Polski. W pierwszych latach powojennych to tu skupiło się życie literackie i kulturalne kraju. Często na łamach „Dziennika Polskiego” pisano o różnorodnych imprezach czytelniczych, w których brali udział zarówno pisarze krakowscy jak i ci, którzy na jakiś czas zawitali do Krakowa. Jednak już od lat pięćdziesiątych w większości spotkań uczestniczyli literaci krakowscy. Nie bez znaczenia jest też fakt, że większość imprez, o których pisano w „Dzienniku” miała miejsce właśnie w Krakowie. Tutejsze środowisko literackie wychodziło jednak naprzeciw oczekiwaniom czytelników i organizowało spotkania z udziałem literatów z różnych ośrodków Polski, np. z Warszawy. W spotkaniach z zagranicznymi pisarzami przed 1956 r. uczestniczyli przede wszystkim twórcy pochodzący z ZSRR, Czechosłowacji i innych krajów socjalistycznych. Po 1956 r. zwiększyła się liczba zapraszanych na spotkania pisarzy z krajów Europy Zachodniej: z Anglii, Francji, Austrii. W spotkaniach poświęconych pamięci i twórczości pisarzy, poetów i dramaturgów mówiono przede wszystkim o polskich klasykach, m.in. Adamie Mickiewiczu, Kamile Cyprianie Norwidzie, Elizie Orzeszkowej, Bolesławie Prusie, Henryku Sienkiewiczu, Juliuszu Słowackim, Stanisławie Wyspiańskim. Po 1956 r. zaczęto przybliżać czytelnikom pisarzy obcych, których dzieła nie były dotąd znane szerszej publiczności: Alberta Camusa, Williama Faulknera, Franza Kafki i wielu innych.

W ramach upowszechniania książki szeroko informowano czytelników „Dziennika Polskiego” o klubach zakładanych przez pisarzy, bibliofilów oraz klubach – inicjatywach wydawniczych. W latach 1945-1948 opisywano przede wszystkim kluby książki, dostarczające czytelnikom książki po niższej niż w księgarniach cenie (np. kluby książki „Odrodzenia” i „Klubu Dobrej Książki” powstałe z inicjatywy „Czytelnika” czy „Biblioteka w Prenumeracie” założona przez redakcję „Dziennika Polskiego”). Sporym zainteresowaniem cieszyła się Tygodniowa Biblioteka Obiegowa, dzięki której czytelnicy mogli zapoznać się, na zasadzie wypożyczeń, z 20 prezentowanymi w jej ramach pozycjami. Nieco mniej publikacji poruszało ten temat w latach 1949-1956. W tym okresie informowano głównie powstaniu i działalności Komitetu Upowszechniania Książki oraz o Tygodniowej Bibliotece Obiegowej, zdecydowanie rzadziej informowano o otwarciu kolejnych klubów literackich. W ostatnim z omawianych okresów koncentrowano się głównie na klubach prasy i książki zakładanych z inicjatywy Centralnego Zarządu Upowszechniania Prasy i Książki „Ruch”, które w wielu miejscowościach stawały się centrami kultury. Kilka tekstów dotyczyło Klubu Międzynarodowej Książki i Prasy, uważanego wówczas za jedną z prężniej działających placówek upowszechniania kultury.

Tabela nr 151. Ilość wypowiedzi dotyczących książki i jej upowszechniania na łamach „Dziennika Polskiego” i jego dodatków niesamoistnych w latach 1945-1948. Wypowiedzi inne

Rok	wypowiedzi inne
1945-1948	169
1949-1956	274
1957-1970	273
Łącznie	716

Źródło: obliczenia własne

Wypowiedzi inne, wśród których wyróżniono Organizacje pisarskie, Życie środowiska pisarskiego, Kult pisarzy, Dni Oświaty, Książki i Prasy, Generalia polityki kulturalnej i ogólne problemy kultury literackiej prezentowały różne aspekty życia literackiego w Polsce i na świecie. Z publikacji zamieszczonych w „Dzienniku” czytelnik dowiadywał się m.in. o reaktywujących się bądź nowopowstających organizacjach literackich, takich jak Związek Zawodowy Literatów Polskich czy PEN-Club, przebiegu poszczególnych zjazdów i konferencji z udziałem literatów, nowoufundowanych nagrodach literackich oraz budowie lub renowacji muzeów i pomników sławnych pisarzy i poetów. Wiele z opublikowanych w gazecie tekstów dotyczyło wydarzeń ogólnopolskich oraz innych krajów, zwłaszcza należących do bloku państw socjalistycznych.

Na łamach gazety dużo pisano o świętach książki, zwłaszcza o Tygodniu, a następnie Dniach Oświaty, Książki i Prasy, Dniach Książki i Prasy Technicznej oraz podawano kalendarzyk związanych z nimi imprez. Najczęściej informowano o imprezach odbywających się w Krakowie i okolicach.

Nasuwa się pytanie, jak z perspektywy czasu można ocenić rolę „Dziennika Polskiego” w propagowaniu i upowszechnianiu książki? Czy osiągnięcia w tej dziedzinie uznać teraz za wartościowe czy też ocenić je negatywnie? Do poczynań redakcji „Dziennika Polskiego” z przekonaniem można odnieść słowa Marty Fik oceniającą kulturę w okresie PRL, zawarte w słowie wstępnym do książki *Kultura polska po Jalcie. Kronika lat 1944-1981*:

„autorka nie podziela zresztą radykalnych przekonań o całkowitym upadku kultury w PRL, przeciwnie, sądzi, że dokonano w tej dziedzinie sporo; świadczy o tym choćby duża ilość wybitnych wydarzeń, procentowo wcale nie nikła, choćby w porównaniu z okresem dwudziestolecia międzywojennego w Polsce, czy rozwojem kultury w wielu krajach nie wchodzących w obręb „obożu”. [...] Wszystko to jednak nie zmienia faktu podstawowego: kultura w PRL funkcjonowała i funkcjonuje na zasadach nienormalnych”¹⁷⁷¹.

Po analizie zamieszczonych w „Dzienniku Polskim” publikacji możemy stwierdzić, że zmiany, które zachodziły w życiu politycznym i kulturalnym kraju w bardzo dużym stopniu dotknęły również pismo. Większość opisanych w rozdziale *Wybrane problemy życia kulturalnego i literackiego w Polsce w latach 1945-1970* zjawisk znalazła swoje odzwierciedlenie w publikacjach zamieszczonych na łamach „Dziennika Polskiego”. Tak, jak całą sferę kultury, także na redaktorów „Dziennika Polskiego” wywarła wpływ panująca wówczas sytuacja ideowo-polityczna: dotknęła wszechobecna cenzura, ograniczały wytyczne co do drukowania w odpowiednim świetle pewnych tematów lub przemilczania innych, nakaz propagowania socjalistycznej rzeczywistości, walka z kapitalizmem i rewizjonizmem. Wszystko to znajdowało w mniejszym czy większym stopniu swoje odbicie w tekstach zamieszczanych w „Dzienniku”, zwłaszcza ich tematyce i w sposobie prezentowania wymaganych przez system treści. Nie zmienia to jednak faktu, że redaktorzy pisma przez cały charakteryzowany okres wielką wagę przywiązywali do spraw szeroko pojętej książki i jej upowszechniania. Świadczy o tym choćby kilkaset wydrukowanych tytułów utworów literackich autorów polskich i obcych (o różnej jednak wartości artystycznej, bowiem były wśród nich dzieła zajmujące dziś stałe miejsce w literaturze, jak i utwory mierne, niejednokrotnie zapomniane), wiele recenzji i publikacji o książkach, teksty o pisarzach i poetach, organizowanych imprezach literackich, wystawach książek, konkursach

---

¹⁷⁷¹ M. Fik, *Kultura polska po Jalcie. Kronika lat 1944-1981*, op. cit., s. X.

czytelniczych, różnorodnych akcjach związanych z upowszechnianiem książek, informowanie o targach, aukcjach, kiermaszach książek, a także pisanie o wydawnictwach, księgarniach, bibliotekach, klubach czytelniczych. „Dziennik Polski” odgrywał „rolę poważnej trybuny literackiej”¹⁷⁷², na co złożyła się współpraca ze środowiskiem literackim i szeroko pojętej kultury zapoczątkowana przez redaktora naczelnego Stanisława Witolda Balickiego i kontynuowana przez jego następców:

„wielu wybitnych autorów pracowało w tym czasie dla „Dziennika Polskiego”, ale też niejedyn autor wyklął się właśnie w Dzienniku „Polskim” [...] dość wspomnieć Wisławę Szymborską, Tadeusza Różewicza, Jerzego Lovella, Henryka Markiewicza, Leszka Herdegena, Ludwika Flaszena, Jana Błońskiego, Andrzeja Kijowskiego, Tadeusza Kubiaka, a wreszcie, nieco później Sławomira Mrożka”¹⁷⁷³.

W 1965 r., z okazji dwudziestolecia gazety, pisano m.in.:

„„Dziennik Polski” może się poszczycić, że na jego łamach drukowały swoje prace największe chluby naszej literatury. Od Marii Dąbrowskiej i Leona Kruczkowskiego począwszy – na Mrożku – przez jakiś czas redaktora „Dziennika” skończywszy [...]. Trochę szkoda, że z pisma w zasadzie literackiego „Dziennik Polski” wyewoluował się w pismo codzienne, powiedziałbym „miejskie”. Aczkolwiek obok „Trybuny Ludu” i „Życia Warszawy” – „Dziennik” nadal poważnie traktuje sprawy literatury [...]. Rzadko spotyka się w pismach codziennych równie dobrą popularyzację dobrej literatury”¹⁷⁷⁴.

Świadomość literacką czytelników wzbogacały treści licznie ukazujących się, zwłaszcza do 1948 r., dodatków tematycznych.

Nawiązując do zmiany pisma z ogólnopolskiego w „miejskie”, należy dodać, że proces ten spowodowany był nie działalnością redaktorów pisma, a poczynaniami władz państwowych i partyjnych, wzmacniających prymat stolicy nad innymi ośrodkami. Jak już wspomniano, tuż po wojnie Kraków stał się stolicą kultury polskiej gromadząc polską inteligencję twórczą, jednakże już w latach 1947-1948, zdaniem Andrzeja Chwalby, „dostrzeżono świadome próby jego marginalizacji” na korzyść Warszawy. W latach pięćdziesiątych, kiedy marginalizacja stała się faktem, „władze miasta pragnęły umocnić pozycję Krakowa jako stolicy Polski południowej”¹⁷⁷⁵. Treści zamieszczonych w tym czasie w „Dzienniku Polskim” publikacji oddają stopniowe przechodzenie tematyki z ogólnokrajowej na krakowską. Pismo, rezygnując z ambicji bycia ogólnopolskim, zaczęło ograniczać się do informowania o sprawach dotyczących Polski południowej i Krakowa. Z powodu zaistniałej sytuacji „Dziennik” stał się ośrodkiem transmisji tekstów autorów związanych z miastem i województwem krakowskim. Jednakże, pomimo zachodzących zmian, tematyka kulturalna, a w jej ramach problemy książki i jej upowszechniania były zawsze obecne na łamach pisma przez cały omawiany okres.

¹⁷⁷² (cz), *Uroczyste wręczenie nagród m. Krakowa*, tamże, 1965, nr 167, s. 1.

¹⁷⁷³ O. Terlecki, *To była szkoła!*, tamże, 1975, nr 20, s. 3.

¹⁷⁷⁴ *Jubileuszowe spotkania*, tamże, 1965, nr 30, s. 3.

¹⁷⁷⁵ A. Chwalba, *Kraków w latach 1945-1989*. W: *Dzieje Krakowa*. T. 6, op. cit., s. 462.

Aneksy

Aneks nr 1: Poezja na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1945-1970

Lata 1945-1948

1. Ady Endre: *Enek a Vistulan*, przekład K[azimiery] Hłakowiczówny, 1946, nr 344, s. 3
2. Ady Endre: *Nie przyszedł nikt*, tłum. Jerzy Lovell, 1946, nr 344, s. 3
3. Ady Endre: *Pieśń wiślana*, przetłum. Kazimiera Hłakowiczówna, 1948, nr 74, s. 2
4. Antokolski Paweł: *Polska nie zginęła*, 1947, nr 304, s. 1
5. Aragon Louis: *Sztuka poetycka*, przeł. Seweryn Pollak, 1948, nr 233, s. 1
6. Aragon Louis¹: Z „*la diane francaise*”, przekład A. Świrszczyńska, 1946, nr 190, s. 3
7. Artymowski Roman: *Ten dzień*, 1945, nr 107, s. 3, dod. „Walka”
8. Baczyński Krzysztof (Bugaj J.): *Ojczyzna*, 1945, nr 53, s. 3, dod. „Walka”
9. Bahdaj Adam: *Śląski przedśpiew*, 1945, nr 173, s. 3
10. Bartelski Lesław (Gierut): *Miastu*, 1945, nr 53, s. 3, dod. „Walka”
11. Bartelski Lesław (Gierut): *Ojczyzna*, 1945, nr 32, s. 3, dod. „Walka”
12. Bąk Wojciech: [*Jam syn tych...*], 1946, nr 82, s. 7, dod. „Literatura i Sztuka”
13. Bąkowski Stanisław: *Morze i wczasy*, 1948, nr 272, s. 4
14. Bebak Zbigniew: *Zimowy zachód słońca*, 1948, nr 11, dod. „Dziennik Młodych”, s. 1
15. Benedyktowicz Witold: *Grób Żeromskiego*, 1945, nr 32, s. 3, dod. „Walka”
16. Bieńkowski Zbigniew: *Dwie ojczyzny*, 1945, nr 22, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”
17. Birkenmajer Józef: *Tętno wiosny*, 1948, nr 119, s. 12
18. Blake William: *Do lata*, przeł. Czesław Miłosz, 1945, nr 56, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”
19. Blake William: *Do wiosny*, przeł. Czesław Miłosz, 1945, nr 56, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”
20. Błatny Ivan: *Poemat z wojny*, z czeskiego przeł. Roman Artymowski, 1946, nr 196, s. 5, dod. „Sprawy Słowiańskie”
21. Bleicherówna Danuta: *Kołysanka*, 1945, nr 197, s. 3
22. Bleicherówna Danuta: *Nie trzeba słów*, 1945, nr 152, s. 3
23. Bleicherówna Danuta: *Październikowy Kraków*, 1945, nr 239, s. 3
24. Bleicherówna Danuta: *Powstanie*, 1945, nr 176, s. 1
25. Bleicherówna Danuta: *Wolność*, 1945, nr 97, s. 3
26. Bleicherówna Danuta: *Zakwitną znów ugory*, 1945, nr 121, s. 3

---

¹ W „Dzienniku Polskim” podano imię w wersji spolszczonej: Ludwik.

27. Błok Aleksander: *Z „Jambów”*, przeł. Kazimierz Andrzej Jaworski, 1946, nr 60, s. 5, dod. „Sprawy Słowiańskie”
28. Bocheński Tadeusz: *Krople krwi* (tu: *Gniazdo; Serce; Wielkość; Jaśmin*), 1945, nr 194, s. 1, dod. „Literatura i Sztuka”
29. Bocheński Tadeusz: *Tułaczką*, 1946, nr 258, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”
30. Bratny Roman: *Ćwierć szklanki krwi*, 1948, nr 353, s. 3
31. Bratny Roman: *Doba*, 1945, nr 53, s. 3, dod. „Walka”
32. Briusow Walerij: *Z wierszy pośmiertnych*, przeł. Jerzy Pomianowski, 1946, nr 114, s. 5, dod. „Sprawy Słowiańskie”
33. Broniewski Władysław: *Cześć i dynamit*, 1946, nr 195, s. 4
34. Broniewski Władysław: *Do domu*, 1946, nr 106, s. 3
35. Broniewski Władysław: *Kolumna*, 1948, nr 231, s. 1
36. Broniewski Władysław: *Monte Cassino*, 1945, nr 321, s. 3
37. Broniewski Władysław: *No pasaran!*, 1948, nr 195, s. 1
38. Broniewski Władysław: *Twarde ręce*, 1946, nr 119, s. 3
39. Broniewski Władysław: *Twarde ręce*, 1946, nr 301, s. 2
40. Broniewski Władysław: *Zabrze*, 1948, nr 343, s. 3
41. Broniewski Władysław: *Żydom polskim*, 1948, nr 107, s. 2
42. Brzechwa Jan: *Dwie gaduły*, 1947, nr 347, dod. „Gazeta Dzieci”, s. 2
43. Brzechwa Jan: *Gryps do Jana Lechonia*, 1946, nr 51, s. 3
44. Brzechwa Jan: *Opowiedział dzieciom sowie*, 1947, nr 347, dod. „Gazeta Dzieci”, s. 2
45. Brzeziński Bogdan: *O kaczmę, która kaszkę ważyła*, 1947, nr 347, dod. „Gazeta Dzieci”, s. 2
46. Bystrzycka Zofia: *Do Krakowa*, 1945, nr 73, s. 3
47. Cišinski Jakub: *Słowianom*, z łużyckiego przeł. Julia Wieleżyńska, 1946, nr 280, s. 5, dod. „Sprawy Słowiańskie”
48. Claudel Paul: *Ballada*, przekład A. Świrszczyńska, 1946, nr 190, s. 4
49. Cowper Thomas: *Samotność Aleksandra Selkirka*, 1945, nr 208, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”
50. Crabble George: *Z poematu „Wioska”*, 1945, nr 208, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”
51. Czapek Josef: *Tu i tam*, 1945, nr 52, s. 4, dod. „Sprawy Słowiańskie”
52. Czerkawska Maria: *Bezdomnym*, 1945, nr 299, s. 4
53. Czerkawska Maria: *Co kto woli*, 1945, nr 321, s. 15, dod. „Gazeta Dzieci”
54. Czerkawska Maria: *Gryps*, 1945, nr 286, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”

55. Czerkawska Maria: *Kołąda*, 1947, nr 16, s. 1
56. Czerkawska Maria: *Kraków pewnego dnia*, 1946, nr 353, s. 8
57. Czerkawska Maria: *Paryż 1940*, 1946, nr 230, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”
58. Czerkawska Maria: *Piosenka*, 1946, nr 216, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”
59. Czerkawska Maria: *Pod Wawelem*, 1945, nr 285, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”
60. Czerkawska Maria: *Pozdrowienie*, 1946, nr 121, s. 4
61. Czerkawska Maria: *Światło dnia*, 1946, nr 18, s. 5
62. Dankiewicz Jerzy: *Krzyż ze słów*, 1945, nr 6, s. 4
63. Dankiewicz Jerzy: *Wieczny żołnierz*, 1945, nr 25, s. 3, dod. „Walka”
64. Daszewska Agnieszka: *Czy słyszysz Śląsk*, 1945, nr 145, s. 3
65. Dołmatowski E[wgenij].: *Kazachstan*, tłum. A. Kordys, 1948, nr 298, s. 3
66. Drobner Bolesław: *Kraków – miasto mojej matki*, 1947, nr 16, s. 5
67. Eliot T[homas] S[tearns]: *Z poematu „Ziemia jałowa”*, 1945, nr 208, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”
68. Feret Danuta: *List do morza*, 1948, nr 4, dod. „Dziennik Młodych”, s. 1
69. Fertnerówna Danuta: *Cień*, 1948, nr 45, dod. „Dziennik Młodych”, s. 1
70. Fik Ignacy: *Skazani na śmierć*, 1945, nr 36, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”
71. Fik Ignacy: *Stolica*, 1945, nr 56, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”
72. Florek Tadeusz: *Zachód woła*, 1945, nr 180, s. 3
73. Frasik Józef Andrzej: *Słońce zachodzi*, 1946, nr 136, s. 6, dod. „Literatura i Sztuka”
74. Frasik Józef Andrzej: *Tej, co modlitwa jak anioł...*, 1945, nr 1, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”
75. Frasik Józef Andrzej: *Zatargi graniczne*, 1946, nr 157, s. 10, dod. „Literatura Wsi”
76. Freville Jan: *W czas wojny – w czas pokoju*, przeł. Witold Zechenter, 1946, nr 18, s. 7
77. Gajcy Tadeusz (Topornicki K.): *Piosenka o przemijaniu*, 1945, nr 53, s. 3, dod. „Walka”
78. Gałczyński Konstanty Ildefons: *[Ej, po szerokiej drodze...]*, 1946, nr 110, s. 3
79. Gałczyński Konstanty Ildefons: *[Palcem planety obracasz...]*, 1946, nr 143, s. 6, dod. „Literatura i Sztuka”
80. Gałczyński Konstanty Ildefons: *Dwie gitary*, 1946, nr 305, s. 1
81. Gałczyński Konstanty Ildefons: *Dwie gitary*, 1948, nr 109, s. 2
82. Gałczyński Konstanty Ildefons: *Instrumentami potrząsnąć*, 1946, nr 129, s. 7, dod. „Literatura i Sztuka”
83. Gałczyński Konstanty Ildefons: *Kto wymyślił choinki?*, 1948, nr 353, s. 1

84. Gałczyński Konstanty Ildefons: *Portret Panny Noel*, 1946, nr 110, s. 3
85. Gałczyński Konstanty Ildefons: *Rosja*, 1946, nr 305, s. 1
86. Gałczyński Konstanty Ildefons: *Serenada Moskiewska*, 1946, nr 110, s. 3
87. Gałczyński Konstanty Ildefons: *Żołnierze Westerplatte*, 1945, nr 250, s. 3
88. Gawlik Akwilina: [*Nie otworzysz już oczu...*], 1945, nr 39, s. 3, dod. „Walka”
89. Gawlik Akwilina: *Kobietom śląskim*, 1946, nr 71, s. 6, dod. „Kobieta w Polsce i Świecie”
90. Gawlik Akwilina: *Spokojnie żegnam*, 1945, nr 25, s. 3, dod. „Walka”
91. Gawlik Akwilina: *Śląsk*, 1945, nr 65, s. 3, dod. „Walka”
92. Gawlik Akwilina: *Wiosna 1945 w Warszawie*, 1945, nr 150, s. 4, dod. „Walka”
93. Grodzieńska Wanda: *Kto mamusi pomoże*, 1947, nr 347, dod. „Gazeta Dzieci”, s. 1
94. Hečko František: *Dom bez duszy*, przeł. Antoni Brosz, 1946, nr 149, s. 5, dod. „Sprawy Słowiańskie”
95. Herbert George: *Poezja*, 1945, nr 208, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”
96. Herdegen Leszek: *Ćwiczenie hufców*, 1948, nr 198, s. 5
97. Herdegen Leszek: *Lunapark*, 1948, nr 66, dod. „Dziennik Młodych”, s. 1
98. Hora Josef: *W tamtych czasach*, przeł. Antoni Brosz, 1946, nr 88, s. 5, dod. „Sprawy Słowiańskie”
99. Hussarski Roman: *Adoracja*, 1947, nr 351, s. 2
100. Isakowski M.: *Pożegnanie*, 1948, nr 306, s. 3
101. Jaremko Zofia: *Oblicze świata*, 1945, nr 1, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”
102. Jaremko Zofia: *Pacyfikacja*, 1945, nr 3, s. 4
103. Jasnorzewska-Pawlikowska Maria: *Krzak niepokieszony*, 1945, nr 201, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”
104. Jasnorzewska-Pawlikowska Maria: *Ranny*, 1945, nr 201, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”
105. Jastrun Mieczysław: *Cień*, 1946, nr 110, s. 5
106. Jastrun Mieczysław: *Ludzie wolni* (fragment), 1948, nr 39, s. 1
107. Jastrun Mieczysław: *Maj*, 1946, nr 110, s. 5
108. Jastrun Mieczysław: *Zapomniane*, 1946, nr 110, s. 5
109. Jesienin Sergiej: [*Klonie mój bezlistny...*], przeł. Jerzy Pomianowski, 1946, nr 114, s. 5, dod. „Sprawy Słowiańskie”
110. Jęczalik Tadeusz: *Epitaphium*, 1945, nr 1, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”
111. Jęczalik Tadeusz: *My*, 1945, nr 58, s. 3, dod. „Walka”

112. Jęczalik Tadeusz: *Wezwanie*, 1945, nr 39, s. 3, dod. „Walka”
113. Jęczalik Tadeusz: *Z pamięci*, 1945, nr 113, s. 4?, dod. „Literatura i Sztuka”
114. Karel Konrad: *Krople*, z czeskiego przeł. Stefan Demba, 1945, nr 257, s. 7, dod. „Literatura i Sztuka”
115. Kasprowicz Jan: *A kiedy zmartwychpowstał...*, 1947, nr 94, s. 1
116. Kiełkowski Roman: *Ojczyzno – wracam!*, 1945, nr 236, s. 4
117. Kjuljawkow Krum: *Marsz powstańców bułgarskich*, z bułgarskiego przeł. Zdzisław J. Kempf, 1948, nr 248, s. 1
118. Kołoniecki Roman: *Głos z wieży*, 1945, nr 15, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”
119. Kott Jan: *Do historii*, 1945, nr 10, s. 3
120. Krasicki Wojciech: *My młodzi*, 1945, nr 15, s. 7
121. Krogulski Zygmunt: *Przemija*, 1948, nr 38, s. 1, dod. „Dziennik Młodych”
122. Kruczkowski Leon: *Listy z Offlagu* (tu: *Do żony; Do syna*), 1945, nr 22, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”
123. Kubiak Tadeusz: *Burza*, 1945, nr 155, s. 6, dod. „Literatura i Sztuka”
124. Kubiak Tadeusz: *Poległemu przyjacielowi*, 1947, nr 300, s. 1
125. Kubisz Paweł: *Emigranci*, 1946, nr 157, s. 10, dod. „Literatura Wsi”
126. Kurek Jalu: *Muza i Bałtyk*, 1948, nr 176, s. 2
127. Kurek Jalu: *Pieśń o Ojczyźnie*, 1945, nr 87, s. 3
128. Kurek Jalu: *Pieśń o Ojczyźnie*, 1946, nr 198, s. 2
129. Kurek Jalu: *Wisła*, 1945, nr 43, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”
130. Kurek Jalu: *Zaduszki*, 1946, nr 300, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”
131. Lam Bogdan: *Śmierć druha*, 1945, nr 39, s. 3, dod. „Walka”
132. Lau Jerzy: *Twarz Boga*, 1945, nr 104, s. 5, dod. „Walka”
133. Lec Jerzy Stanisław: *Partyzanckie*, 1947, nr 293, s. 3
134. Leśmian Bolesław: *Pejzaż współczesny*, 1946, nr 353, s. 7
135. Lovell Jerzy: *Legenda słowiańska*, 1946, nr 328, s. 4, dod. „Sprawy Słowiańskie”
136. Lovell Jerzy: *Pieśń o maju*, 1947, nr 118, s. 1
137. Lovell Jerzy: *Słowo ubogich*, 1946, nr 251, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”
138. Machejek Władysław: *[Jeszcze mnie wabią pożary...]*, 1945, nr 25, s. 3, dod. „Walka”
139. Machejek Władysław: *[Wróciłem...]*, 1946, nr 55, s. 6, dod. „Literatura i Sztuka”

140. Machejek Władysław: *Dziś jeszcze wojna*, 1945, nr 65, s. 3, dod. „Walka”
141. Machejek Władysław: *Grunwald*, 1946, nr 191, s. 1
142. Machejek Władysław: *Jesienny obłok*, 1946, nr 307, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”
143. Machejek Władysław: *Majowo*, 1945, nr 85, s. 5, dod. „Walka”
144. Machejek Władysław: *Mapy nie podra*, 1946, nr 121, s. 1
145. Machejek Władysław: *Mauzer i dynamit*, 1945, nr 42, s. 3
146. Machejek Władysław: *Tak Cię widzę Warszawo*, 1946, nr 208, s. 1
147. Machejek Władysław: *Wrześniowe porównania*, 1946, nr 239, s. 1
148. Machejek Władysław: *Wspomnienie o przyjaciółach Rosjanach*, 1947, nr 16, s. 6
149. Machejek Władysław: *Ziemia partyzancka*, 1945, nr 150, s. 4, dod. „Walka”
150. Machejek Władysław: *Życie w bunkrze*, 1946, nr 133, s. 3
151. Majakowski Włodzimierz: *Partia* (fragment poematu *W. I. Lenin*), przeł. Adam Włodek, 1948, nr 344, s. 3
152. Majakowski Włodzimierz: *Nie Jubilujcie!* (fragment), 1945, nr 274, s. 3
153. Majakowski Włodzimierz: *Obłok w spodniach*, przeł. Mieczysław Jastrun, 1945, nr 75, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”
154. Majakowski Włodzimierz: *Wiersz o Tomaszu*, przeł. Henryk Frist, 1948, nr 353, s. 4
155. Maksimovic Desanka: *Matki oskarżają*, z serbskiego przeł. Antoni Brosz, 1948, nr 77, s. 1
156. Malewski Zygmunt: *Lotnik*, 1948, nr 32, s. 1, dod. „Dziennik Młodych”
157. Marvell Andrew: *[W gaju...]*, 1945, nr 208, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”
158. Marzec Edward: *Poranek na wsi*, 1945, nr 107, s. 3, dod. „Walka”
159. Marzec Edward: *Ziemia pachnie*, 1946, nr 157, s. 10, dod. „Literatura Wsi”
160. Masefield John: *Port świętego Piotra*, 1945, nr 208, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”
161. Matyjowa Irena: *List do Massima Bontempelliego na kongres Intelektualistów we Wrocławiu*, 1948, nr 242, s. 2
162. Mickiewicz Adam: *Do przyjaciół Moskali*, 1947, nr 304, s. 1
163. Miłosz Czesław: *[Ty, którego nie mogłem ocalić...]*, 1946, nr 22, s. 3
164. Miłosz Czesław: *[Upadki w ciemność pogardy...]*, 1945, nr 8, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”

165. Miłosz Czesław: *Do polityka*, 1945, nr 50, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”
166. Miłosz Czesław: *W Warszawie*, 1945, nr 124, s. 6, dod. „Literatura i Sztuka”
167. Morstin L[udwik] H[ieronim].: *Prolog do Antygony Sofoklesa*, 1945, nr 229, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”
168. Morstin-Górska Maria: *Ecce Homo*, 1946, nr 34, s. 6, dod. „Literatura i Sztuka”
169. Mortkowicz-Olczakowa Hanna: *[Pomiędzy nalotami...]*, 1946, nr 244, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”
170. Mortkowicz-Olczakowa Hanna: *Karolek z Torunia*, 1945, nr 321, s. 16, dod. „Gazeta Dzieci”
171. Mortkowicz-Olczakowa Hanna: *Kobieca służba*, 1946, nr 19, s. 4, dod. „Kobieta w życiu i pracy”
172. Mortkowicz-Olczakowa Hanna: *Kobiety*, 1946, nr 75, s. 6, dod. „Kobieta w Polsce i Świecie”
173. Mortkowicz-Olczakowa Hanna: *Prezydent Starzyński*, 1946, nr 246, s. 4
174. Muchałkow S.: *Kraj ojczysty*, przeł. z rosyjskiego A[dam] Włodek, 1948, nr 306, s. 3
175. Nechvatal Frantisek: *Święto morza*, przeł. Adam Włodek, 1948, nr 246, s. 2
176. Nędza Kubiniec Stanisław: *Janosik* (fragment pieśni II), 1946, nr 157, s. 10, dod. „Literatura Wsi”
177. Niekrasow Mikołaj: *Kiedy wojenna zawierucha*, przeł. Kazimierz Andrzej Jaworski, 1946, nr 161, s. 5, dod. „Sprawy Słowiańskie”
178. Nowicki Andrzej: *Kamienne schodki*, 1945, nr 250, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”
179. Nowicki Andrzej: *Moja ojczyzna*, 1945, nr 250, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”
180. Nowicki Andrzej: *Rycerska*, 1945, nr 250, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”
181. Nowicki Andrzej: *Rynek*, 1945, nr 250, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”
182. Nuckowski Tadeusz: *Odganiając kruka*, 1945, nr 107, s. 3, dod. „Walka”
183. Olcha Antoni: *Moje pole* (fragmenty poematu), 1948, nr 133, s. 1
184. Osmańczyk Edmund: *List z Berlina*, 1945, nr 124, s. 3
185. Osmańczyk Edmund: *W Opolu*, 1945, nr 264, s. 2
186. Osmańczyk Edmund: *W Opolu*, 1945, nr 33, s. 2
187. Ozga-Michalski Józef: *O wnucku, placku i dziadku*, 1946, nr 157, s. 10, dod. „Literatura Wsi”

188. Ożóg Jan Bolesław: *Do ostatniej krowy*, 1946, nr 157, s. 10, dod. „Literatura Wsi”
189. Ożóg Jan Bolesław: *Koń Jagielły*, 1946, nr 176, s. 4
190. Pannenkowa Irena: *Oświęcimskie pochodnie*, 1945, nr 68, s. 3
191. Pannenkowa Irena: *Ten dzień*, 1945, nr 115, s. 3
192. Pasternak Leon: *Kolęda*, 1945, nr 321, s. 3
193. Peltz Adam: *Pieśń rubieży zachodnich*, 1945, nr 12, s. 2
194. Petöfi Sandor: *Jedna myśl mnie pożera...*, przekład M. Jachimowicz, 1948, nr 165, s. 1
195. Petöfi Sandor: *Miłość i wolność*, tłum. Władysław Sabowski, 1948, nr 322, s. 8
196. Piętaś Stanisław: *Front*, 1946, nr 203, s. 6, dod. „Literatura i Sztuka”
197. Piętaś Stanisław: *Spotkanie*, 1946, nr 203, s. 6, dod. „Literatura i Sztuka”
198. Piętaś Stanisław: *Zamiast wstępu*, 1946, nr 203, s. 6, dod. „Literatura i Sztuka”
199. Piętaś Stanisław: *Zmierz nadchodzi*, 1946, nr 157, s. 10, dod. „Literatura Wsi”
200. Pogonowska Anna: *W szronie*, 1947, nr 94, s. 5
201. Pogonowska Anna: *Widok*, 1947, nr 94, s. 5
202. Pogorzelski Jerzy: *Przedwiośnie*, 1945, nr 113, s. 4?, dod. „Literatura i Sztuka”
203. Pogorzelski Jerzy: *Wrzesień*, 1945, nr 107, s. 3, dod. „Walka”
204. Polaczek Jerzy Stanisław: *Męczeństwo*, 1945, nr 8, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”
205. Przyboś Julian: *Na Wawel*, 1946, nr 110, s. 5
206. Przyboś Julian: *Na Wawel*, 1947, nr 16, s. 1
207. Przyboś Julian: *Póki my żyjemy*, 1946, nr 110, s. 5
208. Przyboś Julian: *Wieczór*, 1946, nr 11-, s. 5
209. Przyboś Julian: *Żyjąc sobie spacerem*, 1946, nr 110, s. 5
210. Pujmanowa Maria: *Biała sobota*, tłum. z czeskiego Aleksander Kulisiewicz, 1947, nr 135, s. 2
211. Puszkina Aleksander: *Mickiewicz*, przeł. Julian Tuwim, 1947, nr 304, s. 1
212. Puszkina Aleksander: *O Boże, nie daj mi zwariować*, tłum. Julian Tuwim, 1947, nr 38, s. 4, dod. „Sprawy Słowiańskie”
213. Puszkina Aleksander: *Pieśń o dżumie*, przeł. Jerzy Pomianowski, 1946, nr 114, s. 5, dod. „Sprawy Słowiańskie”
214. Puszkina Aleksander: *Sonet*, tłum. Julian Tuwim, 1947, nr 38, s. 4, dod. „Sprawy Słowiańskie”

215. Putrament Jerzy: *Toast*, 1945, nr 321, s. 3
216. Rostworowski Nik: *Noc na Przyczółku*, 1945, nr 107, s. 3, dod. „Walka”
217. Różewicz Tadeusz: *Matka powieszonych*, 1946, nr 169, s. 6, dod. „Literatura i Sztuka”
218. Różewicz Tadeusz: *Poczęcie*, 1947, nr 94, s. 5
219. Seifert Jarosław: [*Jesieni, jeszcze dnie śpiewa...*], z czeskiego przeł. Adam Włodek, 1948, nr 297, s. 1
220. Seifert Jarosław: *Pieśń wierzbowej fujarki*, przeł. Antoni Brosz, 1946, nr 88, s. 5, dod. „Sprawy Słowiańskie”
221. Shakespeare William: *Miłość i czas*, 1945, nr 208, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”
222. Simonow Konstanty: *Czołg*, 1946, nr 53, s. 3
223. Słonimski Antoni: *Granica*, 1945, nr 225, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”
224. Słonimski Antoni: *Liryka*, 1945, nr 218, s. 3
225. Słonimski Antoni: *Sąd*, 1945, nr 321, s. 3
226. Słonimski Antoni: *Toast*, 1947, nr 51, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”
227. Smrek Jan: *Zamiast ballady*, 1945, nr 127, s. 10, dod. „Sprawy Słowiańskie”
228. Sokół Tadeusz: *Nad kołyską*, 1946, nr 237, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”
229. Sokół Tadeusz: *Ojciec*, 1946, nr 224, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”
230. Sokół Tadeusz: *Przyszłym*, 1946, nr 150, s. 6, dod. „Literatura i Sztuka”
231. Sokół Tadeusz: *Syn*, 1945, nr 83, s. 5, dod. „Kobieta w Polsce i Świecie”
232. Sokół Tadeusz: *Zdziwiłeś mnie*, 1946, nr 176, s. 5
233. Solski Ludwik: [*Oto macie twarz moją...*], 1946, nr 11, s. 7, dod. „Literatura i Sztuka”
234. Stroński Leon (Chmura M.): *O dniach innych*, 1945, nr 53, s. 3, dod. „Walka”
235. Strońska Zula: *Lektura*, 1948, nr 4, dod. „Dziennik Młodych”, s. 2
236. Surkow A.: *Kawaleryjska*, przeł. z ros. A[dam] Włodek, 1948, nr 306, s. 3
237. Swinarski Artur Maria: *Dwie pieśni z „Przygód Odysa”* (tu: *Pieśni syren; Śpiew pożegnalny bogów*), 1945, nr 306, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”
238. Swinarski Artur Maria: *Heksametry maratońskie*, 1945, nr 23, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”
239. Swinarski Artur Maria: *Narciarz*, 1946, nr 55, s. 6, dod. „Literatura i Sztuka”
240. Swinarski Artur Maria: *Sąd nad Wilkiem*, 1945, nr 257, s. 6, dod. „Literatura i Sztuka”

241. Swinarski Artur Maria: *Zmory*, 1945, nr 8, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”
242. Szczepańska Maria: *Noc*, 1945, nr 243, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”, dod. „Literatura i Sztuka”
243. Szczerski Wiktor: *Oświęcim*, 1945, nr 107, s. 3, dod. „Walka”
244. Szenwald Lucjan: *Czerwona Armia*, 1947, nr 53, s. 3
245. Szenwald Lucjan: *Czerwona Armia*, 1948, nr 53, s. 3
246. Szenwald Lucjan: *Do Polaków za granicą* (fragment poematu), 1945, nr 321, s. 4
247. Szewczyk Wilhelm: *Fragmenty z poematu „Noc”*, 1945, nr 29, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”
248. Szramek Frana: *Wiosenny wędrowiec*, przeł. Zdzisław Jerzy Kempf, 1946, nr 149, s. 5, dod. „Sprawy Słowiańskie”
249. Sztudynger Jan: *Kraków*, 1945, nr 229, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”
250. Sztudynger Jan: *Stanisławie Wysockiej epitańium*, 1945, nr 257, s. 6, dod. „Literatura i Sztuka”
251. Sztudynger Jan: *Staruszcza*, 1946, nr 150, s. 7, dod. „Literatura i Sztuka”
252. Szymborska Wisława: *Krucjata dzieci*, 1945, nr 53, s. 3, dod. „Walka”
253. Szymborska Wisława: *O coś więcej*, 1945, nr 85, s. 5, dod. „Walka”
254. Szymborska Wisława: *Pokój*, 1945, nr 104, s. 5, dod. „Walka”
255. Szymborska Wisława: *Szukam słowa*, 1945, nr 39, s. 3, dod. „Walka”
256. Śmiełowski Teodor: *Ojciec Nasz*, 1945, nr 145, s. 6, dod. „Literatura i Sztuka”
257. Świrszczyńska Anna: *Okeanida*, 1946, nr 33, s. 4, dod. „Kobieta w Polsce i Świecie”
258. Timofiejew Grzegorz: [*Mokre liście do rany...*], 1946, nr 300, s. 1
259. Timofiejew Grzegorz: *Łódź*, 1947, nr 44, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”
260. Timofiejew Grzegorz: *Partia jedności*, 1948, nr 344, s. 1
261. Tuwim Julian: *O Panu Tralalińskim*, 1947, nr 347, dod. „Gazeta Dzieci”, s.1
262. Tuwim Julian: *Zosia Samosia*, 1947, nr 347, dod. „Gazeta Dzieci”, s. 1
263. Ważyk Adam: *Dzieje*, 1948, nr 240, s. 1
264. Wielowieyska Helena: *Choinka*, 1945, nr 321, s. 15, dod. „Gazeta Dzieci”
265. Wielowieyska Helena: *List do Aniolka*, 1945, nr 321, s. 16, dod. „Gazeta Dzieci”
266. Wittlin Józef: *Do języka polskiego*, 1945, nr 321, s. 3
267. Wittlin Józef: *Stabat Mater*, 1947, nr 93, s. 3

268. Włodek Adam: *Do Przyjaciela-Żyda*, 1946, nr 190, s. 5
269. Włodek Adam: *Modlitwa*, 1945, nr 1, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”
270. Włodek Adam: *Najcichszy sztandar*, 1945, nr 113, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”
271. Włodek Adam: *Nie dotykać! Czyli jak przypomnienie stoiska przemysłu węglowego na WZO we Wrocławiu może mieć pewien sens w dniu jednoczenia się Polskiej Klasy Robotniczej*, 1948, nr 347, s. 1
272. Włodek Adam: *Odpowiedź*, 1948, nr 18, s. 1
273. Włodek Adam: *Odpowiedź: bezimiennie poległym na ulicach Krakowa żołnierzom Czerwonej Armii*, 1946, nr 18, s. 4
274. Włodek Adam: *Ojczyzna (tu: Piosenka żołnierska; Zwycięstwo; Kraju niskiego nieba; Nowym słuchem)*, 1947, nr 198, s. 1
275. Włodek Adam: *Ojczyzna*, 1945, nr 42, s. 3
276. Włodek Adam: *Ostatnie słowo*, 1947, nr 192, s. 2
277. Włodek Adam: *Pamiętam*, 1945, nr 46, s. 3, dod. „Walka”
278. Włodek Adam: *Pepesza*, 1947, nr 316, s. 10
279. Włodek Adam: *Polska*, 1946, nr 127, s. 4
280. Włodek Adam: *Powiedzieć wszystko*, 1947, nr 304, s. 8
281. Włodek Adam: *Sztandary i pieśni*, 1945, nr 85, s. 1
282. Włodek Adam: *Uchodźcy*, 1945, nr 113, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”
283. Włodek Adam: *Westerplatte*, 1948, nr 246, s. 1
284. Włodek Adam: *Wiązanka jaskrów*, 1945, nr 113, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”
285. Włodek Adam: *Wzmocnione pamięcią gruzów*, 1948, nr 198, s. 4
286. Włodek Adam: *Wzruszenie i plakaty*, 1946, nr 119, s. 1
287. Włodek Adam: *Zwycięstwo*, 1945, nr 97, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”
288. Wolker Jiří: *Zraniona wiosna*, 1946, nr 88, s. 5, dod. „Sprawy Słowiańskie”
289. Wołoszynowski Jan: *Poeta*, 1945, nr 15, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”
290. Wołoszynowski Julian: *Jan Kasprowicz*, 1946, nr 224, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”
291. Wołoszynowski Julian: *List do przyjaciela*, 1945, nr 29, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”
292. Wołoszynowski Julian: *Metamorfozy*, 1945, nr 243, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”

293. Wołoszynowski Julian: *Mogły nieznanych żołnierzy*, 1945, nr 268, s. 1
294. Wołoszynowski Julian: *Poemat wojenny*, 1946, nr 265, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”
295. Wołoszynowski Julian: *Powrót*, 1945, nr 229, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”
296. Wołoszynowski Julian: *Godzinki*, 1945, nr 56, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”
297. Wyspiański Stanisław: *Die sonne nie tak świeci jak słońce...*, 1946, nr 18, s. 1
298. Wyspiański Stanisław: *Gdy przyjdiesz jako dziecię tej nocy*, 1946, nr 353, s. 1
299. Zagórski Jerzy: *Posłowie*, 1947, nr 94, s. 2
300. Zagórski Jerzy: *Wezwanie*, 1945, nr 76, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”
301. Zagórski Jerzy: *Wiosna w Krakowie*, 1946, nr 110, s. 2
302. Zaklicka Jadzia: *Do szkoły szła Jadzia mała*, 1945, nr 145, s. 5
303. Zakrzewska Stanisława: *Warszawa płonie*, 1945, nr 176, s. 1
304. Zapolski Edward: *Stalowy ptak*, 1948, nr 81, dod. „Dziennik Młodych”, s. 1
305. Zechenter Witold: *Berlin*, 1945, nr 81, s. 3
306. Zechenter Witold: *Czarna pobudka*, 1945, nr 43, s. 3
307. Zechenter Witold: *Kartki z Warszawy* (tu: *Drzewko; Kariatydy*), 1946, nr 103, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”
308. Zechenter Witold: *Liryka*, 1945, nr 135, s. 5
309. Zechenter Witold: *List do ministra Byrnes'a*, 1946, nr 249, s. 3
310. Zechenter Witold: *Muzeum „Europa”*, 1945, nr 211, s. 4
311. Zechenter Witold: *Pod pomnik Jutra*, 1945, nr 285, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”
312. Zechenter Witold: *Pokój*, 1946, nr 127, s. 3
313. Zechenter Witold: *Przebudzenie*, 1945, nr 35, s. 3
314. Zechenter Witold: *Strzepy okupacji* (tu: *Sztrajfa; Oblawa; W nocy*), 1945, nr 20, s. 3
315. Zechenter Witold: *Ta melodia*, 1945, nr 7, s. 3
316. Zechenter Witold: *Wiersz do polskiego morza*, 1945, nr 138, s. 4
317. Zechenter Witold: *Wiersz*, 1945, nr 236, s. 3
318. Zechenter Witold: *Wzgórze najdalsze*, 1946, nr 225, s. 4
319. Zechenter Witold: *Zielone Święta*, 1945, nr 103, s. 3
320. Zegadłowicz Emil: *Nawiedzeni*, 1946, nr 110, s. 1
321. Zegadłowicz Emil: *Szopka*, 1945, nr 321, s. 1

322. Zegadłowicz Emil: *Z ballady o Babce-Góralczyce i Stajence Świetlistej*, 1947, nr 351, s. 1
323. Ziemyński Aleksander: *Biblia*, 1946, nr 343, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”
324. Żukrowski Wojciech: *Pieśń ulicy*, 1945, nr 181, s. 6, dod. „Literatura i Sztuka”
325. Żytomirska Xenia: *Hymn pracy*, 1945, nr 100, s. 1
326. Żytomirska Xenia: *Pieśń żołnierza polskiego*, 1945, nr 159, s. 2
327. Żytomirski Eugeniusz: *Żołnierze*, 1945, nr 124, s. 6, dod. „Literatura i Sztuka”
328. Żytyńska Zofia: *[Nocą, bezdomnym spojrzeniem...]*, 1945, nr 150, s. 4, dod. „Walka”
329. Żytyńska Zofia: *Dzień rozrachunku – pamięci Majakowskiego*, 1945, nr 79, s. 3, dod. „Walka”
330. Żytyńska Zofia: *Jutro*, 1945, nr 58, s. 3, dod. „Walka”
331. Żytyńska Zofia: *Wiosna*, 1945, nr 46, s. 3, dod. „Walka”

1949-1956

1. Al Czin: *W marszu* (fragment utworu *Człowiek, który umarł drugi raz*), tłum. Czesław Miłosz, 1950, nr 270, s. 3
2. Aszejew N. N.: *Ojczyzna Lenina*, przekład Seweryna Pollaka, 1949, nr 20, s. 2
3. Bazarewski Jerzy: *Wycieczka do Warszawy*, 1950, nr 268, s. 3
4. Bezymienski Aleksander: *O czapce*, 1956, nr 216, s. 5
5. Bezymieński Aleksander: *Pieśń o stalinowskiej przyjaźni narodów*, przeł. Melania Kierczyńska, 1950, nr 351, s. 3
6. Botew Christo: *Patriota*, tłum. M. Łucki, 1949, nr 139, s. 6
7. Botew Christo: *Pieśń o Hadżim Dymitrze*, przeł. Bojan Penew, 1949, nr 6, s. 4
8. Braun Andrzej: *Październik*, 1953, nr 266, s. 1
9. Brecht Bertold: *Niezwyciężony napis*, przekład Lecha Pijanowskiego, 1955, nr 95, s. 1
10. Brecht Bertold: *Pochwała komunizmu*, przekład Adolf Sowiński, 1952, nr 292, s. 1
11. Broniewski Władysław: *Magnitogors albo rozmowa z Janem*, 1949, nr 243, s. 3
12. Broniewski Władysław: *Most Poniatowskiego*, 1950, nr 17, s. 6
13. Broniewski Władysław: *Opowieść o życiu i śmierci Karola Waltera-Świerczewskiego robotnika i generała*, 1949, nr 85, s. 3
14. Broniewski Władysław: *Pierwszy Maja*, 1953, nr 102, s. 1
15. Broniewski Władysław: *Pieśń majowa*, 1949, nr 118, s. 1

16. Broniewski Władysław: *Pokłon Rewolucji Październikowej*, 1952, nr 268, s. 1
17. Broniewski Władysław: *Słowo o Stalinie* (fragmenty), 1953, nr 1, s. 1
18. Broniewski Władysław: *Słowo o Stalinie*, 1951, nr 291, s. 3
19. Bogdan Brzeziński: *3000*, 1953, nr 225, s. 6
20. Brzeziński Bogdan: *Do Mistrza Ludwika Solskiego*, 1954, nr 278, s. 6
21. Brzeziński Bogdan: *Nawrócony bikiniarz*, 1954, nr 1, s. 8
22. Czikowani Simon: *W Krakowie*, przekład Ewa Fischer, 1954, nr 217, s. 1
23. Dobrowolski Stanisław Ryszard: *Na sprowadzenie prochów Juliana Marchlewskiego*, 1950, nr 81, s. 3
24. Dobrowolski Stanisław Ryszard: *Powrót na Powiśle* (fragment poematu), 1949, nr 118, s. 2
25. Dobrowolski Stanisław Ryszard: *Wojsko Polskie*, 1950, nr 281, s. 3
26. Dobrowolski Stanisław Ryszard: *Wojsko Polskie*, 1953, nr 243, s. 1
27. Dołmatowski Ewgenij: *Wspomnienie o spotkaniu nad Łabą*, z poezji radzieckiej przekłady Adama Włodka, 1956, nr 216, s. 5
28. Domeradzki Włodzimierz: *Murarz*, 1950, nr 1, s. 1
29. Fast Howard: *Dwoje ludzi w Sing-Sing – domu śmierci*, przeł. Irena Tuwim, 1953, nr 145, s. 1
30. Fast Howard: *Rewolucja Październikowa*, przeł. Lech Pijanowski, 1952, nr 268, s. 4
31. Fiszer Ewa: *W walce o pokój*, 1951, nr 135, s. 1
32. Gałczyński Konstanty Ildefons: *Dytyramb na cześć pokoju*, 1955, nr 85, s. 1
33. Gałczyński Konstanty Ildefons: *Gwiazda i gołąb*, 1950, nr 354, s. 1
34. Gałczyński Konstanty Ildefons: *Na Karłowym Moście*, 1949, nr 43, s. 3
35. Gałczyński Konstanty Ildefons: *Ojczyzna*, 1952, nr 240, s. 8
36. Gałczyński Konstanty Ildefons: *Pieśni*, 1955, nr 290, s. 1
37. Gałczyński Konstanty Ildefons: *Pieśń dziękczynna*, 1956, nr 1, s. 1
38. Gałczyński Konstanty Ildefons: *Pokój ludziom dobrej woli*, 1949, nr 354, s. 1
39. Gałczyński Konstanty Ildefons: *Toast*, 1954, nr 1, s. 6
40. Garlicki B.: „*Chapeau bas*”, 1954, nr 95, s. 2
41. Garlicki B.: *Księstwo ostatniej nadziei*, 1954, nr 94, s. 2
42. Hałas Franciszek: *Agitka*, z czeskiego przeł. Adam Włodek, 1949, nr 68, s. 1
43. Harasymowicz Jerzy: *Jan Wilk*, 1955, nr 104, s. 4
44. Harasymowicz Jerzy: *Miasteczko w Karpatach*, 1956, nr 3, s. ?
45. Harasymowicz Jerzy: *Powrót z polowania*, 1956, nr 3, s. ?

46. Harasymowicz Jerzy: *Prośba o księżniczkę*, 1956, nr 3, s.?
47. Hikmet Nazim: *Zmarła dziewczynka*, przekład z tureckiego Małgorzata Łabęcka-Koecherowa, 1955, nr 90, s. 1
48. Hordyński Jerzy: *Elegia Oświęcimska*, 1955, nr 91, s. 10
49. Hordyński Jerzy: *Epitafium dla Nikosa Belojannisa*, 1953, nr 49, s. 3
50. Hordyński Jerzy: *Fabryka wielkich maszyn elektrycznych we Wrocławiu*, 1952, nr 257, s. 4
51. Hordyński Jerzy: *List wigilijny*, 1956, nr 306, s. 7
52. Hordyński Jerzy: *Na Starym Mieście*, 1956, nr 228, s. 8
53. Hordyński Jerzy: *Podpisujemy Apel Wiedeński*, 1955, nr 89, s. 3
54. Hordyński Jerzy: *Preludia*, 1955, nr 307, s. 3
55. Hordyński Jerzy: *Przyjaciołom z NRD*, 1955, nr 239, s. 1
56. Hordyński Jerzy: *Warszawie*, 1956, nr 228, s. 8
57. Jasiński Bruno: *Pieśń o głodzie* (fragmenty cz. II), 1956, nr 103, s. 6
58. Jastrun Mieczysław: *Oda majowa*, 1951, nr 119, s. 1
59. Jesienin Sergiej: *Lenin* (fragmenty poematu), z poezji radzieckiej przekłady Adama Włodka, 1956, nr 216, s. 5
60. Karczewska Wanda: *Mój głos*, 1952, nr 257, s. 2
61. Kern Ludwik Jerzy: *Dialog z żoną w majowe rano*, 1955, nr 103, s. 1
62. Kern Ludwik Jerzy: *Piosenka jubileuszowa*, 1955, nr 20, s. 4
63. Kirsanow Siemion: *Aleksander Matrosow mówi*, z poezji radzieckiej przekłady Adama Włodka, 1956, nr 216, s. 5
64. Kołas Jakub: *Ludu swobodny Polski nowej*, w przekładzie Adama Włodka, 1955, nr 236, s. 4
65. Koprowski Jan: *Nowa droga*, 1949, nr 218, s. 5
66. Kubiak Tadeusz: *Lajkonik w styczniu 1945*, 1949, nr 53, s. 3
67. Kupała Janka: *Za wszystko*, w przekładzie Adama Włodka, 1955, nr 236, s. 4
68. Kwiatkowski Tadeusz: *Piosenka o „Dzienniku”*, 1955, nr 20, s. 11
69. Lasocki Marek: *Rozżalony księżyc*, 1952, nr 257, s. 8
70. Leonidze Giorgi: *[Narodził się, by młodość wszechświata...]* (fragment poematu o Stalinie), tłum. Leopold Lewin, 1953, nr 60, s. 3
71. Lewin Leopold: *[Tam, gdzie z pustyni wytryska rzeka...]*, 1952, nr 292, s. 3
72. Lewin Leopold: *Mickiewicz i Puszkina*, 1950, nr 41, s. 3
73. Lipniacki W.: *Narodowy bieg na przelaj*, 1949, nr 126, s. 4

74. Majakowski Władimir: *Naszej młodzieży*, z poezji radzieckiej przekłady Adama Włodka, 1956, nr 216, s. 5
75. Majakowski Włodzimierz: *Rozmowa z towarzyszem Leninem*, 1954, nr 18, s. 4-5
76. Majakowski Włodzimierz: *Słowa nasze*, przekład Adama Ważyka, 1954, nr 59, s. 6-7
77. Majakowski Włodzimierz: *Tajemnica młodości*, z rosyjskiego przeł. Adam Włodek, 1950, nr 240, s. 4
78. Majakowski Włodzimierz: *W. I. Lenin* (fragment poematu), 1950, nr 41, s. 3
79. Majakowski Włodzimierz: *W. I. Lenin* (fragment poematu), tłum. Piotr Kozuch, 1950, nr 110, s. 3
80. Majakowski Włodzimierz: *Włodzimierz Iljicz Lenin* (fragment poematu), tłum. Piotr Kozuch, 1949, nr 20, s. 1
81. Mandalian Andrzej: [*Naszej sprawy nikt nie zadusi!*], 1954, nr 59, s. 1
82. Mao Tse-Tung: *Chińska oda*, tłum. Tadeusz Borowski, 1950, nr 270, s. 3
83. Mao Tse-Tung: *Wyzwolenie*, tłum. Władysław Szremowicz, 1954, nr 234, s. 3
84. Mazurkiewicz Irena: *Głos matki*, 1952, nr 257, s. 6-7
85. Miller Jerzy: *Kandydat narodu*, 1952, nr 257, s. 1
86. Nowak Tadeusz: *Oczekiwanie*, 1955, nr 42, s. 3
87. Nowak Tadeusz: *Opowieść przed 1 Maja*, 1953, nr 102, s. 3
88. Nowak Tadeusz: *Staruszka*, 1955, nr 42, s. 3
89. Nowak Tadeusz: *Tak jest w piosence*, 1955, nr 42, s. 3
90. Nowak Tadeusz: *Walka*, 1950, nr 76, dod. „Myśl Akademicka”, s. II
91. Pasternak Leon: *Świat odmieniony*, 1950, nr 316, s. 1
92. Pasternak Leon: *Tak było*, 1951, nr 234, s. 3
93. Paździor Józef: *Miasto pokoju*, 1950, nr 247, s. 3
94. Piechal Marian: *Deklaracja*, 1949, nr 271, s. 1
95. Piotrowski Henryk: *Szczecin*, 1952, nr 227, s. 1
96. Puschel Walter: *Wezwanie*, 1950, nr 349, s. 3
97. Putrament Jerzy: *9 marca*, 1953, nr 59, s. 8
98. Rylski Maksym: [*Jego portret zdobi chatę skromną...*], przekład Stefana Flukowskiego, 1955, nr 95, s. 10
99. Rylski Maksym: *Do Braci Polaków*, z ukraińskiego przeł. Leon Pasternak, 1950, nr 109, s. 3
100. Selwinski Ilia: *Urodzaj*, przeł. Adam Włodek, 1956, nr 216, s. 3
101. Słobodnik Włodzimierz: *Szkice Stalina*, 1954, nr 55, s. 3

102. Słonimski Antoni: *Portret Prezydenta*, 1952, nr 174, s. 5
103. Słowacki Juliusz: *Beniowski* (fragment), 1950, nr 28, s. 1
104. Sokół Tadeusz: *Ballada o kwiecie paproci*, 1950, nr 172, s. 4
105. Sokół Tadeusz: *Warszawa*, 1950, nr 258, s. 3
106. Solski Ludwik: [*Czasem z furią opętańca...*], 1954, nr 304, s. 4
107. Staff Leopold: *Chciałem już zamknąć dzień*, 1953, nr 306, s. 3
108. Staff Leopold: *Dnie i noce*, 1952, nr 174, s. 5
109. Staff Leopold: *Pokój*, 1951, nr 205, s. 3
110. Staff Leopold: *Pokój*, 1953, nr 1, s. 1
111. Szczipaczow Stiepan: *Frontowa czujność*, z rosyjskiego przeł. Adam Włodek, 1953, nr 46, s. 1
112. Szczipaczow Stiepan: *Wiatr*, z poezji radzieckiej przekłady Adama Włodka, 1956, nr 216, s. 5
113. Szenwald Lucjan: *Armia Czerwona*, 1951, nr 271, s. 3
114. Szenwald Lucjan: *Armia Czerwona*, 1953, nr 16, s. 1
115. Szkolandy Wlastimil: *Pogranicze*, przekład Bożeny Karczewskiej, 1949, nr 69, s. 6
116. Szydłowski Stanisław: *Wiersz o liście wyborczej*, 1952, nr 255, s. 6
117. Szymborska Wisława: [*Że w bój poprowadził krzywdzonych...*], 1954, nr 18, s. 1
118. Szymborska Wisława: *Gawęda o miłości ziemi ojczystej*, 1952, nr 254, s. 1
119. Szymborska Wisława: *Młodzieży budującej Nową Hutę*, 1953, nr 81, s. 1
120. Szymborska Wisława: *Na powitanie budowy socjalistycznego miasta*, 1953, nr 173, s. 10
121. Szymborska Wisława: *Nowa Huta*, 1952, nr 308, s. 3
122. Szymborska Wisława: *W oknie*, 1953, nr 81, s. 1
123. Szymborska Wisława: *Żołnierz radziecki w dniach wyzwolenia do dzieci polskich mówił tak:*, 1954, nr 46, s. 1
124. Śliwiak Tadeusz: *Dając córce jabłuszko w dniu jej święta*, 1954, nr 129, s. 2
125. Śliwiak Tadeusz: *Dźwignięty z bruku*, 1955, nr 282, s. 1
126. Śliwiak Tadeusz: *Na pierwszą drogę*, 1953, nr 208, s. 3
127. Śliwiak Tadeusz: *Pokój*, 1952, nr 298, s. 1
128. Śliwiak Tadeusz: *Powrót na Starówkę*, 1953, nr 173, s. 10
129. Śliwiak Tadeusz: *W górach*, 1952, nr 212, s. 4

130. Śliwiak Tadeusz: *Zamordowali Belojannisa*, 1952, nr 85, s. 3
131. Tank Maksym: *Wieniec*, w przekładzie Adama Włodka, 1955, nr 236, s. 4
132. Tuwim Julian: *AB Urbe Condita*, 1949, nr 240, s. 2
133. Tuwim Julian: *Choinka*, 1954, nr 306, s. 8
134. *Ucisk*, 1954, nr 234, s. 3
135. Ważyk Adam: *Warszawa pokoju żrenica*, 1950, nr 317, s. 3
136. Ważyk Adam: *Widokówka z miasta socjalistycznego*, 1949, nr 66, s. 6
137. Wirski Juliusz: *Robotnik czyta Słowackiego*, 1949, nr 125, s. 4
138. Włodek Adam: *60 lat*, 1952, nr 93, s. 1
139. Włodek Adam: *My go dziś nazywamy...*, 1955, nr 173, s. 1
140. Włodek Adam: *Nieswoim głosem: antologia parafraz poetyckich: Franciszek Bohomolec: Kurdesz na X-lecie*, 1955, nr 20, s. 20
141. Włodek Adam: *Nieswoim głosem: antologia parafraz poetyckich: Szymon Szymonowicz: Żeńcy*, 1954, nr 284, s. 8
142. Włodek Adam: *Pamiętaj*, 1952, nr 254, s. 8
143. Włodek Adam: *Sojusz*, 1954, nr 213, s. 2
144. Włodek Adam: *Strofy majowe*, 1952, nr 104, s. 1
145. Włodek Adam: *Trud miniony na świat przywołać*, 1954, nr 169, s. 1
146. Włodek Adam: *Westerplatte*, 1954, nr 208, s. 3
147. Włodek Adam: *Wiersz o dzieciach*, 1953, nr 129, s. 2
148. Włodek Adam: *Wiersz o wieży krakowskiej*, 1953, nr 265, s. 6-7
149. Woroszyński Wiktor: *Moskiewska noc*, 1955, nr 103, s. 4
150. Wygodzki Stanisław: *Na widok Moskwy*, 1954, nr 217, s. 1
151. Zagórski Jerzy: *Na dziesięciolecie*, 1955, nr 20, s. 5
152. Zagórski Jerzy: *Nad Wilią (fragmenty)*, 1955, nr 234, s. 3
153. Załucki Marian: *50-lecie „Dziennika”*, 1955, nr 20, s. 20
154. Załucki Marian: *Kram z kramami*, 1952, nr 89, s. 6
155. Załucki Marian: *Moja fizyczna kultura*, 1956, nr 306, s. 5
156. Załucki Marian: *Na „Dni Krakowa”*, 1952, nr 125, s. 5
157. Zamiatin Władimir: *Warszawa*, 1956, nr 216, s. 1
158. Zechenter Witold: *Do przyjaciela list o Nowej Hucie*, 1950, nr 248, s. 3
159. Zechenter Witold: *List jubileuszowy do Bogdana Brzezińskiego*, 1955, nr 20, s.
- 20
160. Zechenter Witold: *List z wczasów*, 1952, nr 188, s. 4

161. Zechenter Witold: *Na nutkę krakowską*, 1952, nr 125, s. 5
162. Zechenter Witold: *Nie widzą słońca*, 1955, nr 104, s. 4
163. Zechenter Witold: *O Warszawie do córki*, 1951, nr 234, s. 3
164. Zechenter Witold: *Pokój*, 1951, nr 135, s. 6
165. Zechenter Witold: *Powitanie*, 1951, nr 258, s. 1
166. Zechenter Witold: *Proste słowa*, 1952, nr 308, s. 1
167. Zechenter Witold: *Wiersz do Johna Browna*, 1951, nr 134, s. 3
168. Zimmering Max: *Rzeka pokoju*, tłum. Jan Koprowski, 1952, nr 162, s. 3
169. Zych Jan: *Dwie strofy pieśni*, 1953, nr 102, s. 3
170. Żukowski Jacek: *Styczniowa ofensywa*, 1955, nr 15, s. 8
171. Żukowski Jacek: *Wiersz o lipcowym zobowiązaniu*, 1953, nr 173, s. 10
172. Żukowski Jacek: *Pieśń Huty*, 1954, nr 59, s. 9
173. Żukowski Jacek: *Słoneczny marsz*, 1949, nr 42, s. 5, dod. „Kolumna Młodych”

1957-1970

1. *Auschwitz-Birkenau 1943*, 1968, nr 305, s. 6
2. Baczyński Krzysztof Kamil: *Warszawa*, 1969, nr 183, s. 3
3. Billik Roman: *Oświęcim*, 1963, nr 23, s. 3
4. Bodnicki Władysław: *Panna wodna*, 1964, nr 93, s. 4
5. Brancewicz Jan: *Przemijanie*, 1961, nr 190, s. 5
6. Brecht Bertold: *Niezwyciężony napis*, 1970, nr 94, s. 3
7. Broniewski Władysław: *Bratek*, 1962, nr 36, s. 3
8. Broniewski Władysław: *Co mi tam troski*, 1959, nr 207, s. 3
9. Broniewski Władysław: *Dąb*, 1962, nr 36, s. 3
10. Broniewski Władysław: *Pierwszy Maja*, 1962, nr 102, s. 3
11. Broniewski Władysław: *Ty przychodzisz*, 1958, nr 309, s. 9
12. Bryll Ernest: *Demaskacja*, 1959, nr 116, s. 6
13. Bryndza Stanisław Zbigniew: *Ewie*, 1967, nr 250, s. 5
14. Bryndza Stanisław Zbigniew: *Paleta Van Gogha*, 1967, nr 48, s. 3
15. Brzeziński Bogdan: *Na Dni Krakowa*, 1957, nr 142, s. 8
16. Brzeziński Bogdan: *Rozmowa z tatusiem*, 1959, nr 143, s. 4
17. Bujak Issa Stanisław: *Ciuchcia*, 1962, nr 30, s. 5

18. Burgin Juliusz: *Ballada*, 1958, nr 297, s. 5
19. Bursa Andrzej: *[Prowadziły nas lata tamtego niedziele...]*, 1957, nr 274, s. 4
20. Bursa Andrzej: *Likwidacja Zakładu dla umysłowo chorych w Kobierzynie przez Niemców*, 1962, nr 275, s. 4
21. Bursa Andrzej: *Mobile*, 1957, nr 130, s. 5
22. Bursa Andrzej: *Okna*, 1970, nr 27, s. 6
23. Bursa Andrzej: *Pedagogika*, 1962, nr 275, s. 4
24. Bursa Andrzej: *Pętla architektury* (fragment poematu *Luiza*), 1967, nr 268, s. 5
25. Bursa Andrzej: *Pochwała władz miejskich*, 1958, nr 273, s. 6
26. Bursa Andrzej: *Rakarz*, 1957, nr 130, s. 5
27. Bursa Andrzej: *Rówieśnikom kameleonom*, 1957, nr 274, s. 4
28. Bursa Andrzej: *Rzeźnia*, 1962, nr 275, s. 4
29. Bursa Andrzej: *Uśmiech podgardla*, 1957, nr 130, s. 5
30. Bursa Andrzej: *Wisielec*, 1957, nr 130, s. 5
31. Cerefin Zbigniew: *[Spoglądam w przeszłość ze wzruszeniem...]*, 1970, nr 27, s. 10
32. Corso Gregory: *Przyjaciel*, tłum. Janina Katz, 1967, nr 307, s. 5
33. Cwietajewa Maryna: *Poemat roгатki* (fragmenty), z rosyjskiego przeł. Tadeusz Nyczek, 1969, nr 111, s. 4
34. Czałczyńska Barbara: *W kawiarni*, 1965, nr 56, s. 5
35. Czarnecki Jerzy Michał: *[Cóż może fircyk, albo dureń...]*, 1968, nr 256, s. 4
36. Czarnecki Jerzy Michał: *Miasto*, 1966, nr 258, s. 3
37. Czarnecki Jerzy Michał: *Twarz*, 1962, nr 119, s. 4
38. Czuma Mieczysław: *Sierpień, południe*, 1961, nr 184, s. 6
39. Czuma Mieczysław: *Uwaga o śmierci niechybnej*, 1961, nr 298, s. 3
40. Czuma Mieczysław: *O Wicie, rzeźbiarzu*, 1960, nr 80, s. 6
41. Diop Dawid: *Przeciw przemocy*, przekład Jerzy Pleśniarowicz, 1961, nr 55, s. 3
42. Dobrzański Andrzej: *Bogowie*, 1961, nr 208, s. 3
43. Dobrzański Andrzej: *Lustro*, 1961, nr 125, s. 3
44. Dobrzański Andrzej: *Ślepcy*, 1961, nr 208, s. 3
45. Dobrzański Andrzej: *Słowo*, 1961, nr 125, s. 3
46. Dworaczek Jan: *[Nie mów...]*, 1961, nr 190, s. 5
47. Dworaczek Jan: *Kraków*, 1961, nr 190, s. 5
48. Dymny Wiesław: *Wierszyk wiosenny*, 1959, nr 86, s. 4
49. Dzieduszycki Antoni: *[Jeżeli bym mógł...]*, 1957, nr 184, s. 5

50. Dzeduszycki Antoni: *[Lato było jasne jak trawa...]*, 1957, nr 184, s. 5
51. Dzeduszycki Antoni: *Spowiedź szalonego*, 1957, nr 286, s. 6
52. Dzeduszycki Antoni: *Wielkie zmęczenie*, 1957, nr 286, s. 6
53. Dzierżymirska Barbara: *Smutne muzykowanie Konstantemu Ildefonsowi Gałczyńskiemu* (fragmenty poematu), 1957, nr 112, s. 5
54. Dzierżymirska-Konopacka Barbara: *Salwador Dali*, 1961, nr 131, s. 6
55. Dzierżymirska-Konopacka Barbara: *Uśmiech godzin*, 1961, nr 131, s. 6
56. Faber Wincenty, Moczulski Leszek: *Tysiąclecie pierwsze*, 1966, nr 126, s. 5
57. Faber Wincenty: *Jesienna uroda*, 1962, nr 245, s. 7
58. Faber Wincenty: *Kochanka Słońca*, 1961, nr 184, s. 6
59. Faber Wincenty: *Perpetum mobile*, 1968, nr 95, s. 5
60. Faber Wincenty: *Przed wiosną*, 1960, nr 80, s. 6
61. Faber Wincenty: *Roboty*, 1964, nr 52, s. 3
62. Faber Wincenty: *Z Conrada*, 1968, nr 18, s. 4
63. Faber Wincenty: *Zgodność*, 1962, nr 119, s. 4
64. Faber Wincenty: *Zmiana*, 1961, nr 298, s. 3
65. Frasik Józef Andrzej.: *Tydzień w górach*, 1957, nr 184, s. 3
66. Frasik Józef Andrzej: *[Wspomnę ów wrzesień...]*, 1969, nr 207, s. 3
67. Frasik Józef Andrzej: *Bułgaria*, 1970, nr 69, s. 3
68. Frasik Józef Andrzej: *Cztery strofy o wiośnie*, 1960, nr 121, s. 4
69. Frasik Józef Andrzej: *Dokąd*, 1961, nr 43, s. 5
70. Frasik Józef Andrzej: *Dożynki*, 1965, nr 211, s. 1
71. Frasik Józef Andrzej: *Drzewo*, 1967, nr 258, s. 1
72. Frasik Józef Andrzej: *Dzień jeden z wielu*, 1968, nr 260, s. 1
73. Frasik Józef Andrzej: *Dzwonki*, 1969, nr 305, s. 1
74. Frasik Józef Andrzej: *Górskie lato*, 1957, nr 184, s. 3
75. Frasik Józef Andrzej: *Grusza*, 1964, nr 87, s. 3
76. Frasik Józef Andrzej: *Gwiazda spada*, 1960, nr 277, s. 6
77. Frasik Józef Andrzej: *Gwiazdy świecą nocą*, 1962, nr 12, s. 3
78. Frasik Józef Andrzej: *Latarnia*, 1959, nr 290, s. 4
79. Frasik Józef Andrzej: *Miasto*, 1968, nr 130, s. 1
80. Frasik Józef Andrzej: *Mój Jesienin*, 1969, nr 279, s. 3
81. Frasik Józef Andrzej: *Mój kraj*, 1957, nr 184, s. 3
82. Frasik Józef Andrzej: *Nocne zegary*, 1959, nr 57, s. 7

83. Frasik Józef Andrzej: *Okno w ogród majowy*, 1967, nr 202, s. 4
84. Frasik Józef Andrzej: *Ostatni pokłon*, 1967, nr 44, s. 1
85. Frasik Józef Andrzej: *Popołudnie w parku*, 1962, nr 239, s. 3
86. Frasik Józef Andrzej: *Przy cmentarnej ścieżce*, 1966, nr 259, s. 3
87. Frasik Józef Andrzej: *Rapsod po latach przypomniany*, 1968, nr 208, s. 3
88. Frasik Józef Andrzej: *Westchnienie*, 1957, nr 184, s. 3
89. Frenaud Andre: *Gdyby tak co*, z francuskiego przeł. Tadeusz Nyczek, 1969, nr 111, s. 4
90. Gałczyński Konstanty Ildefons: *[Gdy go matka lulala]*, 1958, nr 309, s. 9
91. Gałczyński Konstanty Ildefons: *Dzisiaj zaczęła się szkoła* (fragment wiersza pt. *Wiersz o wesołym dniu Józia Powoniaka*), 1959, nr 207, s. 1
92. Gałczyński Konstanty Ildefons: *Pierwszy maja*, 1959, nr 102, s. 4
93. Gałczyński Konstanty Ildefons: *Przed Mauzoleum Lenina*, 1958, nr 93, s. 7
94. Gawrońska Izabella: *[Zanim się odzujemy...]*, 1968, nr 60, s. 4
95. Harasymowicz Jerzy: *[Gdy na podwórko wyjdzie...]*, 1959, nr 128, s. 1
96. Harasymowicz Jerzy: *Budowanie lasu*, 1964, nr 75, s. 7
97. Harasymowicz Jerzy: *Cerkiewki*, 1957, nr 305, s. 6
98. Harasymowicz Jerzy: *Cesarzowa łososi*, 1967, nr 303, s. 1
99. Harasymowicz Jerzy: *Cmentarz zieleń zarosły*, 1959, nr 260, s. 1
100. Harasymowicz Jerzy: *Czchów*, 1957, nr 214, s. 3
101. Harasymowicz Jerzy: *Daniel*, 1959, nr 134, s. 5
102. Harasymowicz Jerzy: *Do domu swego przyjazd pianistki*, 1961, nr 50, s. 3
103. Harasymowicz Jerzy: *Dwa flety*, 1967, nr 292, s. 3
104. Harasymowicz Jerzy: *Dwóch woźnych w muzeum*, 1958, nr 285, s. 5
105. Harasymowicz Jerzy: *Gotyki z aniołem*, 1957, nr 100, s. 4
106. Harasymowicz Jerzy: *Jastrząb*, 1969, nr 40, s. 3
107. Harasymowicz Jerzy: *Jesień krakowska*, 1960, nr 141, s. 4
108. Harasymowicz Jerzy: *Jesień*, 1959, nr 116, s. 6
109. Harasymowicz Jerzy: *Jesienna droga do Leluchowa*, 1966, nr 234, s. 3
110. Harasymowicz Jerzy: *Jodły*, 1964, nr 103, s. 1-2
111. Harasymowicz Jerzy: *Koło snu*, 1957, nr 305, s. 4
112. Harasymowicz Jerzy: *Koty z Muszyny*, 1959, nr 218, s. 7
113. Harasymowicz Jerzy: *Koty*, 1959, nr 218, s. 7
114. Harasymowicz Jerzy: *Kraków (fragment poematu)*, 1958, nr 129, s. 7

115. Harasymowicz Jerzy: *Krakowski bazyliiszek*, 1960, nr 97, s. 3
116. Harasymowicz Jerzy: *Krakowski pustelnik*, 1961, nr 43, s. 5
117. Harasymowicz Jerzy: *Krakowski Rynek*, 1959, nr 305, s. 1
118. Harasymowicz Jerzy: *Kuchnia polowa*, 1963, nr 15, s. 1
119. Harasymowicz Jerzy: *Leśniczówka*, 1957, nr 214, s. 3
120. Harasymowicz Jerzy: *Limeryki* (tu: *Letnik; Krawiec, Urzędnik*), 1959, nr 27, s.
5
121. Harasymowicz Jerzy: *List z wakacji do kota*, 1959, nr 218, s. 7
122. Harasymowicz Jerzy: *Madonna z Przyszowej*, 1967, nr 71, s. 1
123. Harasymowicz Jerzy: *Matka Boża z obrazu Carlo Crivelli*, 1961, nr 303, s. 8
124. Harasymowicz Jerzy: *Miłość*, 1967, nr 292, s. 3
125. Harasymowicz Jerzy: *Mit o świętym Jerzym*, 1960, nr 115, s. 7
126. Harasymowicz Jerzy: *Muchomor*, 1959, nr 116, s. 6
127. Harasymowicz Jerzy: *Musica antiqua*, 1968, nr 214, s. 4
128. Harasymowicz Jerzy: *Muszyński październik*, 1957, nr 47, s. 5
129. Harasymowicz Jerzy: *Na piec*, 1963, nr 304, s. 5
130. Harasymowicz Jerzy: *Na świerszcza*, 1960, nr 181, s. 3
131. Harasymowicz Jerzy: *Na wczasach*, 1959, nr 188, s. 6
132. Harasymowicz Jerzy: *Namiot zimowy*, 1967, nr 36, s. 5
133. Harasymowicz Jerzy: *Nauka jazdy poetyckiej*, 1958, nr 235, s. 6
134. Harasymowicz Jerzy: *Niedziela u ciotki*, 1961, nr 113, s. 3
135. Harasymowicz Jerzy: *Noc marcowa*, 1966, nr 67, s. 5
136. Harasymowicz Jerzy: *Oda do deszczu*, 1961, nr 172, s. 4
137. Harasymowicz Jerzy: *Pastorałka drzew*, 1965, nr 305, s. 1
138. Harasymowicz Jerzy: *Pastorałka z królami*, 1966, nr 305, s. 1
139. Harasymowicz Jerzy: *Pierze wiosenne*, 1968, nr 89, s. 3
140. Harasymowicz Jerzy: *Placforma* (fragment poematu), 1970, nr 74, s. 5
141. Harasymowicz Jerzy: *Po burzy*, 1961, nr 113, s. 3
142. Harasymowicz Jerzy: *Polowanie*, 1967, nr 36, s. 5
143. Harasymowicz Jerzy: *Poprad*, 1966, nr 84, s. 3
144. Harasymowicz Jerzy: *Pożar*, 1958, nr 235, s. 6
145. Harasymowicz Jerzy: *Rajski chłopczyk*, 1958, nr 10, s. 5
146. Harasymowicz Jerzy: *Sądecki dom nad Popradem*, 1959, nr 290, s. 4
147. Harasymowicz Jerzy: *Sen topoli*, 1969, nr 70, s. 5

148. Harasymowicz Jerzy: *Siedziałem na tarasie*, 1961, nr 172, s. 4
149. Harasymowicz Jerzy: *Siedziałem na tarasie*, 1966, nr 234, s. 3
150. Harasymowicz Jerzy: *Słonecznik jesienny*, 1959, nr 242, s. 4
151. Harasymowicz Jerzy: *Sztuka Makowskiego*, 1960, nr 133, s. 5
152. Harasymowicz Jerzy: *Tryptyk* (tu: *Las zimowy; Cerkiew zimowa; Dom zimowy*), 1968, nr 305, s. 4
153. Harasymowicz Jerzy: *Tryptyk cmentarny* (tu: *Cmentarz ruski w Złockiem; Cmentarz w Krakowie; Cmentarz Żydowski w Muszynie*), 1958, nr 260, s. 3
154. Harasymowicz Jerzy: *Tryptyk Nikiforowski*, 1968, nr 262, s. 3
155. Harasymowicz Jerzy: *W lesie po majowym deszczu*, 1968, nr 89, s. 3
156. Harasymowicz Jerzy: *Wiek niewinności*, 1957, nr 129, s. 1
157. Harasymowicz Jerzy: *Wierszyk dla sprzedającej wodę z sokiem przy Teatrze Rozmaitości*, 1960, nr 219, s. 6
158. Harasymowicz Jerzy: *Wierzba*, 1960, nr 181, s. 3
159. Harasymowicz Jerzy: *Wilga*, 1959, nr 182, s. 7
160. Harasymowicz Jerzy: *Wspomnienie*, 1969, nr 305, s. 12
161. Harasymowicz Jerzy: *Wzruszenie*, 1959, nr 188, s. 6
162. Harasymowicz Jerzy: *Z góralskich pięterek*, 1967, nr 292, s. 3
163. Harasymowicz Jerzy: *Zaproszenie na wakacje do Muszyny*, 1960, nr 163, s. 4
164. Harasymowicz Jerzy: *Zastłonięta zielonym jedwabiem*, 1967, nr 143, s. 5
165. Harasymowicz Jerzy: *Zawody hippiczne*, 1959, nr 152, s. 5
166. Harasymowicz Jerzy: *Zimowe miesiące*, 1963, nr 304, s. 5
167. Harasymowicz Jerzy: *Zjazd strachów na wróble*, 1957, nr 100, s. 4
168. Harasymowicz Jerzy: *Żony poetów*, 1960, nr 265, s. 6
169. Hillar Małgorzata: *Kąkole*, 1959, nr 116, s. 6
170. Hillar Małgorzata: *Poziomka*, 1959, nr 116, s. 6
171. Hillar Małgorzata: *Świerszcze*, 1959, nr 116, s. 6
172. Hordyński Jerzy: *Do poezji*, 1957, nr 208, s. 6
173. Hordyński Jerzy: *Dyskobol Hyrona*, 1960, nr 217, s. 7
174. Hordyński Jerzy: *Dziewczyna oddana zwycięzcy olimpijskiemu w nagrodę mówi.*, 1960, nr 217, s. 7
175. Hordyński Jerzy: *Grecka rzeźba: chłopiec nalewający oliwę na rękę*, 1960, nr 217, s. 7
176. Hordyński Jerzy: *Hymn*, 1960, nr 217, s. 7

177. Hordyński Jerzy: *Inwokacja*, 1960, nr 217, s. 7
178. Hordyński Jerzy: *Kraków wolny!*, 1961, nr 15, s. 1
179. Hordyński Jerzy: *Kraków*, 1957, nr 132, s. 1
180. Hordyński Jerzy: *Księgarnia na Podwalu*, 1957, nr 104, s. 1
181. Hordyński Jerzy: *Motyw z wazy*, 1960, nr 217, s. 7
182. Hordyński Jerzy: *Oda*, 1960, nr 217, s. 7
183. Hordyński Jerzy: *Poległemu*, 1957, nr 208, s. 1
184. Hordyński Jerzy: *Rekord*, 1960, nr 217, s. 7
185. Hordyński Jerzy: *W Krakowie*, 1957, nr 142, s. 4
186. Hordyński Jerzy: *Wiersz o Krakowie*, 1958, nr 133, s. 3
187. Indźow Nikołaj: [*Deszcz nam rześisty...*], przeł. z bułgarskiego Adam Włodek, 1966, nr 126, s. 4
188. Ireedyński Ireneusz: *Droga po kole*, 1957, nr 35, s. 8
189. Ireedyński Ireneusz: *Szuflada*, 1959, nr 182, s. 7
190. Ireedyński Ireneusz: *Tu targ niewolników*, 1957, nr 35, s. 8
191. Ireedyński Ireneusz: *Zima*, 1957, nr 35, s. 8
192. Jasiński „Rudy” Zbigniew: *Żądamy amunicji*, 1957, nr 181, s. 1
193. Jasnorzewska Maria: *Dwaj grenadierzy*, 1957, nr 160, s. 3
194. Jasnorzewska Maria: *Prawa Ogrodu Botanicznego*, 1957, nr 160, s. 3
195. Jasnorzewska Maria: *Rozmowa z Omarem*, 1957, nr 160, s. 3
196. Jasnorzewska Maria: *Smutno mi, Boże*, 1957, nr 160, s. 3
197. Jasnorzewska Maria: *Wierzba przydrożna*, 1957, nr 160, s. 3
198. Jesienin Sergiusz: [*Ciemna nocka, spać nie można...*], przekład Tadeusz Nowak, 1959, nr 158, s. 7
199. Jesienin Sergiusz: [*Topiele i błota...*], przekład Tadeusz Nowak, 1959, nr 158, s. 7
200. Jewtuszenko Eugeniusz: [*Tłum w nabitych tramwajach ...*], 1962, nr 265, s. 3
201. Jurcić Stiepan: [*Wybacz...*], przekład Jolanta Groo i Andrzej Janković, 1960, nr 283, s. 5
202. Kajtochowa Anna: *Arabeska*, 1965, nr 56, s. 5
203. Kajtochowa Anna: *Dom*, 1966, nr 55, s. 5
204. Kajtochowa Anna: *Żołnierzom*, 1964, nr 58, s. 3
205. Karotycz Witalij: *Strofy*, tłum. Jan Kamiński, 1969, nr 105, s. 5
206. Kawa Adam: *Sonet V*, 1969, nr 111, s. 4

207. Kawa Adam: *Sonet XVII*, 1969, nr 111, s. 4
208. Kawa Adam: *Sonety do Gienki*, 1969, nr 111, s. 4
209. Kawa Adam: *Z cyklu*, 1969, nr 111, s. 4
210. Kawiński Wojciech: *[Prawdziwa strona zamknięta...]*, 1961, nr 155, s. 6
211. Kawiński Wojciech: *[Widzę jej włos...]*, 1961, nr 155, s. 6
212. Kawiński Wojciech: *Fragment*, 1965, nr 109, s. 3
213. Kawiński Wojciech: *Grób, którego nie ma*, 1964, nr 188, s. 5
214. Kawiński Wojciech: *Jesteśmy*, 1961, nr 280, s. 8
215. Kawiński Wojciech: *Minione wielokrotnie*, 1964, nr 188, s. 5
216. Kawiński Wojciech: *Plon*, 1966, nr 162, s. 5
217. Kawiński Wojciech: *Polegli*, 1961, nr 155, s. 6
218. Kawiński Wojciech: *Prosty widok*, 1961, nr 155, s. 6
219. Kawiński Wojciech: *Przydrożny*, 1963, nr 118, s. 3
220. Kawiński Wojciech: *Punkt*, 1966, nr 198, s. 3
221. Kawiński Wojciech: *Sny dodatkowe*, 1962, nr 119, s. 4
222. Kawiński Wojciech: *Zima*, 1968, nr 6, s. 5
223. Kluszczyńska Jadwiga: *Rapsod Hiroszimy*, 1962, nr 119, s. 4
224. Kołomijec Wołodimir: *O Leninie* (fragmenty), tłum. Jan Kamiński, 1969, nr 105, s. 5
225. Korczak Kazimierz: *XXI lat „Dziennika”*, 1966, nr 19, s. 3
226. Korwin-Piotrowski Zbigniew: *Pomyślał król Kazimierz*, 1964, nr 110, s. 8
227. Kotzian Monika: *Świty w Polsce*, 1966, nr 55, s. 5
228. Kurek Jalu: *Rzecz*, 1969, nr 177, s. 3
229. Kurowska Alina: *Żywioły*, 1966, nr 67, s. 5
230. Kurowska Alina: *Żywioły*, 1966, nr 84, s. 3
231. Kurowska Anna: *Chwile spokoju*, 1966, nr 67, s. 5
232. Kwiatkowski Tadeusz: *Skargi*, 1957, nr 94, s. 12
233. Kwiatkowski Tadeusz: *Lament poranny*, 1957, nr 238, s. 4
234. Leśmian Bolesław: *[W las iglasto-liściasty...]*, 1958, nr 309, s. 9
235. Lileyko Jerzy: *Galczyńskiemu*, 1957, nr 238, s. 6
236. Lipiński Franciszek: *Bieszczady* (fragment), 1968, nr 298, s. 4
237. Lipiński Franciszek: *Nad garścią popiołów*, 1968, nr 298, s. 4
238. Lipiński Franciszek: *Pas lity*, 1968, nr 298, s. 4
239. Lipska Ewa: *Babcia*, 1968, nr 60, s. 4

240. Lipska Ewa: *Bajka*, 1965, nr 56, s. 5
241. Lipska Ewa: *Dwa spojrzenia* (tu: *Za ciszą: Uciekam*), 1970, nr 57, s. 3
242. Lipska Ewa: *Mądry król*, 1966, nr 55, s. 5
243. Lipska Ewa: *Manekiny*, 1964, nr 58, s. 3
244. Lipska Ewa: *Muzeum*, 1965, nr 175, s. 5
245. Lipska Ewa: *Ręce*, 1969, nr 58, s. 3
246. Loebel Bogdan: [*Że biczowany słońcem dzieci...*], 1957, nr 71, s. 5
247. Loebel Bogdan: *Impresje jesienne*, 1957, nr 238, s. 6
248. Loebel Bogdan: *Impresje jesienne*, 1960, nr 277, s. 6
249. Loebel Bogdan: *Most*, 1960, nr 181, s. 7
250. Loebel Bogdan: *Ręce*, 1960, nr 181, s. 7
251. Loebel Bogdan: *Schron*, 1958, nr 159, s. 5
252. Loebel Bogdan: *Strach*, 1957, nr 71, s. 5
253. Loebel Bogdan: *Świątek*, 1960, nr 181, s. 7
254. Loebel Bogdan: *Wiersz dla mojej matki*, 1957, nr 71, s. 5
255. Lohmann Jan: [*Gasną zmęczone kwiaty latarni...*], 1961, nr 43, s. 5
256. Lohmann Jan: [*Spotykam ich na ulicy...*], 1960, nr 199, s. 4
257. Lohmann Jan: *Błąd w elementarzu*, 1968, nr 209, s. 3
258. Lohmann Jan: *Eksploracja*, 1966, nr 138, s. 3
259. Lohmann Jan: *Kanonicza*, 1960, nr 199, s. 4
260. Lohmann Jan: *Kraków*, 1960, nr 306, s. 8
261. Lohmann Jan: *Kraków*, 1963/1964, nr 308, s. 6
262. Lohmann Jan: *Okno Marii*, 1962, nr 293, s. 5
263. Lohmann Jan: *Orka*, 1961, nr 280, s. 8
264. Lohmann Jan: *Pamięć o Hiroszimie*, 1967, nr 190, s. 5
265. Lohmann Jan: *Partyzant*, 1966, nr 13, s. 4
266. Lohmann Jan: *Polonicum*, 1965, nr 235, s. 4
267. Lohmann Jan: *Pomnik Grażyny*, 1969, nr 141, s. 3
268. Lohmann Jan: *Pozwól zapomnieć*, 1962, nr 239, s. 3
269. Lohmann Jan: *Protestuję!*, 1964, nr 145, s. 3
270. Lohmann Jan: *Sierpień*, 1966, nr 180, s. 3
271. Lohmann Jan: *Wielkanoc*, 1967, nr 71, s. 1
272. Lohmann Jan: *Wrzesień*, 1964, nr 207, s. 3
273. Lohmann Jan: *Zwycięstwo*, 1969, nr 15, s. 3

274. Majakowski Włodzimierz: *Rozmowa z Towarzyszem Leninem*, przeł. Adam Włodek, 1957, nr 102, s. 4
275. Maruta Leszek: *Limeryki*, 1960, nr 115, s. 7
276. Mede Amade Mustafa: *[Wolność...]*, przekład Jerzy Pleśniarowicz, 1961, nr 55, s. 3
277. Moczulski Leszek: *Drewno*, 1961, nr 184, s. 6
278. Moczulski Leszek: *Jesień*, 1960, nr 80, s. 6
279. Moczulski Leszek: *Łąka*, 1961, nr 298, s. 3
280. *Noc wigilijna w Oświęcimiu*, 1968, nr 305, s.
281. Nosal Danuta: *Bez odpowiedzi*, 1961, nr 190, s. 5
282. Nosal Danuta: *O kwiatach*, 1961, nr 250, s. 5
283. Nosal Danuta: *Wrócisz*, 1961, nr 190, s. 5
284. Nowak Tadeusz: *Dialog*, 1959, nr 74, s. 4
285. Nowak Tadeusz: *Łapy*, 1959, nr 224, s. 7
286. Nowak Tadeusz: *Lilija*, 1959, nr 224, s. 7
287. Nowak Tadeusz: *Pospólstwo*, 1959, nr 224, s. 7
288. Nowak Tadeusz: *Prawo Archimedesesa*, 1967, nr 143, s. 5
289. Nowak Tadeusz: *Prostota*, 1959, nr 260, s. 6
290. Nowak Tadeusz: *Wierzby*, 1960, nr 115, s. 7
291. Nowak Tadeusz: *Woda przynosi*, 1959, nr 260, s. 6
292. Nowak Tadeusz: *Żonglerka*, 1959, nr 182, s. 7
293. Nowobielska Hanka: *Dobranoc*, 1965, nr 305, s. 5
294. Olijnyk Borys: *[Kiedy tęsknotę na wietrze...]*, tłum. Jan Kamiński, 1969, nr 105, s. 5
295. Olszewski Tadeusz: *Imię*, 1961, nr 214, s. 7
296. Orłow Sergiusz: *W ziemskim globie*, z poezji radzieckiej przeł. Adam Włodek, 1967, nr 263, s. 5
297. Ożóg Jan Bolesław: *Dzień zmarłych*, 1960, nr 260, s. 1
298. Ożóg Jan Bolesław: *Jak się zapomina*, 1962, nr 239, s. 3
299. Ożóg Jan Bolesław: *Jazz*, 1961, nr 251, s. 3
300. Ożóg Jan Bolesław: *Katatonია*, 1967, nr 143, s. 5
301. Ożóg Jan Bolesław: *Może „Kasia” Wiechowicza*, 1961, nr 226, s. 5
302. Ożóg Jan Bolesław: *Nikifor*, 1960, nr 193, s. 7
303. Ożóg Jan Bolesław: *Wiatr*, 1963, nr 130, s. 3

304. Ożóg Jan Bolesław: *Wyspiański*, 1961, nr 226, s. 5
305. Ożóg Jan Bolesław: *Z ulicy*, 1961, nr 119, s. 3
306. Ożóg Jan Bolesław: *Za miastem*, 1962, nr 12, s. 3
307. Pach Adam: *Pastorałka*, 1965, nr 305, s. 5
308. Palij Aleksandra: *Domek dla mojej mamy*, 1960, nr 57, s. 6
309. Parun Vesna: *Daleki ptak*, przekład Jolanta Groo i Andrzej Janković, 1961, nr 281, s. 1
310. Parun Vesna: *Pewnego popołudnia*, przekład z serbochorwackiego Andrzeja Jankovicia, 1964, nr 152, s. 5
311. Parun Vesna: *Skrzyżowanie*, tłum. Andrzej Janković, 1963, nr 285, s. 4
312. Pawlikowska-Jasnorzewska Maria: *Błonia*, 1965, nr 20, s. 3
313. Pawlikowska-Jasnorzewska Maria: *Leży jak we łóżu*, 1958, nr 309, s. 9
314. Pawlikowska-Jasnorzewska Maria: *Ogród Botaniczny przy ul. Kopernika*, 1965, nr 20, s. 3
315. Pawlikowska-Jasnorzewska Maria: *Planty*, 1965, nr 20, s. 3
316. Pawlikowska-Jasnorzewska Maria: *Prawa Ogródu Botanicznego*, 1965, nr 20, s. 3
317. Po Czin: *Kaftan*, z wersji niemieckiej przeł. Leszek Herdegen, 1957, nr 11, s. 5
318. Po Czin: *Popołudniowe okno*, z wersji niemieckiej przeł. Leszek Herdegen, 1957, nr 11, s. 5
319. *Pochwała nauki XX wieku*, 1964, nr 309, s. 4
320. Poświatowska Halina: *[Nie daj koniowi...]*, 1960, nr 253, s. 4
321. Poświatowska Halina: *[Nie mów...]*, 1960, nr 253, s. 4
322. Przyboś Julian: *[Iść tamtędy...]*, 1958, nr 309, s. 9
323. Przyboś Julian: *Dla córeczki*, 1958, nr 81, s. 3
324. Przyboś Julian: *Na Wawel*, 1957, nr 15, s. 1
325. Przyboś Julian: *Na Wawel*, 1960, nr 20, s. 3
326. Przyboś Julian: *Nowy Kraków*, 1959, nr 135, s. 4
327. Pyrczak Roman J.: *Aneks do tradycji*, 1967, nr 6, s. 5
328. Pyrczak Roman J.: *Apostrofa do Ojczyzny*, 1965, nr 172, s. 1
329. Pyrczak Roman J.: *Pamiętki*, 1966, nr 84, s. 3
330. Pyrczak Roman J.: *Pamięć*, 1967, nr 208, s. 5
331. Pyrczak Roman J.: *Pierwsze przykazanie człowiecze*, 1967, nr 196, s. 3
332. Pyrczak Roman J.: *Pod Cytadelami*, 1966, nr 264, s. 5

333. Pyrczak Roman J.: *Próba wyjścia*, 1963, nr 112, s. 3
334. Pyrczak Roman J.: *Sobie*, 1967, nr 196, s. 3
335. Pyrczak Roman J.: *Tkanina z rzeczy polskich* (fragment poematu), 1968, nr 184, s. 3
336. Pyrczak Roman J.: *Toast*, 1966, nr 84, s. 3
337. Pyrczak Roman J.: *W górach*, 1965, nr 247, s. 3
338. Pyrczak Roman J.: *Wakacje i kultura*, 1967, nr 196, s. 3
339. Pyrczak Roman J.: *Z pamiętnika kombatanta: Wrzesień trwający*, 1964, nr 207, s. 3
340. Raczyński Andrzej: *Elegia 6*, 1969, nr 111, s. 4
341. Raczyński Andrzej: *Szczęście*, 1968, nr 226, s. 4
342. Ranaivo Flavien: *Drogi*, przekład Jerzy Pleśniarowicz, 1961, nr 55, s. 3
343. Ratkowski Filip: *Motyw budowy mostu*, 1969, nr 111, s. 4
344. Rej Mikołaj: *Co dziesięć koni pasł*, 1969, nr 81, s. 8
345. Rej Mikołaj: *Co żonę chciał z okrętu wyrzucić*, 1969, nr 81, s. 8
346. Rej Mikołaj: *Dziewica, co kozucha szanowała*, 1969, nr 81, s. 8
347. Rej Mikołaj: *Na niedbałość Polską*, 1969, nr 81, s. 8
348. Rej Mikołaj: *Rzecz Pospolita, albo sejm pospolity*, 1969, nr 81, s. 8
349. Rewicz Aleksander: *Człowieku*, 1967, nr 263, s. 5
350. Różewicz Tadeusz: *Dytyramb na cześć teściowej*, 1960, nr 57, s. 1
351. Rylski Maksym: *Pod słońcem Października*, przeł. Jerzy Hordyński, 1957, nr 265, s. 1
352. Samozwaniec Magdalena: *Ewolucja współczesnego poety*, 1965, nr 20, s. 8
353. Sawicki Andrzej: *Gdyby świat był deseniem...]*, 1968, nr 167, s. 4
354. Sawicki Andrzej: *Próba portretu*, 1967, nr 250, s. 5
355. Skoczylas Anna: *Odchodzące*, 1968, nr 60, s. 4
356. Skoneczny Stanisław: *Dzieje*, 1958, nr 105, s. 5
357. Skoneczny Stanisław: *Poeta*, 1958, nr 105, s. 5
358. Skwarnicki Marek: *Jesień Warszawska*, 1960, nr 115, s. 7
359. Słobodziński Andrzej: *[I znów będziemy mieszkać w morzu...]*, 1967, nr 18, s. 5
360. Słobodziński Andrzej: *Niepokój*, 1966, nr 294, s. 5
361. Słowacki Juliusz: *Zawisza Czarny*, 1960, nr 169, s. 1
362. Słowik Michał: *Dzwon*, 1967, nr 303, s. 1
363. Słowik Michał: *Sokolica*, 1967, nr 303, s. 1

364. Smoleński Olgierd, *Okręt*, 1960, nr 80, s. 6
365. Smoleński Olgierd: *My*, 1957, nr 238, s. 6
366. Socha-Lisowska Teresa: *[W tym domu było wiele cienia...]*, 1967, nr 143, s. 5
367. Socha-Lisowska Teresa: *Jesienny sen o mleczarkach*, 1959, nr 242, s. 4
368. Socha-Lisowska Teresa: *Jesień*, 1960, nr 115, s. 7
369. Solski Ludwik: *[Czasem z furją opętańca...]*, 1959, nr 301, s. 4
370. Sprusiński Michał: *[Zagubieni w elipsach znaków...]*, 1961, nr 280, s. 8
371. Sprusiński Michał: *Krajobraz*, 1961, nr 298, s. 3
372. Sprusiński Michał: *Niby erotyk*, 1962, nr 119, s. 4
373. Sprusiński Michał: *Wracam nurtem rzek*, 1963, nr 118, s. 3
374. Staff Leopold: *Ludwika Wawrzyńska*, 1958, nr 278, s. 3
375. Suknarowska Maria: *Zima*, 1958, nr 10, s. 5
376. Szemler Ferenc: *Sadoveanu*, 1960, nr 283, s. 5
377. Szewczenko Taras: *Testament*, 1961, nr 73, s. 3
378. Szłaga Krystyna: *Dziewczyna*, 1961, nr 190, s. 5
379. Szłaga Krystyna: *Medytacje*, 1965, nr 56, s. 5
380. Szłaga Krystyna: *Odmiana pozy*, 1966, nr 55, s. 5
381. Szłaga Krystyna: *Pełne grono snu*, 1968, nr 60, s. 4
382. Szłaga Krystyna: *Przed świtem*, 1962, nr 119, s. 4
383. Szłaga Krystyna: *Trzeba*, 1964, nr 58, s. 3
384. Sztaudynger Jan: *Chociaż* (bajka), 1965, nr 305, s. 10
385. Sztaudynger Jan: *Co jesz?* (bajka), 1965, nr 305, s. 10
386. Sztaudynger Jan: *Czemu strach* (bajka), 1965, nr 305, s. 10
387. Sztaudynger Jan: *List listka* (bajka), 1965, nr 305, s. 10
388. Sztaudynger Jan: *Lody śmietankowe*, 1967, nr 131, s. 5
389. Sztaudynger Jan: *Szczęśliwa sroka*, 1967, nr 131, s. 5
390. Sztaudynger Jan: *W dzień Bożego Narodzenia* (bajka), 1965, nr 305, s. 10
391. Sztaudynger Jan: *Wyprawa sójki za morze* (bajka), 1965, nr 305, s. 10
392. Sztaudynger Jan: *Zguba* (bajka), 1965, nr 305, s. 10
393. Szymańska Beata: *[Od Twojego imienia...]*, 1965, nr 56, s. 5
394. Szymańska Beata: *Bóg uśmiechnięty*, 1960, nr 80, s. 6
395. Szymańska Beata: *Czas*, 1969, nr 201, s. 4
396. Szymańska Beata: *Czuwanie*, 1968, nr 60, s. 4
397. Szymańska Beata: *Dni będą coraz dłuższe*, 1966, nr 55, s. 5

398. Szymańska Beata: *Godzina*, 1965, nr 44, s. 3
399. Szymańska Beata: *Już od dawna*, 1962, nr 119, s. 4
400. Szymańska Beata: *Kiedy jeszcze się nie znamy*, 1967, nr 77, s. 5
401. Szymańska Beata: *Listy*, 1965, nr 309, s. 3
402. Szymańska Beata: *Milczenie*, 1968, nr 131, s. 10
403. Szymańska Beata: *Niedziela*, 1967, nr 214, s. 4
404. Szymańska Beata: *Nieprawdziwa jesień widziana przejazdem*, 1964, nr 260, s. 3
405. Szymańska Beata: *Odległy od ręki*, 1961, nr 292, s. 3
406. Szymańska Beata: *Podróże*, 1968, nr 232, s. 3
407. Szymańska Beata: *Pomyśl kogoś*, 1969, nr 201, s. 4
408. Szymańska Beata: *Potrącając o sen*, 1963, nr 303, s. 3
409. Szymańska Beata: *Refleksje o przedwiośniu*, 1964, nr 58, s. 3
410. Szymańska Beata: *Rozmowa w jesieni*, 1966, nr 252, s. 5
411. Szymańska Beata: *Rozmowa*, 1965, nr 157, s. 5
412. Szymańska Beata: *Sen*, 1968, nr 131, s. 10
413. Szymańska Beata: *Sprawiedliwie*, 1961, nr 298, s. 3
414. Szymańska Beata: *Śnieg*, 1965, nr 309, s. 3
415. Szymańska Beata: *Upał*, 1969, nr 201, s. 4
416. Szymańska Beata: *W pokłóconej filharmonii*, 1963, nr 166, s. 5
417. Szymańska Beata: *W środku zimy*, 1961, nr 292, s. 3
418. Szymańska Beata: *Wieczór*, 1965, nr 309, s. 3
419. Szymańska Beata: *Wieczór*, 1968, nr 131, s. 10
420. Szymańska Beata: *Z wycieczki*, 1967, nr 214, s. 4
421. Szymańska Beata: *Zgoda*, 1968, nr 131, s. 10
422. Szymańska Beata: *Zmierzch*, 1969, nr 201, s. 4
423. Szymborska Wisława: *W muzeum*, 1961, nr 31, s. 7
424. Szymfanówna Franciszka: *Umiłowanie teatralne Karola Estreichera*, 1958, nr 281, s. 6
425. Szymonowicz Krystyna: *Być mrówką*, 1965, nr 56, s. 5
426. Szymonowicz Krystyna: *Dzień w domu*, 1964, nr 58, s. 3
427. Śliwiak Tadeusz: *Biały cień*, 1960, nr 223, s. 4
428. Śliwiak Tadeusz: *Ciemność w lesie*, 1961, nr 232, s. 5
429. Śliwiak Tadeusz: *Człowiek na księżycu*, 1969, nr 179, s. 4

430. Śliwiak Tadeusz: *Peruki*, 1961, nr 232, s. 5
431. Śliwiak Tadeusz: *Pierwszy wróg*, 1960, nr 223, s. 4
432. Śliwiak Tadeusz: *Popiół światła*, 1961, nr 232, s. 5
433. Śliwiak Tadeusz: *Przystanek*, 1960, nr 115, s. 7
434. Śliwiak Tadeusz: *Szopka ze Zwierzyńca* (fragment poematu *Budowanie szopki*, 1968, nr 305, s. 1
435. Śliwiak Tadeusz: *Wojna*, 1967, nr 143, s. 5
436. Śliwiak Tadeusz: *Wracając ze studia radiowego*, 1959, nr 242, s. 4
437. Śliwiak Tadeusz: *Z wojny*, 1960, nr 223, s. 4
438. Śliwiak Tadeusz: *Zaproszenie do sadu*, 1964, nr 46, s. 3
439. Śliwiak Tadeusz: *Zielony skrzypek* (wolny przekład z Chagalla), 1964, nr 46, s. 3
440. Świrszczyńska Anna: *[Dałam mojemu dziecku ciało i krew...]*, 1970, nr 57, s. 1
441. Tadijanovič Dragutin: *Klasztor*, przekład Jolanta Groo i Andrzej Janković, 1960, nr 283, s. 5
442. Tadijanovič Dragutin: *Moja dusza to obłok jesieni*, przekład z serbochorwackiego Jolanta Groo i Andrzej Janković, 1964, nr 284, s. 3
443. Terlecki Ryszard: *[Smutna dziewczyno z białej wyspy]*, 1968, nr 30, s. 4
444. Tuwim Julian: *[Bukiety wiejskie]*, 1958, nr 309, s. 9
445. Ważyk Adam: *[Kiedy wskoczyłem...]*, 1958, nr 309, s. 9
446. Węgrzyn Władysław: *Krajobraz dynamiczny*, 1962, nr 119, s. 4
447. Wierchowski Andrzej: *Aut z pamięci*, 1961, nr 250, s. 5
448. Wierchowski Andrzej: *Autorom*, 1961, nr 190, s. 5
449. *Więzień nr 62697*, 1968, nr 305, s. 6
450. Winokurow Eugeniusz: *Dwaj z Moskwy*, z rosyjskiego przeł. Adam Włodek, 1964, nr 15, s. 3
451. Winokurow Eugeniusz: *Kiedy*, z poezji radzieckiej przełożył Adam Włodek, 1967, nr 263, s. 5
452. Winokurow E[ugeniusz]: *Miasto 1945*, przeł. Adam Włodek, 1965, nr 14, s. 1
453. Włodek Adam: *2 lipca 1944*, 1964, nr 172, s. 1
454. Włodek Adam: *Niedzielne słońko poczytaj potomkom: Cieszymy się...*, 1959, nr 86, s. 4
455. Włodek Adam: *Niedzielne słońko poczytaj potomkom: Ciuciubabka*, 1959, nr 21, s. 5

456. Włodek Adam: *Niedzielne słońko poczytaj potomkom: Dokąd kotek się wybiera*. Cz. 2, 1959, nr 104, s. 4
457. Włodek Adam: *Niedzielne słońko poczytaj potomkom: Dzięcioł i wiewiórka*, 1959, nr 15, s. 7
458. Włodek Adam: *Niedzielne słońko poczytaj potomkom: Dzień Kobiet i trzy goździki*, 1959, nr 57, s. 4
459. Włodek Adam: *Niedzielne słońko poczytaj potomkom: Hula hop i inne sprawy*, 1959, nr 27, s. 5
460. Włodek Adam: *Niedzielne słońko poczytaj potomkom: Jeżyk*, 1959, nr 63, s. 6
461. Włodek Adam: *Niedzielne słońko poczytaj potomkom: Młynek*, 1959, nr 45, s. 7
462. Włodek Adam: *Niedzielne słońko poczytaj potomkom: Mruczek w butach*. Cz. 1, 1959, nr 92, s. 5
463. Włodek Adam: *Niedzielne słońko poczytaj potomkom: Piechotą i boso*. Cz. 3, 1959, nr 110, s. 5
464. Włodek Adam: *Niedzielne słońko poczytaj potomkom: Przed Wielkanocą*, 1959, nr 69, s. 5
465. Włodek Adam: *Niedzielne słońko poczytaj potomkom: Różne są bajki*, 1959, nr 51, s. 7
466. Włodek Adam: *Niedzielne słońko poczytaj potomkom: Spóźniona trójka*, 1959, nr 74, s. 8
467. Włodek Adam: *Niedzielne słońko poczytaj potomkom: Warkocze*, 1959, nr 39, s. 7
468. Włodek Adam: *Niedzielne słońko poczytaj potomkom: Wierszyk Stasi*, 1959, nr 33, s. 4
469. Włodek Adam: *Niedzielne słońko poczytaj potomkom: Wizyta Burka*. Cz. 4, 1959, nr 116, s. 4
470. Włodek Adam: *Niedzielne słońko poczytaj potomkom: Włazł kotek na płotek*, 1959, nr 9, s. 7
471. Włodek Adam: *Niedzielne słońko poczytaj potomkom: Wszystkie rybki śpią w jeziorze*, 1959, nr 74, s. 4
472. Włodek Adam: *Niedzielne słońko poczytaj potomkom: Wszystkie rybki śpią w jeziorze*, 1959, nr 3, s. 6

473. Włodek Adam: *Niedzielne słonko poczytaj potomkom: Z życia pewnego konika*, 1959, nr 80, s. 6
474. Włodek Adam: *Niedzielne słonko poczytaj potomkom: Zmoknięty Mruczek. Cz. 5*, 1959, nr 122, s. 4
475. Włodek Adam: *Trylogia dla Stasi* (tu: *Lepiej; Jaguar i Jagusia; Mebelki*), 1962, nr 107, s. 3
476. Włodek Adam: *Z mojego września*, 1969, nr 207, s. 1 (tu: *Rozrachunek; Inaczej; Żołnierski płaszcz*), 1969, nr 207, s. 1
477. Wolny Jerzy: *Prośba poety*, 1960, nr 301, s. 8
478. Zachara Antonina: *Wnękowa kropianka*, 1965, nr 305, s. 5
479. Zając Soroczyński Lubomir: *[Nie miałem nigdy ostróg...]*, 1961, nr 125, s. 3
480. Zając Soroczyński Lubomir: *Jutro się wyprowadzamy*, 1960, nr 235, s. 6
481. Załucki Marian: *Ekonomistom pomysł na gwiazdkę czyli obłoczki z importu*, 1957, nr 305, s. 4
482. Załucki Marian: *Skąd się to wzięło*, 1958, nr 135, s. 10
483. Załucki Marian: *Wiersz o Krakowie na zepsutej płycie gramofonowej*, 1960, nr 20, s. 13
484. Zechenter Elżbieta: *Krakowski dziadek śpiewa o fasadowości*, 1957, nr 250, s. 8
485. Zechenter Elżbieta: *Liście*, 1957, nr 238, s. 6
486. Zechenter Elżbieta: *Moje wydatki*, 1961, nr 258, s. 3
487. Zechenter Elżbieta: *Ogłoszenie*, 1957, nr 238, s. 6
488. Zechenter Elżbieta: *Ostatnie wiadomości*, 1964, nr 58, s. 3
489. Zechenter Elżbieta: *Piosenka na zaduszki*, 1961, nr 258, s. 3
490. Zechenter Elżbieta: *Poezja*, 1957, nr 238, s. 6
491. Zechenter Elżbieta: *Śmierć przekupki*, 1959, nr 242, s. 4
492. Zechenter Elżbieta: *Śmierć*, 1961, nr 258, s. 3
493. Zechenter Elżbieta: *Strach na wróble*, 1959, nr 242, s. 4
494. Zechenter Elżbieta: *Szyld*, 1960, nr 295, s. 6
495. Zechenter Elżbieta: *Wigilia*, 1959, nr 305, s. 1
496. Zechenter Elżbieta: *Zegarek*, 1960, nr 115, s. 7
497. Zechenter Elżbieta: *Zima*, 1965, nr 32, s. 3
498. Zechenter Witold: *[Na tyle grobów...]*, 1969, nr 260, s. 1
499. Zechenter Witold: *Abecadło krakowskie*, 1959, nr 130, s. 8

500. Zechenter Witold: *Chłodny wieczór*, 1967, nr 220, s. 5
501. Zechenter Witold: *Coś tam*, 1967, nr 220, s. 5
502. Zechenter Witold: *Latem za miastem*, 1957, nr 178, s. 8
503. Zechenter Witold: *Legenda o Krakowie*, 1958, nr 135, s. 10
504. Zechenter Witold: *O jesieni*, 1967, nr 220, s. 5
505. Zechenter Witold: *Ostatnia wola*, 1967, nr 262, s. 5
506. Zechenter Witold: *Piętnastoletniej*, 1959, nr 172, s. 5
507. Zechenter Witold: *Przy choince*, 1967, nr 303, s. 1
508. Zechenter Witold: *Przy choince*, 1968, nr 309, s. 3
509. Zechenter Witold: *Stół wigilijny*, 1958, nr 305, s. 7
510. Zechenter Witold: *Ta wiosna także...*, 1970, nr 74, s. 1
511. Zechenter Witold: *Wiosenny wiersz*, 1959, nr 74, s. 8
512. Zechenter Witold: *Właśnie stamtąd*, 1958, nr 305, s. 7
513. Zechenter Witold: *Wspomnienie do taktu marsza*, 1967, nr 206, s. 1
514. Zechenter Witold: *Wyspiański*, 1967, nr 280, s. 5
515. Zechenter-Spławińska Elżbieta: *Boże Narodzenie*, 1964, nr 305, s. 5
516. Zechenter-Spławińska Elżbieta: *Erotyk nie napisany*, 1967, nr 66, s. 5
517. Zechenter-Spławińska Elżbieta: *Jodła*, 1964, nr 305, s. 5
518. Zechenter-Spławińska Elżbieta: *Małżeństwo poetyckie*, 1965, nr 56, s. 5
519. Zechenter-Spławińska Elżbieta: *Myśli rozsądne*, 1968, nr 60, s. 4
520. Zechenter-Spławińska Elżbieta: *Pory roku*, 1966, nr 55, s. 5
521. Zonsztajn Jakub: *Modlitwa w lesie*, 1963, nr 91, s. 1
522. Zych Jan: *Pukanie do lasów*, 1958, nr 10, s. 5
523. Zygmata Zdzisław: *Imię*, 1960, nr 277, s. 4
524. Zygmata Zdzisław: *Mój majątek*, 1960, nr 277, s. 4
525. Zygmata Zdzisław: *Na dzień sadu*, 1965, nr 223, s. 5
526. Zygmata Zdzisław: *Na wykładzie*, 1965, nr 139, s. 5
527. Zygmata Zdzisław: *To o mnie*, 1965, nr 139, s. 5
528. Żukowski Jacek: *Doświadczenie*, 1960, nr 193, s. 7
529. Żukowski Jacek: *Drzewo*, 1967, nr 299, s. 4
530. Żukowski Jacek: *Marcowy szkic*, 1967, nr 71, s. 1
531. Żukowski Jacek: *W noc Kupały*, 1968, nr 149, s. 4

1945-1948

1. Andrzejewski Jerzy: *Zawsze to samo*, 1945, nr 321, s. 4-7 (fragment z powieści *Natchnienie świata*)
2. Batko Zygmunt: *W pobliżu Scilly Is*, 1948, nr 52, dod. „Dziennik Młodych”, nr 8, s. [2], „Dziennik Polski” nr 59, dod. „Dziennik Młodych”, nr 9, s.[2]
3. Bober Jerzy: *Polowanie*, 1946, nr 279, s. 4-5, dod. „Literatura i Sztuka” (fragment powieści *Przekwitanie nocy*)
4. Bodnicki Władysław: *Grom*, 1946, nr 230, s. 4-5, dod. „Literatura i Sztuka” (fragment powieści *Jeruzalem niewyzwolona*)
5. Brandys Kazimierz: *Na tropie*, 1945, nr 285, s. 4-5, dod. „Literatura i Sztuka” (fragment powieści *Urodziny*)
6. Broniewska Janina: *Dwie ostatnie kule*, 1948, nr 86, s. 3 (fragment książki pt. *O człowieku, który się kulom kłaniał*)
7. Broszkiewicz Jerzy: *Pożegnanie*, 1946, nr 224, s. 4-5, dod. „Literatura i Sztuka” (fragment powieści *Oczekiwanie*)
8. Brzeziński Bogdan: *Dziwny sen*, 1948, nr 306, s. 10, dod. „Lajkonik” (satyra)
9. Brzeziński Bogdan: *Niespodzianka dla szefa*, 1948, nr 91, s. 10, dod. „Lajkonik” (satyra)
10. Brzeziński Bogdan: *Niezależny człowiek*, 1948, nr 251, s. 8, dod. „Lajkonik” (satyra)
11. Brzeziński Bogdan: *Oryginalne przyjęcie*, 1948, nr 230, s. 6, dod. „Lajkonik” (satyra)
12. Brzeziński Bogdan: *Osobliwa historia*, 1948, nr 66, s. 8, dod. „Lajkonik” (satyra)
13. Brzeziński Bogdan: *Osobliwa wizyta*, 1948, nr 313, s. 5, dod. „Lajkonik” (satyra)
14. Brzeziński Bogdan: *Osobliwy facet*, 1948, nr 202, s. 6, dod. „Lajkonik” (satyra)
15. Brzeziński Bogdan: *Pamiętnik pani Loli w WZO*, 1948, nr 237, s. 8, dod. „Lajkonik” (satyra)
16. Brzeziński Bogdan: *Rozsypany człowiek*, 1948, nr 106, s. 8 (satyra)
17. Brzeziński Bogdan: *Sztuki moich przyjaciół*, 1948, nr 11, s. 8, dod. „Lajkonik” (satyra)
18. Brzeziński Bogdan: *Uczciwy znalazca*, 1948, nr 38, s. 8 (satyra)
19. Brzeziński Bogdan: *W pogoni za sławą*, 1948, nr 113, s. 8, dod. „Lajkonik” (satyra)
20. Calan Henri: *Sukces Duponta* (fragment), 1947, nr 306, s. 10, dod. „Lajkonik” (satyra)
21. Chomicki Józef: *Powitanie Nowego Roku*, 1948, nr 1, s. 12, dod. „Lajkonik” (satyra)
22. Ciocia Ficia: *Kochany Panie Redaktorze*, 1948, nr 133, s. 11-12 (satyra)

23. Cywiński Jan: *Dwie historie niesamowite*, 1948, nr 124, s. 6, dod. „Lajkonik” (satyra)
24. Czechow Antoni: *Żywa chronologia*, tłum. Olgierd Terlecki, 1948, nr 279, s. 6, dod. „Lajkonik” (satyra)
25. Czechow Antoni: *Wint*, (tłum. Olgierd Terlecki), 1948, nr 286, s. 6, dod. „Lajkonik” (satyra)
26. *Dług honorowy*, 1948, nr 146, s. 8, dod. „Lajkonik” (satyra)
27. *Dobry mąż*, 1948, nr 181, s. 8, dod. „Lajkonik” (satyra)
28. Dygat Stanisław: *Taniec łabędzi*, 1945, nr 8, s. 4-5, dod. „Literatura i Sztuka” (fragment większej całości)
29. E.R.: *Figlarne nazwisko*, 1948, nr 334, s. 8, dod. „Lajkonik” (satyra)
30. Fiedler Arkady: *Dywizjon 303* – fragment, 1949, nr 268, s. 4-5
31. Fonferko Eugenia: *Jak Kasia została doktorem?*, 1945, nr 321, s. 15, dod. „Gazeta Dzieci” (opowiadanie)
32. Grotowski Zbigniew: *Schronisko dla literatów*, 1946, nr 91, s. 4, kolumna „Prima Aprilis” (fragment powieści humorystycznej *Moje miasteczko*)
33. Grotowski Zbigniew: *Śmierć redaktora*, 1948, nr 306, s. 10, dod. „Lajkonik” (satyra)
34. Gyes Karinthy Fr.: *Spotkanie*, z węgierskiego przeł. b-sz, 1948, nr 326, s. 8 (opowiadanie)
35. Jarczyńska Maria: *Sąd Parysa*, 1946, nr 230, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka” (parodia mitu)
36. Jocyc Lubisa: *Dzieci rosły*, tłum. z serbskiego Gozdrowa Radonić, 1948, nr 66, s. 2, nr 81, s. 2, dod. „Walka”
37. Kańska Elżbieta: *Chytry Robinson*, 1948, nr 334, s. 8, dod. „Lajkonik” (satyra)
38. Kańska Elżbieta: *Miłość i „chesterfieldy”*, 1948, nr 106, s. 8, dod. „Lajkonik” (satyra)
39. Kańska Elżbieta: *Nowy rok szkolny*, 1948, nr 244, s. 8, dod. „Lajkonik” (satyra)
40. Kańska Elżbieta: *Podanie*, 1948, nr 216, s. 6, dod. „Lajkonik” (satyra)
41. Kańska Elżbieta: *Precz z plecami!*, 1948, nr 188, s. 8, dod. „Lajkonik” (satyra)
42. Kawczyński Antoni: *Topola*, 1945, nr 145, s. 6, dod. „Literatura i Sztuka”
43. Kowalski Karol: *Najlepszy lekarz*, 1948, nr 348, s. 8, dod. „Lajkonik” (satyra)
44. Kowalski Karol: *Niezwykły klient*, 1948, nr 18, s. 10, dod. „Lajkonik” (satyra)
45. Kowalski Karol: *Potęga pieśni*, 1948, nr 124, s. 6, dod. „Lajkonik” (satyra)
46. Kowalski Karol: *Smutna niedziela*, 1948, nr 272, s. 6, dod. „Lajkonik” (satyra)
47. Kowalski Karol: *Spotkanie*, 1948, nr 45, s. 10, dod. „Lajkonik” (satyra)
48. Kowalski Karol: *Ustosunkowany facet*, 1948, nr 32, s. 8, dod. „Lajkonik” (satyra)

49. Kowalski Karol: *Wigilijny podstęp*, 1947, nr 351, s. 18, dod. „Lajkonik” (satyra)
50. Kowalski Karol: *Związek Kowalskich*, 1948, nr 160, s. 8, dod. „Lajkonik” (satyra)
51. Kurek Jalu: *Jaga z Herdućki*, 1945, nr 306, s. 4-5, dod. „Literatura i Sztuka” (fragment powieści pt. *Janosik*)
52. Kurek Jalu: *Śpiew świętej głowy*, 1946, nr 89, s. 5-6, dod. „Literatura i Sztuka” (fragment II tomu powieści *Janosik*)
53. Kwiatkowski Tadeusz: *Lunapark*, 1946, nr 96, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka” (fragment powieści)
54. Kwietniowa Maria: *Szukam posady*, 1948, nr 293, s. 6, dod. „Lajkonik” (satyra)
55. Kydryński Juliusz: *Alarm 1946*, nr 216, s. 4-5, dod. „Literatura i Sztuka”, (fragment powieści *Linie horyzontu*)
56. Machejek Władysław: *Hańba*, 1947, nr 293, s. 3-4 (fragment powieści partyzanckiej *Jędrusie*)
57. Makuszyński Kornel: *O malarzu Chudogębie historia prawie prawdziwa*, 1948, nr 5, s. 4-5
58. Multański Tadeusz: *Punkt honorowy*, 1948, nr 293, s. 6, dod. „Lajkonik” (satyra)
59. Niekrasow Wiktor: *W okopach Stalingradu* – 51 odcinków, 1948, od nr 281, s. 2 do nr 341, s. 3
60. Otwinowski Stefan: *Wyobrażenie czy świat*, 1946, nr 150, s. 6-7, dod. „Literatura i Sztuka” (fragment z powieści *Nagrobek*)
61. Peiper Tadeusz: *Kolumb w poszukiwaniu złota*, 1946, nr 143, s. 6-7, dod. „Literatura i Sztuka” (fragment książki *Krzysztof Kolumb odkrywca*)
62. Peiper Tadeusz: *Z drugiej wyprawy Kolumba*, 1946, nr 183, s. 7-8, dod. „Literatura i Sztuka” (fragment książki *Krzysztof Kolumb odkrywca*)
63. Peiper Tadeusz: *Z epizodów wrześnieowych*, 1946, nr 244, s. 4-5; 1946, nr 272, s. 4-5, dod. „Literatura i Sztuka” (fragment książki *Pierwsze trzy miesiące*)
64. Piętaś Stanisław: *Odwrót Niemców*, 1945, nr 22, s. 4-5, dod. „Literatura i Sztuka” (opowiadanie)
65. Pogan Józef: *Kłótnia*, 1946, nr 157, s. 10, dod. „Literatura Wsi” (fragment powieści *Ludzie pustkowiec*)
66. Prosnak A: *Serce w plecaku* - 13 odcinków, 1948, od nr 4, s. 2 do nr 134, s.5, dod. „Dziennik Młodych” (powieść w odcinkach)
67. Pruszyński Ksawery: *Marsz norweski*, 1945, nr 321, s. 3-4 (fragment książki *Droga wiodła przez Narwik*)

68. Pruszyński Ksawery: *Norweskie i polskie*, 1945, nr 268, s. 2 (fragment książki *Droga wiodła przez Narwik*)
69. Pruziński L., Ulrych A.: *Sztab batalionu*, 1947, nr 352, s. 5 (fragment książki *W marszu i w bitwie*)
70. Rusinek Michał: *Igraszki nieba* – 56 odcinków, 1947, od nr 94, s. 6-7 do nr 174, s. 8 (II tom powieści *Zanim liście opadną*)
71. Rusinek Michał: *Wąskie i czerwone Dunaje* – 6 odcinków książki, 1945, od nr 289, s. 3 do nr 303, s. 3 (całość miała ukazać się pt. *Z barykady w Dolinę Głodu*)
72. Rusinek Michał: *Zanim liście opadną* – 57 odcinków, 1946, od nr 98, s. 4 do nr 160, s. 4
73. Ruth-Buczkowski Marian: *Szukam sierżanta Chestera*, 1945, nr 50, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka” (fragment opowiadania)
74. Rybczyński Erazm: *Świąteczny szczupak*, 1948, nr 353, s. 12, dod. „Lajkonik” (satyra)
75. Sakowicz Leonard: *Alibi*, 1948, nr 153, s. 8, dod. „Lajkonik” (satyra)
76. Sakowicz Leonard: *Człowiek pracy*, 1948, nr 91, s. 10, dod. „Lajkonik” (satyra)
77. Sakowicz Leonard: *Człowiek, który miał dziwne sny*, 1947, nr 320, s. 10, dod. „Lajkonik” (satyra)
78. Sakowicz Leonard: *Grunt to stosunki*, 1948, nr 279, s. 6, dod. „Lajkonik” (satyra)
79. Sakowicz Leonard: *Krezus*, 1948, nr 25, s. 8, dod. „Lajkonik” (satyra)
80. Sakowicz Leonard: *Ofiara podatków*, 1948, nr 52, s. 10, dod. „Lajkonik” (satyra)
81. Sakowicz Leonard: *Ryzykowny zakład*, 1948, nr 265, s. 6 (satyra)
82. Sakowicz Leonard: *Szczęście rodzinne*, 1948, nr 139, s. 8, (satyra)
83. Sakowicz Leonard: *Uparty pesymista*, 1948, nr 341, s. 6, dod. „Lajkonik” (satyra)
84. Sakowicz Leonard: *Wyborny dowcip*, 1948, nr 208, s. 6, dod. „Lajkonik” (satyra)
85. Sakowicz Leonard: *Znawca muzyki*, 1948, nr 127, s. 8, dod. „Lajkonik” (satyra)
86. Samozwaniec Magdalena: *Chochlik drukarski*, 1948, nr 216, s. 6, dod. „Lajkonik” (satyra)
87. Samozwaniec Magdalena: *Lady Bedlington*, 1948, nr 195, s. 8, dod. „Lajkonik” (satyra)
88. Samozwaniec Magdalena: *Podświadoma złośliwość*, 1948, nr 174, s. 8, dod. „Lajkonik” (satyra)
89. Samozwaniec Magdalena: *Tajemnica salonu piękności*, 1948, nr 139, s. 8, dod. „Lajkonik” (satyra)

90. Samozwaniec Magdalena: *Tajemniczy pasażer*, 1948, nr 59, s. 10, dod. „Lajkonik” (satyra)
91. Samozwaniec Magdalena: *Warszawo, ty moja Warszawo*, 1948, nr 272, s. 6, dod. „Lajkonik” (satyra)
92. Samozwaniec Magdalena: *Wręcz niezrozumiałe*, 1948, nr 80, s. 10, dod. „Lajkonik” (satyra)
93. Samozwaniec Magdalena: *Zaginione dziecko*, 1948, nr 86, s. 12, dod. „Lajkonik” (satyra)
94. *Sherlock Holmes*, 1948, nr 258, s. 8, dod. „Lajkonik” (satyra)
95. Sławikowski Antoni: *Rudi*, 1948, nr 11, dod. „Dziennik Młodych”, s. 1
96. Stone Irving: *Borinage*, przekład Wandy Kragen, 1946, nr 237, s. 4-5, dod. „Literatura i Sztuka” (fragment powieści *Życie w namiętności*)
97. Sue Eugeniusz: *Tajemnice Paryża* – 48 odcinków, 1948, od nr 264, s. 8 do nr 315, s. 8
98. Surówka Bolesław: „*Pan Tadeusz*” a la „*Jasne Łany*” – parodia, 1948, nr 86, s. 4-6
99. Szpalski Karol: *Kuszenie losu*, 1948, nr 327, s. 8, dod. „Lajkonik” (satyra)
100. Szpalski Karol: *Trening*, 1948, nr 133, s. 11-12, dod. „Lajkonik” (satyra)
101. Śniegocki January: *Genialna papuga*, 1948, nr 73, s. 10, dod. „Lajkonik” (satyra)
102. Śniegocki January: *Usłużny urzędnik*, 1948, nr 52, s. 10, dod. „Lajkonik” (satyra)
103. Themerson Stefan: *Pan Tom jedzie na budowę*, 1947, nr 347, dod. „Gazeta Dzieci”, s. 2 (fragment książki *Pan Tom buduje dom*)
104. Wiktor Jan: *Król budujący*, 1945, nr 250, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka” (fragment z większej całości)
105. Wiktor Jan: *Na Mokotowie*, 1945, nr 180, s. 6, dod. „Literatura i Sztuka”
106. Wiktor Jan: *Poezja Pienin*, 1946, nr 169, s. 6-7, dod. „Literatura i Sztuka” (fragment pracy *Pieniny i Ziemia Sądecka*)
107. Wiktor Jan: *Przed gospodą*, 1945, nr 56, s. 4-5, dod. „Literatura i Sztuka”
108. Wiktor Jan: *Skrzydlaty mnich*: powieść z ilustracjami J. M. Szancera – 77 odcinków, 1946, od nr 1, s. 8 do nr 77, s. 3-4
109. Wiktor Jan: *Śmierć Janusza Korczaka*, 1945, nr 50, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka” (fragment z *Pamiętnika*)
110. Wołkowicz Kazimierz: *Starszy strzelec Krystyna*, 1945, nr 53, s. 3, dod. „Walka”

111. Wołoszynowski Julian: *Urodzony w drodze*, 1945, nr 321, s. 2 (fragment opowieści *Idący Chrystus*)
112. Wyrwicz Leonard: *Czy pan gra na trąbce*, 1948, nr 106, s. 8, dod. „Lajkonik” (satyra)
113. Załucki Marian: *Straszny dalekowiedz*, 1948, nr 223, s. 6, dod. „Lajkonik” (satyra)
114. Zawieyski Jerzy: *[Dzień ślubu...]*, 1946, nr 353, s. 4-5 (fragment powieści *Noc Huberta*)
115. Żytyńska Zofia: *W szpitalu*, 1945, nr 104, s. 5, dod. „Walka” (fragment większej całości)

1949-1956

1. (czys.): *Obibok i zegary*, 1950, nr 163, s. 8, dod. „Lajkonik” (satyra)
2. (lw): *Spór o salę*, 1950, nr 163, s. 8, dod. „Lajkonik” (satyra)
3. (ot): *Szkoda „Skody”*, 1950, nr 163, s. 8, dod. „Lajkonik” (satyra)
4. Antonow Siergiusz: *Rankiem* – 3 odcinki, 1950, nr 67, s. 5, nr 68, s. 3, nr 69, s. 4
5. Aragon Louis: *Jeszcze zobaczymy*, przekład Artur Sandauer, 1950, nr 316, s. 4 (fragment książki *Komuniści*)
6. Ażajew Wasilij: *Gratuluje Ci, towarzyszu Beridze*, 1954, nr 59, s. 6 (fragment powieści *Daleko od Moskwy*)
7. *Ballada o kuflu piwa*, 1950, nr 180, s. 10, dod. „Lajkonik” (satyra)
8. Baranowicz Jan: *Skąd się wziął strach na wróble?* – 4 odcinki, nr 12, s. 6, nr 13, s. 6, nr 14, s. 6, nr 15, s. 6 (bajka ludowa)
9. Bażow Paweł: *Słoneczny kamień*, w tłum. Czesława Jastrzębiec Kozłowskiego, 1950, nr 21, s. 4 (fragment książki *Szkatułka z Malachitu*)
10. Bierce Ambroży: *Z „Diabelskiego słownika”*, 1950, nr 36, s. 6
11. Brandys Kazimierz: *Gdy bohaterowie bronili barykad...*, 1949, nr 209, s. 2 (fragment książki *Miasto niepokonane*)
12. Brandys Kazimierz: *Rozstrzygnął kolektyw*, 1954, nr 59, s. 7 (fragment powieści *Człowiek nie umiera*)
13. Brandys Marian: *Dzień narodzin*, 1952, nr 125, s. 4 (fragmenty książki *Początek opowieści*)
14. Brandys Marian: *Początek opowieści o Nowej Hucie*, 1953, nr 99, s. 6 (fragment książki – reportażu literackiego *Początek opowieści*)

15. Bredel Willi: *Zlecenie partii*, 1954, nr 59, s. 7 (fragment powieści *Twój nieznany brat*)
16. Broniewska Janina: *Na ziemi wyzwolonej*, 1953, nr 173, s. 4-5 (fragment II tomu książki *Notatnik korespondenta wojennego*)
17. Brzeziński Bogdan: *Niespodzianka*, 1952, nr 125, s. 5, dod. „Lajkonik” (satyra)
18. Bylina Wojciech: *A jednak bohaterski: z nowych pamiętników Sławoja* – 3 odcinki, 1952, nr 36, s. 5, nr 47, s. 4, nr 39, s. 4
19. Bytowoj Siemion: *Polowanie na Kamczatce* : (fragment szkiców z podróży), przeł. Marian Piechal – 3 odcinki, 1950, nr 48, s. 4, nr 49, s. 4, nr 51, s. 2
20. Debray Pierre: *Świadectwo konieczne*, 1950, nr 312, s. 3 (fragment książki)
21. Dobrzycki Jerzy: *Historia bardzo przeraźliwa o świętej pannie*, 1955, nr 1, s. 5-6 (legenda)
22. Filipowicz Kornel: *Wiosna roku 1936*, 1955, nr 139, s. 4 (fragment powieści *Ulica Gołębia*)
23. Franko Iwan: *Dobry zarobek*, tłum. Z. St. Glomar, 1952, nr 185, s. 3-4 (nowela)
24. German Jurij: *Ojciec*, 1951, nr 197, s. 3-4 (opowiadanie)
25. Gorki Maksym: *Idę z wami*, tłum. Halina Górską, 1951, nr 119, s. 3 (fragment z powieści *Matka*)
26. Grinczenko Borys: *Sam sobie pan*, tłum. O[lgierd] Terlecki – 5 odcinków, 1950, nr 5, s. 6, nr 6, s. 6, nr 8, s. 6, nr 10, s. 6, nr 11, s. 6 (nowela)
27. Handke Hugo: *Moja droga powrotna* – 13 odcinków, 1956, od nr 1, s. 4 do nr 26, s. 4 (wspomnienia)
28. Hollanek Adam: *Perspektywy i fantazje – klucz do potęgi*, 1954, nr 73, s. 3 (fragmenty książki *Sobotnie spotkania*, napisane przy współpracy Rity Brzezowskiej i Andrzeja Sadowskiego)
29. Hollanek Adam: *Przywrócenie życia*, 1954, nr 261, s. 3-4
30. Grinczenko Borys: *Pociąg pancerny 14-69*, przeł. Olgierd Terlecki – 23 odcinków, 1950, od nr 307, s. 7 do nr 344, s. 5
31. Jackiewicz Aleksander: *Penicylina* – 99 odcinków, 1951, od nr 1, s. 6 do nr 114, s. 4 (powieść)
32. Jasiński Bruno: *Człowiek zmienia skórę*, 1956, nr 61, s. 4-5 (fragment rozdziału 10 księgi II)
33. Jo To: *Wstępuję do klasztoru: z pamiętnika eks-jezuita* – 2 części, 1956, nr 207, s. 4-5, nr 209, s. 2-3

34. Kaden Gustaw: *Mickiewicz i Watykan*, 1950, nr 28, s. 1 (fragment książki *Legion Mickiewicza*)
35. Katlinskaja Wiera: *Radosny toast*, tłum. J. Boguszowa, 1950, nr 1, s. 12 (fragment powieści *Oblężenie*)
36. Kazakiewicz E[manuel].: *W przeddzień natarcia*, 1954, nr 46, s. 4-5 (fragment powieści *Wiosna nad Odrą*)
37. *Konfident „S”*: ze wspomnień generała Józefa Rybaka – 10 odcinków, 1951, od nr 271, s. 6 do nr 289, s. 6
38. Kononow A.: *Czerwone jagody*, 1950, nr 145, s. 4 (fragment książki *Opowiadanie o Leninie*)
39. Kowalewski Stanisław: *Niedostatecznie*, 1955, nr 119, s. 1
40. Kowalski Karol: *Szantażysta*, 1949, nr 8, s. 8, dod. „Lajkonik” (satyra)
41. Koźniewski Kazimierz: *Piątka z ulicy Barskiej* – 75 odcinków, 1952, od nr 210, s. 4 do nr 281, s. 5; 22 odcinki, 1952, od nr 282, s. 3 do nr 312, s. 3; 20 odcinków, 1953, od nr 2, s. 3 do nr 25, s. 2-3 (powieść)
42. Kożewnikow Wadim: *Bliskość*, tłum. Wiktor Woroszyński, 1950, nr 351, s. 3-4
43. Krymow Jurij: *Listy z frontu*, 1950, nr 54, s. 4 (fragment)
44. Kurczab Jan: *Odwrót zwycięzców*, 1955, nr 80, s. 4
45. Kwiatkowski Tadeusz: *Cała naprzód* – 80 odcinków, od nr 223, s. 2 do nr 343, s. 6
46. Kwiatkowski Tadeusz: *Wyspa siedmiu nieszczęść* – 11 odcinków, 1952, nr 192, s. 4 do nr 209, s. 5 (opowiadanie)
47. Machejek Władysław: *Akcja „M 44”*, 1956, nr 103, s. 8-9 (opowiadanie)
48. Machejek Władysław: *Peperówka*, 1954, nr 241, s. 2-3 (fragment powieści *Po wojnie*)
49. Machejek Władysław: *Smutny bal*, 1956, nr 306, s. 3-4, 7 (fragment powieści)
50. Matow Władimir: *Męstwo*, tłum. W. Kłyszewski – 4 odcinki, 1950, nr 209, s. 3, nr 212, s. 3, nr 213, s. 3, nr 214, s. 3 (opowiadanie)
51. Maurois Andre: *Wrześniowe róże*, przekład Julia Ryłska, 1956, nr 310, s. 7 (fragment powieści)
52. Meissner Janusz: *Skrzydła nad Arktykiem* – 62 odcinków, 1951 od nr 124, s. 4 do nr 194, s. 4
53. Miecugow Bruno, Mrozek Sławomir: *Hello Joe* - 8 odcinków, 1954, od nr 92, s. 6 do nr 171, s. 3
54. Mortkowicz-Olczakowa Hanna: *Początek drogi*, 1955, nr 20, s. 13 (fragmenty powieści)

55. Mrożek Sławomir: *Małeńkie lato* – 68 odcinków, 1955, od nr 187, s. 4 do nr 304, s. 4; odcinki od 69 do 77: 1956, od nr 2, s. 2-3 do nr 41, s. 3 (powieść satyryczna)
56. Mrożek Sławomir: *Racjonalizator*, 1950, nr 218, s. 3, dod. „Lajkonik” (satyra)
57. Mrożek Sławomir: *Smutni chłopcy – historia pouczająca*, 1952, nr 125, s. 5, dod. „Lajkonik” (satyra)
58. Mrożek Sławomir: *Z albumu Bajdoków (humoreska)*, 1950, nr 354, s. 8
59. Nałkowska Zofia: *Dni minione*, 1952, nr 174, s. 4-5 (fragmenty z książki *Węzły życia* t. 2)
60. Nehru Jawaharlal: „*Bharat Mata ki Jai!*”, (z książki *Odkrycie Indii* tłum. I. Kr.), 1955, nr 301, s. 3, 5
61. Nehru Jawaharlal: *Moja filozofia życia*, (z książki *Odkrycie Indii* tłum. I. Kr.), 1955, nr 299, s. 3
62. Neverly Igor: *Majowa próba sił*, 1952, nr 102, s. 4-5 (fragment powieści *Pamiętka z Celulozy*)
63. Nexö Martin Andersen: *Wypłata*, 1950, nr 4, s. 6
64. Niekrasow Wiktor: *W okopach Stalingradu*, 52 odcinki, 1949, od nr 2, s. 3 do nr 67, s. 2
65. *Opowieść o dzielnym żołnierzu*, 1950, nr 281, s. 3-4 (fragment książki *Ludzie pierwszej Armii*)
66. Orzeszkowa Eliza: *Wiedźma*, 1951, nr 121, s. 3-4 (fragment z powieści *Dziurdziowie*)
67. Paustowski K[onstanty]: *Głóg*, przełożyła E. Hessen – 6 odcinków, 1952, od nr 142, s. 3 do 147, s. 7 (opowiadanie)
68. Paustowski Konstanty: *Naszyjnik*, tłum. M. Pawłowicz, 1950, nr 149, s. 4-5
69. Pawlenko Piotr, Cziaureli M[ichaił]: *Berliński 1 Maja*, tłum. Zygmunt Koczorowski, 1949, nr 118, s. 8 (fragment powieści filmowej *Upadek Berlina*)
70. Pawlenko Piotr: *Świt*, tłum. O. Terlecki, 1949, nr 356, s. 6, nr 357, s. 6
71. Poky J.: *Igła gramofonowa*, 1949, nr 71, s. 6, dod. „Lajkonik” (satyra)
72. Polewoj Borys: *Jan Czerednikow zdobył języka*, 1950, nr 54, s. 4 (fragment opowiadania *Zwiadowcy*)
73. Promiński Marian: *Garb* - 8 odcinków, 1949, od nr 183, s. 4 do nr 192, s. 3 (opowiadanie)
74. Prywałow Borys: *Biuro znalezionych rzeczy*, (tłum. O.T.), 1950, nr 357, s. 4
75. Putrament Jerzy: *Od Lublina do Krakowa*, 1955, nr 19, s. 2-3

76. Putrament Jerzy: *Wrzesień* – 23 odcinki, 1951, od nr 106, s. 3 do nr 134, s. 3; 73 odcinki, 1951, od nr 205, s. 4 do nr 299, s. 2; 29 odcinków, 1951, od nr 300, s. 3 do nr 336, s. 4; 82 odcinki, 1952, od nr 2, s. 3 do nr 103, s. 3
77. Reed John: *W noc Rewolucji*, 1950, nr 305, s. 3 (fragment z książki *10 dni, które wstrząsnęły światem*)
78. Rolleczek Natalia: *Schody* – 3 odcinki, 1954, od nr 132, s. 2-3 do nr 134, s. 2-3
79. Rusinek Michał: *Spotkanie w tunelu* – 9 odcinków, 1950, nr od 190, s. 3 do 206, s. 4 (opowiadanie)
80. Schreyer Wolfgang: *Politycy i generałowie*, tłum. Tadeusz Bukowski – 3 części, 1956, nr 34, s. 2-3, nr 35 s. 2-3, nr 36, s. 4-5 (fragment powieści *Akcja „Burza”*)
81. Słomczyński Maciej: *Opowiadanie o czarnych nosorożcach* – 2 odcinki, 1952, nr 308, s. 5, nr 310, s. 5
82. Słomczyński Maciej: *Opowiadanie o powrocie do domu*, 1952, nr 257, s. 8 (fragment)
83. Stil Andre: *Stanie drugi brat*, 1953, nr 102, s. 4 (fragment książki *Pierwsze starcie*)
84. Terlecka Janina: *Telefon*, 1949, nr 57, s. 6, dod. „Lajkonik” (satyra)
85. Terlecki Olgierd: *Początek strajku*, 1952, nr 195, s. 2-3 (fragment)
86. Terlecki Olgierd: *Stefan Karcz przestał się garbić*, 1950, nr 354, s. 4-6 (fragment)
87. Terlecki Olgierd: *Straszny człowiek*, 1949, nr 50, s. 6, dod. „Lajkonik” (satyra)
88. Tichonow Mikołaj: *Nowy człowiek*, 1949, nr 359, s. 6 (*Z Opowiadań leningradzkich*)
89. Tołstoj Aleksy: *Chleb*, 1954, nr 18, s. 4-5 (fragment powieści)
90. Tołstoj Aleksy: *Nazajutrz po zwycięstwie*, 1952, nr 268, s. 4-5 (fragment ostatniego rozdziału III tomu trylogii *Droga przez mękę*)
91. Tołstoj Aleksy: *Przełamanie frontu*, 1949, nr 344, s. 5 (fragment z III tomu trylogii *Droga przez mękę*)
92. Tołstoj Aleksy: *Rywal*, przeł. O[lgierd] Terlecki – 2 odcinki, 1949, nr 348, s. 6, nr 350, s. 8
93. Twain Mark: *Chłopczyk, policjant i Chińczycy*, 1950, nr 352, s. 3
94. Twain Mark: *Jak kandydowałem na gubernatora*, tłum. A. Marianowicz – 2 części, 1950, nr 349, s. 4, nr 350, s. 3
95. Twain Mark: *Jak redagowałem gazetkę rolniczą*, tłum. A. Świdorska – 2 odcinki, 1950, nr 347, s. 4, nr 348, s. 4
96. Twain Mark: *Sekretarz senatora*, przekład A. Marianowicz – 2 odcinki, 1950, nr 355, s. 2, nr 356, s. 4

97. Twain Mark: *Tajemnicze odwiedziny*, tłum. A. Marianowicz – 2 odcinki, 1950, nr 345, s. 4, nr 346, s. 4
98. Venturi Marcello: *Utopiona broń*, z włoskiego tłum. (ot), 1950, nr 286, s. 4
99. Wierzbowski Tadeusz: *M/S Victoria City tonie*, 1956, nr 90, s. 4 (opowiadanie)
100. Wilde Iryna: *Roman się żeni*, przeł. O[lgierd] Terlecki – 3 odcinki, 1949, nr 344, s. 8, nr 346, s. 8, nr 347, s. 6 (nowela)
101. *Wizyta przyjaciela*, 1950, nr 180, s. 10, dod. „Lajkonik” (satyra)
102. *Tak żył Hitler: z pamiętników kamerdynera Heinza Linge* – 4 odcinki, 1956, nr 78, s. 6, nr 80, s. 2-3, 82, s. 3-4, nr 87, s. 2-3

1957-1970

1. Ablewicz Hanna: *Agata z kryształowego cukru*, 1960, nr 271, s. 4-5 (opowiadanie)
2. Ablewicz Hanna: *Bazie*, 1960, nr 133, s. 4-5 (opowiadanie)
3. Ablewicz Hanna: *Krzyk*, 1961, nr 274, s. 4-5 (opowiadanie)
4. Ablewicz Hanna: *Oczekiwanie*, 1961, nr 7, s. 3-4 (opowiadanie)
5. Baldwin James: *Wspólna przechadzka*, tłum. Juliusz Kydryński, 1969, nr 305, s. 4-5 (fragment powieści *Powiedz mi jak dawno odszedł pociąg*)
6. Barbusse Henri: *Whisky atletów*, przekład Julii Rylskiej, 1958, nr 117, s. 4-5 (opowiadanie)
7. Bodnicki Władysław: *Dwadzieścia pięć centów*, 1959, nr 104, s. 7 (fragment z III tomu powieści biograficznej o Janie Matejce *Straszni ludzie*)
8. Bodnicki Władysław: *Legenda o łasce Pańskiej*, 1957, nr 295, s. 4 (fragment książki *Legendy o Wieniawskim*)
9. Bodnicki Władysław: *Legenda o początku sławy*, 1957, nr 292, s. 4-5 (fragment powieści biograficznej *Legendy o Wieniawskim*)
10. Bodnicki Władysław: *Legenda o pogoni za złotym runem*, 1957, nr 298, s. 4-5 (fragment książki *Legendy o Wieniawskim*)
11. Bodnicki Władysław: *Pierwsze wyzwolenie*, 1969, nr 10, s. 4-5, 7 (fragment powieści biograficznej o Stanisławie Wyspiańskim pt. *Z rodu tytanów*)
12. Bogdanowicz Jerzy: *Fragment*, 1962, nr 119, s. 4-5 (opowiadanie)
13. Caldwell Erskine: *List na poczcie*, przekład Julia Rylska, 1958, nr 46, s. 4-5 (opowiadanie)
14. Caldwell Erskine: *Tam, gdzie dziewczęta są inne*, tłum. J. Piątkowski, 1957, nr 83, s. 6 (opowiadanie)

15. Daudet Alfons: *Buchalter*, przekład Julii Rylskiej, 1957, nr 124, s. 7-8 (opowiadanie)
16. Dębczyński Antoni: *Zemsta Katako*, 1960, nr 175, s. 4-6 (fragment powieści *Haszysz Czarnego Łądu*)
17. Filipowicz Kornel: *Cztery listy*, 1958, nr 58, s. 4-5 (fragment powieści *Jutro już wojna*)
18. Filipowicz Kornel: *Kłopoty pana Nietschke*, 1965, nr 289, s. 3-5 (fragment powieści *Ogród pana Nietschke*),
19. Filipowicz Kornel: *Wiosna 1937*, 1958, nr 171, s. 4-5 (fragment powieści)
20. Filipowicz Kornel: *Zaćmienie słońca*, 1960, nr 211, s. 6-7 (opowiadanie)
21. Forge Jean: *Ses leteroj = Sześć listów*, przekład Kr. ZB., 1959, nr 182, s. 6-7 (nowela w języku esperanto i języku polskim)
22. Giroud Françoise: *Fernandel*, oprac. Julia Rylska, 1957, nr 163, s. 3-4 (fragment książki *Cały Paryż i Nowe portrety*)
23. Gombrowicz Witold: *Fragmenty z dziennika* – 4 części, 1957, od nr 60, s. 4 do nr 63, s. 3
24. Grell Iga: *Wiatr*, 1961, nr 190, s. 5
25. Grzybowska Krystyna: *Niedzielni goście*, 1959, nr 130, s. 4-5 (fragment powieści)
26. Habe Hans: *Byznesman*, przekład Wandy Kragen, 1964, nr 200, s. 5 (fragment książki *Śmierć w Texas*)
27. Iwaszkiewicz Jarosław: *Wzlot* – 4 odcinki, 1958, od nr 16, s. 4-6 do nr 19, s. 4 (opowiadanie)
28. Jędrzejczyk Olgierd: *Jan Wiktor w pierwszą rocznicę śmierci*, 1968, nr 42, s. 3 (fragment opowieści biograficznej)
29. Jędrzejczyk Olgierd: *Niewolnica z Thebes*, 1957, nr 160, s. 4-5, 7 (opowiadanie)
30. Kafka Franz: *Jedenastu synów*, tłum. Juliusz Kydryński, 1957, nr 94, s. 6-7 (opowiadanie)
31. Kawalec Julian: *Dom*, 1968, nr 172, s. 8 (fragmenty powieści *Wezwanie*)
32. Kazakow Jurij: *Na przystanku*, 1962, nr 265, s. 4
33. Kleczkowska Krystyna: *Klomb z żółtymi nasturcjami*, 1958, nr 303, s. 4-5, 7 (opowiadanie)
34. Kleczkowska Krystyna: *Nuda*, 1959, nr 242, s. 4
35. Kleczkowska Krystyna: *Okno*, 1957, nr 112, s. 6 (opowiadanie)
36. Kleczkowska Krystyna: *Tańcząca dziewczyna*, 1959, nr 45, s. 6-7
37. Kleczkowska Krystyna: *Zamknięte dłonie*, 1958, nr 243, s. 4-5 (opowiadanie)

38. Korczak Jerzy: *Nagich przyodziać*, 1962, nr 263, s. 4-5 (opowiadanie)
39. Korczak Jerzy: *Warcaby*, 1959, nr 170, s. 4 (opowiadanie)
40. Kydryński Juliusz: „*Rzeczniczki, jestem trup!*”, 1961, nr 113, s. 6-7 (fragment pracy pamiętnikarskiej o teatrze krakowskim)
41. Langbein Herman: *Walczący Oświęcim*, 1957, nr 14, s. 3 (fragmenty książki *Die Stärkeren*)
42. Lem Stanisław: *Z kronik rodzinnych gwiazdokrażcy*, 1966, nr 84, s. 4-6
43. *Listy brata Modesta*, 1964, nr 182, s. 5
44. Machejek Władysław: *Bronek*, 1962, nr 6, s. 4 (opowiadanie o ludziach PPR)
45. Machejek Władysław: *Gorzkie wyznanie*, 1970, nr 92, s. 3-4 (fragment powieści *Partyzant sługa boży*)
46. Machejek Władysław: *Sąd*, 1959, nr 102, s. 5-7 (fragment książki *Raport nie będzie wysłany*)
47. Machejek Władysław: *Wielkanoc 1945* – 3 odcinki, 1964, nr 81, s. 4-6, nr 82, s. 3, nr 83, s. 3 (opowiadanie)
48. Machejek Włodzimierz: *Komórka gimnazjalna* – 2 odcinki, 1958, nr 297, s. 6-7, nr 298, s. 3 (fragment większej całości)
49. Makarczyk Janusz: *Helga*, 1959, nr 110, s. 6-7 (opowiadanie ze zbioru *Kobieta zawsze płaci*)
50. Makarczyk Janusz: *Keczubum* – 4 części, 1958, od nr 183, s. 4-5 do nr 1856, s. 4 (opowiadanie)
51. Makarczyk Janusz: *Pan Chomund z Singapuru*, 1958, nr 231, s. 4-5 (fragment książki *Kobieta zawsze płaci*)
52. Makarczyk Janusz: *W czasie deszczu*, 1959, nr 63, s. 4-7 (opowiadanie ze zbioru *Kobieta zawsze płaci*)
53. Malaparte Curzio: *To był tylko żart*, 1959, nr 57, s. 4 (nowela)
54. Maruta Leszek: *Łódź podwodna*, 1959, nr 242, s. 4
55. *Marzenie licealistki*, 1960, nr 253, s. 4-5 (opowiadanie)
56. Maugham Somerset W[illiam]: *Dom rodzinny*, 1957, nr 268, s. 4-6 (opowiadanie)
57. Maugham Somerset [William]: *Kres ucieczki*, 1957, nr 238, s. 6 (opowiadanie)
58. Maugham Somerset [William]: *Pan wszystkowiedzący*, 1958, nr 4, s. 4-6 (opowiadanie)
59. Maugham Somerset [William]: „*Sen*”, przekład Julii Ryłskiej, 1957, nr 117, s. 6 (opowiadanie)

60. Maugham Somerset [William]: *Studium in anima vili*, przeł. Julia Ryłska, 1957, nr 166, s. 4-5
61. Maupassant Guy: *Więzień z Monaco*, przekład Julii Ryłskiej, 1958, nr 159, s. 4 (opowiadanie)
62. Maurois Andre: *Wrześniowe róże*, przekład Julii Ryłskiej, 1957, nr 7, s. 3-4 (fragment powieści)
63. Mikosz Władysław: *Monte Cassino* - 3 odcinki, 1957, nr 114, s. 3-4, nr 113, s. 3, nr 115, s. 6-7 (fragment pamiętników)
64. Mortkowicz-Olczakowa Hanna: *Odważna nauczycielka*, 1958, nr 87, s. 4-6 (fragment książki)
65. Mrozek Sławomir: *Autorytet*, 1965, nr 20, s. 8
66. Mrozek Sławomir: *Tarzan w Białowieży* – 4 części, 1957, od nr 77, s. 8 do nr 94, s. 12 (powieść rysunkowa)
67. Noël Maria: *Wszystkiemu winien pies*, 1959, nr 302, s. 5 (opowiadanie)
68. Nowak Tadeusz: *Kolęda*, 1961, nr 303, s. 8 (fragment powieści)
69. Nowak Tadeusz: *Zimowy kozuch*, 1961, nr 226, s. 6-7 (opowiadanie)
70. Otwinowski Stefan: *Na krawędzi*, 1957, nr 181, s. 3-4 (fragment powieści)
71. Otwinowski Stefan: *Nadprogramowa lekcja*, 1957, nr 309, s. 6-7 (fragment powieści *Julia*)
72. Otwinowski Stefan: *Pan Ambroży*, 1960, nr 20, s. 9 (opowiadanie)
73. Paczkowska Maria: *Statek Tristana*, 1957, nr 41, s. 7-8 (opowiadanie)
74. *Peruka z grzywką: opowieść kryminalna*, 1964, nr 75, s. 10
75. Podolska Jadwiga: *Wspomnienie o Hoesicku*, 1957, nr 29, s. 8 (fragmenty II części *Pamiętników*)
76. Promiński Marian: *Dwie drogi*, 1960, nr 247, s. 4-6 (opowiadanie)
77. Prorok Leszek: *List*, 1960, nr 8, s. 4-5 (opowiadanie)
78. Prorok Leszek: *Misja*, 1961, nr 13, s. 5-6 (opowiadanie)
79. Prorok Leszek: *Pierścień Polikratesa*, 1960, nr 199, s. 7
80. Pyrczak Roman J.: *Pisanki*, 1968, nr 89, s. 8 (fragmenty książki *Reportaże i szkice*)
81. Rolleczek Natalia: *Deszcz*, 1960, nr 217, s. 4-5 (fragment większej całości)
82. Rolleczek Natalia: *Jak zdobyto Wiedeń: opowiadanie myszy*, 1967, nr 307, s. 4 (fragment z tomu *Baśnie*)
83. Rolleczek Natalia: *Myśliciel*, 1960, nr 97, s. 4-5, 9 (opowiadanie)
84. Rolleczek Natalia: *Odwiedziny*, 1959, nr 254, s. 4-5 (opowiadanie)

85. Rolleczek Natalia: *Posiadacz*, 1958, nr 165, s. 4-6 (opowiadanie)
86. Roszko Janusz: *Dostałem mieszkanie : (z pamiętnika zrozpaczonego)*, 1957, nr 300, s. 6
87. Rudnicki Lucjan: *Wolność w więzieniu*, 1957, nr 265, s. 4-5 (fragment książki *Stare i nowe*)
88. Stoberski Jan: *Pogrzeb*, 1959, nr 188, s. 6-7 (opowiadanie)
89. Stoberski Jan: *Wspomnienia i plany blagiera*, 1959, nr 242, s. 4 (fragment)
90. Stoberski Jan: *Zwierzenia durnia*, 1957, nr 100, s. 6-7 (opowiadanie)
91. Sztompka Henryk: *Ze wspomnień o Paderewskim*, 1961, nr 280, s. 4-5, 8 (fragment większej całości)
92. Terlecki Olgierd: *Muza z apulijskiego zaścianka*, 1959, nr 3. s. 4-5 (fragment powieści *Pokonani*, 2 t. *Kierunek Cassino*)
93. Terlecki Olgierd: *Przygoda*, 1964, nr 305, s. 3 (opowiadanie)
94. Terlecki Olgierd: *Wieczór w Cieszanowie*, 1962, nr 269, s. 4-5 (fragment powieści *Przeznaczenie*)
95. Tokarski Julian: *Jak stałem się przyrodnikiem*, 1959, nr 284, s. 5 (1 odcinek wspomnień)
96. Tokarski Julian: *Mord przed 25 laty*, 1966, nr 185, s. 4 (fragment z *Pamiętnika*)
97. Vogler Henryk: *Brzytwa*, 1960, nr 163, s. 4-6 (opowiadanie)
98. Wdowiarzowa Olga: *Matka i syn*, 1960, nr 301, s. 8 (opowiadanie)
99. Wdowiarzowa Olga: *Pomyłka*, 1961, nr 131, s. 4-5 (opowiadanie)
100. Wiktor Jan: *A ja go cepem!*, 1960, nr 169, s. 5-8 (fragment książki *Papież i buntownik*)
101. Wiktor Jan: *Przed świtaniem*, 1958, nr 123, s. 4-5 (fragment z książki *Opowiadanie o buntach chłopskich*)
102. Wilde Oscar: *Ewa*, tłum. Kr. Zb., 1957, nr 136, s. 6
103. *Zapolska do Hoesicka*, 1958, nr 4, s. 4 (listy)
104. Zechenter Witold: *Parodie*, 1960, nr 109, s. 7, 9 (fragment książki)
105. Zechenter Witold: *Wyspiański w parodii*, 1958, nr 10, s. 6 (tu: *Także wyzwolenie; Czyścić Słowackiego; Za pozwoleniem*)
106. Zechenter Witold: *Z nowych parodii: Andrzej Piwowarczyk: Nowe zwycięstwo kpt Gleba*, 1958, nr 297, s. 7, 9
107. Zechenter Witold: *Z nowych parodii: Janusz Makarczyk: Jak zostałem szejkiem Ptysiów*, 1958, nr 243, s. 6

108. Zechenter Witold: *Z nowych parodii: Magdalena Samozwaniec: Wie, Arturek?*, 1958, nr 291, s. 3
109. Zechenter Witold: *Z nowych parodii: Matysiakowie* (777-y odcinek powieści radiowej), 1958, nr 267, s. 5
110. Zechenter Witold: *Z parodii literackich: Witold Gombrowicz: Transatlantyk* (fragment), 1959, nr 15, s. 7
111. Zieliński Stanisław: *Hulki babulki*, 1959, nr 98, s. 4-5 (opowiadanie)
112. *Złote myśli i bajki ormiańskie*, 1960, nr 259, s. 6 (fragment książki, tu: *Lew i człowiek, Testament dla leniów, Król i wąż, Złodziej, Król szuka synowej, Rozbójnik i pop*)

1945-1948

1. *Bez retuszu*: wielka szopka polityczna Bogdana Brzezińskiego i Karola Szpalskiego, 1947, nr 334, s. 10, dod. „Lajkonik”
2. Bodnicki Władysław: *Legenda tragedii kościuszkowskiej* - obraz III, 1946, nr 150, s. 6-7, dod. „Literatura i Sztuka”
3. Bujański Jerzy Ronard: *Kazimierz Lepszy: Rok 1846 w Krakowie*: scena pierwsza montażu historycznego, 1946, nr 96, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”
4. Flukowski Stefan: *Jajko Kolumba*, 1946, nr 34, s. 6-7, dod. „Literatura i Sztuka”
5. Flukowski Stefan: *Soczewica, koło miele młyn* – sztuka w V aktach (fragment aktu III), 1946, nr 258, s. 4-5, dod. „Literatura i Sztuka”
6. Grzybowska Krystyna: *Promieniści* (fragment aktu III-go), 1945, nr 299, s. 4-5, dod. „Literatura i Sztuka”
7. *gz: Idylla w Hamburgu* (fragment sztuki scenicznej satyrycznej), 1946, nr 91, s. 4, kolumna „Prima Aprilis”
8. Iwanow J: *Wierność*: sztuka w III aktach, (z „Krokodyla” tłum. Olgierd Terlecki), 1948, nr 320, s. 8, dod. „Lajkonik”
9. Kowalski Karol: *Historia egzotyczna*, 1948, nr 127, s. 8, dod. „Lajkonik”
10. Mayen Józef: *Król i dyktator (dialog umarłych na wzór Fenelona)* – 1945, nr 274, s. 5
11. Promiński Marian: *Schron* (fragment dramatyczny), 1946, nr 237, s. 4-5, dod. „Literatura i Sztuka”
12. Rybiejska Stefania: *Odra* (fragment aktu 1-go dramatu), 1945, nr 313, s. 4-5, dod. „Literatura i Sztuka”
13. Samozwaniec Magdalena: *Dzieje miłości*, 1948, nr 98, s. 10 (fragment tekstu sceniczno-satyrycznego)
14. Samozwaniec Magdalena: *Tajemnica salonu piękności*, 1948, nr 139, s. 8, dod. „Lajkonik”
15. Swinarski Artur Maria: *Latający Holender* (fragment dramatu o Krzysztofie Arciszewskim), 1945, nr 250, s. 4-5, dod. „Literatura i Sztuka”
16. Swinarski Artur Maria: *Powrót Alcesty*: farsa filozoficzna w trzech aktach z prologiem, 1946, nr 27, s. 6-7, dod. „Literatura i Sztuka”
17. Szaniawski Jerzy: *Dwa teatry*, 1946, nr 48, s. 6-7, dod. „Literatura i Sztuka” [fragment]

18. Świrszczyńska Anna: *Orfeusz i Eurydyka*, 1946, nr 279, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka” [fragment]
19. Świrszczyńska Anna: *Szopka*, 1945, nr 321, s. 16, dod. „Gazeta Dzieci”
20. Wasilewska Wanda: *Bartosz Głowacki: dwa fragmenty opowieści scenicznej*, 1946, nr 43, s. 4-5
21. Ważyk Adam: *W starym dworku* (dwie sceny z aktu II-go), 1945, nr 243, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”
22. Wirski Juliusz: *Portret generała*, 1946, nr 103, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”
23. Zawieyski Jerzy: *Mąż doskonały* (dwie sceny z dramatu), 1945, nr 50, s. 5, dod. „Literatura i Sztuka”

1949-1956

1. Barnaś Kazimierz: *Pogotowie serca*, 1955, nr 169, s. 4-5
2. Brzeziński Bogdan, Zechenter Witold, *Szopka krakowska*, 1952, nr 308, s. 8
3. Brzeziński Bogdan: *A to szopka!*, 1956, nr 306, s. 5
4. Słomczyński Maciej: *Bigos po krakowsku*, 1949, nr 166, s. 4; nr 173, s. 4; nr 180, s. 3; nr 187, s. 4; nr 207, s. 2

1957-1970

1. Brecht Bertold: *Życie Galileusza*, przekład Roman Szydlowski, 1957, nr 35, s. 4 [fragment]
2. Broszkiewicz Jerzy: *Głupiec i inni* (fragment tragifarsy), 1959, nr 305, s. 6
3. Harasymowicz Jerzy: *Krakowska szopka artystyczna*, 1958, nr 305, s. 12
4. Harasymowicz Jerzy: *Krakowska szopka artystyczna*, 1960, nr 306, s. 1
5. Herdegen Leszek, Pawłowski Piotr: *Teatr na wozie: Kazimierz Wielki*, 1958, nr 135, s. 10
6. Herdegen Leszek: *Hamlet 1957* (fragment widowiska), 1957, nr 160, s. 6
7. Legut Lubomir: *Mini-szopka krakowska*, 1967, nr 307, s. 10
8. Maupassant de Guy: *Spadek*, tłum. J. Piątkowski, 1957, nr 65, s. 4-5
9. *Parodie* Witolda Zechentera: Morstin Ludwik Hieronim: *Polacy nie gęsi*, 1957, nr 298, s. 6-7
10. Rolleczek Natalia: *Leśna cisza* (fragment), 1960, nr 20, s. 8
11. Sagan Françoise: *Na zamku w Szwecji* (fragment), spolszczył ołg, 1959, nr 260, s. 7
12. *Teatr na wozie* (fragment widowiska), 1957, nr 142, s. 6

13. Zechenter Witold: *Z nowych parodii: Zginiesz Ty i pchły Twoje*, 1962, nr 305, s. 9
14. Zinner Hedda: *Ravensbrücka ballada* (fragment I aktu), przekład Krystyna Zbijewska, 1961, nr 206, s. 4-5

Aneks nr 4: Literatura faktu

1945-1948

1. Szuman Stefan: *Psychologia wychowawcza wieku dziecięcego* (wyjątki z przygotowywanej do druku książki), 1946, nr 26, s. 4, nr 33, s. 4, nr 40, s. 4, dod. „Kobieta w Polsce i Świecie”
2. Szumowski Władysław: *Cześć dla życia jako filozofia*, 1946, nr 79, s. 4, dod. „Nauka i Wiedza” (fragment książki *O eunuchach i kastracji w różnych krajach i czasach oraz kilka pomniejszych artykułów*)

1949-1956

1. Fučik Juliusz: *Pod sztandarem komunizmu*, 1954, nr 59, s. 6 (fragment „Historia WKP(b)”)
2. Hollanek Adam: *Jak przedłużyć życie*– 2 odcinki, 1954, nr 243, s. 3-4, nr 245, s. 2-3 (fragmenty książki *Niewidzialne armie kapitulują*)
3. Hollanek Adam: *Tragiczny pościg*, 1954, nr 256, s. 3 (fragment książki *Niewidzialne armie kapitulują*)
4. Kowpak Sidor: *Na Kremlu*, 1949, nr 351, s. 2-3 (fragment książki *Od Putywia do Karpat*)
5. Marchlewski Julian: *Szkice o Tatrach*, 1952, nr 177, s. 4 (fragment książki)
6. Nużdow Mikołaj: *Walczyłem o wyzwolenie Warszawy*, 1949, nr 16, s. 2 (fragment wspomnień)
7. Ochab Edward: *Testament Marcelego Nowotki*, 1949, nr 328, s. 3 (fragment wstępu do książki *Marceli Nowotko, wspomnienia i artykuły*)

1957-1970

1. Adamczewski Jan: *Władysław Orkan o Leninie*, 1970, nr 74, s. 5 (fragment książki *Polskie dni Lenina*)
2. Buchanan Thomas: *Dallas po trzech latach* – 5 odcinków, 1966, od nr 262, s. 3 do nr 267, s. 4 (fragment książki *Mordercy Kennedy'ego*)
3. Czujkow W. I.: *Atak rozpoczął się o dwunastej: z pamiętników Stalingradczyka*, 1961, nr 28, s. 3-4

4. Eichmann Adolf: *Nie byłem antysemitą*, 1961, nr 61, s. 5, 9 (fragment *Pamiętników Adolfa Eichmanna*)
5. Fournier Ewa: *W oczach Francuzki z Polski*, 1964, nr 134, s. 4 (fragmenty książki)
6. Frühling Jacek: *Jak zostałem dyplomatą*, 1963, nr 5, s. 4 (fragment książki *Teatry mojego życia*)
7. Frycz Karol: *Noty*, 1957, nr 280, s. 4 (fragment książki *Wypiański a teatr*)
8. Kasprowicz Maria: *Jan Kasprowicz*, 1960, nr 187, s. 6-7 (fragment z *Dziennika*)
9. Kesten Herman: *Zmierzch Casanovy*, 1960, nr 193, s. 5-7 (fragment monografii)
10. Leśnodorski Zygmunt: *Różowa kukułka*, 1959, nr 15, s. 6-7 (fragment książki *Wspomnienia i zapiski literackie*)
11. Machejek Władysław: *Z mojego obserwatorium*, 1969, nr 132, s. 3-4 (fragment książki *Z mojego obserwatorium 1967-1968-1969*)
12. Shirer William: *Monachium 38. Cz. I*, 1963, nr 164, s. 3 (fragment książki *Zarys dziejów Niemiec nazistowskich*)
13. Shirer William: *Monachium 38. Cz. II* – 10 odcinków, 1963, od nr 165, s. 3 do nr 195, s. 3 (fragment książki *Zarys dziejów Niemiec nazistowskich*)
14. Shirer William: *Przed wrześniem*, przekład L. Lewińskiego - 13 odcinków, 1963, od nr 192, s. 3 do nr 222, s. 3
15. Solski Ludwik: *Moje kochane miasto*, 1957, nr 132, s. 3 (fragment pamiętnika)
16. Wałach Stanisław: *Koniec bandy „Ognia”* – 7 odcinków, 1969, od nr 231, s. 5 do nr 238, s. 4 (fragment książki *Był w Polsce czas...*)
17. Wałach Stanisław: *Nim zaczęła się walka*, 1965, nr 207, s. 3 (fragment książki *Partyzanckie noce*)
18. Wałach Stanisław: *Zmiana warty* – 3 odcinki, 1969, od nr 219, s. 4-6 do 221, s. 3-4 (fragment książki *Był w Polsce czas...*)
19. Wałach Stanisław: *Żandarmeria* – 4 odcinki, 1969, od nr 225, s. 3-5 do 228, s. 3-4 (fragment książki *Był w Polsce czas...*)
20. Włodek Adam: *Dwa dni w Krakowie*, 1970, nr 15, s. 4-5 (fragment książki *Nasz łup wojenny*)
21. Włodek Adam: *Opowieść z zagadką*, 1970, nr 69, s. 4-5 (fragment książki *Nasz łup wojenny*)
22. Z „*Dziennika*” profesora N. M. Amosowa - 5 odcinków, 1966, od nr 245, s. 3-5 do nr 255, s. 4 (fragment)

23. *Z pamiętników marszałka Montgomery* - 4 części, 1958, od nr 249, s. 4-5 do nr 262, s. 3
24. Zechenter Witold: *Leon Kruczkowski*, 1969, nr 115, s. 3 (fragment książki *Upływa szybko życie*)
25. Zechenter Witold: *W błękitnej łodzi tramwajowej*, 1969, nr 141, s. 5-6 (fragment książki *Upływa szybko życie*)

Bibliografia

Źródła niepublikowane:

Materiały z archiwum „Dziennika Polskiego”

Materiały z prywatnych archiwów redaktorów pisma, zwłaszcza red. Krystyny Zbijewskiej

Materiały z Archiwum Państwowego Miasta Krakowa. Archiwum Akt Nowych:

1. Komitet Wojewódzki PPR w Krakowie. Wydział Propagandy. Plany pracy Wydziału i sprawozdania z przebiegu ich realizacji 1947, sygn. PPR Kr 212
2. Komitet Wojewódzki PPR w Krakowie. Wydział Propagandy. Protokoły Posiedzeń Kolegium Prasowego 1946, sygn. PPR Kr 214
3. Komitet Wojewódzki PPR w Krakowie. Wydział Propagandy. Protokoły Posiedzeń Kolegium Prasowego 1947, sygn. PPR Kr 215
4. Komitet Wojewódzki PPR w Krakowie. Wydział Propagandy. Protokoły Posiedzeń Kolegium Prasowego wraz z załącznikami 1948, sygn. PPR Kr 216
5. Komitet Wojewódzki PZPR w Krakowie. Egzekutywa: protokoły z załącznikami 6 VIII – 29 X 1954, sygn. PZPR KW Kr 216
6. Komitet Wojewódzki PZPR w Krakowie. Wydział Kultury, Nauki, Oświaty. Informacje dotyczące problematyki kulturalnej zawartej na łamach prasy, radia, TV 1961-1964, 1966, 1970, 1973, sygn. PZPR KW kr 1371
7. Komitet Wojewódzki PZPR w Krakowie. Wydział Propagandy. Charakterystyki, życiorysy, opinie dotyczące środowiska dziennikarskiego 1966-1969, sygn. PZPR KW Kr 922
8. Komitet Wojewódzki PZPR w Krakowie. Wydział Propagandy. Informacje dotyczące działalności POP przy redakcjach prasy, radia, TV 1968, 1970, 1973, sygn. PZPR KW KR 964
9. Komitet Wojewódzki PZPR w Krakowie. Wydział Propagandy. Informacje dotyczące działalności Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich 1956, 1966, 1974, sygn. PZPR KW KR 971
10. Komitet Wojewódzki PZPR w Krakowie. Wydział Propagandy. Informacje Wojewódzkiego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk dotyczące ingerencji WUKPPiW 1965, 1968-1974, sygn. PZPR KW Kr 966

11. Komitet Wojewódzki PZPR w Krakowie. Wydział Propagandy. Oceny i informacje dotyczące działalności Redakcji „Dziennika Polskiego”, „Echa Krakowa”, „Gazety Krakowskiej” Radia i TV i inne 1954, 1958-1967, sygn. PZPR KW Kr 961
12. Komitet Wojewódzki PZPR w Krakowie. Wydział Propagandy. Oceny i informacje dotyczące działalności Redakcji „Dziennika Polskiego”, „Echa Krakowa”, „Gazety Krakowskiej” Radia i TV i inne 1968-1974, sygn. PZPR KW Kr 962
13. Komitet Wojewódzki PZPR w Krakowie. Wydział Propagandy. Protokoły posiedzeń Komisji Prasy Wydawnictw KW PZPR 1959, 1962-1967, sygn. PZPR KW Kr 845
14. Komitet Wojewódzki PZPR w Krakowie. Wydział Propagandy. Protokoły posiedzeń Komisji KW PZPR ds. Prasy i Wydawnictw 1960-1970, 1971, sygn. PZPR KW Kr 846
15. Komitet Wojewódzki PZPR w Krakowie. Wydział Propagandy. Protokoły posiedzeń Komisji Propagandy KW PZPR 1958-1964, sygn. PZPR KW Kr 847
16. Komitet Wojewódzki PZPR w Krakowie. Wydział Propagandy. Protokoły posiedzeń Komisji KW ds. Propagandy 1967, sygn. PZPR KW Kr 848
17. Urząd Wojewódzki. Prasa 1945, sygn. UW 61 ???
18. Wojewódzki Urząd Informacji i Propagandy. Wydział IV Informacyjno-Prasowy. A) Referat Prasowy. Okólniki i zarządzenia przeznaczone dla Wydziału Informacyjno-Prasowego 1945-1946, sygn. WUIP 47
19. Wojewódzki Urząd Informacji i Propagandy. Wydział IV Informacyjno-Prasowy. A) Referat Prasowy. Materiały przeznaczone dla prasy i radia 1945, sygn. WUIP 48
20. Wojewódzki Urząd Informacji i Propagandy. Wydział IV Informacyjno-Prasowy. C) Kolportaż. Pisma wpływające i wychodzące z kolportażu na czas 1945, 1946, 1947, sygn. WUIP 64-68
21. Wojewódzki Urząd Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk. „Dziennik Polski” protokoły ingerencyjne 1960-1961, sygn. WUKPPW 13
22. Wojewódzki Urząd Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk. „Dziennik Polski” protokoły ingerencyjne 1962-1963, sygn. WUKPPW 14
23. Wojewódzki Urząd Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk. „Dziennik Polski” protokoły ingerencyjne 1965-1966, sygn. WUKPPW 15
24. Wojewódzki Urząd Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk. „Dziennik Polski” protokoły ingerencyjne 1967 3 I – 20 VII, 20 VII – 28 XII, sygn. WUKPPW 16
25. Wojewódzki Urząd Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk. „Dziennik Polski” protokoły ingerencyjne 1968 2 I – 3 VII, 9 VII-30 XII, sygn. WUKPPW 17

26. Inwentarz zespołu akt Wojewódzkiego Urzędu Informacji i Propagandy w Krakowie z lat 1945-1947. Kraków 1966

Raporty Ośrodka Badań Prasoznawczych Uniwersytetu Jagiellońskiego

1. Bajka Z.: *Prasa krakowska na tle ogólnopolskim*. Kraków 1975 r. Raport Ośrodka Badań Prasoznawczych w Krakowie, sygn. 177
2. Bajka Z.: *Czytelnictwo „Gazety Krakowskiej” na tle pozostałych dzienników województwa*. Kraków 1973. Raport Ośrodka Badań Prasoznawczych w Krakowie, sygn. 119
3. Garlicki B.: *Poszczególne redakcje polskie*. Kraków 1970. Raport Ośrodka Badań Prasoznawczych w Krakowie, sygn. 61a
4. Masłowski W.: *„Dziennik Polski” 1973*. Kraków 1973. Raport Ośrodka Badań Prasoznawczych w Krakowie, sygn. 122
5. *Informacja o środkach masowego oddziaływania (Kraków i województwo krakowskie)*. Kraków 1971. Raport Ośrodka Badań Prasoznawczych w Krakowie, sygn. 67

Prace magisterskie

1. *„Dziennik Polski”. Z muzami pod rękę. Wystawa Muzeum Historyczne m. Krakowa „Krzysztoforzy”* [konspekt Wystawy Jubileuszowej 1945-1975]. Scenariusz K. Zbijewska, Kraków [1975]
2. Cyran M: *Życie kulturalne Krakowa w latach 1945-1948 : na łamach „Dziennika Polskiego”*. Maszynopis pracy magisterskiej wykonanej w Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej WSP pod kierunkiem prof. dr hab. Jerzego Jarowieckiego. Kraków 1998
3. Lisowska U.: *„Dziennik Polski” w latach 1951-1956 : próba monografii*. Maszynopis pracy magisterskiej wykonanej w Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej WSP pod kierunkiem prof. dr hab. Jerzego Jarowieckiego. Kraków 1998
4. Maczuga K.: *Problemy książki i czytelnictwa na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1989-1998*. Maszynopis pracy magisterskiej wykonanej w Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej WSP pod kierunkiem dr hab. Józefa Szockiego. Kraków 1998
5. Sęczkowska K.: *Życie kulturalne Krakowa na łamach „Dziennika Polskiego” w latach 1949-1956*. Maszynopis pracy magisterskiej wykonanej w Katedrze

Bibliotekoznawstwa i Informatyki WSP pod kierunkiem prof. dr hab. Jerzego Jarowieckiego. Kraków 1998

6. Stawowiak A.: „*Dziennik Polski*” w latach 1945-1950: próba monografii. Maszynopis pracy magisterskiej wykonanej w Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informatyki WSP pod kierunkiem dr hab. Jerzego Jarowieckiego. Kraków 1986

Prasa:

1. „Dziennik Krakowski” 1945 nr 1-8
2. „Dziennik Polski” 1945-1970 nr 1-8122
3. „Dziennik Młodych” 1948 nr 1-12
4. „Dziennik Literacki” 1947 nr 1-43; 1948 nr 1-52; 1949 nr 1-52; 1950 nr 1-53 (łącznie 200 nr)
5. „Ilustracja Polska” 1945 nr 1-6
6. „Od A do Z” 1946-1947 nr 1-53; 1951 nr 1-53; 1952 nr 1-50; 1953 nr 1-53; 1954 nr 1-49; 1955 nr 47; 1956 nr 1-49; 1957 nr 1 (łącznie 302 nr)
7. „Życie Sportowe” 1947 nr 1-70

Ustawodawstwo:

1. Dekret Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 7 września 1944 r. o zakresie działania i organizacji Resortu Informatyki i Propagandy. Dz. U. 1944 nr 4 poz. 20
2. Dekret z dnia 11 kwietnia 1947 r. o zniesieniu Urzędu Ministra Informatyki i Propagandy oraz Urzędów Informatyki i Propagandy. Dz. U. 1947 nr 32 poz. 147
3. Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego. Dz. U. 1960 nr 30 poz. 168
4. Ustawa z dnia 2 lipca 1947 r. o planie odbudowy gospodarczej. Dz. U. 1947 nr 53 poz. 285
5. Ustawa z dnia 21 lipca 1944 r. o utworzeniu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego. Dz. U. 1944 nr 1 poz. 1
6. Ustawa z dnia 21 lipca 1950 r. o 6-letnim planie rozwoju gospodarczego i budowy podstaw socjalizmu na lata 1950-1955. Dz. U. 1950 nr 37 poz. 344
7. Ustawa z dnia 3 stycznia 1946 o przejęciu na własność państwa podstawowych gałęzi gospodarki narodowej. Dz. U. 1946 nr 3 poz. 17

8. Ustawa z dnia 31 grudnia 1944 roku o powołaniu Rządu Tymczasowego Rzeczypospolitej Polskiej. Dz. U. 1944 nr 19 poz. 99
9. Manifest Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego. W: *Wybór źródeł do nauki polskiego prawa państwowego*. Stan prawny na dzień 1 kwietnia 1967 r. Warszawa 1967 s. 5-10

Opracowania metodologiczne dotyczące prasy, książki, bibliotek, księgarń i wydawnictw:

1. (ZW): *Nasze zadania – w służbie partii i narodu*. „Prasa Polska” 1969 nr 2 s. 3-4
2. *[Trzeciej] III Plenum ZG SDP*. „Prasa Polska” 1968 nr 10 s. 1
3. „Rocznik Statystyczny” 1956
4. „Rocznik Statystyczny” 1960
5. „Rocznik Statystyczny” 1965
6. „Rocznik Statystyczny” 1966
7. „Rocznik Statystyczny” 1971
8. „Rocznik Statystyczny Miasta Krakowa 1945-1960”. R. 1. Kraków 1961
9. „Rocznik Statystyczny Miasta Krakowa”. R. 6. (1967). Kraków 1968
10. „Rocznik Statystyczny Miasta Krakowa”. R. 8. (1969). Kraków 1970
11. „Ruch Wydawniczy w Liczbach 1944-1973. Zestawienie retrospektywne”. Warszawa 1974
12. „Ruch Wydawniczy w Liczbach”. T. 40 (1994)
13. Bańkiewicz M.: *Gwarancje skuteczności krytyki*. „Prasa Polska” 1959 nr 9 s. 4-6
14. Bek W.: *Dziennikarze w pierwszym szeregu frontu ideologicznego*. „Prasa Polska” 1969 nr 7 s. 3-6
15. *Bibliografia prasy polskiej 1944-1948. Prasa krajowa*. Oprac. Jerzy Myśliński przy udziale zespołu Pracowni. Warszawa 1966
16. Ceglarska D.: *Założyciele i redaktorzy naczelni dzienników czytelnikowskich*. „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej” 1991 nr 1 s. 21-33
17. Centkowski J.: *Prasa Spółdzielni Oświatowo-Wydawniczej „Czytelnik” 1944-1951*. „Prasa Polski Ludowej” z. 5 s. 4-10
18. Chaber F.: *Kolejne zadania*. „Prasa Polska” 1950 nr 5 s. 1-2
19. Ciborska E.: *Leksykon polskiego dziennikarstwa*. Warszawa 2000
20. Ciećwierz M.: *Polityka prasowa 1944-1948*. Warszawa 1989
21. Ciećwierz M.: *Polityka prasowa rządu polskiego w latach 1944-1948*. „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej” 1985 nr 1 s. 49-64

22. Czarnik O.: *Kultura literacka*. W: *Literatura polska 1918-1975*. T. 3, cz. 1, 1945-1975. Warszawa 1996, s. 7-206
23. *Decyduje ideowa postawa dziennikarza*. „Prasa Polska” 1965 nr 1 s. 20-21
24. Dubiel P.: *Poprawność analiz zawartości współczesnej prasy polskiej*. „Zeszyty Prasoznawcze” 1975 nr 3 s. 21-22
25. *Dziennikarz działaczem politycznym i społecznym*. „Prasa Polska” 1961 nr 6 s. 1-4
26. Dziki S.: *[Dwadzieścia] 20 lat z Krakowem*. „Zeszyty Prasoznawcze” 1965 nr 1 s. 125-126
27. Dziki S.: *Prasa polska w latach 1944-1948*. „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej” 1985 nr 1 s. 65-77
28. Dziki S.: *Stan badań nad prasą krakowską*. W: *Książki, Czasopisma, Biblioteki Krakowa XIX i XX wieku. Materiały z sesji naukowej [...]*. Kraków 1988 s. 197-210
29. *Dzisiejsza prasa polska*. „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1948 s. 977-984
30. Galiński T.: *Krok naprzód*. „Prasa Polska” 1965 nr 3 s. 10-12
31. *Główne zadania krajowego Zjazdu*. „Prasa Polska” 1967 nr 12 s. 7-10
32. Hajnicz A.: *Rola najbardziej bezpośrednia*. „Prasa Polska” 1963 nr 9 s. 1-2
33. Jakubowicz S.: *Prasa a współpraca gospodarcza krajów socjalistycznych*. „Prasa Polska” 1964 nr 1 s. 1-3
34. Jarowiecki J.: *Studia nad prasą polską XIX i XX wieku*. Kraków 1997
35. Jaźwiecki K.: *Prawo prasowe*. „Prasa Polska” 1960 nr 1 s. 5-6
36. Jolles Z.: *O aktualnych zadaniach prasy „Czytelnika”*. „Prasa Polska” 1951 nr 6 s. 17-23
37. Jolles Z.: *Prasa*. „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1959 s. 1017-1020
38. Jolles Z.: *Prasa*. „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1960 s. 934-941
39. Jolles Z.: *Prasa*. „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1961 s. 1023-1028
40. Jolles Z.: *Prasa*. „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1962 s. 654-658
41. Jolles Z.: *Prasa*. „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1963 s. 570-574
42. Jolles Z.: *Prasa*. „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1964 s. 626-634
43. Jolles Z.: *Prasa*. „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1965 s. 573-579
44. Jolles Z.: *Prasa*. „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1966 s. 745-749
45. Jolles Z.: *Prasa*. „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1967 s. 632-636
46. Kafel M.: *Prasoznawstwo. Wstęp do problematyki*. Warszawa 1969
47. Karpiński R.: *Prasa w systemie kultury*. Warszawa 1979
48. Kitrasiewicz P., Gołębiowski Ł.: *Rynek książki w Polsce 1944-1989*. Warszawa 2005

49. Korotyński H.: *I prasy dotyczy hasło: więcej, lepiej, szybciej!* „Prasa Polska” 1966 nr 10 s. 1-5
50. Kozioł Cz.: *Książka i czytelnictwo.* „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1960 s. 910-934
51. Kozioł Cz.: *Książka i czytelnictwo.* „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1959 s. 1001-1016
52. Król E.: *Prasa.* „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1968 s. 662-668
53. Król E.: *Prasa.* „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1969 s. 715-720
54. Król E.: *Prasa.* „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1970 s. 648-653
55. Król E.: *Prasa.* „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1971 s. 603-609
56. *Krytyka i interwencja – ważną funkcją prasy.* „Prasa Polska” 1964 nr 5 s. 1-10
57. Krzystek Z.: *Kto w Polsce wydaje prasę.* „Prasa Polska” 1970 nr 8 s. 7-9
58. *Książka i czytelnictwo.* „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1958 s. 1116-1130
59. *Książka i czytelnictwo.* „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1961 s. 994-1022
60. *Książka i czytelnictwo.* „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1962 s. 618-653
61. *Książka i czytelnictwo.* „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1963 s. 548-568
62. Kupis T.: *Czytelnictwo sobotnio-niedzielnych wydań partyjnych dzienników wojewódzkich.* „Prasa Polska” 1969 nr 1 s. 14-17
63. *List VII Zjazdu SDP do I Sekretarza KC PZPR.* „Prasa Polska” 1968 nr 4 s. 1
64. Łojek J., Myśliński J., Władysław W.: *Dzieje prasy polskiej.* Warszawa 1988
65. Majkowski S.: *Sprostamy stawianym przed nami zadaniom.* „Prasa Polska” 1966 nr 2 s. 2-4
66. Malik J.: *Zasady obliczeń zadruku dzienników.* „Zeszyty Prasoznawcze” 1967 nr 1 s. 37-42
67. Marszałek L.: *Działalność wydawnicza i księgarstwo.* „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1970 s. 636-647
68. Marszałek L.: *Działalność wydawnicza i księgarstwo.* „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1971 s. 592-602
69. Marszałek L.: *Działalność wydawnicza.* „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1969 s. 702-714
70. *Metody i techniki badawcze w prasoznawstwie.* T. 1. Warszawa 1969
71. Myśliński J.: *Wybrane problemy dziejów prasy Polski Ludowej.* „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej” 1985 nr 1 s. 29-48
72. *Na tematy ideologiczne.* „Prasa Polska” 1968 nr 9 s. 1-2

73. *Nowe zadania.* „Prasa Polska” 1951 nr 5 s. 1-2
74. *O roli prasy, radia i telewizji w wychowaniu obywatelskim.* „Prasa Polska” 1969 nr 11 s. 7-9
75. *O sile oddziaływania decyduje nasze zaangażowanie.* „Prasa Polska” 1968 nr 11 s. 1-12
76. *Ograniczenie ogłoszeń i reklam.* „Prasa Polska” 1963 nr 7 s. 7
77. Olszowski S.: *Prasa, radio, telewizja w służbie partii i narodu.* „Prasa Polska” 1969 nr 6 s. 3-6
78. Paczkowski S.: *Czwarta władza.* Warszawa 1973
79. Pawlicki A.: *Kompletna szarość : cenzura w latach 1965-1972 : instytucja i ludzie.* Warszawa 2001
80. Petrozolin-Skowrońska B.: *Bibliografia - analiza - synteza – warsztat. Badania nad dziejami czasopiśmiennictwa polskiego.* Cz. 1. „Przegląd Humanistyczny” 1976 z. 7 s. 65-81
81. Pisarek W.: *Analiza zawartości prasy.* Kraków 1983
82. Pisarek W.: *Prasa - nasz chleb powszedni.* Wrocław 1978
83. *Praca dziennikarska działalności społecznej.* „Prasa Polska” 1965 nr 1 s. 8-16
84. *Pragniemy ze wszystkich swych sił służyć narodowi, klasie robotniczej, partii.* „Prasa Polska” 1968 nr 4 s. 1-2
85. *Prasa, radio i telewizja w Polsce: zarys dziejów / Danuta Grzelewska i in. .* Warszawa 1999
86. *Prasa, radio i telewizja: najbardziej powszechny i codzienny środek informacji i kształtowania opinii.* „Prasa Polska” 1967 nr 7 s. 1-4
87. *Prasa.* „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1958 s. 1130-1134
88. *Problemy prasy i stowarzyszenia.* „Prasa Polska” 1957 nr 12 s. 2-7
89. *Problemy terenowej prasy, radia, TV i oddziałów SDP.* „Prasa Polska” 1967 nr 1 s. 4-11
90. *Przemówienie wstępne kol. St. Brodzkiego.* „Prasa Polska” 1958 nr 11 s. 1-3
91. Rakowski M.: *Dziennikarstwo polskie i jego zadania.* „Prasa Polska” 1959 nr 4 s. 2-5
92. Rakowski M.: *Tradycje i współczesność.* „Prasa Polska” 1961 nr 1 s. 1-3
93. Rakowski M.: *Sprawy, wobec których zająć trzeba stanowisko.* „Prasa Polska” 1957 nr 11 s. 1-2
94. Rayski A.: *Kilka uwag i wniosków.* „Prasa Polska” 1957 nr 2 s. 13-14

95. Sachnowski Z.: *Jeszcze raz o problemach krytyki prasowej*. „Prasa Polska” 1961 nr 1 s. 28-29
96. Sachnowski Z.: *Nie bez skazy: o wstępnym projekcie ustawy o ochronie krytyki*. „Prasa Polska” 1960 nr 10 s. 1
97. Sachnowski Z.: *O krytyce prasowej czyli jak długo jeszcze?* „Prasa Polska” 1960 nr 4 s. 7-8
98. Sachnowski Z.: *Prawne gwarancje skuteczności krytyki prasowej*. „Prasa Polska” 1960 nr 8 s. 1-3
99. Siekierski S.: *Książka literacka. Potrzeby społeczne i ich realizacja w latach 1944-1986*. Warszawa 1992
100. Siekierski S.: *Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik”*. „Rocznik Biblioteki Narodowej” 1965 s. 173-197
101. Siemek J.: *Z ilości w jakość*. „Prasa Polska” 1958 nr 8 s. 4-6
102. Siemek J.: *Zaoszczędzone miliony*. „Prasa Polska” 1959 nr 8 s. 4-6
103. Siwek H.: *Dobór próby do ilościowej analizy zawartości prasy. Propozycja nowej techniki*. „Zeszyty Prasoznawcze” 1970 nr 3 s. 15-26
104. Skrzypek J.: *Etapy rozwojowe prasy w Polsce Ludowej*. „Zeszyty Prasoznawcze” 1964 nr 3 s. 20-26
105. Słomkowska A.: *Prasa w PRL. Szkice historyczne*. Warszawa 1980
106. Słomkowska A.: *Ze studiów nad rozwojem prasy w 30-leciu PRL*. „Kultura i Społeczeństwo” 1975 z. 1 s. 197-218
107. Sowińska B.: *Literatura piękna*. „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1966 s. 708-720
108. *Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik”*. „Rzeczpospolita” 1944 nr 59 s. 4
109. Szaruga L.: *Co czytamy? Prasa kulturalna 1945-1995*. Lublin 1999
110. Śladkowski W.: *O periodyzacji*. „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej” 1985 nr 1 s. 111-113
111. T.R.: *Plenum Zarządu Głównego SDP*. „Prasa Polska” 1963 nr 5 s. 1-4
112. Tetelowska I.: *Analiza i ocena treści dzienników*. „Zeszyty Prasoznawcze” 1960 z. 1 s. 7-22
113. Tetelowska I.: *Analiza zawartości gazet*. „Zeszyty Prasoznawcze” 1962 z. 4 s. 3
114. Tetelowska I.: *Szkice prasoznawcze*. Kraków 1972

115. Tetelowska I.: *Zasady kategoryzacji zawartości dzienników*. „Zeszyty Prasoznawcze” 1955 nr 3 s. 20-34
116. *Uchwała plenarnego posiedzenia Zarządu Gł. SDP*. „Prasa Polska” 1969 nr 7 s. 8-9
117. *Uchwała Sekretariatu KC PZPR w sprawie krytyki prasowej*. „Prasa Polska” 1960 nr 5 s. 1-2
118. Władyka W.: *Prasa w październiku 56*. „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej” 1985 nr 1 s. 17-23
119. Wojtczak M.: *Kierownicza rola partii*. „Prasa Polska” 1968 nr 12 s. 1-2
120. Wyszniński L.: *Prasa orężem w walce o praworządność*. „Prasa Polska” 1951 nr 4 s. 4-5
121. *Zadania prasy i SDP w świetle XIII Plenum KC PZPR*. „Prasa Polska” 1963 nr 10 s. 1-13
122. Zatorska H.: *Działalność wydawnicza*. „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1968 s. 645-661
123. Zatorska H.: *Działalność wydawnicza*. „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1967 s. 614-631
124. Zatorska H.: *Książka i czytelnictwo*. „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1964 s. 611-625
125. Zatorska H.: *Ruch wydawniczy*. „Rocznik Polityczny i Gospodarczy” 1966 s. 721-744
126. Zawadka M.: *O prasie Polski Ludowej*. „Zeszyty Prasoznawcze” 1964 nr 3 s. 5-19
127. Zawadka M.: *Prasa Polski Ludowej*. „Zeszyty Prasoznawcze” 1961 z. 1/2 s. 60-68
128. Zawadka M.: *XV lat RSW „Prasa”*. *Szkic historyczny*. „Zeszyty Prasoznawcze” z. 3 s. 3-106
129. Zawrzykraj H.: *Prasa krakowska po wyzwoleniu miasta w r. 1945 (styczeń – maj)*. „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego” 1970 z. 4 s. 525-538

Opracowania i artykuły o treści ogólnej (historia Polski, historia Krakowa, historia literatury polskiej, życie kulturalne i literackie):

1. Balcerzan E.: *Poezja polska w latach 1939-1968*. Warszawa 1998
2. Bartelski L. M.: *Polscy pisarze współcześni 1939-1991: leksykon*. Warszawa 1995

3. Burkot S.: *Literatura polska w latach 1939-1989*. Warszawa 1993
4. Chwalba A.: *Dzieje Krakowa. T. 5, Kraków w latach 1939-1945*. Kraków 2002
5. Fik M.: *Kultura polska po Jałcie : kronika lat 1944-1981*. Londyn, 1989
6. Habielski R., Osica J.: *Między niewolą a wolnością : kronika czterech pokoleń 1900-1997*. Warszawa 1998
7. Jarosiński Z.: *Literatura lat 1945-1975*. Warszawa 1999
8. Jarowiecki J.: *Życie kulturalne Krakowa w latach 1945-1969*. Kraków 1970
9. *Kronika Krakowa*. Warszawa 1996
10. *Kraków stary i nowy. Dzieje kultury*. Pod red. Janiny Bieniarzówny. Kraków 1968
11. *Kultura Polski Ludowej*. Warszawa 1966
12. *Literatura Polska 1918-1975. T. 3, 1945-1975. Cz. 1*. Warszawa 1996
13. *Literatura polska XX wieku. Przewodnik encyklopedyczny. T. 1-2*. Warszawa 2000
14. *Literatura przełomów politycznych 1956, 1968, 1981*. Katowice 2000
15. Łukasiewicz J.: *Wiersze w gazetach 1945-1949*. Wrocław 1992
16. Maciąg W.: *Nasz wiek XX : przewodnie idee literatury polskiej 1918-1980*. Wrocław [i in.] 1992
17. Paczkowski A.: *Pół wieku dziejów Polski: 1939-1989*. Warszawa 2000
18. *Polscy pisarze współcześni : informator 1944-1974*. Warszawa 1977
19. Roszkowski W.: *Historia Polski 1914-2000*. Warszawa 2001
20. *Rozkwit kultury ziemi krakowskiej*. Kraków 1955
21. Rożek M.: *Kraków*. Wrocław 1997
22. Stępień M.: *Życie literackie w Polsce w latach 1944-1969*. Kraków 1970
23. Stępień M.: *50 lat literatury polskiej 1939-1989*. Kraków 1996
24. Stowarzyszenie Pisarzy Polskich. Oddział w Krakowie: *Pisarze pod Wawelem : członkowie krakowskiego oddziału Stowarzyszenia Pisarzy Polskich*. Kraków 1992
25. Zawada A.: *Literackie półwiecze 1939-1989*. Wrocław 2001

Opracowania i artykuły dotyczące „Dziennika Polskiego”:

1. (cz): *Uroczyste wręczenie nagród m. Krakowa*. „Dziennik Polski” 1965 nr 167, s. 1
2. (E.Z.): *Zespołowe i indywidualne nagrody miasta Krakowa za 1965 r.* „Dziennik Polski” 1965 nr 163 s. 1
3. (RYM): *Niezmiennie codziennie*. „Dziennik Polski” 2005 nr 29 s. 35
4. *[Dwadzieścia cztery] 24 godziny „Dziennika Polskiego”*. „Dziennik Polski” 1955 nr 20 s. 8-9

5. *[Trzydzieści] 30 lat „Dziennika”*. „Dziennik Polski” 1975 nr 20 s. 3
6. *[W numerze niedzielnym „Dziennika Polskiego...]*. „Dziennik Polski” 1968 nr 267 s. 1
7. *„Dziennik Polski” stał się pismem uczącym społecznej aktywności*. „Dziennik Polski” 1975 nr 22 s. 1
8. *„Dziennik Polski” XXX-lecie*. Oprac. pod red. A. Dzioka i J. Niepokoja. Kraków 1975
9. *„Dziennik Polski”*. Encyklopedia Krakowa. Warszawa ; Kraków 2000 s. 182-183
10. Balicki S. W.: *Ludzie „Dziennika Polskiego” zapamiętani wczoraj i widziani dziś*. „Zeszyty Prasoznawcze” 1964 nr 3 s. 38-56
11. Balicki S. W.: *Zapamiętane wczoraj*. „Dziennik Polski” 1965 nr 20 s. 4-5
12. Bg.: *Pierwszy numer*. „Dziennik Krakowski” 1945 nr 3 s. 4
13. Breza T.: *Nelly. O kolegach i o sobie*. Warszawa 1970
14. *Centrum zdrowego rozsądku*. „Gazeta Krakowska” 1995 nr 30 s. 5
15. Chaber F.: *Kolejne zadania*. „Prasa Polska” 1950 nr 5 s. 1-2
16. Chowański A.: *Stanisław Witold Balicki*. „Kierunki” 1978 nr 52/53 s. 15
17. Cybulski W.: *Poetycki rym w „Dzienniku”*. „Dziennik Polski” 2005 nr 281 s. 26-27
18. Cybulski W.: *Układanie słów w rzędku*. „Dziennik Polski” 1995 nr 30 s. 8
19. Czermiński A.: *Lata chmurne, lata górne*. „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego” 1973 t. 13 z. 3 s. 413-430
20. Czynczys W.: *Był to okres dość niezwykły*. „Dziennik Polski” 1965 nr 18 s. 5
21. *Drogi czytelniku*. „Dziennik Polski” 1955 nr 20 s. 1
22. Dudzik Z.: *40 lat z Wami*. „Dziennik Polski” 1985 nr 21 s. 1, 3
23. *Dziennik jest mój*. „Dziennik Polski” 1990 nr 22 s. 3, 6
24. *Dziennik Polski po raz trzeci zdobył nagrodę zespołową*. „Dziennik Polski” 1968 nr 125 s. 1
25. *Dziennik Polski przedstawia się*. „Dziennik Polski” 1960 nr 20 s. 10-12
26. Frühling J.: *„Dziennik Krakowski”*. „Dziennik Polski” 1955 nr 20 s. 3
27. Frühling J.: *Kariery moich ówczesnych*. „Dziennik Polski” 1960 nr 20 s. 3
28. Frühling J.: *W moim kalejdoskopie*. Warszawa 1964
29. Frühling J.: *Z minionych lat*. „Dziennik Polski” 1965 nr 20 s. 4
30. Gawlik J. P.: *W Krakowie nazajutrz po wyzwoleniu*. „Życie Literackie” 1965 nr 4 s. 4-6
31. Greń Z.: *Prawem kaduka*. „Dziennik Polski” 1975 nr 15 s. 3
32. Grzenia J.: *Moje pierwsze spotkanie z Dziennikiem Polskim*. „Dziennik Polski” 1955 nr 20 s. 13

33. Habzda S.: *Pracowaliśmy w rękawiczkach*. „Dziennik Polski” 1965 nr 18 s. 3
34. Jankowski S.: *Mamy 25 lat*. „Dziennik Polski” 1970 nr 21 s. 1-2
35. Jarowiecki J.: *Początki prasy krakowskiej po 1945 roku*. W: *Studia nad prasą polską XIX i XX wieku*. Kraków 1997 s. 139-186
36. *Jestem poza tym*. „Dziennik Polski” 2004 nr 130 s. 35
37. *Jestem sympatykiem „Dziennika”*. „Dziennik Polski” 1985 nr 21 s. 1-2
38. Jędrzejczyk O.: *„Młoda Rzeczpospolita” i młodzi publicyści*. „Zeszyty Prasoznawcze” 1963 nr 1/2 s. 142-151
39. Jędrzejczyk O.: *Krążownik Wielopole*. Kraków 1984
40. Kalkowski J.: *Obrachunek serdeczny*. „Dziennik Polski” 1955 nr 20 s. 10
41. Kiedacz W.: *Na początku było Wielopole...* „Dziennik Polski” 1985 nr 29 s. 1-3
42. Krasicki I.: *Blżej życia, bliżej czytelnika*. „Dziennik Polski” 1955 nr 20 s. 12
43. Krasicki I.: *Krok w krok z życiem*. „Dziennik Polski” 1960 nr 20 s. 4
44. *Ku czci mężnego człowieka Mieczysława Kiety*. „Gazeta Krakowska” 1984 nr 141 s. 1, 7
45. Kurek J.: *Błyskawiczna lista wspomnień*. „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej” 1980 z. 4 s. 63-80
46. Kwiatkowska M.: *Drobne, nieważne wspomnienia*. „Echo Krakowa” 1975 nr 21 s. 3
47. Kwiatkowski T.: *Perswaduję w ręce Twoje*. „Dziennik Polski” 1955 nr 20 s. 14
48. Kwiatkowski Z.: *Prawda i błędy*. „Dziennik Polski” 1965 nr 20 s. 6
49. Kwiatkowski Z.: *Wyznania dziecięcia minionego okresu*. „Dziennik Polski” 1960 nr 20 s. 4
50. Kydryński J.: *Był czas*. „Dziennik Polski” 1990 nr 22 s. 6
51. Kydryński J.: *Bywało zimno, bywało ciepło*. „Dziennik Polski” 1985 nr 21 s. 16
52. Kydryński J.: *Od samego początku*. „Dziennik Polski” 1975 nr 15 s. 6
53. Kydryński J.: *Żywe srebro*. „Dziennik Polski” 1970 nr 27 s. 4
54. Kydryński L.: *Niebezpieczne związki*. „Dziennik Polski” 1960 nr 20 s. 3
55. Lachowicz S.: *Nigdy obojętnie*. „Dziennik Polski” 1975 nr 27 s. 5
56. *Laureaci nagród m. Krakowa 1965* „Dziennik Polski” 1965 nr 166 s. 4
57. Lisowska U.: *„Dziennik Polski” : 1945-1956*. [Cz. 1]. „Rocznik Historii Prasy Polskiej” 2001 z. 1 s. 117-171
58. Lisowska U.: *„Dziennik Polski” : 1945-1956*. Cz. 2. „Rocznik Historii Prasy Polskiej” 2001 z. 1 s. 97-127

59. *M. Kieta redaktorem naczelnym „Przekroju” M. Kaniewski redaktorem naczelnym „Dziennika”*. „Dziennik Polski” 1970 nr 78 s. 1
60. *Merta Z.: Powrót do pióra i kaszty*. „Dziennik Polski” 1970 nr 27 s. 7
61. *Miecugow B.: 15000*. „Dziennik Polski” 1993 nr 238 s. 17
62. *Miecugow B.: Niepełny indeks osób*. „Dziennik Polski” 1995 nr 30 s. 2
63. *Mieczysławowi Kiecie na drogę ostatnią*. „Gazeta Krakowska” 1984 nr 147 s. 1-2
64. *Mistrz i czeladnik*. „Dziennik Polski” 1995 nr 30 s. 10
65. *Na początku był...* *Dziennik Polski*. Przekrój 1985 nr 2068 s. 3
66. *Na początku było Wielopole*. „Dziennik Polski” 1985 nr 29 s. 1, 3
67. *Niemczyński Cz.: Osiem wierszy z pierwszej strony*. „Dziennik Polski” 1985 nr 29 s. 3-4
68. *Niezmiennie codziennie*. „Dziennik Polski” 2005 nr 29 s. 35
69. *Oddział Dziennika Polskiego w Jaśle*. „Dziennik Polski” 1967 nr 130 s. 1
70. *Olszewski T.: Dziennik jest mój*. „Dziennik Polski” 1990 nr 22 s. 3, 6
71. *Otwarcie oddziału „Dziennika Polskiego” w Nowym Sączu*. „Dziennik Polski” 1967 nr 150 s. 1
72. *Otwarcie oddziału „Dziennika Polskiego” w Żywcu*. „Dziennik Polski” 1968 nr 96 s. 1
73. *Otwarcie oddziału Dziennika Polskiego w Wadowicach*. „Dziennik Polski” 1968 nr 257 s. 1
74. *Otwinowski S.: Trochę żartu, trochę anegdoty*. „Dziennik Polski” 1955 nr 20 s. 14
75. *Poczet naczelnych*. „Dziennik Polski” 1985 nr 21 s. 10
76. *Podkowiński M.: Mój debiut w kwestii niemieckiej*. „Dziennik Polski” 1955 nr 20 s. 5
77. *Podkowiński M.: Mój skromny jubileusz*. „Dziennik Polski” 1965 nr 18 s. 4
78. *Pozostał w nas ...* „Dziennik Polski” 1997 nr 251 s. 4
79. *Pożegnaliśmy red. Zbigniewa Turka*. „Dziennik Polski” 1997, nr 256 s. 1
80. *Pożegnaliśmy redaktora Tadeusza Olszewskiego*. „Dziennik Polski” 1996, nr 110 s. 1
81. *Pożegnanie redaktora Zbigniewa Turka*. „Dziennik Polski” 1997 nr 256 s. 2
82. *Przekrój*. „Dziennik Polski” 1945 nr 62 s. 6
83. *Putrament J.: Daleko od wojny*. „Dziennik Polski” 1965 nr 20 s. 4
84. *Putrament J.: Rok Krakowa*. „Dziennik Polski” 1955 nr 20 s. 3-4
85. *Putrament J.: Spotkanie z „Dziennikiem”*. „Dziennik Polski” 1960 nr 20 s. 3
86. *Putrament Jerzy: Pól wieku. T. 2, Wojna*. Warszawa 1969
87. *Rajca B.: Twarz „Dziennika Polskiego”*. „Gazeta Krakowska” 1975 nr 21 s. 5

88. Redaktor Zbigniew Kwiatkowski. „Dziennik Polski” 1979 nr 267 s. 2
89. Red. Zbigniew Kwiatkowski nie żyje. „Gazeta Południowa” 1979 nr 266 s. 1
90. Redaktor Zbigniew Kwiatkowski. „Echo Krakowa” 1979 nr 266 s. 2
91. Redaktorzy „Dziennika Polskiego” w rysunkach Andrzeja Stopki. „Dziennik Polski” 1955 nr 20 s. 12-13
92. Redaktorzy „Dziennika” piórkem Antoniego Wasilewskiego. „Dziennik Polski” 1970 nr 27 s. 7-10
93. Roszko J.: *Transatlantyk Wielopole*. „Gazeta Krakowska” 1975 nr 42 s. 1
94. Rudziński J.: *Publicysta spraw Polaków Edmund Osmańczyk*. „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej” 1991 z. 23 s. 209-214
95. Sinko G.: *U początków drogi*. „Dziennik Polski” 1975 nr 25 s. 6
96. Skolicki Z.: *Dwadzieścia lat z Krakowem*. „Dziennik Polski” 1965 nr 20 s. 1, 7
97. *Sto lat – na trzydziestolecie Dziennikowi Polskiemu*. „Gazeta Krakowska” 1975 nr 22 s. 1-2
98. Szczepański J. A.: *Piękne czasy*. „Dziennik Polski” 1955 nr 20 s. 6
99. Szymborska W.: *Kochany „Dzienniku Polski”*. „Dziennik Polski” 1955 nr 20 s. 10
100. Terlecki O.: *Do 50-tki*. „Życie Literackie” 1975 nr 4 s. 16
101. Terlecki O.: *To była szkoła*. „Dziennik Polski” 1975 nr 20 s. 3
102. *To już 60 lat!* „Dziennik Polski” 2005, nr 29 s. 1
103. *Trzydziestolecie Dziennika Polskiego i Rozgłośni PR w Krakowie*. „Gazeta Krakowska” 1975 nr 21 s. 1
104. Turek Z.: *Pierwszy reportaż*. „Dziennik Polski” 1997 nr 251 s. 4
105. *Twaróg Eugeniusz: To się nadaje do prasy*. „Dziennik Polski” 2005 nr 29 s. 38
106. Tyrowicz M.: *Prasa krakowska w dziejach polskiego dziennikarstwa*. „Zeszyty Prasoznawcze” 1978 nr 1 s. 17-28
107. *W ósmym dniu wolności – krakowski krok pierwszy*. „Echo Krakowa” 1975 nr 21 s. 1, 5
108. Walawski J.: *50 groszy*. „Dziennik Polski” 1995 nr 30 s. 13
109. Wende J. K.: *Ta ziemia od innych droższa*. Warszawa 1981
110. Włodek A.: *Dziesięciolecie „Dziennika” i moje*. „Dziennik Polski” 1955 nr 20 s. 13
111. Włodek A.: *Mile dobrego początki*. „Dziennik Polski” 1970 nr 27 s. 3-4
112. Włodek A.: *Nasz łup wojenny*. Kraków 1970
113. *Wspomnienia z półmetka*. „Dziennik Polski” 1985 nr 21 s. 11

114. *Zbigniew Kwiatkowski nie żyje.* „Życie Literackie” 1979 nr 48 s. 1
115. *Zbijewska K.: Byli z nami.* „Dziennik Polski” 1985 nr 21 s. 11
116. *Zbijewska K.: Moje przygody dziennikarskie. Kraków [2001].* Rec. Sylwester Dziki. „Rocznik Historii Prasy Polskiej”. T. 5 z. 2 (2002) s. 379-380
117. *Zbijewska K.: Na dachu Pałacu Prasy.* „Dziennik Polski” 1985 nr 21 s. 11
118. *Zbijewska K.: Pierwsze lata w Pałacu Prasy.* „Dziennik Polski” 1990 nr 22 s. 3
119. *Zbijewska K.: Uśmiech Melpomeny.* „Dziennik Polski” 1995 nr 30 s. 11
120. *Zbijewska K.: Moje przygody dziennikarskie. Kraków [2001]*
121. *Zechenter W.: Uplywa szybko życie. T. 2. Wyd. 2. Kraków 1975*
122. *Zmarł redaktor Zbigniew Turek.* „Dziennik Polski” 1997 nr 251 s. 1
123. *Zwiększamy ilość wydań.* „Dziennik Polski” 1967/1968 nr 307 s. 8
124. *Żegnamy redaktora Jacka Frühlinga.* „Dziennik Polski” 1976 nr 232 s. 1
125. *Żegnamy redaktora: zmarł Marian Kaniewski.* „Dziennik Polski” 2002, nr 49 s. 1

Indeks nazwisk i kryptonimów¹

- (A) 236
(A.B.) 331, 332
(A.Kl.) zob. Klominek Andrzej
(A.R.) 150
(ab) 100
(ad) 71, 138, 144
(al.) 374
(an) 251, 152, 254, 382, 384, 391
(au) 226, 253, 286, 429
(b) 231, 349
(bg) (Bg) zob. Garlicki Bolesław
(br) 96
(CYB) (Cyb) zob. Cybulski Władysław
(cz) 4, 170, 226, 468
(czys) 307
(dj) zob. Jakubiec Danuta
(E.R.) zob. Rudzka Ewa
(ez) (e.z) (E.Z.) zob. Zagórska Ewa
(fig) 382
(fs) 71
(G) 223
(gw) 241
(i.r.) 274
(im) zob. Merc Irena
(j) 412
(j.a.) 339
(j.k.) 432
(Jak) (jak) 129, 134
(jank) 330, 331
(jaszcz) zob. Szczepański Jan Alfred
(jer) 100
(jerz) 383
(jgr) 138
(JH) 95
(jk) 381, 390
(jki) 111, 331
(j-n) zob. Niepokój Józef
(jur) 428
(k) 100, 145, 225, 227, 230, 233, 234, 235, 244, 252, 254, 255, 288, 331, 376, 390, 391, 395, 396, 397, 421, 424, 444
(K.D.), (Kd), K.d. 330, 331
(K.L.) 352
(K.St.) (k.st.) zob. Staniek Krystyna
(K.W.) 113, 357
(ki) zob. Kalkowski Jan
(kos) 272, 355
(krk) 329
(L) 331
(l) 395
(la) zob. Lachowicz Stanisław
(le) 422
(lesz) 143
(lw) 307
(Ł) 238
(m) 220, 230
(M.J.) 130, 139
(M.S.) 110, 329
(M.W.) 241
(m.w.) 311
(mar) 103, 112
(mb) 100,
(mf) 108
(mg) 272
(mk) 110
(mL) 244
(O) zob. Osmańczyk Edmund
(ot) zob. Terlecki Olgierd
(P) 370
(pa) zob. Pawlik Andrzej
(RK) zob. Ryszard Kosiński
(rot) 388
(r-r) zob. Rotter Jan
(s) 104, 139, 250, 380, 383
(S) 262
(S.O.) 141
(SB) 439
(sd) zob. Dziki Sylewster
(sdl), sdl 330, 331, 332
(Si) 238
(SJ) zob. Jankowski Stanisław
(Sp) (sp) (SP) zob. Peters Stanisław
(ste) 396, 444
(Stein) 126, 353
(T.J.) 331
(taed) zob. Taedling Ryszard
(tar) 79
(TD) 225, 429
(ten) 134, 141, 234
(tez) zob. Turek Zbigniew
(th) 353
(ts) 94
(Tu) 392
(w) 222, 423
(wz) (Z) (z) zob. Zechenter Witold
(zb)(Zb) zob. Zbijewska Krystyna
(zd) 397
(zg) zob. Grotowski Zbigniew
(ZZ) 244
A.P. 145
A.S. 75
A.W. zob. Adam Włodek
Ablewicz Hanna 147, 317, 413
Abramow Jarosław 286
Achmatowa Anna 279, 289
Adamczewski Jan 120, 125, 138, 175, 176, 177, 234, 252, 317, 344, 449
Adwentowicz Karol 83, 104
Ady Endre 291, 294, 409, 410, 418, 420
Aelfric 255
Afanasjew Jerzy 413

¹ Kryptonimy rozwiązano na podstawie Słownika pseudonimów pisarzy polskich: XV w-1970 r. T. 1: A-J. Warszawa 1994; T. 2: J-Q. Warszawa 1995; T. 3: R-Ż. Warszawa 1995.

Agnon Samuel 279, 287
 Ajtmatow Czingis 340
 Al Czin 304, 306
 Aldrin Edwin 142
 Aleksandrowicz Julian 149
 Amado Jorge 259, 260, 267, 269, 271, 453, 455
 Amicis de Edmundo 334
 Andersen Hans Christian 267, 269, 279, 453
 Andric Ivo 279, 287
 Andriejew Leonid 343
 Andriejew Wadim 343
 Andrusikiewicz Janusz 85
 Andruszkiewicz Helena 399
 Andrzejewski Jerzy 62, 65, 81, 184, 188, 189, 256, 258, 262, 275, 296, 326, 328, 369, 382, 386, 399, 401, 404, 413, 418, 422, 426, 427, 432, 452, 458, 459, 462, 464
 Antecka Jolanta 175, 176
 Antokolski Paweł 291
 Antonow Sergiusz 105, 307
 Apollinaire Guillaume 356, 418
 Apryas Franciszek 335
 Aragon Louis 259, 260, 267, 269, 270, 271, 291, 294, 307, 309, 310, 409, 410, 453, 455
 Arany Janos 409
 Arct Bohdan 383
 Arct Michał 192
 Armstrong Neil 142
 Arnoszt Lustig 341
 Artymowski Roman 68, 291
 Arystofanes 409
 Aszejew N. N. 304
 Asnyk Adam 222, 254, 256, 158, 275, 290, 451
 Asturiasow Miguel 279
 Atilla Josef 409, 410
 Augustyn Adam 377, 413
 Axentowicz Teodor 79
 Ażajew Wasilij 307, 309

 b.c. 252
 B.P. 74
 Babiński Mieczysław 174
 Bacciarelli Marcelo 112
 Baczko Bronisław 136
 Baczyńska Stefania 434
 Baczyński Krzysztof Kamil 68, 185, 256, 258, 261, 275, 290, 291, 313, 418, 420, 434, 454
 Bagricki Eduard 455
 Bahdaj Adam 291, 361
 Baines Jocelyn 418, 464
 Bajer Czesław 93
 Bajka Zbigniew 7, 178, 179, 180
 Baker Józefina 143
 BałajkaBohumil 356
 Baldwin James 147, 317, 319, 320
 Balicki Stanisław Witold 4, 6, 45, 46, 47, 52, 53, 54, 61, 67, 71, 72, 74, 76, 77, 78, 79, 80, 82, 87, 153, 154, 155, 156, 168, 171, 172, 173, 175, 177, 399, 401, 403, 404, 406, 433, 468
 Balon A. 76

 Balzac Honoriusz 112, 279, 280, 290, 418, 420, 456
 Bałucki Michał 145, 224, 265, 275
 Banach Andrzej 82, 275, 345, 348
 Banach Ella 348
 Banaszczyk Eugeniusz 340
 Bandrowski Ernest 239
 Bańkiewicz M. 28
 Bar Adam 247
 Baraniak Antoni 444
 Baranowicz Jan 307
 Baranowski Paweł 175
 Barbusse Henri 317, 320
 Barnaś Kazimierz 105, 113, 114, 275, 310, 331, 406, 408
 Barowa Irena 69, 70, 237
 Barszczewski Jan 301
 Bartelski Lesław (Gierut) 68, 173, 291, 413
 Bartoszewicz K. 239
 Bartyński Andrzej 413
 Basham Artur 345
 Bassani Giorgio 340
 Batko Zygmunt 85, 296
 Batow Paweł 383
 Batowski Henryk 75, 177
 Bauman Zygmunt 136
 Baumgardten Aleksander 83
 Bazarewski Jerzy 304
 Bazieliuch Wiktor 344
 Bażow Paweł 307, 309
 Bądkowski Lech 350
 Bąk Józef 144, 429, 444
 Bąk Wojciech 291
 Bąkowski Stanisław 291
 BB zob. Brzeziński Bogdan
 Beauvre Jadwiga 352
 Beauvoir Simone de 165, 347
 Bebak Zbigniew 291
 Beckett Samuel 191, 279, 280, 281, 287
 Bednorz Zbyszko 413
 Beethoven Ludwik 112
 Behem Baltazar 338
 Bellow Saul 279, 284
 Benavente Jacinto 418
 Benda Julien 262, 366, 402, 464
 Benedyktowicz Witold 291
 Berman Jakub 21, 98
 Berski Michał 301
 Berwaldt Jacek 54, 144, 177
 Bezymienski Aleksander 304, 306
 Bg zob. Garlicki Bolesław
 Białas Stefan 63, 238
 Białoborski Eustachy 108, 111, 270
 Białoszewski Miron 187, 414
 Biborski Józef 71
 Bidwell George 108
 Bielewicz M. 110
 Bielicki Marian 184
 Bieniasz Józef 275, 406, 408, 410, 414
 Bienkowski Zbigniew 79, 286, 291, 399, 402
 Bierce Ambroży 307

Biernacki Jan 73, 301
 Bierut Bolesław 16, 22, 58, 61, 66, 94, 96, 98, 99, 186, 220
 Bieszczadowski Mikołaj 414
 Biliunase Johanas 267
 Billik Roman 313
 Birkenmajer Aleksander 146, 291
 Birkenmajer Józef 291
 Blake William 291, 294, 295
 Blatny Ivan 291
 Bleicherówna Danuta 62, 291, 294
 Blicharski Julian 149
 Blixen Karen 279, 280, 289, 453
 Błachut Władysław 110, 113, 275, 311
 Błok Aleksander 291, 455
 Błoński Jan 225, 275, 414, 468
 Bober Jerzy 296, 399, 405, 406, 408
 Bobińska Helena 275
 Boccacio 397
 Bocheński O. 345
 Bocheński Tadeusz 291, 406, 408
 Bodnicki Władysław 65, 78, 275, 286, 296, 298, 313, 317, 319, 399, 403, 414, 417, 464
 Bogdała Marian 275, 414
 Bogdanowicz Jerzy 317
 Bogdanowska Anna 379
 Bogusz Józef 339, 342
 Boguszewska-Chlebowska Danuta 177
 Bonaparte Napoleon 253
 Bonarski Andrzej 350
 Bondariew Jurij 279, 288
 Bordowicz Maciej Zenon 414
 Borejsza Jerzy 14, 16, 18, 39, 154, 240
 Borek Jan 175
 Borkowski R. 69
 Borowczyk Walerian 90, 109, 177
 Borowski Tadeusz 188, 256, 265, 273
 Borski Franciszek 301
 Botew Christo 259, 267, 269, 273, 304, 402, 403, 453
 Bovill E. W. 345
 Braille Ludwik 146
 Brancewicz Jan 313, 414
 Brandstaetter Roman 54, 82, 114, 190, 275, 285, 414
 Brandys Kazimierz 38, 163, 188, 189, 256, 265, 272, 275, 296, 307, 308, 399, 401, 405, 406, 412, 454
 Brandys Marian 113, 188, 265, 307, 309, 357, 412, 454
 Bratny Roman 62, 68, 81, 127, 189, 291, 377, 383
 Braun Andrzej 188, 189, 304, 435
 Braun Mieczysław 435
 Brayer Antoni 104, 108, 112, 145, 245, 338, 339, 343
 Brecht Bertold 147, 190, 267, 269, 271, 272, 273, 279, 304, 306, 313, 321, 453, 455, 456
 Breidel Willi 307, 309
 Breza Tadeusz 6, 38, 39, 81, 188, 256, 258, 262, 265, 275, 369, 386, 399, 401, 403, 404, 405, 406, 408, 426, 452, 462
 Briusow Walerij 291
 Brodzki St. 26
 Broniewska Janina 296, 307, 329
 Broniewski Władysław 53, 84, 104, 115, 116, 147, 185, 191, 254, 256, 258, 261, 262, 265, 267, 269, 275, 288, 289, 292, 294, 295, 304, 313, 373, 399, 401, 404, 405, 406, 408, 410, 411, 414, 418, 419, 452, 456, 462, 464
 Bronikowska Zofia 229
 Brosz Antoni 414
 Broszkiewicz Jerzy 4, 53, 65, 66, 82, 83, 145, 169, 177, 188, 220, 256, 265, 275, 278, 296, 297, 361, 381, 399, 401, 421, 422, 454
 Browka Piotr 259, 262, 267, 272, 296
 Broz-Tito Józef 133
 Brtan Rudo 259, 262
 Brudziński Władysław 406
 Brudzyński Ryszard 301
 Bruno Giordano 253
 Brycht Andrzej 383
 Bryl Janka 267, 272
 Bryll Ernest 145, 147, 187, 275, 285, 286, 313, 414, 418, 420, 455, 464
 Bryndza Stanisław Zbigniew (zob. też Stabro Stanisław) 313, 316
 Brzechwa Jan 72, 256, 258, 265, 271, 275, 285, 289, 292, 328, 329, 399, 402, 405, 406, 411, 412, 418, 420, 426, 459
 Brzeziński Bogdan 46, 47, 48, 53, 57, 62, 66, 67, 72, 73, 78, 79, 83, 175, 177, 292, 295, 296, 301, 302, 303, 304, 305, 307, 310, 311, 312, 326, 366, 399, 401, 406, 408, 411, 412, 414, 464
 Brzosko-Mędryk D. 383
 Brzostowska Janina 414, 423
 Brzoza Jan 383
 Brzozowski Stanisław 90, 109
 Brzycki Wit 97, 98
 Buchanan Thomas 148, 457
 Buczkowski Jan Leopold 188
 Buczkówna Mieczysława 414, 423
 Budzyński Janusz 322
 Bugaj Jan zob. Baczyński Krzysztof Kamil
 Bujak Issa Stanisław 314
 Bujański Jerzy Ronard 54, 83, 298, 369, 399, 401, 414
 Bukowski Tadeusz 339, 345, 458
 Bunčák Pavel 259, 262
 Bunsch Adam 414
 Bunsch Karol 70, 188, 246, 275, 390, 399, 402, 403, 406, 408, 414, 418, 464
 Burgin Juliusz 314
 Burkot Stanisław 186, 188, 189, 190, 456
 Bursa Andrzej 53, 108, 116, 147, 175, 177, 187, 189, 192, 275, 286, 289, 313, 314, 316, 406, 414, 418, 419, 424, 455, 464
 Butler Samuel 350
 Bykowski Walery 142

Bylina Wojciech 307
 Byron George 279, 280
 Bystron Jan 57
 Bystrzycka Zofia 53, 175, 292, 325
 Bytowoj Siemion 104, 307, 309
 Bywalec zob. Kosiński Ryszard

 Calan Henri 296, 298
 Calderon 271
 Caldwell Erskine 191, 268, 271, 317, 319, 320
 Camus Albert 127, 148, 191, 279, 280, 287, 289, 340, 377, 418, 420, 424, 458, 460, 465
 Cankar Iwan 393
 Capote Truman 191
 Cat-Mickiewicz Stanisław 283
 Cebulski Marian 118
 Celine Ludwik Ferdynand 259, 261
 Centkiewicz Alina 275, 286, 382, 414
 Centkiewicz Czesław 265, 275, 286, 361, 382, 406, 408, 414
 Centkowski J. 18, 19
 Ceram C. W. 345, 458
 Cerefin Zbigniew 314
 Cetyna Bohumil 409, 411
 Cęckiewicz Witold 138
 Chaber Ferdynand 23
 Chachlica Edward 97
 Chaleil, ks. 282
 Chardin Jan Baptiste Simeon 344
 Charlie zob. Ferster Karol
 Chełmoński Józef 79, 112
 Chociej Stanisław 339
 Chojnacki W. 262
 Chomici Józef 296, 301
 Chomicz Józef 301
 Chomicz Witold 84
 Chopin Fryderyk 103, 112, 143, 241
 Choromański Zygmunt 140
 Christie Agata 195, 444
 Chromy E. 383
 Chrościelwski Tadeusz 414
 Chruszczow Nikita 22, 24, 96, 132, 163
 Chrzanowski Ignacy 326
 Churchill Winston 66
 Chwałba Andrzej 37, 39, 40, 468
 Chybiński Adolf 65, 77
 Ciborska Elżbieta 88, 174
 Cichy Jan 71
 Cieciewicz Mieczysław 15
 Cieślowski Jerzy 301, 303
 Ciocia Ficia zob. Waldorff Jerzy
 Ciołek M. 111
 Cišinski Jakub 292
 Claudel Paul 292
 Cnotówna Zofia, 175, 231
 Cocteau Jean 279, 287
 Collins M. 142
 Conan Doyle Arthur 195, 444
 Conrad Joseph 279, 280, 288, 418, 420, 453
 Conrad-Korzeniowski Joseph zob. Conrad Joseph

 Cooper James F. 195
 Corneille P. 145
 Corso Gregory 313, 314
 Courbet Gustave 112
 Courths-Mahler Hedwig 196
 Cowper Thomas 292
 Crabble George 292
 Csorba Helena 75
 Csorba Tibor 418, 420, 464
 Cudzich Bronisław 301
 Curle Richard 418, 420, 464
 Curwood James O. 195
 Cwietajewa Maryna 314
 Cwynar Stanisław 149
 Cybulski Władysław 6, 87, 119, 120, 125, 144, 175, 176, 222, 352
 Cyprian Adam 47, 175
 Cypryś Jarosława 175, 176
 Cyrankiewicz Józef 61, 63, 96, 134, 140, 184
 Cywiński Jan 296
 Czachowski Kazimierz 61, 65, 77, 256, 275, 355
 Czacki Józef 435
 Czajkowski J. 143, 414
 Czałczyńska Barbara 314, 414, 424
 Czapek Josef 292
 Czarnecki Jerzy Michał 314, 414
 Czarnik Oskar 183, 184, 185, 191, 192, 193, 194, 195, 197, 284, 455
 Czarska Lidia 246
 Czechow Antoni 82, 145, 247, 259, 260, 279, 280, 296, 298, 309, 409, 410, 412, 426, 427, 452, 454, 456, 464
 Czerkawska Maria 62, 64, 72, 81, 275, 292, 294, 399, 402, 414, 424
 Czermiński Adrian 6
 Czernik Stanisław 188, 423
 Czemy Anna Ludwika 185, 275, 286
 Czerny-Stefańska Halina 90, 102, 103, 108
 Czernyszewski 222
 Czeszko Bohdan 265, 275
 Cziaureli Michał 307, 309
 Czikowani Simon 304
 Czubałowa Wiesława 175, 339, 458
 Czuma Mieczysław 145, 149, 150, 275, 313, 314, 414
 Czychowski Mieczysław 414
 Czycz Andrzej 188, 414, 423, 424
 Czycz Stanisław 116, 275, 406
 Czynczys Wacław 6, 87, 169, 173
 Czyżewski Tytus 156
 Ćwiklińska Mieczysława 54

 Dali Salvadore 354
 Danek Stanisław 177
 Danhiel Georges 115
 Danilewicz Maria, 156, 161
 Dankiewicz Jerzy 48, 67, 68, 175, 292
 Dante Alighieri 279, 280, 397
 Daszewska Agnieszka 292
 Daszyński Ignacy 154

Daudet Alfons 318, 320
Dąbrowska Halina Maria 74, 75
Dąbrowska Maria 65, 148, 184, 189, 256, 258, 265, 267, 272, 275, 278, 285, 288, 289, 406, 408, 452, 458, 468
Dąbrowski Jan 76
Debenedetti Giacomo 360
Debray Pierre 307
Degal Alfred 399
Degler Witold 301, 311
Dejmek Kazimierz 135, 184, 283
Delacroix 344
Dembowski J. 242
Dery Tibor 441
Dębczyński Antoni 318
Dębińska M. 110
Dębińska Zofia 220
Dębska Kazimiera 368
Dickens Charles 418, 420, 456
Dickens Karol zob. Dickens Charles
Diop Dawid 313, 314
Dioskurides 395
Długoszewski Bronisław 368, 406, 408, 414, 462
Doboszyński Adam 97
Dobraczyński Jan 288, 456
Dobrowolski Henryk 70
Dobrowolski Stanisław Ryszard 120, 304, 305, 373, 414
Dobrowolski Tadeusz 65, 79, 82, 111, 237
Dobrowolski Władysław J. 83, 406, 408, 414
Dobrzański Andrzej 313, 314
Dobrzański Tadeusz 414
Dobrzycki Jerzy 79, 114, 307
Dołęga-Mostowicz Tadeusz 353
Dołmatowski Ewgenij 292, 304
Domalewski Tomasz 176
Domeradzki Włodzimierz 304
Dostojewski Fiodor 279, 337, 409, 410, 418, 420
Dowgielewicz 361
Drda Jan 190, 279, 280, 287
Dreiser Teodor 191, 259, 264, 455
Dretler-Flin Stefania 91
Drobner Bolesław 239, 252
Drobner Wiesław 60, 292
Drozd Maria 175
Drozdowski Adam 342
Drozdowski Bohdan 275, 283, 340, 414
Drzewiecki Zbigniew 65
Dubczek Aleksander 132, 133
Dudzik Zdzisław 6, 87, 107, 108, 111, 112, 119, 120, 138, 161, 175, 176, 178, 252, 339, 340, 428
Duknarowska Maria 414, 423
Dulęba Władysław 414, 423
Dumas Aleksander 279, 280, 543
Dunikowski Xawery 54, 103, 111, 144
Durała Albin 93
Durocher-Kamiński Bruno 418, 464
Dürrenmatt Friedrich 145, 191, 279
Dusza Karol 322
Dużyk Lucjan 343
Dworaczek Jan 314, 414
Dybowski Janusz Teodor 373
Dygasiński Adolf 434
Dygat Stanisław 46, 127, 184, 275, 296, 329, 377, 399, 401, 404
Dymek Stanisław 301
Dymny Wiesław 314
Dzierżymirski Antoni 147, 313, 314
Dzierżymirski Barbara (zob. też Dzierżymirski-Konopacka Barbara) 314
Dzierżymirski-Konopacka Barbara 314
Dzierżyński Feliks 333
Dziki Sylwester 4, 7, 19, 20, 21, 22, 41, 42, 43, 144, 225, 227, 233, 235, 339, 345, 346, 347, 353, 389, 390, 396, 398, 444, 459
Dziklińska Irena 94
Dziok Adam 7, 119, 120, 125, 172, 175, 176, 177, 178, 389
E.R. zob. Rudzka Ewa
Ehrenburg Gustaw 265
Eichmann Adolf 457
Eile Stanisław 247
Einstein Albert 146, 248
Elektorowicz Leszek 341, 391, 414
ELEM 311
Eliot Thomas Stearns 292
Eluard Paul 268, 269, 273, 453
Engels Fryderyk 395
Erazm z Rotterdamu 254
Erenburg Ilia 113, 190, 259, 260, 262, 271, 279, 289, 349, 402, 409, 410, 419, 420, 421, 452, 464
Escholier Raymond 344
Estreicher Karol 77, 105, 108, 327, 348, 458
Estreicher Maria 344
Ezop 192, 350
Faber Wincenty 177, 275, 313, 314, 414
Fabry Władysław 62, 63, 400
Fajfer Adam Ryszard 322
Falconi Carlo 349
Falkowska S. 111
Falski Marian 330
Fałat Jan 112
Fast Howard 191, 304, 306
Faulkner William 191, 279, 280, 289, 341, 419, 420, 424, 453, 458, 460, 465
Faure Eggar 268, 270
Fawcett Colonel Percy Harrison 345, 458
Fawcett P. H. zob. Fawcett Colonel Percy Harrison
Fedecki Ziemowit 288, 400
Fedkowicz Jerzy 103
Felczak Waław 344
Feldmanowa J. 406, 408
Feret Danuta 292
Ferster Karol 62, 73, 78, 175
Fertner Antoni 54, 112
Fertnerówna Danuta 292
Feuerbach Ludwik 252
Ficowski Jerzy 414, 423

Fiderkiewicz Alfred 335
 Fied Erlich 418
 Fiedler Arkady 62, 250, 256, 258, 263, 275, 285,
 296, 297, 326, 406, 408, 411, 454, 458
 Figur Magdalena 95
 Fijałkowska Barbara 18
 Fijas Zygmunt 72, 400
 Fik Ignacy 135, 256, 275, 292, 419, 435
 Fik Marta 15, 60, 61, 183, 184, 284, 467
 Fikowa Helena 72
 Filar Alfons 342
 Filgas Josef 409, 411
 Filip Jan 48
 Filipowicz Kornel 76, 104, 113, 147, 177, 234, 253,
 257, 265, 271, 275, 285, 307, 309, 317, 318, 319,
 340, 390, 400, 402, 404, 406, 408, 412, 414, 417,
 422, 424, 449, 463
 Fisher Anna 143
 Fisher Max 191
 Fiszer Ewa 304
 Flaszen Ludwik 225, 275, 406, 468
 Flisowski Zbigniew 342
 Florek Jadwiga 149, 150
 Florek Tadeusz 48, 292
 Florek-Skupień Andrzej 414, 422
 Flukowski Stefan 65, 257, 298, 299, 306, 356, 400,
 401, 404, 406, 412
 Fonferko Eugenia 72, 257, 296
 Forge Jean 318
 Fornert Xawier 287
 Fortuna Kazimierz 150, 175, 176
 Fraenkel Heinrich 349
 Frančic Mirosław 343
 Frančić Vilim 76, 83, 177
 Frank Leonhard 113
 Franko Iwan 307, 309
 Frasiak Józef Andrzej 86, 115, 116, 147, 234, 275,
 292, 313, 314, 316, 356, 400, 401, 404, 406, 408,
 411, 414, 417, 422, 423, 424, 449, 464
 Frączyk Tadeusz 113
 Fredro Aleksander 65, 113, 145, 229, 259, 275,
 279, 451, 456
 Frenaud Andre 314
 Frenkl Paweł 402, 454
 Freville Jan 292
 Fromowicz K. 110
 Frühling Jacek 6, 45, 46, 47, 66, 112, 172, 175,
 325, 335, 336, 355, 457, 458
 Frycz Karol 57, 83, 344
 Fuerbach Ludwik 222
 Funk Kazimierz 146
 Furmanik Janina 301

G.J. zob. Jędrzejczyk Olgierd
 Gabe Dora 259, 402, 464
 Gadowski Zbigniew 97
 Gaertner H. 111
 Gagarin Jurij 142, 143, 307
 Gajcy Tadeusz (Topornicki K.) 292
 Gajdar Arkadiusz 337

Gajewski Franciszek J. 329
 Gajewski Henryk 48
 Galis Adam 400
 Gałczyński Konstanty Ildefons 38, 53, 54, 62, 64,
 76, 78, 116, 147, 186, 257, 258, 265, 267, 273, 275,
 290, 292, 294, 304, 305, 313, 314, 400, 401, 405,
 406, 408, 409, 410, 411, 412, 419, 421, 454, 464
 Gałuszka Józef Aleksander 419
 Garbaczowska Janina 65, 325
 Garlicki Bolesław 7, 47, 49, 87, 119, 120, 169, 171,
 175, 176, 178, 244, 301, 304, 374, 435
 Gary Roman 279, 341, 343
 Gaulle Charles de 133
 Gawalewicz Adolf 342
 Gawlik Akwilina 67, 68, 292, 294
 Gawlik Jan Paweł 45, 46, 414, 420
 Gawlik Janusz 150
 Gawrońska Izabella 314
 Gede Tadeusz 96
 Gelgud Val 259, 262
 Gerhard Jan 382, 414
 German Jurij 309, 333
 Gerżabek Adam 57
 Gębik Władysław 358
 Gibson W. 145
 Gide Andre, 191, 259
 Gierymski Aleksander 112
 Girond Françoise 317, 318
 Gisges Jan Maria 275, 406, 414
 Głowacki Edward 72
 Goebbels Joseph 349
 Goetel Ferdynand 257, 261
 Goeth Amon 328
 Goethe Johann Wolfgang 116, 268, 269, 273, 279,
 453
 Gogol Mikołaj 113, 114, 268, 269, 273, 409, 410,
 419, 420, 453
 Goguin Paul 344
 Gojawiczyńska Pola 257, 265, 271, 275, 289, 326,
 328, 331, 334, 400, 402, 458, 459
 Golding William 353
 Goliński Leszek 360
 Gołba Kazimierz 369
 Gołębiakowa Maria 95
 Gołębiowski Łukasz 188, 194, 192, 193, 195, 196,
 197
 Gołubiew Antoni 188, 220, 257, 265, 271, 275,
 400, 402, 403, 406, 408, 414, 418, 464
 Gombrowicz Witold 164, 317, 318, 319, 455, 456
 Gomulicki Juliusz 406
 Gomułka Władysław 23, 25, 96, 134, 155
 Gorazd Anna 414
 Gorecki Wiesław 104, 414
 Gorki Maksym 104, 190, 242, 268, 269, 273, 307,
 309, 402, 403, 409, 419, 420, 421, 426, 453, 456
 Gostyńska Danuta 251
 Górska Halina 195
 Górska P. 113
 Górski Artur 191, 257, 261
 Górski Konrad 400, 403

Górczański Jerzy 414, 423
 Grabiński Stefan 347
 Grabowska Marcelina 400
 Grabowski Antoni 275, 284, 325, 419
 Grabowski Jan 144
 Grabowski Józef 344
 Grabowski Tadeusz Stanisław 76, 327
 Grabski Władysław Jan 188, 257, 326, 403
 Graf Maria 175
 Grass Günter 191, 279, 280, 453
 Green Graham 268, 269, 270, 341, 458
 Grell Iga 318
 Greń Zygmunt 6, 53, 90, 148, 175, 276, 284, 290, 343, 347, 348, 349, 350, 351, 359, 360, 420, 459, 464
 Grimm Jakub 279, 280
 Grinczenko Borys 105, 307, 309
 Grochowiak Stanisław 187, 189, 253, 276, 288, 383
 Grodzieńska Stefania 337, 406
 Grodzieńska Wanda 292
 Groo Jolanta 316
 Grotowski Zbigniew 46, 62, 78, 83, 175, 254, 296, 337, 443
 Grundig Hans 343
 Grus Kazimierz 67, 72
 Gruszczyński Krzysztof 114, 190, 273
 Gruszecka Aniela 276, 327, 329, 400, 404
 Gryciel Jan 116
 Grygiel Jan 406, 408
 Grzesiuk Stanisław 382
 Grzędzielski Jan 47, 175, 301,
 Grzędziński January 276, 283
 Grzybowska Krystyna 257, 298, 299, 300, 318, 343, 400, 406, 414
 Grzybowski Konstanty 286
 Grzybowski Stanisław 352
 Grzymała Adam 265, 276
 Guillen Nicolas 268
 Gula Jerzy 114
 Gustowski Zdzisław 329
 Gutenberg 247, 397
 Gutowski Maciej 54, 111, 144, 177, 339
 Gutowski St. 331
 Gyes Karinthy Fr. 296, 298
 gz 228

 H.P. 244
 Haas Monique 143
 Habe Hans 317, 318
 Habielski Rafał 14, 22, 61, 99
 Habzda Stanisław 47, 175
 Hadyna Stanisław 382
 Haile Selassie I 133
 Hałas Franciszek 259, 260, 262, 268, 269, 271, 273, 304, 419, 420, 453
 Halecki Oskar 140, 351
 Hanulanka Danuta 78
 Hanuszek Tadeusz 108

 Harasymowicz Jerzy 4, 53, 108, 116, 117, 147, 168, 177, 187, 234, 276, 285, 304, 305, 313, 314, 321, 341, 390, 406, 408, 414, 417, 423, 449, 455, 464
 Haupfman Gerhard 259
 Hawkes John 279, 284
 Hečko Frantisek 292
 Heine Henryk 443
 Hemingway Ernest 113, 127, 148, 191, 279, 280, 289, 331, 341, 419, 453, 458, 460
 Hannelowa Józefa 343
 Herbert George 292
 Herbert Zbigniew 187, 276, 286
 Herdegen Leszek 53, 82, 85, 80, 113, 177, 292, 321, 330, 331, 332, 334, 335, 384, 406, 408, 414, 458, 468
 Hermanowicz Henryk 344, 356
 Hertz Benedykt 265, 273, 276, 301
 Hertz Janina 414
 Hertz Paweł 184, 349, 414
 Herzen Aleksander 222
 Hesse Herman 259
 Heurgon Jacques 345, 458
 Heyduk Bronisław 344, 414
 Hikmet Nazim 268, 269, 272, 304, 453, 455
 Hillar Małgorzata 276, 314, 414, 423
 Himmler 67
 Hirszowicz Maria 136
 Hitler Adolf 287
 Hlasko Marek 114, 148, 188, 276, 282, 348, 459
 Hodorowski Kazimierz 177
 Hoesick Ferdynand 276
 Hofe Günter 418, 464
 Hofman Vlastimil 72
 Hollanek Adam 161, 175, 176, 177, 307, 339, 343, 345, 352, 457
 Hołowiecki Zdzisław 146
 Hołuj Tadeusz 65, 127, 189, 253, 276, 278, 285, 341, 377, 382, 390, 400, 401, 404, 405, 406, 408, 412, 414, 417, 421, 422, 452, 463, 464
 Homer 148, 279, 280, 402, 403
 Hoover Herbert 223
 Hora Josef 292
 Horacy 350, 397
 Hordyński Jerzy 115, 116, 147, 265, 276, 304, 313, 314, 406, 408, 415, 421
 Hordyński Władysław 255
 Horia Sima 279, 287
 Hryniów Jarosław 176
 Hugo Handke 269, 307, 456
 Hugo Wiktor 113, 247, 268, 273, 353, 427, 453
 Husein Taba 279
 Hussarski Roman 115, 116, 292, 388
 Huxley Aldous 279

 Ibsen Henryk 145, 279, 280, 453
 Iljin M. 332
 Iłakowiczówna Kazimiera 54, 81, 157, 276, 295
 Indźow Nikołaj 314
 Inglot Franciszek 70
 Iredeński Ireneusz 117, 313, 314, 415, 424

Irving Dawid 349
 Isakowski Michał 292
 Iwanow Dymitr (Elin Pelin) 259, 268, 269, 273, 453
 Iwanow Wsiewołod 307, 309
 Iwaszkiewicz Jarosław 81, 90, 115, 127, 183, 189, 191, 257, 258, 262, 263, 265, 267, 269, 272, 276, 278, 287, 317, 318, 319, 332, 334, 337, 341, 347, 355, 356, 359, 377, 406, 411, 415, 422, 452, 452, 455, 458
 Iżyk Zbigniew 415

 J.K. 59
 J.Kor. zob. Korpała Józef
 J.M. 331, 333, 364
 J.N. 389
 J.P. 301
 J.R. 339
 J.W. 331
 Jabłońska Krystyna 343
 Jabłoński Stefan 71
 Jachimecka Zofia 276, 415
 Jackiewicz Aleksander 104, 188, 265, 307, 454
 Jackiewiczowa Elżbieta 127, 195, 377
 Jackowski Aleksander 344
 Jackowski Stanisław 103
 Jagielski Stefan 301
 Jagiełło Zbigniew 301
 Jahoda Josef 259, 264
 Jakubiec Danuta 7, 87, 175, 176, 284, 397, 404
 Jakubowicz Szymon 29
 Jakubowski Janusz 175, 176
 James Clifton 77
 Jameson Margaret 259, 262
 Jan XXIII 139
 Janković Andrzej 316
 Jankowski Jarosław 407
 Jankowski Stanisław 120, 150, 170, 233, 254
 Januszewska Hanna 266
 Jarczyńska Maria 296
 Jarema Maria 54, 415
 Jaremko Zofia (zob. też Żytyńska Zofia) 67, 175, 292, 294
 Jarnuszkiewicz Jadwiga 344
 Jarosiński Zbigniew 185, 186, 187, 188, 189, 190
 Jarowiecki Jerzy 7, 37, 38, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 53, 172
 Jarzębowski Wojciech 175
 Jasi Henryk 409
 Jasienica Paweł 184, 276, 283, 335
 Jasiński Bruno 304, 306, 307, 309, 347, 419, 456
 Jasińska Stanisława 74
 Jasiński „Rudy” Zbigniew 314
 Jasiński Jakub 409
 Jaskuła Roman 249
 Jasnorzewska Maria 313, 314
 Jastrun Mieczysław 115, 184, 186, 188, 257, 262, 266, 272, 276, 292, 298, 295, 304, 400, 402, 407, 408, 415, 454, 456
 Jaworczakowa Mira 407, 408, 415, 418, 422
 Jaworski Kazimierz Andrzej 266, 295, 415, 423
 Jaworski Stanisław 415, 423
 Jaworski Zbigniew 176
 Jaźwiec Jan 407, 415
 Jedliński Ryszard Maria 415
 Jeleński J. 90
 Jesienin Sergiej 292, 304, 311, 314, 419, 421, 455, 456, 464
 Jewtuszenko Eugeniusz 279, 314
 Jeź Teodor Tomasz 434
 Jęczalik Tadeusz 67, 68, 175, 177, 186, 292, 294, 299, 453
 Jędrzychowski Stefan 96
 Jędrzejczyk Olgierd 6, 102, 317, 318, 330, 331, 332, 333, 458
 Jędrzejewski T. 339, 345
 Jirašek Alojzy 394
 JM 73
 Jo To 307
 Jocyć Lubisa 296
 Jodłowski S. 100
 Johnson Lyndon 137
 Jolles Zygmunt 18, 25, 28, 33, 35, 36
 Jones James 341
 Jopek Antoni 331, 332
 Jose Marti 409
 JOTGIE 111
 Jouvenel Renaud de 268, 270
 Joyce James 361
 Jurandot Jerzy 373, 407, 412
 Jurcić Stiepan 314
 Jurgielewiczowa Irena 276
 Jurkiewicz Leopold 149
 Jurowicz Jerzy 48
 Juwenalis 350
 JW 71

 K 328
 k.d. 332
 Kaczmarek Czesław 97, 98, 99
 Kaczmarzyk H. 141
 Kaden Gustaw 307
 Kafka Franz 145, 191, 277, 280, 282, 283, 317, 318, 319, 320, 340, 347, 419, 420, 424, 453, 456, 460, 465
 Kafka John 283
 Kajka Michał 113, 257, 263, 276, 290
 Kajtochowa Anna 314, 415
 Kalafior Sebastian 311, 312
 Kalina Stanisław 175
 Kalisz J. 69
 Kalkowski Jan 175, 177, 222
 Kaluga Józef 301
 Kałużny J. 143
 Kamieńska Anna 187, 226, 415, 423
 Kamieński Michał 79
 Kamińska Krystyna 175, 176
 Kamiński Ireneusz 415
 Kamiński Jan 311, 316
 Kaniecki Andrzej 383

Kaniewski Marian 8, 120, 174
Kaniówna Zofia 74
Kann Maria 195
Kańska Elżbieta 296, 301, 311
Kapeniak Józef 415, 422
Kapturkiewicz Stefan 48
Kapuścińska Salomea 415
Kapuściński Ryszard 283
Karczewska Wanda 304
Karotycz Witalij 313, 314
Karpowicz Tymoteusz 187, 415
Kartun Derek 357
Kaska Adam 340
Kasprowicz Jan 117, 242, 257, 258, 263, 266, 267, 273, 276, 278, 290, 292, 402, 403, 409, 410, 412, 438, 451, 452, 464
Kasprowicz Maria 263
Kassern Tadeusz 66
Katlinskaja Wiera 307
Katz Janina 339, 345
Kawa Adam 313, 314
Kawabata Yasunari 279, 287, 341
Kawalec Julian 147, 189, 224, 225, 276, 278, 317, 318, 319, 379, 415, 462
Kawiński Wojciech 313, 314
KAZ zob. Zimnal Kazimierz
Kazakiewicz Emmanuił 307
Kazakow Jurij 318
Kazanowska Sabina 78
Kądziołka Alojzy zob. Kosiński Stanisław
Kennedy Jacqueline 350
Kennedy John 131, 132, 148, 350, 457
Kerenyi Gracja 418, 464
Kern Ludwik Jerzy 53, 181, 227, 276, 285, 304, 390, 407, 408, 411, 415, 418, 421, 422, 424, 463
Keronac Jack 279, 284
Kesten Herman 279, 287
Kielkowski Roman 292
Kieniewicz Stefan 333
Kiepura Jan 79, 143
Kierst Jerzy 276
Kieta Mieczysław 8, 120, 174, 176
Kijonka Tadeusz 286
Kijowski Andrzej 468
Kipling Rudyard 195
Kipphard Heinar 145
Kirsanow Siemion 304
Kiryk Feliks 255
Kisielewski Stefan 135, 184, 276, 283, 284, 400, 402, 404, 406, 408, 415
Kisiński M. 79
Kitliński Zdzisław 359
Kitrasiewicz Piotr 188, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 455, 456
Kiwicz Julia 301
Kjuljawkow Krum 292
Klabund 114
Klarner Czesław 335
Kleczkowska Krystyna 147, 177, 276, 317, 318, 415, 423, 424
Klein Franciszek 79
Kleiner Juliusz 105, 327
Klemensiewicz Zenon 146
Kłominek Andrzej 139, 175, 177, 330, 331, 332
Kluszczyńska Jadwiga 314, 415
Kłossowski Józef Nikodem 257, 262
Kłyś Ryszard 250, 276, 331, 336, 415, 418, 458
Kmak Krystyna 175
Ko 331
Kobus Janina 369
Kochanowski Jan 125, 190, 259, 266, 267, 273, 276, 279, 451, 452, 456
Koczorowski Stanisław Piotr 255
Koczorowski Zygmunt 309
Kolber Stefan 47, 48
Kolbuszewski M. 76
Kołakowski Leszek 136
Kołas Jakub 304
Kołomijec Wołodimir 313, 314
Kołoniecki Roman 292
Kominiek Bolesław 239
Komorowski (Bór) Tadeusz 336
Konieczny Stanisław 53
Koniew Iwan 137
Kononow A. 307
Konopka Feliks 276, 285, 286, 400, 402, 405, 415
Konopnicka Maria 61, 81, 257, 258, 259, 264, 266, 267, 276, 279, 327, 329, 353, 354, 402, 403, 404, 433, 434, 443, 451, 452, 456
Konrad Karel 292
Konwicki Tadeusz 188, 266, 347
Kopernik Mikołaj 222, 240, 244
Koprowski Jan 304
Korabiewicz Wacław 344
Korcelli Kazimierz 373
Korczak Janusz 276, 318, 435
Korczak Jerzy 82, 317, 407, 408, 411
Korczak Kazimierz 314
Korczakowska Jadwiga 368
Korniłowicz Jan 301
Korpała Józef 66, 81, 239, 240, 249, 252, 253
Korwin-Piotrowski Zbigniew 314
Korzeniewska Ewa 172, 173
Kosiarz Edmund 340
Kosidowski Zenon 250, 347, 382, 459
Kosiński Ryszard 87, 89, 119, 120, 138, 145, 148, 161, 174, 175, 176, 234, 290, 339, 347, 348, 349, 350, 352, 360, 361, 415, 444
Kosiński Stanisław 56, 63, 76, 328
Kosiński Zbigniew 415
Kosior Zygmunt 342
Kossak Wojciech 264, 276
Kossak Zofia (zob. też Kossak-Szatkowska Zofia, Kossak-Szczucka Zofia) 184
Kossak-Szatkowska Zofia 285
Kossak-Szczucka Zofia 166, 415, 418
Kostrzewski Józef 76
Kosztirka Kazimierz 283
Kot J. 437
Kot Karol 141

Kot Mieczysław 192
 Kotowicz Waldemar 383
 Kott Jan 184, 257, 292
 Kotuła Adam 344
 Kotzian Monika 314
 Kowalczyk Regina 95
 Kowalczyk Władysław 415, 423
 Kowalewski Stanisław 308
 Kowalik Michał 73, 97
 Kowalin Michał 301
 Kowalska Anna 184, 250, 266, 272
 Kowalski Józef 301, 333
 Kowalski Karol 73, 78, 296, 301, 308
 Kowalski Kazimierz 415
 Kownacka Maria 266, 267, 271
 Koziel Andrzej 14, 15, 20, 21, 24, 25, 26, 27, 30

 Koziol Urszula 187
 Kozłowski Ryszard 415, 423
 Kozłowski Władysław 337
 Koźniewski Kazimierz 90, 104, 266, 307, 308, 309, 407
 Kożewnikow Wadim 308, 309
 Kożuch Piotr 306
 Kr. Zb. KR.ZB. zob. Zbijewska Krystyna
 Kragen Wanda 78, 81, 177, 298, 320, 325, 339, 415, 458
 Krajewski Michał 93
 Krajewski Roman 86
 Krakowski Piotr 344
 Krasicki Ignacy 4, 5, 6, 87, 88, 90, 119, 173, 174, 175, 276, 292, 309, 345, 409, 412, 458
 Krasicki Jerzy 415
 Krasicki Wojciech 292
 Krasieński Zygmunt 276
 Krasucki Wojciech 67
 Kraszewski Józef Ignacy 113, 127, 222, 240, 257, 258, 259, 263, 266, 267, 276, 377, 426, 427, 451, 452, 456
 Kraszewski Tadeusz 328
 Krawczenko Wiktor 268, 270
 Krawczyk Alfred 93
 Krawczyński Antoni 296
 Krogh-Jeusen K. 238
 Krogulski Zygmunt 292
 Król Edmund 30, 33, 35, 36
 Król Stanisław 107
 Kruczkowski Bolesław 138, 175, 176, 267, 271, 278, 404
 Kruczkowski Leon 53, 64, 72, 114, 189, 190, 226, 266, 276, 289, 292, 400, 402, 437, 452, 456, 457, 468
 Krumłowski Konstanty 78
 Krupowa Maria 175, 176, 248
 Krwawicz Marian 340
 Kryłow Iwan 268, 269, 273, 453
 Krymow Jurij 308
 Kryska Sławomir 415
 Krzanowski Maciej 301
 Krzemieniecka Lucyna 266, 271, 328

 Krzyżanowski Julian 60, 65
 Krzyżanowski Marian 234
 Krzyżanowski S. A. 228, 229
 Kubacki Wacław 276, 415
 Kubiak Tadeusz 68, 227, 292, 304, 400, 415, 468
 Kubisz M. 400
 Kubisz Paweł 86, 292
 Kuczyński Janusz 345
 Kuczyński Stefan 76, 325, 327
 Kudliński Adam 257
 Kudliński Tadeusz 145, 177, 185, 400, 415, 417, 420, 421, 464
 Kukła Jan 301
 Kukułka Medard 369
 Kulisiewicz A. 387
 Kuncewiczowa Maria 276
 Kuniński Ziemowit 302
 Kupala Janka 304
 Kupis Tadeusz 30
 Kurczab Jan 53, 105, 108, 177, 276, 289, 307, 308, 341, 360, 380, 391, 407, 408, 415, 417, 419, 421, 424, 444, 462
 Kurecka-Wirpszowa Maria 415
 Kurek Jalu 6, 46, 53, 64, 65, 78, 81, 82, 108, 113, 116, 177, 234, 253, 263, 266, 269, 271, 276, 285, 292, 294, 296, 297, 314, 326, 356, 388, 390, 391, 400, 401, 404, 405, 407, 408, 411, 415, 417, 420, 424, 433, 449, 458, 463, 464
 Kurkiewicz A. 100
 Kuroń Jacek 137
 Kurowska Alina 314
 Kurt Barthel 267
 Kuryluk Maria 81, 325, 327, 458
 Kuryłowicz W. 69
 Kuśmierek Józef 114
 Kuta Tadeusz 342
 Kuthan Eugeniusz 192
 Kuzniecowa Anatol 282
 Kuzniecowa Feliks 279, 282, 288, 418
 Kwiatkowska Maria 5, 6,
 Kwiatkowski Jerzy 266, 276, 330, 331, 336, 415
 Kwiatkowski Tadeusz 4, 6, 53, 65, 76, 78, 79, 105, 112, 169, 175, 227, 276, 278, 296, 304, 307, 308, 314, 322, 331, 340, 372, 384, 400, 402, 404, 407, 408, 410, 415, 417, 421, 462, 464
 Kwiatkowski Zbigniew 6, 87, 163, 169, 171, 173, 174, 343
 Kwiecień Celina 436
 Kwietniowa Maria 296
 Kydryński Juliusz 6, 125, 148, 177, 226, 276, 281, 282, 284, 296, 318, 320, 339, 347, 348, 354, 400, 402, 415
 Kydryński Lucjan 82, 108, 143, 177

 Lach Ewa 276
 Lachowicz Stanisław 177
 Lam Andrzej 108
 Lam Bogdan 292
 Lam Stanisław 346
 Langbein Herman 318

Langer Alfred 344
 Lasocki Marek 304
 Lasota Irena 136
 Laszczka Konstanty 111, 112
 Lau Jerzy 292, 326, 400, 415
 Lawrence H. D. 353
 Laxnes Halldar 279, 285
 Lebert Hans 340
 Lec Stanisław Jerzy 81, 276, 289, 292, 301, 302, 415, 418, 423
 Lech Władysław 400
 Lechoń Jan 113, 117, 257, 261, 266, 273, 415
 Lechowicz Włodzimierz 97
 Leger Ferdynand 112
 Lehr-Spławiński Tadeusz 57
 Lelewel Joachim 114, 327
 Lelito Józef 97, 98
 Lem Stanisław 127, 253, 266, 267, 269, 276, 285, 317, 318, 331, 334, 377, 390, 400, 402, 403, 407, 408, 415, 418, 422, 458, 463
 Lenau Mikołaj 287
 Lencz Leonid 114
 Lenin Włodzimierz 94, 115, 130, 242, 336, 337, 349, 353, 357, 382, 395
 Leonardo da Vinci 111, 247
 Leonidze Giorgi 304
 Leonow Aleksiej 142
 Lepszy Kazimierz 69
 Lermontow Michał 114, 409, 410
 Lesoszy Leonard 252
 Leszczyński 54
 Leszczyński Jerzy 77, 78, 322
 Leszko L. 80
 Leśmian Bolesław 276, 292, 314
 Leśniewska Maria 415
 Leśnodorski Bogusław 69, 329, 347, 400, 402
 Leśnodorski Zygmunt 81, 112, 113, 266, 273, 276
 Lewandowski S. 15
 Lewicka Aleksandra 175, 176, 422
 Lewicki J. S. 110, 112
 Lewin Leopold 304, 400, 407
 Lewis Sinclair 455
 Leyko Michał 342
 Liba Franciszek 302
 Libman Krystyna 125, 161, 175, 176
 Liebeskind Adolf 76, 177, 328
 Ligocki E. 332
 Lileyko Jerzy 314
 Linhart Antoni 393
 Lipiński Franciszek 314
 Lipniacki W. 304
 Lipnicki Alfred 439
 Lipska Ewa 147, 313, 314, 316, 415, 424
 Lipska Janina 75
 Lipski Tadeusz 23
 Lis Irena 311, 312
 Loeb Bogdan 116, 117, 276, 313, 314
 Loegler Zbigniew 176, 443
 Lohmann Jan 313, 314
 London Jack 191, 195, 456
 Lorca Federico Garcia 279, 280, 284, 409, 419, 453
 Lorenc Władysław 415
 Lorenz Stanisław 163
 Lovell Jerzy 64, 76, 78, 114, 276, 292, 294, 331, 343, 400, 407, 408, 411, 415, 458, 468
 Lubosz Jerzy 114
 Lukrecjusz 222
 Lyon Caen Gerard 268, 272
 Łagońska Ewa 175
 Łapiński Zbigniew 340
 Łata Jan 311
 Łobaczewska Stefania 82
 Łojek Jerzy 15, 16, 20, 25, 36, 168
 Łoziński Stefan 73, 222, 302
 Łubiński Henryk 86
 Łukasiewicz Ignacy 105
 Łysakowski Adam 247
 M.B. 238
 M.D. 336
 M.J. 75
 Mac Carthy Joe 248
 Macedoński Adam 415
 Mach Wilhelm 82, 276, 286, 334, 382
 Machejek Władysław 4, 53, 62, 64, 67, 68, 81, 114, 116, 169, 188, 234, 157, 266, 276, 278, 286, 288, 292, 294, 296, 307, 308, 317, 318, 331, 341, 382, 383, 390, 400, 402, 407, 408, 412, 449, 454, 457, 463
 Maciąg Włodzimierz 115, 253, 276, 330, 331, 407, 408, 415, 421, 458
 Mackenzie Campton 259, 262
 Mackiewicz Stanisław 184, 343, 348
 MacLean Alister 341
 Madejczyk Leszek 112, 175, 176, 178, 290
 Mailer Norman 191
 Majakowski Włodzimierz 104, 190, 259, 260, 268, 269, 273, 279, 290, 292, 294, 304, 306, 314, 402, 403, 404, 409, 419, 420, 453
 Majda Jan 164, 339, 345, 443
 Majerowicz Kazimierz 233
 Makarczyk Janusz 147, 276, 289, 317, 318, 415, 418
 Makarenko Antoni 268
 Makarewicz Maciej 73
 Maklakiewicz Jan 62, 65, 66
 Maksimovic Desanka 292
 Makuszyński Kornel 54, 62, 77, 195, 257, 266, 267, 273, 296, 329
 Malak Tadeusz 415
 Malak Tadeusz 46
 Malaparte Curzio 77, 317, 318, 320
 Malawski Artur 82
 Malewska Hanna 189, 325, 327, 329, 400, 402, 404, 407, 408, 415
 Malewski Zygmunt 292
 Malinowski Bronisław 345, 458
 Malinowski Ryszard 175
 Maliszewski Aleksander 190, 266, 276

Małeckie Zygmunt 80
Małkowska M. 75
Mancewicz Jan 95
Manchester William 350
Mandalian Andrzej 304
Mann Henryk 190, 279
Mann Tomasz 113, 114, 191, 248, 259, 260, 268,
269, 273, 279, 283, 409, 410, 453
Manuell Roger 349
Mańska Felicja 273
Mao Tse-Tung 304, 305
Marchlewski Julian 457
Marchlewski Teodor 112
Marciewicz Jerzy 302
Marcinek J. 400
Marcinek Leszek 176
Marcinik L. 138, 312
Marcisz Izabela 175, 175, 224, 358
Marczyński Antoni 125, 196, 276, 289
Marianowicz Antoni 309, 407
Markiewicz Henryk 53, 65, 81, 108, 113, 266, 276,
332, 407, 415, 420, 468
Markiewka Wiktor 93
Markowski Mieczysław 113
Marks Karol 395
Marlicz Jerzy 195
Marotto Giuseppe 341
Maruta Leszek 276, 302, 314, 318, 390, 415, 418,
422
Marvell Andrew 292
Marzec Edward 68, 86, 292, 400
Masfield John 293
Masłowski Władysław 7, 178, 179
Maślankiewicz Kazimierz 69, 325, 327
Matejko Jan 66, 79, 111, 144, 319, 332
Matisse Henry 111
Matow Władimir 308
Matuszewski Ryszard 187, 266, 407
Matyjowa Irena 293
Maugham Somerset William 147, 318, 320
Maupassant Guy 147, 259, 317, 318, 319, 320, 426
Mauriac François 366
Maurois Andre 104, 308, 309, 317, 318, 320
May Karol 195
Mazan Leszek 150
Mazur Maria 111, 115
Mazurkiewicz Irena 305
Mech Leszek 416
Mede Amade Mustafa 313, 314
Mehoffer Jan 144
Mehoffer Józef 57
Meissner Janusz 104, 220, 257, 277, 286, 307, 308,
331, 361, 390, 400, 407, 408, 410, 416, 422, 456,
463
Merc Irena 83, 249
Merta Zymunt 6, 46, 47, 175, 176
Mianowska A. 290
Michalewiczowa Helena 175
Michalski Hieronim 288
Michalski Władysław 70
Michałkow Sergiusz 114, 293
Michałowski Kazimierz 344
Michałowski Piotr 111, 112, 333
Michnik Adam 135, 136
Michoń Tadeusz 74
Mickiewicz Adam 61, 72, 81, 113, 116, 135, 190,
197, 221, 226, 242, 247, 257, 258, 259, 263, 264,
266, 267, 273, 277, 279, 284, 293, 329, 337, 369,
374, 375, 394, 402, 403, 409, 410, 412, 419, 424,
433, 435, 451, 452, 456, 464, 465
Mickiewicz Maria 435
Miech Stanisław 175
Miecugow Bruno 6, 161, 175, 176, 177, 308, 351,
407, 416
Miedzińska Janina 302
Miedzyńska J. 312
Mielech Stanisław 63
Mierzejewski S. 325, 327
Międzyrzecki Artur 277, 288
Miklaszewski Gwidon 73, 90, 92, 109, 117, 177,
301, 302, 400, 401, 404
Miklaszewski Krzysztof 339
Mikosz Władysław 318
Mikstein Stanisław 79
Mikułka Anatol 329
Mikułowski Włodzimierz 339, 345
Milewski Tadeusz 70, 356
Miller Henry 280, 281
Miller Jan Niepomucen 283
Miller Jerzy 305
Miłosz Czesław 64, 66, 73, 186, 257, 258, 262,
293, 294, 295, 306, 328, 400, 401, 454, 459
Minkiewicz Janusz 400, 402, 407, 408, 412
Misior Wilhelm 94, 95
Mistral Gabriela 262
Mittelstädt Kuno 344
Mleczek Franciszek 382
Młodożeniec Stanisław 456
Młynarski Emil 78
Mniszkówna Helena 196, 350
Moczar Mieczysław 353, 382, 383, 386
Moczulski Leszek 147, 150, 314
Modrzejewska Helena 104, 114
Modrzewski Andrzej Frycz 222
Modzelewski Karol 137
Molik Wiesław 270
Mołczarow Iwan 115
Mołotow Wiaczesław 96
Moniuszko Stanisław 79, 103, 143, 226
Moravia Alberto 148, 280, 287, 441
Morawska-Kleczkowska J. 253
Morawski Stefan 136
Morcinek Gustaw 257, 266, 277, 400, 402, 404,
407, 408, 416, 456
Morgan Claud 268, 270, 272
Morstin Ludwik Hieronim 61, 114, 190, 257, 266,
269, 271, 277, 289, 293, 325, 400, 402, 404, 407,
408, 416
Morstin-Górska Maria 293
Morszynkiewicz Maryta 78

Mortkowicz Jakub 192
 Mortkowicz Janina 277, 289
 Mortkowicz-Olczakowa Hanna 75, 77, 104, 111, 113, 246, 277, 278, 285, 293, 294, 308, 318, 332, 333, 388, 390, 407, 408, 411, 416, 417, 421, 422, 424, 439, 452, 463, 464
 Morton Józef 82, 400
 Motyka Lucjan 283
 Mozart Wolfgang Amadeusz 112
 Mroczkowski Przemysław 348
 Mrowiński Sławomir 175
 Mroziński Jan 65
 Mrożek Sławomir 53, 73, 104, 107, 108, 109, 114, 145, 150, 175, 177, 189, 190, 224, 225, 277, 278, 285, 287, 307, 308, 309, 317, 318, 319, 341, 380, 407, 408, 416, 418, 462, 468
 Mróz-Długoszewski Bronisław 266, 277
 Multański Tadeusz 296
 Murzewski Władysław 69
 Mussolini Benito 77
 Muszałówna Kazimiera 338
 Mycielska Gabriela 416
 Myrkówna Maria (zob. też Kwiatkowska Maria) 175, 237
 Myśliński Jerzy 15, 16, 17, 20, 25, 36, 41, 42, 168, 189
 Myśliwski Wiesław 286

 Nabokow Władimir 353
 Nacht-Prutkowski Józef 400, 402, 405
 Nalepa Rena 87, 119, 120, 125, 150, 175, 176, 246
 Nałkowska Zofia 81, 188, 191, 238, 257, 258, 263, 266, 267, 273, 277, 307, 308, 309, 400, 409, 433, 452, 453
 Namiotnikiewicz Walery 345
 Narin 229
 Natanson Wojciech 66, 325, 327, 400, 401, 403, 416, 458
 Nazor Vladimir 419
 Nechvatal Frantisek 293
 Negrey Władysław 226
 Nehru Jawaharlal 308, 309
 Neruda Pablo 259, 260, 268, 269, 270, 271, 280, 281, 287, 332, 409, 410, 419, 420, 453, 458
 Neverly Igor 266, 272, 308, 456
 Newman Bernard 259, 262
 Nexö Martin Andersen 259, 260, 268, 269, 280, 308, 309, 310, 453
 Nędza-Kubiniec Stanisław 86, 257, 262, 293, 400, 404
 Niekrasow Mikołaj 76, 293,
 Niekrasow Wiktor 62, 296, 298, 308, 309, 426
 Niemcewicz Julian Ursyn 257, 258, 451
 Niemczyk K. 416
 Nienacki Zbigniew 195, 361
 Niepokój Józef 7, 150, 172, 175, 176, 429
 Nikifor Krynicki 144
 Niklewiczowa Maria 407, 408
 Nikorowicz Ignacy 407
 Nitecki Stefan 302

 Nitsch Kazimierz 76
 Nixon Richard 133
 Niziurski Edmund 266, 271, 277, 381, 462
 Niżyński Marian 402, 403
 Noël Maria 318
 Norblin Jan Piotr 103
 Norwid Cyprian Kamil 65, 81, 257, 258, 263, 277, 327, 392, 402, 403, 419, 420, 424, 451, 464, 465
 Nosal Danuta 314, 416, 423
 Nosalówna Danuta zob. Nosal Danuta
 Nowak Kazimierz 234
 Nowak Tadeusz 4, 53, 108, 168, 187, 189, 226, 234, 277, 285, 286, 304, 305, 313, 314, 316, 317, 318, 319, 390, 407, 408, 412, 416, 417, 421, 423, 449, 463, 464
 Nowakowski 54
 Nowakowski Bronisław 48
 Nowakowski Marek 188
 Nowakowski W. 104
 Nowakowski Zygmunt 175, 277, 435
 Nowicki Andrzej 293
 Nowicki M. E. 325
 Nowiński Stefan 46, 47, 175
 Nowobielska Hanka 314
 Nowosielski Jerzy 111, 112, 144
 Nowotko Marcei 457
 Nowowieyski Feliks 242
 Nuckowski Tadeusz 68, 293
 Nuźdow Mikołaj 457
 Nyczek Tadeusz 316

 Oborski Piotr 97
 Obuch Jan 302
 Ochab Edward 22, 457
 Ochlewski T. 113
 Odrzywolska Ewa 302
 Oesterling Anders 288
 Olcha Antoni 293, 400
 Olijnyk Borys 313, 315
 Olszak Eugeniusz 90, 109
 Olszakowski Aleksander 416
 Olszewski Piotr 48
 Olszewski Tadeusz 46, 47, 73, 78, 90, 109, 175, 176, 315
 Oppman Artur 328, 459
 Ordega-Różnicki Stefan 416
 Ordyński Ryszard 343
 Orff Carl 143
 Orkan Władysław 82, 113, 148, 222, 266, 267, 277, 278, 290, 410, 427, 452
 Orłow Sergiusz 280, 288, 313, 315
 Orłowski Aleksander 111
 Orzeł Stanisław 416
 Orzeszkowa Eliza 81, 104, 222, 257, 258, 259, 266, 267, 277, 290, 307, 308, 419, 420, 421, 424, 434, 451, 452, 456, 465
 Osęka Janusz 227
 Osica Janusz 14, 22, 61, 99
 Osmańczyk Edmund 57, 58, 76, 156, 175, 257, 262, 293, 337, 437

Osóbka-Morawski Edward 14, 16, 50, 66, 72
 Ossendowski Ferdynand A. 195
 Ossoliński Józef Maksymilian 253
 Osterwa Juliusz 54, 83, 145, 343
 Ostrołęka Zygmunt 407
 Ostromięcki Bogdan 416
 Ostrowski Mikołaj 266, 409
 Ostrowski Zbigniew 40
 Ostróżko Adela 95
 Oszywa K. 250
 Ośmiałowski M. 416
 Otwinowska Ewa 114, 373
 Otwinowski Stefan 38, 53, 66, 78, 79, 81, 82, 83, 84, 90, 114, 174, 175, 189, 246, 257, 266, 277, 278, 296, 317, 318, 319, 342, 358, 400, 401, 403, 404, 407, 408, 412, 416, 417, 421, 432, 437, 440, 452, 464, 464
 Ould Hermon 184, 259, 262
 Owidiusz 397
 Oyrzanowski Bronisław 331, 332
 Ozga-Michalski Józef 86, 293, 400
 Ożogowska Hanna 195, 277, 288, 361
 Ożóg Jan Bolesław 78, 86, 108, 277, 285, 293, 294, 312, 313, 315, 316, 322, 339, 341, 342, 348, 361, 400, 402, 404, 407, 416, 417, 423, 424

 Pach Adam 315
 Paczkowska Maria 318, 407
 Paczkowski Jerzy 257, 264
 Paczowska Maria 348, 416, 424
 Pagaczewski Stanisław 266, 416, 417, 424, 464
 Pająk Czesław 47
 Palij Aleksandra 315
 Palma Kazimierz 416
 Pałka Józef 7, 150, 175, 176
 Pancierz-Grabowska Irena 40
 Pannenkowa Irena 293
 Pappe Stefan 54, 90, 109, 177, 325, 327, 329, 457
 Parandowski Jan 81, 184, 185, 257, 263, 272, 277, 329, 353, 400, 432, 441, 456
 Parker Dorota 114
 Parnicki Tadeusz 189, 347
 Parun Vesna 313, 315
 Pasikowski Tadeusz 175
 Passendorfer Edward 69
 Pasternak Borys 280, 282, 455
 Pasternak Leon 189, 277, 293, 305, 306, 400, 407, 408, 411
 Paukiewicz Józef 65
 Paustowski Konstanty 190, 280, 288, 307, 308, 309, 310
 Paweł VI 140
 Paweł z Pragi
 Pawlak Anna 109
 Pawlenko Piotr 114, 190, 307, 308, 309
 Pawlicki Aleksander 16
 Pawlik Andrzej 175, 176, 227, 380, 391
 Pawlikowska-Jasnorzewska Maria 61, 257, 264, 277, 293, 313, 315
 Paździor Józef 305
 Peiper Tadeusz 65, 192, 277, 289, 296, 297
 Pelczarski Jan 46, 47, 175, 176
 Pellerier Franciszek 156
 Peltz Adam 293
 Perc Icchok Lejb 409, 419
 Perkowski Piotr 54, 66
 Persjusz 350
 Peters Stanisław 46, 71, 175, 240, 249, 264
 Petöfii Sandor 268, 269, 273, 280, 290, 293, 294, 394, 409, 410, 412, 419, 420, 453, 464
 Petrarka 113, 116, 255
 Pettaci Klara 77
 Piaskowska-Orzechowska Stanisława 302
 Piaskowski Jerzy 429
 Piątkowski J. 320
 Picasso Pablo 111, 112, 144
 Piechal Marian 305, 329
 Pieczka O. 364
 Piekara Andrzej 107
 Piekło Mieczysław 68, 302, 303
 Pieradzka Krystyna 220, 326
 Pierwomajski Leonid 341
 Pieśniakiewicz Jerzy 176
 Pietrow S. 113
 Piętak Stanisław 45, 65, 86, 192, 257, 277, 286, 290, 293, 296, 400, 402, 404, 416
 Pigoń Stanisław 105, 108
 Pijanowski Lech 306
 Pilecki Jerzy 105, 264
 Pineau Christian 268, 270
 Pinter Harold 145
 Piotrowski Henryk 305
 Piotrowski K. 62
 Piotrowski Teodor 37, 45
 Pirożyński Marian 141
 Piter Romuald 343
 Pitigrilli 259, 261
 Pituła Janina 175, 176
 Pitułowa Janina zob. Pituła Janina
 Pius XII 139, 349
 Piwarski Kazimierz 76
 Piwowarczyk Andrzej 360
 Pleśniarowicz Jerzy 175, 277, 316, 416
 Po Czin 313, 315
 Pochopień Jan 97, 98
 Podgórczyk Karol 38
 Podkowiński Marian 6, 57, 58, 175, 237
 Podolska Jadwiga 318
 Podsadecki Kazimierz 46
 Pogan Józef 86, 296, 400
 Pogodin Nikołaj 280
 Pogonowska Anna 293, 416, 423
 Pogonowski Jerzy 326
 Pogorzelski Jerzy 68, 293
 Poky J. 308
 Polaczek Jerzy Stanisław 293
 Polaczek Stanisław 175
 Polak K. 246
 Poleski Józef 311, 312

Polewka Adam 40, 53, 177, 222, 266, 273, 277,
 400, 401, 403, 404, 407, 408, 419
 Polewoj Borys 190, 268, 308, 334
 Pollak Seweryn 356, 416, 423
 Pollo Andrzej 177
 Pomianowski Jerzy 295, 400, 402, 416
 Poniedziałek Władysław 95
 Popławski Aleksander 257, 266
 Porazińska Janina 266, 271, 329, 407, 408, 410
 Porębski Zbigniew 110
 Poświatowska Halina 187, 315, 341, 416, 423, 424,
 455
 Potocki Zdzisław 114
 Pozner Vladimir 332
 Preissner Alojzy 255
 Prokopienko 248
 Promiński Marian 65, 104, 114, 266, 277, 299, 308,
 317, 318, 325, 331, 332, 340, 351, 381, 388, 400,
 402, 407, 408, 411, 416, 417, 439, 458, 462, 463,
 464
 Prorok Leszek 317, 318
 Prosnak A. 85, 296
 Proust Marcel 191, 361
 Prus Bolesław 113, 240, 257, 258, 259, 266, 267,
 273, 277, 278, 279, 329, 332, 337, 342, 353, 381,
 419, 420, 424, 434, 451, 452, 456, 465
 Prus Włodzimierz 136
 Pruszyński Ksawery 257, 261, 277, 296, 297, 353,
 400, 454
 Prutkowski Józef 227, 301, 302
 Pruziński L. 296
 Prywałow Borys 105, 308, 309
 Przerwa-Tetmajer Kazimierz zob. Tetmajer
 Kazimierz
 Przesmycki Miriam 263
 Przetocki Józef 71
 Przyboś Julian 38, 45, 53, 54, 62, 66, 81, 113, 116,
 147, 186, 191, 257, 258, 262, 266, 277, 293, 294,
 313, 315, 373, 388, 401, 404, 405, 407, 416, 418,
 422, 437, 452, 454, 462, 463, 464
 Przybysławski Konstanty 83, 103
 Przybyszewski Stanisław 419
 Przymanowski Janusz 266, 272, 277, 340, 383
 Przysługowski Jan 94
 Ptaśnik M. 85
 Puchalski Gustaw 47, 73, 110, 175
 Pujmanowa Maria 190, 259, 260, 262, 293
 Purdy James 280, 284
 Puschel Walter 305
 Puszkina Aleksander 76, 81, 259, 260, 268, 269,
 273, 293, 294, 295, 375, 394, 409, 410, 452, 453,
 456
 Putrament Jerzy 6, 52, 53, 66, 67, 69, 104, 152,
 172, 188, 266, 277, 293, 305, 307, 308, 309, 336,
 338, 348, 442, 460
 Pyrczak Roman J. 148, 290, 313, 315, 318, 322,
 339, 341, 342, 349, 398, 416, 458
 Quasimodo Salvatore 280, 287, 289
 R.S. 443
 Rabelais Franciszek 268, 269, 453
 Rachwał Jan 113
 Raczyński Andrzej 315
 Radonić Gozdrowa 298
 Radowicz G. 85
 Radwański K. 110
 Rajca Brunon 6, 175, 176, 331
 Rakowski Mieczysław 26, 27
 Ranaivo Flavien 313, 315
 Rapacki Adam 134
 Rapacz K. 69
 Rapf F. 141
 Ratkowski Filip 315
 Redliński Edward 277, 286
 Reed John 308, 309, 381
 Reid Thomas M. 195
 Reiss Józef 54, 78, 82
 Rej Mikołaj 148, 190, 266, 267, 273, 277, 313, 315,
 452
 Remarque Erich Maria 191, 280
 Rembrandt 112, 344
 Rewera Jan 70
 Rewicz Aleksander 313, 315
 Reymont Władysław Stanisław 242, 264, 277, 279,
 290, 434, 452
 Ringer Zbigniew 161, 175, 176
 Robbe-Grillet Alain 418, 464
 ROCH zob. Roszko Janusz
 Rockefeller John D.
 Rodziewiczówna Maria 148, 196, 222, 257, 258,
 264, 350, 451
 Rogalski Aleksander 149
 Rola-Żymirski Michał 66
 Rolland Jacques Francis 268, 272, 455
 Rolleczek Natalia 53, 105, 108, 113, 147, 177, 253,
 266, 277, 308, 317, 318, 380, 407, 408, 416, 462
 Rolleczek-Korombel Natalia zob. Rolleczek Natalia
 Ronsard Pierre 356
 Roosevelt Franklin 66
 Rosenberg Ethel 102
 Rosenberg Julius 102
 Rospond Stefania 97
 Ross Jerzy 90
 Rossevelt Elliot 77
 Rostworowski Nik (Rostworowski Henryk, pseud.
 Nik) 68, 293
 Roszko Janusz 6, 91, 125, 137, 144, 148, 162, 175,
 176, 177, 178, 246, 277, 318, 339, 342, 343, 344,
 348, 351, 416, 443, 458
 Roszkowski Wojciech 14, 22, 132, 136
 Rościszewska M. 78
 Roth W. 111
 Rotter Jan 111, 175, 223
 Roy Claud 268, 272
 Rozwadowska Halina 343
 Równicki Władysław 302
 Różański I. 18, 76

Różewicz Tadeusz 64, 81, 116, 147, 186, 190, 226,
 234, 266, 267, 277, 293, 294, 315, 332, 401, 404,
 407, 412, 416, 418, 422, 449, 454, 458, 468
 Różycki Ludomir 103
 Rubens Peter Paul 112
 Rubinowicz dawid 350
 Rudnicka Halina 277, 286
 Rudnicki Adolf 184, 188, 257, 266, 340, 426
 Rudnicki Lucjan 266, 277, 318, 401, 407, 408
 Rudzka Ewa 90, 110, 111, 112, 175, 246, 247, 296
 Rumiancew 241
 Rusiecka Regina Salomea 114
 Rusinek Michał 62, 185, 189, 257, 272, 277, 288,
 296, 297, 308, 401, 404, 407, 408, 410, 416, 454
 Rusinsky Milan 409, 411
 Russel of Liverpool 351
 Ruth-Buczowski Marian 296
 Rybak Józef 308
 Rybarski Leopold 189
 Rybczyński Erazm 297
 Rybczyński Witold 79
 Rybicki Andrzej 416
 Rybiejska Stefania 263
 Rychlik Witold 46
 Rydel Lucjan 343
 Rylska Julia 320, 416
 Rylski Maksym 115, 185, 268, 280, 288, 289, 304,
 305, 306, 315
 Rymaniak Antoni 95
 Rymarz S. 113
 Rymkiewicz Władysław 188
 Ryszka Franciszek 342
 Rzepa Stanisław 73
 Rzeplińska Zofia 357
 Rzezacz Waclaw 190, 259, 260, 262
 Rzymowski Wincenty 77

Sachnowski Zdzisław 28
 Sachs Nelly 280, 287
 Sadecki Wiktor 118
 Sadurski Wiesław 416, 423
 Sagan Françoise 268, 269, 280, 281, 321, 453
 Saint-Exupéry Antone de 191
 Saja Wiktor 93
 Sakowicz Leonard 73, 296, 297, 301, 302, 303
 Salinger Jerome 191
 Salmonowicz Stanisław 416
 Samozwaniec Magdalena 73, 108, 114, 177, 296,
 297, 299, 301, 302, 312, 315, 401, 407, 408, 411,
 416, 422
 Sandauer Artur 401, 407, 416
 Sapięha Adam 39
 Sartakow Siergiej 280
 Sartre Jean Paul 165, 191, 268, 269, 280, 281, 343,
 453
 Sawicki Andrzej 315
 Schaff Adam 345
 Schiller Fryderyk 113, 116, 268, 269, 280, 409,
 419, 420, 421, 453
 Schlang Fabian 47, 175

Schornborn B. 145
 Schreyer Wolfgang 308
 Schulz Bruno 456
 Schweitzer Albert 443
 Seboek Eva 268
 Seferides Georgios 280, 287
 Seghers Anna 190, 456
 Seifert Jarosław 393
 Sekunda Józef 302
 Selwinski Ilia 305
 Semkowicz Aleksander 81
 Serafińska Stanisława 332
 Seydewitz Max 342
 Seydewitz Ruth 342
 Shakespeare William 145, 234, 259, 260, 268, 269,
 280, 290, 293, 348, 419, 453, 456
 Shaw Bernard 77, 113, 191, 259, 260, 268, 269,
 273, 402, 403, 452, 453
 Shepard Alan 142
 Shirer William 457
 Shisnu Pal Singh 280, 289
 Sicińska Edyta 416
 Sieber Lesław 302
 Siedlecki Zbigniew 175
 Siekierski Albin 340, 416
 Siekierski Stanisław 18, 19, 186, 187, 189, 190,
 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 259, 451
 Siekierski Władysław Lech 401, 402
 Siemek Józef 27
 Sienkiewicz Henryk 65, 113, 148, 197, 257, 258,
 259, 266, 267, 273, 277, 278, 289, 337, 353, 354,
 381, 384, 419, 420, 421, 424, 426, 427, 434, 451,
 452, 456, 465
 Sieradzki Józef 326, 333, 352
 Sierko Jan 110
 Sierotwiński Stanisław 345
 Siesicka Krystyna 19
 Sikorski Antoni 312
 Sikorski Władysław 349
 Simenon Georges 195
 Simonow Konstanty 259, 270, 293
 Singer Henryk 165
 Sinko Grzegorz 6,
 Skalski Marian 302
 Skierski Kazimierz Zenon 405, 407
 Skłodowska-Curie Maria 105, 146
 Skoczylas Anna 315
 Skoneczny Stanisław 115, 234, 277, 315, 342, 388,
 401, 404, 405, 407, 408, 412, 416, 418, 421, 449,
 463
 Skorońska-Feldmanowa 416
 Skowroński Zdzisław 381
 Skórnicki Jerzy 224, 330, 331, 333, 458
 Skrowaczewski Stanisław 103
 Skrzyszewski Stanisław 37, 45
 Skwarnicki Marek 315, 416
 Słapa Aleksander 224
 Sławikowski Antoni 297
 Sławiński Antoni 82
 Słobodnik Włodzimierz 305, 401

Słobodziński Andrzej 315
 Słomczyńska Jadwiga 327
 Słomczyński Maciej 114, 277, 307, 308, 310, 332, 407, 408
 Słomkowska Alina 14, 15, 16, 18, 19, 24, 25, 29, 53, 58
 Słonimski Antoni 64, 184, 257, 261, 266, 277, 282, 293, 294, 305, 401, 402, 437
 Słowacki Juliusz 77, 112, 128, 242, 257, 258, 259, 266, 267, 273, 277, 278, 284, 288, 305, 315, 327, 337, 375, 381, 384, 394, 402, 403, 409, 410, 412, 419, 420, 424, 451, 456, 464, 465
 Słowik Michał 315
 Słucki Arnold 334, 416, 423
 Smeja Frantisek 409, 411
 Smendzianka Regina 143
 Smirneński Christo 409, 410, 419, 420
 Smoleński Olgierd 315
 Smolka Alojzy 428
 Smrek Jan 293
 Smutny Mariusz 312
 Smyła Bohdan 373
 Sobiesiak Józef 383
 Sobocińska S. 75
 Socha-Lisowska Teresa 234, 277, 285, 315, 390, 416, 418, 423, 424, 449
 Sohn-Sonecki Józef 342
 Sokołowski Gabriel 46
 Sokorski Włodzimierz 164
 Sokół Tadeusz 75, 108, 115, 116, 293, 298, 305, 401, 404, 407, 411, 416, 418
 Solarski Eugeniusz 104
 Solecka Halina 175
 Solski Ludwik 54, 78, 83, 103, 104, 112, 293, 305, 316
 Sołtys Stefan 67
 Sołżenicyn Aleksander 280, 282
 Somerset-Maugham William 280, 317
 Somma Luigi 163
 Sosnowska Paulina 302
 Sosnowski Seweryn 57
 Sott-Nersen Gertruda 418
 Spine J. 357
 Spiss Ludwik 266
 Spiss Tadeusz 71
 Sprusiński Michał 277, 286, 313, 315, 342, 416
 Spychalski Marian 285
 Srebrny Stefan 185
 Sroka Ryszard 94
 St. G. 274
 St. R. 336
 Stabro Stanisław (zob. też Bryndza Stanisław) 285, 316
 Stachowiak B. 74
 Stachura Edward 187, 277, 416
 Staff Leopold 77, 81, 186, 191, 257, 258, 261, 266, 267, 269, 271, 272, 277, 290, 304, 305, 315, 401, 404, 405, 412, 419, 420, 452
 Stalin Józef 22, 66, 84, 94, 96, 101, 115, 186, 247, 329, 332, 335, 350, 388, 395, 460, 463
 Stampfł Stanisław 380
 Stanclik Mieczysław
 Stanek Adam 339, 345, 351
 Staniek Krystyna 139, 175, 176, 224, 339, 345, 374, 444, 445
 Stanuch Stanisław 188, 285, 339, 340, 341, 342, 407, 416, 418, 432, 424, 458
 Starewicz Artur 26
 Starowieyska-Morstinowa Zofia 277, 334, 369, 401, 405, 407, 408, 462
 Staszic Stanisław 222
 Stawicki M. 79
 Stawowiak Alicja 7, 47
 Stec Tadeusz 175, 176, 178, 395
 Stefan, św. 255
 Steinbeck John 148, 191, 280, 281, 287, 453
 Steinhaufer Jerzy 175, 176, 177
 Stenclik Mieczysław 416
 Stendhal 127, 377
 Stepka Wiesław 141
 Steradzki Józef 331
 Stern Anatol 257, 277, 290, 416
 Stewenson Robert L. 195
 Still Andre 268, 308, 309, 310
 Stjornsteat Marika 259, 262
 Stoberski Jan 114, 277, 317, 318, 319, 341, 390, 407, 416, 423, 424
 Stochel S. 249
 Stoczkiewicz H. 302, 303
 Stojowski Zygmunt 79
 Stone Irving 297, 298
 Stopa Roman 361
 Stopka Andrzej 90, 109, 384
 Stopka Wincentyna 114, 373
 Stroba Jerzy 139
 Stroński Zdzisław Leon (Chmura M.) 185, 293
 Strońska Zula 85, 293
 Strózik Franciszek 48
 Strug Andrzej 257, 277, 419, 434
 Strużyński M. 108
 Strychalski Zygmunt 46
 Strykowski Julian 113, 266, 272, 277
 Stumiłowski Artur 331
 Stwora Jacek 416
 Sue Eugeniusz 297, 298, 330
 Suknarowska Maria 315
 Sulima Stefan 266, 271
 Surkow Aleksiej 268, 272, 293
 Surówka Bolesław 297
 Swaryczewski Antoni 69
 Swenson Mary 280, 284
 Swinarski Artur Maria 64, 72, 73, 78, 79, 83, 164, 293, 298, 299, 301, 302, 303, 401, 404, 407, 408, 411, 464
 Sydow B. E. 103
 Szabuniewicz Bożydar 70
 SZACH 312
 Szafer Władysław 327
 Szaja Tadeusz 416
 Szalom Asz 341

Szancer Jan Marcin 393
 Szaniawski Jerzy 54, 65, 81, 82, 189, 190, 257,
 262, 266, 269, 277, 278, 290, 299, 300, 343, 401,
 412, 419, 420, 454, 464
 Szarama M. 420
 Szczawiński Józef 416
 Szczepańska Irena 407, 408, 417
 Szczepańska Maria 81, 175, 177, 293, 325
 Szczepański Jan Alfred 6, 57, 59, 65, 66, 80, 82, 83,
 175, 184, 277, 325, 327, 407, 417, 418, 421, 424,
 457
 Szczepański Ludwik 83, 100, 175
 Szczerski Wiktor 293
 Szczipaczow Stiepan 115, 304, 305
 Szekspir William zob. Shakespeare William
 Szelburg Zarembina Ewa 66, 72, 257, 266, 271,
 337
 Szemler Ferenc 311, 315
 Szemplińska Elżbieta 326
 Szenwald Lucjan 267, 293, 305, 409
 Szercha Małgorzata 417
 Szewczenko Taras 147, 259, 263, 313, 315, 419,
 420, 421, 454
 Szewczyk Wilhelm 76, 177, 257, 293, 407
 Szklarski Alfred 195
 Szkolandy Wlastimil 305
 Szłaga Krystyna 277, 313, 315, 342, 417
 Szlajfer Henryk 135, 136
 Szmaglewska Seweryna 65, 188, 401, 402
 Sznayder Jerzy 70
 Szolem Alejchem 419
 Szołochow Michał 113, 114, 190, 260, 268, 269,
 280, 287, 341, 419, 426, 453, 458
 Szpalski Karol 73, 278, 297, 301, 302, 311, 312,
 401, 407, 408, 412
 Szramek Frana 293
 Sztaudynger Jan Izidor 53, 54, 64, 78, 109, 147,
 177, 278, 285, 293, 294, 301, 302, 311, 312, 313,
 315, 321, 401, 402, 417, 418, 422, 424
 Sztompka Henryk 318
 Szukiewicz T. 70
 Szuman Stefan 74, 401, 402, 457
 Szumiłowow 248
 Szumowski Władysław 457
 Szwaja Janusz 417
 Szydłowski Stanisław 305
 Szydłowski Władysław 175, 176, 178,
 Szykowski Marian 76, 77
 Szymanowski Karol 65, 103, 112, 143
 Szymańska Beata 147, 177, 278, 313, 315, 316,
 417, 422
 Szymański Wiesław 417
 Szymborska Wisława 4, 7, 53, 68, 81, 109, 113,
 115, 116, 168, 177, 187, 226, 278, 288, 293, 294,
 295, 304, 305, 315, 316, 334, 336, 342, 348, 349,
 401, 402, 408, 411, 417, 421, 422, 424, 454, 455,
 468
 Szymfanówna Franciszka 315
 Szymkiewicz Dezydery 70
 Szymonek Franciszek 97
 Szymonowic Szymon 113
 Szymonowicz Krystyna 315, 424
 Ścibor-Rylski Aleksander 188, 267, 278, 454
 Śladkowski Wiesław 21, 23, 24,
 Śląski Jan 86
 Śliwiak Tadeusz 115, 116, 147, 222, 234, 278, 285,
 304, 305, 313, 315, 316, 332, 390, 408, 417, 422,
 423, 464
 Śliwiński Władysław 97
 Śliwonik Roman 417
 Śmiełowski Teodor 293
 Śniegocki January 297
 Śpiewak Jan 417, 423
 Światło Józef 22
 Świdorska Anna 278, 290, 417, 422
 Świdziński Henryk 69
 Świerczewski Karol 186, 373
 Świeżawski Ludwik 78, 257
 Święch Zbigniew 150
 Świrszczyńska Anna 54, 75, 177, 257, 278, 293,
 299, 315, 327, 342, 391, 401, 405, 408, 411, 417,
 422, 424, 463
 Świtkowski A. 70
 t 335
 T. 282
 Taborski Bolesław 417
 Taczanowski Wojciech 175
 Tadijanović Dragutin 313, 315
 Taedling Ryszard 127, 150, 253, 354, 377, 397
 Tagore Rabindranath 280
 Talarczyk 143
 Tank Maksym 266, 272, 280, 288, 305
 Tarasin Jan 90, 109
 Targosz Antoni 175, 176
 Tarno Adam 190
 Tarnogórski C. 336
 Tarnowski Stanisław 77
 Tarska Anna M. 114, 408, 417
 Taszycki Witold 105, 177
 Tatkiewicz Władysław 327, 458
 Teigowa Helena 280
 Teneta Adam 138, 141, 175, 176
 Terlecka Janina 308
 Terlecki Olgierd 7, 175, 189, 253, 298, 307, 308,
 309, 317, 318, 319, 330, 331, 333, 334, 339, 340,
 341, 342, 343, 344, 345, 354, 408, 417, 437, 458,
 468
 Terlecki Ryszard 315
 Terlecki Władysław 340
 Tetelowska Irena 8
 Tetmajer Kazimierz 77, 148, 257, 258, 263, 278,
 279, 343, 419, 420, 451
 Tęcza W. 57
 Themerson Stefan 297
 Tichonow Mikołaj 268, 308, 309
 Tierieszkowa Walentyna 142
 Timofiejew Grzegorz 79, 293
 Tju Son Won 115
 Tokarski Julian 317, 318

Tolstoj Aleksy 190, 307, 308, 309, 409, 419, 420, 421
 Tolstoj Lew 61, 127, 260, 263, 268, 269, 273, 280, 284, 337, 377, 419, 420, 452, 453, 456
 Tomaszewski Tadeusz 332
 Topornicki Adam 302
 Torquato Tasso 255
 Totos-Orlewski Jerzy 302
 Traczewska Maria 278, 417
 Trepka Andrzej 146
 Trepka Edmund 86
 Triolet Elza 268, 271
 Truchanowski Kazimierz 82
 Truskowska Helen 417
 Truskowska Teresa
 Trzciniński Teofil 83
 Trzebiński Andrzej 185
 Tur 50
 Turczyński Andrzej 380
 Turek Zbigniew 7, 94, 96, 120, 174, 175, 176, 178, 374
 Turnau Stefan 120, 175, 176, 351
 Tuwim Julian 72, 78, 113, 117, 186, 191, 246, 258, 267, 272, 273, 278, 293, 295, 305, 315, 329, 337, 382, 401, 402, 405, 410, 412, 418, 419, 420, 452, 454, 464
 Twain Mark 260, 280, 307, 308, 309, 331, 458
 Twardowski Aleksander 260, 262
 Twerdochlib Andrzej 417, 424
 Tyczyna Paweł 260, 262
 Tyrmand Leopold 164, 360, 417
 Tyrowicz Marian 108, 110, 145, 177
 Tyszkiewicz Ryszard 107

 Ulrych A. 297
 Umińska Jadwiga 177
 Undset Sygryd 81
 Urbaniak-Czychowska A. 417
 Urbanowska Zofia 195
 Urbańczyk Stanisław 70

 Vailland Roger 268, 272
 Valery Paul 260, 264, 403
 Vareli Alfred 426
 Vega Lope de 271
 Venturi Marcello 308, 309
 Verdi Giuseppe 143
 Verdiani Carlo 185, 285
 Villon Franciszek zob. Villon François
 Villon François 280, 284, 356, 410
 Vilson Angus 280
 Vogel Ernst 344
 Vogler Henryk 65, 84, 145, 177, 234, 278, 318, 325, 343, 356, 380, 391, 408, 417, 418, 420, 449, 458, 464
 Voit Mieczysław 312, 322
 Volker Jiří 410

 W. Nat. zob. Natanson Wojciech
 W.R. 435

 W.Z. zob. Zechenter Witold
 W.Zech. zob. Zechenter Witold
 Wachnowska Thun Ewa 326
 Wagan Jan 48
 Walaciński Adam 54, 177
 Walaszczyk Jan 93
 Waławski Jerzy 7, 161, 175, 250, 417, 429, 440
 Waldorff Jerzy 54, 296
 Waligóra Piotr 112
 Waltos Stanisław 417
 Wałach Stanisław 148, 383, 457
 Wałtosz Bronisław 93
 Wańkiewicz Melchior 127, 184, 267, 278, 283, 345, 377, 452
 Wapcarow Nikoła 419
 Warecki Janusz 302
 Warga E. 332
 Warneńska Monika 278
 Warren Robert Penn 191
 Wasilenko Iwan 337
 Wasilewska Wanda 267, 278, 299, 300
 Wasilewski Antoni 125, 150, 172, 176
 Wasilewski Edmund 116
 Wasylew Sergiusz 312
 Waszczuk E. 338
 Waškowiak Antoni 278, 417
 Waškowski Antoni 144
 Wat Aleksander 258
 Waydowicz H. 75
 Wazow Iwan 268, 419
 Ważyk Adam 45, 46, 49, 184, 185, 186, 189, 258, 267, 278, 293, 299, 300, 305, 315, 334, 401, 402, 412, 432, 464
 Wątorski Mieczysław 85
 Wdowiarzowa Olga 318
 Weiss Wojciech 112
 Wells Herbert George 260, 332
 Wende Jan Karol 6, 37, 38, 45, 46
 Wereszczakówna Maryla 300
 Wergiliusz 397
 Wetesco Władysław 397
 Węglowski Edward 128, 175, 176, 178
 Węgrzyn Władysław 315
 White Patrick 341
 Wiatr Jerzy 417
 Widajewicz Józef 76, 326, 327
 Wiechecki Stefan 408
 Wielgomasowa Helena 261
 Wielowieyska Helena 45, 46, 53, 65, 72, 78, 175, 177, 258, 262, 293, 325, 326, 401, 404, 405, 458
 Wielowieyska Zofia (zob. też Wielowieyska-Ratkowska Zofia) 45
 Wielowieyska-Ratkowska Zofia 65, 85
 Wieniawski Henryk
 Wierchowski Andrzej 417
 Wieresajew Wikientyj W. 260, 264
 Wierzbicki Mieczysław 329, 330
 Wierzbowski Tadeusz 308
 Wierzchowski Andrzej 315, 416
 Wierzewski Wacław 445

Więkowski Antoni 258
 Wiktor Jan 4, 53, 62, 65, 72, 114, 169, 188, 246, 252, 258, 262, 267, 278, 290, 296, 297, 298, 317, 318, 326, 344, 401, 402, 404, 408, 412, 417, 419, 420, 432, 439, 452, 458
 Wilczek Jan 188, 196, 454
 Wilde Iryna 308
 Wilde Oscar 317, 318
 Wilkoń Aleksander 417
 Wilson Angus 280
 Wilson Mitchell 332
 Winkler Kazimierz 247, 302, 395
 Winkler Konrad 82, 103, 108, 111
 Winokurow Eugeniusz 280, 288, 313, 315, 418
 Wir 260
 Wirpsza Witold 187, 267, 401, 417, 423
 Wirski Juliusz 116, 305, 401, 408
 Witek zob. Zechenter Witold
 Witeszczak Lesław 67
 Witkiewicz Stanisław Ignacy 258, 278, 410, 435, 443, 451, 456
 Witos Wincenty 154
 Wittlin Jerzy 293, 345
 Władyka Wiesław 15, 16, 20, 25, 26, 36, 168
 Włodek Adam 6, 7, 45, 46, 47, 49, 52, 53, 62, 67, 68, 69, 81, 82, 109, 115, 116, 147, 148, 175, 177, 186, 246, 267, 278, 290, 294, 295, 304, 305, 306, 313, 315, 316, 325, 326, 330, 331, 332, 339, 342, 348, 355, 357, 401, 405, 408, 410, 411, 417, 420, 421, 423, 453, 457, 458, 464
 Wnuk Włodzimierz 417
 Wojciechowski Aleksander 344
 Wojciechowski Piotr 286
 Wojciechowski Zygmunt 326
 Wojtyga Franciszek 322
 Wojtyła Karol 138, 139, 140
 Wolff Gustaw 408, 410
 Wolker Jiří 76, 294
 Wolnicka Anna 149
 Wolny Jerzy 315
 Wołkowicz Kazimierz 297
 Wołoszynowski Julian 65, 66, 82, 83, 294, 297, 326, 401, 405
 Wołowski Jacek 360
 Woroszyński Wiktor 109, 188, 267, 278, 305, 408, 417
 Woźniak Wojciech 401, 403
 Woźniakowski Krzysztof 183
 Woźnik 54
 Wójcicki Bolesław 336
 Wójcicki Kazimierz 435
 Wrotnowski Stefan 302
 Wróbel T. 76
 Wrześniak Mieczysław 302
 Wulff Hilmar 426
 Wusmerow Andre 270
 Wyczółkowski Leon 79, 111
 Wyga 302
 Wygodzki Stanisław 267, 278, 305
 Wyka Kazimierz 53, 81, 108, 113, 177, 184, 267, 278, 326, 348, 401, 403, 404, 405, 408, 417, 418, 420, 464
 Wyrwicz Leonard 297, 298
 Wysocka Monika 90
 Wysocki Alfred 114
 Wypiański Stanisław 61, 72, 77, 82, 189, 258, 263, 267, 278, 294, 319, 382, 392, 397, 402, 403, 410, 419, 420, 424, 435, 442, 443, 451, 452, 464, 465
 Wyszyński Stefan 138, 140
 wz 237
 Zachara Antonina 315
 Zagajewski Adam 285
 Zagórska Ewa 4, 85, 170, 175, 176, 232, 246
 Zagórski Jerzy 57, 76, 184, 185, 258, 278, 286, 294, 305, 356, 401, 405, 408, 417, 423, 464
 Zając Soroczyński Lubomir 164, 315
 Zajdler Ludwik 345
 Zaklicka Jadzia 294
 Zakrzewska Stanisława 294
 Zalewski Witold 188, 412
 Załucki Marian 53, 73, 78, 109, 227, 278, 297, 301, 302, 304, 305, 311, 312, 313, 315, 408, 411, 417
 Załuska Apolonia 356
 Załuski Zbigniew 383
 Zambrowski Roman 96
 Zamiatin Władimir 305
 Zamkow Lidia 54
 Zapiór Tadeusz 192
 Zapolska Gabriela 83, 112, 267, 435, 452
 Zapolski Edward 294
 Zaręba Leon 345
 Zaruski M. 286
 Zarzycka Irena 196, 246, 350
 Zawadka Mieczysław 17, 19, 20, 25
 Zawadzki Aleksander 119
 Zawadzki Bohdan 237
 Zawadzki Włodzimierz J. 39
 Zawieyski Jerzy 189, 189, 190, 258, 278, 297, 299, 401, 417
 Zawrzykraj Halina 39, 40, 41
 Zbijewska Krystyna 4, 7, 38, 53, 54, 71, 78, 79, 87, 103, 104, 111, 112, 113, 118, 125, 143, 144, 145, 146, 148, 161, 164, 168, 169, 172, 175, 176, 177, 178, 222, 244, 246, 250, 255, 261, 272, 285, 288, 289, 290, 320, 339, 340, 343, 353, 373, 376, 377, 382, 388, 393, 395, 410, 443, 458
 Zborowska Maria 71
 Zechenter Elżbieta (zob. też Zechenter-Spławińska Elżbieta) 278, 313, 315
 Zechenter Witold 6, 7, 46, 47, 49, 53, 57, 62, 65, 68, 72, 73, 81, 108, 110, 116, 147, 152, 175, 246, 260, 261, 263, 289, 294, 301, 302, 304, 305, 310, 312, 313, 315, 316, 318, 322, 325, 326, 355, 364, 391, 401, 404, 405, 408, 411, 412, 417, 422, 424, 432, 457, 458, 464
 Zechenter-Spławińska Elżbieta 313, 315, 317, 417, 424

Zegadłowicz Emil 65, 77, 258, 263, 267, 278, 279,
294, 443, 451, 452
Zielenkiewicz Mieczysław 46, 175
Zielińska Zofia 175, 176
Zieliński Stanisław 318
Zieliński Z. 358
Ziembicki Witold 70
Ziemny Aleksander 294
Zienkiewicz Romuald 435
Zięba Stanisław 177
Zięcik Krystyna 150
Zilič-Rogalska E. 75
Zimmering Max 305
Zimnal Kazimierz 175, 311
Ziobrowski Józef 95
Złuda Stanisław 302
Zola Emil 268, 269, 453
Zonsztajn Jakub 315
Zweig Arnold 190, 268, 280, 289, 456
Zweig Stefan 443
Zych Jan 267, 305, 316, 408, 417, 422, 423
Zygma Zdzisław 313, 316, 417
Zygmunt August 253
Żbik Stefan 70, 71
Żelaznowska M. 365
Żeleńska Tadeuszowa zob. Żeleńska Zofia
Żeleńska Zofia 191, 262
Żeleński Boy Tadeusz 127, 191, 267, 278, 289,
290, 377, 435
Żerkowski Jan 71
Żernicki Janusz 417
Żeromski Stefan 221, 242, 258, 259, 267, 273, 278,
285, 290, 326, 328, 332, 353, 402, 403, 410, 419,
420, 421, 435, 451, 452, 456, 459, 464
Żmichowska Narcyza 81
Żółkiewska Wanda 189, 278, 288
Żukowski Jacek 116, 304, 305, 313, 316, 408,
Żukowski Wojciech 76, 90, 188, 258, 267, 272,
278, 293, 326, 337, 369, 383, 386, 401, 402, 404,
408, 456, 458, 462
Żuławski Juliusz 184
Żytomirska Xenia 294
Żytomirski Eugeniusz 78, 115, 143, 294, 417
Żytyńska Zofia (zob. też Jaremko Zofia) 68, 294,
297, 355, 356
Żytyński Stanisław 67
Żytyński Włodzimierz 71, 355, 356
Żywow Marek 280
Żywulska K. 401

Spis fotografii

- Fot. 1. „Dziennik Krakowski” 1945, nr 1, s. 1.
- Fot. 2. „Dziennik Polski” 1945, nr 1, s. 1.
- Fot. 3. „Dziennik Polski” 1945, nr 1, s. 4, dod. „Literatura i Sztuka”.
- Fot. 4. „Ilustracja Polska” 1945, nr 1, s. 1.
- Fot. 5. „Dziennik Polski” 1945, nr 15, s. 3, dod. „Zew” nr 1.
- Fot. 6. „Dziennik Polski” 1945, nr 25, s. 3, dod. „Walka” nr 1.
- Fot. 7. „Dziennik Polski” 1945, nr 36, s. 5, dod. „Nauka i Wiedza”.
- Fot. 8. „Dziennik Polski” 1945, nr 44, s. 3, dod. „Oświata i Wychowanie” nr 1.
- Fot. 9. „Dziennik Polski” 1945, nr 55, s. 5, dod. „Życie Gospodarcze”.
- Fot. 10. „Dziennik Polski” 1945, nr 56, dod. „Gazeta Dzieci” nr 1, s. 1.
- Fot. 11. „Dziennik Polski” 1945, nr 36, dod. „Lajkonik” nr 1, s. 1.
- Fot. 12. „Dziennik Polski” 1945, nr 314, s. 4, dod. „Akademik Krakowski” nr 1.
- Fot. 13. „Dziennik Polski” 1946, nr 5, s. 6, dod. „Kobieta w Życiu i Pracy” nr 1.
- Fot. 14. „Dziennik Polski” 1946, nr 60, s. 5, dod. „Sprawy Słowiańskie”.
- Fot. 15. „Dziennik Polski” 1946, nr 105, s. 4, dod. „Prawo i Życie” nr 1.
- Fot. 16. „Od A do Z” 1946, nr 1, s. 1.
- Fot. 17. „Dziennik Polski” 1945, nr 139, s. 4, dod. „Sport i Wychowanie Fizyczne”.
- Fot. 18. „Życie Sportowe” 1946, nr 1, s. 1.
- Fot. 19. „Dziennik Polski” 1948, nr 2, s. 6, dod. „Dziennik Sportowy” nr 1.
- Fot. 20. „Dziennik Literacki” 1947, nr 1, s. 1.
- Fot. 21. „Dziennik Polski” 1948, nr 4, dod. „Dziennik Młodych” nr 1, s. 1.
- Fot. 22. „Dziennik Polski” 1949, nr 1, s. 1.
- Fot. 23. „Dziennik Polski” 1949, nr 21, s. 5, dod. „Kolumna Młodych”.
- Fot. 24. „Od A do Z” 1951, nr 1, s. 1.
- Fot. 25. „Dziennik Polski” 1957, nr 1, s. 1.
- Fot. 26. „Dziennik Polski” 1959, nr 45, s. 8, dod. „Problemy Zdrowia Psychicznego i Fizycznego”
- Fot. 27. „Dziennik Polski” 1962, nr 274, s. 3, dod. „Kolumna Studencka”